Digitized by Google

2. 3. 244

Digitized by Google

VIRO
SUMME REVERENDO
AMPLISSIMO & EXCELLENTISSIMO
DOMINO
CHRISTOPHORO SONNTAGIO,

S. S. Theologiæ Doctori ejusdemque
Primario & Græcæ Linguæ Prof. Publico
in Altdorſina Noricorum Academia Celeberrimo,
eccleſiæ illius Antiſtiti
Fidelisſimo,

& h. t.

UNIVERSITATIS
RECTORI MAGNIFICO

de ſingulis, quæ gerit, officiis
Meritisſimo,

Digitized by Google

Suo in Chriſto Fratri Patris inſtar Venerando hunc qualemcunque tractatum in publicum obſervantiæ monumentum

conſecrat

D. Thomas Ittigius.

Digitized by Google

Ex legato D. Equitij [illegible]
Francisci de Marinj

Digitized by Google

Thomas Ittigius

S.S. Theol. D. [illegible] Prof. Publ. Ordin. [illegible] Cathedral. Misn[illegible] Canon [illegible] Facult. Theol. Asses. ad D. Nicolai Pastor et Dioeceseos Lipsiensis Superintendens

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ
PRIMI A CHRISTO NATO SECULI
SELECTA CAPITA,

DELINEATA
STUDIO

D. THOMÆ ITTIGII, Superint.

& Theologiæ Profeſſoris in Eccleſia & Academia
Patria Lipſienſi.

PRÆMISSA EST EJUSDEM
DE
SCRIPTOR IBUS HISTORIÆ ECCLESISATICÆ
RECENTIORIBUS DISSERTATIO.

LIPSIÆ,
Apud HÆR. JOH. GROSSII, & JO. FRIDER. BRAUNIUM,
ANNO 1709.

Digitized by Google

Digitized by Google

IV

Ite leves Elegi celebres ad Noridos agros,
Exigit haud multos hoc iter omne dies.
Etſi etenim pedibus vos non proceditis æquis,
Nec feſtinatum ferre poteſtis iter:
Diffugere nives tamen, & via commoda vobis
Facta poteſt veſtros accelerare gradus.
Cum tranſiveritis Pindi Jenenſis Athenas,
Quas ſpumante ſuo flumine Sala rigat;
Quærite quas habitet Venerandus Fœrtſchius *ædes,*
Fœrtſchius *Euſebies Deliciæ atque Decus.*
Nomine quæſo meo multam illi afferte ſalutem,
Atque rogate mei vivat ut ille memor.

Digitized by Google

Tum celeri ad Veterem *curſu contendite* Pagum,
Qui famâ claris ſurgit ad aſtra Viris.
Hos inter ſtellas velut inter Luna minores
Sonntagius *meritis & pietate micat.*
Contulit huic ſummos Academia nuper honores
Inclyta, Rectorem jusſit & eſſe ſuum.
O quam felici tenet hunc moderamine clavum!
Quanta ſubjectos cum gravitate regit!
Non illo quisquam Divini oracula Verbi
Pandere majori dexteritate queat.
Non illo posſit quisquam facundior alter
Salvifico Chriſti paſcere ovile cibo.
Hic Pietiſtarum (longa *eſt injuria*, longæ
Ambages) *ſolida detegit arte ſtrophas.*
Ille Roſenbachii penitus calcaria fregit,
Queis punctus Satanæ hic fortius ivit equus.

Hujus

Digitized by Google

Hujus Theiologi, nullo prohibente, videndi
Copia ſe vobis offeret ampla ſatis,
Cum docto illius pendebit ab ore Juventus,
Attentaque ſacras imbibet aure ſcholas.
Vos modo Diſcentum vos aſſociate Catervæ,
Quæ tanti Herois verba diſerta ſtupet.
Sic dabitur coram Venerandos cernere Vultus,
Quin etiam alloquio ſvave ſonante frui.
Nam quando a curis paulum requieverit iſtis,
Manſvetas ad vos porriget ille manus;
Quidque parens ego veſter agam, blando ore requiret,
Talia vos illi dicta referre velim:
Vivit adhuc vitamque extrema per omnia ducit,
Vi morbi vires attenuante ſuas.

Digitized by Google

Interea memori ſemper ſolet ore referre,
Candori quantum debeat ipſe Tuo.
Nec ceſſat celebrare Tuum Venerabile Nomen,
Quod pridem volitat docta per ora Virûm.
Utque ſuum ingenue Tibi conteſtetur amorem,
Chartas eſſe ſacras has jubet ille Tibi.
Accipe quæſo animi levidenſia pignora grati,
Conſule quæſo æqui, conſule quæſo boni.
Quod ſupereſt illi felicia quæque vovete,
Sic veſtræ fuerit cauſa peracta viæ.

Scripſ. Lipſiæ d. 21. Mart.
A. C. 1709.

SYNOPSIS

Digitized by Google

SYNOPSIS
PRÆFATIONIS
De Scriptoribus hiſtoriæ eccleſiaſticæ recentioribus.

I. II. III. IV. *Centuriæ Magdeburgenſes.* V. *Centuriatorum Adverſarii Alanus Copus ſeu potius Nicolaus Harpesfeldius, Franciſcus Turrianus, Gilbertus Genebrardus, Petrus Caniſius, Gulielmus Eyſengreinius, Conradus Brunus.* VI. VII. VIII. IX. *Baronii annales.* X. *Ludovici Aurelii Peruſini epitome Baronii. Cardinalis de Lauræa index in tomos Baronii.* XI. *Joh. Gabrielis Biſciolæ epitome Baronii.* XII. *Henrici Spondani epitome Baronii.* XIII. *Abrahami Bzovii epitome Baronii, quæ ſub hiſtoriæ eccleſiaſticæ titulo prodiit.* XIV. *Johannis Horatii Scoglii hiſtoria eccleſiaſtica, quæ & ipſa eſt epitome Baronii. Cornelii Schultingii theſaurus antiquitatum ex ſeptem prioribus Baronii tomis contextus. Ejusdem continuatio ex octavo Baronii tomo deprompta.* XV. *Odorici Raynaldi continuatio annalium Baronii ab anno* 1198. *ubi Baronius deſiit ad A. C.* 1534. *octo tomis comprehenſa. Ejusdem Baronius continuatus ex octo tomis ad unum pluribus auctum redactus. Ejusdem Raynaldi tomus continuati Baronii poſthumus in duas partes diviſus, & ab A.* 1534. *usque ad A. C.* 1565. *deductus.* XVI. *Abrahami Bzo-*

Digitized by Google

vii Baronius continuatus ab A. C. 1198. *quo Baronius deſiit, usque ad A.C.* 1564. *deductus, & octo tomis diſtinctus. Ejusdem Pius* V. *ſeu annalium eccleſiaſticorum tomus poſthumus.* XVII. *Henrici Spondani Baronius continuatus, qui tribus tomis ab A.* 1198. *usque ad A. C.* 1640. *progreditur. Appendix poſthuma ab A.C.* 1641. *ad A. C.* 1646. XVIII. *Iſa. Caſauboni exercitationes in Baronium.* XIX. *Jul. Ceſ. Bulengeri diatriba contra Caſaubonum. Richardi Montacutii antidiatriba contra Bulengerum. Ejusdem Montacutii origines eccleſiaſticæ. Ejusdem apparatus ad origines eccleſiaſticas. Ejusdem analecta exercitationum eccleſiaſticarum.* XX. *Andreæ Eudæmon Johannis ſcripta contra Caſaubonum. Johannis Prideaux vindiciæ pro Caſaubono adverſus Eudæmonem.* XXI. *Heriberti Rosweidi lex talionis* 12. *Tabularum Cardinali Baronio a Caſaubono dicta retalitione retorta. Jacobi Capelli libri tres vindiciarum pro Caſaubono adverſus Rosvveidum, Eudæmonem & Bulengerum. Rosweidi Anti-Capellus. Capelli aſſertio bonæ fidei adverſus ſtrophas Heriberti Rosvveidi. Rosvveidi Syllabus malæ fidei Capellianæ.* XXII. *Petri Lanſſelii diſpunctio notarum ſeu calumniarum a Caſaubono in exercitationibus ad Baronium Juſtino Martyri inuſtarum.* XXIII. *Ad. Tribechovii exercitationes ad Baronii annales ubi Caſaubonus deſiit.* XXIV. *Chriſtiani Kortholti diſquiſitiones Anti-Baronianæ.* XXV. *Samuelis Baſnagii de rebus ſacris & eccleſiaſticis exercitationes hiſtorico-criticæ ab A. C.* 35. *ubi Caſaubonus deſiit.* XXVI. *Andreæ Magenelis ſeu Magendei Anti-Baronius, cui inſertæ Davidis Blondelli animadverſiones in Baronium.* XXVII. *Henrici Ottii examen perpetuum*

tuum in annales Baronii. XXVIII. *Auguſtini Redingii vindex veritas annalium eccleſiaſticorum Baronii adverſus Ottii examen.* XXIX. *Antonii Pagi Critica hiſtorico-chronologica in annales Baronii.* XXX. *Melchioris Goldaſti rationale conſtitutionum imperialium, quo ſacri Romani Imperii jura contra Baronium defenduntur. Gretſeri apologia pro Baronio contra Goldaſtum.* XXXI. *Johannis Dartis animadverſiones in annales Baronii & Caſauboni exercitationes.* XXXII. *Gerhardi Johannis Voſſii, Abrahami Sculteti, Chriſtiani Lupi, & Henrici Noriſii propoſito Baronii annales caſtigandi & emendandi eventus non reſpondit.* XXXIII. XXXIV. XXXV. XXXVI. XXXVII. XXXVIII. *Natalis Alexandri Hiſtoria eccleſiaſtica Veteris & Novi Teſtamenti.* XXXIX. *Eliæ Veielii diſſertatio iſagogica in diſſertationes hiſtoricas, chronologicas, criticas, dogmaticas Natalis Alexandri.* XL. *Lucæ Oſiandri epitome hiſtoriæ eccleſiaſticæ.* XLI. *Johannis Henrici Hottingeri hiſtoria eccleſiaſtica.* XLII. *Hieronymi Kromayeri eccleſia in politia.* XLIII. *Johannis Micrælii Syntagma hiſtoriæ eccleſiaſticæ continuatum a Daniele Hartnaccio.* XLIV. *Timanni Geſſelii hiſtoria ſacra & eccleſiaſtica.* XLV. *Friderici Spanhemii hiſtoria eccleſiaſtica.* XLVI. *Chriſtophori Sandii nucleus hiſtoriæ eccleſiaſticæ. Ejusdem appendix.* XLVII. *Compendium hiſtoriæ eccleſiaſticæ Gothanum.* XLVIII. *Georgii Hornii hiſtoria eccleſiaſtica. Ejusdem ſupplementum autore Melchiore Leydekero. Novum ſupplementum autore Johanne Daniele Cramero.* XLIX. *Johannis Pappi epitome hiſtoriæ eccleſiaſticæ. Euſebii Bohemi epitome hiſtoriæ eccleſiaſticæ. Henrici Kippingii ſupplementum ad Pappi hiſtoriam eccleſiaſticam.* L.

Digitized by Google

Michaelis Buchingeri hiſtoria eccleſiaſtica. LI. *Johannis Andreæ Schmidii compendium hiſtoriæ eccleſiaſticæ.* LII. *Adami Rechenbergii hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſummarium. H.G. Welandi tabulæ in hoc ſummarium.* LIII. *Chriſtiani Kortholti hiſtoria eccleſiaſtica N.T.* κατ' ἐπιτομήν. LIV. *Johannis Georgii Layrizii Synopſis hiſtoriæ eccleſiaſticæ N.T.* LV. *Johannis Kromayeri indiculus hiſtoriæ eccleſiaſticæ.* LVI. *Danielis Parei hiſtoriæ eccleſiaſticæ medulla.* LVII. *Johannis Stübneri ad hiſtoriam eccleſiaſticam V. & N.T. introductio per tabulas ſynopticas.* LIIX. *Thomæ Hobbeſii hiſtoria eccleſiaſtica titulo hoc indigna.* LIX. *Heriberti Rosvveidi hiſtoria eccleſiaſtica. Andreæ Servatii Vellei hiſtoria eccleſiaſtica.* LX. *Auguſtini Ribothi Florus Chriſtianus.* LXI. *Onuphrii Panvinii chronicon eccleſiaſticum.* LXII. *Nicolai Vignerii hiſtoria eccleſiaſtica gallice ſcripta.* • LXIII. *Antonii Godeau hiſtoria eccleſiaſtica gallice ſcripta.* LXIV. *Abbatis de Choiſy hiſtoria eccleſiaſtica gallice exarata. Abbatis Fleury hiſtoria eccleſiaſtica eodem idiomate conſcripta.* LXV. *Ludovici Ellies du Pin hiſtoria controverſiarum aliarumque materiarum noni & ſequentium ſeculorum.* LXVI. *Sebaſtiani le Nain de Tillemont memoriæ ad uſum hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſex priorum ſeculorum.* LXVII. *Dionyſii Mudzaerts hiſtoria eccleſiaſtica ab O.C. usque ad A.C. 24. Belgice ſcripta. Jacobi Leydeckeri hiſtoria eccleſiaſtica ab O.C. usque ad annum* 1691. *eodem idiomate ſcripta.* LXVIII. *Godofredi Arnoldi hiſtoria eccleſiaſtica germanice ſcripta.* LXIX. *Ejusdem Arnoldi ſupplementa, illuſtrationes, & emendationes ad ſuam hiſtoriam eccleſiaſticam, quibus additæ Anonymi cujusdam obſervationes, & Volckmeyeri vindiciæ*

pro

Digitized by Google

pro Arnoldo contra Zachariam Gœzium. Ejuſdem Arnoldi compendium hiſtoriæ eccleſiaſticæ germanice ſcriptum. LXX. *Wilhelmi Zieroldi germanica manuductio ad hiſtoriam eccleſiaſticam.* LXXI. *Matthias Zimmermannus a nupero quodam Scriptore inter recentiores hiſtoriæ eccleſiaſticæ Scriptores perperam relatus.* LXXII. *Caſparis Sagittarii indiculus hiſtoriæ eccleſiaſticæ a nonnemine laudatus nusquam extat.* LXXIII. *Scriptores quidam hiſtoriæ eccleſiaſticæ a Sagittario indicati.* LXXIV. *Johannis Riochæ compendium temporum & hiſtoriarum. Jacobi Gaulterii tabula chronographica ſtatus eccleſiæ catholici. Jacobi Grandarici chronologia chriſtiana.* LXXV. *Gulielmi Marcelli conſpectus chronologicus.* LXXVI. *Franciſci a S. Auguſtino Macedo medulla hiſtoriæ eccleſiaſticæ emedullata.* LXXVII. *Auguſtini Tornielli annales ſacri V. T.* LXXVIII. *Jacobi Saliani annales eccleſiaſtici V. T. Eorundem annalium epitome. Eorundem enchiridium & epitomes medulla.* LXXIX. *Chriſtiani Schottani hiſtoria ſacra V. T.* LXXX. *Jacobi Uſſerii annales V. T.* LXXXI. *Antonii le Grand hiſtoria a mundi exordio usque ad tempora Conſtantini. Bolerani florum ſanctum ab O. C. usque ad Chriſti tempora.* LXXXII. *Aliqua Jacobi Capelli ſcripta huc ſpectantia.* LXXXIII. *Ludovici Capelli chronologia ſacra. Ejusdem hiſtoria apoſtolica.* LXXXIV. *Dannhaueri Chriſteis, ſ. hiſtoria trium priorum a Chriſto nato ſeculorum.* LXXXV. *Conradi Hornei compendium hiſtoriæ eccleſiaſticæ a Chriſto nato usque ad tempora Conſtantini.* LXXXVI. *Balthaſaris Bebelii antiquitates eccleſiaſticæ quatuor priorum ſeculorum. Ejusdem antiquitates evangelicæ. Ejusdem hiſtoria eccleſiæ antediluvia-*

næ.

Digitized by Google

næ, item hiſtoria eccleſiæ Noachicæ. LXXXVII. *Johannis Henichii hiſtoria quinque ſecularis.* LXXXVIII. *Juſti Söffingii hiſtoria eccleſiaſtica.* LXXXIX. *Continuatio Sulpitii Severi per Chriſtianum Schottanum. Alius anonymus Sulpitii Severi continuator.* XC. *Georgii Calixti hiſtoria eccleſiæ occidentalis octavi & ſequentium aliquot ſeculorum.* XCI. *Joh. Henrici Bœcleri commentarius de rebus ſeculi* 9. & 10. XCII. *Jacobi Uſſerii tractatus de ſucceſſione & ſtatu eccleſiarum in Occidentis præcipue partibus.* XCIII. *Eliæ Ebingeri hiſtoria eccleſiaſtica ſeculi* 15. *ſeu potius* 16. XCIV. *Johannis Fechtii tabulæ in hiſtoriam eccleſiaſticam ſeculi* 16. *Ejusdem ſupplementum hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſeculi* 16. XCV. *Abrahami Sculteti annales evangelii renati.* XCVI. *Lud. Maimburgii hiſtoria Lutheranismi. Oppoſita huic Illuſtris Seckendorfii hiſtoria Lutheranismi.* XCVII. *Sleidanus de ſtatu religionis & reipublicæ ſub Carolo V.* XCVIII. *Sleidani continuatores.* XCIX. *Laurentii Surii commentarii rerum ſuo tempore in orbe geſtarum.* C. *Joh. Henrici Bœcleri liber memorialis de rebus ſeculi* 16. *Johannis Burchardi Maji ſupplementum. Bœcleri hiſtoria univerſalis* 4. *priorum ſeculorum. Ejusdem hiſtoria ab exordio mundi usq; ad tempora Davidis.* CI. *Joh. Angeli Berniera compendium hiſtoriæ eccleſiaſticæ a reformatione usq; ad noſtra tempora.* CII. *Joh. Wolfgangi Jägeri hiſtoria eccleſiaſtica ſeculi* 17. CIII. *Andreæ Caroli hiſtoria eccleſiaſtica ſeculi* 17. CIV. *Abbatis Roquii memoriæ eccleſiaſticæ. Varilaſii opus de revolutionibus Europæ ob religionem. Boſſueti hiſtoria de variationibus Proteſtantium.* CV. *Scriptores quidam, qui civilem hiſtoriam eccleſiaſticæ conjunxerunt. Chriſteidos Dannhaueriana actus ſecundus a Conſtantino M. usq; ad triumphum Heraclii.* CVI. *de præſenti tractatu.*

SYNOPSIS
ſelectorum hiſtoriæ eccleſiaſticæ primi ſeculi capitum, quæ hoc volumine continentur.

CAPUT I.
De ſcriptoribus & ſcriptis eccleſiaſticis Seculi I.

ABgari ad Chriſtum epiſtola & Chriſti reſponſoria. *Eas genuinas eſſe ut probet Grabius, multum ſed fruſtra ıborat.* II. Mariæ epiſtola ad Ignatium *hypobolimæa. Hal-ıixii pro ejus defenſione irriti conatus.* III. Mariæ ad ſeſſanenſes epiſtola. *Num hebraice ſcripta, & a Paulo A-ıſtolo græce verſa? Varii hujus epiſtolæ Patroni. Lep i-ım Ducis Oſſunæi dictum. Autographum hujus epiſtolæ a ælo raptum fingitur. Pius Græculi alicujus Sacerdotis ılus in reſtitutione hujus epiſtolæ commiſſus.* IV. Mariæ e-ſtola ad Florentinos. V. Petri liturgia. *Eam ſpuriam ſte probavit Cardinalis Bona. Lindani argumenta pro ıc liturgia Dorſcheus refutavit. Primam miſſam a Petro feſto Pentecoſtes celebratam Raynaudus aſſerit, quem ho-ırem Apoſtolo Jacobo Johannes Maro pari temeritate ndicat.* VI. Epiſtola ad Laodicenſes Paulo *perperam at-ıbuta.* VII. Pauli & Senecæ epiſtolæ *ſpuriæ. Senecam ıriſtianum non fuiſſe probat Taciti de ejus morte relatio.*

Digitized by Google

Baſnagius & Dupinius notantur. Editio harum epiſtolarum a Clichtoveo procurata ab aliis nonnihil diſcrepat. VIII. Acta Pauli & Theclæ *a Grabio nuper edita non ſunt eadem cum illis, quorum Tertullianus & Hieronymus meminerunt.* IX. Matthæi liturgia *pſeudepigrapha.* X. Matthæi de nativitate Mariæ liber *vocatus a nonnullis liber Joachim, vel hiſtoria Joachimi & Annæ. Caſauboni invectiva adverſus Chriſtophorum a Caſtro, repetita ab Hoſpiniano, impugnata a Roſweido, vindicata a Montacutio. Voſſii de hoc libro judicium.* XI. Jacobi liturgia. *Quæ alibi de hac liturgia notata ſunt, paucis repetuntur. A Græcis hodie negligitur, niſi quod ſemel quotannis in eccleſia Hieroſolymitana legitur. Inconſtans Arcadii de hac Miſſa judicium. Falſa Baronii perſuaſio.* XII. Jacobi Protevangelium. *Primi editoris Bibliandri erroneum de eo judicium. Quanti a Poſtello hoc evangelium æſtimatum fuerit. Variæ illius editiones. Num Proteſtantibus illius editionem Sixtus Senenſis & Simonius recte exprobrent? Cordata Montacutii de hoc evangelio ſententia. Euſtathius in Hexaemero hujus evangelii autorem non Jacobum Apoſtolum, ſed Jacobum aliquem appellat.* XIII. Nicodemi evangelium. *Variæ ejus editiones & verſiones. Nugis & fabulis ſcatet. Sandii & Hallervordii error corrigitur. Daumii & Barthii obſervatio.* XIV. Barnabæ epiſtola. *Variæ editiones. Nova in Anglia paratur. Barnabam Pauli comitem eſſe hujus epiſtolæ autorem aſſerunt quidam veteres & recentiores. Ejus autoritatem humana majorem jactat Wakeus. Neminem eſſe, qui non Barnabæ Pauli cooperario hanc epiſtolam tribuerit, falſo credidit Pearſonius. Contrarium demon-*

Digitized by Google

monſtratur. Schottani diſtinctio inter Barnabam majo-
rem & minorem. Tenzelii de autore hujus epiſtolæ conje-
ctura. Autor ſatis antiquus. Euſebius & Hieronymus
hanc epiſtolam inter pſeudepigrapha retulerunt. Anti-
quum hujus epiſtolæ interpretem eſſe Philaſtrium Papebro-
bius aſſerit. Dupinius imprudenter eos imprudentiæ ar-
guit, qui hanc epiſtolam a Barnaba Pauli comite ſcriptam ne-
gant. XV. Marci liturgia. A Balſamone merito rejecta.
In hoc ſaltem concedendum, quod omnino Marcus Ale-
xandrinæ Eccleſiæ liturgiæ formam ſcripto tradiderit, etſi
hodierna Marci liturgia notha ſit? XVI. Johannis Marci
Acta Barnabæ. Editio Papebrochii græca & latina. Sunt
mendaciis conſuta. XVII. Dionyſii Areopagitæ opera.
Ea ſpuria eſſe peculiari tractatu demonſtravit Dallæus. Ver-
ba quæ ſuo Dionyſii exemplari Caſaubonus adſcripſit. Alio-
rum Reformatorum, ut & Lutheranorum, Socinianorum, &
cultorum quoque ex ipſis Pontificiis de νοθείᾳ horum ope-
rum conſenſus. Pariſienſium Theologorum cenſura contra
Eraſmum & Lutherum. Hac non obſtante multi etiam in
ipſa Gallia docti Eraſmi & Lutheri ſententiam ſequuntur.
Quesnelius horum operum autorem putat fuiſſe aliquem
quinti ſeculi hæreticum. Plures alii Galliæ doctores, qui o-
pera hæc pſeudepigrapha eſſe ſtatuunt, nominantur. Ten-
zelii error & memoriæ lapſus. Schelſtrateni de Luthero
mendacium. Bellarminus ſuo judicio ſemet ipſum conde-
mnavit. Ex inſtituto & peculiari volumine hujus Diony-
ſii opera genuina eſſe haud ita pridem probare anniſus eſt in
Vindiciis ſuis Areopagiticis Laurentius Cozza. Inepta ejus
ſententia, & ineptæ rationes refutantur. Innoteſcere cœ-

perunt hæc ſcripta, cum Severiani in collatione cum Orthodoxis ad ea provocarent. Multis ante Lutherum ſeculis a nonnullis improbata fuerunt. Quam male antiquam & legitimam poſſeſſionem ſuæ ſententiæ ex Ignatio, Origene & aliis Patribus Cozza probare auſus fuerit. In dubiis, quæ contra hæc ſcripta moveri ſolent, diſſolvendis multo ſed inani labore ſe torquet. Alius novus vindex operum Dionyſii Claudius David. Is de omnium Patrum, Pontificum, Conciliorum, & Doctorum celebriorum, ſive ante ſive poſt collationem inter Orthodoxos & Severianos habitam vixerint, in approbandis Dionyſii operibus conſenſu multum gloriatur, ſed miſerabili probatione ſe valde proſtituit. Fabula de ſcriptis Dionyſii ab ipſo cœlo approbatis. Peterſenii & Arnoldi judicia de ſcriptis Dionyſii caſtigantur. Num Valla & Eraſmus, quia literati fuerunt, ſpiritualia ſpiritualiter judicare non potuerint, ut Arnoldus nugatur? An Proteſtantes partim ob multas verbales & literales diſputationes, partim ob ſeculare & externum vivendi genus, de myſticis Dionyſii ſcriptis minus ſincere judicare potuerint, ut idem Arnoldus calumniatur? XVIII. Marcelli conflictus Simonis Petri cum Simone Mago. *Editiones. Cave hunc tractatum Marcello Epiſcopo Romano, qui quarto ſeculo ineunte floruit, tribuendum cenſet.* XIX. Presbyterorum & Diaconorum Achajæ epiſtola de paſſione Andreæ. *Editiones. Ejus νοθεία contra Sauſſayum & alios aſſerta.* XX. Abdiæ Babylonii hiſtoria certaminis Apoſtolici. *Pro theſauro hoc carbones habuit Lazius primus editor. Aliæ editiones & MSCta.* XXI. Lini libri duo de paſſione Petri & Pauli. *Labbei duplex error. Ulrici Veleni duplex error. Chiffletius, qui hos*

Digitized by Google

hos Lini libros Veſontione ſinceros aſſervari credit, vana perſuaſione fallitur, qua etiam Ludovicum Jacobum a S. Carolo fefellit. Lorini & Nourrii de Lino judicia. XXII. Clementis Romani opera *plenius a Cotelerio & Clerico quam ab aliis edita.* Canones apoſtolici. *Eorum numerus pro variis editionibus variat. Scholiaſtæ horum canonum. Binius duos tantum, Aguirre quinque ex his canonibus pſeudepigraphos eſſe cenſet. Bellarminus* 50 *priores approbat,* 35 *poſteriores rejicit. Conſtantini a Caſtrovillone ſententia. Aliqui ex Pontificiis omnes pro adulterinis habent. Contra alii omnes ab Apoſtolis conditos ſibi perſuadent. Reformati etſi de tempore, quo ſcripti ſunt hi canones, diſſentiant, ut ex Dallæi, Beveregii, Larroquani, Uſſerii & aliorum ſcriptis conſtat, in eo tamen conſentiunt, quod Apoſtolis ſuppoſiti ſint. Damaſceno, qui canones illos libris N. T. annumerat, opponi poſſunt alii veteres, & in his Gelaſius Pontifex. Sixti Senenſis oſcitantia Athanaſium & Tertullianum pro autoritate canonum apoſtolicorum allegantis etiam alios oſcitantes fecit. Noſtrates canones apoſtolicos ſpurios eſſe probant.* Conſtitutiones apoſtolicæ. *Editiones. Stapletoni impudens aſſertum. Magni conſtitutionum Patroni Bovius, qui a Poſſevino perperam Boſius dicitur, & Turrianus. Rivetus memoria lapſus. E Reformatis conſtitutionum defenſorem ſe profitetur Montacutius, cui opponi poſſunt reliqui Reformati omnes & imprimis Dallæus. Etiam Pontificii quidam conſtitutiones Apoſtolis affictas profitentur. Inter Græcos Zonaras & Patres concilii 6. Generalis eas reprobant. Quarto ſeculo conſtitutiones iſtæ primum innotuerunt. Succeſſu temporis ab Arianis corruptæ & interpolatæ. An*

Digitized by Google

Apologia Auguſtanæ Confesſionis conſtitutiones apoſtolicas Apoſtolis tribuat? Bellarminum in judicio de conſtitutionibus apoſtolicis a ſe ipſo diſſentientem caſtigat Conringius, eosque mentiri notat, qui Bellarminum nullius unquam per totam vitam mendacii ſibi conſcium fuiſſe jactant. Clementis liturgia *itidem ſpuria.* Clementis Recognitiones. *Germanica editio Arnoldi, qui inter latinas nihil diſcriminis eſſe perperam ſtatuit. Error de Clementis recognitionibus in Bœcleri hiſtoria univerſali occurrens exſcriptori potius aut typographo, quam celeberrimo Autori tribuendus. Barthii judicium hos libros cum Apuleji de aſino aureo libris comparantis verisſimum eſt, etſi Arnoldo diſpliceat. Bardeſanis fragmentum ab Euſebio allegatum ex Clementis Recognitionibus depromptum eſſe, falſa eſt Arnoldi imaginatio. Autorem hujus operis hæreticum fuiſſe Nourrius recte ſtatuit. Arnoldus hoc opus quidem ab hæreticis corruptum, hæretica tamen dogmata pridem expuncta, & nihil amplius expurgandum ſupereſſe ſomniat. Idem judicat nonnulla in hoc opere illis tantum* ἄτοπα *videri, qui ſpiritu ſapientiæ fanaticæ deſtituuntur. Scilicet nullus niſi hoc ſpiritu illuminatus fabulas larvati Clementis, & ſententias a Spiritu S. in Scriptura damnatas pro divinis oraculis venerari poteſt. Talis illuminatio Peterſenio contigit. Parum juvat Arnoldum, quod Athanaſius in Synopſi Recognitiones libris N.T. annumerat. Ex eodem Athanaſii loco Autorem Recognitionum catholicum fuiſſe perperam concludit Grabius. Decem alii recognitionum libri deperditi. Pius Arnoldi dolus in mutando germanicæ ſuæ verſionis titulo, non advertentis novum titulum cum veteri præfatione minus cohærere.*

Cle-

Digitized by Google

Clementina *nugis & erroribus Ebionitarum plena. Præmiſſæ ſunt duæ ad Jacobum epiſtolæ, una Petri, altera Clementis, & præſcripta a Jacobo formula adjurationis & exerationis eorum, qui libros a Petro transmiſſos adulteraturi, el aliis temere communicaturi eſſent.* Clementis epitome eſtorum Petri, *cujus autor juxta Caveum Symeon Metabraſtes.* Clementis epiſtolæ quinque decretales *a Blonello in Pſeudo-Iſidoro & Turriano vapulantibus examinaæ. Impudentiſſimum Cardinalis Aguirre mendacium. Saiora Pontificiorum quorundam judicia, quos inter Baluzius arum epiſtolarum autorem impudentiſſimum nebulonem ppellat.* Clementis prior ad Corinthios epiſtola & poſterioris fragmentum. *Notatur Palatius, qui nullas Clemens ad Corinthios epiſtolas hodie extare putat. Omnes editos, excepto Gatakero, in γνησιότητα prioris ad Corinthiepiſtolæ conſentire, Colomeſii eſt aſſertio, quæ falſa eſt. Etſi ior hæc Clementis epiſtola ſpuria non ſit, interpolatoris anus tamen non plane effugiſſe videtur. Poſteriorem ad rinthios epiſtolam a Clemente ſcriptam negat Grabius. Anquartum ſeculum nulla apud veteres duarum Clementis Corinthios epiſtolarum mentio occurrit. Locus Dionyſii rinthii apud Euſebium a nonnullis perperam intellectus. uæ ſub Clementis nomine ſcripta fuit poſterior ad Corinios ab Euſebio & Hieronymo memorata, non in pari pretio m priore fuit habita. Morini de poſteriori judicium. uod hodie extat poſterioris fragmentum, non tam ex alia epiſtola, quam ex Clementis didaſcalia, vel alio ſcripto erdito depromptum videtur.* XXIII. Hermæ Paſtor *tus editus. Non tamen in Heroldi hæreſiologia, ut Nourrius*

rius putavit errantem Labbeum ſecutus. Autor non eſt Hermas, cujus Paulus meminit, nec meras veritates continet, ut Nourry ſomniat. Sanius Baſnagii judicium. Magnam Hermæ partem græce exhibet Pſeudo-Athanaſius in doctrina ad Ducem Antiochum. XXIV. Martialis Lemovicenſis epiſtolæ duæ. *Error Miræi, & Voſſii, qui hunc Martialem Græcis Scriptoribus annumeravit, poſtea tamen in tractatu de Hiſtoricis latinis hunc errorem retractavit.* Vita Martialis *ab Aureliano ſcripta ejusdem eſt cum Martialis epiſtolis furfuris.* XXV. Prochorus de vita & morte Johannis. *Prochori unius e ſeptem primis Diaconis, qui cum Stephano electi ſunt, perſonam mentitus.* XXVI. *Alia pſeudepigrapha Apoſtolis & Viris Apoſtolicis perperam attributa.*

CAPUT II.

De Conciliis primi ſeculi.

I. C*oncilium Hieroſolymitanum contra neceſſitatem circumciſionis & legalis juſtitiæ. Pontificiis, qui Petrum hujus concilii Præſidem faciunt, contradicit Toſtatus. Num inter turbones, qui controverſiam illam de legis obſervandæ neceſſitate moverunt, Cerinthus fuerit, incertum.* II. *Eyſengreinius duodecim primi ſeculi concilia numerat. Ex his primum, ſecundum, tertium, nonum & duodecimum congreſſus tantum apoſtolici non Synodales conventus fuerunt. Quartum ſymboli apoſtolici condendi gratia habitum, quintum in quo conſtitutiones apoſtolicas promulgatas refert, ſextum*

tum in quo diviſionem Apoſtolorum factam narrat, ſeptimum in exequiis Mariæ congregatum, decimum novi Epiſcopi Hieroſolymitani eligendi gratia inſtitutum, & undecimum, in quo canones apoſtolicos ſancitos fingit, ſunt fictitia. III. Fictitium quoque Antiochenum cujus canones 9. Turrianus edidit. IV. Duo concilia, quæ primo ſeculo ſub Ignatio habita Ruelius tradidit, non minus commentitia videntur. V. Apoſtolos immaculatam B. Virginis conceptionem in concilio aliquo decreviſſe cardinale eſt mendacium Cardinalis de Sfondrata.

CAPUT III.

De

Doctrina ſeculi primi, ſeu Scriptorum, qui ad primum ſeculum vulgo referri ſolent.

SECTIO I.
De Symbolo Apoſtolico.

I. U*Nde ſimilitudo in voce ſymboli depromta ſit? Num ſymbolum apoſtolicum coram gentilibus & catechumenis occultatum fuerit? Diſcrimen inter ſimplices & perfectiores ſervatum in modo ſymbolum proponendi. II. Symbolum hoc introducendo Syncretiſmo non inſervit. Multi*

Digitized by Google

articuli fidei in illo omiſſi. Papiſtæ, Calviniani, Sociniani, & Arminiani alio ſenſu ſymbolum hoc exponunt, quam Lutherani, ut oſtendunt tabulæ a Dannhauero, *Scherzero, & Rechenbergio contextæ. III. An quilibet Apoſtolorum ſymbolam ſuam ad hoc ſymbolum contulerit? Hiſtoria inquiſitionis contra Vallam in cauſa ſymboli. Non eſt conditum a Patribus Nicænis. Sandius ab Arianis compoſitum aſſerit. IV. Eraſmi ſententia. Pariſienſium contra ipſum cenſura. Eraſmi apologia. Du Pinii ſymbolum hoc ab Apoſtolis conditum negantis ſententia, ejusque contra Cenſorem Petitdidierium defenſio. V. Autores, qui hoc ſymbolum ab ipſis Apoſtolis contextum non fuiſſe probarunt, indicantur. VI. Quo ſenſu apoſtolicum dici poſſit. Prima ejus lineæ in formula baptiſmi ductæ. Varias additiones aliasque mutationes ſymboli ſucceſſu temporis in variis eccleſiis factas agnoſcit Chriſtianus Lupus quoad primum articulum. VII. Quoad ſecundum articulum de Chriſto. VIII. Quoad tertium articulum de Spiritu S. A Pamelio in Cypriani editione vocem catholicam contra fidem codicum expoſitioni ſymboli adjectam fuiſſe non inficiatur. Obſervat ex Rufino Aquilejenſem eccleſiam in articulo de reſurrectione carnis vocem* hujus *addidiſſe, & fideles hunc articulum recitantes ſimul ſigno crucis fronti impreſſo carnem ſuam attigiſſe. Ex eodem Rufino obſervat articulum de reſurrectione carnis olim ultimum fuiſſe, donec articulus de vita æterna adderetur. IX. Tot ſymboli variationibus agnitis Lupus nihilominus hodiernam ſymboli apoſtolici formam ab ipſis Apoſtolis profectam eſſe ſtatuit, quod non quidem autoritate erronis Judæi, qui ab Apoſtolorum ætate adhuc in orbe vagari dicitur, nec autoritate*

Johan-

Digitized by Google

Johannis Raguſini, qui in concilio Baſileenſi ſuæ Diſputationi de ſymbolo aliqua falſa admiſcuit, ſed tamen ex aliis teſtibus omni exceptione majoribus contra Voſſium & alios probari poſſe putat. Diſtinguit inter ſymbolum ſcriptum & traditum. Quid de hac diſtinctione ſtatuendum. Julianus Cardinalis in concilio Florentino aſſeruit, ſymbolum apoſtolicũ, quale Apoſtoli tradiderunt, Romæ in archivis ſervari, quod Marcus Epheſius credere noluit. Aliud effugium contradictionis evitandæ quærit Lupus in diſtinctione inter verba & ſenſus ſymboli, quæ diſtinctio a ſtatu controverſiæ abludit. Voſſii ſententiam approbat Queſnelius. X. Natalis Alexander ſtatuit ſymbolum apoſtolicum, ſi non in aliis eccleſiis, ſaltem in Romana eccleſia invariatum manſiſſe, quale Apoſtoli tradiderunt. Reſpondetur ad ejus probationes ex Ambroſio & Rufino deſumtas. Jeſuita Garnerius obſervat in tribus imprimis articulis hodiernum ſymbolum apoſtolicum a ſymbolo veteris eccleſiæ Romanæ differre. Ad Natalis Alexandri exceptiones contra hanc veteris Romani ſymboli ab hodierno differentiam reſpondetur. XI. An in ſcriptura S. aliqua ſymboli apoſtolici mentio occurrat? XII. Jeſuitarum factum, ſymboli ſenſum exercitii gratia pervertentium a Raynaudo approbatum, ab Abbate Sancyrano damnatum. XIII. Varii ſymboli apoſtolici interpretes antiqui & novi. XIV. Vocem Patris in primo articulo imprimis omnium rerum cauſam & originem ſignificare Anonymus quidam Anglus perperam ſtatuit. XV. Quatuor cauſæ, ob quas idem autor Chriſtum unicum Dei Filium dici opinatur ex Socinianorum lacunis hauſtæ, a quibus tamen hic Anonymus in eo diſcrepat, quod æternam Filii ex Patris ſubſtantia generationem

non inficietur, ſed in voce unicum *vel* unigenitum *indicari fateatur. XVI. Refutatur Epiſcopius, qui in ſymbolo nullam æternæ generationis mentionem fieri, ideoque eam creditu neceſſariam non eſſe aſſerit, Zvvickerus, qui ex ſymbolo alienam cauſam exſculpit, cur Chriſtus Dei Filius dicatur, & Autor Catechiſmi Racovienſis, qui Chriſtum in ſymbolo tantum ut verum hominem deſcribi aſſerit. XVII. Neceſſitas fidei in Chriſtum verum Dei Filium ulterius contra Epiſcopium probatur. XVIII. Bocharti de deſcenſu Chriſti ad inferos ſententia recenſetur. Voces* שְׁאוֹל & ᾅδης *in Scriptura nusquam infernum denotare, non minus falſum eſt, quam quod Anonymus aſſerit, voces illas in Scriptura nunquam aliter, quam de inferno uſurpari. De loco* I. *Pet. III 18. 19. variæ ſententiæ Bocharti, Clerici, Ariæ Montani, Auguſtini, Gerhardi, Lucæ Oſiandri, Heſſelii, Calvini. An Athanaſius in ſymbolo per deſcenſum Chriſti ad inferos ejus ſepulturam intelligat? Omiſſus eſt in ſymbolo Nicæno articulus de deſcenſu Chriſti ad inferos, non item articulus de Spiritu S. quod Brochmandus aſſerit. XIX. Lightfooti ſententia de Chriſti ad inferos deſcenſu refertur & refellitur, ut & Zvvinglii & Schottani. XX. Amyraldi ſententia. Heideggerus hunc articulum ex Athanaſiano non ſolum in apoſtolicum ſed etiam in Nicænum irrepſiſſe perperam ſcribit. XXI. Quid in Witſii ſententia deſiderari poſſit. XXII. Quid in ſententia Pearſonii & Angli Anonymi. XXIII. Johannis Pici Mirandulani ſententia. Contentio inter Cuſanum Cardinalem & Jacobum Fabrum Stapulenſem nata. Angeli del Pas de Chriſti deſcenſu ſententia, quæ veris propoſitionibus plures falſas admiſcet. XXIV. Sententia Dreieri*

&

Digitized by Google

& Calixti articulum hunc a morte & ſepultura Chriſti diſtinctum eſſe negantium. Brentius duplicem Chriſti ad inferos deſcenſum ſtatuit. Æpinus & Flacius deſcenſum Chriſti ad ſtatum exinanitionis retulerunt. Lutherus priorem ſuam ſententiam de doloribus, quos Chriſtus poſt mortem paſſus eſt, poſtea correxit. Vera Lutheri ſententia unde haurienda. Eam commendat Formula Concordiæ. Theologorum Witebergenſium apologia contra falſos rumores de diſſenſu ſuo diſſeminatos. XXV. Becmanni cavillationes contrà Lutheri homiliam Torgenſem ipſis Lutheri verbis confutantur. Urbani Regii ſententiam de Chriſti deſcenſu ad inferos a Pontificiorum limbo non procul abeſſe Becmannus arguit, qui hanc ſententiam potius in Zwinglio & Oecolampadio arguere debebat. Mantiſſa ſcriptorum quorundam de hoc articulo agentium. XXVI. Fluctuatio Socinianorum circa tertium ſymboli articulum de Spiritu S. Symbola veteris eccleſiæ de divinitate Spiritus S. nihil determinaſſe Arnoldi eſt mendacium. Recenſentur aliqui Pnevmatomachi antiqui & recentiores, quos inter Sandius, Bidellus, Campanus, qui duas tantum in Deitate Perſonas Patrem & Filium agnovit, item Fanaticus, qui Spiritum S. divinæ particulam auræ eſſe ſomniat.

CAPITIS III.
SECTIO II.
De Doctrina Barnabæ ex ejus epiſtola, quæ catholica cognominari ſolet.

Digitized by Google

I. *Cur Autor bujus epiſtolæ Barnabas vocetur? II. Cur de Barnaba doctrinæ apud Theologos & biſtoriæ eccleſiaſticæ Scriptores pauca occurrant? III. Dicta quædam Scripturæ in bac epiſtola aliter allegantur, quam in ſacro codice leguntur, ut Exod. XVII, 14. Eſ. XLV, 1. Quæ de ſputo in bircum emiſſarium conjecto, & lana coccinea ad caput ejus poſita memorat Barnabas, in Scriptura non leguntur. Judæorum de birco emiſſario traditiones, quæ inſerviunt illuſtrandis dictis Eſ. I, 18. Pſalm. LXXXVI, 17. Eſ. LII, 7. IV. Barnabas regnum Chriſti in ligno memorans videtur reſpicere ad Pſalm. XCVI, 10. Recenſentur Patres quidam & Pſalteria antiqua, in quibus loco allegato legitur :* Dominus regnavit ex ligno. *V. Error Jacobi a Valentia, qui verba* a ligno *etiam apud Origenem & Hilarium inveniri putat. Similis error Jacobi Pinti circa Lactantium & Pſalterium Gallicanum. Falſa Morini perſvaſio de communi omnium Patrum circa boc additamentum traditione. Allegantur plurimi Patres & Pſalterii interpretes, qui additamento illo carent. VI. Reſutantur, qui fontes bebraicos boc loco corruptos ſuſpicantur. Reſpondetur ad argumenta deſumta ex Pſalterio quodam bebraico apud Anglos, ex autoritate Juſtini Martyris, ex contextu Pſalmi, ex antiphona eccleſiæ Romanæ. Inepta Salmeronis ſententia, quod Chriſtiani Judæorum cacbinnis ad locum bunc corrumpendum adacti fuerint, cacbinno potius quam applauſu digna. Verba* a ligno, *quæ in Fontibus deſunt, pius aliquis pſalterii ſui margini allevit, quæ poſtea in nonnullis exemplaribus græcis & latinis ipſi textui inſerta. VII. An Barnabæ epiſtola pia buic gloſſæ ad verba Davidis addendæ occaſionem dede-*

Digitized by Google

dederit? Veriſimilior quædam occaſio hujus additamenti ex paſsionis hiſtoria adducitur. VIII. Barnabas dictum aliquod tanquam propheticum allegat, quod in Prophetarum ſcriptis non legitur. Pars illius dicti ex quarto Esdræ deſumta videtur, quem canonicis ſcriptis annumerandum Genebrardus perperam cenſuit. Inter Patres Ambroſius quartum Eſdræ librum tanquam divinum & nulli biblicorum poſtponendum commendavit. Rectius Hieronymi de illo libro judicium. IX. Barnabas myſticis & allegoricis Scripturæ explicationibus ſæpe admodum coactis delectatur. Locus Eſ. III, 9. 10. X. Aſſerit Barnabas Iſraelitas in feſto expiationis jejuniis dicato de hirco pro peccatis oblato comedere, & ſolos Sacerdotes illota ejus inteſtina cum aceto manducare debuiſſe, idque a Propheta dici ſcribit. Verum id neque Num. XVII, 7. 11. quem locum Menardus in margine allegat, nec alibi in Scriptura legitur. XI. Luſus Barnabæ myſticus in numero 318. ſervorum Abrahæ. Licentia Myſticorum in allegandis Scripturis. XII. Num Gnoſtici Barnabæ occaſionem ſacras literas myſtice interpretandi dederint, ut Hammondus ſtatuit? Num Barnabas myſticas ſuas interpretationes ab Apoſtolis hauſerit? XIII. Chriſti divinitatem agnovit Barnabas, quod contra veteres & novos hæreticos probant Calovius, Bullus, Grabius. XIV. Docuit Barnabas Chriſtum homines omni peccato iniquiores ad apoſtolatum elegiſſe. Hinc Celſo nata occaſio religionem chriſtianam infamandi, cui Origenes reſpondit. Falſum eſt Chriſtum non alios quam omnium bipedum nequiſsimos ad apoſtolatum elegiſſe: At nec contraria Jobii ſententia de optimis quibusque electis ſimpliciter vera eſt. XV. Barnabas

non

Digitized by Google

non merum hominem, ſed ipſum Filium Dei paſſum docet, ſecus quam poſtea Neſtorius docuit, & Hypatia Platonicæ philoſophiæ Magiſtra, de cujus epiſtola ad Cyrillum paucis agitur. XVI. Docuit Barnabas Chriſti ſatisfactionem pro peccatis noſtris. Locum Barnabæ de typo vaccæ rufæ Carpzovius vindicavit. XVII. Ex verbis Barnabæ dicentis, quod fide promisſionis & verbo vivificante vivamus male infert Menardus, quod negaverit, nos ſola fide juſtificari. XVIII. Bona opera facienda eſſe diligenter inculcat. Sanctorum vultum quotidie inquiri cupit, non ut eos invocemus, quæ Menardi eſt pſeudhermenia, ſed ut eorum exempla imitemur. XIX. Hortatur Barnabas ut manibus noſtris operemur ad redemptionem peccatorum. Menardus his verbis ad probandum eleemoſynæ meritum abutitur. Simile dictum in Conſtitutionibus apoſtolicis occurrit. Quo ſenſu ad redemtionem peccatorum operari posſimus. XX. Barnabas Abrahamum primum fuiſſe circumciſum recte aſſerit. Refutantur Herodotus, & e Chriſtianis Marsbamus & Spencerus, qui circumciſionem ab Ægyptiis ad Hebræos perveniſſe ſtatuerunt. Conjecturam Cotelerii de loco quodam Procopii falſam eſſe probatur ex MSCto Auguſtano. XXI. Barnabæ doctrina de efficacia baptiſmi. Quid Reformati de baptiſmi efficacia ſtatuant. XXII. Infantes melle primum ac deinde lacte ad vitam ſuſtentari ſcribit Barnabas. Salmaſii ſententia de eucbariſtia infantibus in melle loco panis, & lacte loco vini data cum aliis quibusdam ejus aſſertis refutatur. XXIII. Barnabas in ſex millibus annorum omnia conſummatum iri tradit. Per ſeptimum diem non intelligit regnum Chriſti millenne, ſed diem judicii, quam

ſequitur

Digitized by Google

ſequitur octava aeternæ felicitatis. Alia quorundam veterum de myſterio ſeptimi diei, & de mundi duratione opiniones. Mutatio Solis & ſtellarum a Barnaba aſſerta cum Scriptura minus congruit.

CAPITIS III.

SECTIO III.

De doctrina Hermæ.

I. *Viſiones Hermæ ſunt larvatæ Prophetæ ſomnia.* II. *Varios Scripturæ ſenſus ex Herma elicit Origenes.* III. *liber Eldad & Medad apocryphus ab Herma allegatus.* IV. *Magdeburgenſium error circa Hermæ allegationem apud Irenæum. Dicto Hermæ aſſerentis Deum omnia ex nihilo creaſſe abuſi veteres & novi Ariani.* V. *Tres in una Deitate Perſonas agnovit Hermas.* VI. *Parabola de vinea apud Hermam incommode explicatur. Varenii, Thomaſini, Przipcovii de Herma judicia.* VII. *Videtur Hermas per Spiritum S. Filium ratione Divinitatis intellexiſſe. Ad Zwickeri objectiones reſpondetur.* VIII. *Alia Zwickeri & Sandii contra Chriſti Deitatem argumenta refutantur.* IX. *Sandii & Zwickeri argumenta contra divinam Spiritus S. Perſonam ex Herma depromta refutantur.* X. *Duos habere quemlibet hominem genios unum bonum alterum malum, Hermas ſtatuit. Eandem doctrinam approbant nonnulli ex Patribus, Pontificiis, Gentilibus, Muhamedanis & Judæis.*

X VII

Digitized by Google

Scripturæ ſilentium & aliorum Patrum contrariam ſententiam notat Cotelerius. Jmprobat hoc Hermæ dogma Bellarminus, & index expurgatorius Sandovallianus. Spanhemius notatur. XI. *De Angelo Hegrin reptilium Præſide Hermæ ſententia ab Hieronymo, qui Angelum hunc Tyrum vocat, improbata. Variæ* Cotelerii *obſervationes de hoc Angelo refutantur. Jacobi Billi error caſtigatur. Svicerus notatur.* XII. *Hermæ dogma de libertate arbitrii. Proſperi de Herma judicium. Caſſianus Semipelagianus.* XIII. *Hermas unicam poſt baptiſmum pœnitentiam conceſſit. Tertulliani jam Montaniſtæ de Herma judicium.* XIV. *Pœnas peccatis impoſitas in primitiva eccleſia diuturnas non fuiſſe, ex Herma probat Morinus. Reſpondetur Cotelerio.* XV. *Hermas operibus ſupererogationis viam ſtravit.* XVI. *Hermæ de cælibatu ſententia. Fueritne Presbyter an Laicus?* XVII. *Facto per adulterium divortio matrimonii vinculum non ſolvi Hermas ſtatuit.* XVIII. *Epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentiam nonnulli ex Herma probant, quibus Blondellus & alii contradicunt.* XIX. *Hermæ ſententia de Patriarchis poſt mortem apud inferos baptizatis. Nourrii violenta hujus loci interpretatio.* XX. *An Hermas Chiliaſta fuerit?* XXI. *An purgatorii aſſertor?*

CAPITIS III.
SECTIO IV.
De doctrina Clementis Romani
ex ejus epiſtolis ad Corinthios.

I. *Clemens*

 X VIII

I. *CLemens Scripturam non ſolum quoad ſenſus, ſed etiam quoad verba a Deo inſpiratam docuit. Lis inter Jeſuitas Lovanienſes & Theologos Lovanienſes & Duacenſes. Lis inter Simonium & Arnaldum. Simonius gloriatur de conſenſu non ſolum Pontificiorum, ſed etiam Calvinianorum, Socinianorum, Arminianorum, quin etiam Lutheranorum. Controverſia inter Gruſium & Muſæum. Spinoſæ & Clerici ſententia.* II. *Clemens Romanus ſecus ac alii quidam Pontifices Romani etiam laicis Scripturæ lectionem commendavit. Synodus Græcorum Hieroſolymitana A. 1672. papizavit. Uſſerii & Whartoni tractatus de ſcripturis & ſacris vernaculis. Pontificii quidam veritatis teſtes.* III. *Hugonis Grotii & Stephani Goffe error.* IV. *Allegationes Clementis cum* Scriptura S. *non ſemper conveniunt.* V. *Allegationes ejus ex* Scriptura *nonnunquam minus aptæ.* VI. *Allegat interdum dicta tanquam ex* Scriptura, *quæ incertum eſt unde hauſerit.* VII. *De myſterio Trinitatis recte ſenſit.* VIII. *Chriſti Divinitatem agnovit, quod contra* Sandium *probatur.* IX. X. XI. *item contra Zwickerum & Mellierum.* XII. *Quid Clemens per Oceanum impertranſibilem, & qui trans ipſum ſunt mundos, intelligat? Num* Clementis *ætate evangelium Americanis prædicatum fuerit?* XIII. *Univerſalem Dei gratiam & meritum* Chriſti *univerſale* Clemens *agnovit.* XIV. *An* Clemens *juxta Anonymum &* Sandium *animarum ante creationem mundi præexiſtentiam docuerit?* XV. *Inſignis* Clementis *locus de juſtificatione per ſolam fidem, excluſis omnibus operibus etiam per gratiam factis. Hornejus notatur.* XVI. *Interpretatio locorum Clementis, quæ in Caritate*

e 2 *ritate*

Digitized by Google

ritate commendandæ modum excedere videntur. XVII. *Qualem perfectionem Clemens ſtatuat.* XVIII. *Agnovit renatos gratia Dei excidere & damnari poſſe.* XIX. *Nullam inter Epiſcopos & Presbyteros differentiam agnovit.* XX. *Miniſtros cum eccleſiæ conſenſu vocatos fuiſſe aſſerit.* XXI. *Circa deſcriptionem cultus publici quodammodo judaizat.* XXII. *Prærogativam ſacri calicis præ conſecrato pane* Salmaſius *ex Clemente perperam probare ſatagit.* *Prævaricat o* Salmaſii *v. 20. ex C. XXII. Lucæ expungere conantis.* XXIII. *Sacrificium miſſaticum ex Clemente Grabius egregie papizans perperam exſculpit, a Budæo refutatus.* *Clementis epiſtola nonnullis in locis interpolata.* XXIV. *Num mentio fabuloſæ avis Phœnicis Clementis epiſtolam νοθείας ſuſpectam reddere valeat.* XXV. *Purgatorium Clemens non agnovit.* XXVI. *nec Chiliaſmum.* XXVII. *An erraverit Clemens, cum dictum Jobi* XIX, 25. *de reſurrectione carnis explicavit?*

CAPITIS III.

SECTIO V.

De doctrina Clementis Romani ex reliquis ejus ſcriptis.

I. *Canones Apoſtolici cælibatui Clericorum adverſantur.* II. *Nuptias cum uxoris defunctæ ſorore improbant. D. Johannis*

Johannis Melchioris Gœzii tali conjugio polluti mala conſcientia. III. *Quid hi canones de hæreticorum baptiſmo decernant.* IV. *Quid de libris* V. & N. T. V. VI. VII. VIII. IX. *Doctrina quædam ex apoſtolicis conſtitutionibus excerpta.* X. *Bellarmini argumentum pro Miſſis in honorem Sanctorum ex Clementis Liturgia depromtum refutatur.* XI. XII. *Erronea quædam dogmata in Clementis Recognitionibus occurrentia.* XIII. *Impia aſſerta in Clementinis homiliis obvia.* XIV. *Vxorum communio in Clementis decretalibus impie aſſerta.*

CAPITIS III.
SECTIO VI.

De doctrina Dionyſii Areopagitæ, & quorundam aliorum primi ſeculi pſeudepigraphorum.

I. *AN Dionyſius Areopagita librum Sapientiæ pro canonico habuerit?* II. *Ejus de Trinitate doctrina.* III. *Quid de Angelorum ordinibus tradiderit?* IV. *An realem carnis & ſanguinis Chriſti præſentiam in eucbariſtia negaverit?* V. *Quæ de liturgiæ apparatu memorantur, autorem pſeudepigraphum produnt.* VI. *Perſtringuntur a Dionyſio Chiliaſtæ.* VII. *de erroneis quibuſdam doctrinis aliorum Pſeudepigraphorum Scriptorum.*

Digitized by Google

CAPUT IV.

De

Hierarchia eccleſiaſtica, variis inſtitutis, ritibus & cerimoniis primi ſeculi.

I. PEtrum unquam Romæ fuiſſe nonnulli negant. II. *Saltem id falſum eſt, quod per 25. annos epiſcopatum eccleſiæ Romanæ geſſerit.* III. *Quo ſenſu Epiſcopus Romanus dici poſſit? lignea ejus cathedra.* IV. *Petrus a Paulo reprehenſus. Natalis Alexander ſibimet ipſi diſcors.* V. *Sententia Arnaldi, qui primatum Petri cum Paulo partiendum cenſet. Cur Pauli effigies in Pontificum bullis dextrum locum occupet.* VI. *Pontificum Romanorum ſucceſſio in primo ſtatim limine ſibi parum conſtat.* VII. *Aliqui non* Petro, *ſed Jacobo Hieroſolymitano Epiſcopo primatum inter Apoſtolos tribuerunt.* VIII. *Falſum eſt omnes Occidentis eccleſias a* Petro *inſtitutas.* IX. *Jactatum a Lupo* Petri *privilegium in rerum natura nusquam extat.* X. *Canon Antiochenus de imaginum veneratione ſuppoſititius.* XI. *An ex ſtatua, quam hæmorrhouſa Chriſto erexiſſe dicitur, imaginum cultus probari poſſit?* XII. *An ex imagine Chriſti ab ipſo Chriſto expreſſa?* XIII. *An ex Veronicæ ſudario?* XIV. *An ex linteis ſepulchralibus Veſontino & Taurinenſi? an ex imagine Chriſti per Nicodemum ſculpta?* XV. XVI. XVII. *An ſtatus primi ſeculi monaſticus ex Therapeutis* Philonis *probari*

Digitized by Google

bari poſſit? XVIII. *An ex Svetonio & Tacito?* XIX. *Chriſma in baptiſmo primo ſeculo viguiſſe Jeremias* Patriarcha *falſò aſſerit.* XX. *Eucharistia infantum primo ſeculo nondum uſitata.* XXI. *Crucigeri congregationem ſuam primo ſeculo inſtitutam falſo gloriantur.* XXII. P*allium* Pont*ificale a Lino primi ſeculi* Pont*ifice inſtitutum eſſe falſum eſt.* XXIII. *Ritus benedictionis Epiſcopalis in ſacris myſteriis primo ſeculo recentior.* XXIV. *An ex Clemente Alexandrino probari poſſit, ſacramentum confirmationis primo ſeculo obtinuiſſe?* XXV. *Miniſtros primi ſeculi ad cœlibatum aſtrictos fuiſſe probari non poteſt. Jeſuitæ Biſſelii cum Dilberro collatio. Notatur Wagenſeilius.* XXVI. P*eculiaris habitus ſacerdotalis primo ſeculo ignotus.* XXVII. *Ritus ſacrarum lectionum.* XXVIII. *ſolennis doxologiæ formula.* XXIX. *Excommunicatio.* XXX. *Vigiliæ.* XXXI. *Frequens communio.* XXXII. *Multi ritus primo ſeculo affinguntur longe recentiores.*

CAPUT V.

De Hæreſibus primi ſeculi.

I. D*Oſitheus.* II. *Defenditur mea diſſertatio de Hæreſiarchis adverſus Cozzam.* III. IV. V. *Varia de Doſitheo.* VI. VII. VIII. IX. *Simon Magus ejusque Helena.* X. *An Simon hic divinos honores affectaverit?* XI. *Arnoldus Simonis Magi Patronus.* XII. *Simonis & Helenæ imagines.* XIII. XIV. XV. *Statua Simoni Mago Romæ erecta in dubium*

Digitized by Google

bium vocatur. XVI. XVII. *Magicus ejus per aërem volatus & tragicus exitus falſitatis ſuſpectus.* XVIII. *Probari non poteſt eum in Scriptura tradi.* XIX. *Jmpia ejus dogmata.* XX. *Ejus ſcripta.* XXI. *Simoniani baptiſmum perverſe tractarunt.* XXII. *Alia de Simone.* XXIII. *Vitringa* Simonem *Magum hæreticum a Simone Mago in Actis memorato diſtinguendum eſſe cenſet.* XXIV. *Menander.* XXV-XXX. *Cerinthus.* XXXI. *Ejus chiliaſmus. Fueritne idem cum Patrum quorundam chiliaſmo, an diverſus?* XXXII. Peter*ſenii nugæ refutantur.* XXXIII. *Cerinthus viſiones jactavit.* XXXIV. *Cerinthianorum baptiſmus pro mortuis. Locus 1. Cor. XV, 29. variis interpretationibus obnoxius.* XXXV. *Johannis in Cerinthum odiū, Cerinthū balnei ruina oppreſſum Veteres non aſſeruerunt, Sagittarius notatur.* XXXVI. *Non Cerinthum ſed Ebionem in balneo fuiſſe, quod Johannes ingredi noluit, Epiphanius teſtatur.* (Obiter hic obſervo, corrigendum eſſe, quod ſcripſi ex Epiphanii ſententia Ebionem balnei ruina oppreſſum fuiſſe, cum tamen me ipſo teſte id Epiphanius non dixerit.) XXXVII. *An hæreticus nomine Ebion in rerum natura fuerit?* XXXVIII. *Duplicis generis Ebionitæ. Huetii lapſus.* XXXIX. *Locus Jrenæi emendatur.* XL. *Homuncionitæ & Anthroiani quinam dicti?* XLI. *Quos Scripturæ libros rejecerint?* XLII. *Quid Optatus & Origenes de illis tradat?* XLIII. *Strenue judaizarunt.* XLIV. *Johanni Evangeliſtæ odium in Ebionem a Zelotis affingi Arnoldus fingit.* XLV. XLVI. XLVII. *Nazaræi.* XLVIII.-LII. *Nicolaitæ.* LIII. *Alii Hæreſiarchæ primi ſeculi*

CAPUT

CAPUT VI.

De

Perſecutionibus & Martyribus.

I. *Judæorum nuncii & epiſtolæ adverſus Chriſtianos quaquaverſus emiſſæ. Epiſtola a Judæis Hieroſolymitanis ad Judæos Ulmenſes miſſa. Alia ad Judæos Ratisbonenſes. Stephani mors & ſepultura.* II. *Eraſmi error circa Herodem, cujus juſſu Jacobus obtruncatus. Alterius Jacobi martyrium.* III. *Neronis perſecutio a Dodvvello extenuata.* IV. *Num Chreſtus Svetonii idem ſit cum Chriſto?* V. *Prætextus perſecutionis Neronianæ.* VI. *Viſio Chriſti Petro facta dubiæ fidei.* VII. *Cauſa quæ Neronem adverſus Petrum & Paulum incitarunt.* VIII. *Plura de Petri & Pauli ſupplicio. Figmentum de Petronilla.* IX. *Perſecutio Domitiani. An Johannes dolio ferventis olei immerſus fuerit?* X. *Flavii Clementis martyrium. Domitillæ exilium.* XI. *Dionyſii Areopagitæ martyrium.* XII. *Antipæ martyrium.*

CAPUT VII.

De variis Perſonis & geſtis primi ſeculi memorabilibus.

SECTIO I.

De Chriſto.

I. *Controverſia de anno Chriſti natali.* II. *Verba Luc. II, 2. explicantur.* III. *Verba illa non ſunt aliunde intruſa nec corrupta.* IV. *De menſe, die & hora Chriſti natali. Traditio, quod Chriſtus d. 25. Decembris natus fuerit, incerta.* V. *An Chriſtus in ſpelunca natus? Dorſcheus ab Hoornbeckio plagii temere incuſatus.* VI. *Sculteti ſententia per Φάτνην diverſorium intelligentis refutatur.* VII. *Salomonis van Til ſententia circa chronologiam infantis Chriſti.* VIII. *Circumciſio non in Ægypto facta. De Chriſti præputio.* IX. *Magi non fuerunt tres Reges. Neque Henoch, Melchiſedech & Elias. Fuerintne pauperes?* X. *Variæ de Symeone traditiones. Hanna non fuit Monialis.* XI. *Chriſti fuga in Ægyptum. Memorabilia quædam, quæ in illa fuga accidiſſe perhibentur.* XII. *Veritas infandicidii Bethlehemitici aſſeritur.* XIII. *Acta apocrypha de infantia Chriſti.* XIV. *Annus Chriſti duodecimus.* XV. *Forma Chriſti. Sententia quorundam Patrum, Rigaltii & Salmaſii, Vavaſſoris, Fechtii;* XVI. *Baptiſmus Chriſti. Quomodo ejus memoria quotannis apud Orientales renovatur? Quomodo apud Coptos?* XVII. *Erroneæ quorundam de Chriſti tentatione ſententiæ refutantur.* XVIII. *Circa tempus Miniſterii Chriſti aliqui in defectu, aliqui in exceſſu peccant.* XIX-XXXVII. *Flavii Joſephi de Chriſto teſtimonium, ubi imprimis Daubuzii nuperus de hoc Joſephi loco tractatus examinatur.* XXXVIII. *Commentarii in Evangeliſtas veteres & novi.* XXXIX. *Nuptiæ in Cana. De Chriſti erga Matrem in his nuptiis auſteritate. Vechneri ſententia minus probatur.* XL. *An Chriſtus jure zeli venditores & emtores templo ejecerit? Sententia Seldeni & contraria*

Digitized by Google

 XXII

ria Saldeni. An ex Chriſti oculis igneum quid & ſidereum in hoc facto radiaverit? XLI. *Chriſti cum Nicodemo colloquium. Nicodemus Talmudicus.* XLII. *Colloquium cum Samaritana quam Græci Photinam appellant.* XLIII. *Obſesſi a Dæmone per Chriſtum liberati. Hobbeſii & Beckeri de obſesſis ſomnium. An Diabolus Chriſtum Dei Filium agnoverit? Sententia Vedelii, Uſſerii, Origenis, Hilarii, aliorum.* XLIV. *Thomæ Linacri de montana Chriſti concione judicium.* XLV. *Ægrotus ad piſcinam Bethesda a Chriſto ſanatus, cujus hiſtoria a Bartholino illuſtrata.* XLVI. *Chriſtus violati ſabbathi accuſatus.* XLVII. XLVIII. *Aliqua Chriſti geſta a quatuor Evangeliſtis conſignata.* XLIX. *Aliqua a tribus.* L. *Aliqua a duobus.* LI. *Aliqua a ſolo Matthæo.* LII. *Aliqua a ſolo Marco, vel a ſolo Luca, ut parabola de villico iniquitatis a Trillero perverſa, parabola de divite & Lazaro, quam Lomeierus & Deuſingius coacta interpretatione obſcurant. Myſtica interpretatio parabolæ de injuſto judice per Theophilum Antiochenum.* LIII. *Quædam Chriſti dicta & facta a ſolo Johanne memorata. Hiſtoria adulteræ an ſit authentica? An homo a nativitate cæcus oculis orbatus fuerit?* LIV. *De ultimo Chriſti paſchate ſententia Harduini.* LV. *Bynæi, Hoornbeckii, Witſii, Capelli, Heideggeri.* LVI. *Chriſti pasſio.* LVII. *Chriſti veſtigia in oliveto relicta.* LVIII. *Acta Pilati pſeudepigrapha.* LIX. *Chriſti apotheoſis a Tiberio tentata.*

Digitized by Google

CAPITIS VII.

SECTIO II.

De Maria Chriſti Matre.

I. *Mariæ genus ex ſtirpe Davidica. M. Antonius de Dominis notatur.* II. *Immaculatam Mariæ conceptionem decidere non auſi Pontifices Romani. Etiam Alexander VII. Mareſii error. Diaboli reſponſum, quem Franciſcanus per immaculatam Mariæ conceptionem adjuravit, ut ex obſeſſo cederet.* III. *Aliqua Mariæ geſta.* IV. *Variæ de Maria fabulæ. Mariæ reliquiæ. Scriptores de Maria.*

CAPITIS VII.

SECTIO III.

De Joſepho.

I. *Ex Davidis ſtirpe natus. An fuerit non vulgaris opifex, ſed nobilis Archite⁣ctus?* II. *Quo ætatis anno Mariam duxerit? Pictorum error.* III. *Fabulæ de Joſepho ex libro de ortu Virginis, & ex Jacobi protevangelio.* IV. *An Maria gravida deprehenſa potum Zelotypiæ bibere coacta fuerit?* V. *Quid Johannes Gerſon in Joſephina ſua de Joſepho tradat.*

CAPITIS

Digitized by Google

XXIII

CAPITIS VII.
SECTIO IV.
De Johanne Baptiſta.

I. *Quid de eo Scriptura tradat?* II. *Quid Joſephus?* III. *Quid Chriſtiani S. Johannis in Oriente?* IV. *Eum inferis evangelium prædicaſſe Patres quidam affirmant.* V. *Ejus reliquiæ.* VI. *Quid Ebionitarum evangelium de baptiſmo Chriſti per Johannem facto memoret?* VII. *Quales* ἀκρίδες *fuerint, quibus Johannes pro cibo uſus eſt?* VIII. *Alia de Johanne.*

CAPITIS VII.
SECTIO V.
De Apoſtolis.

I. *Prima Apoſtolorum miſſio. An per oleum, quo ægros curarunt, naturalia medicamenta intelligantur?* II. *Apoſtolorum miſſio in univerſum orbem. De linguarum dono Eraſmi error. An etiam Hiſpanice locuti fuerint? An ex linguis, quas locuti ſunt, cognoſci potuerit, in quas quisque regiones abiturus eſſet?* III. *Apoſtolorum infallibilitas. Hedingerus notatus.* IV. *An per* 12. *annos Hieroſolymis manſerint?* V. *Quibus in locis ſinguli evangelium prædicaverint, incertum.* IV.-IX. *de Petro.* X. XI. *de Joh-*

Digitized by Google

banne & ejus evangelio. XII. XIII. XIV. *de Jacobo Zebedæi.* XV.-XIX. *de Jacobo Alphæi.* XX. *de Andrea.* XXI. *de Matthæo.* XXII. *de Thoma.* XXIII. *de Philippo.* XXIV. *de Bartholomæo.* XXV. *de Simone* Cananæo. XXVI. *de Juda Thaddæo.* XXVII. *de Juda Jſcariote.* XXVIII. *de Matthia.* XXIX. -XXXIII. *de Paulo.*

CAPITIS VII.
SECTIO VI
De 70. Diſcipulis.

I. D*Orothei ſynopſis de 70.* Diſcipulis. *II. Eorum nomina. III. Dorothei errores. IV. An fuerit e 70. Diſcipulis Enochus de Amathin. V. Uranii tractatus de 70. Diſcipulis.*

CAPITIS VII.
SECTIO VII.
De Viris Apoſtolicis.

I. D*E Marco & ejus evangelio. II.* De *Luca. III. de Barnaba. IV. de* Clemente. *Quantum ab eo diſtet hodiernus Papa. V. de aliis Viris Apoſtolicis.*

CAPITIS VII.
SECTIO VIII.
De eccleſiarum quarundam originibus & primis Epiſcopis.

I. Primi

I. PRimi Epiſcopi Romani. II. Primi Byzantini. III. Alexandrinæ eccleſiæ origines. IV. V. VI. Primi Galliarum Epiſcopi. VII. Primi Italiæ Epiſcopi. VIII. An Joſephus Arimathæus Britannorum Epiſcopus fuerit? IX. Fictitii Hiſpaniæ Epiſcopi. Hierotheus. X. Epiſcopi quidam primi ſeculi ab Euſebio memorati. XI. Alii in Conſtitutionibus apoſtolicis nominati. XII. de eccleſiis in Germania plantatis.

CAPITIS VII.
SECTIO IX.
De Miraculis & viſionibus primi ſeculi.

I. MIracula quædam ab Euſebio relata. An Johannes Evangeliſta venenum illæſus biberit? II. Viſio Carpi incerta.

CAPITIS VII.
SECTIO X.
qua Epimetra quædam miſcellanea continentur.

I. NIcomedis liturgia. II. Euſebii relatio de concilio Hieroſolimitano in Symeonis Epiſcopi electione habito incerta. III. Chriſtianorum migratio ex Hieroſolyma vaſtanda in oppidum Pellam. Num Hieroſolyma non tota a Tito deſtructa fuerit? IV. Manifeſta hæreticorum ab eccleſia defectio Apoſtolis adhuc viventibus facta. Dodvvellus notatur. *V. Fabulæ de Nerone adhuc vivo vel redituro. VI. Alia de Nerone fabula. VII. Apollonius Tyanenſis. Nova Philoſtrati editio. Judicia quædam de Apollonio ab Huetio merito reprehenſa.*

Addenda

Digitized by Google

Addenda ad præfationem
De Scriptoribus hiſtoriæ eccleſiaſticæ recentioribus.

I. INter Scriptores, qui hiſtoriam eccleſiaſticam V. T. deſcripſerunt, neſcio qua incuria omiſſus fuerit HENRICUS SPONDANUS, qui poſtquam Baronii annales in epitomen redegit, & eosdem inſuper usque ad medium ſeculi decimi ſeptimi continuavit, etiam annales ſacros a mundi creatione usque ad ejus reparationem Pariſiis A. 1660. publicavit, in quibus imprimis Auguſtinum Torniellum ſequitur, nonnulla tamen etiam ex Saliano aut aliis Scriptoribus, nec non ex propriis obſervationibus adjunxit.

II. Omiſſa etiam in præfatione noſtra non fuiſſet, niſi ſerius ad noſtras manus perveniſſet, viri Clarisſimi CAMPEGII VITRINGÆ hypotypoſis hiſtoriæ & chronologiæ ſacræ a mundo condito usque ad finem ſeculi primi, Franequeræ A. C. 1708. edita. Eodem anno Venetiis D. VICTORIS SILVII GRANDI hiſtoria eccleſiaſtica a creatione mundi usque ad præſens ſeculum Jtalico ſermone prodiit.

III. Dixi theſ. 47. de Compendio hiſtoriæ eccleſiaſticæ Gothano. Nunc addo poſtremæ illius editioni, quæ A. 1703. Lipſiæ ex Kloſiana officina prodiiſſe in titulo notatur, acceſſiſſe A. 1705. Supplementum aliquod, ſeu libri II. cap. V. *ſectionem tertiam*, in qua neſcio quis Lucifuga inter alia qualemcunque Pietiſmi, Chiliaſmi & Terminiſmi hiſtoriam ex meris mendaciis & calumniis, quarum aliquæ etiam adverſus me effutiuntur, conſuit. Verum hac de re alio tempore, ſi Deus voluerit, oportunius agetur.

Præfa-

PRÆFATIO AD LECTOREM
DE
SCRIPTORIBUS HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ RECENTIORIBUS.

I.

POſt reformationem nullum nobilius hiſtoriæ eccleſiaſticæ opus lucem publicam adſpexit, quam quod CENTURIARUM MAGDEBURGENSIUM nomine citari ſolet, centuriarum quidem, quia ſinguli

tomi annorum centuriam continent, Magdeburgenſium autem, quia priores tomi Magdeburgi ſcripti ſunt; unde Georgium Gentium in Magdeburgenſium diœceſi natum nullam iſtarum centuriarum notitiam habuiſſe miratur Voſſius *epiſtol.336.* Coryphæus autorum, quorum ſtudio hoc opus colligi cœpit, fuit Matthias Flacius, cui ſocias operas junxerunt Johannes Wigandus, Matthæus Judex, Baſilius Faber & alii. In ſingulis centuriis, quarum ultima eſt decima tertia, hiſtoria eccleſiaſtica ad certa quædam capita revocatur, de cujus inſtituti ratione in præfatione centuriæ primæ plura videri poterunt, ut & in narratione de hoc opere. Antequam enim opus hoc prodiret, quia nonnulli ſiniſtre de eo ominati fuerant, in lucem emiſſa eſt: *de eccleſiaſtica hiſtoria, quæ Magdeburgi contexitur, vera narratio contra quorundam diffamationes a Gubernatoribus & operariis ejus hiſtoriæ edita, Magdeburgi A.1558.* quam narrationem eodem anno Wittebergæ reſponſum ſub titulo Scholaſticorum Witebergenſium excepit.

II. Pri-

II. Primum has centurias latine impreſſas Baſileæ apud Oporinum A. C. 1599. quod in Hoornbeckii miſcellaneis p. 16. aſſeritur, falſum eſt. Primæ enim centuriæ jam A. C. 1560. & iterum 1562. prodierunt, reliquæ ſequentibus annis 1563. 1564. 1565. 1567. 1569. & 1574. quo centuria decima tertia eaque poſtrema lucem publicam aſpexit. Editionem, quam Ludovicus Lucius promovit, præfationibus & ſubſcriptis autorum nominibus caſtratam notat Calovius *in pædia ſtudii theologici p. 337.* Eandem editionem Lucianam multis in locis juxta Calvinianas hypotheſes falſatam obſervat Joh. Gottlieb Möllerus *in decade obſervat. miſcellanearum c. 3.* ubi exempla quædam illius corruptionis adducit.

III. Eidem Lucio animum continuandi has centurias fuiſſe, Voſſio indicat Wetſtenius in epiſtola ad illum ſcripta, quæ eſt inter Clarorum Virorum ad Voſſium epiſtolas 278. Alios continuationem centuriarum meditatos Lucio adjungit magnum Academiæ Salanæ quondam nunc Juliæ decus Joh. Andreas Schmidius in conſilio, quo omnibus Proteſtantium eccleſiarum eruditis Centuria-

torum Magdeburgenſium emendationem defenſionem atque continuationem de meliori nota commendat, ubi & plura de Magdeburgenſibus centuriis obſervat, cui adjungi poterit Sagittarius *in introductione ad hiſtoriam eccleſiaſticam c. 13.* ubi corrigendum, quod pag. 270. inter doctores ſeptimæ centuriæ refert Clementem Arelatenſem, pro quo Cæſarium Arelatenſem nominare debuiſſet, quod ſphalma etiam in ipſo centuriæ 7. titulo corrigendum eſt, ubi dubio procul Cæſarium Arelatenſem nominare voluerunt Magdeburgenſes, quem a Trithemio decepti ad ſeptimam centuriam retulerunt, etſi potius in ſexta centuria poni debuiſſet.

IV. Laudantur hæ Centuriæ a Richardo Montacutio *in præfatione ad apparatum originum eccleſiaſticarum theſ. 47.* ſed mox *theſi 50.* vituperantur. Humanitus nonnunquam erraſſe Centuriatores, nonnulla etiam affectæ & anticipatæ opinioni dediſſe, cenſet Voſſius *epiſtol 397.* Philippus Jacobus Hartmannus Medicus Regiomontanus *in commentario de rebus geſtis Chriſtianorum ſub Apoſtolis p. 35.* hoc in Centuriatoribus

deſi-

deſiderat, quod doctrinam Orthodoxorum & Heterodoxorum cum animadverſionibus ſuis hiſtoriæ inſerant, & hac ratione hiſtoriam in diſputationem Theologicam convertant. Verum Magdeburgenſes in narratione paulo ante memorata doctrinam cujusque ſeculi animam hiſtoriæ eccleſiaſticæ eſſe cenſebant, ideoque Euſebio & aliis male vertebant, quod ipſorum hiſtoriæ in doctrina eccleſiæ recenſenda vel mutæ vel mutilæ deprehenderentur. Cæterum etſi hæ centuriæ nonnullis male audiant, contra tamen etiam inſignia illarum elogia paſſim occurrunt, quibus annumerandum, quod Johannes Cluverus *in Diluculo apocalyptico p. 163.* per Angelum qui æterni evangelii præconem ſecutus Babylonem cecidiſſe clamavit Apoc. XIV, 8. Flacium ejusque in contexendis centuriis Collegas intelligat, quam ſententiam inter plurimas ſibi maxime placere D. Johannes Andreas Lucius in ſuis ad Apocalypſin homiliis Dreſdæ quondam habitis & poſtea in lucem editis indicat. Hottingeri judicium de centuriatoribus videatur in ejus bibliotheca p. 406.

V. Va-

V. Varii adverſarii hoc centuriarum opus impugnarunt, quos inter ALANUS COPUS Antverpiæ A. C. 1566. & 1573. ſex dialogos partim centuriis Magdeburgenſibus, partim Johannis Foxi Martyrologio oppoſitos conſcripſit, hoc titulo poſteriori editioni præfixo: *Dialogi ſex contra Summi Pontificatus, Monaſticæ vitæ, Sanctorum, ſacrarum imaginum oppugnatores, & Pſeudomartyres: Ab Alano Copo Londinenſi editi auctiores nonnullis in locis & caſtigatiores. In quibus præterquam quod nonnulla, quæ alii hactenus vel attigerunt leviter, vel penitus omiſerunt, paulo uberius & plenius explicantur; Centurionum etiam Magdeburgenſium, auctorum apologiæ Anglicanæ, Pſeudomartyrologorum noſtri temporis, maxime vero Joannis Foxi & aliorum, qui adulterino evangelio nomina dederunt, variæ fraudes, putidæ calumniæ, & inſignia in hiſtoriis eccleſiæ contaminandis mendacia deteguntur. Antverpiæ, ex officina Chriſtophori Plantini, Prototypographi Regii M. D. LXXIII.* Non vero ipſe Copus dialogorum illorum autor fuit, ſed verum autorem Nicolaum Harpesfeldium ſub finem ſexti dia-

dialogi literis initialibus prodidit A. H. L. N. H. E. V. E. A. C i. e. Autor Hujus Libri Nicolaus Harpesfeldius, Edidit Vero Eum Alanus Copus, ut literas illas explicat Pitſeus *de Scriptoribus Anglicanis p. 780.* ubi Harpesfeldium hos dialogos in carcere ſcripſiſſe, & Copo tum exulanti edendos commiſiſſe ſcribit. Canones Apoſtolorum & veterum Pontificum epiſtolas adverſus Centuriatores defendere conatur FRANCISCUS TURRIANUS libris 5. Coloniæ 1573. editis, quibus quoad librum primum de canonibus apoſtolicis agentem reſpondit Dallæus *in pſeudepigraphis apoſtolicis libro 3.* & quoad reliquos libros de Pontificum epiſtolis agentes David Blondellus in tractatu ſuo, qui inſcribitur Pſeudo-Iſidorus & Turrianus, vapulantes. Adverſarium Centuriatorum ſe etiam profitetur GILBERTUS GENEBRARDUS in titulo partis 2. Chronographiæ ſuæ, nec non in epiſtola dedicatoria illius partis, dum gloriatur ſe Centuriatorum impietatem, mendacia, impoſturas coarguere. Verum ex his montibus tanto conatu parturientibus ridiculum murem prodiiſſe monet Montacutius *in præfatione ad apparatum ſuum §. 56.* PETRI

Digitized by Google

CANISII commentarium de verbi Dei corruptelis adverſus Magdeburgenſes in duos tomos diſtributum Bibliotheca Jeſuitica commemorat. Titulus hujus operis Caniſiani in mea editione talis eſt: *Commentariorum de Verbi Dei corruptelis Tomi duo. Prior de venerando Chriſti Domini præcurſore Joanne Baptiſta; Poſterior de ſacroſancta Virgine Maria Deipara diſſerit, & utriusque perſonæ hiſtoriam omnem adverſus Centuriatores Magdeburgicos aliosque Catholicæ Eccleſiæ hoſtes diſerte vindicat. Poſtrema & plenior utriusque operis in unum volumen nunc primum redacti editio, D. Petro Caniſio Societatis Jeſu Theologo, tum Autore, tum Recognitore. Ingolſtadii A. D. 1583.* GULIELMI EYSENGREINEI duos centenarios adverſus Centurias Magdeburgenſes Monachii editos memorat Labbeus *in bibliotheca bibliothecarum p. 72.* qui hauſiſſe id videtur ex bibliotheca Friſii *p. 302.* Mihi ad manus eſt primus centenarius, cujus hæc eſt inſcriptio: *Guilielmi Eyſengreinei de Nemeto Spirenſis Centenarii XVI. adverſus novam hiſtoriam eccleſiaſticam, quam Matthias Flacius Illyricus, & ejus Collegæ Magde-*

bur-

burgici contra verum Dei cultum, veraſque Eccleſiæ Catbolicæ Cæremonias ſcriptis vetuſtisſimorum biſtoricorum depravatis & corruptis nuper adiderunt. Centenarius I. ſalvo in omnibus ſanctæ Sedis Apoſtolicæ judicio, cui nos ſubjicimus. Ingolſtadii A. C. 1566. Ejusdem Eyſengreinei opus de Romanis Pontificibus adverſus hiſtoriam Magdeburgenſium Monachii 1568. in fol. editum Ludovicus Jacobus a S. Carolo *in bibliotbeca Pontificia p.330.* recenſet. Primus autem juxta Poſſevinum *in bibliotbeca tom. 2. pag. 405.* contra Magdeburgenſes calamum ſtrinxit CONRADUS BRUNUS. Verum ille ultra titulum, epiſtolam dedicatoriam & præfationem Centuriæ primæ progreſſus non eſt, ut ipſa inſpectio hujus tractatus Dilingæ Anno 1565. editi docebit. Breviter autem huic Conradi Bruni ſcripto reſpondet Flacius *in refutatione invectiva Bruni,* quæ Baſileæ An. 1566. excuſa eſt.

VI. Eædem Centuriæ Magdeburgenſes, de quibus jam dictum eſt, Philippo Nerio, qui nunc inter Sanctos colitur, occaſionem dederunt, ut unum ex Presbyteris Con-

Digitized by Google

gregationis Oratorii recens a ſe inſtitutæ ad hiſtoriam eccleſiaſticam probe imbibendam in congregatione illa explicandam & literis denique mandandam impelleret. Erat is, quem ad hoc negotium deligebat CÆSAR BARONIUS, qui hanc annalium ſuorum originem fuiſſe ipſe teſtatur in publica gratiarum actione pro annalibus ſuis eccleſiaſticis, quam ad Philippum Nerium jam mortuum direxit, & Tomo VIII. annalium præfixit, in qua præter alios Scripturæ S. abuſus verba Chriſti ad Philippum Apoſtolum Joh. XIV,10. *Pater in me manens ipſe facit opera*, ſibi & Patri Philippo Nerio blaſpheme applicat. Quam difficulter autem onus hoc a Nerio ſibi imponi paſſus fuerit Baronius, donec vox per ſomnium audita eum, ut arduum hoc opus aggrederetur, animavit, refertur ab Hieronymo Barnabeo *in vita Philippi Nerii cap. 6.* in Actis Sanctorum Antverpienſibus *Tom. VI. Maji pag. 536.* Non prius tamen annales ſuos in lucem publicam produxit, quam hiſtoriæ eccleſiaſticæ curſum in Congregatione Oratorii per 30. annos ſepties iteraſſet. Tunc igitur fœtum, quem jam ju-

Digitized by Google

juvenis conceperat, ſenex eniti cœpit, illudque totius vitæ ſuæ onus, ut in dedicatione tomi undecimi annales ſuos vocat, peperit. Unde hoc opus Heideggerus *in hiſtoria Papatus theſ. 216.* partum plusquam elephantinum appellat, cum elephanti ſpatio 10. annorum partus ſuos edere dicantur. Usque adeo autem hoc annalium opus Baronio placuit, ut ab illo Centurias Magdeburgenſes tanquam virgas Magorum ab Aaronis virga devoratum iri ſibi perſuaſerit.

VII. Et primus quidem tomus Romæ A. 1588. prodiit, quem ſequentibus annis undecim alii tomi ſecuti ſunt, quorum ultimus in anno 1198. terminatur. Fallit ergo Andreas du Sauſſay, cum *in continuatione Bellarmini de Scriptoribus eccleſiaſticis pag. 191.* aſſerit, quod Baronius tomorum ſuorum numero Magdeburgenſes centurias æquaverit. Tredecim enim ſunt centuriæ Magdeburgenſes, ſed Baronianorum annalium tomi duodecim, qui non Romæ tantum, ſed & Antverpiæ, Coloniæ, Venetiis & Moguntiæ præla fatigarunt. Et in recentioribus quidem editionibus id commodum eſt, quod ſinguli anni in

Digitized by Google

ſectiones diviſi ſunt, item quod addenda & emendanda, quæ in prima editione ad calcem cujusque tomi adjecta ſunt, ſuis locis inſeruntur.

VIII. Tam præclare autem de Romana eccleſia hoc annalium opere viſus eſt mereri Baronius, ut poſt priores tomos editos non ſolum Bibliothecarii Vaticani, ſed etiam Cardinalis dignitate exornatus fuerit, forte etiam ad pontificatum evehendus, niſi Hiſpanos ob tomum XI. annalium, cui tractatus de Monarchia Siciliæ inſertus eſt, adverſantes ſibi habuiſſet. Qua de re hiſtoria de conclavi Leonis XI. & brevior Thuani narratio ſub initium libri 134. hiſtoriarum ſui temporis videatur, cui etiam addi poterit Gramondus *Hiſtoriarum Galliæ libr. I. pag. 10 & 11.* Sane Rex Hiſpaniæ, cujus edictum apud Goldaſtum in Monarchia S. Romani Imperii legitur, ob iſtum Baronii tractatum tomum XI. annalium ejus proſcripſit. Scilicet non vanus aruſpex fuit Nicolaus Faber in epiſtola ad Baronium, quæ inter opuſcula Fabri p.106. legitur, veritus ne iſta quæſtio de Monarchia Siciliæ multum moleſtiæ atque invidiæ ipſi al-

Digitized by Google

allatura eſſet. Etſi vero in editione Antverpienſi annalium Baronii tractatus ille de Monarchia Siciliæ omiſſus deprehendatur, defectum tamen illum exemplaria hujus tractatus Pariſiis 1609. ſeorſim impreſſa ſupplere potêrunt. Cæterum contra Baronium de Monarchiæ Siciliæ ſcripſit Ludovicus a Paramo, quem tractatum manuſcriptum apud ſe habere ait Nicolaus Antonius *in Bibliotheca Hiſpanica Tomo 2. p. 46.*

IX. Qualem Hiſtoricum, Chronographum, Criticum & Theologum in ſuis annalibus ſe præſtiterit Baronius, prolixe diſcutit Caſaubonus in prolegomenis ſuarum exercitationum ad annales Baronii. Hugonis Grotii de annalibus Baronii judicium ex carmine ad Caſaubonum iisdem prolegomenis ſubjecto cognoſci poteſt. Græcæ linguæ imperitiam Baronio ab Halloixio exprobrari alibi jam notavimus. Unde Baronius, ſicubi Græca tractanda forent, Petri Morini, Jacobi Sirmondi & aliorum operam haud raro adhibuit, ut Jacobus Quetif in præfatione ad Petri Morini opuſcula notavit. Baronii tomos rectius libros de poteſtate Papæ, quam an-

Digitized by Google

annales eccleſiaſticos inſcribi judicavit Petrus Pithœus, teſte Hoornbeckio *in Miſcellaneis p. 16.* Calixtus *in apparatu Theologico p. 185. & ſeqv.* de Baronio agens inter alia improbat, quod annorum ordini ſe aſtrinxerit, cum non modo in plurimis rebus tot ætatum atque gentium certa annorum deſignatio impoſſibilis videatur, ſed etiam hac ratione multa inter ſe cohærentia divellantur. Multa in Baronii annalibus correcta, ſed partem non milleſimam eorum, quæ corrigenda reſtant, obſervat Montacutius *part. 1. orig. eccleſiaſt. p. 5.* Siniſtrum Cardinalis Perronii de Baronio judicium legitur *in Perronianis p. 28.* Baronium nullibi in ſuis annalibus magis exclamare & paratragædiari, quam ubi ad deſperationem & ſilentium adigitur, notat Voetius *in deſperata cauſa papatus pag. 659.* Lepide autem Dannhauerus noſter Baronium cum Actæone comparat, a ſuis ipſius canibus lacerato, quia non pauci ex ipſis Pontificiis Baronium paſſim impugnarunt. A Jeſuitis eum contemni, quia ex illorum ordine non eſt, ex Simplicii Verini h. e. Salmaſii epiſtola ad Pacium notat Dn. D. Alberti *in judicio de Ra-*

Digitized by Google

mondo p. 37. Extat quidem Gaſparis Scioppii epiſtola ad Baronium, in qua ipſi gratias agit, quod per ipſius annales ad fidem eccleſiæ Romanæ perductus fuerit. Extat vero & alia epiſtola ejusdem Scioppii ad Fulgentium Theologum Venetum, in qua profitetur Baronium partim ex ignorantia, partim ex negligentia multa falſiſſima ſcriptis mandaſſe, ita ut Monachus quidam affirmaverit, ſe ex ejus annalibus collegiſſe duo millia errorum. Addit Baronium contra conſcientiam ſuam adulteraſſe doctrinam chriſtianam cum ſummo præjudicio Principum, exhortando Pontificem ad uſum gladii ſecularis, quam hæreſin Scioppius longe peſtilentiorem eſſe exiſtimat, quam aliam quamcunque ſive a Luthero & Calvino, ſive a quovis alio hæreſiarcha in medium prolatam. Utramque Scioppii epiſtolam, cum exemplaria rarius inveniantur, denuo in lucem publicam produxit Magnificus Mayerus, quo ſidere nunc Gryphiswaldenſis Academia reſplendeſcit, *in eclogis de fide Baronii & Bellarmini*, ubi & plura Pontificiorum malam Baronii fidem accuſantium teſtimonia, Carmelitarum, Bene-

dictinorum, Ciſtercienſium, Dominicanorum, Auguſtinianorum, fratrum ordinis Minorum, Hiſpanorum, Gallorum, Italorum, Germanorumque collegit, quæ ibi videri poterunt. Pauli Sarpii judicium de Baronii annalibus legitur in ejus epiſtola ad Caſaubonum, quam ſimul cum Caſauboni reſponſo Bœcleri hiſtoriæ univerſali adjecit Johannes Gottlieb Möllerus, quæ duæ epiſtolæ etiam Chriſtiani Kortholti Diſquiſitionibus Anti-Baronianis Lipſiæ & Hamburgi A. 1708. editis præmiſſæ ſunt. Neque tamen negari poteſt, Baronio multum nos debere, cum multa vetera monumenta in lucem produxerit, neque raro hiſtoriæ magnam lucem attulerit. Interim nimis liberales ſunt, qui annales Baronii ita commendant, quaſi nihil in iis deſiderari poſſit, quos inter Biſſelius *in medullæ hiſtoricæ tomo I. p. 463.* Etſi vero hoc opus Baronius Centuriis Magdeburgenſibus oppoſitum eſſe voluerit, raro tamen harum Centuriarum mentionem facere voluit, quod non aliam ob cauſam viri docti factum hariolantur, quam ne crebra illarum mentione lectorum curio-

ſita-

ſitatem ad inquirendas & evolvendas illas centurias excitaret.

X. Duodecim hos Baronii tomos, quibus totidem ſeculorum hiſtoria continetur, nonnulli, ut ab illis quoque, qui linguæ latinæ minus gnari ſunt, legi poſſent, in varias linguas transtulerunt, nonnulli quoque in eorum gratiam, quibus tantæ molis volumina vel emere non licet, vel perlegere non vacat, exiguo libello coarctarunt, quos inter LUDOVICUS AURELIUS PERUSINUS, qui Baronii epitomen in Italia primum edidit, deinde & in Germania Monaſterii A. C. 1638. impreſſam. Nec defuit, qui alphabeticum indicem rerum & locorum omnium memorabilium ad totum Baronii opus conficeret, nempe Cardinalis de LAVRÆA, cujus indicem in Baronii tomos poſthumum Romæ A. 1694. impreſſum Vir celeberrimus L. Otto Menckenius ante aliquot annos mihi communicavit, paucis etiam memoratum in actis Eruditorum *Supplement. Tom. II. p. 544.*

XI. Uberior eſt epitome annalium Baronii, quam JOHANNES GABRIEL BISCIOLA Mutinenſis adornavit, quam Lugduni A. 1602.

Digitized by Google

editam refert Ribadenira *in catalog. Scriptorum Societatis Jeſu p. 120.* In Sotvvelli *bibliotheca Jeſuitica p. 457.* additur editio Veneta ejusdem anni. Mihi ad manus eſt editio Colonienſis, cujus prior tomus A. C. 1602. excuſus in anno 536. deſinit, poſterior A. C. 1614. impreſſus ad annum usque 1002. progreditur, in quo decimus annalium Baronii tomus terminatur. Nec ulterius progreſſus eſt Biſciola. Etſi enim in editione Colonienſi anni 1614. tertia quoque pars acceſſerit, quæ epitomen 11. & 12. tomi Baroniani continet, tertia tamen illa pars alienum ſupplementum eſt ab Henrico Spondano mutuo acceptum.

XII. Nam etiam HENRICUS SPONDANUS Apanienſis Epiſcopus Baronianos annales in epitomen contraxit, quæ cum primum A. C. 1612. lucem publicam adſpexiſſet, ſæpius poſtea variis in locis impreſſa fuit. Perperam Jeſuitam vocat Spondanum Whear *in relectionibus hiſtoricis p. 272. & in lemmatibus illius capitis pag. 268.* Et forte etiam Hoornbeckius Spondanum inter Jeſuitas numeravit, cum *in miſcell. libr. I. p. 23.* J. Spondanum vocat, niſi forte per literam J. Johannem

nem Spondanum nominare voluit. Sed utrumque falſum eſt, cum Spondanus neque Jeſuita fuerit, neque Johannis nomen geſſerit. Cæterum feliciorem fuiſſe Spondanum, cum Baronii tomos in epitomen redegit, quam cum eosdem continuavit, judicat Godeavius *in præfatione ad hiſtoriam ſuam eccleſiaſticam.* In alias linguas Spondani epitomen redactam refert Perraultius *de Viris illuſtribus p. 11.*

XIII. ABRAHAMI BZOVII hiſtoria eccleſiaſtica, quæ Coloniæ A.C. 1617. prodiit, hic etiam memoranda venit, cum & illa ſit epitome annalium Baronii, quamvis etiam ſimul ex aliis Viris illuſtribus & hiſtoricis monumentis eam ſe collegiſſe profiteatur. Diviſa eſt in duos tomos, quorum primus ad annum usque 800. ſecundus usque ad annum 1198. qui in Baronii annalibus ultimus eſt, progreditur. Hanc Bzovianam epitomen Sagittario ignotam fuiſſe produnt verba, quibus *in introductione ſua p. 322.* uſus eſt.

XIV. Haud minus ad Baronianas epitomas referri poſſe JOHANNIS HORATII SCOGLII hiſtoriam eccleſiaſticam Romæ 1622.

& 1624. editam obſervat Calixtus *in apparatu p. 196.* Mihi ad manus eſt editio anni 1642. cujus hic eſt titulus: *A primordio eccleſiæ hiſtoria Joannis Horatii Scoglii Cathacenſis. Cum Chronologia ab orbe condito ad Annum Domini M. DC. XL.*

Quæ Baronius Cardinalis & ultra,
Mille bis centum alii conſcripſere annis
Voluminibus diffuſa innumeris
Hiſtoria Auctor digerit breviloqua.
Integer, verax, clarus in Hiſtoria.

Romæ M. DC. XLII. Teſtatur autem autor in epilogo hujus operis, quod ita Baronio anteſignano uſus fuerit, ut aliqua etiam ab aliis autoribus acceperit. Interim ipſum Baronii imprimis veſtigi: legiſſe vel ex eo patet, quod ultra annum 1198. in quo Baronius ſubſtitit, non progrediatur. Memorandus etiam hic eſt CORNELII SCHULTINGII theſaurus antiquitatum eccleſiaſticarum ex ſeptem prioribus tomis annalium Baronii collectus, & cum ſingularibus ſcholiis contra Centuriatores & Calviniſtas ordine alphabetico contextus, quem Coloniæ A. 1601. editum paulo poſt 1603. octavi Tomi Baroniani epitome excepit.

XV.

Digitized by Google

XV. Porro cum annales Baronii in anno 1198. ſubſtitiſſent, operæ quoque pretium viſum eſt eosdem continuare. Et quia hæc continuatio jure quodam hæreditario Congregationi Oratorii, cujus ſocius Baronius fuerat, relicta videbatur, ODORICUS RAYNALDUS id muneris in ſe ſuſcepit, & dum viveret octo tomos Baronianis annalibus adjecit. Primus Romæ prodiit A. 1646. qui a tempore, quo Baronius deſiit, usque ad A. 1254. progreditur, additis ad calcem græce & latine ex verſione Leonis Allatii duabus orationibus Nicephori Blemmidæ de proceſſione Spiritus S. quæ orationes etiam in Leonis Allatii Græcia orthodoxa Tom. I. A. C. 1652. prodierunt. Secundus Baronii a Raynaldo continuati tomus, qui A. C. 1648. lucem publicam adſpexit, ab A. C. 1254. qui ultimus primi tomi fuerat, iterum incipit, & in A. C. 1304. terminatur. Subjectæ ſunt loco appendicis conſtitutiones concilii Budenſis A. C. 1279 celebrati. Succeſſit anno 1652. tomus tertius, qui ab anno 1305. usque ad annum 1334. procurrit, & liberali additione nonnullorum in tribus his tomis præ-

Digitized by Google

prætermiſſorum clauditur. Quartus tomus eodem anno 1652. editus in anno 1378. deſinit. Secutus eſt anno 1659. tomus quintus, qui ab anno 1378. iterum incipiens ad annum usque 1417. deducitur. Adduntur in fine Baldi de Peruſio allegationes pro pontificatu Urbani inter reliqua ejus opera non impreſſæ, nec non Johannis de Lignano tractatus pro Urbano VI. Eodem anno 1659. ſextus quoque tomus prodiit, qui ab anno 1417. iterum exorſus in anno 1454. gradum ſiſtit. Septimus & octavus tomus, quorum ille usque ad annum 1503. hic usque ad annum 1534. extenditur, an. 1663. prodierunt. Cum autem Baronii tomos a nonnullis in epitomen contractos Raynaldus obſervaſſet, ſibi quoque in octo tomis, quos ad Baronium adjecit, idem faciendum ratus eſt. Edidit ergo itidem Romæ 1667. annales eccleſiaſticos ex octo tomis ad unum pluribus auctum redactos. Cæterum cum Raynaldus moriens tomum quoque 21. annalium eccleſiaſticorum, ſeu continuati Baronii tomum 9. reliquiſſet, in duas partes diſtributum quarum prior ab anno 1534. usque ad annum 1549. poſterior usque ad annum 1565. deducitur

Digitized by Google

tur, hic etiam tomus bipartitus qualitercunque a Socio quodam Congregationis Oratorii reviſus & typis mandatus eſt Romæ 1676. & 1677. qui tamen jam impreſſus per aliquot annos Romæ latuit, antequam publici juris fieret, quod anno demum 1689. factum eſt. Leguntur in ultimo hoc tomo, quemadmodum & in præcedentibus variæ epiſtolæ Pontificum Romanorum aliorumque, cum Raynaldus id imprimis ſibi propoſitum habuiſſet, ut epiſtolarem quam vocat hiſtoriam ex Romanæ eccleſiæ ſcriniis & bibliotheca Vaticana contexeret. Obſervat autem autor ephemeridum Pariſienſium *anni 1689. p. 102.* quod multis monumentis publicis nullum in ſuo opere locum reliquerit Raynaldus, cum Curiæ Romanæ non favere viderentur. Et hanc cauſam eſſe dicit, quod omiſerit conſilium 4. Cardinalium & aliorum Prælatorum Paulo III. datum, quod etiam in noviſſimis conciliorum tomis omiſſum deprehenditur. Cur autem poſthumus hic Raynaldi fœtus tam diuturna captivitate Romæ detentus fuerit, antequam libertate in publicum prodeundi potiretur, emunctæ naris viri haud difficulter ſubodo-

rantur. De cætero poſt Raynaldum annalibus eccleſiaſticis continuandis e ſociis Congregationis Oratorii ſuffectus eſt Leander Coloredus Cardinalium collegio nunc adſcriptus, ut indicat Papebrochius commentario prævio ad vitam Philippi Nerii *Tom. VI. Maji p. 462.*

XVI. Quamvis autem Congregatio Oratorii Romana continuationem Baronii hæreditario quodam jure ſibi vindicaret, eam tamen diligentia ſua antevertit ABRAHAMUS BZOVIUS Dominicanæ familiæ Doctor Theologus, quem Dorſcheus *in ſermone de pace in terris p. 14.* gente Polonum, audacia hiſtoricum, deſiderio Cardinalem appellat. Is enim non ſolum epitomen Baronii ſupra memoratam, verum etiam octo tomos Baronii a ſe continuati vulgavit, antequam primus Raynaldi tomus in lucem prodiret. Et primus quidem tomus in anno 1299. ſecundus in anno 1378. tertius in anno 1431. quartus in anno 1447. quintus in anno 1471. ſextus in anno 1503. ſeptimus in anno 1534. & octavus in anno 1564. deſinit. Prodiit iſta Bzoviana Baronii continuatio Coloniæ 1616. & ſequent.

 To-

Tomo tertio annexæ ſunt Nicolai Janſenii animadverſiones & ſcholia in apologiam nuper editam, de vita & morte Johannis Duns Scoti adverſus Abrahamum Bzovium, quemadmodum etiam tomo 8. annexus eſt Theodori Amydeni libellus de Pietate Romana, nec non vita Sylveſtri II. a Bzovio ſcripta, item vita ac paſſio Adalberti Urſini a Sylveſtro II. conſignata, ut alios tractatus his tomis inſertos taceamus. Qua occaſione, & quibus adminiculis hoc opus aggreſſus fuerit, in præfatione ad lectorem ipſe Bzovius exponit, cujus vitam & ſcripta breviter recenſet Staravolſcius *in centuria Scriptorum Polonorum p. 131.* ubi nonnullos notat, qui de Bzovii annalibus ſiniſtre judicarunt. Paulo fuſior Staravolſcii d Bzovio ejusque ſcriptis relatio legitur præfixa tomo 20. annalium, qui Bzovii octavus eſt, ubi inter alia refertur Bzovium præter epitomen annalium Baronii duodecim annalium tomos edidiſſe, adeoque tomorum numero Baronium æquaſſe. Ego hactenus plures quam octo tomos non vidi. Nec plures video memorari in bibliotheca Sluſiana p. 448. ubi tamen etiam additur ejusdem Bzovii

Pius V. ſeu annalium eccleſiaſticorum Tomus poſthumus Romæ 1672. impreſſus. Cum autem Pius V. immediate Pio IV. ſucceſſerit, in cujus ultimo anno octavus Tomus terminatur, neſcio an præter illos tomos octo & poſthumum tres alii Bzovii tomi prodierint. Cæterum Bzovium adulatione erga Pontifices Romanos Baronio ſuperiorem eſſe, in reliquis omnibus inferiorem, judicat Hoornbeckius *in miſcellaneis p. 22.* ubi corrigendum eſt quod ait, Bzovium ſex tantum tomos Baronii annalibus adjeciſſe, item quod ait, autorem meditatum fuiſſe epitomen annalium ex Baronio & aliis collectam, ſed mutato conſilio ad continuationem annalium perrexiſſe. Nam epitomen illam jam pridem editam eſſe ſupra theſi 13. jam notavimus. Bzovium ordinis potius ſui quam eccleſiæ annales ſcribere tradit Godeau in præfat. ad hiſtoriam eccleſiaſticam Gallico idiomate conſcriptam.

XVII. Brevior Raynaldo & Bzovio in continuandis Baronii annalibus fuit HENRICUS SPONDANUS, qui cum annales Baronii in epitomen redegiſſet, cujus ſupra mentionem fecimus, tribus tomis Baronium continua-

tinuavit, ab A.C. 1198. ubi Baronii terminus eſt, ad annum usque 1640. progreſſus. Addita eſt ab amico Spondani appendix poſthuma ſex annorum ab anno 1641. ad 1646. Exemplar, quo utor, impreſſum eſt Lugduni 1678. Obſervationes quædam in Spondani annales eccleſiaſticos A. 1656. edidit Anonymus de Arminis, ſub quo nomine latere Hieronymum de Marinis Equitem Genuenſem, indicavit Johannes Petrus Jacobus Villanius in tractatu Italico, quo Scriptoribus quibusdam perſonatis larvam detraxit, memorato in actis eruditorum *A. 1690. p. 363.* Præmiſſa eſt tomo primo continuati Baronii vita Spondani autore Petro Frizonio Theologo Pariſienſi. Etſi vero Spondanus Raynaldo & Bzovio tomorum numero & mole cedat, eum tamen diligentia & judicio illos ſuperare judicat Cave *in prolegom. hiſtor. liter. p. 26.* Aliud viſum Godeavio, cujus judicium ſupra theſ. XII. adduximus.

XVIII. Exercitationes ad Baronii apparatum, & priores tomi primi annos Londini A.C. 1614. edidit ISAACUS CASAUBONUS Francofurti 1615. recuſas. His mortem ſibi

acceleraſſe Caſaubonum, cum gravi dolore conficeretur, quod editas non probari animadvertiſſet, figmentum eſt Scheilderi in epiſtola ad Tegnagelium, quæ legitur in Lambecii *bibliotheca Vindobonenſi Tom. I. p. 153.* ubi Scheilderus addit, quod multi doluerint materiam triumphi Caſauboni morte ſibi ereptam, qui jam calamum adverſus ipſum ſtrinxerant. Caſaubonum vero ad argumentum hoc tractandum honeſtis præmiis in Anglia obſtringi optabat Petrus Molinæus, veritus, ne ex Anglia dimiſſus Genevenſium odio ad Papiſtas tranſiret, qua de re ipſius epiſtola ad Jacobum Montacutium videri poteſt, edita a Colomeſio poſt Clementis epiſtolas ad Corinthios p. 280. Importunum quidem & malevolum Baronii cenſorem, interdum tamen tollendis relinquenda admiſcentem appellat Poſſinus in ſpicilegio evangelico, quod ſubjunctum eſt catenæ Græcorum Patrum ad evangelium Marci p 422.

XIX. His Caſauboni exercitationibus contra Baronium diatribas ſuas, quæ in duas partes diviſæ ſunt, oppoſuit JULIUS CÆSAR BULENGERUS editas Lugduni 1617. Contra

Bulen-

Bulengero ſe oppoſuit Caſauboni vindex, RICHARDUS MONTACUTIUS, cujus anti-diatribæ adverſus priorem partem diatribarum Bulengeri ex officina Hulſiana A. C. 1625. editæ proſtant. Neque hic ſilentio prætermittendæ ejusdem Montacutii origines eccleſiaſticæ, quarum prior pars Londini 1636. poſterior autem pars ibidem 1640. impreſſa eſt. Ita autem in his originibus verſatur, ut de rebus ad Chriſti hiſtoriam ſpectantibus racemationem quandam inſtituat, & modo Baronium, modo ipſum quoque Caſaubonum perſtringat. Antequam autem origines ſuas eccleſiaſticas ederet, præmiſit apparatum, in quo omnia illa argumenta pertractat, quæ Baronius in ſuo ad annales apparatu tractaverat. Impreſſus eſt hic Montacutii apparatus Oxoniæ 1635. Idem Montacutius jam olim A. 1622. etiam analecta exercitationum eccleſiaſticarum ediderat, quæ ab apparatu in eo tantum differunt, quod in apparatu magis expoliantur, quæ in analectis jam diſcuſſa fuerant. Cæterum cum more Epiſcoporum in Anglia quodammodo papizans veterum cerimoniarum tenacior ſit, quam Reformati velint,

Digitized by Google

lint, quos haud raro ſatis acerbe perſtringit, male apud illos paſſim audit. Conferatur Voetius *part. 1. diſput. p. 15 part. 2. p. 16. ſeq. p. 23. ſeqq.* item *politic. eccleſiaſt. part. 1. libr. 3. p. 339.* Rivetus *Tom. 2. p. 1085.* Vedelius in præfatione dedicatoria tractatus ſui de Deo Synagogæ, & alii.

XX. Præter Bulengerum Caſauboni exercitationes impugnavit ANDREAS EUDÆMON JOHANNIS. Scripſit enim non ſolum reſponſionem ad c. 4. exercitationis I. Caſauboni editam Coloniæ 1615. verum etiam refutationem exercitationum Caſauboni libris II. comprehenſam, & Coloniæ 1617. editam. Sed adverſus hunc Eudæmonem Caſauboni vindicias ſcripſit JOHANNES PRIDEAUX impreſſas Oxoniæ A. C. 1624.

XXI. Impugnavit præterea Caſauboni exercitationes HERIBERTUS ROSWEIDUS, qui eo ipſo anno, quo ſuas exercitationes Caſaubonus ediderat, Antverpiæ vulgavit legem talionis XII. tabularum Cardinali Baronio ab Iſaaco Caſaubono dictam retaliatione retortam. Verum Rosvveido reſpondit JACOBUS CAPELLUS. Scripſit enim tres libros vindicia-

ciarum pro Caſaubono, quorum primus Roſweido, ſecundus Andreæ Eudæmoni, tertius Bulengero oppoſitus eſt, quod Capelli opus editum eſt Francofurti A. 1619. Hunc Capelli tractatum eodem anno refutare conatus eſt Rosvveidus in Anti-Capello, ſive exploſione næniarum Jacobi Capelli, quas famæ Caſauboni accinuit. Nec ſegnis fuit reſponſio Capelli. Nam eodem anno 1619. Sedani edidit aſſertionem bonæ fidei adverſus ſtrophas Heriberti Rosvveidi, ſeu vindicias pro Caſaubono adverſus Rosvveidum aſſertas & recognitas Neque ad hanc reſponſionem Rosvveidus acquievit. Edidit enim Antverpiæ 1620. Syllabum malæ fidei Capellianæ, excerptum ex Jacobi Capelli mendaci aſſertione bonæ fidei.

XXII. Fuit præterea inter Caſauboni adverſarios PETRUS LANSSELIUS, qui diſpunctionem omnium notarum ſive calumniarum a Caſaubono in exercitationibus ad Baronium Juſtino Martyri inuſtarum edidit, quæ cum Juſtini Martyris operibus impreſſa eſt Pariſiis A. 1615. & 1636.

XXIII. Caſauboni exercitationes in Baro-

ronium aliquantum continuavit ADAMUS TRIBBECHOVIUS, cujus exercitationes ad Baronii annales, ubi Caſaubonus deſiit, Kilonii impreſſæ ſunt 1666. Incipit ab anno Tomi primi Baroniani 34. num. 232. & deſinit in ejusdem anni num. 287. Recuſæ ſunt iſtæ Tribbechovii exercitationes Lipſiæ & Hamburgi A. C. 1708.

XXIV. Præmiſſæ ſunt recentiori huic editioni D. CHRISTIANI KORTHOLTI Disquiſitiones Anti-Baronianæ, quarum ſeptem jam antea Kilonii A. 1677. prodierant, nempe 1. de domo Nazarethico-Lauretana. 2. de ſuffragiis pro defunctis. 3. de Purgatorio. 4. de confirmationis ſacramento. 5. de ordinis ſacramento. 6. de extrema unctione. 7. de traditionibus non-ſcriptis. Octava autem in hac editione acceſſit de reliquiarum cultu, cui etiam ſubjicitur exercitatio ad 6. canonem Concilii Nicæni Baronio & Bellarmino oppoſita.

XXV. De rebus ſacris & eccleſiaſticis exercitationes hiſtorico criticæ, in quibus Cardinalis Baronii annales ab Anno Chriſti XXXV, in quo Caſaubonus deſiit, expenduntur;

tur; Tum & multa adverſus Bellarminum, Lightfootum, Pagium & alios diſcutiuntur, plurimique hiſtoriæ & chronologiæ errores emendantur, auctore SAMUELE BASNAGIO Flottemanvilleo Ultrajecti 1692. prodierunt. Incipiunt Basnagianæ hæ exercitationes ab anno tomi primi Baroniani 35. & deſinunt in anno 44. num. 89. Ulterius autem in his exercitationibus perrecturus non videtur, cum ex amicorum conſilio annales politico-eccleſiaſticos a nato Chriſto usque ad A. C. 645. edere maluerit, quorum tres tomi priores Roterodami A. 1706. prodierunt, qui usque ad A. C. 602. pertingunt.

XXVI. Epitomen lucubrationum criticarum Caſauboni ad annales Baronii, una cum Davidis Blondelli animadverſionibus nonnullis ad Baronium, edidit in ſuo Anti-Baronio ANDREAS MAGENEL ſive MAGENDEUS, in quo & ipſe nonnulla adverſus Baronium notavit. Titulus hujus operis ita ſe habet: *Anti-Baronius Magenelis, ſeu animadverſiones in annales Cardinalis Baronii: cum epitome lucubrationum criticarum Caſauboni in Tomi primi annos 34. Auctore Andrea Ma-*

 gen-

gendeo, Eccleſiaſta Benearnenſi. Quibus acceſſerunt quædam ad Baronium animadverſiones Davidis Blondelli. Lugduni Batavorum Anno 1679. Obſervat autem Magendeus, quemadmodum viperæ toxicum in capite gerunt, ita Baronium imprimis duobus prioribus tomis, ſeu tribus prioribus ſeculis, maximam veneni ſui heterodoxi partem recondidiſſe, ideoque ſe operam dediſſe dicit, ut imprimis fidei controverſias attingeret, nec ullum vel Scripturæ textum, vel Patrum teſtimonium a Baronio prolatum absque reſponſione ſolida, & omnes Cardinalis technas diluente relinqueret, quin & ſæpius hunc Romanæ eccleſiæ Goliathum ſuo ipſius gladio jugularet. Verum nihil eſſe in Magendei obſervationibus anti-Baronianis, quod cum Caſaubonianis animadverſionibus conferri mereatur, judicat Colomeſius *in bibliotheca ſelecta p. 113.* Et quamvis Magendeus in epiſtola dedicatoria ſcribat, quod trium primorum ſeculorum annales libellæ Patrum appendat, quia in illis Baronius potiſſimum ſudavit, ut eccleſiæ ſuæ erroribus patrocinetur, ultima tamen Magendei animadverſio oſtendit, quod ne

ne dimidiam quidem primi ſeculi partem abſolverit.

XXVII. Examen perpetuum in annales Baronii conſcripſit JOHANNES HENRICUS OTTIUS, cujus prima, ſecunda & tertia centuria impreſſæ ſunt Tiguri A. 1676. Reliquæ centuriæ, etſi pridem promiſſæ, lucem publicam, quod ſciam, nondum aſpexerunt. Hottium pro Ottio nominat Pagi in præfatione ſuæ Criticæ, ubi chronologiam ab hoc autore neglectam deſiderat, aliaque in ipſius examine reprehendit.

XXVIII. Novo huic Baronii adverſario novus Baronii vindex ſe oppoſuit AUGUSTINUS REDING, Abbas Einſidelenſis in opere, cui hunc titulum fecit: *Vindex veritas annalium eccleſiaſticorum Eminentisſimi ac Reverendisſimi ſacræ Romanæ eccleſiæ Cardinalis Cæſaris Baronii adverſus arrogatum Joh. Henrici Ottii Tigurini examen perpetuum. Autore Reverendisſimo & Illuſtrisſimo S. R. I. Principe ac Domino, Domino Auguſtino, exempti Monaſterii Einſidlenſis Ordinis S. Benedicti Abbate &c. ac Helveto-Benedictinæ Congregationis viſitatore centuria prima.*

Typis Monaſterii Einſidlenſis per Joſephum Reymann Anno Chriſti M.DC.LXXX. Num & ſecundam & tertiam Ottii centuriam refutaverit Redingius, me latere fateor.

XXIX. Nec hic tacenda ANTONII PAGI Doctoris Theologi Ordinis Minor. Convent. S. Franciſci *Critica Hiſtorico-chronologica in annales Baronii, in qua rerum narratio defenditur, illuſtratur, ſuppletur, ordo temporum corrigitur, innovatur, & Periodo Græco-Romana munitur,* cujus primus tomus quatuor priora ſecula complexus Pariſiis A. C. 1689. lucem publicam aſpexit. Novam editionem primi hujus tomi procuravit Franciſcus Pagi, Antonii nepos, & ejusdem Ordinis Theologus, quo obſtetricante etiam tomus ſecundus, tertius, & quartus fœtus poſthumi in lucem protracti ſunt. Quatuor ergo tomis jam conſtat Antonii Pagi critica in annales Baronii, qui excuſi ſunt Coloniæ Allobrogum A.C. 1705. Acceſſerunt etiam in hac editione veterum Pontificum Romanorum catalogi decem hactenus inediti, qui primo tomo poſt diſſertationem de Periodo Græco-Romana inſerti ſunt.

XXX.

Digitized by Google

XXX. Baronii adverſariis accenſendus etiam GOLDASTUS. Prodiit enim A. C. 1607. *Melchioris Haiminsfeldii Goldaſti Rationale conſtitutionum Imperialium αὐτοσχεδιασθὲν ſive extemporale, in quo cum ipſis conſtitutionibus argumenta dicuntur, tum ſacri Romani Imperii jura adverſus Cæſaris Baronii Cardinalis Romani annales elenchos præſcribuntur.* Quod Rationale tot irrationabilibus deliri cerebri confartum mendaciis, convitiis & maledicentiis, quot nec ipſe nequam Spiritus, quo agitabatur, excogitari poſſe ab ullo conſideret, Spondanus in præfatione ſuæ epitomes annalium Baronii egregie calumniatur. Nec in aliis ſcriptis Baronium notare omiſit Goldaſtus, adverſus quem pro vindicando Baronio *apologiam pro Baronio contra Goldaſtum, ejusdemque apologiæ contra Replicatorem defenſionem* Jeſuita GRETSERUS edidit.

XXXI. Inter JOHANNIS DARTIS opera canonica Pariſiis 1656. edita, parte 3. quæ varia ejus opuſcula continet, quarto loco occurrunt: *in annales eccleſiaſticos Cæſaris Baronii, & Iſaaci Caſauboni exercitationes, animadverſiones Jo. Dartis, in quibus Baronius*

ronius quidem tanquam ab Ariſtarcho arguitur, ſed a Caſauboni tanquam Phalaridis ſagittis liberatur; ad Virum Ill. Antonium Seguerium ſacri Conſiſtorii Conſiliarium & Senatus Franciæ Præſidem eximium. Sed illæ Dartis animadverſiones A.C. 1616. primum editæ, & numero paucæ ſunt, ac momenti non adeo magni.

XXXII. Gerardo Johanni Vossio propoſitum aliquando fuiſſe contra Baronium ſcribere, ex Gulielmi Laudi ad eum epiſtola conſtat. Eundem animum habuit Abrahamus Scultetus, ut teſtatur ipſe *in medulla Patrum part 3. p. 219.* cujus verba ob inſigne de Baronio teſtimonium hic repeto: *Digniſſima Hiſtoriographo vox eſt Cæſaris illa Baronii*: annales noſtros omni ſuſpicione mendacii carere volumus. *Quod ſi, quam animoſe hoc ſcripſit, tam fortiter id præſtitiſſet; eſſet profecto, cur de annalibus iſtis orbi chriſtiano gratularemur. Verum enimvero tantum abeſt, ut a mendaciorum ſuſpicione ſibi temperaverit Baronius, ut mendacia ipſa magno numero in annales ſuos congeſſerit. Quæ ſi quis melioris judicii falce reſecuerit,* non

Digitized by Google

non jam amplius ſolidum hiſtoriæ corpus, ſed exſangue & vix oſſibus ſuis hærens σκελετὸν *eſt habiturus. Vera me ſcribere, docebunt diſputationes in Baronium meæ, quas ſuo tempore, volet modo Deus, cum veræ antiquitatis & antiquæ veritatis ſtudioſis communicabo.* Sed neutrius propoſito reſpondit eventus. Idem dicendum de CHRISTIANO LUPO, & HENRICO NORISIO. Nam Noriſio quidem emendatio annalium Baronii in mentem veniebat, ſed cum Lupum eodem labore occupari cognoſceret, conſilium mutabat. Interim vero etiam Lupo cauſæ neſcio quæ obſtiterunt, quo minus ſpem de Baronii emendatione factam impleret. Verum de Baronio ejusque epitomatoribus, continuatoribus, adverſariis, & vindicibus ſatis egimus.

XXXIII. Præter Centuriatores & Baronium copioſe hiſtoriam eccleſiaſticam pertractavit NATALIS ALEXANDER Theologus Pariſienſis ordinis Dominicani. Hic enim hiſtoriæ eccleſiaſticæ in ſelecta capita diſtributæ, & ſuis diſſertationibus illuſtratæ, volumina duo & triginta in 8. Pariſiis vulgavit. Exorſus eſt hoc opus ab hiſtoria eccleſiaſtica Novi

vi Teſtamenti, cui usque ad ſeculum XVII. continuatæ 26. volumina impendit, quæ A.C. 1676. & ſequentibus impreſſa ſunt. Præmittit cujusque ſeculi ſynopſin certis capitibus atque articulis incluſam, in quibus imprimis Pontificum Romanorum, Scriptorum eccleſiaſticorum, perſecutionum, hæreſium & ſchismatum, nec non Imperatorum Romanorum hiſtoriam exponit. Accedunt in primo ſeculo capita quædam de Chriſto, Apoſtolis & evangelii prædicatione, in 4. & ſequentibus ſeculis de conciliis & politia eccleſiaſtica, in ſeculo 6. & ſequentibus capita de Regibus Francorum & Hiſpanorum, in ſeculo 7. & ſeqv. caput de Regibus Anglorum, in ſeculo 15. & 16. caput de Regibus & Imperatoribus Turcarum.

XXXIV. In diſſertationibus ſuis ad hæc hiſtoriæ eccleſiaſticæ capita interdum integros Dallæi tractatus refutandos ſuſcipit. Nam in diſſertatione 4. ſecundi ſeculi tractatum Dallæi de jejuniis, in diſſertatione 10. ejusdem tractatum de confirmationis ſacramento, in diſſertatione 16. ejusdem tractatum de uſu Patrum, in diſſertatione 25. ſeculi 5. ejusdem tra-

ctatum de religioſi cultus objecto, & in diſſertatione 8. ſexti ſeculi ejusdem tractatum de imaginum uſu refellere nititur. Non raro autem ejus diſſertationes aliis Pontificiis ſunt oppoſitæ, ut ſeculo I. diſſertatio 14. in qua negat S. Jacobum in Hiſpaniam veniſſe, diſſertatio 17. de canonibus apoſtolicis, diſſertatio 18. de conſtitutionibus apoſtolicis, diſſertatio 20. de epiſtolis veterum Pontificum decretalibus; ſeculo IV. diſſertatio 24. de ficta Conſtantini donatione; Seculo VII. diſſertatio 2. de Pontifice Honorio a ſexta Synodo œcumenica juſte damnato; Seculo XI. & XII. diſſertatio 2. de Gregorio Septimo, quem contra praxin veteris eccleſiæ, & contra ipſum verbum Dei jus Imperatores exautorandi ſibi arrogaſſe arguit, item diſſertatio 9. qua non ſoli Pontifici judicium in cauſis fidei competere probat; Seculi XIII. & XIV. diſſertatio 3. in qua poteſtatem Pontificis Romani in temporalia Regum ſive directam ſive indirectam negat, diſſertatio 8. de jure Regaliæ, diſſertatio 9. de disſidiis inter Bonifacium Octavum & Philippum Pulchrum, diſſertatio 12. directa contra propoſitionem Johannis de Monteſo-

no aſſerentis, eorum, quæ fidem tangunt, examinationem & deciſionem ad ſolum Pontificem pertinere, cui diſſertationi ſubnexum eſt cenſorium ſuffragium A. C. 1683. in Sorbona ab autore ſolenniter dictum de propoſitione: *ad ſolam ſedem Apoſtolicam divino immutabili privilegio ſpectat de controverſiis fidei judicare*, quæ propoſitio in cenſorio hoc ſuffragio prolixe refutatur; Seculi XV. & XVI. diſſertatio 4. de autoritate & ſenſu decretorum 4. & 5. ſeſſionis in Synodo Conſtantienſi de generalis concilii ſupra Papam autoritate, diſſertatio 5. de mente Conſtantienſis concilii circa poteſtatem eccleſiæ in temporalia Regum, diſſertatio 6. oppoſita libello Franciſci d' Enghien de autoritate ſedis Apoſtolicæ in Reges, ut plures alias hujusmodi Autoris diſſertationes Pontificiis quibusdam Scriptoribus oppoſitas taceamus.

XXXV. Et priora quidem hujus hiſtoriæ eccleſiaſticæ N. T. volumina ſereno cœlo & tranquillo mari lucem aſpexerunt, ſiquidem Pontifex Romanus Innocentius XI. apoſtolicam ſuam benedictionem per Cardinalis Cybo literas ipſi impertire dignatus eſt, & Generalis

Digitized by Google

ralis Magiſter Ordinis Dominicani Antonius de Monroy ſemel iterumque huic operi applauſit, cujus literas Natalis Alexander una cum Cardinalis Cybo literis primæ parti ſeculi XV. & XVI. præfixit. Verum poſt editionem XI. & XII. ſeculi gravis tempeſtas adverſus ipſum excitata eſt. Præiverunt hanc tempeſtatem literæ prædicti Magiſtri Generalis Ordinis Dominicani, Archiepiſcopi poſtea Compoſtellani, datæ d. 31. Maji A. 1683. quibus ipſum, quod Romani Pontificis autoritatem fodicare auſus fuiſſet, graviter reprehendit, & in grave fulmen nubes corrugari indicavit. Erupit illud fulmen d. 10. Julii A. 1684. quo Innocentius XI hiſtoriam eccleſiaſticam Natalis Alexandri, in qua tum usque ad ſeculum 13. progreſſus fuerat, cum omnibus ejus operibus proſcripſit, eorumque deſcriptionem, impreſſionem, lectionem & uſum omnibus chriſtianis ſub pœna excommunicationis interdixit. Legitur illud Breve in novellis Reipubl. literariæ *menſe Octobris A.C. 1684. art. 7. p. 260.* Nec mitius actum eſt cum hiſtoria ſeculi XIII. & XIV. item XV. & XVI. quam ſimili fulmine percuſſam ipſe Alexander re-

fert, in præfatione ſeculi XV. & XVI. ubi etiam duriora ſubinde mandata, & pœnas graviſſimas decernentia contra ſe ab Archiepiſcopo Compoſtellano emiſſa queritur.

XXXVI. Quamvis vero Autor in his tempeſtatibus adverſus ſe excitatis benignam Regis Galliæ auram & ſecurum ſub ejus præſidio portum expertus fuerit, eo tamen in ſenſu ſe Pontifici adulari velle dicit, quo Tertullianus Chriſtianos Deo non ſolum obſequi, ſed etiam adulari cupit. Et forte ne novas Romanæ Curiæ iras in ſe excitaret, ab hiſtoria ſeculi decimi ſeptimi tractanda abſtinuit, quas evitare non potuiſſet, ſi in referendis disſidiis, quæ inter Ludovicum XIV. Galliæ Regem, & Innocentium XI. Pontificem Romanum de jure Regaliæ interceſſerant, aut in quatuor propoſitionibus, quibus Clerus Gallicanus A. C. 1682. Pontificum Romanorum poteſtatem limitavit, aut aliis hujusmodi materiis pro Regis ſui autoritate ſtetiſſet, & libertatem Gallicanæ eccleſiæ vindicaſſet. Quamobrem omiſſa ſeculi 17. hiſtoria ſelecta hiſtoriæ eccleſiaſticæ Veteris Teſtamenti capita in eum, qui ipſi commodus viſus eſt, ordinem redegit,

Digitized by Google

egit, & diſſertationibus ſuis illuſtravit. Prodiit hiſtoria illa Veteris Teſtamenti eccleſiaſtica ſex voluminibus in 8. comprehenſa Pariſiis A.C. 1689. Argumenta autem diſſertationum, quæ illis voluminibus continentur, in ſupplemento I. ad acta Eruditorum p. 538. & ſeqv. recenſentur, nec opus eſſe puto, ut hic denuo illa repetam.

XXXVII. Conſtat igitur hiſtoria eccleſiaſtica Natalis Alexandri, ſi hiſtoria V. & N. T. conjungitur, tomis duobus & triginta minoris formæ ſeu in 8. qui membratim & per partes lucem publicam viderunt. Verum nova editio majoris formæ ſeu in Folio, quæ Pariſiis 1699. prodiit, in octo tomos eſt digeſta. En titulum primi tomi: *R. P. Natalis Alexandri Ordinis FF. Prædicatorum in ſacra Facultate Pariſienſi Doctoris & emeriti Profeſſoris, Hiſtoria eccleſiaſtica Veteris Novique Teſtamenti, ab orbe condito ad annum poſt Chriſtum natum milleſimum ſexcenteſimum; Et in loca ejusdem inſignia diſſertationes hiſtoricæ, chronologicæ, criticæ, dogmaticæ; In octo diviſa Tomos: Ante quidem per partes, nunc autem conjunctim & accuratius edita: Rerum nova-*

novarum acceſſione, ſcholiis & indicibus locupletiſſimis aucta, illuſtrata, ornata. Tomus primus. In hac nova editione accedunt aliquæ diſſertationes, quæ antea ſeorſim ab Autore vulgatæ fuerant. Edidit enim Natalis Alexander A. 1679. diſſertationem polemicam *de confeſſione Sacramentali adverſus libros 4. Johannis Dallæi Calviniſtæ, divinam ejus inſtitutionem & uſum in eccleſia perpetuum impugnantes.* Eodem anno edidit quoque diſſertationum eccleſiaſticarum triadem, nempe I. diſſertationem *de divina Epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentia*, adverſus Blondelli apologiam ſententiæ Hieronymi de Epiſcopis & Presbyteris, cui diſſertationi acceſſit *quæſtio de Chorepiſcopis;* II. diſſertationem *de ſacrorum Miniſtrorum cœlibatu;* & III. *de Vulgata Scripturæ S. verſione.* Cum autem hanc diſſertationem de Vulgata verſione Claudius Fraſſenius *in diſquiſitionibus ſuis biblicis lib. 2. c. 6.* impugnandam ſuſcepiſſet, ubi Natalem Alexandrum hiſtoriæ eccleſiaſticæ compilatorem & hæreticorum exſcriptorem appellat, eumque variis hujusmodi titulis traducit, Natalis Alexander A. C. 1682. diſſertationem eccle-

cleſiaſticam, apologeticam & anticriticam adverſus Claudium Fraſſenium, ſeu *diſſertationis Alexandrinæ de vulgata Scripturæ ſacræ verſione vindicias* Pariſienſibus typis imprimi curavit, crimen plagii a Fraſſenio ſibi objectum primo ſtatim & ſecundo articulo a ſe declinans, & in ipſum Fraſſenium retorquens. Edidit quoque ſeorſim A. C. 1680. in eadem urbe *diſſertationes hiſtoricas & criticas de S. Thoma Aquinate*, ſeu apologetica pro S. Thoma opuſcula, quorum prius inſcribitur: *Expoſtulatio cum Patre Oliva Societatis JESU Præpoſito Generali de injuria S. Thomæ illata ab Henſchenio & Papebrochio officium venerabilis Sacramenti illi abjudicantibus*; poſterius autem: *Collatio Dominicani cum F. Minore de titulo Præceptoris S. Thomæ ex elogio Alexandri Halenſis expungendo.* Quibus opuſculis accedit *Panegyricus Angelico huic Doctori dictus.* Has ergo diſſertationes ſeorſim antehac editas Alexander novæ editioni hiſtoriæ ſuæ eccleſiaſticæ, ſuo quamque loco, inſeruit. Adjecta etiam eſt novæ huic editioni nova *diſſertatio* his maxime temporibus, ut judicat, neceſſaria *adverſus errores Begvardo-*

dorum in Quietiſtis redivivorum, qua ſpuriorum Myſticorum fanaticum ſyſtema funditus everti, & periculoſa eorum dogmata refelli dicit. Acceſſerunt vero etiam ad novam hanc hiſtoriæ eccleſiaſticæ editionem ſcholia, quibus, ſi pauca hiſtoriam veteris teſtamenti illuſtrantia excipiantur, occaſionem dedit indiculus Anonymus Religioſorum quorundam Cenſorum, qui varios in Natalis Alexandri hiſtoria eccleſiaſtica errores annotarunt. Cum enim Cardinalis quidam hunc indiculum Natali Alexandro communicaſſet, hiſtoriam ſuam eccleſiaſticam adverſus illas cenſuras brevibus ſcholiis vindicare voluit.

XXXVIII. Scribere ſe adverſus Alexandrum voluiſſe dicit SERAPHINUS PICCINARDUS, ejusdem cum Alexandro ordinis, in præfatione ad novum opus, quod Prædeſtinatus inſcribitur, ſed addit, ſe nauſea & bile commotum hunc ſcriptorem æternum abjeciſſe. Verum nauſea illa inde forte orta eſt, quod vires ſuas huic propoſito impares cognoſceret. Sane illa, quæ in prædicta præfatione contra unum & alterum Alexandri locum profert, tam putida ſunt, ut ſine nauſa vix legi poſſint.

ſint. Papebrochius *in præfatione ad conatum hiſtorico-chronologicum ad catalogum Pontificum Romanorum p. 5. & 6.* excuſat ſe, quod ſæpe Natalem Alexandrum allegaverit, cum illa in Belgio ſcripſerit antequam decretum contra Natalem Alexandrum Romæ conderetur, ubi addit hanc declarationem, quod impreſſa pro non impreſſis haberi velit, & promittit inſimul, quod in ſexto & ſeptimo tomo Maji, antequam prælo tradantur, expungere velit quæcunque loca autoris hujus mentionem facientia. Verum hoc promiſſum Papebrochius non ſervavit, unde novis excuſationibus ipſi opus fuit in reſponſione ad exhibitionem errorum per Sebaſtianum a S. Paulo evulgatorum *part. 1. artic. 3. §. 6. p. 94* & paſſim alibi.

XXXIX. Antequam a Natali Alexandro diſcedamus, memoranda eſt Theologi Ulmenſis Celeberrimi D. Elle Veielii νῦν ἐν ἁγίοις diſſertatio iſagogica in ſelecta hiſtoriæ eccleſiaſticæ capita, ſive diſſertationes hiſtoricas, chronologicas, criticas, dogmaticas Natalis Alexandri, quæ Ulmæ A. C. 1699. lucem publicam aſpexit. Diſtinctus eſt hic

Veielii tractatus in articulos XIV. quorum hæc eſt ſeries: Articul. I. de inſtituto & opere Nat. Alexandri, cum judiciis adverſariorum ipſius. II. Judicia Nat. Alexandri de Patribus. III. de obelis Nat. Alexandri in Scriptores Pontificios. IV. de telis Nat. Alexandri in FF. Minoritas & Carmelitas. V. de eccleſiæ Gallicanæ & Academiæ Pariſ. prærogativis, & infallibili judicio doctrinali. VI. Cenſuræ Nat. Alexandri in Papas Romanos. VII. Invectivæ Nat. Alexandri in Reges Angliæ & Reges Hiſpaniæ. VIII. Criminationes Nat. Alexandri in Auguſtos Romano-Germanicos, & breves vindiciæ. IX. Improperia Nat. Alexandri in Lutherum, Brentium, Chemnitium, Gaſtium & eccleſiam Confeſſioni Aug. addictam cum vindiciis. X. Nat. Alexander ſibimetipſi & doctrinæ Romanenſi adverſus, noſtræ vero propitius. XI. Pſeudhermeniæ Nat. Alexandri. XII. Malignitas Nat. Alexandri in Germanos, & ignorantia rerum Germanicarum. XIII. Cenſuræ Nat. Alexandri in Reformatos. XIV. Stricturæ Nat. Alexandri in varios Scriptores.

XL. LUCÆ OSIANDRI Epitome hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſedecim centurias continet,

Digitized by Google

net, e quibus prima, ſecunda, & tertia Tubingæ A. 1592. cæteræ ſequentibus annis ibidem impreſſæ ſunt. Cum octavam centuriam abſolviſſet & metueret, ut ſi eo, quo cœperat, modo ad reliquas centurias procederet, eo usque victurus non eſſet, donec decimam ſextam centuriam, quæ imprimis magna cum diligentia tractari merebatur, attingeret, hanc ſtatim omiſſis tantisper intermediis centuriis aggreſſus eſt, & duobus tomis abſolvit. Hac autem centuria 16. abſoluta etiam 9. 10. 11. 12. 13. 14. & 15 Centurias uno volumine breviter complexus eſt. In prioribus centuriis centurias Magdeburgenſes velut in epitomen redegit, ita tamen, ut cujusque ſeculi hiſtoriam non juxta certas materias, ſed juxta temporum ordinem digeſſerit, & ſubinde nonnulla alia adjecerit, nec raro ſua ipſius monita & judicia ſubjunxerit. In poſterioribus autem centuriis 14. 15. & 16. Centuriatores Magdeburgenſes continuavit. De hac Oſiandri hiſtoria eccleſiaſtica agens Joh. Henricus Hottingerus *in bibliothecario ſuo quadripartito p. 406.* ſcribit, quod Oſiander Centuriatorum vitula non infeliciter, ſed cum laude araverit.

XLI. Et hic ipſe quoque HOTTINGERUS inter hiſtoriæ eccleſiaſticæ Scriptores non incelebris eſt, quippe cui ſedecim ſeculorum hiſtoriam eccleſiaſticam in novem tomos diſtinctam debemus. Et primus quidem tomus enneadem ſeu novem priora ſecula continet, in quibus ita verſatur, ut de chriſtianiſmo, judaiſmo, & gentiliſmo, nec non de harmonia doctrinæ Reformatæ cum doctrina illorum ſeculorum, & de falſa denique eccleſia agat, quibus in ſeculo 7. 8. & 9. etiam Muhamediſmus additur. Secundus tomus dyadem, ſeu decimum & undecimum ſeculum eadem methodo pertractat. Tertius tomus triadem ſeculorum, ſeu ſeculum 12. 13. & 14. exhibet. Quartus tomus ſeculum 15. ſiſtit, cujus ſectioni primæ ſubjecta ſunt geſta Andreæ Archiepiſcopi Craynenſis cum Petri Numagen commentariis, ex bibliotheca Tigurinæ eccleſiæ in lucem protracta. Reliqui autem tomi circa ſeculum 16. verſantur. Quintus enim tomus, ſeu prima ſeculi 16. pars, de natura & politia hujus ſeculi, nec non de eccleſia Orientali & Occidentali Pontificia agit. Tomus ſextus, ſeu ſecunda pars ſeculi

culi 16. cui hypotypoſis totius operis & epiſtola de ratione conſcribendæ hiſtoriæ reformationis præmittitur, de eccleſia Reformata tractare incipit, ubi neceſſitas reformationis & offendiculum infidelium ex Pontificiorum doctrina, & reformationis cauſa efficiens exponitur. Tomus ſeptimus, ſeu tertia pars ſeculi 16. agit de cauſis impulſivis reformationis, & in ſpecie de indulgentiis, nec non de colloquiis & diſputationibus publicis in religionis negotio habitis. Tomus octavus, ſeu quarta pars ſeculi 16. cui appendicis loco tam oratio de ſtatu eccleſiæ Tigurinæ, quam uberior eccleſiæ Tigurinæ hiſtoria ſubjungitur, de reformantium ac Zwinglii imprimis vocatione ordinaria & extraordinaria ejusdemque doctrina tractat. Nonus denique tomus ſeu quinta pars ſeculi 16. de cauſis adjuvantibus reformationem deque ejus impedimentis agit. Plures hiſtoriæ hujus de Reformata eccleſia tomos fuiſſet editurus Hottingerus, niſi vitæ ſtamen morte inopinata abruptum fuiſſet, ut narrat Heideggerus in hiſtoria de vita & obitu Hottingeri, quæ ultimo tomo hujus hiſtoriæ eccleſiaſticæ præfixa eſt, ubi hanc hi-

ſtoriam eo imprimis nomine commendat, quod res Judaiſmi & Muhamediſmi accurate exponat. Primus hujus operis tomus A.C. 1651. Tiguri in lucem prodiit, quem cæteri ſequentibus annis exceperunt, nempe A. C. 1653. 1654. 1655. 1664. 1665. 1666. & 1667.

XLII. Brevius hiſtoriam eccleſiaſticam a Chriſto nato usque ad medium ſeculi decimi ſeptimi ſuccincte & perſpicue deduxit HIERONYMUS KROMAYERUS, Lipſienſis Academiæ Theologus. Inſcribitur ejus hiſtoria eccleſiaſtica Lipſiæ aliquoties impreſſa *Eccleſia in Politia*, quia ſingulis ſeculis Imperatorum hiſtoriam præmittit. Toti autem operi compendium hiſtoriæ Romanæ præfixum legitur.

XLIII. JOHANNES MICRÆLIUS in Syntagmate hiſtoriarum eccleſiæ omnium, quod in dialogi formam compoſitum eſt, ab eccleſia patriarchali ad Moſaicam, & inde ad Chriſtianam progreditur, quam in diverſas periodos diſtribuit. Prima eſt ſub Imperatoribus ethnicis usque ad Conſtantinum Magnum. Secunda ſub Imperatoribus Græcis usque ad Carolum Magnum. Tertia ſub Imperatoribus Germanicis usque ad tempus re-

reformationis. Quarta a reformatione usque ad Autoris tempora procedit. Acceſſit in editione quarta A. 1679. continuatio hiſtoriæ eccleſiaſticæ per DANIELEM HARTNACCIUM, in qua de ſchismatibus & ſectis nonnullis agit, quæ vel a Micrælio breviter tantum recenſitæ, vel poſt ejus tempora exortæ ſunt, ut Socinianorum, Arminianorum, Conradi Vorſtii, Syncretiſtarum, Henrici Nicolai, Mennoniſtarum, Davidis Georgii, Valentini Weigelii, Eſaiæ Stifelii & Ezechielis Methi, Chriſtiani Hohburgii, Jacobi Böhmii, Quackerorum, Labadiſtarum, Antoniæ Burignoniæ, Browniſtarum, Independentium, Stengerorum, Janſeniſtarum, Quietiſtarum, Franciſci de Salignac Fenelon, Carteſianorum, Coccejanorum, Payoniſtarum, Neonomorum in Anglia, Iſaaci Peyrerii & Præadamitarum, Naturaliſtarum, Hobbeſianorum, Benedicti Spinoſæ, Richardi Simonis, & Matthiæ Knuzii atheiſtæ. In quinta editione anni 1699. loca in margine citata adjecit, & continuationem ita adornavit, ut hiſtoria hæreſium & ſchiſmatum locupletior exhibeatur.

Digitized by Google

XLIV. Timanni Gesselii Medicinæ in Belgio Doctoris hiſtoria ſacra & eccleſiaſtica in duas partes diviſa eſt, quarum prior ab orbe condito usque ad A. C. 726. progreditur, altera in A. C. 1025. deſinit. Scopum ſuum, quem ſibi in hac hiſtoria eccleſiaſtica præfixit, ipſe ſtatim in titulo indicat, cum ſe pio affectu conari aſſerit, ut viam ad pacem eccleſiæ aperire poſſit, quo fine etiam ad calcem ſecundæ partis irenica quædam monumenta vulgavit, quorum nonnulla in præfatione partis primæ non procul a fine recenſentur.

XLV. Friderici Spanhemii hiſtoria eccleſiaſtica variato ſubinde habitu prodiit. Nam A. C. 1675. in lucem publicam emiſit Lugduni Batavorum introductionem ad hiſtoriam & antiquitates ſacras cum appendice chronographica & critica. Præmittitur in hac introductione methodus iſagogica ad chronologiam ſacram, hanc excipit epitome iſagogica ad hiſtoriam veteris teſtamenti cum ſummaria Palæſtinæ veteris deſcriptione, deinde epitome iſagogica ad hiſtoriam eccleſiaſticam novi teſtamenti usque ad ſe-

Digitized by Google

ſeculum decimum tertium. Sequuntur tandem canones iſagogici ad Criticam eccleſiaſticam, ſeu ad fontes genuinos eccleſiaſticæ antiquitatis, & fraudes circa monumenta primæ antiquitatis. Idem Spanhemius ibidem A. 1689. edidit ſummam hiſtoriæ eccleſiaſticæ a Chriſto nato ad ſeculum 16. inchoatum. Præmittitur doctrina temporum, ſeu introductio chronologica ad hiſtoriam eccleſiaſticam præcipue veteris teſtamenti. Præceſſit hanc ſummam hiſtoriæ eccleſiaſticæ ibidem A. C. 1683. uberior introductio ad chronologiam & hiſtoriam ſacram ac præcipue chriſtianam ad decimum usque ſeculum, cum caſtigationibus annalium Baronii, & recentiorum in Gallia Pontificia Scriptorum. Et hæc editio in duos tomos diſtincta eſt, quorum primus usque ad ſeculum VII. procedit, ſecundus in ſeculo X. ſubſiſtit. Rurſus Spanhemius A. C. 1694. breviorem introductionem ad hiſtoriam ſacram utriusque teſtamenti ac præcipue chriſtianam usque ad cœptam in Saxonia & Helvetia reformationem uni tomo incluſam publici juris fecit, quæ editio in titulo omnium purgatiſſima dicitur. Accedunt duæ ejusdem oratio-

nes, una de degenere chriſtianiſmo, altera de corruptis & emendandis ſtudiis. Noviſſime Spanhemii hiſtoria eccleſiaſtica inter ejus opera prodiit Lugduni Batavorum A.C.1701. Primus enim operum iſtorum tomus continet geographiam, chronologiam, & hiſtoriam ſacram atque eccleſiaſticam utriusque temporis.

XLVI. CHRISTOPHORI SANDII nucleus hiſtoriæ eccleſiaſticæ primum A. C. 1668. Cosmopoli h. e. Amſtelodami prodiit, ubi & poſterior editio anni 1676. lucem publicam adſpexit, etſi titulus illius Coloniæ nomen præ ſe ferat. Compoſitus autem eſt hic nucleus cum præmiſſo tractatu de veteribus Scriptoribus eccleſiaſticis in gratiam Arianorum, quorum ſectæ Sandius ſe addixit, unde in hoc ſcripto Ariana i. e. peſſima fide paſſim agit. Addidit Sandius A. C. 1678. appendicem nuclei ſui continentem nonnulla addenda, confirmanda & emendanda, cum defenſione hujus nuclei adverſus Samuelem Gardinerum, cujus reſponſoria ad Sandium epiſtola, cum nova Sandii ad Gardinerum epiſtola in hac appendice itidem legitur.

XLVII

Digitized by Google

XLVII COMPENDIUM HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, Ducis Erneſti juſſu IN USUM GOTHANI GYMNASII ſcriptum in duos libros dividitur, quorum primus A. C. 1666. editus ab orbe condito ad natum usque Chriſtum, ſecundus A. C. 1670. vulgatus a Chriſto nato usque ad medium ſeculi decimi ſeptimi procedit. De autoribus hujus compendii illuſtri Seckendorfio qui priorem librum, & Johanne Chriſtophoro Artopœo, qui poſteriorem conſcripſit, & totius hujus operis Directore Celeberrimo Bœclero videatur Summe Reverendus D. Fechtius *in præfatione iſagogica ad Bœcleri hiſtor. univerſal. p. 8.* Indicem in hoc compendium confecit Heinricus Erneſtus Treiberus ſæpius cum compendio vulgatum.

XLVIII. GEORGII HORNII hiſtoria eccleſiaſtica itidem ab orbe condito ad Autoris usque ætatem pergit. Prodiit primum Lugduni Batavorum A. C. 1665. In editione Lipſienſi 1673. annotationes quædam DANIELIS HARTNACCII acceſſerunt. Poſtea A. C. 1687. MELCHIOR LEYDECKERUS Hornianum hoc hiſtoriæ eccleſiaſticæ compendium

annotationibus ſuis illuſtravit, hiſtoriæ veteris teſtamenti Ludovici Capelli hiſtoriam judaicam adjunxit, & præterea hiſtoriæ novi teſtamenti ſupplementum ab anno 1666. ubi Hornius deſiit usque ad A. C. 1687. adornavit. In novisſima hiſtoriæ eccleſiaſticæ Hornianæ editione ad Hartnaccii & Leydeckeri notas & obſervationes, & Capelli compendium hiſtoriæ judaicæ, & Leydeckeri ſupplementum JOHANNES DANIEL CRAMERUS Profeſſor Hanovienſis novum ſupplementum adjecit, quod ab anno 1687. ubi Leydeckerus ſubſtitit, ad annum usque 1701. perducitur. Prodiit autem ultima hæc editio Francofurti A. C. 1704.

XLIX. JOHANNIS PAPPI Epitome hiſtoriæ eccleſiaſticæ A. C. 1584. edita poſt præmiſſum de Scriptoribus hiſtoriæ eccleſiaſticæ procœmium tria tantum hiſtoriæ eccleſiaſticæ capita pertractat. Agit enim primo de converſionibus gentium, deinde de perſecutionibus eccleſiæ & piorum martyriis, & tertio de hæreſibus & conciliis œcumenicis. Cum autem Pappus brevitati ſtuduerit, & in prioribus eccleſiæ ſeculis ſubſtiterit, epitomen iſtam

au-

Digitized by Google

augere & continuare voluit M. EUSEBIUS BOHEMUS Jun. Cygneus S. Theol. Studioſus, cujus epitome hiſtoriæ eccleſiaſticæ Wittebergæ A. C. 1626. in lucem emiſſa 1. de ſcriptoribus eccleſiaſticis, 2. de converſionibus gentium, 3. de perſecutionibus & martyriis, 4. de hæreſibus & conciliis œcumenicis, & 5. de repurgatione & propagatione eccleſiæ veræ & religionis chriſtianæ agit. Poſtea etiam HENRICUS KIPPINGIUS Pappi epitomen recognovit ſuisque notis & auctariis illuſtravit, & ſupplementum hiſtoricum de initiis & progreſſu religionis vindicatæ, inſertis quoque aliis ſeculorum 16. & 17. memorabilibus, adjunxit. Quæ Kippingii auctaria & ſupplementa una cum ipſa Pappi epitome partim Jenæ partim Francofurti annis 1661. & 1662. impreſſa ſunt.

L. Hiſtoria eccleſiaſtica MICHAELIS BUCHINGERI Scriptoris Pontificii, quæ Moguntiæ A. C. 1560. impreſſa eſt, duplicem exhibet faciem, unam eccleſiæ catholicæ quam vocat, cujus præcipua pars eſt catalogus Pontificum Romanorum a Petro usque ad Paulum IV. altera vero eccleſiæ antichriſtianæ in

qua

qua de Tyrannis, Hæreticis & falſis fratribus agitur.

LI. Inſigne compendium hiſtoriæ eccleſiaſticæ in varios Studioſæ juventutis uſus A. C. 1701 conſcripſit & edidit Dn. D. JOHANNES ANDREAS SCHMIDIUS Theologus in Academia Julia celeberrimus & Abbas Mariæ Vallenſis, qui etiam hoc ipſo, quem nunc agimus, anno 1708. hiſtoriam eccleſiaſticam veteris teſtamenti publicavit.

LII. Nec inutilem operam navavit Theologus Academiæ noſtræ Lipſienſis Primarius Dn. D. ADAMUS RECHENBERGIUS, cum A. C. 1697. in Studioſæ Juventutis commodum hiſtoriæ eccleſiaſticæ Summarium adornavit, cujus prima pars hiſtoriæ eccleſiaſticæ V. Teſtamenti delineationem chronologicam exhibet, ſecunda autem pars hiſtoriam eccleſiaſticam N. Teſtamenti ſeu Chriſtianam complectitur. Subjectum eſt huic ſummario Claudii judicium de Patribus Græcis & Latinis ex operibus ejus poſthumis excerptum, & D. Martini Chemnitii oratio de lectione Patrum. Equidem in primam editionem errata quædam irrepſerunt, quale eſt, quod p. 299 Saidus

Pa-

Patriarcha Alexandrinus, & Eutychius Batrici filius tanquam diverſi Scriptores memorantur, verum & hoc & alia quædam hujusmodi errata ab ipſo Autore in indice ſphalmatum extantiorum animadverſa & correcta ſunt. Debebat igitur Typopraphus hoc, aliaque errata ab Excellentisſimo Autore obſervata, in ſecunda, tertia, quarta & quinta editione corrigere, ſaltem indicem erratorum primæ editioni additum in novis editionibus non omittere debebat, ut ipſi lectores ex illo menda illa emaculare poſſent. Quod cum a Typographo neglectum fuerit, contigit ut *Dn. H. G. VVeland*, qui Rechenbergianum hiſtoriæ eccleſiaſticæ Summarium in tabulas Lipſiæ 1706. impreſſas redegit, in errorem induceretur, & nunc alios quoque in errorem inducat, cum p. 42. inter ſeculi X. Scriptores refert Saidam Patriarcham Alexandrinum, & huic tanquam diverſum ſubjungit Eutychium Medicum & Chronologum, qui Arabica lingua ſcripſit, cum tamen in indice erratorum primæ editionis Vir celeberrimus eundem eſſe Saidum & Eutychium jam pridem notaverit.

LIII. Neque hic tacenda, quæ eodem anno Lipſiæ prodiit hiſtoria eccleſiaſtica novi Teſtamenti κατ᾽ ἐπιτομὴν a Chriſto nato usque ad ſeculum 17. incluſive, ſiſtens ſtatum eccleſiæ ſub Imperatoribus, Schiſmata, Hæreſes, Synodos & eccleſiæ Doctores, edita ex Manuſcripto D. CHRISTIANI KORTHOLTI Profeſſoris Theologi in Kilonienſi Academia Primarii.

LIV. JOH. GEORGII LAYRIZ Ducis Saxo-Vinar. Concionatoris Aulici Supremi & Superintendentis Generalis, Synopſis hiſtoriæ eccleſiaſticæ Novi Teſtamenti ante plures annos dextro & congruo ordine concinnata, nunc vero perpetuis annotationibus ultra dimidium aucta, & figuris æneis pro memoria illuſtrata Lipſiæ A. C. 1700. lucem publicam aſpexit, non indigna quæ hiſtoriæ eccleſiaſticæ Studioſis commendetur.

LV. Ejusdem Aulæ Vinarienſis Eccleſiaſtes & diœceſeos Inſpector Generalis, JOHANNES KROMAYERUS cum epitome libri chriſtianæ concordiæ Lipſiæ A. C. 1657. in uſum eccleſiarum & ſcholarum Ducatus Saxonici Vinarienſis edidit indiculum hiſtoriæ eccle-

cleſiaſticæ in hac editione ſuppletæ. Incipit ab origine mundi, & deſinit circa tempora Synodi Dordracenæ.

LVI. Simili brevitate uſus eſt ex Reformatis DANIEL PAREUS, qui univerſalis hiſtoriæ eccleſiaſticæ medullam ex vaſto & varie diſperſo tot ſanctorum Patrum, Theologorum & hiſtoriæ eccleſiaſticæ Scriptorum corpore juſto ordine concinnavit, & edidit Francofurti A. C. 1638.

LVII. Ad hiſtoriam eccleſiaſticam Novi Teſtamenti introductionem memoriæ juvandæ ergo per tabulas ſynopticas adornavit M. JOHANNES STUBNERUS illuſtris ad Fontes Salutis Gymnaſii Conrector, quibus facies eccleſiæ chriſtianæ ſub Imperatoribus, præcipuis Doctoribus, Pontificibus Romanis, Tyrannis, Heterodoxis, una cum Scriptoribus hiſtoriæ eccleſiaſticæ, converſarum gentium, Eruditorum pariter, & potiſſimorum conciliorum, colloquiorum, Academiarum &c. ſyllabo repræſentatur, Norimbergæ A. 1684. Poſtea clariſſimus Autor etiam tabulas ſynopticas ad hiſtoriam eccleſiaſticam Veteris Teſtamenti concinnavit, & ſimul cum tabulis

ſynopticis N. Teſtamenti ibidem Anno Chriſti 1690. vulgavit.

LVIII. THOMÆ HOBBII vel Hobbeſii Malmesburienſis hiſtoria eccleſiaſtica carmine elegiaco concinnata Auguſtæ Trinobantum A. C. 1688. vulgata eſt. Verum hic tractatus in dialogi morem carmine elegiaco conſcriptus hiſtoriæ eccleſiaſticæ nomen non meretur, cum autor id ſibi negotii datum crediderit, ut indifferentiſmum religionum commendaret, & theologiam polemicam in Patribus Nicænis aliisque orthodoxis acerbe perſtringeret.

LIX. HERIBERTI ROSWEIDI hiſtoria eccleſiaſtica a Chriſto nato usque ad pontificatum Urbani VIII. in duos tomos diviſa, qui Antverpiæ A. C. 1623. prodierunt, inter ejus ſcripta in bibliotheca Jeſuitica memorantur. ANDREÆ SERVATII VELLEI hiſtoriam eccleſiaſticam Hafniæ A. C. 1579. prodiiſſe in Königii bibliotheca legi.

LX. AUGUSTINI RIBOTHI Florum chriſtianum, ſeu epitomen hiſtoriæ eccleſiaſticæ A. C. 1666. Pariſiis editam refert Cornelius a Beughen in bibliographia hiſtorica pag. 208.

Ejus-

Ejusdem epitomes editionem A. C. 1677. emiſſam memorat bibliotheca Sluſiana.

LXI. ONUPHRII PANVINII Eremitæ Auguſtiniani hiſtoriam eccleſiaſticam manuſcriptam inter literaria bibliothecæ Vaticanæ cimelia aſſervari Schelſtratenus in antiquitate illuſtrata Romanæ editionis paſſim indicat. Prodiit interim Panvinii hujus chronicum eccleſiaſticum ab imperio Julii Cæſaris usque ad Maximilianum II. A. 1568. cui præmittitur index autorum, ex quibus tam chronicon hoc eccleſiaſticum, quam hiſtoriam eccleſiaſticam nondum hactenus editam concinnavit.

LXII. Ex HIERONYMI VIGNERII hiſtoria eccleſiaſtica collationem Epiſcoporum & imprimis Aviti Viennenſis coram Gundebaldo Rege Burgundionum adverſus Epiſcopos Arianos, & alia quædam monumenta tomo V. ſui Spicilegii inſeruit Lucas D' Acherius, qui etiam in præfatione illius tomi Vignerii vitam & ſcripta recenſet. Verum hiſtoriam illam eccleſiaſticam, ſeu potius Epiſcoporum orbis Gallici Vignerius morte præventus non edidit, ſed inter manuſcripta ſua reliquit. NICOLAI autem VIGNERII,

quem Hieronymus Vignerius parentem habuit, hiſtoriam eccleſiaſticam a Chriſti baptiſmo usque ad A. C. 1559. quæ Gallico idiomate ſcripta eſt, Leidæ A. C. 1601. prodiiſſe ex Telleriana bibliotheca p. 24?. didici.

LXIII. Præter Nicolaum Vignerium Gallico idiomate hiſtoriam eccleſiaſticam ſcripſit Antonius Godeau Epiſcopus Vencienſis, qui poſt præmiſſam brevem hiſtoriæ eccleſiaſticæ ab Adamo ad Chriſtum delineationem hiſtoriam eccleſiaſticam novi Teſtamenti a Chriſto usque ad X. ſeculum deduxit. Quod opus tanti habitum, ut jam aliquoties typis exſcriptum fuerit. Eſt enim mihi ad manus quarta editio quinque tomis diſtincta, Pariſ. A. C. 1674. & 1678. in fol. impreſſa, & ab Autore reviſa, & nonnullis in locis locupletata.

LXIV. Eodem nempe Gallico idiomate hiſtoriam eccleſiaſticam ſcripſerunt Abbas de Choisy, cujus tomus primus tria prima ſecula complexus Pariſiis A. C. 1703. ſecundus, qui ab anno 306. usque ad annum 378. progreditur, A. C. 1704. & tertius, qui ab anno 378. exorſus in anno 565. ſubſtitit A. C. 1705. lucem publicam aſpexit; & Abbas Fleu-

FLEURY, cujus hiſtoriæ primus tomus primum & ſecundum ſeculum, ſecundus tertium, tertius partem quarti ſeculi usque ad A. C. 362. quartus, quintus, ſextus, ſeptimus & octavus hiſtoriam eccleſiaſticam ab A. C. 362. usque ad annum 679. tomus nonus hiſtoriam ab anno 679. usque ad annum 794. decimus hiſtoriam ab anno 794. ad annum usque 858. undecimus hiſtoriam ab anno 858. usque ad annum 952. perſequitur, qui tomus A. C. 1705. Pariſiis prodiit, ubi hæc hiſtoria in 4to. majoris formæ editur. Editio autem Bruxellenſis in octavo hiſtoriam hanc eccleſiaſticam exhibet.

LXV. Referenda huc etiam LUDOVICI ELLIES DU PIN Doctoris Theologi in Sacra, quæ dicitur, Facultate Pariſienſi, & Philoſophiæ Profeſſoris Regii, Bibliotheca autorum eccleſiaſticorum itidem Gallice ab Autore ſcripta. Etſi enim prima fronte opus hoc ad ſpecialem hiſtoriæ eccleſiaſticæ partem, quæ de Scriptoribus eccleſiaſticis agit, pertinere videatur, poſteriores tamen hujus operis tomi non ſolum de Scriptoribus eccleſiaſticis, ſed etiam de aliis hiſtoriæ eccleſiaſti-

cæ

cæ capitibus agunt. Occaſionem huic mutationi præbuerunt diſſidia quædam Dupinium inter & alios enata. Boſſvetus enim Epiſcopus Meldenſis ægre tulit, quod Dupinius aſſeruiſſet, Patribus trium priorum ſeculorum peccatum originis non ſatis cognitum fuiſſe, quodque alia quædam in hæreticorum favorem in nova ſua bibliotheca docuiſſet, qua de re videri poteſt epiſtola ad Basnagium ſcripta, & ab ipſo edita in hiſtoria *des Ourages des Scavans 1692. menſ. Septemb. p. 140.* Quin etiam Benedictinus quidam adverſus Dupinium inſurrexit, & A. 1691. animadverſiones quasdam contra novam Dupinii bibliothecam vulgavit, qui eodem anno in illa bibliothecæ ſuæ parte, qua ſeptimi & octavi ſeculi Scriptores recenſuit, reſpondit. Quo reſponſo inſuper habito anno 1692. alter animadverſionum tomus ſecundo Dupinii tomo oppoſitus prodiit, in cujus præfatione etiam primus animadverſionum illarum tomus adverſus Dupinii reſponſum vindicatus legitur. His igitur litibus enatis Boſſvetus, qui æmulatione quadam tacite accenſus fuerat, quod eodem tempore, quo ipſe ſuas in Pſal-

Digitized by Google

Pſalmos notas edidit, etiam Dupinius commentarium ſuum in Pſalmos vulgavit, autoritate ſua facile effecit, ut Dupinius bibliothecam ſuam Scriptorum eccleſiaſticorum ſub prætextu errorum illa contentorum continuare prohiberetur. Quo facto Dupinius, ne contra interdictum bibliothecam ſuam continuare videretur, in poſterioribus tomis formam hujus operis ſimul cum titulo mutavit. Hinc hiſtoria ſeculi IX. in editione Pariſienſi non amplius nova bibliotheca autorum eccleſiaſticorum inſcribitur, etſi etiam hic tomus de Scriptoribus eccleſiaſticis noni ſeculi agere non omittat, ſed hiſtoria controverſiarum aliarumque materiarum eccleſiaſticarum in nono ſeculo tractatarum. Qualis mutatio etiam in ſequentibus tomis facta eſt. Unde tres ultimi tomi hiſtoriam ſeculi 16. tractantes inſcribuntur: *hiſtoire de l' Egliſe & des Auteurs Eccleſiaſtiques du ſeizième ſiecle*, i. e. hiſtoria eccleſiæ & autorum ſeculi decimi ſexti. Patet igitur ex ipſis titulis editionis Pariſienſis, Dupinium in poſterioribus tomis a ſeculo IX. usque ad XVI. non ſolum de Autoribus eccleſiaſticis, ſed etiam de aliis rebus ad

k hi-

hiſtoriam cujusque ſeculi eccleſiaſticam ſpectantibus egiſſe, ideoque inter Scriptores hiſtoriæ eccleſiaſticæ referendum eſſe.

LXVI. Neque hic tacendus Dn. SEBASTIANUS LE NAIN DE TILLEMONT, quippe qui Gallica lingua edidit: *Memoires pour ſervir a l' hiſtoire eccleſiaſtique des ſix premiers ſiecles. Juſtifiez par les citations des Auteurs originaux; avec une chronologie, ou l' on fait un abregé de l' hiſtoire eccleſiaſtique & profane; & des Notes pour eclaircir les difficultez des faits & de la chronologie*, ſeu commentarios ad conſcribendam hiſtoriam eccleſiaſticam ſex priorum ſeculorum utiles, qui per allegationes Autorum originalium confirmantur & notis illuſtrantur. Opus hoc Pariſiis in 4to, Bruxellis autem in 12mo prodiit. Et in Pariſienſi quidem editione, quæ mihi ad manus eſt, primus tomus, qui Chriſti & Apoſtolorum tempora continet, Pariſiis A. 1693. ſecundus, qui ad annum usque 177. pergit, A. 1694. tertius ab anno 177. ad 253. progrediens A. 1695. quartus ab anno 253. usque ad finem tertii ſeculi A. 1695. quintus perſecutionem Diocletiani & Licinii, & martyres,

res, quorum epocha ignoratur, complectens A. 1698. ſextus de Donatiſtis usque ad Epiſcopatum Auguſtini, de Arianis usque ad imperium Theodoſii Magni, item de concilio Nicæno & aliis agens A. 1699. ſeptimus hiſtorias particulares ab anno 328. usqud ad annum 375. ut & origines Eremitarum, Cœnobitarum, Congregationum & Canonicorum Regularium comprehendens A. 1700. octavus, qui vitam Athanaſii, & Sanctorum, qui ab anno 378 usque ad annum 394. defuncti ſunt, ut & hiſtoriam hæreſeos Meſſalianorum & Priscillianiſtarum delineat, A. 1702. prodiit, Tomus 9. 10. 11. & 12. nondum, quod ſciam, prodierunt. Interim eodem anno, quo octavus tomus prodiit, nempe A. 1702. ſimul lucem publicam aſpexit tomus 13. quo vita Auguſtini & ſimul Donatiſtarum & Pelagianorum illius temporis hiſtoria exponitur.

LXVII. Dionysii Mudzaerts hiſtoriam eccleſiaſticam ab orbe condito usque ad A. C. 1624. Belgica lingua ſcriptam memorat Valerius Andreæ *in bibliotheca Belgica p. 190.* Jacobi Leydeckeri hiſtoria eccleſiaſtica V. & N. Teſtamenti ab orbe condito

usque ad A. 1691. Belgice ſcripta, recenſetur in actis erud. Tom. II. Supplem. p. 61. Alias hujusmodi hiſtorias eccleſiaſticas peregrino idiomate ſcriptas recenſere ſuperſedeo.

LXVIII. Inter hiſtorias eccleſiaſticas Germanice ſcriptas famoſum imprimis opus eſt GODOFREDI ARNOLDI, quod inſcribitur Unpartheyiſche Kirchen- und Ketzer-Hiſtorie von Anfang des neuen Teſtaments biß auf das Jahr Chriſti 1688. Franckfurt am Mayn A. C. 1699. At pulcro tituli nimium ne crede colori, quisquis titulum hunc legis. Nihil minus eſt hæc eccleſiaſtica hiſtoria, quam eine unpartheyiſche Hiſtorie. Omnis candor, omnis fides hic prorſus exulat. Mendaciis, calumniis, variisque ſtrophis, falſis allegationibus, corruptis, mutilatis, in alienum ſenſum detortis Autorum verbis omnia ſunt referta. Κυβεία & πανȣργία πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης utramque in hoc opere facit paginam. Cum enim Autor id tantum negotii ſibi propoſuiſſet, ut orthodoxam doctrinam ejusque doctores acerbe perſtringeret, heterodoxos autem tanquam cariſſimos ſuos fratres excuſaret, defenderet, & commendaret, facere id non poterat, niſi fron-

frontem perderet, & omnem pudorem decoqueret. Conferantur de hac Arnoldi hiſtoria eccleſiaſtica partium fanaticarum ſtudio dedititiſſima, ſcripta quæ ſequuntur: D. ELIÆ VEIELII præfatio concionum in poſteriorem Petri epiſtolam. H. G. W. E. M. augenſcheinliche Erweiſung / daß der vermeſſene Ketzer-Patron Gottfried Arnold das Valentinianiſche Ketzer-Fragmentum Theodoti weder verſtändlich noch treulich überſetzet / und damit ſeine ſchlechte Wiſſenſchafft in der Griechiſchen Sprache ſelbſt verrathen habe / cum præfatione Theologi Ulmenſis modo laudati D. Eliæ Veielii. ERNESTI SALOMONIS CYPRIANI, olim Profeſſoris in Academia Julia, nunc Athenæi Caſimiriani Directoris & Theol. P. P. ordinarii, allgemeine Anmerckungen über Gottfried Arnolds Kirchen- und Ketzer-Hiſtorie / worinnen beſcheidentlich und gründlich erwieſen wird / daß Arnold vermöge ſeiner vorgefaßten Meynungen nothwendig partheyiſch ſchreiben / ſeine Klagen wider die Kirche auf ſchwache Gründe bauen / und einiger Scribenten Meynung ſo gar verdrehen müſſen / daß auch nur in einem halben paragrapho der Sinn und die Worte Auguſtini denen Donatiſten zum Behuff / über ſechsmahl verfälſchet worden / Helmſtadii A. C. 1700. quibus obſervationibus in editione tertia Francofurti & Lipſiæ

A. C. 1701. procurata acceſſit partim eine Antwort auf alle dagegen edirte Schrifften / partim ein Vorbericht von Arnolds Religion / partim fernere Anmerckungen von deſſen hiſtoriſchen Verfälſchungen und Fehlern. *Ejusdem* fernere Proben von Gottfried Arnolds Partheilichkeit / vornehmlich die Geſchichte derer Qvacker / Browniſten / Dr. Krellens / und Jacob Böhms betreffende / cum præfatione ad D. Veielium Francofurti & Lipſiæ A. 1702.
ANONYMI, qui ſe einen Liebhaber der Warheit nominat, aufrichtige Vorſtellung vieler von Herrn M. Gottfried Arnold verübter fürſetzlicher Verfälſchungen an alten und neuen Scribenten / und ärgerlicher Vertheydigung der boßhafftigſten Ketzern und Atheiſten / womit derſelbe ſeine ſo genannte unpartheyiſche Ketzer-Hiſtorie beflecket / und damit Cordate Männer zu ſeiner Beſtraffung genöthiget hat. Ulm / A. 1702. JOH. FRIDERICI CORVINI, Paſtoris Hornburgenſis Primarii, gründliche Unterſuchung der ſo genannten unpartheyiſchen Kirchen- und Ketzer-Hiſtorie / und einiger anderer Schrifften Gottfried Arnolds / in welcher klar und deutlich gezeiget wird / daß er in derſelben nichts weniger als unpartheyiſch ſich erwieſen / ſondern vielmehr nach allen Kräfften wiewol gantz vergeblich / ſich bearbeitet / die hiſtoriſche Warheit unverantwortlich zu verfälſchen / alle / auch die ärgeſten Ketzer und Ketzereyen von Anbegin zuſamt einigen Verfolgern der Kirchen zu verthätigen / die Kirche GOttes auf

auf das äuſſerſte zu ſchmähen / auch gar zu leugnen / dero rechtſchaffenſte Lehrer / und die erſten Chriſtlichen Käyſer zu verunglimpffen / die in Gottes Wort feſt gegründete / und der Kirchen GOttes anvertrauete theure Beylage der heylſamen Glaubens-Lehre / theils ungewiß und zweiffelhafftig zu machen / theils gar über einen Hauffen zu werffen / hingegen allen falſchen Lehrern und Irrthümern wiederum einen freyen Gang zu öffnen. Da denn die von ihm allegirte Autores mit Mühe und Fleiß nachgeſchlagen / die darinnen von ihm begangene Verkehrungen und falſa ans Licht geſtellet / ſeine falſche hypotheſes hiſtorice und theologice nach dem Göttl. Wort und der erſten Kirchen Lehre examiniret / und dargethan wird / daß er ſolches nicht etwan aus Verſehen oder Irrthum / ſondern gantz vorſetzlich den Leſer zu verleiten / und zu confundiren / gethan habe. Dabey denn zugleich einige ſeiner andern Schrifften in etwas beleuchtet / und mit der Ketzer-Hiſtorie zuſammen gehalten werden. Alles GOTT / und ſeinem eingebohrnen Sohn JESU zu Ehren / zu Rettung der Warheit / und allen frommen Chriſten zur aufrichtigen Warnung ſich vor dieſen höchſtſchädlichen Schrifften zuhüten / auf vieler Gottſeliger Hertzen Verlangen vorgeſtellet / und zum Druck übergeben. Franckfurt am Mayn. A. C. 1701. in Fol.

ANDREÆ DAVIDIS CAROLI, Ephori Kirchheimenſis, Wirtenbergiſche Unſchuld durch Chriſtliche Prüfung deſſen / was Herr Gottfried Arnold von des Löbl. Hertzogthums Wirtenberg Regenten / Regierung

rung und Lehrern/ bevorab von dem ſel. D. Jacobo Andreæ, aufgezeichnet und ſeiner ſo genannten Kirchen-und Ketzer-Hiſtorie einverleibet hat; aus Liebe der Warheit / zur Ehre Gottes und Erläuterung zerſchiedener merckwürdiger Stücke der Wirtenbergiſchen und anderer Kirchen-Geſchichten gründlich und beſcheidentlich dargethan. Ulmæ A. 1708. cujus tractatus præfatio indicat Arnoldum Philoſtorgio, qui in ſua hiſtoria eccleſiaſtica omnia, quæ ad defenſionem Arianorum & Eunomianorum, & denigrationem orthodoxorum facere viſa ſunt, compilavit, & Sandio, cujus nucleus hiſtoriæ eccleſiaſticæ rectius Arianiſmi commentatio diceretur, & Zwickero venerandam eccleſiæ antiquitatem peſſimis quibusdam conviciis proſcindente, longe pejorem eſſe, cum non unius & alterius ſed omnium ſectarum patrocinium in ſe ſuſceperit. D. JOHANNIS FECHTII diſputatio de ſtudio Theologiæ polemicæ contra Arnoldum, reſpondente Johanne Joachimo Arends Roſtochii A. 1704. habita; *Ejusdem* critica contra criticam Arnoldi, h.e. judicia veriora in Judicia ejus iniquiora de Davide Chytræo lata, quæ ſub Fechtii præſidio defendit Roſtochii M. Joachimus Manzel A. 1704.

Ejus-

Ejusdem diſſertatio Theologica G. Arnoldo oppoſita, exhibens brevem enodationem quæſtionis, utrum libri ſymbolici vere an æquivoce dicantur divini? reſpondente Daniel Henr. Becmann Roſtochii A. 1705. *Ejusdem* vindiciarum pro veritate adverſus Arnoldi criminationes inſtitutarum teſſaras pro diſputatione circulari & ordinaria, propoſita eodem anno reſpondente Juſto Henrico Runcken. Dn. D. JOH. FRIDERICI MAYERI diſputatio de Pædobaptiſmo Apoſtolorum temporibus coævo contra Arnoldum, reſpondente M. Nicolao Grubb, Gryphisvvaldiæ A. 1708. D. JOHANNIS JOACHIMI ZENTGRAFII vindiciæ Lutheri contra Arnoldi hiſtoriam eccleſiaſticam defenſæ a M. Joh. Friderico Herttenſtein, Argentorati A. 1701. D. SAMUELIS SCHELGUIGII ex hiſtoria eccleſiaſtica diſputatio de Ebionitis contra Arnoldum Gedani habita A. 1700. reſpondente Jacobo Joachimo Wendio D. PHILIPPI LUDOVICI HANNECKENII Arnoldus ἀνιςορησίας convictus, quem ſub ejus præſidio ventilandum propoſuit Autor Fridericus Chriſtianus Feuſtkingius, Wittebergæ A. 1699. Ejusdem FEUSTKINGII, nunc Theologiæ

Doctoris, Arnoldus ἐλεγχόμενος, oder kurtze doch gründliche Widerlegung der fürnehmſten Einwürffe / worinnen Gottfried Arnold ſeinen Adeptis und begeiſterten Weibes Perſonen das Wort hat reden wollen. Francof. & Lipſiæ A. 1704. D. GOTTLIEB WERNSDORFII Diſputatio, qua contra Arnoldum demonſtrat, quod liber Sapientiæ & Eccleſiaſticus pro canonicis non ſint habendi, reſpondente Andrea Schunon berto A. 1702. D. VALENTINI ERNESTI LOESCHERI Diſputatio, qua Thomæ Müntzeri doctrinam & facta ex idoneis monumentis examinavit, & G. Arnoldi hac etiam in parte lapſus expoſuit, reſpondente M. Georgio Nicolao Kieslingio, Wittebergæ A. C. 1708. M. DAVIDIS SCHULTETI innocentia Theologorum Hamburgenſium contra Arnoldum asſerta, Hamburgi A. C. 1706. D. POLYCARPI LYSERI, Præſulis Capituli Winſtorpienſis officium pietatis ſeu ſcriptum apologeticum, quo Proavum ſuum D. Polycarpum Lyſerum Electori Saxoniæ a Conſiliis Eccleſiaſticis, Confeſſionibus & Concionibus Aulicis Primariis adverſus Arnoldi hiſtorias vindicat Lipſiæ 1704. TOBIÆ PFANNERI, qui etſi Arnol-

noldum quodammodo excuſare ſatagat, non omnia tamen, quæ Arnoldus in ſua hiſtoria eccleſiaſtica effutiit, probare audet, unpartheyiſches Bedencken über Arnolds unpartheyiſche Kirchen- und Ketzer-Hiſtorie ſambt deſſen kurtzer Beantwortung / und darauf erſtatteter Erläuterung / Gothæ A. 1701. Autor der Monatlichen Auszüge A. 1702. Menſ. Jun. Autores des Alten und Neuen 1701. p. 102. ſeq. ut alia ſcripta Arnoldo oppoſita taceamus. Vir quidam Celeberrimus in proœmio ad Examen novæ Theologiæ hunc Arnoldum hiſtoriæ hæreticæ conditorem facundum ſed virulentum, ac conciliorum œcumenicorum hoſtem capitalem vocat. Addit tamen ſe jam de eo meliora ſperare, poſtquam in gratiam cum noſtra eccleſia rediit, & teſſeræ ejus h. e. Auguſtanæ Confesſioni ſub religione juramenti ſubſcripſit. Bonum id factum, niſi forte Arnoldus idem cum Poireto ſentiat, qui ſtatuit, religionem in animo conſiſtere non in externo opere, ideoque hominem ſalva conſcientia aliam religionem externa profeſſione ſimulare, & aliam corde amplecti poſſe. Inter Patronos Arnoldi eſt ejusdem furfuris Scriptor PETERSENIUS, qui inter alia ſcripto quodam germani-

co Unterſuchung &c. quod A. 1701. Francofurti prodiit, pudendum falſi crimen ab Arnoldo ſciente & volente in vertendis nonnullis Dannhaueri verbis commiſſum fuiſſe contra manifeſtam veritatem & ſuam ipſius conſcientiam negare non veretur.

LXIX. Præter hiſtoriam ſuam eccleſiaſticam & hæreticam in 4. partes diviſam idem Arnoldus Francofurti A. 1703. vulgavit *Supplementa*, *illuſtrationes* und *emendationes* zur Verbeſſerung der Kirchen-Hiſtorie. Annexæ ſunt huic Supplemento Anonymi cujusdam obſervationes ſub titulo: aufrichtige Anmerckungen über die bißher erregten Streitigkeiten wegen der Kirchen- und Ketzer-Hiſtorie des Herrn Arnolds / nec non Herrn Volckmeyers über Hn. Arnolds Kirchen- und Ketzer-Hiſtorie von Zacharias Götzen / Rectore der Oßnabrückiſchen Schule herauß gegeben. Neque hic tacendum *compendium hiſtoriæ eccleſiaſticæ* ab Arnoldo adornatum. Prodiit enim Lipſiæ A. C. 1708. Gottfried Arnolds kurtzgefaßte Kirchen-Hiſtorie des alten und neüen Teſtaments / quod compendium antea etiam Anno 1697. & 1700. ibidem lucem aſpexit.

LXX.

LXX. D. JOH. WILHELMI ZIEROLDI tractatum, qui inſcribitur: Einleitung zur gründlichen Kirchen-Hiſtorie / mit der Hiſtoria Philoſophica verknüpffet / & A. 1700. Stargardiæ prodiit, ut & alteram partem, cujus titulus: gründliche Kirchen-Hiſtorie von der wahren und falſchen Theologie, anderer Theil A. 1703. Francofurti vulgatam, hoc loco commemorare operæ pretium vix eſt. Cui plura de illa cognoſcere lubet, is Maxime Reverendi Bucheri Menſes adeat.

LXXI. Adolphus Clarmundus in quæſtionibus ſuis de hiſtoria eccleſiaſtica, quas germanice haud ita pridem edidit, inter recentiores hiſtoriæ eccleſiaſticæ Scriptores refert etiam D. MATTHIAM ZIMMERMANNUM ob amœnitates hiſtoriæ eccleſiaſticæ ab eo editas. Verum iſtæ amœnitates hiſtoriæ eccleſiaſticæ nihil aliud ſunt, quam Dorothei Aſciani (ſub quo nomine Matthias Zimmermannus latere voluit) tractatus de montibus pietatis. Cum enim ille tractatus ſub hoc titulo paucos emtores inveniret, Typographus ut ſcriptum hoc lectu non indignum vendibilius faceret, titulum mutavit. Quamobrem

Digitized by Google

non eſt, ut in hoc tractatu hiſtoriam aliquam eccleſiaſticam quæramus, etſi multa hiſtoriæ eccleſiaſticæ inſervientia, imprimis quoad papatum, in eo reperiantur.

LXXII. D. CASPARIS SAGITTARII indiculus hiſtoriæ eccleſiaſticæ A. C. 1698. Jenæ editus in Clarmundi quæſtionibus p. 103. ab egregia methodo & eruditione commendatur. Verum in catalogo Scriptorum Sagittarii, vel ab ipſo editorum, vel poſt ejus mortem a Summe Reverendo Abbate Mariævallenſi D. Joh. Andrea Schmidio edendorum, nullam illius indiculi mentionem invenio. Quamobrem neſcio an forte Clarmundus ad Sagittarii introductionem in hiſtoriam eccleſiaſticam reſpexerit, quæ tamen non A. 1698. ſed 1694. Jenæ prodiit.

LXXIII. In hac ipſa Sagittarii introductione c. 15. inter Scriptores hiſtoriæ eccleſiaſticæ univerſales recenſetur PHILIPPUS LUDOVICUS AUTHÆUS, cujus index hiſtoriarum in religionis negotio geſtarum Francofurti 1675. lucem aſpexit, MARTINUS NESSELIUS, qui ex Cluverii epitome compendium hiſtoriæ eccleſiaſticæ adornavit, Rinthelii excu-

cuſum A. 1614. & ANONYMUS, cujus breviarium hiſtoriæ eccleſiaſticæ chronographicum Francofurti A. 1689. prodiit. In eadem introductione c. 17. inter Pontificios hiſtoriæ eccleſiaſticæ univerſalis Scriptores memoratur ARNOLDUS MERMANNUS, qui tamen eam tantum hiſtoriæ eccleſiaſticæ partem, quæ de converſionibus gentium agit, tractavit, quæ hiſtoria Antverpiæ A. 1563. & 1572. ſeorſim, & in chronico chronicorum Eccleſiaſtico-Politico prodiit per Johannem Gualtherium Belgam, ſeu Janum Gruterum collecto, cujus tomo primo pag. 96. hoc Mermanni ſcriptum legitur tali ornatum titulo: *Theatrum converſionis gentium totius orbis, ſive Chronologia de vocatione omnium populorum, & propagatæ per univerſum orbem fidei chriſtianæque religionis deſcriptio, autore Arnoldo Mermanno.* In eodem Sagittarianæ introductionis capite recenſentur AUGUSTINI MANNI ſelectæ hiſtoriæ rerum in eccleſia, Romæ A. 1612. editæ; & MATTHIÆ CHEFNEUX catholicæ eccleſiæ ab origine mundi ad Chriſtum, & a Chriſto usque ad noſtra tempora ſpeculum A. 1662. & 1666. impreſſum.

LXXIV.

Digitized by Google

LXXIV. JOHANNIS RIOCHÆ Compendium temporum & hiſtoriarum ab aſcenſione Domini in cœlum usque ad annum 1576. Pariſiis editum memorat Waddingus *in bibliotheca Scriptorum ordinis Minorum p. 224.* JACOBI GAULTERII tabulam chronographicam ſtatus eccleſiæ catholicæ a Chriſto nato usque ad annum 1614. Lugduni A. 1609. & ſæpius tam in Gallia, quam alibi editam Sotwelli bibliotheca Jeſuitica *p. 365.* prodit. Eadem bibliotheca *pag. 368.* commendat JACOBI GRANDAMICI chronologiam chriſtianam de Chriſto nato, & rebus geſtis ante & poſt nativitatem, cujus editio ſecunda Pariſiis 1668. tribus voluminibus prodiit.

LXXV. Pertinet huc etiam libellus minutis characteribus Hamburgi A. 1693. impreſſus, quo ſtatus eccleſiæ orientalis & occidentalis, concilia generalia & particularia, ut & Scriptores eccleſiaſtici, nec non ſchiſmata, hæreſes & opiniones ab eccleſia damnatæ, lectoris conſpectui exhibentur. Autor hujus conſpectus chronologici eſt GULIELMUS MARCELLUS Pontificiæ religioni addictus, ideoque Luthero & evangelicæ eccleſiæ

mi-

minus æquus, quem tamen alias ob novam eamque non injucundam methodum laude ſua non defraudari cupit latinus hujus opuſculi interpres.

LXXVI. FRANCISCUS a S. AUGUSTINO MACEDO Luſitanus, Jeſuitico primum ordini addictus, ſed poſtea in Fratrum Minorum ſodalitium ſe conferens, Magiſter Conimbricenſis, Lector ſui Ordinis Jubilatus, Exlector Regius Madriti, Romæ in Collegio de propaganda fide & in Sapientiæ Collegio Theologiæ & hiſtoriæ eccleſiaſticæ Profeſſor, Exqualificator S. Officii Romani, Concionator & Conſiliarius Regis Chriſtianiſſimi, Luſitaniæ Regis Hiſtoricus Latinus, Civis Venetus, & in extrema ſenectute Publicus in Academia Patavina Profeſſor, præter alia ſcripta, quæ ab Alegambio & Sotvvello in Bibliotheca Jeſuitica, & Nicolao Antonio *in bibliotheca Hiſpana tom. I. p. 336.* & a Gregorio Leti *in Italia regnante part. 3. pag. 192. ſeq.* recenſentur, edidit *Medullam hiſtoriæ eccleſiaſticæ emaculatam, emdullatam & vindicatam. Patavii typis Petri Mariæ Frambotti 1671. in fol.* Eſt autem hic tractatus idem pla-

ne, excepto titulo & dedicatione, cum illo, quem antea ediderat ſub hoc titulo: *Aſſertor Romanus, ſeu Vindiciæ Romani Pontificis & Pontificatus, Romæ A. C. 1666. per Mancinum in fol.*

LXXVII. Veteris Teſtamenti annales ſacros, & ex profanis præcipuos, ab O. C. usque ad Chriſti paſſionem, duobus tomis comprehenſos ſcripſit AUGUSTINUS TORNIELLUS, qui hos annales poſt primam editionem Mediolanenſem, & duas Francofurtenſes, in quarta editione, quæ ex Plantiniana officina Antverpiæ A. 1620. emiſſa eſt, mendis quibusdam expurgavit, & nonnullis additamentis locupletavit.

LXXVIII. Torniellum æmulatus Jeſuita JACOBUS SALIANUS annales eccleſiaſticos Veteris Teſtamenti ab orbe condito usque ad Chriſti nativitatem, connexis annalibus imperii Aſſyriorum, Babyloniorum, Perſarum, Græcorum atque Romanorum in ſex tomos digeſſit, qui Pariſiis A. 1618. & ſequentibus, & poſtea etiam Coloniæ A. 1620. in lucem prodierunt. Ego quarta editione utor Pariſiis A. 1641. impreſſa, quæ ſecundis ipſi-

ipſius autoris curis auctior & melior in titulo dicitur. Epitome horum annalium prodiit Pariſiis A. 1635. Enchiridium autem, ſeu annalium illorum & ipſius epitomes medulla Coloniæ 1638. Flavium Joſephum in his annalibus paſſim exagitat Salianus, rationesque reddit in præfatione ad lectorem, quæ ſecundo tomo præfixa legitur. Verum hanc ipſam ob cauſam Salianus a Viris quibusdam doctis male audit, quod in ipſius annalibus per omnes fere paginas Joſephi reprehenſio utramque paginam faciat.

LXXIX. Neque hic tacenda CHRISTIANI SCHOTTANI hiſtoria ſacra V. T. ſeu exercitationes hiſtoricæ in ſacram Scripturam & Joſephum, per modum commentarii in hiſtoriam ſacram Sulpitii Severi, quoad illam partem, quæ ad vetus teſtamentum ſpectat. Diſtributa autem eſt hæc Schottani bibliotheca in duos tomos, quorum primus ab Adamo ad Moſen, ſecundus a Moſe ad Chriſtum, ſeu everſam ab Herode Haſſanonæorum dominationem procedit. Impreſſum eſt hoc opus Franekeræ A. C. 1661. quo pri-

m 2 mus

mus tomus prodiit, & 1664. quo ſecundus tomus lucem publicam adſpexit.

LXXX. Inſignem quoque induſtriam in annalibus V. T. digerendis exhibuit JACOBUS USSERIUS Armachanus Archiepiſcopus, qui ultra etiam progreſſus annales ſuos a prima mundi origine usque ad extremum templi & reipublicæ Judaicæ excidium deduxit. Impreſſa eſt prior annalium veteris Teſtamenti ab Uſſerio conſcriptorum pars Londini A. 1650. altera autem pars, quæ Maccabæorum & N. T. hiſtoriam complectitur, ibidem 1654. impreſſa eſt, ut teſtatur index Scriptorum Uſſerii, quem Gulielmus Bateſius in vitis ſelectorum quorundam virorum a ſe collectis & editis exhibet *p. 749.* Conjunctim annales V. & N. Teſtamenti impreſſi ſunt Pariſiis A. C. 1673. cui editioni ſubjuncta eſt ejusdem Uſſerii chronologia ſacra poſt mortem Autoris a Thoma Barlow Oxoniæ 1660. ſeorſim edita.

LXXXI. Breviori libello, qui Londini A. 1685. impreſſus eſt, ANTONIUS LE GRAND hiſtoriam a mundi exordio ad Conſtantini M. usque tempora deduxit, ut ANTO-

TONII BOLERANI Florum ſanctum ab orbe condito usque ad Chriſti tempora Pariſiis A. 1674. editum, quem a Mabillonio in tractatu de ſtudiis monaſticis inter libros ſelectos bibliothecæ eccleſiaſticæ referri video, & alios taceamus.

LXXXII. JACOBI CAPELLI hiſtoria ſacra & exotica ab Adamo usque ad Auguſti ortum Sedani A. 1612. lucem publicam aſpexit. Eſt autem illa hiſtoria quoad priores annos ab initio rerum usque ad annum ante Chriſtum 521. in codice, qui manuſcriptus ſupereſt, longe auctior, ut Jacobi illius Capelli ex Fratre Ludovico nepos, Jacobus Capellus junior indicat in indice Scriptorum Patris & Patrui ſui, quem novellis eorum operibus a ſe nuper editis præfixit Ubi etiam inter inedita Jacobi Capelli ſcripta refertur ejus hiſtoria eccleſiaſtica ab ortu Chriſti usque ad annum 848. quæ multis in locis mutila dicitur, nec non ejusdem Jacobi Capelli hiſtoria Chriſti & Apoſtolorum quatuor voluminibus comprehenſa, ab anno ante natum Chriſtum 7. usque ad annum Chriſti 70. & aliquot ſequentes. Sed omiſſis ineditis illis Ja-

Digitized by Google

Jacobi Capelli ſcriptis referre potius convenit hiſtoriæ eccleſiaſticæ centurias 5. ab Auguſti ortu usque ad Valentinianum III. cui præmiſſa eſt ſynopſis hiſtoriæ ab O. C. usque ad annum Chriſti 1622. quo anno illæ centuriæ Sedani in lucem prodierunt. Conferatur de Jacobo Capello Colomeſii *Gallia Orientalis pag. 157.*

LXXXIII. Haud ſegnius in ſtudio hiſtoriæ eccleſiaſticæ laboravit Jacobi frater Ludovicus Capellus. Huic enim debemus chronologiam ſacram ab orbe condito ad eundem reconditum, indeque ad ultimum Judæorum excidium deductam, quæ Pariſiis 1655. edita, iterumque Londini in apparatu ad Biblia polyglotta Waltoni, quin etiam ſeorſim Tiguri A. 1673. lucem publicam adſpexit. Debemus præterea eidem Ludovico Capello hiſtoriam apoſtolicam illuſtratam, cum compendio hiſtoriæ Judaicæ, Genevæ A. 1634. & Londini in Bibliis Criticis tom. 9. impreſſam.

LXXXIV. Hiſtoriam eccleſiaſticam in dramate quodam ſacro, quod Chriſteidem inſcripſit, partim ænigmatice, partim aper-

aperto commentario delineavit D. JOHANNES CONRADUS DANNHAUERUS, cujus operis primus tantum actus, triſecularem eccleſiæ ſortem, a Chriſto in cœlos ſublimato usque ad Conſtantinum M. in throno terreſtris victoriæ confidentem exhibens, lucem publicam adſpexit Argentorati 1646. editus. Reliqui actus penes ejus Diſcipulos & hæredes manuſcripti aſſervantur

LXXXV. Eorundem trium ſeculorum hiſtoriam eccleſiaſticam a Chriſto usque ad Conſtantini in eccleſia geſta totidem libris pertractavit CONRADUS HORNEJUS, qui tamen compendium ſuum hiſtoriæ eccleſiaſticæ Brunſuici A. 1649. editum non a Chriſti adſcenſione, ſed a Chriſti nativitate auſpicatur.

LXXXVI. Quatuor priorum ſeculorum antiquitates BALTHASAR BEBELIUS edidit, in quibus de Scriptoribus eccleſiaſticis, miniſterio, doctrina, diſciplina, ritibus, conciliis, perſecutionibus, hæreſibus, aliisque rebus ad eccleſiaſticam hiſtoriam ſpectantibus concinno ordine diſſerit, ac poſtremo Pontificiorum aliorumque adverſariorum argumen-

Digitized by Google

menta ex ſeculorum illorum Scriptoribus petita nervoſe confutat. Antiquitates trium priorum ſeculorum conjunctim uno volumine Argentorati A. 1669. prodierunt. Antiquitates autem quarti ſeculi in duos tomos diſtributæ ſunt; quorum prior A. 1679. poſterior 1680. in lucem prodiit. Neque hic ſilentio prætermittendæ ſunt ejusdem antiquitates Evangelicæ & Judaicæ ex quatuor Evangeliſtis erutæ, & ex Patribus illuſtratæ; ut hiſtoriam eccleſiæ antediluvianæ, & Noachicæ ab eodem conſcriptam taceamus.

LXXXVII. Quinque ſeculorum hiſtoriam eccleſiaſticam, cui tamen etiam civilis jungitur tribus tomis dedit JOHANNES HENICHIUS, quorum primus tria prima ſecula complectens A 1669. ſecundus de quarto ſeculo agens 1670. & tertius isque poſthumus, qui quinti ſeculi hiſtoriam continet, 1674. Rinthelii prodiit. Adjuncta eſt tomo 2. appendix ſatis prolixa in uſum eorum, qui homileticam artem excolunt, plurima Chryſoſtomi dicta exhibens.

LXXXVIII. D. JUSTI SOEFFINGII Superintendentis Rudolſtadiani Schvvarzburgici

gici hiſtoria quinqueſecularis, ſeu rerum in eccleſia & politia chriſtiana geſtarum per ſecula a Chriſto nato V. Jenæ A. 1674. prodiit. Idem etiam hiſtoriam ſeculorum ſequentium usque ad ſec. XVI. elaboravit & per modum diſputationum in Gymnaſio Rudolſtadienſi habitarum edidit.

LXXXIX. Sulpitii Severi, inter veteres hiſtoriæ eccleſiaſticæ Scriptores non ignobilis, a Juliani imperio usque ad Henricum Aucupem continuavit CHRISTIANUS SCHOTTANUS, quæ continuatio impreſſa eſt Franeckeræ A. 1656. Alia Sulpitii Severi continuatio usque ad Caroli V. imperium ex Sleidani libris de quatuor ſummis imperiis adornata Lugduni Batav. A. 1626. in publicam lucem prodiit.

XC. Cum apparatu Theologico GEORGII CALIXTI Helmſtadii A. 1661. impreſſa eſt hiſtoria eccleſiæ occidentalis per octavum & ſequentia aliquot ſecula.

XCI. Commentarium de rebus ſeculi IX. & X. Argentorati An. 1656. vulgavit JOH. HENRICUS BOECLERUS, qui tamen commentarius non tantum in eccleſiaſticis, ſed etiam in civilibus rebus occupatur. Methodus, qua

n uti-

utitur, hæc eſt, ut per ſeriem Germanicorum Cæſarum a Carolo M. usque ad Ottonem III. procedat.

XCII. JACOBI USSERII tractatus de chriſtianarum eccleſiarum in Occidentis præſertim partibus ſucceſſione & ſtatu Londini A. 1613. Hannoviæ A. 1656. iterumque Londini una cum antiquitatibus eccleſiæ Britannicæ, ſeu tractatu de primordiis eccleſiæ Britannicæ A. 1687. prodiit

XCIII. Hiſtoriam eccleſiaſticam ſeculi XV. in theſauro antiquitatum, ſeu opere hiſtorico, quod Francofurti A. 1662. lucem publicam adſpexit, pertractavit ELIAS EHINGERUS. Intelligit autem per ſeculum XV. illud tempus, quod ab anno 1500. usque ad 1600. fluxit, & rectius ſeculum XVI. dicitur. Cæterum in hoc theſauro id imprimis agit Autor, ut doctrinam ſeculi XVI. cum doctrina priorum ſeculorum conferat, variasque diſputationes cum adverſariis inſtituat.

XCIV. Hiſtoriam eccleſiaſticam ſeculi XVI. in tabulis Roſtochii A. 1690. impreſſis repræſentavit, & elegantem diſſertationem de ubertate & fructu, qui ex hiſtoria illius ſeculi

culi redundat, præmiſit Celeberrimus Roſtochienſis Academiæ Theologus D. JOHANNES FECHTIUS, qui etiam ſimiles tabulas chronologico-hiſtoricas ab anno 1541. usque ad annum 1613. edidit in Supplemento hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſeculi XVI. ſeu ſyntagmate epiſtolarum a plurimis Theologis ad Marbachios ſcriptarum, quod præmiſſo inſigni ad has epiſtolas apparatu Durlaci A. 1644. lucem publicam adſpexit.

XCV. Annalium Evangelii renovati decadem I. ab anno 1516. usque ad annum 1526. Heidelbergæ A. 1618. vulgavit Calvinianarum partium Theologus ABRAHAMUS SCULTETUS, qui etiam 1620. ſecundam decadem ab anno 1526. usque ad annum 1536. adjunxit.

XCVI. Hiſtoriam Lutheraniſmi ſeu eccleſiæ Reformatæ libris 6. deſcripſit LUDOVICUS MAIMBURGIUS ob alia quædam ſcripta, quibus Innocentium XI. offendit, Jeſuitarum ſocietate, cui per 55. annos addictus fuerat, excluſus, ut ipſe in præfatione ad hiſtoriam Calviniſmi memorat. Tres priores libros ex Lutheraniſmi hiſtoria latine reddidit, & ſimul confutavit, eaque occaſione hiſtoriam eccle-

n 2 ſia-

ſiaſticam ſeculi decimi ſexti ab anno 1517. usque ad annum 1546. quo Lutherus obiit, egregie illuſtravit Illuſtris SECKENDORFIUS, cujus commentarius de Lutheraniſmo A. 1692. Lipſiæ prodiit, cum prior ejus pars multis poſtea acceſſionibus locupletata jam anno 1688. prodiiſſet.

XCVII. De ſtatu religionis & reipublicæ ſub Caroli V. imperio ab initio reformationis libros 26. ex archivo Argentoratenſi aliisque actis publicis compoſuit JOHANNES SLEIDANUS. Quem ita hoc opus elaboraſſe Carolus V. judicavit, quaſi aut Sleidanus ſuus Cancellarius, vel Cancellarii ſui arcanorum ſuorum apud Sleidanum proditores fuerint, quod certis autoribus ſibi conſtare aſſerit Berneggerus in demolitione idoli Lauretani, etſi Poſſevinus *in bibliotheca tomo 2. p. 404.* Carolum V. ſæpe de Sleidano dixiſſe referat: *nebulo ille mentitur.* Strenue vero etiam mentitus eſt Bartholomæus Latomus, qui ſe probaturum jactavit, quod errorum undecim millia in Sleidani hiſtoria reperiantur. Prodiit hoc Sleidani opus primum Argentorati A. 1555. ex officina Riheliana. Secuta eſt mox editio Ant-

Antverpienſis ex officina Simonis a Boſco, addidis notis marginalibus, quæ editio invito Sleidano & inſcio prodiit. Secundæ Argentoratenſis editionis, quæ vivo adhuc Sleidano prodiit, meminit Hortlederus in præfatione Actorum belli Germanici, in qua Sleidani cauſam prolixe egit. In alia Argentoratenſi editione, quæ poſt Sleidani mortem iterum ex officina Riheliana prodiit, acceſſit liber 26. qui hactenus deſideratus fuerat, & apologia Sleidani Cochleo aliisque obtrectatoribus oppoſita; Notæ marginales, quæ ab ipſo Sleidano compoſitæ non fuerant, in eadem editione correctæ, & nonnunquam aliæ ſubſtitutæ ſunt. In editione Argentoratenſi anni 1578. Michaelis Beutheri commentarii, & Juſtini Gobleri ſummaria ſingulorum capitum acceſſerunt, ut Hertzius in tractatu de Scriptoribus rerum Germanicarum *part. 2. ſect. 2.* indicat. Et hinc forte Varilaſius occaſionem arripuit obtrectandi, quaſi editiones Sleidani ſæpius mutatæ & interpolatæ fuerint, quem aliosque Sleidani obtrectatores refutat Seckendorfius in additione I. ad præloquium ad hiſtoriam Lutheraniſmi, & in ſcholiis ſive ſupplementis ad in-

dicem hiſtoricum ſect. 71. Laudaverit ne an vituperaverit Sleidanum Carolovitius dicere ſolitus Sleidani hiſtoriam omnem ſuperiorum hiſtoricorum fidem ſibi adimere, in medio relinquit Thomas Pope Blount in tractatu, quem cenſuram celebriorum Autorum inſcribit, pag. 444. Verum ſi Dreſſeri orationem de uſu hiſtoriarum legiſſet, quam ibidem allegavit, & qui illud Carolovitii judicium p. 645. allegavit, non laudantis, ſed vituperantis illa verba fuiſſe, ignorare non potuiſſet. Cæterum quanti hæc Sleidani hiſtoria a plurimis habita fuerit, vel inde judicare licet, quod non ſolum toties impreſſa, ſed etiam in Germanicam, Belgicam, Gallicam, Italicam, & alias linguas translata fuerit.

XCVIII. Continuatio Sleidani usque ad annum 1618. ſub nomine GOTTHARTI ARTHUSII Francofurti prodiit. Verum eam, cum ab Arthuſii Mercurio Gallo-Belgico ſæpe diſcrepet, magnaque ex parte Gallicam Rudolphi Bothereji hiſtoriam exprimat, Autori huic ſuppoſitam ſuſpicatur OSEAS SCHADÆUS, qui germanicam Sleidani verſionem recognovit, & continuationem usque ad annum

num 1620. addidit, cujus priores libri ex Michaele Beuthero, & Conrado Lauterbachio, qui & ipſi Sleidanum continuaverant, concinnati, poſteriores ab ipſo Schadæo elaborati ſunt. Prodiit Sleidanus hic Germanicus cum ſuis continuationibus Argentorati A. 1625 Aliam Sleidani continuationem MICHAEL CASPAR LUNDORPIUS usque ad annum 1610. deduxit; cui continuationi addi poſſunt ejusdem Lundorpii libri duo de bello ſexennali civili Germaniæ, ſeu commentariorum de ſtatu religionis & reipubl. ab anno 1617. usque 1622. editi Francofurti A. 1622. Neque hic tacendus HENRICUS PANTALEON, qui non ſolum Sleidani hiſtoriam primus in vernaculam linguam transtulit, quod poſtea a Beuthero quoque & aliis factum eſt, verum etiam tribus libris latine & germanice Sleidanum continuavit, ut ipſe ad calcem proſopographiæ ſuæ teſtatur. Arthuſius autem paulo ante memoratus etiam Mercurium ſuum Gallo-Belgicum Sleidano ſuccenturiatum dicit, eumque ab anno 1555. quem Sleidani ultimum eſſe dicit, incipit. Impreſſus eſt primus tomus Francofurti A. 1609. reliqui tomi, qui plures numero ſunt, annis ſequentibus. XCIX.

Digitized by Google

XCIX. Inter Sleidani adverſarios fuit Laurentius Surius, cujus commentarii rerum in orbe ſuo tempore geſtarum Coloniæ 1568. & 1574. quousque ejus hiſtoria pervenit, impreſſi ſunt, Gallico etiam & Germanico idiomate donati. Exagitat hanc Surii hiſtoriam Autor libelli Germanici, qui inſcribitur der Bienen Korb *part. 5. c. I. p. 194. ſeq.* Contra hoc opus commendat Andreas de Sauſſay aſſerens, quod Surius hunc librum tanquam antidotum Johannis Sleidani hiſtoriæ oppoſuerit, eique ſilentium perenniter impoſuerit. Scilicet Sleidano ſilentium Surius haud difficulter imponere potuit, qui Sleidano jam pridem mortuo hiſtoriam ſuam evulgavit.

C. Joh. Heinrici Boecleri de rebus ſeculi poſt Chriſtum natum 16. liber memorialis cum commentario A. 1685. Argentorati prodiit, iterumque Kilonii 1697. cum ſupplementis Joh. Burchardi Maji, Eloquentiæ & Hiſtoriarum in Kilonienſi Academia Profeſſoris, qui etiam plurima prioris editionis menda emaculavit. Ubi obiter noto, extare etiam Bœcleri hiſtoriam univerſalem quatuor primorum ſeculorum, a Joh. Gottlieb Möllero

lero Roſtochii A. 1695. in 4to & Sedini A. 1699. a D. M. Fr. in 8vo editam. Utrique editioni præmiſſa eſt Summe Reverendi D. Johannis Fechtii præfatio iſagogica, ubi inter alia Bœcleri hiſtoriam univerſalem ab orbe condito usque ad Chriſti nativitatem A. 1680. Argentorati editam memorat, ſed tantum tres priores mundi ætates ab exordio mundi usque ad regnum Davidis complexam, cum cæterarum editio promiſſa quidem, ſed fides nondum liberata fuerit.

CI. Hiſtoriæ eccleſiaſticæ compendium a reformatione Zwinglii & Lutheri ad noſtra usque tempora, vulgavit D. JOHANNES ANGELUS BERNIERA Italus Ultrajecti ad Rhenum A. C. 1703.

CII. In hiſtoria eccleſiaſtica ſeculi XVII. edenda occupatus fuit JOH. WOLFGANGUS JÆGERUS Theologus Tubingenſis celeberrimi nominis, ut & Cancellarius & eccleſiæ Præpoſitus, qui primum hujus ſeculi decennium A. 1691. ſecundum 1692. & tertium 1693. Tu-

O bin-

Digitized by Google

bingæ vulgavit. Inter autores, quibus uſus eſt, commendat Nanum, qui hiſtoriam ſuam ab anno 12. hujus ſeculi exorſus usque ad annum 72. Italico idiomate continuavit. Titulus primi decennii eſt: *Hiſtoria eccleſiaſtica ſeculi decimi ſeptimi, in qua fata eccleſiæ Proteſtantium indicantur, Conclavia Pontificum Romanorum omnia reſerantur, diverſi motus & ſchiſmata in eccleſ. Chriſt. & inprimis Syncretiſmus, Naturaliſmus, Bohemiſmus, Borriſmus, Quietiſmus, Arminianiſmus, Amyraldiſmus, Janſeniſmus, Carteſianiſmus, Coccejaniſmus: recentesque in Gallia & Anglia controverſiæ ob oculos dilucide ponuntur: cum parallelismo profana.* Eodem titulo gaudet decennium ſecundum. Tertii autem decennii titulus ita ſe habet: *Hiſtoria eccleſiaſtica cum paralleliſmo politica ſeculi XVII. decennium III.*

CIII. Integram ſeculi XVII. hiſtoriam eccleſiaſticam ſcripſit Dn. ANDREAS CAROLI Abbas San-Georgianus in Ducatu Wirtembergico ſub titulo: *Memorabilia eccleſiaſtica ſeculi a nato Chriſto decimi ſeptimi, juxta*

ta annorum ſeriem notata & convenienti ordine digeſta. Tomus I. qui anterius hujus ſeculi dimidium exhibet, A. C. 1697. Tomi II. pars prima, quæ duo dimidii poſterioris decennia complectitur, A. 1698. pars ſecunda itidem duo decennia continens 1699. & tertia denique pars, quæ circa ultimum decennium occupatur, A. 1702. Tubingæ prodiit.

CIV. Memoriarum eccleſiaſticarum Tomum I. Gallico idiomate Pariſiis A. C. 1690. vulgavit Abbas ROQUIUS. In his memoriis primum de eccleſiæ amplitudine, ejusque extra & intra Europam propagatione, deinde vero de Reformatorum in Gallia perſecutione, quam converſionem appellat, aliisque rebus memorabilibus, quæ anno 1685 & 1686. contigerunt, agit. Errata quædam hujus operis notantur in actis erudit. *A. 1691. p. 153. ſeq.* E quibus etiam cognoſci poteſt VARILASII opus de revolutionibus Europæ ob religionem, quod recenſetur in actis A. 1686. 1687. 1691; item BOSSUETI hiſtoria de variationibus Proteſtantium, relata in actis 1689. & refutata a

Baſnagio adverſus quem Boſſuetus ſuam hiſtoriam poſtea defendere conatus eſt. Quorſum etiam BURNETI ſcripta ſpectant Varilaſio & Boſſueto oppoſita, quorum ſumma itidem in actis eruditorum recenſetur.

CV. Recenſui hactenus recentiores hiſtoriæ eccleſiaſticæ Scriptores præcipuos, quorum aliqui, etſi civilem hiſtoriam non plane omiſerint, majorem tamen eccleſiaſticæ quam civilis rationem habuerunt. Quod ſi addere vellemus illos, qui civilis hiſtoriæ non minorem aut etiam majorem quam eccleſiaſticæ habuerunt, ſive plura ſecula recenſuerint, ut Calviſius in opere ſuo chronologico, Helvicus in ſuo theatro, Raynaudus in tabulis chronologicis, & breviario hiſtoriæ ſacræ & humanæ, Cluverus in epitome hiſtoriæ univerſalis, Jonſtonus in ſuo Polyhiſtore, ut & in compendio hiſtoriæ civilis & eccleſiaſticæ, Dreſſerus in Iſagoge hiſtorica, Sleidanus in tractatu de IV. Monarchiis, Matthias in theatro hiſtorico, Petavius in rationario temporum, Boxhornius in hiſtoria univerſali, Lætus

tus in compendio hiſtoriæ univerſalis, Chriſtianus Weiſius Gymnaſii Zittavienſis Rector, dum viveret, optime meritus, nunc beate defunctus, Fautor Compater & Amicus meus æſtimatiſſimus, in tabulis chronologicis, Samuel Baſnagius in annalibus eccleſiaſtico-politicis, quorum tres priores tomi a Chriſto nato usque ad annum Chriſti 602. excurrunt, & plures alii, ſive brevius temporum ſpatium emenſi fuerint, ut Julius Cæſar Bulengerus, Paulus Jovius, Jacobus Auguſtus Thuanus, aliique, qui tantum ſui temporis hiſtorias ſcripſerunt, præfatio hæc ipſum tractatum chartarum numero vel æquatura vel ſuperatura eſſet. Quamobrem hæc de recentioribus hiſtoriæ eccleſiaſticæ Scriptoribus dixiſſe ſufficiant. Unicum adhuc moneo, nempe quod Chriſteidos Dannhauerianæ, cujus actus primus ſupra th. 84. a nobis recenſitus eſt, ſecundus actus alteram triſecularem eccleſiæ ſortem, a Conſtantino M. usque ad triumphum Hera-

clii Imperatoris exhibens, haud ita pridem Havniæ A. C. 1708. ex Manuſcripto codice, cura Joh. Frid. Wandalini prodierit, optandumque eſt, ſi qui reliquas hujus ſacri dramatis partes in ſcriniis ſuis habent, ut illas quoque publico non invideant.

CVI. Præſens, quem Juventuti hiſtoriæ eccleſiaſticæ Studioſæ conſecro, tractatus ad hiſtoriam primi ſeculi eccleſiaſticam pertinet, cujus aliqua capita ſelecta pertractantur. Et *primum* quidem caput de Scriptoribus eccleſiaſticis primi ſeculi agit, quorum plerique pſeudepigraphi ſunt & ſuppoſiti. Unde Pontificii non audiendi ſunt, cum falſæ ſuæ doctrinæ antiquitatem ex ejusmodi ſcriptis ſtabilire ſatagunt, Gibeonitis illis ſimiles, qui cum ad Joſuam accederent, ſe ex longinquis regionibus adveniſſe ſimulabant, ideoque verbis ad fraudem compoſitis mucidos quos in peris ſuis gerebant panes, & detritos, quos pedibus ſuis adaptaverant,

rant, calceos oſtentabant. Quod autem nihil ſcriptorum præter apoſtolica & canonica ex primo ſeculo integre & ſine ſuſpicione falſi, vel interpolationis argumentis ad nos pervenit, Viri quidam docti divinæ providentiæ tribuunt, quæ proſpicere voluit, ne ob vicinitatem temporum alia ſi extarent, cum Apoſtolicis confunderentur, & magis æſtimarentur humanitus quam divinitus ſcripta. Cæterum variæ fuerunt cauſæ, cur ævo apoſtolico pauci admodum libris ſcribendis operam dederint, quas recenſet Maxime Reverendus Dn. D. Schmidius in programmate de Hiſtoricis rerum ſacrarum deperditis, quod ejus compendio hiſtoriæ eccleſiaſticæ N. T. præfixum eſt. *Secundum* tractatus mei caput agit de conciliis primi ſeculi, quæ omnia, uno Hieroſolymitano excepto, vel conficta, vel congreſſibus potius qualibuscunque, quam conciliis proprie ſic dictis annumeranda ſunt. Capite *tertio* in plures ſectiones diſtributo perluſtro doctrinam, quæ ſcriptis eccleſiaſticis primi ſeculi ſi-

ſive genuinis, quæ forte rectius interpolata dicerem, vel ſuppoſitis continentur. *Quartum* caput inſcribitur de Hierarchia eccleſiaſtica variiſque inſtitutis, ritibus & cerimoniis primi ſeculi, ubi imprimis primatus Petri & Pontificum Romanorum impugnatur, & inſtituta quædam primo ſeculo perperam afficta memorantur. Quæ autem Centuriatores Magdeburgenſes *cent. I. libr. 1. & 2.* utrobique cap. 6. & 7. de primi ſeculi politia & gubernatione eccleſiæ, variiſque ritibus & ceremoniis, ex Evangeliſtarum & Apoſtolorum ſcriptis collegerunt, repetere hic noluimus. *Quintum* caput de hæreſibus tractat, in quo tanto breviori mihi eſſe licuit, quod jam olim diſſertationem de hæreſiarchis primi ſeculi ediderim. *Sextum* caput perſecutiones & Martyres præcipuos recenſet. *Septimum* denique circa alias perſonas & res primi ſeculi memoratu dignas verſatur.

CAPUT I.

CAPUT I.

De *Scriptoribus & ſcriptis eccleſiaſticis ſeculi primi.*

I.

ABGARI AD CHRISTUM EPISTOLA CUM EPISTOLA CHRISTI RESPONSORIA legitur apud Euſebium *libr. 1. hiſt. eccleſ. c. 13.* Nicephorum *libr. 2. c. 7. hiſt. eccleſ.* & alios, inter quos Conſtantinus Porphyrogenneta in narratione de Edeſſena Chriſti imagine per Combefiſium edita *p. 79.* epiſtolæ Chriſti nonnulla aſſuit, quæ apud Euſebium non leguntur. De ſigillo, quo Chriſtus hanc epiſtolam obſignaſſe perhibetur, videatur Cedrenus *Compend. hiſtor. Tom. I. p. 167.* & codex Vindobonenſis, de quo a-

Digitized by Google

git Lambecius *biblioth. Vindobon. Tom. V. p. 9.* In Armenorum lingua epiſtolæ illæ leguntur apud Clementem Galanum *de conciliatione eccleſ. Armenæ cum Romana part. I. c. 6.* Perſice exhibentur in evangelica Chriſti hiſtoria per Xavierium conſcripta *pag. 355. 356.* Arabice apud Gregorium Abul Pharajum *in hiſtoria Dynaſtiarum p. 71. & 72.* a quo Arabico exemplari plane diverſa eſt Arabica Chriſti ad Abgarum epiſtola, quam ex codice MSC. cum verſione ſua latina exhibet in notis ad Perſicam Chriſti hiſtoriam Ludovicus a Dieu *p. 611. & 612.* Prolixius de illis epiſtolis egi in Diſſertatione de pſeudepigraphis Chriſti, Mariæ & Apoſtolorum, quæ appendici diſſertationis de hæreſiarchis ævi apoſtolici & apoſtolico proximi adjecta eſt, ubi & varias veterum quorundam Scriptorum de illis epiſtolis relationes, & recentiorum quorundam lapſus, nec non varia de iſtis epiſtolis judicia recenſui, illorumque ſententiæ acceſſi, qui hypobolimæas eſſe ſtatuunt. In alteram partem inclinat Grabius, qui in Spicilegio Patrum *Tom. I. tam in præfatione p. 1. & ſeq. quam in notis p. 313. ſeq.* de his epiſtolis agit, & inter alia rationes, quibus iſtæ epiſtolæ impugnari ſolent, diluere conatur. Verum argumentis, quæ contra γνησιότητα harum epiſtolarum urgeri poſſunt, non ſatisfeciſſe Grabium, recte judicat doctiſſimus Fabricius in codice apocrypho N. T. in quo *p. 316. & ſeqq.* epiſtolas illas cum ſcholiis ſuis exhibet; præter quem conferri etiam poterit Samuel Basnagius in annalibus politico-eccleſiaſticis *A. C. 29. n. 37. & ſeqq.*

II. Sub-

Digitized by Google

II. Sub B. VIRGINIS MARIÆ nomine tres extant epiſtolæ, una ad Ignatium, altera ad Meſſanenſes, tertia ad Florentinos. Et EPISTOLAM quidem AD IGNATIUM Sixtus Senenſis libr. 2. bibliothecæ ſuæ ſanctæ ſub voce Mariæ, & plerique Ignatianarum epiſtolarum editores vulgarunt. Etſi vero Petrus de Natalibus in *catal g. Sanct. libr. 3. c. 64.* & quidam alii ejus furfuris Scriptores hujus epiſtolæ meminerint, tanti tamen illorum teſtimonia non ſunt, ut contra totius genuinæ antiquitatis ſilentium huic epiſtolæ aliquid autoritatis conciliare poſſint. Vnde fruſtraneus eſt Petri Halloixii conatus, qui *Tom. I. illuſtr. eccleſ. orient. Scriptorum pag. 464.* in quæſtione ſingulari, quam ſuæ pro ſcriptis Ignatii apologiæ ſubnectit, hanc epiſtolam genuinam eſſe contra Baronium, Bellarminum, & Chriſtophorum a Caſtro probare contendit. Sane & ipſe Halloixius ſuis rationibus diffidere videtur. Poſtquam enim multum pro hac epiſtola laboravit, tamen in concluſione liberam cuique, quodcunque in hac re voluerit, ſtatuendi facultatem relinquit. Hac igitur libertate utentes Mariæ epiſtolam ad Ignatium non a beata Virgine, ſed ab impoſtore aliquo ſcriptam eſſe judicamus.

III. EPISTOLAM MARIÆ AD MESSANENSES Hebraice exaratam A. C 430. in tabulario Meſſanenſi repertam tradit in chronico ſuo Pſeudo-Dexter, qui etiam *ad A. C. 86.* dixerat: *apud Meſſanenſes celebrem eſſe memoriam B. Virginis Mariæ miſſa ipſis ab eadem dulci epiſtola.* Quæ verba explicans

Digitized by Google

Franciſcus Bivarius in *notis ad Dextrum p. 177.* hanc epiſtolam Hiſpanice & Latine exhibet. Eandem Johannes Baptiſta Laurus commentario ſuo de annulo pronubo inſeruit, ex quo Rivetus *libr. 2. apolog. pro Virg. Maria c. 9.* hanc epiſtolam brevi cenſura addita exhibet. Præter L. Dextrum Adrianus Lyræus in Triſagio Mariano pro hac epiſtola adducit Conſtantinum Laſcarim, qui hebraice ſcriptam, & jam olim græce a Paulo translatam epiſtolam in latinum ſermonem transmiſiſſe perhibetur, ut alios taceam nominatos a Varenio in *ration. ar. ſec. 1. p. 149.* qui omnes iſtos recentiores eſſe obſervat, quam ut autoritate ſua hanc epiſtolam genuinam eſſe probare poſſint. De Melchioris Incoferi tractatu, quo hanc epiſtolam vindicare conatus eſt, ejusque fatis, & duplici editione egi in diſſertatione de Pſeudepigraphis Chriſti, Mariæ & Apoſtolorum *cap. III. p. 115.* Nec minus pro hac epiſtola pugnant Marcellus Laurus, qui teſtante bibliotheca Jeſuitica concionem de hac epiſtola Meſſanæ habuit, & habitam ibidem A. C. 1642. edidit; Paulus Bellius, qui eadem bibliotheca referente tractatum de gloria Meſſanenſium A. C. 1627. Meſſanæ publicavit, & Benedictus Selvagus, qui ſua pro Meſſanenſium pietate apologia epiſtolam Mariæ ad Meſſanenſes velut nutantem e diſcrimine eripuit, ut Leo Allatius in ſuis ad antiquitatum Etruſcarum fragmenta animadverſionibus *p. 94.* loquitur. Verum omnes hujus epiſtolæ Patroni magno conatu magnas nugas egerunt. Quod probe animadvertens Dux Oſſunæus, cum ipſi in templo Metropolitano hanc epiſtolam oſculandam & adoran-

ran-

Digitized by Google

randam Archiepiſcopus obtuliſſet, Meſſanenſium ſuperſtitionem tacite irridebat, longe rectius, inquiens, B. Virgo rebus noſtris conſuluiſſet, ſi locupletes literas cambii nobis reliquiſſet, quibus ad Turcas profligandos nunc oportune uteremur, ut ex ejus vita per Gregorium Letum deſcripta refert doctiſſimus Fabricius in Codice apocryph. N. T. *p. 846.* Memoriam hujus epiſtolæ Franciſcus Carrera in Pantheo ſuo Siculo recolit d. 3. Jun. *p. 136.* ubi inter alias ineptias autographum hujus epiſtolæ forte a cœlo raptum ſuſpicatur. Quam jacturam ne Meſſanenſes nimium lugerent, Antiſtes quidam Græcus ſpem recipiendi autographi illis fecit, & mox exemplar hujus epiſtolæ hebraice pia fraude ſcriptum ſub lateribus certo loco abſcondit, quam impoſturam poſtea viri religioſi detexerunt, ut narrat Rocus Pirrus in Sicilia ſacra, & ex eo Mabillon *de re diplomatica lib. I. c. 6. p. 25.*

IV. EPISTOLAM MARIÆ AD FLORENTINOS ex Caniſio, Lyræo aliiſque Pontificiis Scriptoribus exhibent Varenius *in rationario ſeculi I. p. 148.* & Samuel Andreæ in diſputatione de epiſtolis Mariæ ſub finem, aliique. Et pro hac epiſtola Bivarius in *notis ad Dextrum p. 178.* adducit Hieronymum Savanarolam, qui de hac epiſtola d. 25. Octob. A. C. 1495. concionem ad Florentinos habuit, inter ejus opera editam. Verum operæ pretium non videtur his Mariæ epiſtoliis immorari, quibus commendandis nonnulli Pontificii tantum temporum & chartarum cum oleo & opera perdiderunt.

V. LITURGIAM ſub nomine PETRI græce & latine Gulelmus Lindanus Antverpiæ A. 1589. & poſtea Johannes a S. Andrea Canonicus Pariſienſis Pariſiis A. 1595. edidit; quæ poſterior editio A. 1624. Auctario græco-latino bibliothecæ Patrum Pariſienſis tom 2. & bibliothecæ Patrum Pariſienſi A. C. 1654 inſerta legitur. Hanc Petro ſuppoſitam eſſe prolixe probat Cardinalis Bona *rer. liturg. libr. I. c. 8.* cujus argumenta in diſſert. de pſeudepigraphis Apoſtolorum *c. 13. p. 228.* retulimus. Præter Bonam ex Pontificiis hanc liturgiam tanquam ſpuriam reprobant le Nourry in apparatu ad bibliothecam Patrum Lugdunenſem *p. 65. edit. in octav.* Ellies du Pin in *diſſert. prælim. ad bibl. diſſ. 2. c. 6.* Natalis Alexander *hiſt. eccleſ. ſec. I. part. 1. p. 39.* Labbe *de Scriptor. eccleſ. Tom. 2.* & alii. Ex Reformatis conſuli poterunt Cocus *in cenſur. Script. eccleſ. p. 12.* Rivetus *Critici S. libro 1. c. 3.* Mornæus de *Miſſa libr. 1. c. 2. p. 44.* Ex noſtris Gerhardus *Conf. Cathol. Tom. 1. p. 421.* Varenius *in rationario ſecul. I. p. 121.* & imprimis Dorſcheus *in myſaria Miſſæ pag. 257.* ubi quam infirma ſit, quam Lindanus pro hac liturgia ſcripſit, apologia oſtendit. Puto igitur non prius probatum iri, quod genuina ſit hæc Petri liturgia, quam cum Jeſuita Raynaudus in tractatu de prærogativis pentecoſtes chriſtianæ probaverit, duce & auſpice Petro primam miſſam in feſto Pentecoſtes celebratam fuiſſe; Vnde etiam temere inquirit, quo veſtium & ceremoniarum apparatu, & juxta quam liturgiæ formam ſacrificium illud peractum fuerit. Qua de re ipſi tranſigendum erit cum Johanne Marone, qui in com-

commentario ad liturgiam Jacobi apud Ecchellenſem in *notis ad Catalogum Hebed Jeſu p. 48.* primam Miſſam in hebdomade, qua Spiritus S. viſibiliter ſuper Apoſtolos effuſus eſt, feria quarta a Jacobo celebratam fuiſſe tradit.

VI. De EPISTOLÆ AD LAODICENOS, QVÆ PAULO TRIBUI SOLET, variis editionibus, & occaſione hanc epiſtolam fingendi, diverſisque loci *Coloſſ. IV, 16.* ubi Paulus epiſtolæ τῆς ἐκ Λαοδικείας mentionem fecit, interpretationibus, egi in diſſert. de Pſeudepigraphis Chriſti, Mariæ & Apoſtolorum *c. 6.* & num hodierna ad Laodicenos eadem ſit cum illa, quam Hieronymus ab omnibus exploſam aſſerit, quam Philaſtrius in eccleſia lectam fuiſſe negat, & quam Theodoretus fictam nominat, incertum eſſe dixi; certum tamen eſſe minime dubitavi, nullam epiſtolam Pauli ad Laodicenos, quæ genuina ſit, vel olim extitiſſe, vel hodie extare. Inter alia mentionem feci editionis A. C. 1595. a Stephano Prætorio procuratæ. Nunc addo, etiam inter Prætorii opuſcula, ab Henrico Ammersbachio A. 1675. collecta, hanc epiſtolam latine & germanice cum nonnullis prolegomenis & germanico ad illam epiſtolam commentariolo legi, & tanquam inſigne Pauli ſcriptum commendari. De editione Wormatienſi A. 1529. Argentoratenſi 1530. Bremenſi 1692. & quibusdam aliis hujus epiſtolæ editionibus dixi in præfatione ad Biblia Germanica Lutheri a Clariſſimo Dn. M. Reineccio hoc ipſo anno edita. Peculiares autem diſſertationes de

de hac epiſtola ediderunt Argentorati 1671. D. Iſaac Fauſtus, & Gieſſæ 1680. D. Kilianus Rudrauffius.

VII. Mutuas PAULI AD SENECAM & SENECÆ AD PAULUM EPISTOLAS, nempe octo Senecæ ad Paulum, & ſex Pauli ad Senecam, & ſic in univerſum 14. in bibliotheca ſua ſancta *libr. 2. p. 89. & ſeqv.* edidit Sixtus Senenſis. Easdem Jacobus Faber Stapulenſis libro 13. ſuorum in Paulinas epiſtolas commentariorum inſeruit, & ſuis annotationibus illuſtravit. Uterque autem has epiſtolas tanquam genuinas veneratur. Nec alia mens Bivario *in notis ad Dextrum p. 123.* ut nonnullos alios taceamus. Et fatendum quidem eſt, non recentem eſſe harum epiſtolarum notitiam, ſed earum meminiſſe non ſolum malæ notæ Scriptores, nempe fabulatorem illum, qui Lino tractatum de paſſione Petri & Pauli ſuppoſuit, & Chronographum, qui Lucii Dextri Hieronymo coævi nomen mentitur, ſed ipſum quoque Hieronymum in catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum, & Auguſtinum in epiſtola ad Macedonium, quorum autoritate Scriptores nonnulli perſuaſi, has Pauli & Senecæ epiſtolas genuinas eſſe crediderunt. Alii vero, etſi commercium aliquod literarium Senecam inter & Paulum interceſſiſſe concedant, genuinas tamen utriusque literas intercidiſſe, & eorum loco ſpurias, quæ nunc circumferuntur, epiſtolas ſucceſſiſſe cenſent, in qua ſententia verſatur Natalis Alexander *hiſt. eccleſ. ſec. I. p. 91.* Verum probabilius ſtatuitur, nullas unquam inter Senecam & Paulum literas reciprocatas, ſed illas quoque ab impoſtore

Digitized by Google

ſtore quodam confictas fuiſſe, quas Hieronymus & Auguſtinus ex vulgi rumore a Seneca & Paulo ſcriptas referunt. Certe neque Juſtinus, neque Clemens Alexandrinus, neque Tertullianus, neque Euſebius, neque alii priorum ſeculorum Scriptores ullam amœbæarum Senecæ & Pauli literarum mentionem fecerunt, quam omiſſuri non fuiſſent, ſi aliquam rei tam memorabilis notitiam habuiſſent. Quicquid autem ſit de epiſtolis Pauli & Senecæ, quas Hieronymus & Auguſtinus memorarunt, certum eſt hodiernas νοθείαν ſuam ubivis prodere. Unde Nicolaus Antonius in bibliotheca vetere Hiſpanica *lib. I. cap. 8.* epiſtolas has percurrens in ſingulis aliquid, quod deſideret, deprehendit. Deinde de univerſis pronunciat, quod neque ſtyli exilitas, neque ſenſus obſcuritas perſonis illis conveniat. Addit inſuper Conſulum notas poſterioribus epiſtolis ſubjectas vitioſas eſſe. Præterea hæ epiſtolæ Senecam a chriſtiana religione non alienum indicant, cum tamen ex Tacito conſtet, quod Seneca jam moriturus ſtagno calidæ aquæ, quod ingreſſus fuerat, proximos ſervorum reſperſerit addita voce, libare ſe liquorem illum Jovi liberatori, quæ verba a Chriſtiano homine aliena eſſe, nemo non videt. De cætero Dupinius in tractatu præliminari, ſeu prolegomenis ad biblia *lib. 2. c. 7. pag. 119.* epiſtolas Pauli & Senecæ, quæ hodie circumferuntur, easdem eſſe cum iis, quæ Hieronymi & Auguſtini ævo lectæ ſunt, ex eo probat, quod verba, quæ ex his epiſtolis Hieronymus allegat, adhuc in epiſtola II. legantur. Quod contra doctiſſimum Basnagium obſervamus, qui hodiernas Pauli & Senecæ lite-

Digitized by Google

ras a priſcis, quas Hieronymus manibus ſuis trivit & oculis uſurpavit, diverſas eſſe ex eo probat, quod in hodiernis epiſtolis illa non legantur, quæ Hieronymus ſua ætate in Pauli & Senecæ epiſtolis ſe legiſſe dicit. Obſervamus tamen etiam adverſus Dupinium, quod argumento non plane infallibili utatur. Potuit enim recens quidam impoſtor verba quædam Hieronymianis ſimilia de induſtria epiſtolis a ſe confictis addere, ut lectores eo magis de antiquitate harum epiſtolarum perſuaderentur. Sed hæc de mutuis Pauli & Senecæ epiſtolis dicta ſufficiant, de quibus plura legere cupientes adire poterunt D. Johannem Albertum Fabricium, qui in codice apocrypho N. T. *p. 880.* has epiſtolas denuo cum notis ſuis edidit, variorumque Scriptorum de illis teſtimonia cum eruditis ſcholiis præmiſit, ut clariſſimorum Virorum D. Ægidii Strauchii, & D. Chriſtiani Kortholti diſſertationes de Senecæ chriſtianiſmo taceamus. Inter eos autem, qui mutuas Pauli & Senecæ epiſtolas ediderunt, referendus Judocus Chlichthoveus, qui, cum Lovanii A. C. 1513. in ædibus Theodorici Martini Aloſtenſis Pauli & reliquorum Apoſtolorum epiſtolas ederet, etiam Pauli ad Laodicenſes epiſtolam, & mutuas Pauli & Senecæ epiſtolas ſubjunxit, quas in hac editione multum diſcrepare ab aliis editionibus ex humaniſſimis Thomæ Crenii ad me literis intellexi, cujus etiam liberalitati hoc Apoſtolicarum epiſtolarum volumen gratus debeo.

VIII. ACTA PAULI ET THECLÆ, quæ, ut Tertullianus *libro de baptiſm. c. 17.* & Hieronymus

mus in *Catalogo Script. eccleſ. c. 7.* teſtantur, Presbyter quidam Aſiaticus ſub Pauli nomine confinxit, hodie non amplius extare, dixi in *diſſert. de pſeudepigr. Chriſti, Mar. & Apoſt. c. 5.* Sed poſtea A. C. 1698. Oxoniæ Johannes Erneſtus Grabe in ſpicilegio Patrum & Hæreticorum *Tom. I. p. 95. & ſeqv.* edidit Martyrium ſanctæ & glorioſæ Protomartyris & Apoſtolatu defunctæ virginis Theclæ, textui græco, quem Bodlejana bibliotheca ſuppeditavit, novam verſionem addens, & poſtea verſionem latinam antiquam ex alio Bodlejanæ bibliothecæ codice ſubjungens. Et hæc Pauli & Theclæ acta Grabius illa ipſa eſſe putat, quæ a Presbytero Aſiatico conficta Tertullianus aſſeruit. Verum id mihi minime probabile videtur ob rationes, quas adduxi in tractatu de bibliothecis Patrum *cap. 20. p. 700. & ſeqv.* ubi illam Grabii ſententiam prolixe refutavi. Quamobrem acta hæc Pauli & Theclæ a Grabio vulgata non minus fide indigna judico, quam illa, quæ a Simeone Metaphraſte & Baſilio Seleucienſi conſcripta ſunt. Sane ſi talis & tanta Thaumaturga fuit Thecla, qualem & quantam Grabianus impoſtor eam fuiſſe narrat, Lucas Pauli individuus fere comes in actis Apoſtolicis ejus mentionem ſilentio prætermiſſurus non fuiſſet, cum longe majora & notatu digniora fuerint, quæ impoſtor Grabianus de Thecla memorat, quam quæ Lucas in actis de Thabea vel Lydia memorat. Valeant igitur aniles illæ de Thecla fabulæ.

IX. LITURGIA MATTHÆI, quæ vulgo Miſſa Æthiopum & canon univerſalis inſcribitur,

latine edita eſt in bibliotheca Patrum Pariſienſi Bignæi *edit. 1. tom. 4. & edit. 2. tom. 6*, nec non in bibliotheca Patrum Pariſienſi Anni 1654. *tom. 6.* & in Lugdunenſi *tom. 27.* inter ſcripta, quorum autores incerti ſunt & ætas ignoratur. Nam hujus quoque Miſſæ & autor & ætas obſcura eſt. Certum tamen eſt, quod ſequiori ævo ſcripta ſit, unde paſſim ut opus ſpurium reprobatur. Conferantur ex Pontificiis Bona *rer. liturg. lib. I. c. 8.* & Natalis Alexander *ſecul. I. part. 1. cap. 11. art. 1.* ex Reformatis Rivetus *Critic. ſ. libr. 1. c. 3.* ex noſtris Gerhardus *Conf. Cathol. Tom. I. p. 423.*

X. MATTHÆI TRACTATUS DE NATIVITATE MARIÆ quaſi a Matthæo hebraice ſcriptus, & ab Hieronymo latine verſus inter pſeudepigrapha Hieronymi *tomo 2. editionis Eraſmianæ*, & *tomo 9. Victorianæ editionis*, præmiſſa Chromatii & Heliodori ad Hieronymum, & Hieronymi ad Chromatium & Heliodorum epiſtola, legitur. Eundem tractatum noviſſime in codice ſuo apocrypho N. T. Dn. D. Johannes Albertus Fabricius denuo edidit, doctisque ſcholiis illuſtravit. Neander in epiſtola nuncupatoria ſuorum apocryphorum hunc tractatum appellat librum Joachim, ſive de nativitate Mariæ. Vincentius autem Bellovacenſis in ſpeculo hiſtorico eundem nominat hiſtoriam Joachimi & Annæ, & Hieronymo aſcribit *libr. 7. c. 64.* quemadmodum & Anſelmus, Trithemius aliique hunc librum Hieronymi titulo dignantur. Sed hunc tractatum neque a Matthæo hebraice ſcriptum, nec ab Hieronymo la-

latine verſum eſſe facile apparet. Unde illum tanquam ſpurium reprobant Sixtus Senenſis *biblioth. S. libr. 2.* Canus *loc. theolog. libr. II. c. 6.* Petavius *de incarnat. libr. 14. c. 7.* & alii. Eadem ſententia eſt Baronii in *apparat. ad annal. ſect. 39. & 44.* quod Baronii judicium approbat Caſaubonus *exercit. 1. ad apparat. Baron. c. 15.* Idem Caſaubanus dicto loco in Chriſtophorum a Caſtro Jeſuitam Hiſpanum invehitur, quod librum hunc pſeudepigraphum a peſtilentiſſimo hæretico profectum nugarumque plenum tueri auſus fuerit, quam invectivam repetit Hoſpinianus in addendis ad tractatum de feſtis chriſtianis. Sed Rosweidus in lege talionis Chriſtophori a Caſtro patrocinium contra Caſaubonum ſuſcipit *p. 107. & ſeqq.* At Caſaubonum etiam contra Rosweidum prolixe vindicavit Richardus Montacutius in *analect. exercitat. 5. ſect. 4.* & brevius in *apparatu VIII. ad origines eccleſiaſticas p. 299.* Cæterum etſi Pſeudo-Hieronymus tractatum ſuum de nativitate Mariæ a tractatu notiſſimi impoſtoris Seleuci Manichæi, qui etiam Lucius, Leucius, Leontius, Lentius, Lentitius & Leutitius nonnullis appellatur, diſtinguere velle videatur, veretur tamen Voſſius *de Genealog. Chriſti p. 34.* ne hic impoſtor librum, quem ex hebraico ſermone ſe vertiſſe ſimulat, vel ex Gnoſticorum libro de ſtirpe Mariæ, vel ex iſto Seleuci libro de Mariæ nativitate exſcripſerit, & tantum nonnulla Gnoſticorum & Manichæorum portenta, cæteris fabulis retentis, reſecuerit. Quo loco Voſſius etiam Jeſuitam Hiſpanum ſupra memoratum Chriſtophorum a Caſtro notat, qui autorem hujus libri, ſi

 non

non Hieronymum, ſaltem veterem aliquem & pium Scriptorem eſſe pronunciat, quaſi pius eſſe Scriptor poſſit, qui ſub Chromatii & Heliodori, & maxime Hieronymi larva orbi Chriſtiano turpiter imponere auſus eſt. Fulberti Carnotenſis judicium de hoc ſcripto videatur in ejus ſermone de ortu almæ Virginis Mariæ, quem edidit Combefiſius *Tom. VIII. bibliotb. concionator. p. 118.*

XI. LITURGIAM SEU MISSAM JACOBO ASCRIPTAM Romæ 1526. Demetrius Ducas, & Pariſiis 1560. Gulielmus Morelius edidit. Ex priori editione textum græcum, ex poſteriori latinum mutuatus eſt Ducæus in auctario græco-latino bibliothecæ Patrum Pariſienſis 1624. Latine hanc Miſſam exhibet etiam Gulielmus Eiſengreinius de Nemeto Spirenſis in primo Centenario adverſus Magdeburgenſes Ingolſtad. Anno 1566. edito *fol. 197. ſeqv.* ut alias editiones taceamus. Quid ex Johannis Maronis & Dionyſii Epiſcopi Amed commentariis in hanc liturgiam, & Jacobi Edeſſeni epiſtola ad Thomam Presbyterum de hac liturgia referat Abraham Ecchellenſis; quid de uſu hujus liturgiæ in eccleſia Hieroſolymitana ex vita Euthymii tradant in analectis ſuis græcis Fratres Benedictini e congregatione S. Mauri Pariſienſes; quos Scriptores pro autoritate hujus liturgiæ Leo Allatius in epiſtola ad Nihuſium, quæ inter Σύμμικτα ejus legitur, allegaverit; quid contra Richardus Simonius in annotationibus ad apologiam Gabrielis Severi, item in tractatu de collatione ceremo-

Digitized by Google

moniarum judaicarum cum ritibus chriſtianis, liturgiæ Jacobi oppoſuerit; quas ob cauſas Jacobi liturgiam a Baſilio & Chryſoſtomo mutatam Proclus in libello de traditione divinæ liturgiæ, & Amphilochius in vita Baſilii tradiderint; & quibus rationibus Jacobi liturgiam Nicolaus le Nourry in apparatu ad bibliothecam Patrum impugnaverit, dixi in diſſertatione *de pſeudepigraphis Chriſti & Apoſtolorum c.13. theſ.4. & ſeqq.* Nunc addimus in libro liturgiarum, quo Græci utuntur, legi tantum Miſſam Chryſoſtomi, Miſſam Baſilii M. & Miſſam præ-ſanctificatorum, Jacobi autem, ut & Petri, Marci, & Clementis liturgias a Græcis negligi, niſi quod Miſſa Jacobi ſemel quotannis in Hieroſolymitana eccleſia legatur, ut teſtatur Allatius *de libr. eccleſ. Græc. p.16.* Addimus inſuper Petrum Arcudium, cum prius ſtatuiſſet, Cyrillum Hieroſolymitanum uti conſueviſſe liturgia Jacobi, poſtea *ſub finem c.33. libr.3. de concordia eccleſiæ occidentalis & orientalis* ſententiam hanc retractaſſe, cum deprehenderit, a poſterioribus Græcis multa addita fuiſſe. Præterea ſtructuram ſermonis in hac liturgia tam elegantem eſſe obſervat, ut nulla ex parte hebraiſmum ſapiat, ideoque valde ſit dubium, an hæc liturgia Jacobum autorem habeat, niſi eam multum mutatam fuiſſe dicere velimus. At certum eſt Jacobi liturgiam non tam ſequentibus ſeculis auctam & interpolatam, quam ſub Jacobi nomine confictam fuiſſe. Unde Pontificii orationes pro defunctis, neceſſitatem vinum euchariſticum cum aqua miſcendi, ſacrificium Miſſæ, & alios errores ex Jaçobi liturgia fruſtraneo conatu probare con-

contendunt. Ante Proclum nulla ejus mentio occurrit. Nam quod Baronius *ad A. C. LXIII. 17.* pro hac Miſſa Cyrilli Hieroſolymitani catecheſes allegat, & verba nonnulla Cyrilli ex Jacobi liturgia deſumta eſſe putat, in eo oppido fallitur, cum verba illa non ex Jacobi liturgia in Cyrilli catecheſes, ſed ex Cyrilli catecheſibus in Jacobi liturgiam tranſierint. Sane ſi Patres 4. & 5. ſeculi Jacobi liturgiam cognitam habuiſſent, vocem ὁμοουσίου contra Arianos, & vocem θεοτόκου contra Neſtorianos ex Jacobi liturgia, quæ utramque vocem adhibet, firmare potuiſſent. Quamobrem multis poſt Jacobi ævum ſeculis hanc liturgiam, quæ Jacobi nomen præ ſe fert, compoſitam fuiſſe neceſſe eſt, quod etiam Anachoretarum, Confeſſorum, Monaſteriorum, templorum, aliarumque ejusmodi rerum mentio, & variorum rituum a ſeculo apoſtolico alienorum deſcriptio confirmat. Conferantur quæ contra Jacobi liturgiam proferunt Gerhardus *confeſſ. cathol. Tom. I. p. 418.* Dannhauerus *in Chriſteid. p. 893.* Varenius *in rationar. ſecul. I p. 124.* Dorſcheus *in Myſaria Miſſ. p. 251.* Cave *hiſtor. liter. Scriptorum eccleſ. p. 9.* Cocus *cenſur. p. 16.* Rivetus *Critici S. libr. I. c. 3.* Mornæus *libr. I. de Miſſ. c. 2. p. 39.* Hoornbeck. *miſcell. libr. I. p. 41.* Basnag. *annal. polit. eccleſ. ad A. C. 58. p. 695.*

XII. De PROTEVANGELIO JACOBI egi *in diſſert. de pſeudepigraphis Chriſti, Mariæ & Apoſtolorum c. 4.* & *in diſſert. de Gulielmo Poſtello theſ. 22.* Primum prodiit Baſileæ A. C. 1552. ex verſione Gulielmi Poſtelli cum Præfatione Theodori Bibliandri, qui

qui variis argumentis huic evangelio fidem & autoritatem conciliare conatur. Inter alia Euſebii & Hieronymi ſilentium huic evangelio nihil obeſſe putat, cum Epiphanius utroque antiquior traditionis hujus mentionem fecerit. Qua in re memoria ipſum fugit, cum Euſebius ante quarti ſeculi medium obierit, Epiphanius autem poſt quarti ſeculi medium florere cœperit. Idem Bibliander ſcriptum hoc non quidem canonicis Scripturis æquiparari, at nec inter apocryphorum deliramenta rejici, ſed in eccleſiaſticorum & hagiographorum numero haberi velit. Refert etiam Poſtellum teſtari hunc libellum publice in orientalibus eccleſiis legi, nec de autore dubitari, & ipſum Poſtellum æſtimare hoc evangelium ut genuinum inter libros Theologicos, & baſin atque fundamentum totius hiſtoriæ evangelicæ, & initium evangelii ſecundum Marcum. Primam hanc Baſileenſem editionem tres aliæ Baſileenſes ſecutæ, Latina A. C. 1555. in orthodoxographis Heroldi, & græco-latina in apocryphis Michaelis Neandri A. C. 1564. & in monumentis orthodoxographis Grynæi A. C. 1569. Noviſſime Hamburgi A. C. 1703. Dn. D. Fabricius in codice apocrypho N. T. hoc protevangelium græce & latine, additis eruditis prolegomenis & ſcholiis, publicavit. Inconſiderate autem agit Sixtus Senenſis, cum *libr. 2. biblioth. S.* hæreticos, quos vocat, ſui temporis ſuggillat, quod evangelium hoc pſeudepigraphum typis excudi fecerint. Quem imitatus Simonius Proteſtantibus editionem hujus evangelii exprobrat. Non enim tam Proteſtantibus hujus evangelii editio debetur, quam Guliel-

contendunt. Ante Proclum nulla ejus mentio occurrit. Nam quod Baronius *ad A. C. LXIII. 17.* pro hac Miſſa Cyrilli Hieroſolymitani catecheſes allegat, & verba nonnulla Cyrilli ex Jacobi liturgia deſumta eſſe putat, in eo oppido fallitur, cum verba illa non ex Jacobi liturgia in Cyrilli catecheſes, ſed ex Cyrilli catecheſibus in Jacobi liturgiam tranſierint. Sane ſi Patres 4. & 5. ſeculi Jacobi liturgiam cognitam habuiſſent, vocem ὁμουσίυ contra Arianos, & vocem Θεοτόκυ contra Neſtorianos ex Jacobi liturgia, quæ utramque vocem adhibet, firmare potuiſſent. Quamobrem multis poſt Jacobi ævum ſeculis hanc liturgiam, quæ Jacobi nomen præ ſe fert, compoſitam fuiſſe neceſſe eſt, quod etiam Anachoretarum, Confeſſorum, Monaſteriorum, templorum, aliarumque ejusmodi rerum mentio, & variorum rituum a ſeculo apoſtolico alienorum deſcriptio confirmat. Conferantur quæ contra Jacobi liturgiam proferunt Gerhardus *confeſſ. cathol. Tom. I. p. 418.* Dannhauerus *in Chriſteid. p. 893.* Varenius *in rationar. ſecul. I p. 124.* Dorſcheus *in Myſaria Miſſ. p. 251.* Cave *hiſtor. liter. Scriptorum eccleſ. p. 9.* Cocus *cenſur. p. 16.* Rivetus *Critici S. libr. I. c. 3.* Mornæus *libr. I. de Miſſ. c. 2. p. 39.* Hoornbeck. *miſcell. libr. I. p. 41.* Basnag. *annal. polit. eccleſ. ad A. C. 58. p. 695.*

XII. De PROTEVANGELIO JACOBI egi *in diſſert. de pſeudepigraphis Chriſti, Mariæ & Apoſtolorum c. 4.* & *in diſſert. de Gulielmo Poſtello theſ. 22.* Primum prodiit Baſileæ A. C. 1552. ex verſione Gulielmi Poſtelli cum Præfatione Theodori Bibliandri, qui

qui variis argumentis huic evangelio fidem & autoritatem conciliare conatur. Inter alia Euſebii & Hieronymi ſilentium huic evangelio nihil obeſſe putat, cum Epiphanius utroque antiquior traditionis hujus mentionem fecerit. Qua in re memoria ipſum fugit, cum Euſebius ante quarti ſeculi medium obierit, Epiphanius autem poſt quarti ſeculi medium florere cœperit. Idem Bibliander ſcriptum hoc non quidem canonicis Scripturis æquiparari, at nec inter apocryphorum deliramenta rejici, ſed in eccleſiaſticorum & hagiographorum numero haberi velit. Refert etiam Poſtellum teſtari hunc libellum publice in orientalibus eccleſiis legi, nec de autore dubitari, & ipſum Poſtellum æſtimare hoc evangelium ut genuinum inter libros Theologicos, & baſin atque fundamentum totius hiſtoriæ evangelicæ, & initium evangelii ſecundum Marcum. Primam hanc Baſileenſem editionem tres aliæ Baſileenſes ſecutæ, Latina A. C. 1555. in orthodoxographis Heroldi, & græco-latina in apocryphis Michaelis Neandri A. C. 1564. & in monumentis orthodoxographis Grynæi A. C. 1569. Noviſſime Hamburgi A. C. 1703. Dn. D. Fabricius in codice apocrypho N. T. hoc protevangelium græce & latine, additis eruditis prolegomenis & ſcholiis, publicavit. Inconſiderate autem agit Sixtus Senenſis, cum *libr. 2. biblioth. S.* hæreticos, quos vocat, ſui temporis ſuggillat, quod evangelium hoc pſeudepigraphum typis excudi fecerint. Quem imitatus Simonius Proteſtantibus editionem hujus evangelii exprobrat. Non enim tam Proteſtantibus hujus evangelii editio debetur, quam Guliel-

contendunt. Ante Proclum nulla ejus mentio occurrit. Nam quod Baronius *ad A. C. LXIII. 17.* pro hac Miſſa Cyrilli Hieroſolymitani catecheſes allegat, & verba nonnulla Cyrilli ex Jacobi liturgia deſumta eſſe putat, in eo oppido fallitur, cum verba illa non ex Jacobi liturgia in Cyrilli catecheſes, ſed ex Cyrilli catecheſibus in Jacobi liturgiam tranſierint. Sane ſi Patres 4. & 5. ſeculi Jacobi liturgiam cognitam habuiſſent, vocem ὁμοȣσίȣ contra Arianos, & vocem Θεοτόκȣ contra Neſtorianos ex Jacobi liturgia, quæ utramque vocem adhibet, firmare potuiſſent. Quamobrem multis poſt Jacobi ævum ſeculis hanc liturgiam, quæ Jacobi nomen præ ſe fert, compoſitam fuiſſe neceſſe eſt, quod etiam Anachoretarum, Confeſſorum, Monaſteriorum, templorum, aliarumque ejusmodi rerum mentio, & variorum rituum a ſeculo apoſtolico alienorum deſcriptio confirmat. Conferantur quæ contra Jacobi liturgiam proferunt Gerhardus *confeſſ. cathol. Tom. I. p. 418.* Dannhauerus *in Chriſteid. p. 893.* Varenius *in rationar. ſecul. I p. 124.* Dorſcheus *in Myſaria Miſſ. p. 251.* Cave *hiſtor. liter. Scriptorum eccleſ. p. 9.* Cocus *cenſur. p. 16.* Rivetus *Critici S. libr. I. c. 3.* Mornæus *libr. I. de Miſſ. c. 2. p. 39.* Hoornbeck. *miſcell. libr. I. p. 41.* Basnag. *annal. polit. eccleſ. ad A. C. 58. p. 695.*

XII. De PROTEVANGELIO JACOBI egi *in diſſert. de pſeudepigraphis Chriſti, Mariæ & Apoſtolorum c. 4.* & *in diſſert. de Gulielmo Poſtello theſ. 22.* Primum prodiit Baſileæ A. C. 1552. ex verſione Gulielmi Poſtelli cum Præfatione Theodori Bibliandri, qui

qui variis argumentis huic evangelio fidem & autoritatem conciliare conatur. Inter alia Euſebii & Hieronymi ſilentium huic evangelio nihil obeſſe putat, cum Epiphanius utroque antiquior traditionis hujus mentionem fecerit. Qua in re memoria ipſum fugit, cum Euſebius ante quarti ſeculi medium obierit, Epiphanius autem poſt quarti ſeculi medium florere cœperit. Idem Bibliander ſcriptum hoc non quidem canonicis Scripturis æquiparari, at nec inter apocryphorum deliramenta rejici, ſed in eccleſiaſticorum & hagiographorum numero haberi velit. Refert etiam Poſtellum teſtari hunc libellum publice in orientalibus eccleſiis legi, nec de autore dubitari, & ipſum Poſtellum æſtimare hoc evangelium ut genuinum inter libros Theologicos, & baſin atque fundamentum totius hiſtoriæ evangelicæ, & initium evangelii ſecundum Marcum. Primam hanc Baſileenſem editionem tres aliæ Baſileenſes ſecutæ, Latina A. C. 1555. in orthodoxographis Heroldi, & græco - latina in apocryphis Michaelis Neandri A. C. 1564. & in monumentis orthodoxographis Grynæi A. C. 1569. Noviſſime Hamburgi A. C. 1703. Dn. D. Fabricius in codice apocrypho N. T. hoc protevangelium græce & latine, additis eruditis prolegomenis & ſcholiis, publicavit. Inconſiderate autem agit Sixtus Senenſis, cum *libr. 2. biblioth. S.* hæreticos, quos vocat, ſui temporis ſuggillat, quod evangelium hoc pſeudepigraphum typis excudi fecerint. Quem imitatus Simonius Proteſtantibus editionem hujus evangelii exprobrat. Non enim tam Proteſtantibus hujus evangelii editio debetur, quam Guliel-

contendunt. Ante Proclum nulla ejus mentio occurrit. Nam quod Baronius *ad A. C. LXIII. 17.* pro hac Miſſa Cyrilli Hieroſolymitani catecheſes allegat, & verba nonnulla Cyrilli ex Jacobi liturgia deſumta eſſe putat, in eo oppido fallitur, cum verba illa non ex Jacobi liturgia in Cyrilli catecheſes, ſed ex Cyrilli catecheſibus in Jacobi liturgiam tranſierint. Sane ſi Patres 4. & 5. ſeculi Jacobi liturgiam cognitam habuiſſent, vocem ὁμοουσίου contra Arianos, & vocem Θεοτόκου contra Neſtorianos ex Jacobi liturgia, quæ utramque vocem adhibet, firmare potuiſſent. Quamobrem multis poſt Jacobi ævum ſeculis hanc liturgiam, quæ Jacobi nomen præ ſe fert, compoſitam fuiſſe neceſſe eſt, quod etiam Anachoretarum, Confeſſorum, Monaſteriorum, templorum, aliarumque ejusmodi rerum mentio, & variorum rituum a ſeculo apoſtolico alienorum deſcriptio confirmat. Conferantur quæ contra Jacobi liturgiam proferunt Gerhardus *confeſſ. cathol. Tom. I. p. 418.* Dannhauerus *in Chriſteid. p. 893.* Varenius *in rationar. ſecul. I p. 124.* Dorſcheus *in Myſaria Miſſ. p. 251.* Cave *hiſtor. liter. Scriptorum eccleſ. p. 9.* Cocus *cenſur. p. 16.* Rivetus *Critici S. libr. I. c. 3.* Mornæus *libr. I. de Miſſ. c. 2. p. 39.* Hoornbeck. *miſcell. libr. I. p. 41.* Basnag. *annal. polit. eccleſ. ad A. C. 58. p. 695.*

XII. De PROTEVANGELIO JACOBI egi *in diſſert. de pſeudepigraphis Chriſti, Mariæ & Apoſtolorum c. 4.* & *in diſſert. de Gulielmo Poſtello theſ. 22.* Primum prodiit Baſileæ A. C. 1552. ex verſione Gulielmi Poſtelli cum Præfatione Theodori Bibliandri, qui

qui variis argumentis huic evangelio fidem & autoritatem conciliare conatur. Inter alia Euſebii & Hieronymi ſilentium huic evangelio nihil obeſſe putat, cum Epiphanius utroque antiquior traditionis hujus mentionem fecerit. Qua in re memoria ipſum fugit, cum Euſebius ante quarti ſeculi medium obierit, Epiphanius autem poſt quarti ſeculi medium florere cœperit. Idem Bibliander ſcriptum hoc non quidem canonicis Scripturis æquiparari, at nec inter apocryphorum deliramenta rejici, ſed in eccleſiaſticorum & hagiographorum numero haberi velit. Refert etiam Poſtellum teſtari hunc libellum publice in orientalibus eccleſiis legi, nec de autore dubitari, & ipſum Poſtellum æſtimare hoc evangelium ut genuinum inter libros Theologicos, & baſin atque fundamentum totius hiſtoriæ evangelicæ, & initium evangelii ſecundum Marcum. Primam hanc Baſileenſem editionem tres aliæ Baſileenſes ſecutæ, Latina A. C. 1555. in orthodoxographis Heroldi, & græco - latina in apocryphis Michaelis Neandri A. C. 1564. & in monumentis orthodoxographis Grynæi A. C. 1569. Noviſſime Hamburgi A. C. 1703. Dn. D. Fabricius in codice apocrypho N. T. hoc protevangelium græce & latine, additis eruditis prolegomenis & ſcholiis, publicavit. Inconſiderate autem agit Sixtus Senenſis, cum *libr. 2. biblioth. S.* hæreticos, quos vocat, ſui temporis ſuggillat, quod evangelium hoc pſeudepigraphum typis excudi fecerint. Quem imitatus Simonius Proteſtantibus editionem hujus evangelii exprobrat. Non enim tam Proteſtantibus hujus evangelii editio debetur, quam Gu-

C liél-

non Hieronymum, ſaltem veterem aliquem & pium Scriptorem eſſe pronunciat, quaſi pius eſſe Scriptor poſſit, qui ſub Chromatii & Heliodori, & maxime Hieronymi larva orbi Chriſtiano turpiter imponere auſus eſt. Fulberti Carnotenſis judicium de hoc ſcripto videatur in ejus ſermone de ortu almæ Virginis Mariæ, quem edidit Combefiſius *Tom. VIII. bibliotb. concionator. p. 118.*

XI. LITURGIAM SEU MISSAM JACOBO ASCRIPTAM Romæ 1526. Demetrius Ducas, & Pariſiis 1560. Gulielmus Morelius edidit. Ex priori editione textum græcum, ex poſteriori latinum mutuatus eſt Ducæus in auctario græco-latino bibliothecæ Patrum Pariſienſis 1624. Latine hanc Miſſam exhibet etiam Gulielmus Eiſengreinius de Nemeto Spirenſis in primo Centenario adverſus Magdeburgenſes Ingolſtad. Anno 1566. edito *fol. 197. ſeqv.* ut alias editiones taceamus. Quid ex Johannis Maronis & Dionyſii Epiſcopi Amed commentariis in hanc liturgiam, & Jacobi Edeſſeni epiſtola ad Thomam Presbyterum de hac liturgia referat Abraham Ecchellenſis; quid de uſu hujus liturgiæ in eccleſia Hieroſolymitana ex vita Euthymii tradant in analectis ſuis græcis Fratres Benedictini e congregatione S. Mauri Pariſienſes; quos Scriptores pro autoritate hujus liturgiæ Leo Allatius in epiſtola ad Nihuſium, quæ inter Σύμμικτα ejus legitur, allegaverit; quid contra Richardus Simonius in annotationibus ad apologiam Gabrielis Severi, item in tractatu de collatione ceremo-

moniarum judaicarum cum ritibus chriſtianis, liturgiæ Jacobi oppoſuerit; quas ob cauſas Jacobi liturgiam a Baſilio & Chryſoſtomo mutatam Proclus in libello de traditione divinæ liturgiæ, & Amphilochius in vita Baſilii tradiderint; & quibus rationibus Jacobi liturgiam Nicolaus le Nourry in apparatu ad bibliothecam Patrum impugnaverit, dixi in diſſertatione *de pſeudepigraphis Chriſti & Apoſtolorum c.13. theſ.4. & ſeqv.* Nunc addimus in libro liturgiarum, quo Græci utuntur, legi tantum Miſſam Chryſoſtomi, Miſſam Baſilii M. & Miſſam præ-ſanctificatorum, Jacobi autem, ut & Petri, Marci, & Clementis liturgias a Græcis negligi, niſi quod Miſſa Jacobi ſemel quotannis in Hieroſolymitana eccleſia legatur, ut teſtatur Allatius *de libr. eccleſ. Græc. p.16.* Addimus inſuper Petrum Arcudium, cum prius ſtatuiſſet, Cyrillum Hieroſolymitanum uti conſueviſſe liturgia Jacobi, poſtea *ſub finem c.33. libr.3. de concordia eccleſiæ occidentalis & orientalis* ſententiam hanc retractaſſe, cum deprehenderit, a poſterioribus Græcis multa addita fuiſſe. Præterea ſtructuram ſermonis in hac liturgia tam elegantem eſſe obſervat, ut nulla ex parte hebraiſmum ſapiat, ideoque valde ſit dubium, an hæc liturgia Jacobum autorem habeat, niſi eam multum mutatam fuiſſe dicere velimus. At certum eſt Jacobi liturgiam non tam ſequentibus ſeculis auctam & interpolatam, quam ſub Jacobi nomine confictam fuiſſe. Unde Pontificii orationes pro defunctis, neceſſitatem vinum euchariſticum cum aqua miſcendi, ſacrificium Miſſæ, & alios errores ex Jacobi liturgia fruſtraneo conatu probare con-

Digitized by Google

qui variis argumentis huic evangelio fidem & autoritatem conciliare conatur. Inter alia Euſebii & Hieronymi ſilentium huic evangelio nihil obeſſe putat, cum Epiphanius utroque antiquior traditionis hujus mentionem fecerit. Qua in re memoria ipſum fugit, cum Euſebius ante quarti ſeculi medium obierit, Epiphanius autem poſt quarti ſeculi medium florere cœperit. Idem Bibliander ſcriptum hoc non quidem canonicis Scripturis æquiparari, at nec inter apocryphorum deliramenta rejici, ſed in eccleſiaſticorum & hagiographorum numero haberi velit. Refert etiam Poſtellum teſtari hunc libellum publice in orientalibus eccleſiis legi, nec de autore dubitari, & ipſum Poſtellum æſtimare hoc evangelium ut genuinum inter libros Theologicos, & baſin atque fundamentum totius hiſtoriæ evangelicæ, & initium evangelii ſecundum Marcum. Primam hanc Baſileenſem editionem tres aliæ Baſileenſes ſecutæ, Latina A. C. 1555. in orthodoxographis Heroldi, & græco - latina in apocryphis Michaelis Neandri A. C. 1564. & in monumentis orthodoxographis Grynæi A. C. 1569. Noviſſime Hamburgi A. C. 1703. Dn. D. Fabricius in codice apocrypho N. T. hoc protevangelium græce & latine, additis eruditis prolegomenis & ſcholiis, publicavit. Inconſiderate autem agit Sixtus Senenſis, cum *libr. 2. biblioth. S.* hæreticos, quos vocat, ſui temporis ſuggillat, quod evangelium hoc pſeudepigraphum typis excudi fecerint. Quem imitatus Simonius Proteſtantibus editionem hujus evangelii exprobrat. Non enim tam Proteſtantibus hujus evangelii editio debetur, quam Gu-

C liél-

lielmo Poſtello homini Pontificio, qui hoc evangelium ex oriente advexit, latine vertit, & Oporino Baſileenſi typographo imprimendum dedit, qui tandem Biblianddro adhortante hunc libellum diutius apud ſe latere noluit. Unde non male Montacutius *in analectis exercit. 5. ſect. 3. extat*, inquit, *edente G. Poſtello, dignum certe patella operculum, Jacobi protevangelium.* Quo loco Montacutius longe aliter quam Poſtellus de hoc protevangelio ſcribit. Cum enim Poſtellus totam evangelicam hiſtoriam ſine hoc protevangelio ob Atheos periclitari ſibi perſuaſerit, Montacutius obſervat, quod ex putida hujus protevangelii lacuna multa ridicula, inepta, fabuloſa Damaſcenus, Germanus, Nicephorus, Cedrenus aliique in ſuas hiſtorias, homilias, panegyres, & alia ſcripta transtulerint. Idem *exercitat. 7. ſect. 2.* hoc evangelium inſigne cujusdam impii impoſtoris opus, & hæretici hominis *μυθολόγημα*, dignum Poſtello & inventore & interprete appellat. Exempla quædam fabularum ex iſta mythologia adducit Hoornbeckius *in miſcellaneis libr. I. c. 1. p. 31.* Schmidius *in Pſeudo-Novo Teſtamento p. 19. & ſeqv.* Ellies du Pin *in prolegom. ad bibl. libr. 2. pag. 89.* & alii. Et hæ fabulæ abunde produnt, hujus protevangelii autorem non eſſe Jacobum Apoſtolum. Quod etiam Leo Allatius *in notis ad Euſtathium p. 285. & ſeqv.* agnoſcit, ubi obſervat, quod autor hujus protevangelii ab Euſtathio in commentario ad hexaemerum *p. 70.* non Jacobus Apoſtolus, ſed Ἰακωβός τις, Jacobus aliquis, & ab Epiphanio Monacho Ἰάκωβος Ἑβραῖος, Jacobus Hebræus, appelletur.

XIII.

XIII. NICODEMI EVANGELIUM de paſſione & reſurrectione Chriſti Grynæus inter monumenta orthodoxographa, quæ vocat, latine edidit Baſileæ 1569. Editionis Lipſienſis A. C. 1516. meminit Sandius *in nucleo hiſt. eccleſ. pag. 10.* Editionem Antverpienſem anni 1534. memorat Geſnerus *in bibliotheca univerſ. p. 517.* Editionis Venetæ A. 1522. (quæ evangelium Nicodemi una cum Mechthildis revelationibus, epiſtola Lentuli, viſione Eſaiæ, viſione S. Alberti Epiſcopi Agrippinenſis de octo regulis vitæ humanæ meritoriis in Miſſa ſibi oblatis, & Erythrææ Sibyllæ vaticinio ab excidio Trojano usque ad ſeculi conſummationem, exhibet) meminit Voetius *part. 2. diſp. theologic. p. 1062.* Verſionem germanicam Marpurgi 1555. editam ſibi ad manus fuiſſe refert Chriſtophorus Theodorus Chüden in diſſertatione de Pſeudo-Novo Teſtamento, quam ſub præſidio ſumme Reverendi Abbatis Dn. D. Schmidii in Academia Julia 1699. habuit. Ego aliud verſionis germanicæ exemplar ad manus habeo, quod neque nomen interpretis, neque locum & tempus editionis indicat. Verſio Anglo-Saxonica paucis abhinc annis Oxoniæ prodiit. Noviſſime Vir celeberrimi nominis D. Joh. Albertus Fabricius in codice apocrypho N. T. Nicodemi evangelium cum ſcholiis ſuis vulgavit. Verum quemadmodum imago illa Nicodemi, quæ Lucæ apud Italos Chriſtum crucifixum in regio ſchemate ita repræſentat, ut ejus caput corona aurea, corpus veſte ſerica, pedes calceis argenteis iisque inauratis exornentur, quemvis potius quam Nicodemum ſculptorem habet, etſi vulgus illam ſtatuam a Ni-

Digitized by Google

codemo fabrefactam ſibi perſuaſum habeat: ita & evangelium, quod Nicodemi dicitur, quemvis potius quam Nicodemum Chriſti diſcipulum autorem habet. Tot enim nugis & fabulis oppletur, ut mirum foret, ſi Copti in Miſſa ſua illud legerent, quod Sandius in nucleo ſuo eumque ſecutus Hallervordius in bibliotheca ſua curioſa *p. 284.* aſſeruerunt. Verum doctiſſimus Ludolfus *in commentar. rer. Æthiop. p. 18.* me docuit, Nicodemi evangelium, quod Coptitæ in Miſſa ſua legunt, non eſſe apocryphum hoc & adulterinum Nicodemi evangelium, de quo nunc agimus, ſed Chriſti cum Nicodemo colloquium, quod Johannes in ſua evangelica hiſtoria retulit, ut jam alibi monui, nempe in diſſertatione de Patribus apoſtolicis, quam bibliothecæ Patrum apoſtolicorum a me editæ præfixi *theſ. 15. & 16.* ubi etiam ſpeciminis loco aniles quasdam fabulas hoc evangelio comprehenſas retuli. Idem autem evangelium Nicodemi nonnunquam etiam *acta Pilati* nominari obſervat Daumius in præfatione ad Hieronymi cujusdam Græci diſputationem, additque catalogos Anglicanos autorem hujus evangelii prodere Gregorium Turonenſem. Quod Daumius ex Caſparis Barthii notis ad Gallum Confeſſorem *p. 108.* depromſit, ubi recte obſervatur, frivolis ejusmodi commentis, qualia Nicodemi evangelium exhibet, non tam eccleſiæ deſerviri, quam eandem hoſtium ſuorum ludibrio exponi.

XIV. Progredior ad EPISTOLAM BARNABÆ, cujus prima editio Oxonienſis a Jacobo Vſſerio procurata antequam abſolveretur, incendio periit.

Hanc

Hanc excepit Hugonis Menardi editio græco-latina, quæ ejusdem notis illuſtrata cum præfatione Lucæ Dacherii Pariſiis 1645. lucem publicam aſpexit. Secutæ editiones Amſtelodamenſis A. 1646. ab Iſaaco Voſſio procurata, Helmſtadienſis 1655. a Madero vulgata, Pariſienſis 1672. inter Patres apoſtolicos Cotelerii, Lugdunenſis Batavorum 1685. inter varia ſacra Stephani le Moyne, Oxonienſis eodem anno e theatro Sheldoniano, & Antverpienſis 1698. ſeu potius Amſtelodamenſis inter Patres apoſtolicos Johannis Clerici, de quibus editionibus egi in diſſertatione de Patribus apoſtolicis, quam bibliothecæ Patrum apoſtolicæ græco-latinæ a me editæ præmiſi, ubi etiam germanicam Godofredi Arnoldi, & Anglicam Gulielmi Wakæi verſionem memoravi. Novam editionem omnibus hactenus recenſitis præſtantiorem cum notis Dodwelli & Bernardi prelo paratam eſſe indicat Dn. Cave *Scriptor. eccleſ. hiſtor. liter. part. 2. p. 12.* Cujus novæ editionis promovendæ gratia etiam Papebrochius rogantibus viris doctiſſimis Johanne Millio & Thoma Smith, græca quæ ad Barnabam habuit ad Dodvvellum miſit, ut teſtatur ipſe Papebrochius in actis Sanctorum Jun. *Tom. II. p. 460.* Quis autem epiſtolæ hujus autor ſit, eruditi certant, & adhuc ſub judice lis eſt. Equidem Clemens Alexandrinus *libr. 2. Stromatum* autorem hujus epiſtolæ Barnabam Pauli adjutorem & unum ex 70. Diſcipulis, quem modo Apoſtolum Barnabam, modo Apoſtolicum Barnabam nominat, fuiſſe aſſerit. Nec deſunt inter recentiores, qui hanc epiſtolam genuinum Barnabæ Viri Apoſtolici fœtum eſſe judicant, e quorum nu-

numero Anglicus interpres Wakæus, qui propterea hanc epiſtolam omni errore liberam ejusque autoritatem humana majorem eſſe ſtatuit, Placidus Puccinellus, qui A. 1649. Barnabæ epiſtolam latine in Italia vulgavit, eamque Viro Apoſtolico Barnabæ aſcribere non dubitavit. Eandem ſententiam fovent Iſaacus Voſſius *in notis ad epiſtolam Barnabæ p. 309.* Bullus *in defenſione fidei Nicæn. p. 29.* Hammondus *diſſ. I. de jur. Epiſc. p. 22.* Pagi *ad A. C. 49. num. 4.* Ex noſtris Calovius *in confeſſione Martyrum cap. 1. ſect. I.* Bebelius *antiquit. eccleſ. ſec. I. p. 2.* Ex Novatoribus Arnoldus in prolegomenis ad germanicam hujus epiſtolæ verſionem, Peterſenius in nube teſtium veritatis *libr. 2. pag. 58.* & alii. Etſi vero Pearſonius in lectionibus ad acta Apoſtolorum *p. 44.* aſſerat, neminem fuiſſe, qui hanc epiſtolam Barnabæ Pauli comiti non tribuerit, contrarium tamen haud difficulter demonſtrari poterit. Quod enim Barnabas Pauli cooperarius hanc epiſtolam ſcripſerit, non credidit Gul. Laudus in epiſtola ad Hugonem Menardum, nec ipſe Menardus epiſtolæ hujus editor. Conferantur etiam Cotelerius in prolegomenis ad epiſtolam Barnabæ, Stephanus le Moyne *in diſſertatione de Barnaba*, Tillemontius *hiſt. eccleſ. Tom. I. p. 689.* Spanhemius *in introductione ad hiſtoriam eccleſ. ſec. I. ſect. 10.* & *in quaternione diſſertat. p. 310.* Natalis Alexander *hiſtor. eccleſ. Tom. I. pag. 616.* Bochartus *in hierozoico Tom. I. pag. 1000.* Dallæus *de pſeudepigraphis apoſtolicis libr. 2. c. 4.* Gatakerus *in cinno p. 12.* Suicerus *in theſauro eccleſiaſtico p. 1192.* & plures alii, qui varia in epiſtola Barnabæ deprehenderunt,

quæ

Digitized by Google

quæ Pauli Apoſtoli cooperario non bene congruunt, unde illum hujus epiſtolæ autorem eſſe ſibi perſuadere non poſſunt. Num vero duo fuerint Barnabæ, unus major, nempe Pauli cooperarius, & alter minor, epiſtolæ hujus autor, quæ Schotani eſt ſententia *in diatriba de autoritate verſionis LXX. p. 117.* an forte Judæus aliquis Alexandrinus ad Chriſtianam fidem converſus, Imperatoris Hadriani temporibus hanc epiſtolam elucubraverit, ut Tenzelius *in florum ſparſione ad Hieronymi catalogum Scriptor. eccleſ. c. 6. p. 17. & ſeqv.* prolixe probare ſatagit, ſuo loco jam relinquimus. Id certum eſt, ſatis antiquum eſſe hujus epiſtolæ autorem, cum Clemens Alexandrinus & Origenes ejus teſtimoniis uſi fuerint. Nec minus certum eſt, quod hæc epiſtola ab Euſebio *libr. 3. c. 25.* adulterinis ſcriptis annumeretur, & Hieronymus in catalogo ſuo hanc epiſtolam inter apocrypha legi teſtetur, h. e. inter pſeudepigrapha & ſuppoſititia, quo ſenſu Hieronymus ſæpius in catalogo ſuo apocryphi voce utitur. Ceterum de veteri hujus epiſtolæ interprete nihil addimus, quem Philaſtrium Brixienſem Epiſcopum fuiſſe ex fide codicis Manuſcripti Corbejenſis refert Papebrochius in actis Sanctorum Junii *Tom. II. pag. 457.* ubi typographi vitio pro Philaſtrio Philoſtorgius ponitur, quod erratum *p. 460.* iterum obrepſit. Imprudenter autem agit Ellies du Pin *in bibliotheca Autor. eccleſiaſt. Tom. I. p. 15.* cum eos imprudentiæ arguit, qui hanc epiſtolam a Barnaba Apoſtolo ſcriptam negant, quaſi ipſi ſint perſpicatiores, quam Clemens Alexandrinus & Origenes Barnabæ ævo longe propiores. Qua ratione Dupinius ſi-

ſibimet ipſi imprudentiam exprobrat, cum & ipſe nonnunquam tanquam ſpuria rejiciat, quæ Clemens Alexandrinus & Origenes tanquam genuina commendarunt.

XV. MARCI LITURGIAM Johannes a S. Andrea Canonicus Pariſienſis Pariſiis A. 1583. græce & latine vulgavit, & Fronto Ducæus A. 1624. ibidem bibliothecæ Patrum græco-latinæ inſeruit. Sed hanc liturgiam tanquam ſpuriam rejicit Theodorus Balſamon, ut patet ex ſupplemento locorum Balſamonis, quæ in codicibus MSCtis Pariſienſibus deſiderata, & ex Vaticanæ bibliothecæ codicibus exſcripta ſunt ad canonem 32. Synodi in Trullo p. 1115. etſi Beveregius *in annotat. ad Synodicon p. 134.* verba illa de Marci liturgia ex ſcholio alterius cujusdam marginali Balſamoni addita fuiſſe ſuſpicetur. Quicquid autem ſit de illo ſupplemento, certum interim eſt, Marci liturgiam nullius fuiſſe apud Balſamonem autoritatis. Nam ad 1. interrogationem Marci cujusdam in Jure græco-Romano *libr. 5. p. 362.* reſpondet, quod nec S. Scriptura, neque canon aliquis Synodice editus, liturgiam aliquam a Marco conditam fuiſſe tradat, ideoque hæc liturgia recipi non debeat. Nec immerito Balſamon Marci liturgiam rejiciendam eſſe cenſuit. Multa enim in hac liturgia occurrunt, quæ ab apoſtolico ævo aliena ſunt, ut probant Natalis Alexander *ſec. I. part. 1. p. 84.* Nourry *in apparatu diſſ. 2. c. 3.* aliique. Cardinalis autem Bona *de rebus liturgicis libr. I. cap. 8.* etſi illam, quæ ad nos pervenit, a Marco ſcriptam eſſe, deficientibus per multa ſecula veterum Patrum teſtimo-

moniis, non immerito ambigat, concedit tamen quod Nicolaus Methonenſis in libello ad hæſitantes aſſerit, nempe eccleſiæ Alexandrinæ omnino aliquam liturgiam a Marco traditam fuiſſe. At ne hoc quidem probari poſſe arbitramur, Marcum Eccleſiæ Alexandrinæ peculiarem aliquam liturgiæ formam ſcripto tradidiſſe.

XVI. JOHANNIS MARCI ACTA BARNABÆ græce & latine ex verſione Cardinalis Sirleti publici juris fecit Papebrochius in actis Sanctorum Junii *Tom. II. d. XI. p. 431. & ſeqv.* ubi memorat codicis Vaticani hunc eſſe titulum : *Περίοδοι καὶ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Βαρναβᾶ*, itinerarium & martyrium S. Apoſtoli Barnabæ. Sed acta iſta ex mendaciis conſuta eſſe Baronius *ad A. C. 51.* jampridem judicavit. Nec dubium eſt, pſeudepigrapha eſſe hæc acta, quicquid Sigebertus Gemblacenſis *de Scriptoribus eccleſiaſt. c. 2.* de paſſione Barnabæ per Johannem Marcum ſcripta retulerit. Nec ipſe Papebrochius hæc acta pro genuinis venditare audet.

XVII. De DIONYSII AREOPAGITÆ ſcriptis egi in diſſertatione de Patribus apoſtolicis §. *41. & ſeqv.* Ac primum quidem præcipuas editiones latinas, græcas, & græco-latinas, quæ vel conjunctim Autoris hujus opera, vel ſeparatim unum alterumve opuſculum exhibent, nec non codices aliquos MSCtos, & varios horum operum Scholiaſtas recenſui. Plures editiones operum Dionyſii Areopagitæ recenſent Nicolaus le Nourry in apparatu ſuo ad Lugdunenſem Patrum

D bi-

Digitized by Google

bibliothecam *lib. I. diſſert. 10. c. 21.* & Laurentius Cozza in vindiciis Areopagiticis *part. 2. c. 22.* Deinde paucis probavi, Dionyſium Areopagitam, cujus ad chriſtianam fidem converſio in actis apoſtolicis *Act. XVII, 34.* commemoratur, ſcripta hæc, quæ ſub Areopagitæ Dionyſii nomine feruntur, minime elucubraſſe. Prolixius hoc argumentum tractavit Johannes Dallæus, qui Genevæ A. 1666. duos libros de ſcriptis Dionyſii Areopagitæ & Ignatii edidit, & in primo libro ultra 40. argumenta producit, quibus ſcripta, quæ ſub Dionyſii Areopagitæ nomine circumferuntur, ſuppoſita eſſe probat, variisque eorum, qui contrariam ſententiam defendunt, exceptionibus, objectionibus & cavillationibus reſpondet. Præter Dallæum conferri poterunt Rivetus *Critic. S. lib. I. c. 9. 10. 11.* Cocus *in cenſura quorundam Scriptorum p. 92.* Edmundus Albertinus *de euchariſt. libr. 2. p. 260.* Pearſonius in vindiciis epiſtolarum Ignatii *part. I. c. 10.* Uſſerius *in diſſert. de ſcriptis* Pſeudo-Dionyſii, quæ legitur in ejus hiſtoria dogmatica de ſacris vernaculis, Voetius *part. I. diſputt. p. 894.* Hoornbeckius *Miſcellan. libr. I. p. 80.* Scultetus medulla Patrum *part. 1. p. 483.* Vedelius *ad epiſtolas Ignatii p. 125.* & Reformati quod ſciam, omnes, e quibus Caſaubonus ſuo Dionyſianorum operum exemplari hæc verba adſcripſit: *hunc autorem apoſtolicis temporibus vixiſſe, ſtupor eſt credere, furor velle id aliis perſuadere, aſinos eſſe oportet, qui hoc ſibi perſuaderi ſinunt.* E Lutheranis Dionyſii ſcripta hypobolimæa eſſe judicant poſt ipſum Lutherum centuriatores Magdeb. *centur. I. p. 625.* Flacius *in reſponſione ad invectivam Bruni p. 38.* Gerhardus Confeſſ. Cathol. *Tom.*

Digitized by Google

Tom. I. p. 621. & ſeq. Tubingenſes *reſp. 1. ad Jeremiam Patriarcham p. 174.* & *reſponſ. 2. p. 315.* Dannhauerus *in Chriſteid. p. 901.* Bebelius *in antiquit. eccleſ. ſec. 4. p. 91.* Varenius *in rationario ſec. I. p. 34.* Dorſcheus *in Syllog. p. 31. & ſeq.* item *in indice iniquit. p. 50.* & alii. Socinianorum quæ ſit ſententia, patet ex Socini defenſione animadverſionum in aſſertiones Collegii Poſnanienſis, ubi aſſerit *pag. 693. (Tom. II. operum)* perſpicuum eſſe, quod omnes latinæ eccleſiæ Romano Pontifici non parentes ſcripta Dionyſii Areopagitæ pro adulterinis habeant. Nec deſunt inter ipſos Pontificios, qui Dionyſium Areopagitam verum eſſe ſcriptorum ſub hoc nomine editorum autorem ſibi minime perſuadere poſſunt, quos inter Laurentius Valla *ad Act. 17.* Eraſmus Roterodamus *ad Act. 17.* ubi etiam Gulielmi Grocini Angli ſententia recenſetur, Thomas Cajetanus *in commentario ad Act. 17.* Cardinalis Bona *rerum liturgic. libr. I. c. 8.* Chriſtianus Lupus *in diſſert. de 6. Synodo c. 3. p. 781.* & *in not. ad Tertullianum de præſcriptione p. 159.* Papebrochius in reſponſione ad exhibitionem errorum per Sebaſtianum a S. Paulo vulgatorum *part. 1. artic. 5. p. 144.* & *part. 2. artic. 13. p. 2.* Imprimis vero in Gallia multi docti viri inventi, qui, etſi haud neſcirent, Pariſienſes Theologos A. 1521. Lutherum, & A. 1527. Eraſm. Roterodamum eam ob cauſam gravi cenſura notaſſe, quod ſcripta Dionyſii Areopagitæ pro genuinis non agnoviſſent, non obſtantibus illis cenſuris cum Luthero & Eraſmo ſcripta illa Dionyſii Areopagitæ nomen mentiri cenſuerunt. Nominavi ex his in prædicta diſſertatione de Patribus Apoſtolicis *p. 148.* Paſchaſium

Digitized by Google

Queſnelium cujus ſententia de Dionyſio Areopagita qualis fuerit, cognoſci poteſt ex ejusdem epiſtola, in qua poſt allegatas quinquaginta rationes concludit, Autorem horum operum, quem ortu Judæum, natione Ægyptium, profeſſione Monachum, diſciplina Platonicum fuiſſe aſſerit, ſexto ſeculo vixiſſe, & Neſtorianorum odio actum plus quam par fuit ad Eutychianorum & Severianorum partes declinaſſe. Queſnelio *p.151. & 152.* addidi Gerardum du Bois, qui in hiſtoria eccleſiæ Pariſienſis *libr.6. c.3.* imprimis quatuor illa argumenta urget, quæ jam olim contra γνησιότητα Scriptorum Dionyſii Areopagitæ a nonnullis adducta fuerunt, & in quibus diluendis Theodorus quidam Presbyter in Photii bibliotheca primo ſtatim loco nominatus, oleum dubio procul & operam perdidit. Adjeci porro *p.159.* Johannem Launojum, qui hac de re egit in judicio de ſcriptis Dionyſii Areopagitæ, quod inter ejus opuſcula de duobus Dionyſiis legitur, Johannem Morinum *in tractatu de ſacris ordinationibus part. 2. in præfatione ad ritus ordinationum* ex Dionyſio deſcriptos *c.1. & ſeqq. p.23.* & Philippum Labbeum *in addit. ad Tom. I. de Scriptoribus eccleſ. p.765.* Nunc ulterius addo Carolum le Cointe in annalibus eccleſiaſticis Francorum *Tom. 8. ad A. C. 835. ſect. 130. & ſeqq.* Ludovicum Ellies du Pin *in bibliotheca Autor. eccleſ. Tom. I. p. 34.* Richardum Simonium *in Not. ad Gabrielis Severi Philadelphienſis Metropolitæ opera;* Iſaacum Habertum *in archieratico;* Dionyſium Petavium, qui ſe Dionyſii Areopagitæ ſcripta pro ſpuriis habere paſſim prodit; Nicolaum le Nourry *in apparatu libr. I. diſſertat. 10. c. 2.*

&

& ſeqq. tribus; Dn. de Tillemont *in memoriis eccleſ. Tom. I. p. 134.* item *in notis p. 566. & ſeqv.* ubi inter alia aſſerit, omnes eruditos, qui aliquam antiquitatis notitiam habent, ferme ſine omni exceptione in eo convenire, quod ſcripta Dionyſii Areopagitæ nomen ferentia multis poſt Areopagitæ mortem ſeculis ab alio quodam compoſita fuerint; Antonium Godeau, qui *in hiſtor. eccleſ. ad A. C. 99.* doctos pæne omnes dubitare dicit, an opera hæc vere ſint Dionyſii Areopagitæ; & Nicolaum Fabrum, cujus ſententiam ex Antonio Mornaco repetit Dallæus de ſcriptis Dionyſii *pag. 205.* Si Tenzelio *in dialogis menſtruis A. 1696. p. 80.* fides adhibenda foret, eruditis Gallis, qui Dionyſii Areopagitæ ſcripta pro ſpuriis habent, annumerandus etiam eſſet Natalis Alexander. Verum hic Tenzelium memoria fefellit. Natalis enim Alexander *diſſertat. 21. ſeculi I.* communem Pontificiorum de Areopagitæ ſcriptis ſententiam ſequitur. Eſt autem communis Pontificiorum ſententia, ſcripta ſub Dionyſii Areopagitæ nomine vulgata non alium, quam cujus nomen præ ſe ferunt, autorem habere. Ita ſentiunt præter alios Matthæus Galenus in prolixa præfatione ad Hilduini Areopagitica *p. 30. ſeqv.* Jodocus Clichtoveus *in Anti-Luthera libr. I. c. 5. 6. 7. 8. 9.* Martinus Delrio *in vindiciis Areopagiticis*, Leonardus Leſſus *in epiſtola ad Lansſelium*, & ipſe Lansſelius *in diſputatione apologetica de S. Dionyſio*, Baronius *in annal. Tom. II. p. 36. & ſeq. editionis Romanæ*, Petrus Halloixius *Tom. I. eccleſ. Oriental. Script. quæſt. 2. ad vitam Dionyſii p. 175.* Feuardentius *in Theomach. Calviniſt. libr. 12. c. 17.* Johannes Novius *in*

apologia pro ſcriptis Areopagitæ contra Laurentium Vallam, Sixtus Senenſis *libr. 2. biblioth. ſanctæ*, Sanderus *de viſibili monarchia p. 260.* Poſſevinus *in apparatu Tom. I.* Andreas Schottus *in ſcholiis ad Bibliothecam Photii*, Petrus Annatus *in methodico ad poſitivam Theologiam apparatu libr. 4. art. 9.* & alii, e quibus Emmanuel Schelſtratenus *in antiquit. illuſtr. part. 2. diſſert. 3. c. 3.* ſcripta hujus Dionyſii poſt 10. ſecula a Luthero primum impugnata fuiſſe per impudentiſſimum mendacium cavillatur. Idem Schelſtratenus *in tractatu de diſciplina arcani c. 7. artic. 2.* cauſam, quod Dionyſii Areopagitæ ſcripta prioribus ſeculis incognita fuerint, ex diſciplina arcani arceſſere conatur, quæ ſententia a Tenzelio in diſſert. de diſciplina arcani illiusque vindiciis haud immerito refutatur, cum non minus abſurda ſit quam illorum, qui Areopagitæ ſcripta primis eccleſiæ ſeculis vel a Gentilium Philoſophis abſcondita, vel ab hæreticis occultata, vel per magnas eccleſiæ calamitates ſuppreſſa ſomniant. Non minus temeraria eſt Bellarmini aſſertio *in tractatu de Scriptoribus eccleſiaſticis p. 43.* aſſerentis, de Dionyſii operibus viros doctos & catholicos nihil dubitare, ſed ſolos hæreticos Lutheranos & quosdam ſciolos. Quæ aſſertio ſi vera eſt, ipſum Bellarminum neque doctum, neque catholicum, ſed vel hæreticum Lutheranum, vel ſciolum fuiſſe oportet, cum *libro 2. de confirmatione §. jam vero* Dionyſium Areopagitam inter illos autores numeret, quos antiquisſimos & optimos eſſe ait, licet incertum ſit, an ſint illi, quorum nomina præ ſe ferant. Inter recentiſſimos Pontificios, qui ex inſtituto Dionyſio Areopagitæ ſcripta

pta ſub ejus nomine vulgata vindicant, eſt Laurentius Cozza da S. Laurentio Ord. Minor. de obſervantia, Romanæ Provinciæ Lector Jubilatus, diœceſ. Viterb. Examinat. Synodal. & S. Congregat. Indicis Conſultor, qui Romæ A. 1702. vindicias Areopagiticas in publicam lucem emiſit. Duabus autem partibus iſtæ vindiciæ conſtant. In priori parte Autor ſententiam, quæ Dionyſii Areopagitæ opera pro genuinis agnoſcit, variorum ſcriptorum veterum & recentiorum judiciis confirmat. Sunt autem iſta judicia S. Maximi, Michaelis Syngeli, Johannis Erigenæ Scoti, Theodori Presbyteri, Anaſtaſii Bibliothecarii, Suidæ, Johannis Saraceni, Thomæ Vercellenſis, Alberti Magni, Thomæ Aquinatis, Georgii Pachymeræ, Dionyſii Carthuſii, Marſilii Ficini, Johannis Trithemii, Jacobi Fabri, & quorundam aliorum ſeculi 16. & 17. ſcriptorum, quibus autor ſuum quoque judicium ſubnectit, quod tale eſt, ſcripta Dionyſii Areopagitæ non eſſe pſeudepigrapha, ſpuria, & ſuppoſititia, ſed hagiographa, genuina, & a tanto Doctore vere edita, & dementem ſe fore, ſi conclamante tota antiquitate, & cunctis fere ab ineunte ſeculo 7. per undecim ſecula conſpirantibus catholicis, hæreticorum judiciis acquieſceret, & multitudine relicta paucorum ſententiam ſequeretur. Num vero multitudo errantium errorum parit patrocinium? Et ubi quæſo Catholici conſpirant, Dionyſium Areopagitam genuinum eſſe? Num ergo hæreticis annumerat Laurentium Vallam, Theodorum Gazam, Antonium Faventinum, Gulielmum Grocinum, Eraſmum Roterodamum, Beatum Rhenanum, Johannem Fiſcherum Roffenſem Epi-

Digitized by Google

Epiſcopum, Thomam Cajetanum Cardinalem, Cælium Rhodiginum, Georgium Caſſandrum, Gabrielem Albaſpinæum, Johannem Launójum, Johannem Morinum, Nicolaum Fabrum, Antonium Godellum, Cardinalem Bonam, Chriſtianum Lupum, Danielem Papebrochium, Paſchaſium Queſnelium, Gerardum du Bois, Philippum Labbeum, Carolum le Cointium, Ellies du Pinium, Richardum Simonium, Habertum, Petavium, Nourrium, Tillemontium & alios ? Et ubi quæſo univerſa antiquitas conclamat, Dionyſii opera genuina eſſe ? Certe ſi Juſtinus, ſi Irenæus, ſi Clemens Alexandrinus, ſi Origenes & alii primitivæ eccleſiæ Patres, qui prioribus quinque ſeculis floruerunt, ullam horum operum notitiam habuiſſent, eorum autoritatem hæreticis, quotiescunque occaſio tulit, opponere omiſſuri non fuiſſent. Saltem Euſebius in hiſtoria eccleſiaſtica, & Hieronymus in catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum tanta tanti viri opera, ſi jam tum in rerum natura fuiſſent, ſilentio involuturi non fuiſſent. Audiamus tamen rationes, quibus Cozza judicium ſuum confirmare nititur. Prima ratio eſt, ſi Dionyſius Areopagita non ſit verus autor tractatuum & epiſtolarum, quæ ſub ejus nomine circumferuntur, ſed alius quidam ab apoſtolico ævo aliquot ſeculis remotus, abſurdum hoc inde ſequi, quod autor horum operum mendax & impoſtor fuerit. Ego vero ſine omni abſurditate dici poſſe arbitror, mendacem & impoſtorem fuiſſe, quisquis ſub larva Dionyſii Areopagitæ ſcripta illa elucubravit, nec dubito putidiſſima & viro apoſtolico indigna mendacia his ſcriptis contineri, quale eſt,

cum

cum hic Pſeudo-Dionyſius *in libro de divinis nominibus cap. 3.* fingit ſe & Hierotheum, & Timotheum, & multos alios fratres, & ipſos divino ſpiritu plenos Hierarchas, præſente etiam Jacobo & Petro Apoſtolis, Hieroſolymis ad contuendum B. Virginis corpus conveniſſe, cui fabulæ neminem niſi delirantem vel omnis judicii expertem fidem adhibiturum exiſtimo. Quo fine autem hic impoſtor apoſtolicam ætatem ſimulaverit, & ſub hac larva nugarum fumos vendiderit, non opus eſt ut hic prolixe disquiramus. Secunda Cozzæ ratio eſt, quod Antiareopagitæ, ut ita loquar, de tempore, quo ſcripta hæc ſuppoſita perhibentur, non conveniant. Et negari certe non poteſt, eſſe in hac quæſtione, inter eos, qui Dionyſii Areopagitæ opera ſpuria eſſe conſentiunt, aliquem diſſenſum. Nonnulli enim hunc ſcriptorem cum Pearſonio in vindiciis epiſtolarum Ignatii *part. 2. c. 10.* poſtremis Euſebii temporibus ſcripſiſſe conjiciunt, qua ratione Pſeudo-Dionyſius ad quartum ſeculum referendus eſſet, quæ ſententia illis etiam placuit, qui vel Apollinarium ſive Seniorem ſive Juniorem, vel Didymum ſub Dionyſii Areopagitæ nomine latere judicant, ut Centuriatores *cent. 4. p. 1129.* Bebelium *ſec. 4. part. 1. p. 91.* & alios, qui Pſeudo-Dionyſium ad quartum ſeculum retulerunt, taceamus. Alii cum Uſſerio in diſſertatione de ſcriptis Dionyſii Areopagitæ ſcriptorem hunc ad quintum ſeculum rejiciunt, cui ſententiæ etiam favet Joſephus Scaliger *de emend. temp. l. 6. p. 539.* Nec deſunt, qui cum Dodwello *in tractatu de jure laicorum ſacerdotali p. 389.* ſcripta Dionyſii Areopagitæ nomen præ ſe ferentia

E ſexto

Digitized by Google

ſexto ſeculo (non tantum ætate Gregorii M. ut Cozza Dodwelli ſententiam refert) ſed forte ab ipſo Gregorio M. ſuppoſita fuiſſe ſuſpicantur. Veruntamen ex iſto diſſenſu inferri non poteſt, eorum ſententiam præferendam eſſe, quæ hæc ſcripta genuinum Dionyſii Areopagitæ fœtum eſſe profitentur. Qualis enim eſt hæc conſequentia: Antiareopagitæ non conveniunt, an Scriptor hic quarto, an quinto, an ſexto ſeculo floruerit, ergo verum eſt, quod patroni operum Areopagitæ aſſerunt, nempe quod ſcriptor hic apoſtolica ætate vixerit, & verus ſit operum ſub ipſius nomine editorum autor? Annon etiam Patroni operum Areopagitæ inter ſe diſſentiunt, dum alii hæc ſcripta Patribus primitivæ eccleſiæ cognita fuiſſe, alii vero eadem prioribus ſeculis in occulto manſiſſe tradunt, cujus occultationis cauſam alii inter ipſos infelicibus eccleſiæ fatis, alii Philoſophorum Gentilium aſtutiæ, alii Hæreticorum perfidiæ, alii ipſi Dionyſio, qui ſcripta ſua ob ſublimitatem non revelari voluerit, tribuunt. Num vero Cozza ex iſto diſſenſu inferri patietur, opera Dionyſii Areopagitæ eſſe ſpuria & pſeudepigrapha? Tertiam rationem Cozzæ ſuppeditat materia horum operum, quam per omnia ætati Dionyſii Areopagitæ conſentire ſomniat. At quam falſum hoc ſit, res ipſa loquitur. Sane jam olim Theodori Presbyteri tempore nonnulli hoc Dionyſii Areopagitæ ſcriptis objiciebant, quod in illis variarum traditionum mentio fieret, quæ poſt Apoſtolorum ætatem ſucceſſu temporis in eccleſia invaluerunt, & Theodorum quidem & hanc & alias difficultates Dionyſii ſcriptis objectas pro virili diſſol-

ve-

Digitized by Google

vere ſtuduiſſe teſtatur Photius *cod. 1. ſuæ bibliothecæ*, at quomodo Theodorus id præſtiterit, neque Photius indicat, neque aliunde conſtat. Quarta Cozzæ ratio in eo poſita eſt, quod a tempore, quo hæc ſcripta Dionyſii cognita, examinata & probata fuerunt, nemo, niſi forte aliquis ſciolus auſus ſit iis contradicere, donec poſt plura ſecula Lutherus & alii Novatores hæc ſcripta impugnarunt. At non latuit Cozzam primum cognita fuiſſe Dionyſii Areopagitæ ſcripta in collatione Orthodoxos inter & Severianos inſtituta, & in illa ipſa collatione Severianos hæreticos ad Dionyſii Areopagitæ ſcripta provocaſſe, Orthodoxos autem ſcripta illa reſpuiſſe, quæ collatio circa A. C. 533. inſtituta eſt, & a Labbeo exhibetur *Tom. IV. Concil. p. 1763*. Nec latuit Cozzam poſt illam collationem Dionyſii ſcripta laudata fuiſſe ab his culpata ab illis, quod patet ex S. Maximi præfatione ad ſcholia in Dionyſium, & Theodori Presbyteri ſcripto apud Photium loco paulo ante allegato. Poſtea ſequiori ævo, cum & in literis barbaries, & in religione ſuperſtitio crevit, ſimul etiam opinio de genuinis Dionyſii Areopagitæ ſcriptis in illa temporum caligine invaluit; donec in ipſo renaſcentium literarum diluculo Valla, Cajetanus, Eraſmus, Lutherus aliique larvam huic Scriptori detraherent. Quinta Cozzæ ratio ab antiqua & legitima operum Dionyſianorum poſſeſſione arceſſitur. Quam poſſeſſionem probaturus ex primo vel ſecundo ſeculo teſtem Ignatium producit, quem in epiſtola ad Trallianos ea, quæ de Angelis & cœleſtibus virtutibus diſſerit, ex Dionyſii Areopagitæ ſcriptis mutuatum ſuſpicatur. Sed quomo-

Digitized by Google

modo Ignatius illa ex Dionyſio mutuari potuit, cum Ignatiana Angelicorum ordinum enumeratio a Dionyſiana multum differat? Præterea, ſi *Baronium ad A. C. CIX. n. 35.* ſequamur, Ignatius omnium primus novem Angelorum ordines conjunctim enumeravit, & ante Dionyſium Areopagitam ſcripſit, quæ Baronii ſententia ſi vera eſt, neceſſe eſt falſam eſſe Cozzæ ſententiam, qui cum Gulielmo Budæo ſtatuit, Ignatium novem Angelorum ordines a Dionyſio didiciſſe. Præterea locus ille Ignatii non in ſincera, ſed interpolata ejusdem ad Trallianos epiſtola legitur. Ex tertio ſeculo Cozza Origenem & Dionyſium Alexandrinum, ex quarto Gregorium Nazianzenum, Athanaſium, Hieronymum, & Chryſoſtomum, ex quinto Baſilium Seleucienſem, Cyrillum Alexandrinum, & Andream Cæſarienſem allegat. Verum illa Patrum teſtimonia partim ex dubiis & ſpuriis illorum ſcriptis deſumta ſunt, partim nullam plane Dionyſii mentionem faciunt, aut, ſi faciunt, de quo Dionyſio ſermo ſit, in ambiguo relinquunt; partim quidem ſententias aliquas exhibent, quæ ex Dionyſio Areopagita depromtæ videri poſſunt, ita tamen comparatæ ſunt, ut rectius Pſeudo-Dionyſius illas ex iſtis autoribus mutuatus dicatur, qua de re in diſſertatione de Patribus apoſtolicis *p. 144. & ſeqq.* jam aliqua breviter monui, nec ut plura addam opus eſt. Patrum 6. 7. & ſequentium ſeculorum adductione Cozza ſuperſedere potuiſſet, cum illis temporibus Dionyſii Areopagitæ opera jam cognita fuiſſe utrinque concedatur. Nec video, quid Cozzam juvare poſſit catalogus Patrum, qui Dionyſii Areopagitæ memi-

minerunt, per ſecula diſtributus, & ex Lansſelii diſputatione apologetica de S. Dionyſio repetitus. Non enim quæſtio eſt, an ſingulis ſeculis Dionyſii Areopagitæ mentio facta fuerit, ſed an ſingulis ſeculis Dionyſii Areopagitæ ſcripta cognita, & pro genuinis habita fuerint. In altera vindiciarum ſuarum parte Cozza eorum judicia recenſet, qui Dionyſii Areopagitæ opera ſpuria eſſe minime dubitarunt, & objectiones ab illis motas ſolvere conatur. Multum igitur ſe torquet, quomodo Dionyſius Areopagita Timotheo pridem defuncto ſcripta aliqua dedicare potuerit? quomodo hic Dionyſius ſententiam aliquam ex Ignatii epiſtola ad Romanos allegare potuerit, cum tamen mortuus fuerit antequam Ignatius epiſtolam ad Romanos ſcriberet? quomodo Dionyſius Apoſtolorum coætaneus tot traditiones & tantum ceremoniarum apparatum circa templa, altaria thurificationes, catechumenos, pœnitentes, energumenos, Monachos, eorumque habitum & tonſuram, baptiſmi & euchariſtiæ adminiſtrationem, mortuorum exequias, & alia in ſcriptis ſuis commemorare potuerit, cum tamen illi ritus Apoſtolorum ævo in eccleſiam invecti nondum eſſent? & quæ ſunt plura ejusmodi dubia, quæ quam infelici ſucceſſu Cozza enodare annîſus fuerit, inſtituti noſtri ratio non patitur, ut multis exponamus. Eodem autem anno, quo in Italia Cozza pro vindiciis ſcriptorum Dionyſii Areopagitæ peculiarem librum edidit, nempe A. 1702. etiam in Gallia Pariſiis novus Dionyſii Areopagitæ vindex prodiit, qui Gallice peculiarem librum de Dionyſio Areopagita in lucem publicam emiſit.

Etſi autem autor nomen ſuum ſuppreſſerit, prorſus tamen latere non potuit. Nam Michael Felibien Monachus Benedictinus e Congregatione S. Mauri in hiſtoria Abbatiæ S. Dionyſii Autorem hunc anonymum prodit, & Claudium Davidem appellat. Tribus autem capitibus hæc Davidis diſſertatio conſtat. Primo probandum ſuſcipit, omnes eccleſiæ Patres, omnes ſummos Pontifices, omnia concilia, omnes celebres Doctores & Hiſtoricos opera Dionyſii Areopagitæ pro genuinis agnoviſſe, ſive ante collationem Conſtantinopolitanam cum Severianis A. 533. inſtitutam, ſive durante illa collatione, ſive poſt illam vixerint. Sed quam miſerabilis eſt aſſerti hujus probatio! Primus Patrum, quos allegat, eſt Dionyſius Alexandrinus tertii ſeculi ſcriptor, quem ſcholia in Dionyſium Areopagitam elucubraſſe ex fide recentiorum quorundam Scriptorum memorat. At recentioribus illis Scriptoribus antiquiores opponi poſſunt, qui de iſtis Dionyſii Alexandrini ſcholiis ſilent, quin etiam recentiores illi, quos adducit, Scriptores ſub Dionyſii nomine non celeberrimum illum tertii ſeculi Scriptorem, ſed Dionyſium quendam Rhetorem intellexiſſe videntur. Alter teſtis, quem pro Dionyſio Areopagita ex Patribus producit, eſt autor quæſtionum ad Antiochum, qui ſub Athanaſii larva prodiit, omnique fide indignus merito judicatur. Pſeudo-Athanaſium in hac Claudii Davidis diſſertatione excipit Nazianzenus, qui num per aliquem ex Majoribus, qui de hymno angelico optime philoſophatus eſt, Dionyſium Areopagitam Pauli diſcipulum intellexerit, unde conſtabit? Locus Chryſoſtomi,

mi, qui Dionyſium Areopagitam volucrem cœli appellaſſe dicitur, ex ſpuria ejus de Pſeudo-prophetis homilia deſumtus eſt. Johannem Darem & Iſaacum Syrum, quos Patribus quarti ſeculi Claudius David annumerat, longe recentiores eſſe Johannes Morinus abunde probavit. Cyrilli Alexandrini libros, e quibus Acephali Dionyſium Areopagitam allegarunt, Orthodoxi a Cyrillo Alexandrino ſcriptos eſſe inficiati ſunt, ut refert Liberatus *in breviario c. 10.* Quæ de Juvenali Hieroſolymitano in gratiam Dionyſii Areopagitæ referuntur, unius Nicephori fabuloſi & mendacis Scriptoris fide nituntur. Eat ergo nunc Claudius David, & probet univerſos S. Patres Dionyſii Areopagitæ opera tanquam genuina commendaſſe, cum ne unum quidem ex quinque prioribus ſeculis probatum Patrem nominare potuerit. Eat nunc & probet univerſa ſacra concilia de genuinis Dionyſii Areopagitæ ſcriptis teſtari, cum tamen ex tot priorum ſeculorum conciliis ne unicum quidem pro Dionyſio allegare potuerit. Eat & probet omnes ſummos Pontifices Dionyſii Areopagitæ ſcripta tanquam genuina approbaſſe, cum ne unicum quidem ex Romanis priorum ſeculorum Pontificibus allegare potuerit. Unde tandem ad fabuloſa miracula converſus Dionyſii Areopagitæ ſcripta ab ipſo cœlo confirmata fuiſſe vaniſſime nugatur. In capite ſecundo hujus diſſertationis ex optimis regulis criticis, quibus ſcripta genuina a ſpuriis diſtingui ſolent, probare conatur ſcripta Dionyſio Areopagitæ tributa legitimum eſſe hujus autoris fœtum. Verum ex ejusmodi criteriis contrarium potius cla-

Digitized by Google

clariſſime evinci poteſt. Eſt certe criterium ſcripti pſeudepigraphi, ſi autor aliquis pro antiquo venditetur, & omni tamen ſanæ antiquitatis teſtimonio deſtituatur, ſi in ſcripto aliquo, quod apoſtolicæ ætatis eſſe fingitur, mentio fiat talis diſciplinæ aut politiæ, taliumque rituum & cerimoniarum, quæ longe recentiores ſunt apoſtolica ætate, ſi in ſcripto aliquo, quod illuſtri viro tribuitur, inſignes parachroniſmi, aut etiam hiſtoriæ probatis Scriptoribus incognitæ, & cum circumſtantiis perſonarum, loci, temporis, aliisque male cohærentes occurrant, ſi in ſcripto primam antiquitatem mentiente pueriles fabulæ & aniles næniæ referantur, ſi ſcriptor aliquis hæreſium ſuo ævo nondum motarum mentionem faciat, ut alia hujusmodi criteria taceamus, quæ operibus Dionyſii Areopagitæ ad νοθείαν eorum probandam facili negotio applicari poſſunt. Tertio denique & ultimo hujus diſſertationis capite Claudius David ad illos progreditur, qui Dionyſii Areopagitæ opera ſpuria eſſe cenſent, tam Anonymos, quam certo nomine ſignatos, tam veteres, quam recentiores, tam Lutheranos & Reformatos, quam Pontificios, & in his Vallam, Eraſmum, Morinum, Launojum, Tillemontium, Quesnelium, & Petavium, & ad argumenta horum Antiareopagitarum reſpondere conatur. Verum non minus ac Cozza, & alii quidam ſcriptorum Areopagitæ vindices, magno conatu magnas nugas venditat, & miramur in hodierna literarum luce quemquam adhuc inveniri, qui iſta ſcripta tanquam genuina venerari poſſit. Multo magis miramur Joh. Wilhelmum Peterſenium in Lutherana eccle-

cleſia educatum, qui tamen poſtea ad Libertinos noſtri temporis defecit, in nube teſtium *libr. 2. p. 64.* eo abſurditatis procedere, ut eos falli putet, qui Dionyſium hunc hypobolimæis Scriptoribus annumerant, & contra aſſerere minime dubitet, Scriptorem illum diviniſſimum divino actum ſpiritu res ſublimiſſimas conſignaſſe. Easdem cum Peterſenio tibias inflavit ejusdem furfuris Scriptor Godofredus Arnoldus, qui in hiſtoria ſua eccleſiaſtica & hæreſiologica *lib. 1. c. 2. §. 9. & 10.* ſcripta ſub Dionyſii Areopagitæ nomine conficta tanquam genuina defendere non dubitavit, quo nomine ipſum merito caſtigavit Dn. D. Feuſtkingius in Arnoldo *ἀνιςορισίας* in re ſacra convicto. Alibi tamen Arnoldus hunc Scriptorem vocat den Autorem, der ſich unter den Nahmen Dionyſii Areopagitæ verſteckt gehabt / quam inconſtantiam Arnoldo exprobrat Corvinus in der gründlichen Unterſuchung *c. 21. §. 18.* Conferatur etiam Arnoldi tractatus *de hiſtoria & deſcriptione Theol. myſtic. c. 10.* ubi ſe Dionyſium hunc primis duobus ſeculis inſerere noluiſſe dicit, cum plerique Scholaſticorum, quos vocat, adeo ipſi adverſentur, ut nullo modo eum Pauli diſcipulum & primævæ eccleſiæ Doctorem agnoſcere velint, etſi paulo poſt Dionyſii hujus characterem omnino apoſtolicum & divinum ab illuminatis reperiri tradat. Unde mirum eſt, Arnoldum, qui dubio procul ſe inter illuminatos eſſe judicat, in Scholaſticorum gratiam Dionyſium Areopagitam primi & ſecundi ſeculi Scriptoribus inſerere auſum non fuiſſe. Poſtea, a quibus Dionyſii ſcripta allegata, laudata & commendata, ſcholiis illuſtrata & latine verſa

fuerint, recenſet, & inter alia a Jacobo Thomaſio Ambroſium Camaldulenſem cum Ambroſio Calepino confundi animadvertit, varias quoque operum Dionyſii Areopagitæ editiones commemorat, Laurentium autem Vallam & Eraſmum hæc in dubium vocare conatos fuiſſe dicit, cum uterque literatus, & ideo ſpiritualia ſpiritualiter judicare incapaces fuerint. Quæ ratio ſi valeat, etiam ipſe Dionyſius Areopagita, cum literatus dubio procul, & inprimis in Platonica Theologia, quæ apud illuminatos magni æſtimatur, probe verſatus fuerit, ſpiritualia ſpiritualiter judicare incapax fuiſſe dicendus erit. Varias inſuper operum Dionyſii Areopagitæ editiones Arnoldus hic recenſet, & tandem, quam diſcrepantes Proteſtantium ſententiæ de his ſcriptis fuerint, exponit, & tam quæ rationes pro Dionyſii ſcriptis, quam quæ contra illa allatæ fuerint, exponit, obſervans, Proteſtantes ſemel inchoata adverſus Romano-Catholicos lite & diſputatione, partim pro intereſſe ſuo non aliter potuiſſe, quam hæc Dionyſii Areopagitæ, & ſimilia antiqua ſcripta poſthabere vel poſtponere, partim etiam ob innumerabiles verbales literalesque diſputationes parum internæ & abſtractivæ huic docendi methodo attendere potuiſſe, quæ quietam, abſtractam & pacificam requirat vitam, quin etiam ipſos plerumque ſeculari & mundano externoque vivendi genere his rebus minime quadrante involutos eſſe. Si autem Proteſtantes plerique ſeculari & mundano externoque vivendi genere his rebus myſticis minime quadrante involuti de ſcriptis Areopagitæ non recte judicare poterunt, quæ impudens Arnol-

noldi eſt calumnia, quomodo Pontificii mundano, ſeculari & externo vivendi genere involuti eandem cum illuminato Arnoldo ſententiam de genuinis Areopagitæ ſcriptis ſententiam fovere poterunt? & ſi Proteſtantes cœpta ſemel contra Pontificios lite ob innumerabiles verbales & literales diſputationes de Dionyſio minus dextre judicare potuerunt, quomodo Arnoldus, qui tot lites in hiſtoria ſua eccleſiaſtica & aliis ſcriptis contra Proteſtantes inſtituit, nihilominus internæ & abſtractivæ huic docendi methodo, quæ juxta ipſum quietam & pacificam vitam requirit, attendere potuit? o cœcas talium illuminatorum mentes! o pectora cœca!

XVIII. De MARCELLI CONFLICTU SIMONIS PETRI CUM SIMONE MAGO, quem mutilum Ludovicus Jacobus à S. Carolo ad calcem bibliothecæ ſuæ Pontificiæ, integrum Fridericus Nauſea inter rhapſodias de vitis, miraculis & paſſionibus Apoſtolorum ſub nomine Anonymi Philalethi Euſebiani editas, & Franciſcus Maria Florentinius in martyrologio Hieronymiano ediderunt, egi in diſſertatione de Hæreſiarchis ævi apoſtolici *Sect. I. c. 2. th. 7. & in appendice bujus diſſertationis c. 2. theſ. 13. 14. 15. & 16.* ut & *in diſſertatione de Patribus Apoſtolicis p. 24.* Nec opus eſt, ut iſta hic repetam. Addo tantum judicium celeberrimi Cave in hiſtoria literaria Scriptorum eccleſiaſticorum his verbis expreſſum: *ego, ſi tanti res eſſet, ut conjecturis indulgerem, hunc libellum potius Marcello I. Epiſcopo Romano tribuendum eſſe exiſtimarem.*

XIX. PRESBYTERORUM ET DIACONORUM ACHAJÆ de paſſione Andreæ epiſtolam poſt Mombritium Lipomannum & Surium in actis Sanctorum edidit Laurentius de la Barre in hiſtoria ſua chriſtiana, & Andreas du Sauſſay in tractatu de gloria Andreæ. Num Baronius hanc epiſtolam ut ſpuriam rejecerit, ut nonnulli contendunt, disquiſivi in diſſertatione de Patribus Apoſtolicis *theſ. 25.* Ibidem indicavi, quibus argumentis Andreas du Sauſſay hujus epiſtolæ γνησιότητα & authoritatem probare ſategerit, & quid de ejus reſponſionibus ad Edmundi Albertini objectiones ſentiendum videatur *theſ. 26.* breviter indicavimus, ſimulque hanc epiſtolam omnino pſeudepigraphis ſcriptis annumerandam eſſe judicavimus, qua in re nonnullos ex ipſis Pontificiis, & in his Dupinium *bibliotb. Script. eccleſ. Tom. I. p. 27. lat. editionis*, & Tillemontium *in memoriis hiſt. eccleſ. Tom. I. p. 620. & ſeq.* conſentientes habemus.

XX. ABDIÆ BABYLONII HISTORIAM CERTAMINIS APOSTOLICI primus Baſileæ A. 1552. edidit Wolfgangus Lazius, quem miramur hos carbones a ſe inventos pro magnis theſauris venditaſſe. Plures editiones indicat Fabricius in codice apocrypho N. Teſt. ubi & ipſe poſt alios denuo hunc Scriptorem cum ſuis annotationibus vulgavit *pag. 388. & ſeqq.* Abdiæ hiſtoriam cum Manuſcriptis Gladbacenſibus ab Henrico Rosvveido diligentiſſime collatam memorat Papebrochius *Tom. 2. actorum Junii p. 435.* ubi etiam eandem hiſtoriam cum præfatione Melitonis

nis Epiſcopi, manu Reinoldi Dehnii ex plus quam ſexcentorum annorum codice Henrici Julii Baronis de Blum tranſcriptam addit. Qui autem Abdiam etiam in bibliothecis Patrum quærendum exiſtimant, eos vel aliorum autoritas, vel ſua ipſorum memoria fefellit.

XXI. LINI LIBRI DUO DE PASSIONE PETRI ET PAULI bibliothecis Patrum, ut & Jacobi Fabri Stapulenſis Commentario in epiſtolas Paulinas, & Laurentii de la Barre hiſtoriæ chriſtianæ inſerti ſunt. Eos in monumentis orthodoxographis Baſileenſibus græce editos dum Labbeus *tom. 2. de Scriptor. eccleſ. p. 28.* aſſerit, dupliciter magnus hic Criticus & graviſſimus aliorum cenſor labitur. Nam primum hi libri in monumentis Orthodoxographis Baſileenſibus ne latine quidem extant. Deinde hi libri nunquam græce prodierunt, & ne quidem græce unquam ſcripti ſunt, quicquid Sixto Senenſi *libr. 2. Bibliotb. S. p. 78.* & aliis nonnullis videatur. Non minus dupliciter labitur Ulricus Velenus in libro, quo Petrum Romam non veniſſe probat, cum Lini libros a Jacobo Fabro latinitate donatos tradit. Nam græce nunquam ſcripti ſunt, & a Fabro quidem latine editi, non autem latinitate donati. Ludovico Jacobo a S. Carolo, qui in bibliotheca ſua Pontificia *libr. 1. p. 153.* Lini libros de martyrio Petri & Pauli Veſontione in Gallia puros & ſinceros aſſervari tradit, impoſuit Chiffletius, qui in Veſontione ſua *part. 2. p. 9.* ſomnio iſto delectatur. Si Lorini conjecturam *comment. ad Act. XVIII, 12.* ſequamur, dicendum erit eundem illum impoſtorem, qui mu-

mutuas Pauli & Senecæ epiſtolas confinxit, Lino quoque fœtum hunc alienum ſuppoſuiſſe. Id certum eſt, falſum eſſe titulum, quem hi libri præ ſe ferunt, quos Nourrius in apparatu ad BB. PP. *differt. 6.* tanquam ab imperito nebulone ſcriptos æternis tenebris ſepeliri debuiſſe judicat. Conferatur etiam Barthius in adverſariis *libr. 43. c. 13.* ubi hunc autorem, quisquis fuerit, nonnullis ſcholiis & animadverſionibus illuſtrat.

XXII. CLEMENTIS ROMANI OPERA nemo plenius collegit, quam Joh. Baptiſta Cotelerius in Patribus ſuis Apoſtolicis Pariſiis 1672. & qui Cotelerianam hanc Patrum Apoſtolicorum collectionem in Belgio renovavit Johannes Clericus. Occurrunt inter hæc Clementis Romani opera CANONES APOSTOLICI, qui ab Apoſtolis ſanciti, & a Clemente collecti perhibentur. Non eſt autem idem illorum canonum in omnibus editionibus numerus. Nonnullæ enim editiones quinquaginta tantum exhibent; quem numerum in ſuis canonum collectionibus Dionyſius Exiguus, Iſidorus Mercator, Creſconius & alii Latini ſequuntur. Nec differt ab his editionibus epitome Hadriani apud Caniſium *tom. 6. antiquar. lect.* etſi in ea nonnunquam duo vel tres canones in unum contrahantur, ideoque 45. tantum canones apoſtolici numerentur. Aliæ vero editiones 85. canones apoſtolicos numerant, quem numerum Johannes Scholaſticus, Photius, aliique Græci ratum habent, quibus editionibus etiam annumerandæ, in quibus aliqui contrahuntur, ideoque tantum 84. vel 82. vel 81. vel 77. vel

75.

75 canones apoſtolici numerantur. Scholiis ſuis hos canones illuſtrarunt e Græcis Johannes Zonaras, Theodorus Balſamon & Alexius Ariſtenus, quorum ſcholia Gulielmus Beveregius in ſuo Synodico conjunctim græce & latine exhibet, qui & ipſe canones Apoſtolicos doctiſſimis annotationibus expoſuit, quod etiam a Cotelerio in notis ad Patres apoſtolicos factum eſt. Quid autem de canonibus apoſtolicis ſtatui debeat, non una eademque eſt Pontificiorum ſententia. Severinus enim Binius *Tom. I. concil. p. 14.* duos tantum ex canonum apoſtolicorum numero, nempe canonem ſuæ editionis 65. & 84. & Cardinalis Aguirre *Tom. I. conciliorum Hiſpaniæ differt. 3. excurſ. 6. & 8.* quinque tantum nempe 46. 47. 65. 67. & 84. pſeudepigraphos eſſe cenſet. At Bellarminus *de Script. eccleſ. p. 54.* in numerandis ſuppoſititiis Apoſtolorum canonibus longe liberalior eſt, dum quinque & triginta poſteriores omnes reprobat, & tantum quinquaginta priores pro legitimis agnoſcit. Nec alia videtur ſententia Antonii Conſtantini a Caſtrovillare Ordin. Minimorum S. Franciſci de Paula Exprovinciali in diſſertatione de canonibus Apoſtolorum Romæ 1697. edita. Cum enim in primo capite *ſect. 5.* quinquaginta priores canones recenſuiſſet, *hos*, inquit *p. 28. quinquaginta canones tantum ut vere ab Apoſtolis conditos defendam.* Et in indice *p. 356.* dicit: *triginta quinque Apoſtolorum canones, quos ſupra 50. Græci recipiunt, cum Romana eccleſia rejicimus.* Mirum ergo eſt, quod in eadem pagina paulo poſt etiam 35. canones poſteriores tanquam apoſtolicos recipere videatur, cum ait: *regulas illas ſive*

50.

Digitized by Google

50. ſive plures ab Apoſtolis conditas convincitur ex ipſius eccleſiæ, quæ nec decipere nec decipi poteſt, univerſali conſenſu. Si autem univerſali eccleſiæ conſenſu, quem infallibilem exiſtimat, convinci poteſt, etiam poſteriores canones Apoſtolicos ab ipſis Apoſtolis conditos fuiſſe, neſcio quomodo bonus ille Frater eos rejicere audeat. Et quomodo univerſalis eccleſiæ conſenſus locum habere poteſt, ſi Romana eccleſia tantum quinquaginta priores canones Apoſtolicos admittat, & reliquos triginta quinque, quos Græca eccleſia æque ac priores veneratur, rejiciat? Sunt autem etiam nonnulli inter Pontificios, qui univerſos canones, qui Apoſtolicorum titulo gaudent, pro adulterinis agnoſcere non verentur, ut Tillemontius *in memor. eccleſ. Tom. II. p. 178.* Dupinius *in biblioth. nov. pag. 21.* Petrus de Marca *libr. 3. de concordia ſacerdotii & imperii cap. 2.* ubi collectionem horum canonum poſt A. C. 258. cum & Apoſtoli & Clemens Romanus jampridem terris emigraſſent, factam eſſe judicat; Gabriel Albaſpinæus, qui *libr. I. obſervat. c. 13.* nonnullos ex canonibus apoſtolicis ab Apoſtolorum ſucceſſoribus ſeu viris apoſtolicis, non tamen ab ipſis Apoſtolis conſtitutos, reliquos autem ſucceſſu temporis additos arbitratur; Cabaſſutius *in notit. concil. p. 7.* qui ante ſeculum quintum jam adultum canones apoſtolicos innotuiſſe negat, & Natalis Alexander *ſec. I. diſſert. 17.* eidem Cabaſſutii ſententiæ inhærens. At nec deſunt inter Pontificios, qui canones Apoſtolicos univerſos ipſis Apoſtolis autoribus acceptos referunt, e quibus Franciſcus Turrianus in tractatu contra Magdeburgenſes toto libro

bro I. canonum illorum defenſionem in ſe ſuſcipit, eosque ab Apoſtolis in concilio Hieroſolymitano ſancitos, & ſibi perſuadet, & aliis perſuadere conatur. Inter Reformatos nullus eſt, quantum ſcio, qui non canones apoſtolicos cum Dallæo *libr. 3. de pſeudepigraphis apoſtolicis* legitimum Apoſtolorum fœtum eſſe neget, ſunt tamen inter illos nonnulli, qui canonibus apoſtolicis longe antiquiorem ætatem tribuunt, ac a Dallæo factum eſt, dum canones illos ſecundo vel tertio ſeculo procuſos ſtatuunt, ut Blondellus *de Epiſcopis & Presbyteris ſect. 3. p. 317.* & *in prolegomenis ad Pſeudo-Iſidorum c. 12.* Gulielmus Beveregius in annot. ad Synodicum, ut & in codice canonum illuſtrato & vindicato, in quo ſuam ſententiam contra Matthæum Larroquanum Dallæi hyperaſpiſten tueri ſatagit, Petrus Gumingius in tract. de jejunio antepaſchali, & Jacobus Uſſerius, qui in prolegomenis ad epiſtolas Ignatii poſteriores quidem canones apoſtolicos ad ſextum ſeculum rejicit, priores tamen quinquaginta tertio ſeculo collectos arbitratur. Quicquid autem ſit de tempore, quo canones apoſtolici Apoſtolis ſuppoſiti fuerunt, certum eſt, ab Apoſtolis eos conditos non fuiſſe, nec leviter Johannem Damaſcenum erraſſe, qui *libr. 4. de orthodoxa fide c. 18.* canones Apoſtolorum libris Novi Teſtamenti annumeravit. Non minus erravit Sixtus Senenſis, qui *in bibliotheca ſua ſancta libr. 2. p. 49.* aſſerit canones apoſtolicos ab Athanaſio in Synopſi inter hagiographa numerari, & Tertullianum in libro adverſus Praxeam canones Apoſtolorum per manus nobis traditos affirmaſſe. Quod falſiſſimum eſſe comperiet,

quiſquis illa Tertulliani & Athanaſii ſcripta perluſtrare voluerit, etſi Sixti Senenſis oſcitantia etiam Bellarminum in tractatu de Script. eccleſ. implicita fide oſcitantem fecerit. Rectius Damaſceno de canonibus apoſtolicis judicavit Gelaſius Papa in decreto, quo libros approbatione dignos a rejiculis diſcernit. Ibi enim canones apoſtolicos non inter libros Novi Teſtamenti, ſed in apocryphorum claſſe collocat. De quo Gelaſii judicio plura dixi in diſſert. de Pſeudepigraphis Chriſti, Mariæ, & Apoſtolorum *c. XI. theſ. 25. & ſequ.* ubi etiam alios veteres, penes quos canones apoſtolici exiguæ autoritatis fuerunt, recenſui. Rationes autem varias, ob quas canones apoſtolici pro legitimo fœtu agnoſci non poſſunt, e noſtratibus adducunt Centuriatores *cent. 1. part. 2. p. 544.* Oſiander *in epitome hiſt. eccleſ. centur. I. libr. 3. c. 4.* Gerhardus *in confeſſione cathol. libr. I. general. part. 2. c. 6. p. 394. & ſequ.* Varenius *in rationario ſeculi I. p. 57. & ſeq.*

CONSTITUTIONUM APOSTOLICARUM, quæ a Clemente Romano digeſtæ perhibentur, varias editiones a Carolo Capellio, Petro Crabbio, Johanne Carolo Bovio, Franciſco Turriano, editore Pariſienſi operum Clementis, Laurentio Surio, Dominico Nicolino, Severino Binio, Frontone Ducæo, Philippo Labbeo, & Johanne Baptiſta Cotelerio procuratas recenſui in diſſertatione de pſeudepigraphis Chriſti, Mariæ & Apoſtolorum *c. 12.* Has vero conſtitutiones non indignas eſſe, quæ canoni Scripturæ inſerantur cenſuit Stapletonus, nec deſunt alii inter Ponti-

tificios, qui hoc opus maximopere commendant, & ut genuinum defendunt, quod ex inſtituto factum eſt a Bovio (non Boſio, ut ex errore typographico in Poſſevini apparatu *Tom. I.* legitur) & majori conatu a Turriano, non quidem in tractatu contra Magdeburgenſes ſcripto, ut Rivetus *in Critico ſacro libr. I. c. 2.* ſibi perſuaſit, ſed in præfationibus, ſcholiis & explanationibus apologeticis tam græcis quam latinis, quibus conſtitutiones apoſtolicas a ſe editas exornavit. Eundem conſtitutiones apoſtolicas defendendi laborem promittebat e Reformatis Richardus Montacutius *in apparatu origin. eccleſ. p. 394.* quin etiam in ſcriptis contra Seldenum ſe hoc labore jam defunctum ſuaviter ſomniabat, etſi nihil tam magnifica pollicitatione dignum hactenus in ejus ſcriptis viſum fuiſſe viri docti animadverterint. Sed Montacutio oppoſui in diſſertatione ſuperius allegata Reformatos reliquos omnes, & in his imprimis Johannem Dallæum, qui in tractatu de pſeudepigraphis apoſtolicis per totum librum primum & ſecundum conſtitutiones apoſtolicas ſpurias eſſe clariſſime demonſtravit. Bovio & Turriano oppoſui Chriſtianum Lupum, qui in ſcholiis ad canones conciliorum *part. 2. p. 868.* volumen hoc ab homine Ariano, & tam in dogmatibus quam in ritibus maculato, conſarcinatum eſſe, & vindices hujus operis Bovium & Turrianum bonas horas male collocaſſe judicat. Oppoſui etiam Bovio & Turriano Natalem Alexandrum, qui integra diſſertatione 18. ſeculi I. has conſtitutiones ab Apoſtolorum ævo & eccleſiæ doctrina alienas eſſe probat. Potuiſſem etiam Turriano opponere Poſſevinum, qui in apparatu

tu Tom. I. ſub voce *Clemens* ingenue fatetur, Turrianum non apud omnes effeciſſe vel eviciſſe, quod conſtitutiones illæ ſint apoſtolicæ & legitimæ a Clemente conſcriptæ. E Græcis adduxi Zonaram, qui *in ſcholiis ad c. 60. apoſtolicum* conſtitutiones apoſtolicas inter ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία numeravit, & Patres concilii 6. generalis in Trullo habiti, qui can. 2. conſtitutiones apoſtolicas reprobant, cum jampridem hæretici nonnulla falſa & a pietate aliena in eccleſiæ exitium conſtitutionibus illis intruſerint. Porro has conſtitutiones omni genuinæ antiquitatis teſtimonio deſtitui probavi, & ad teſtimonia, quæ ex Dionyſio Areopagita, Ignatio, Polycarpo, Irenæo, Tertulliano, Dionyſio Alexandrino, Euſebio, Athanaſio, Epiphanio, Petro Alexandrino, Gregorio Nazianzeno, Philaſtrio, Euthalio Sulcenſi, Cyrillo Hieroſolymitano, Chryſoſtomo, Hieronymo, Aſterio, Proclo, aliisque Patribus pro conſtitutionum illarum antiquitate allegari ſolent, breviter reſpondi. Dixi etiam nonnihil de conſtitutionibus apoſtolicis, quæ apud Abyſſinos receptæ ſunt, & de quibus apud Ludolphum *in comment. hiſt. Æthiop. libr. 3. c. 4. n. 30.* plura legi poſſunt. Concluſi tandem non ſolum ab Apoſtolis has conſtitutiones profectas non fuiſſe, ſed ne id quidem probari poſſe, quod ſeculis apoſtolico proximis jam cognitæ fuerint, quam conſtitutionum antiquitatem Bona Cardinalis, Johannes Morinus, Johannes Fronto, Petrus de Marca, Gabriel Albaſpinæus, Johannes Gregorius, David Blondellus, Gulielmus Beveregius & alii ſtatuunt. Nullo enim idoneo argumento id probari poteſt, potius rationes ſup-

ſuppetunt, quæ tribus prioribus ſeculis conſtitutiones apoſtolicas ignotas fuiſſe evincunt. Quarto autem ſeculo omnino conſtitutiones quædam apoſtolicæ innotuerunt, quæ poſtea circa ſextum ſeculum ab homine quodam Ariano corruptæ & interpolatæ ſunt, unde mirum non eſt quod conſtitutiones apoſtolicæ, quæ Epiphanii ævo toleratæ fuerant, poſtea ab Epiſcopis in Trullo congregatis reprobatæ fuerint, & apud Græcos male audire cœperint, etſi Photius in bibliotheca *c. 112.* difficultates, quæ conſtitutionibus apoſtolicis objici poſſunt, non plane inſuperabiles arbitretur. Cotelerii ſententiam de conſtitutionibus apoſtolicis adduxi *in diſſert. de Patribus apoſtolicis p. 218.* ubi etiam obſervavi, quod etſi apologia Auguſtanæ Confeſſionis ad artic. 7. de eccleſia conſtitutiones apoſtolicas ipſis Apoſtolis tribuere videatur, apologia tamen decretum de paſchate cum fratribus ex circumciſione celebrando ex Epiphanii ſententia decretum Apoſtolorum nominet, & præterea διάταξις illa apoſtolica ab Epiphanio ex conſtitutionibus apoſtolicis adducta, & in apologia Auguſtanæ Confeſſionis repetita in hodiernis apoſtolicis conſtitutionibus non amplius legatur, ſed potius contraria conſtitutio ibi reperiatur. Unde patet conſtitutiones apoſtolicas ab Epiphanio uſurpatas cum hodiernis eaſdem non eſſe, quamvis etiam illæ, quas Epiphanius habuit, ab ipſis Apoſtolis neque ſcriptæ neque traditæ fuerint. Conferantur etiam de conſtitutionibus apoſtolicis Chemnitius *exam. concil. Trident. part. 4. p. 778.* Gerhardus *Confeſſ. Cathol. lib. I. gen. part. 2. c. 7. p. 409.* Varenius *rationar. ſec. I. p. 97.* Sculteſus

in medulla Patrum part. I. lib. 2. c. 5. Chamier *panſtratia Cathol. Tom. I. libr. 5. c. 13.* Jacobus Uſſerius *in prolegomenis ad epiſtolas Ignatii c. 6. & ſeqv.* Zieglerus *in diſſertat. de orig. & increment. jur. canon.* §. *XIV. p. 9.* & Conringius *de purgatorio* §. *32. p. 49.* ubi miratur Bellarminum hoc conſtitutionum opus ad incruſtandos errores Pontificios non raro allegare, & tamen in tractatu de Scriptoribus eccleſiaſticis ſolidis argumentis probare, quod fœtus hic Apoſtolis & Clementi ſit ſuppoſitus. Quod num ſatis ſit conſentaneum illi laudi, qua vulgo fertur, Bellarminum per totam vitam nullius mendacii ſibi conſcium fuiſſe, aliis judicandum Vir doctiſſimus relinquit. Addit ibidem tres alios Jeſuitas, qui conſtitutiones apoſtolicas tanquam opus adulterinum explodunt nempe Petrum Halloixium *in not. ad vitam Polycarpi c. 6. ad vitam Ignatii c. 2.* & *in apologia pro ſcriptis Dionyſii Areopagitæ c. 3.* Dionyſium Petavium *libr. 2. de doctrina temporum c. 57.* & *in notis ad Epiphanii hæreſ. 70.* & Antonium Poſſevinum, cujus judicium de Turriano infelici conſtitutionum apoſtolicarum vindice jam ſupra allegavimus. Quod autem de conſtitutionibus apoſtolicis dictum eſt, nempe eas Clementi ſuppoſitas fuiſſe, idem dicendum eſt de CLEMENTIS LITURGIA, quæ his conſtitutionibus inſerta legitur.

CLEMENTIS ROMANI RECOGNITIONUM LIBRI X. Berolini A. 1702. germanice prodierunt cum Godofredi Arnoldi præfatione, in qua inter alia §. 23. varias editiones ex latina Rufini verſione

ne diverſis locis & temporibus vulgatas recenſet, quas inter nihil fere diſcriminis eſſe aſſerit, niſi quod nonnunquam variæ lectiones & mutationes quarundam vocum & diſtinctionum occurrant. Verum id falſum deprehenditur. Nam Coteleriana editio libr. 3. integra quædam capita exhibet, quæ neque in Sichardiana editione omnium prima A. 1526. Baſileæ excuſa, neque in Gruteriana, quam Germanica verſio ſequitur, nec in aliis ante Cotelerianam publicatis leguntur. Sub initium præfationis Arnoldus varia hujus operis nomina, & antiquitatis de illo teſtimonia adducit. Et negari certe non poteſt, has Clementis recognitiones, quæ Petri periodos vel itinerarium deſcribunt, Scriptoribus tertii & ſequentium ſeculorum non incognitas fuiſſe. Unde in diſſertatione de Patribus apoſtolicis *pag. 222.* obſervavi, in Bœcleri hiſtoria univerſali *p. 14.* falſo aſſeri, quod libros recognitionum Iſidorus Peccator vel Mercator Clementi ſuppoſuerit, cum recognitiones iſtæ multis ante Iſidorum Mercatorem ſeculis in eccleſia notæ fuerint. Nolim tamen doctiſſimo Bœclero, quem Argentorati inter Præceptores meos colui, craſſum hoc erratum imputare, ſed exſcriptori aut typographo, qui, quæ Bœclerus de Clementis Romani epiſtolis decretalibus tanquam malis Iſidori Mercatoris mercibus ſcripſerat, ad Clementis ἀναγνωρισμὸν ſeu recognitiones perperam tranſtulit. Etſi vero hoc recognitionum opus ad ſuppoſititias Iſidori merces non pertineat, dubium tamen non eſt, quin ab alio quodam antiquiori impoſtore Clementi ſuppoſitum fuerit, quod ex variis quibus ſcatet erroneis dogmatibus,

&

Digitized by Google

& plurimis quas continet fabulis non difficulter præſumi poteſt. Sane Baronius *ad A. C. 51. num. 53.* ex his libris tanquam cœnoſo gurgite ejusmodi portentoſa mendacia, & inſana deliria deducta eſſe ſcribit, quæ non tantum ab eruditis viris improbanda, ſed ab omnibus, qui vel leviſſime eccleſiaſticarum rerum peritia tincti ſunt, procul rejicienda eſſe minime dubitat. Et Barthius in adverſariis *lib. 45. c. 5.* hos libros, etſi antiquos & bonarum rerum plenos, ita tamen legendos ſtatuit, ac ſi Apulejus de aſino aureo, vel alius Scriptor fabuloſus legeretur. Diſplicet hoc Barthii judicium Arnoldo §. *13.* ideoque Barthio Vendelinum opponit, qui in divinatione de tempore Clementis hos libros non in totum dramaticos eſſe judicat. At Vendelinus, dum hos libros non ex toto dramaticos eſſe judicat, ſaltem magna ex parte dramaticos agnoſcit. Bardeſanis Syri fragmentum ab Euſebio *lib. 6. præpar. Evangel. cap. 10.* relatum ex Clementis recognitionibus excerptum eſſe dicit Arnoldus, non probat. Nihil vero impedit, quo minus dicamus, quod potius perſonatus Clemens verba illa ex Bardeſanis dialogo exſcripta ſuo operi inſeruerit. Quin etiam celeberrimo Cave in hiſtoria literaria *p. 48.* non improbabile videtur, huic ipſi Bardeſani, quem Valentinianorum hæreſi infectum fuiſſe Epiphanius *hæreſ. 56.* teſtatur, potius quam Clementi Romano decem recognitionum libros tribui debere. Quisquis autem decem ἀναγνωρισμῶν vel ἀναθεωρισμῶν libros Clementi Romano ſuppoſuerit, hæreticum illum fuiſſe dubitandum minime videtur. Unde mihi non diſplicet judicium Ni-

co-

colai le Nourry, qui in apparatu ad BB. PP. *libr. I. diſſertat. XI. art. 7.* autorem hujus operis virum quidem doctum, attamen hæreticorum ac imprimis Ebionitarum erroribus addictum fuiſſe cenſet, quod mihi utique veroſimilius videtur, quam quod hæreſes his libris aſperſæ ab alienis manibus intruſæ fuerint, quod Arnoldo placet, qui ſimul addit, quod hæretica dogmata huic operi intruſa jampridem a Rufino & aliis expuncta & ſublata fuerint, ac nihil amplius in his libris expurgandum reſtet, quod falſum eſſe eorum lectio oſtendit. Ad objectionem Bellarmini obſervantis in hoc opere Platonica nonnulla dogmata abſurde Apoſtolo Petro adſcribi, ita reſpondet Arnoldus, ut omnino Platonicum Chriſtianiſmum ſibi vel maxime placere non diſſimulet. Gratia autem ſit Arnoldo, qui tandem Voſſio, Ludovico a Dieu, Dallæo, Sixto Senenſi, Chamiero, Coco, Bellarmino, Baronio, Pererio, Nourrio & aliis vitio verti nolit, quod libros recognitionum pſeudepigraphos eſſe judicaverint. Tribuit hoc ipſorum ignorantiæ & præjudiciis, quod loca quædam & expreſſiones Clementis, cum receptis ſuis hypotheſibus conciliare non potuerint, cum omnino nonnulla primo intuitu obſcura & ἄτοπα videantur, ſo lange nicht der Geiſt der Weißheit ſelber (moriæ ſpiritum forte nominare voluit) einen Aufſchluß in ſolchen dunckeln und paradoxen Sachen gibt. Unde cogitandum cuilibet relinquit, ob nicht mancher Vortrag / der dem einen Leſer ſchwer / ja unerträglich und falſch düncket / dem andern leicht und feſt gegründet ſeyn könne? und ob nicht jenes aus allzugroſſer Unerkäntniß

H in

Digitized by Google

in Göttlichen Dingen / aus partheyiſchen vorgefaßten Meynungen und Unreinigkeit des Hertzens kommen könne / gleichwie dieſes aus einem geheiligten erleuchteten Sinn / welcher allein geiſtliche Dinge geiſtlich richten kan? Impura ergo ſunt juxta Arnoldum nondumque illuminata & ſanctificata eorum corda, qui Clementis Romani recognitiones genuinas eſſe videre non poſſunt, contra vero illuminatos & ſanctificatos ſenſus habent, qui Clementis recognitionum legitimos natales agnoſcunt, variasque fabulas illis comprehenſas, quin etiam ſententias a Spiritu S. in Scriptura damnatas, tanquam divina oracula venerantur. Qualis illuminatio etiam Peterſenio obtigit, quippe qui in nube teſtium *libr. 2. pag. 60.* Clementem Pauli cooperarium recognitionum autorem eſſe minime ambigit. Parum autem ad commendandas Clementis recognitiones facit, cum Arnoldus eas quondam libris novi teſtamenti annumeratas fuiſſe ex Athanaſii Synopſi S. Scripturæ memorat. Nam Athanaſius refert, eas inter τὰ ἀντιλεγόμενα novi teſtamenti numeratas fuiſſe, in qua claſſe etiam Thomæ evangelium, & alia hujus furfuris & nullius pretii ſcripta collocata fuerint. Ex quo Athanaſii loco Johannem Erneſtum Grabium concluſiſſe miror, quod recognitionum autor catholicus fuerit. Num vero etiam Clementina, quæ apud Athanaſium in prædicta Synopſi eandem ἀντιλεγομένων claſſem occupant, catholicum autorem habent? Id ego non crediderim. Cæterum idem impoſtor, qui ſub Clementis nomine decem hos recognitionum libros ſcripſit, jam antea decem alios recognitionum libros

ſcri-

ſcripſerat, ut ipſe *libr. 3.* narrat, ubi librorum illorum argumenta breviter recenſet. Verum priores illi decem recognitionum libri pridem perierunt. Breviter hoc loco etiam commemoranda fraus Arnoldi, qui germanicæ Clementinarum recognitionum verſioni hoc anno 1708. novum titulum priori ſublato affixit, cum malæ illæ merces ſub priori titulo paucos emtores invenerint. Prior titulus erat: Des heiligen Clementis von Rom Recognitiones oder Hiſtorie / von denen Reiſen und Reden des Apoſtels Petri / in Zehen Büchern: Nunmehr ins Teutſche überſetzet / mit einem Vorbericht Gottfried Arnolds. Berlin / verlegts Johann Michael Rüdiger. 1702. Novus autem titulus eſt: Hiſtoria von der Lehre / Leben und Thaten derer beyden Apoſtel und Jünger Chriſti Petri und Pauli ausgefertiget von Gottfried Arnold / itziger Zeit Inſpector zu Berleberg. Roſtock und Leipzig / verlegts Chriſtian Gotthold Garmann 1708. ubi nulla amplius Clementis mentio apparet, contra vero novus editionis locus & novum Typographi nomen occurrit, ita ut novum plane opus editum videatur, etſi ſolus operis titulus mutatus fuerit, in præfatione autem & ipſa verſione omnia ut antea fuerant, relicta fuerint. Videat autem quæſo lector quam belle novus titulus cum præfatione conveniat. Cum enim in novo titulo nulla S. Clementis mentio præmiſſa fuerit, tamen in præfatione dicitur: Der vorgeſetzte Nahme des heiligen Clementis &c.

CLEMENTINA ſeu Clementis Romani homilias 19. Cotelerius, qui primus eas græce & latine

 edi-

edidit, nugis & erroribus Ebionitarum imprimis ſcholam redolentibus, ſcatere non diſſimulat. Sintne hæc Clementina a Cotelerio edita eadem cum Clementinis, quorum Athanaſius in Synopſi Scripturæ meminit, & quæ Nicephorus *libr. 3. hiſt. eccleſ. c. 18.* τῇ ἐκκλησίᾳ ἐνπαρᾳδεκτα, ſeu eccleſiæ multum accepta fuiſſe ſcribit, an ab iis diverſa, aliis diſpiciendum relinquo. Id certum eſt Clementina hæc a Cotelerio edita pſeudepigraphis Clementinis merito adnumerari. Præmiſſa eſt his Clementis epiſtola Petri ad Jacobum, quæ prædicationes ſuas ipſi miſſas non temere Ethnicis communicari monet, ne adulterentur. Cui epiſtolæ ſubjecta eſt præſcripta a Jacobo formula conteſtationis, qua ille, cui hi libri communicantur, cum multis execrationibus cœlum, terram, aquam & aerem teſtatur, quod hos libros fideliter cuſtoditurus nec adulteraturus ſit, nec ullo pacto cuiquam daturus, niſi quem intra ſex annos dignum probaverit & exploraverit. Hanc Petri epiſtolam ad Jacobum excipit Clementis epiſtola ad Jacobum Hieroſolymitanum Antiſtitem ejusque Presbyteros & Diaconos cum cæteris fratribus, quæ epiſtola primum græce & latine, deinde latine ex Rufini interpretatione exhibetur, de quibus epiſtolis idem ac de ipſis 19. homiliis Clementinis judicandum eſt.

CLEMENTIS EPITOME GESTORUM PETRI cum Clementis Romani operibus ſemel iterumque prodiit, ſeorſim etiam a Perionio vulgata. Petri Lambecii de hac epitome judicium Cotelerio conforme, ut & Caſparis Barthii de eodem ſcripto

pto cenſuram *in diſſertatione de Patribus apoſtolicis p. 227. & ſeqv.* retuli. Nunc addo, quod celeberrimus Caveus in hiſtoria literaria Symeonem Metaphraſtem hujus epitomes autorem non improbabili conjectura ſuſpicietur.

CLEMENTIS EPISTOLAS QVINQVE DECRETALES, quarum I. Jacobo, II. itidem Jacobo, III. omnibus Epiſcopis aliisque Clericis cunctisque Principibus majoribus & minoribus, IV. Julio & Juliano, & V. civibus Hieroſolymitanis inſcripta eſt, Iſidorus Mercator ſub Clementis nomine confinxit, quemadmodum & aliis primorum ſeculorum Epiſcopis Romanis impoſtor ille ejusmodi epiſtolas decretales ex variorum Scriptorum ſententiis & laciniis centonum inſtar conſutas affingere non erubuit. Quas veterum Romanorum Pontificum a Clemente ad Siricium decretales epiſtolas collegit, & ſimul pſeudepigraphas eſſe ad oculum demonſtravit David Blondellus in tractatu, qui inſcribitur, Pſeudo-Iſidorus & Turrianus vapulantes, Genevæ A. 1628. edito. Etſi autem Turrianus in tractatu contra Magdeburgenſes ſcripto per totum librum 2. 3. 4. & 5. & multi alii Pontificii has Clementis & aliorum veterum Pontificum epiſtolas tanquam genuinas tueri annitantur, & Cardinalis Aguirre *Tom. I. conciliorum Hiſpaniæ* impudentiſſime asſerat, ante A. C. 1562. quo Centuriatores has epiſtolas impugnarunt, neminem has epiſtolas pro ſpuriis habuiſſe, ſaniora tamen ſunt de his epiſtolis & ſinceriora quorundam inter ipſos Pontificios Labbei, Petri de Marca, Natalis Alexandri, Gerbaſii, Dupinii, Nicolai

Antonii, Launojii, Pagii, Chriſtiani Lupi, Cardinalis Bonæ, & aliorum judicia, quos inter Stephanus Baluzius in præfatione ad Antonii Auguſtini dialogos de emendatione Gratiani, harum epiſtolarum compilatorem impudentiſſimum nebulonem appellat.

CLEMENTIS PRIOREM AD CORINTHIOS EPISTOLAM CUM FRAGMENTO POSTERIORIS Patricius Junius Oxonii A. 1633. primus vulgavit, & græco prioris textui latinam ſuam verſionem ac eruditas notas adjecit. Alias editiones utriusque Clementis ad Corinthios epiſtolæ Junianam ſecutas in diſſertatione de Patribus Apoſtolicis *theſ. 76.* retuli, quas hic repetere non vacat. Non igitur amplius locum habet, quod ſua ætate Magdeburgenſes, & Baronius ſcripſerunt, Clementis epiſtolas ad Corinthios hodie non extare, etſi etiam noſtra ætate viri quidam docti non defuerint, qui duas Clementis epiſtolas ad Corinthios toties editas pro deperditis habuerunt, ut Johannes Palatius in notis ad geſta Pontificum Romanorum A. 1687. editis, quo tempore aliquoties hæ epiſtolæ in lucem publicam emiſſæ fuerant. Num vero Clementis epiſtolæ ad Corinthios, quæ hodie circumferuntur, eædem ſint cum illis, quæ in primitiva eccleſia lectæ ſunt, ſi quæramus, non pauci de priori Clementis ad Corinthios epiſtola ita loqui amant, ac ſi eam genuinam eſſe nemo unquam dubitaſſet. Colomeſius *in opuſculis p. 50.* & *in paralipomenis de Scriptoribus eccleſ. pag. 220.* ſolo Gatakero excepto, omnes eruditos in γνησιότητι hujus epiſtolæ conſentire arbitra-

tratur. Poterat Gatakero addere ex Lutheranis Hülſemannum in ſcripto Germanico, cui titulus: Der Calixtiniſche Gewiſſens-Wurm *pag. 940.* & Calovium *in bibliis illuſtratis Tom. IV. p. 250. & ſeqv.* quorum argumenta *in diſſert. de Patr. apoſt. p. 244. & ſeqv.* adduxi, & quid ad ea reſponderi ſoleat, breviter indicavi, tandemque concluſi, quod hæc epiſtola, etſi eam ſpuriam & adulterinam eſſe probari non poſſit, & omnino eorum argumenta, qui hanc epiſtolam genuinam agnoſcunt, præponderare videantur, non tamen adeo illibata & incorrupta per tot ſeculorum decurſum ad noſtram usque ætatem pervenerit, ut nullas plane interpolatoris manus experta fuerit, cui ſententiæ ſalvis aliorum judiciis adhuc inhæreo. Quantum autem poſteriorem Clementis ad Corinthios epiſtolam attinet, Grabius in Spicilegio Patrum *Tom. I. p. 264. & ſequentibus* plane negat, ſecundam aliquam ad Corinthios epiſtolam a Clemente unquam ſcriptam fuiſſe. Nam quæ Euſebii & Hieronymi ævo pro ſecunda Clementis ad Corinthios epiſtola venditata fuit, hanc Grabius tertio ſeculo ſub nomine Clementis confictam ſuſpicatur. Certe ante Euſebium & Hieronymum nullus Patrum duarum Clementis ad Corinthios epiſtolarum meminit. Prioris ad Corinthios ante Euſebium & Hieronymum Irenæus, Clemens Alexandrinus, Origenes & alii meminerunt. At de ſecunda Clementis ad Corinthios altum eſt in tribus prioribus ſeculis ſilentium. Nam locum Dionyſii Corinthii apud Euſebium *libr. 4. hiſt. eccleſ. c. 23.* de duabus Clementis ad Corinthios epiſtolis intelligere, neceſſe non eſt.

Agit

Agit enim ibi Dionyſius de epiſtola, quæ ſua ætate a Sotere Epiſcopo Romano ad Corinthios miſſa fuerat, quam dicit in eccleſia die dominica lectam fuiſſe, & deinceps quoque legendam ὡς καὶ τὴν προτέραν διὰ Κλήμεντος γραφεῖσαν, *ſicut & illam priorem a Clemente ſcriptam*, ſeu ut Stephanus le Moyne *in notis ad varia Sacra p. 1067.* legendum ſuſpicatur: ὡς καὶ τὸ πρότερον ἡμῖν διὰ Κλήμεντος γραφεῖσαν, *ſicut & illam, quæ nobis olim a Clemente ſcripta eſt.* Memorantur igitur in verbis Dionyſii Corinthii duæ quidem epiſtolæ ad Corinthios ſcriptæ, non tamen duæ a Clemente Romano ad illos ſcriptæ, ut Beveregius, Cotelerius & alii quidam viri docti verba ejus interpretantur, ſed una a Clemente, altera ratione temporis poſterior a Sotere ſcripta, cujus reſpectu Clementis epiſtola προτέρα, ſeu τὸ πρότερον γραφεῖσα dicitur. Si enim Dionyſius Corinthius de duabus Clementis epiſtolis locutus fuiſſet, dicendum eſſet, utramque Clementis epiſtolam pari pretio habitam, & utramque in eccleſiis lectam fuiſſe. At Euſebius *libr. 3. c. 38. hiſtor. eccleſ.* ſcribit, ſciendum eſſe, quod etiam ſecunda quædam Clementis epiſtola eſſe dicatur, attamen eam non perinde ac priorem magni æſtimari, nec ſe eam a veteribus uſurpatam meminiſſe. Quæ Euſebii verba Hieronymus in Catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum ita exponit, ac ſi ſecunda illa Clementis ad Corinthios epiſtola a veteribus plane reprobata fuiſſet. Et profecto, ſi ſecunda Clementis ad Corinthios epiſtola ab Euſebio & Hieronymo memorata alia non fuit, quam quæ hodie, etſi non amplius integra, ſupereſt, mirandum non eſt, eam in exiguo

Digitized by Google

guo pretio fuiſſe habitam, & facile conſentimus Johanni Morino, qui merito hanc epiſtolam a S. Patribus adulterinam judicatam fuiſſe judicat, cujus rationes videri poſſunt in *exercit. bibl. lib. 1. exercit. 9. c. 4. p. 213.* Nec refragamur viris quibusdam doctiſſimis, qui hoc fragmentum, quod pro ſecunda Clementis epiſtola venditari ſolet, potius ad Clementis διδαχὴν, ſeu διδασκαλίαν, vel etiam ad homiliam aliquam Clementi aſcriptam pertinere putant, cum nullam epiſtolæ formam in hoc fragmento obſervare liceat. Undecunque autem fragmentum hoc excerptum ſit, certum eſt, quod Clementem Romanum autorem non agnoſcat.

XXIII. HERMÆ PASTOREM ſeu LIBROS TRES, quorum primus *eccleſia* titulo gaudens quatuor viſiones, ſecundus ſpecialiter *Paſtoris* nomine inſignitus, duodecim mandata, & tertius *ſimilitudinum* dictus decem ſimilitudines comprehendit, Jacobus Faber & Nicolaus Gerbelius ſeorſim, Heroldus & Grynæus in orthodoxographis, Margarinus de la Bigne & alii in bibliothecis Patrum, Caſpar Barthius cum Claudiano Mamerto & Paciano, Johannes Baptiſta Cotelerius inter Patres apoſtolicos, & Epiſcopus Oxonienſis ſimul cum Barnabæ epiſtola vulgavit. Quod autem Nourrius in *apparatu ſuo diſſ. 4.* Hermæ Paſtorem etiam in Heroldi hæreſeologia editum aſſerit, in eo a Labbeo erroris hujus duce fallitur, quemadmodum etiam in tota illa diſſertatione ſæpius hallucinatur. Nam artic. 3. hunc Hermam eundem fuiſſe, cujus Paulus Rom. XVI, 14. meminit, perſvadere conatur, etſi tandem ſub

finem illius articuli id in medio relinquat. Deinde in ſequentibus articulis hos libros tot fabulis, deliriis & erroribus refertos meras divinas veritates continere ſomniat. Sanius eſt Samuelis Baſnagii de Herma & ejus Paſtore judicium, qui in annalibus Politico-eccleſiaſticis ad A. C. 157. Hermæ ſcriptum tot erroribus obnoxium, ab Herma Pauli diſcipulo ſcriptum non eſſe, prolixe probat. Alia tam Veterum quam recentiorum Pontificiorum, Reformatorum, & Lutheranorum de Herma in bonam & malam partem judicia adduxi in diſſert. de Patribus Apoſtolicis, ubi a theſi 55. ad 65. de Herma egi, & inter alia ejus Paſtorem nec ab Herma Pauli diſcipulo, nec ab Hermete Pii I. Fratre, nec ab Hermete Triſmegiſto, nec ab aliquo Monacho conſcriptum oſtendi. Græca quædam Hermæ fragmenta Cotelerius collegit, quibus Grabius exiguum aliquod ſupplementum adjecit *Tom. I. Spicileg. p. 303.* Magnam autem partem Hermæ græce exhibet Pſeudo-Athanaſii doctrina ad Ducem Antiochum, quam antea ineditam Benedictini in nova operum Athanaſii editione 1698. publici juris fecerunt.

XXIV. MARTIALIS LEMOVICENSIS epiſtolæ duæ una ad Burdegalenſes, & altera ad Toloſanos poſt primam Jodoci Badii Aſcenſii editionem A. 1521. procuratam, in Micropresbytico, Orthodoxographis, & Bibliothecis Patrum prodierunt. Easdem Hamburgi A. 1614. Geverhartus Elmenhorſtius cum Gennadio de dogmatibus eccleſiaſticis in lucem edidit, & notis ſuis ſimul illuſtravit. Qui eas a Morel-

lio

lio græce editas aſſerit Miræus in *auctar. c. 18.* non minus fallitur, quam Voſſius, qui Martialem hunc inter Græcos Scriptores retulit *lib. 2. de Hiſtor. Græcis c. 9.* quem tamen errorem ipſe Voſſius *de Hiſtoricis Latinis p. 336.* poſtea agnovit, qua de re jam alibi, nempe in diſſertatione de Patribus Apoſtolicis theſ. 28. a me actum eſt, ubi & plura de hoc Martiali ejusque epiſtolis notavi, quas ſpurias nemo, niſi magna judicii inopia laborans, inficiabitur. Nec melioris metalli eſt VITA MARTIALIS LEMOVICENSIS AB AURELIANO EJUS DISCIPULO SCRIPTA, quam Laurentius Surius in vitis Sanctorum d. 30. Jun. & alii ediderunt.

XXV. PROCHORI HISTORIAM DE JOHANNIS EVANGELISTÆ VITA & MORTE græce & latine Michael Neander inter apocrypha, quæ græco-latinæ Lutheri catecheſi ſubjecit, & Johannes Jacobus Grynæus in monumentis orthodoxographis ediderunt. Eandem latine in hiſtoria ſua ſacra Pariſiis A. 1583. Laurentius de la Barre vulgavit & ſcholiis ſuis illuſtravit. Etſi autem autor hujus hiſtoriæ in titulo Prochorus ille, cujus Lucas in actis meminit, fuiſſe perhibeatur, nempe unus e ſeptem primis Diaconis & S. Stephani Protomartyris Collega, falſiſſimum tamen id eſſe plurimi ex ipſis Pontificiis, quos in diſſertatione de Patribus Apoſtolicis p. 46. nominavi, fatentur. Ex Reformatis videatur Hoornbeckius in miſcellaneis *lib. I. c. 15.* Ex noſtris Gerhardus in *Conf. Cathol. Tom. I. general. p. 619.*

Digitized by Google

XXVI. De Evangeliis Petri, Thomæ, Philippi, Bartholomæi, Andreæ, Matthiæ, Judæ Iſchariotæ, de Evangelio omnium Apoſtolorum, de evangelio ſecundum Ægyptios, de Evangelio ſecundum Hebræos, ſub quo evangelium Encratitarum, evangelium Ebionitarum, & evangelium Nazaræorum viri quidam docti comprehendunt, de evangelio Barnabæ, et ſi quæ ſint alia hujusmodi falſa evangelia, qualia Muhamedanis non diſplicuiſſe ex evangelio infantiæ Chriſti, per Henricum Sikium. Trajecti ad Rhenum A. 1697. edito colligi poteſt, de actis Pauli, Petri, Andreæ, Thomæ, Johannis, Philippi, de periodis ſeu itinerariis Thomæ, Petri, Johannis & aliorum Apoſtolorum, de tertia Pauli ad Corinthios epiſtola, de Apocalypſibus Petri, Pauli & Thomæ, de doctrina Petri, de prædicatione Petri, de prædicatione Pauli, de Matthiæ traditionibus, de didaſcalia Barnabæ aliisque hujusmodi ſcriptis præter ea, quæ in diſſertatione de pſeudepigraphis apoſtolicis dixi, nihil addo, cum hæc ſcripta vel plane interierint, vel ex eorum naufragio exiguæ tabulæ ſeu fragmenta relicta fuerint, e quibus nonnulla Grabius in Spicilegii ſui Tom. I. ut & Fabricius in codice apocrypho N. T. colligunt, præter quos celeberrimi Theologi Helmſtadienſis D. Joh. Andr. Schmidii diſſertatio de Pſeudo-Novo Teſtamento, & noſtra diſſertatio de Pſeudepigraphis Apoſtolorum c. 4. & ſeqv. videri poterit. Nihil etiam addimus de ſcriptis, quæ nonnulli Joſepho Arimathæo, Lazaro, Stephano, Cratoni, Cæcilio, Jaſoni, Evodio, Zenæ, Hierotheo, & Visbio tribuerunt, cum ſcripta illa nunquam in lucem emiſſa fuerint, & forte illorum ple-

pleraque in rerum natura nunquam fuerint. Sufficiant ergo quæ de iſtis ſcriptis in diſſert. de Patribus Apoſtolicis theſ. 13. 14. 17. 22. 27. 29. 30. 31. 32. & 33. monui. Nihil denique addo de Marcella, quæ B. Marthæ ſororis Lazari, cujus pediſſequa fuiſſe perhibetur, vitam plenarie ſcripſiſſe fingitur ab Eyſengreinio in centenario I. Magdeburgenſibus oppoſito fol. 196. Idem fol. 209. ſanctum quendam Eutropium geſta & martyria Simonis & Judæ literis conſignaſſe tradit. Idem eodem fol. ex male intellectis Dionyſii pſeudo-Areopagitæ verbis S. Barnabæ ſcripta de divina pace, quiete & ſilentio tribuit. Sed de his quoque aliquid addere ſuperſedemus.

CAPUT II.

De
Conciliis primi ſeculi.

I.

UNicum tantum concilium primo nati Chriſti ſeculo habitum fuiſſe Geſnerus *libr. 2. de Conciliis c. 1.* & alii agnoſcunt, nempe Hieroſolymitanum illud, cujus acta a Luca in actis Apoſtolicis c. XV. conſignata ſunt. Occaſionem huic concilio dederunt turbones quidam, qui neceſſitatem circumciſionis & juſtitiæ legalis urgebant. Quæ doctrina, cum Paulo & Barnabæ Antiochiæ tum verſantibus multum negotii faceſſeret, eaque res fere ad ſeditionem ſpectaret, placuit Antiochenæ eccleſiæ Paulum & Barnabam, & non-

nullos alios Hieroſolymam mittere, ut hanc controverſiam ad Apoſtolos & Presbyteros deferrent. Illis igitur Hieroſolymam advenientibus habitum eſt ibi concilium, in quo diſceptatum fuit, num, qui valentem coram Deo juſtitiam & æternam ſalutem conſequi cupiunt, ad obſervandam circumciſionem & leges Moſaicas ceremoniales pariter & morales adſtringi debeant? Affirmativam ſententiam nonnulli ex Phariſaica ſecta ad chriſtianam fidem converſi tueri conabantur, negativam autem Apoſtoli tenebant, e quibus Petrus, cum illa quæſtio jam ſatis ultro citroque ventilata fuiſſet, aſſerebat, non eſſe credentium cervicibus jugum, cui ferendo etiam Patrum humeri impares fuiſſent, imponendum, cum præter gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti nulla alia mortalibus pateat, aut unquam patuerit ſalutis via. Quem Petri ſermonem cum Jacobus ſuffragio ſuo confirmaſſet, decrevit concilium, a Gentilibus converſis circumciſionem & rigoroſam Moſaicæ legis obſervantiam exigi non debere, ſed hoc tantum illis, quo cum Judæis eo ſvavius coaleſcerent, injungendum eſſe, ut ad tempus aliquod, donec Synagoga Judaica honeſte ſepeliretur, ab idolothytis, & ſanguine, & ſuffocato, & ſacrificiis meretriciis abſtinerent. Et hoc decretum a Spiritu S. ſupremo hujus concilii Præſide dictatum, aliis quoque eccleſiis per epiſtolam ſynodicam communicatum fuit. Conferantur de hoc concilio Dannhauerus *in diatypoſi concilii Hieroſolymitani*, Raithius *in comitiologia eccleſiaſtica de concilio Hieroſolymitano*, Ottius *in examine annalium Baronii perpetuo ad A. C. 51.* & alii. Bellarmino & aliis Pontificiis, qui Pe-

Petrum hujus concilii Præſidem fuiſſe contendunt, videtur contradicere Alphonſus Toſtatus, qui Jacobum omnibus aliis in hoc concilio aſſiſtentibus majorem fuiſſe, & definitivam ſententiam protuliſſe aſſerit. Num vero inter turbones illos, qui tumultu excitato Apoſtolis concilii hujus congregandi neceſſitatem impoſuerunt, præcipuæ partes fuerint Cerinthi hæreſiarchæ, ut refert Philaſtrius *de hæreſibus c. 36.* quem etiam Epiphanius *hæreſ. 8.* certaminum, quæ Act. XI. & XXI. contra Petrum & Paulum ex judaiſmi zelo nata ſunt, autorem, & Pſeudo-Apoſtolorum magiſtrum fuiſſe tradit, ſuo loco jam relinquimus, facile interim Hieronymo credentes, qui Cerinthum legem evangelio commiſcuiſſe memorat epiſtola 89.

II. Gulielmus Eyſengreinius *in centenario primo Magdeburgenſibus oppoſito part. 2. fol. 68. & ſeqv.* concilium hoc Hieroſolymitanum neque primum neque ultimum primi ſeculi fuiſſe putat, ſed duodecim hujus ſeculi concilia memorat, nempe Hieroſolymitana decem, unum Antiochenum, & unum Miletanum. *Primum* Hieroſolymitanum concilium in electione Matthiæ factum eſſe dicit ex Act. I. *Secundum* Hieroſolymitanum in electione ſeptem Diaconorum ex Act. VI. *Tertium* Hieroſolymitanum in miſſione Petri & Johannis ad converſos Samaritanos ex Act. VIII. Verum tres illi Apoſtolorum congreſſus concilia proprie dicta & ſynodales conventus non fuerunt. *Quartam* Hieroſolymitanam ſynodum fuiſſe dicit, in qua Apoſtoli ſymbolum apoſtolicum condiderunt, quod ita ab ipſis

ipſis compoſitum fuiſſe credit, ut Petrus dixerit: *credo in Deum Patrem omnipotentem*, Andreas: *& in Ieſum Chriſtum Filium ejus*, Jacobus major: *qui conceptus eſt de Spiritu S.*, & ſic etiam cœteri ſuas ſinguli ſententias addiderint. Verum ut probari non poteſt, quod quisque Apoſtolorum peculiarem articulum ad ſymbolum apoſtolicum concinnandum addiderit, quaſi cento aliquis conſuendus eſſet: ita nec id probari poteſt, quod talis ſymboli apoſtolici compoſitio in concilio aliquo Hieroſolymitano adornata fuerit. In *quinta* ſynodo Hieroſolymitana juxta Eyſengreinium Apoſtoli, ut divinum cultum inſtituerent, & evangelicas leges ſtabilirent, fidelium cœtu in certos ordines diſtributo, ſingulis ordinibus officia & propriam vivendi normam dederunt, ſacra, cerimonias, preces, jejunia, variosque ritus inſtituerunt. Has autem traditiones ab Apoſtolis non ſcriptis, ſed viva voce eccleſiis communicatas, poſtea Pauli comitem & familiarem Clementem octo conſtitutionum apoſtolicarum libris comprehendiſſe fingit. Verum ut conſtitutiones illæ apoſtolicæ Apoſtolis affictæ ſunt: ita & hoc concilium fictitium eſſe abunde patet. *Sextam* ſynodum Hieroſolymitanam pro diviſione Apoſtolorum varias orbis provincias inter ſe partientium factam eſſe comminiſcitur. *Septimam* autem Hieroſolymitanam ſynodum in obitu B. Virginis Mariæ congregatam fabulatur, omnesque Apoſtolos divinitus convocatos excepto Thoma ejus exequiis adfuiſſe fingit. *Octavam* Hieroſolymitanam ſynodum vocat, quam in theſi præcedente unicam adeoque & primam & ultimam primi ſeculi ſynodum fu-

fuiſſe judicavi. *Nona* Hieroſolymitana Synodus illi eſt, in qua, ut offenſio Judæorum vitaretur, legalia ad tempus fuerunt permiſſa ex Act. XXI. Verum de hac congregatione idem ſentiendum, quod de prima, ſecunda & tertia Synodo Hieroſolymitana ſupra dictum eſt. *Decima* denique Hieroſolymitana Synodus ab Eyſengreinio conveniſſe dicitur, cum Simeon in locum Jacobi Fratris Domini Epiſcopus Hieroſolymitanus eligeretur. Atque his decem Synodis Hieroſolymitanis unam Antiochenam addit Eyſengreinius, in qua canones, qui vulgo apoſtolici dicuntur, conditos ſomniat. Verum quid de iſtis canonibus apoſtolicis ſtatui debeat, in præcedenti capite dictum eſt. Unde facile colligitur, quid de Antiochena hac Synodo ſtatui debeat. Tandem & Synodum Miletanam addit, in qua Paulum Presbyteris Epheſinis Miletum convocatis valedixiſſe ex Act. c. XX. memorat. Verum iſta Presbyterii Miletani & Epheſini congregatio conciliis perperam annumeratur.

III. Fictitium quoque eſt concilium illud Antiochenum, in quo novem canones conditi perhibentur, quos Franciſcus Turrianus ex codice quodam MSto edidit, & tanquam vere apoſtolicos defendit *libr. I. contra Centuriat. Magdeburg. c. 25.* Fictitium, inquam, eſt hoc Antiochenum concilium, & cum illo Antiocheno, in quo Eyſengreinius 85. canones apoſtolicos ſancitos nugatur, pari paſſu ambulat. Conferatur Dallæus *libr. 3. de Pſeudepigraphis apoſtolicis c. 22.* & ex ipſis Pontificiis Natalis Alexander *diſſ. 19. primi ſeculi.*

Digitized by Google

IV. Duo concilia ab Ignatio Epiſcopo Antiocheno & Martyre habita Ruelius *in conciliis ſuis Tom. I. p. 269. & 270.* memorat. Et in uno quidem decretum fuiſſe ait, ne paſcha cum Judæis Luna 14. ſed Dominica proxima celebretur, & ut contra hoc decretum peccantes, eorum participes judicentur, qui Chriſtum interfecerunt. In altero autem Ignatii concilio decretum fuiſſe dicit, ut pro ſabbatho dies dominica, qua Chriſtus reſurrexit, celebretur. Prioris decreti fundamentum quærit in epiſtola Ignatii ad Philippenſes c. 44. Verum in illo loco nulla concilii mentio occurrit. Præterea totam illam epiſtolam ſpuriam eſſe conſtat, & ſi aliunde id non conſtaret, ex hac ipſa ſententia, quod paſcha cum Judæis celebrari non debeat, ſatis colligi id poſſet. Polycarpus enim Ignatio familiaris, & alii Epiſcopi Aſiatici feſtum paſchatos Luna 14. celebrare minime dubitarunt, ut patet ex epiſtolis Polycratis & Irenæi ad Victorem apud Euſebium *libr. 5. c. 24.* Nec dubium eſt, Ignatium quoque hunc morem tenuiſſe. Fuit enim, ut ſe in epiſtola ad Romanos appellat, Syrorum Epiſcopus. Syros autem usque ad tempora concilii Nicæni paſcha eodem cum Judæis tempore celebraſſe Athanaſius in epiſtola ad Africanos teſtatur. Mirum ergo eſt, impoſtorem, qui ſub Ignatii nomine epiſtolam ad Philippenſes confinxit, contrariam Ignatio ſententiam attribuiſſe. Alterius decreti fundamentum ex epiſtola ad Magneſianos *c. 9.* Ruelius depromit. Verum etſi ex iſto loco diem Dominicam loco ſabbathi Ignatii ævo celebratam fuiſſe colligi poſſit, nullum tamen ibi alicujus concilii veſtigium apparet.

V. Im-

Digitized by Google

V. Imprimis vero fictis primi ſeculi conciliis & illud annumerari debet, in quo ab Apoſtolis immaculatam Virginis Mariæ conceptionem decretam Cœleſtinus de Sfondrata Cardinalis in tractatu ſuo, qui innocentia vindicata inſcribitur, aſſerit. Itane vero Apoſtoli in concilio aliquo immaculatam Deiparæ conceptionem decreverunt, qui neminem mortalium excepto Chriſto a peccati reatu excipiendum decernunt, dum omnes in Adamo peccaviſſe Rom. V, 12. & Scripturam omnia ſub peccatum concluſiſſe Gal. III, 22. teſtantur? Cur ergo Pontifices Romani, qui ſe Apoſtolicæ ſedis Succeſſores eſſe jactant, hanc litem de immaculata Mariæ conceptione inter Franciſcanos & Dominicanos tantis contentionibus agitatam dirimere non auſi, & cœleſtem ſapientiam hoc myſterium mortalibus nondum revelaſſe cauſati ſunt? Cur non reſponderunt, jampridem Apoſtolos in concilio congregatos hanc controverſiam decidiſſe, & decretum de immaculata Mariæ conceptione promulgaſſe? Sed de hoc concilio jam alibi egi, nempe in faſciculo obſervationum miſcellanearum obſerv. I.

CAPUT III.

De *Doctrina primi ſeculi ſeu potius Scriptorum eccleſiaſticorum, qui ad primum Seculum vulgo referri ſolent.*

Capitis III. Sectio I.

De *Symbolo Apoſtolico, ejusque Doctrina.*

I.

IN voce Symboli ſimilitudinem nonnulli deprom-ptam arbitrantur ab amicis commune aliquod ſym-poſium ita inſtruentibus, ut ſinguli peculiare aliquod ferculum ad illud conferant. Alii in voce ſymboli ad teſſeram militarem reſpici exiſtimant, quo & ſocii mutuo dignoſcuntur, & ab hoſtibus diſcernuntur; vel etiam ad teſſeras, quibus veteres in pactis & contractibus loco tabellarum vel ſyngrapharum utebantur, cum ſymbolum ſit teſſera pacti, quod cum Deo in baptiſmo inimus. Alii denique e Gentilium myſteriis vocis hujus originem arceſſunt, quibus initiati per certa ſigna muta partim, partim vocalia a profano vulgo, quod procul ab interioribus templorum adytis eſſe jubebatur, diſtinguebantur, quam poſtremam ſententiam amplectitur Anonymus quidam Anglus, cujus hiſtoria ſymboli apoſtolici Londini ſecunda vice A. C. 1703. prodiit, nunc etiam ex Anglicano ſermone in latinum verſa, & Lipſiæ A. C. 1706. typis tradita. Quod autem hic autor ſymbolum apoſtolicum coram gentilibus ſolicite celatum, & ne ipſis quidem catechumenis, niſi bre-

brevi ante baptiſmum ſuſcipiendum tempore traditum & expoſitum fuiſſe ſtatuit, perſuadere mihi non poſſum. Extant enim in publicis Veterum ſcriptis formulæ quædam ſymbolo apoſtolico non abſimiles, quas coram nemine celatas fuiſſe conſtat, etſi inter lac ſimplicis doctrinæ plebejis & rudioribus inſtillandum, & inter ſolidum cibum perfectioribus proponendum diſcrimen ſervaretur. Sane Irenæus *lib. I, cap. 2.* aſſerit, quod eccleſia per univerſum orbem usque ad fines terræ ſeminata ab Apoſtolis & eorum diſcipulis acceperit illorum *fidem, qua eſt in unum Deum, Patrem omnipotentem, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia, quæ eſt in unum Jeſum Chriſtum Filium Dei, incarnatum pro noſtra ſalute, & in Spiritum S. qui per Prophetas locutus eſt.* Conferantur, quæ de myſterio Trinitatis neque coram gentilibus, neque coram catechumenis occultato contra Schelſtratenum prolixe diſſerit Tenzelius *exercit. ſelect. part. 2. p. 42. & ſeq.*

II. Ipſos Apoſtolos, antequam e Palæſtina in totum terrarum orbem diſpergerentur, ſymbolum hoc compoſuiſſe communis fere Pontificiorum eſt ſententia, cui pauci ex noſtratibus accedunt, & illi quidem imprimis, qui ope hujus ſymboli diverſas Chriſtianæ religionis ſectas conciliari poſſe ſtatuerunt. Verum ut ipſos Apoſtolos hoc ſymbolum verbotenus compoſuiſſe probari non poteſt: ita oleum & operam perdunt, qui mediante hoc ſymbolo ſyncretiſmum religionum introducere moliuntur. Nam primum Symbolum Apoſtolicum adæquata credendorum norma

 non

Digitized by Google

non eſt, multique fidei articuli in illo plane omiſſi deprehenduntur, e. g. de ſatisfactione & merito Chriſti, de juſtificatione per ſolam fidem, de fide juſtificante, de imputatione juſtitiæ Chriſti, de unione perſonali, de proceſſione Spiritus Sancti, de univerſali Dei gratia, de univerſali Chriſti merito, de attributis divinis, de peccato, de lege, de regeneratione, de pœnitentia, de prædeſtinatione, de verbo Dei, de baptiſmo & euchariſtia, & plures alii. Quomodo ergo Lutherani cum Papiſtis & Calviniſtis ope ſymboli apoſtolici conciliari poſſunt in his articulis, quorum in ſymbolo apoſtolico nulla plane mentio facta eſt? Quantum autem deinde articulos attinet, ſymbolo Apoſtolico comprehenſos, Calviniani & Papiſtæ alio longe ſenſu verba ſymboli explicant, ac a Lutheranis juxta Scripturas exponuntur, ut Dannhauerus in triplici tabella probat Sigalioni in Crœſiadem Hyperaſpiſten ſubjecta, quarum una ſymbolum apoſtolicum in ſenſu eccleſiæ orthodoxæ, altera in ſenſu Papæo, & tertia in ſenſu Reformatorum exhibet. Quas tabulas Dannhauerianas ſtricturis ſuis perſtringere auſus eſt Samuel Mareſius in diſputatione theologica partim elenchtica, partim apologetica de tribus ſymbolis apoſtolicis ſcilicet Lutheranorum, Pontificiorum, & Reformatorum nuper a Theologo quodam Argentoratenſi editis, quæ Mareſiana Diſputatio in ſylloge diſputationum ejus ſelectiorum *Tom. I. p. 700. & ſeqq.* legitur. Sed quid de his ſtricturis ſentiendum ſit, ipſe Dannhauerus, qui in appendice Hodomoriæ ſuæ Calvinianæ ſtricturis Mareſii ſuas antiſtricturas oppoſuit, *pag. 3344. & ſeqq.* demonſtra-

ſtravit. Nec minus a ſenſu ſymboli apoſtolici orthodoxo quam longiſſime diſcedit ſenſus Arminianus, quem delineat Scherzerus in tabella, quæ tribus Dannhauerianis tanquam quarta adjungi poteſt, & Socinianus, quem Rechenbergius in appendice ad libros Symbolicos exhibet. Qualis ergo concentus Papiſtarum, Calvinianorum, aliorumque ſectariorum cum Lutheranis ſperandus erit, ſi ſectæ illæ ſenſum ſymboli apoſtolici ad ſuas hypotheſes detorqueant? Conferantur quæ contra Syncretiſtas de ſymbolo apoſtolico notavit Calovius *Tom. I. Syſtemat. p. 235. ſeq. 243. ſeqv. 858. ſeqv. 902. & ſeqv.* & in Syncretiſmo Calixtino *pag. 8. & ſeqv.* Ex Reformatis ab hac ſententia, quod ipſi Apoſtoli ſint ſymboli autores, non plane alienus eſt Thomas Tullius in expoſitione ſymboli apoſtolici *p. 5. & ſeq.* etſi addat,, ſymbolum apoſtolicum ſi non ab ipſis Apoſtolis conditum ſit, in eccleſia tamen proxime ab illorum temporibus obtinuiſſe.

III. Eyſengreinii ſententiam ſtatuentis Apoſtolos in concilio quodam Hieroſolymitano ſymbolum apoſtolicum ita concinnaſſe, ut quisque ſuam quaſi ſymbolam ad hoc ſymbolum contulerit, in præcedenti capite recenſuimus. Quam ſententiam, etſi Luciani narrationibus aut hiſtoriolæ de 70. Seniorum cellulis annumeranda videatur, alii quoque inter Pontificios tuentur. Quod nonnunquam tanto cum zelo factum eſt, ut parum abfuerit, quin diſſentientes tanquam hæreticos tractarent. Sane cum Laurentius Valla ab inquiſitore hæreticæ pravitatis rogatus quid

de

de ſymbolo apoſtolico ſentiret, reſpondere non dubitaret, in concilio Nicæno illud compoſitum fuiſſe, & jam ſententiam ſuam multis argumentis probare vellet, regerebat Inquiſitor, non jam probandi, ſed revocandi tempus eſſe, unde Valla ut periculum evaderet reſpondere cogebatur, ſe de ſymbolo hoc credere, quod pia mater eccleſia credit, ut ipſe Valla refert *libr. 4.* adverſus Poggium, ex quo decerptus eſt tractatus Argentorati A. C. 1522. hoc titulo impreſſus: *calumnia Theologica Laurentio Vallenſi Neapoli olim intentata, quod negaſſet ſymbolum membratim articulatimque per Apoſtolos eſſe compoſitum.* Et recte quidem Valla ſymbolum hoc ab ipſis Apoſtolis articulatim membratimque compoſitum negavit, at in eo erravit, quod Patres concilii Nicæni hujus ſymboli autores fuiſſe ſtatuerit, etſi hanc ſententiam in antidoto ad Nicolaum V. pluribus argumentis probare anniſus fuerit, ut Eraſmus in apologia ad libros Alberti Pii Carporum Principis retulit. Tolerabilior tamen eſt hæc Vallæ ſententia quam Sandii, qui hoc ſymbolum in concilio Nicæno ab Arianis contextum in Nucleo ſuo *p. 167.* aſſeruit, quam ſententiam Bebelius *antiq. eccleſ. ſec. 4. p. 879. & 881.* merito refutavit.

IV. Præter Vallam inter Pontificios Eraſmus Roterodamus an ſymbolum apoſtolicum ab ipſis Apoſtolis conditum ſit, dubitavit. Scripſit enim in præfatione ad Matthæum: *Symbolum an ab Apoſtolis proditum ſit neſcio.* Qua propoſitione cum crabrones Pariſienſes irritaſſet, qui in cenſura contra Eraſmum edita

tit.

tit. XI. hanc Eraſmi aſſertionem impietati deſervientem ſcandaloſe propoſitam judicarunt, Eraſmus in declaratione ſua ad cenſuram Facultatis Theologicæ Pariſienſis propoſitionem ſuam de ſymbolo Apoſtolorum vindicavit, id imprimis urgens, quod juxta Cyprianum (pro quo Rufinum nominare debuiſſet, cujus expoſitio in ſymbolum apoſtolicum perperam Cypriani operibus annumerata fuit) ſymbolum hoc in diverſis eccleſiis diverſum fuerit. Si enim ab ipſis Apoſtolis hoc Symbolum ſcriptum fuiſſet, nemo auſurus fuiſſet aliquid addere vel adimere, ſicut Evangeliſtarum ſcriptis nemo temere aliquid addere vel adimere auſus eſt. Sermonem autem illum Auguſtini, in quo ſingulos ſymboli articulos a ſingulis Apoſtolis promulgatos fuisſe narratur, Eraſmus pſeudepigraphum eſſe judicat, idque cuilibet attento lectori ipſum ſtylum perſuaſurum eſſe minime dubitat. Multo minus etymologicum illorum argumentum audiendum eſſe cenſet, qui ſymboli vocem a bolo derivant, quaſi quilibet Apoſtolorum bolum ſuum ad hanc fidei formulam contuliſſet. Totam autem illam narrationem Eraſmus vel pictorum, quibus non minus ac Poetis quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas, vel alicujus, qui catechumenorum memoriæ conſulere voluit, commentum fuiſſe ſuſpicatur. Inter recentiores Pontificios ſymbolum apoſtolicum ab ipſis Apoſtolis conditum inficiatur Ellies du Pin tom. I. bibliothecæ ſuæ, qui etiam ſuam ſententiam adverſus anonymum Cenſorem (Petitdidierium ut creditur) in reſponſo quod ſexto tomo novæ ſuæ bibliothecæ ſubjecit *p. 27.* vindicavit. Quid Marcus

L

cus Epheſius Juliano Romani Pontificis legato, ſymbolum ab ipſis Apoſtolis contextum aſſerenti reſponderit, legi poteſt apud Sylveſtrum Sguropulum in hiſtoria concilii Florentini *ſect. 6. c. 6.*

V. Rationes, quæ ſymbolum apoſtolicum ab ipſis Apoſtolis profectum non fuiſſe perſuadent, videri poſſunt apud Voſſium in diſſertatione de ſymbolo apoſtolico, quæ in ejus tractatu de tribus ſymbolis prima eſt, Tenzelium *in exerc. de Symbolo Apoſtolico*, Neumannum *in diſſertat. hiſtorico-theologica de conditoribus ſymboli apoſtolici*, Heideggerum *in diſſert. de ſymbolo apoſtolico*, quæ eſt decima quinta Tomi ſecundi ſelectarum ejus exercitationum, Voetium *in diſput. de ſymbolo apoſtolorum Tom. I. diſp. p. 64.* Dorſcheum *in Collegio didaſcalico MSC.* cujus verba exhibet Zimmermannus *in analect. p. 230.* Hermannum Witſium *exercit. I. de ſymbolo apoſtolico*, Moſen Amyraldum *in exercit. ad ſymbolum apoſtolicum p. 16. & ſeq.* Basnagium *in exercitationibus anti-Baronianis p. 471.* & in annalibus politico-eccleſiaſticis *ad A. C. XLII. ſect. 17. & ſeq.* Waltherum *in centuria miſcellaneorum quæſt. 97.* Könìgium *in caſibus conſcientiæ catecheticis pag. 104.* Chamierum *in panſtratia catholica Tom. I. libr. 9. c. 10.* Rivetum *in catholico orthodoxo artic. 1. qu. 9.* Dannhauerum *in chriſteide act. 1. thetr. 1. phæn. 9.* Carpzovium *in Iſagog. ad Libros ſymbol. p. 40. 41.* & alios.

VI. Etſi vero ſymbolum apoſtolicum ratione formæ, quam nunc habet, ab Apoſtolis conditum non fue-

fuerit,ratione tamen materiæ apoſtolicum illud eſſe non negamus,cum omnes articuli hoc ſymbolo comprehenſi apoſtolicam doctrinam contineant. Et primæ quidem hujus ſymboli lineæ ductæ videntur in formula baptiſmi a Chriſto præſcripta, quando is diſcipulos ſuos in nomine Patris, Filii & Spiritus S. baptiſmum adminiſtrare juſſit. Quæ baptiſmi formula occaſionem dedit a baptizandis confeſſionem fidei in Patrem, Filium & Spiritum S. exigendi, quæ confeſſionis formula ſucceſſu temporis propter varias occaſiones, & imprimis ob hæreticos in primitiva eccleſia exortos, qui varia fidei capita impugnarunt, a Viris Apoſtolicis eorumque ſucceſſoribus, ex doctrina & ſcriptis apoſtolicis ſubinde aucta fuit, donec in eam, qua nunc ſymbolum apoſtolicum gaudet, formam tranſiit, quod, quo præciſe tempore factum fuerit, determinari vix poteſt. Mirum autem eſt, Scriptores quosdam Pontificios has ſymboli additiones & variationes ſucceſſu temporis factas non inficiari, & tamen hoc ſymbolum ab ipſis Apoſtolis ſimul & ſemel compoſitum tueri. Agnoſcit certe Chriſtianus Lupus Lovanienſis quondam Theologus *in ſcholiis ad Tertullianum de præſcript. adverſus hæret. c. 13. p. 267.* eccleſias Orientales, Africanas, & Rhodanenſes ad verba primi articuli, *credo in Deum*, particulam *unum* adjeciſſe, ut Gnoſticorum de duplici Deo fabulam damnarent. De Africanis eccleſiis id probat ex variis Tertulliani teſtimoniis, de Rhodanenſibus ex variis locis Irenæi, putatque vel ipſum Irenæum, vel ejus anteceſſorem Pothinum ejus mutationis autorem eſſe, & hanc additionem adhuc A. C. 1368. in concilio Vau-

renſi viguiſſe obſervat, mox omnium primum mutationis illius autorem Clementem Romanum fuiſſe ſuſpicatur, qui juxta Irenæum *libr. 3. c. 3.* Corinthiorum fidem reparavit, & annunciavit, quam recens ab Apoſtolis acceperant traditionem. De Orientalibus eccleſiis id probat ex Rufino, qui in expoſitione ſymboli (inter opera Cypriani *edit. Rigalt. p. 508.*) omnes Orientis eccleſias ita ſymbolum recitare dicit: *credo in unum Deum.* Addit additamentum illud ex Africa forte etiam in Sardiniam perveniſſe, cum Lucifer Calaritanus in libro de vitanda hæreticorum communione illo uſus fuerit. Obſervat præterea additamentum illud poſtea ab Afris iterum expunctum, cum Auguſtinus communiter legat: *credo in Deum.* Circa voces *creatorem cœli & terræ*, ſintne ab ipſis Apoſtolis profectæ, an ab aliis ad ſymbolum additæ, mirum eſt quantum ſe Lupus torqueat. Quod olim hæc verba non fuerint in ſymbolo eccleſiæ Romanæ ex Rufino colligit, obſervans eadem omiſſa eſſe a Novatiano *in libro de Trinitate*, & Leone M. *epiſtola 10. ad Flavianum Epiſcopum Conſtantinopolitanum c. 2.* cujus verba contra Eutychianum quendam calumniatorem defendit Vigilius *libr. 4. contra Eutych. c. I.* aſſerens verba ſymboli Romæ ab Apoſtolorum temporibus non aliter tradita fuiſſe ac a Leone adducta fuerant. Confirmat Lupus ulterius hanc ſententiam ex eo, quod Marcellus Ancyranus coram Julio Epiſcopo Romano ſymbolum Apoſtolorum profeſſus verba illa de creatore cœli & terræ non addiderit, quod probat ex Epiphanii panario *hæreſ. 72. c. 3.* Attamen & contrariam ſententiam, quod

quod nempe ipſi Apoſtoli verba *creatorem cœli & terræ* ſymbolo inſeruerint, ſuis argumentis non deſtitui exiſtimat. Nam articulum hunc eſſe originalem & ab ipſis Apoſtolis profectum, non ab aliis adjectum, fortiſſime ſuadere ait Irenæum, qui diſerte dicit, quod S. Clemens apud Corinthios traditam ab Apoſtolis regulam, quæ annunciat *unum Deum omnipotentem factorem cœli & terræ*, promulgaverit. Verum ſi hoc argumentum alicujus valoris eſt, etiam fortiſſime ex prædictis Irenæi verbis perſvaderi poterit particulam *unum* in primo articulo, cum & illa in prædictis Irenæi verbis legatur, originalem & ab ipſis Apoſtolis ſymbolo inſertam eſſe, quam tamen Lupus ab aliis ob Gnoſticorum hæreſin adjectam arbitratur. Nimirum Lupus particulam *unum*, cum hodie in ſymbolo apoſtolico non extet, ab Apoſtolis profectam negat, verba autem *creatorem cœli & terræ*, quia hodie in ſymbolo leguntur, ſemper in eccleſiæ Romanæ ſymbolo lecta pronunciat, etſi admodum fluctuet, & ubi certum pedem figat, non inveniat. Addit Lupus & aliud primi articuli additamentum, dum ex Rufino refert, Aquilejenſem eccleſiam ad primum articulum ob Sabellianam & Patripaſſianam hæreſin verba *inviſibilem & impaſſibilem* addidiſſe.

VII. In ſecundo articulo agnoſcit Lupus eccleſias quasdam legiſſe: *& in unum Jeſum Chriſtum*, idque propter hæreſin Cerinthi, qui Jeſum a Chriſto dividebat. Agnoſcit, quod Rufini ætate neque Romanum neque Orientale ſymbolum verba *deſcendit ad*

inferos legerit, ſiquidem Rufinus ipſe in expoſitione ſymboli id teſtatur. Et quamvis Henricus Vicus Ooſthovii Toparcha in opuſculo de Chriſti deſcenſu ad inferos Rufinum mendacii arguat, Lupus tamen Rufini relationem multis aliis teſtimoniis confirmat, etſi non inficietur, potuiſſe hunc articulum ab ipſis Apoſtolis ſymbolo inſeri, cum Aquilejenſis eccleſia a Marco Evangeliſta plantata eum ſemper in ſuo ſymbolo habuerit. Alias variationes ſymboli in ſecundo articulo a Lupo agnitas brevitatis ſtudio prætermus.

VIII. Circa tertium articulum obſervat in ſymbolo Aquilejenſi, Africano, quin & Romano veteri *eccleſiam* non fuiſſe cognominatam *catholicam*, nec diſſimulat a Pamelio cum Rufinianam ſymboli apoſtolici expoſitionem inter Cypriani opera ederet, epitheton illud contra veterum exemplarium fidem nimis liberaliter adjectam fuiſſe, quod etiam a Voſſio jam ante notatum fuerat. Aſſerit tamen vocem hanc valde antiquam eſſe, a Cypriano & Tertulliano frequenter uſurpatam, etiam Græcis non incognitam fuiſſe, imo a Græcis ad Latinos perveniſſe. Quin etiam fieri potuiſſe cenſet, ut ipſi Apoſtoli hoc epitheton ſymbolo inſeruerint, incertum tamen id eſſe profitetur, etſi de antiquitate hujus vocis minime dubitandum eſſe ſtatuat. Circa eundem articulum tertium ex Rufino obſervat, Aquilejenſem eccleſiam ad verba *reſurrectionem carnis* particulam *hujus* addidiſſe, ut indicaret, eam ipſam carnem reſurrecturam eſſe, quam fideles ſymbolum profitentes ſignaculo crucis fronti impoſito con-

contingunt. Qua de re Rufinus non ſolum in expoſitione ſymboli, ſed etiam ſuarum adverſus Hieronymum invectivarum libro I. agit his verbis: *ad majorem rei fidem addo aliquid amplius: & calumnioſorum neceſſitate compulſus, ſingulare & præcipuum Eccleſiæ noſtræ myſterium pando. Etenim cum omnes Eccleſiæ ita ſacramentum ſymboli tradant, ut poſtquam dixerint peccatorum remiſſionem, addant carnis reſurrectionem: ſancta Aquilejenſis Eccleſia Dei ſpiritu futuras adverſum nos calumnias prævidente: ubi tradit carnis reſurrectionem, addit unius pronominis ſyllabam: & pro eo quod cæteri dicunt, carnis reſurrectionem: nos dicimus,* hujus carnis reſurrectionem: *quo ſcilicet frontem, ut mos eſt, in fine ſymboli ſignaculo contingentes: & ore carnis hujus videlicet quam contingimus reſurrectionem fatentes: omnem venenatæ adverſum nos linguæ calumniandi aditum præſtruamus.* (Tom. V. operum Hieronymi *editionis novæ Pariſienſ. 1706. p. 263.*) Ex quibus Rufini verbis hoc etiam patet, quod olim articulus de reſurrectione carnis in ſymbolo apoſtolico ultimus fuerit, poſtea vero etiam articulus de *vita æterna* acceſſerit, cui additamento forte Platonicos & Origeniſtas, variationem ſtatus poſt mortem aſſerentes, occaſionem dediſſe Lupus conjicit.

IX. Mirari ergo ſubit, quod Lupus, qui tot ſymboli apoſtolici mutationes & additiones ſucceſſu temporis factas agnoſcit, nihilominus adverſus Marcum Epheſium, nec non contra Gerardum Johannem Voſſium aliosque probare contendat, Apoſtolos eſſe hujus ſymboli autores. Quod argumentum non ſolum in alle-

allegatis ſcholiis ad Tertullianum de præſcriptionibus adverſus hæreticos pertractat, ſed etiam in ſcholiis ad canones & decreta Synodorum generalium & provincialium Tom. I ubi præmittitur diſſertatio de ſymbolo apoſtolico & Nicæno, cujus cap. 2. apoſtolicam ſymboli originem non quidem probare audet autoritate erronis illius Judæi, qui a tempore paſſionis Chriſti in orbe adhuc vagari dicitur, & quem Matthæus Paris ad A.C. 1228. de Apoſtolorum diviſione & prædicatione, & ſymbolo multa retuliſſe tradit, neque autoritate Johannis Raguſini, qui in concilio Baſileenſi adverſus Rockyzanam Huſſitarum Primatem diſputavit, ſymboli apoſtolici autoritatem vindicavit, cum is probationibus ſuis aliqua falſa admiſcuerit, interim tamen multos alios irrefragabiles teſtes hanc opinionem de Apoſtolis ſymboli autoribus confirmare putat. Cum autem huic ſententiæ tot ſymboli varietates & additiones adverſari videantur, difficultati huic ſe obviam ire poſſe Lupus exiſtimat, ſi inter ſymbolum traditum & ſcriptum diſtinguat, & ſcriptum quidem ſymbolum non item ſymbolum oretenus traditum his mutationibus obnoxium fuiſſe aſſerat. Cujus diſtinctionis illuſtrandæ cauſa addit, ſymbolum fuiſſe ex iis, quæ ſcripto mandari antiqua arcani diſciplina non permiſerit, & ne catechumenis quidem, ut illud pro juvanda memoria deſcriberent, conceſſum fuerit, ſed omnes auditu illud perdiſcere oportuerit. Verum ſi antiqua arcani diſciplina ſymbolum deſcribi non permiſit, quomodo diſtinctio inter ſymbolum ſcriptum & traditum ſervari poterit? Et unde probari poterit apoſtolicum ſymbo-

bolum nunquam ſcriptis mandatum fuiſſe? Adducit quidem Lupus Hieronymum in epiſtola ad Pammachium epiſt. 61. contra Johannem Hieroſolymitanum, ubi ſymbolum fidei & ſpei noſtræ ab Apoſtolis traditum non in charta, ſed in tabulis cordis ſcribi dicitur, verum ipſe Lupus agnoſcit, non defuiſſe Scriptores eccleſiaſticos, qui ſcriptis ſuis hujus ſymboli articulos inſeruerunt, quod etiam ante pacem a Conſtantino Auguſto eccleſiis datam a Tertulliano factum eſſe dicit. Sane etiam ſymbolum Nicænum ex arcani diſciplina in hiſtoria ſua eccleſiaſtica exprimere non audebat Sozomenus, ne forte illud iis, qui myſteriis nondum ſunt initiati, ſi in hiſtoriam ſuam eccleſiaſticam inciderent, innoteſceret, ut ipſe *libr. I. hiſtor. eccleſ. c. 20.* refert, at neque Euſebium, neque plures alios Scriptores ea ſuperſtitio tenuit, ut ſymbolum Nicænum chartis inſcribere dubitarent. Nec ullius ponderis eſt ratio, ob quam Rufinus ſymbolum apoſtolicum non ſcriptum ſed oretenus traditum fuerit, nempe *ut certum eſſet neminem hæc ex lectione, quæ interdum pervenire etiam ad infideles ſolet, ſed ex Apoſtolorum traditione didiciſſe,* quaſi vero ea quæ oretenus traduntur non æque ac ea quæ ſcripto conſignata ſunt, ad infideles pervenire poſſint. Et ſi ſymbolum apoſtolicum ſcribi non debuit, falſum erit, quod Cardinalis Julianus Cæſarinus Marco Epheſio in concilio Florentino reſpondit, nempe ſymbolum apoſtolicum, quale ipſi Apoſtoli tradiderunt, Romæ in Archivis ſervari tanquam primarium monumentum, ut refert Sguropulus *in hiſt. concil. Florent. ſect. 6. c. 6.* Quod tamen Marcus Epheſius credere noluit,

luit, & forte nemo id temere credet, donec primarium illud monumentum ex Archivis Romanis prodeat, ut appareat, Romanam eccleſiam Apoſtolorum ævo eandem plane ſymboli apoſtolici formam habuiſſe, quam nunc habet. Id vero nunquam, ut opinor, demonſtrabitur. Unde & Lupus adhuc aliud ſententiæ ſuæ effugium quærit, diſtinguens inter verba ſymboli & inter ejus ſenſus ſeu ſententias, & non tam verba quam ſenſus ab apoſtolico chariſmate profectos pronuncians. Verum & hæc diſtinctio Lupum nihil juvat, cum ſtatum controverſiæ non feriat. Symbolum enim apoſtolicum quoad ſenſus & ſententias Apoſtolorum doctrinæ conforme eſſe Voſſius, contra quem Lupus diſputat, non negavit, ſed tantum aſſeruit, ſymbolum apoſtolicum, quod hodie ſub illo nomine in eccleſiis traditur, ab Apoſtolis verbotenus ſcribi non potuiſſe, cum hoc ſymbolum temporis ſucceſſu in variis eccleſiis varie mutatum fuerit. Quam Voſſii ſententiam tacite approbat Paſchaſius Queſnelius. Poſtquam enim *diſſert. 14. ad opera Leonis M. p. 713.* obſervaverat, ex Leonis epiſtolis ad Monachos Palæſtinæ, ad Flavianum Conſtantinopolitanum aliiſque locis manifeſtum eſſe, quod Pontifex in ea fuerit ſententia, omnes quotquot erant per univerſum orbem eccleſias eodem, quo utebatur Romana, ſymbolo apoſtolico pariter uſas in traditione ſymboli ante baptiſmum, ſubjicit, hac de re conſulendum eſſe doctiſſimum Voſſium in diſſert. I. de tribus ſymbolis, qui contrariam amplexus eſt opinionem, *nec enim*, ait, *de his plura dicere animus eſt.* Quæ poſtrema verba ſatis innuunt, Ques-

ne-

nelium magis ad Voſſii quam ad Pontificis Leonis M. ſententiam inclinaſſe.

X. Si Natalem Alexandrum *diſſ. XI. primi ſeculi* evolvamus, deprehendimus, quod ipſe quoque cum pleriſque Pontificiis defendere conetur, ſymbolum, quod apoſtolicum vocatur, ab Apoſtolis traditum eſſe. Cum autem ipſum non lateret, ſymbolum hoc non in omnibus eccleſiis iisdem verbis pronunciatum fuiſſe, nec eundem ſententiarum numerum in recitatione hujus ſymboli apud omnes eccleſias obtinuiſſe, ſed in hac eccleſia paucioribus, in alia pluribus ſententiis ſymbolum apoſtolicum conſtitiſſe, & ex eo inferri poſſe, quod Apoſtoli hoc ſymbolum iis ſententiis, eo ordine, & iisdem verbis, quibus nunc in eccleſia recitatur, non compoſuerint, reſpondet, negari quidem non poſſe, quod verba & ſententiæ ſymboli in variis eccleſiis variaverint, interim in Romana eccleſia ejusmodi variationes non contigiſſe, ſed in ſola eccleſia Romana ſymbolum apoſtolicum eo ordine, iisque plane verbis & ſententiis recitari, quo ab Apoſtolis traditum eſt. Id probat ex Ambroſii *libr. I. epiſt. 7. ad Siricium*, ubi dicitur: *eccleſia Romana ſymbolum Apoſtolorum intemeratum ſemper cuſtodit & ſervat*, & ex Rufini expoſit. ſymboli, ubi aſſeritur, quod *in eccleſia urbis Romæ nulla hæreſis exordium ſumſerit*. Vnde Natalis Alexander factum eſſe putat, quod cum in aliis eccleſiis ob novellas hæreſes emergentes nonnulla ſymbolo apoſtolico adjecta fuerint, ſola Romana eccleſia, quippe ab ortu novarum hæreſium libera his additamentis non uſa fuerit. Verum ut eccleſia Romana non minus ac

aliæ variis hæreſibus infeſtata fuit, quicquid Rufinus de illa celebrat: ita etiam de eccleſia Romana dici non poteſt, quod ſymbolum apoſtolicum quoad verba & ſententias intemeratum ſemper cuſtodiverit. Recte enim Jeſuita Johannes Garnerius *not. ad librum Diurnum Roman. Pontif. p. 161. 162.* obſervat, hodiernum ſymbolum apoſtolicum in tribus articulis a ſymbolo veteris Romanæ eccleſiæ differre. Nam in primo ſymboli veteris Romani articulo omittebantur verba: *creatorem cœli & terræ*, quæ in hodierno leguntur, & Garnerius ob Manichæos mundum a Diabolo conditum aſſerentes, & Romæ Leonis M. tempore detectos, addita exiſtimat. In ſecundo Romani ſymboli veteris articulo omittebantur verba: *deſcendit ad inferos*, quæ in hodierno ſymbolo leguntur, & juxta Garnerii conjecturam Eutichianis Chriſti animam negantibus quinto ſeculo oppoſita fuerunt; quæ conjectura ex falſa hypotheſi Garnerio nata eſt, quaſi ſola Chriſti anima ad inferos deſcenderit. In tertio ſymboli Romani veteris articulo omittebantur verba: *& vitam æternam*, quæ in hodierno ſymbolo leguntur, & juxta Garnerium occaſione Origeniſtarum temporalem & mutabilem electorum felicitatem ſtatuentium ſymbolo tum addita fuerunt, cum liber Origenis περὶ ἀρχῶν Romæ viſus eſt. Et triplicem hanc Romani ſymboli veteris mutationem, quæ ex Rufiniana ſymboli expoſitione conſtat, Natalis Alexander inficiari non poteſt, excipit tantum quoad primum articulum, verba *creatorem cœli & terræ* in veteri ſymbolo Romano omiſſa eſſe, quod ſub vocabulo *omnipotentem* facile includerentur. Si autem hæc

Digitized by Google

hæc verba non explicite in ſymbolo veteri apoſtolico lecta ſunt, ſed tantum implicite, quatenus creator cœli & terræ ſub Dei omnipotentia continetur, non video, quomodo probare poſſit ſymbolum hodiernum apoſtolicum quoad ipſa verba cum veteri ſymbolo Romano convenire. Excipit quoad ſecundum articulum, verba *deſcendit ad inferos* contineri ſub verbis *ſepultus eſt*, quam ſolutionem ex Rufino depromptam eſſe dicit. Sed quomodo hanc Rufini ſolutionem approbare poteſt Natalis Alexander, qui cum aliis Pontificiis articulum de Chriſti deſcenſu ad inferos recte a ſepultura diſtinguit, etſi cum iisdem deſcenſum Chriſti ad inferos de deſcenſu animæ Chriſti in limbum Patrum male explicet. Fateatur igitur neceſſe eſt, ſymbolum hodiernum apoſtolicum cum veteri Romano neque eodem verborum tenore, neque eodem ſententiarum numero convenire. Quoad tertium articulum excipit verba *vitam æternam* omiſſa quidem eſſe in veteri ſymbolo Romano, interim tamen virtute contineri ſub verbis *reſurrectionem carnis*. Verum hæc etiam exceptio ſcopum non ferit. Probandum enim Alexander in ſe ſuſceperat, ſymbolum hodiernum apoſtolicum eodem ordine, iisdem verbis & ſententiis recitari, quibus ab ipſis Apoſtolis traditum eſt, quod tantum abeſt, ut probare potuerit, ut potius contrarium fateri cogatur, dum agnoſcit, quod Apoſtoli articulos de creatore cœli & terræ, & de deſcenſu Chriſti ad inferos, & de vita æterna implicite tantum ſub aliis articulis complexi fuerint, hodiernum autem ſymbolum apoſtolicum tres illos articulos explicite profiteatur.

XI. Cum autem ſymbolum, quod apoſtolicum vulgo dicitur, Apoſtolorum ætate iisdem, quibus nunc recitatur, verbis & ſententiis, ab ipſis Apoſtolis compoſitum non fuiſſe ſatis conſtet, eorum ſententia approbari non poteſt, qui hujus ſymboli in ſcriptis apoſtolicis aliquoties mentionem injectam fuiſſe ſibi perſvadent. Sunt qui Johannem cum in epiſtola ſecunda ſcribit: *ſi quis ad vos veniat, & ταύτην τὴν διδαχὴν non afferat, eum nec in domum recipite, nec ave ei dicite*, per ταύτην τὴν διδαχὴν ſ. per hanc doctrinam ſymbolum apoſtolicum intellexiſſe exiſtimant, & inde colligunt, ſymbolum apoſtolicum Apoſtolorum ætate teſſeræ hoſpitalis inſtar fuiſſe, ſine qua chriſtiani peregre euntes a neminc hoſpitio excepti fuerint. Sunt qui Paulum ad ſymbolum apoſtolicum reſpicere ſtatuunt, cum τὰ ςοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ Hebr. V, 12. aut ἀναλογίαν τῆς πίςεως Rom. XII, 6 aut τὴν καλὴν παρακαταθήκην 2. Tim. I, 14. nominat. Sunt qui a Juda v. 3. ſymbolum apoſtolicum τὴν ἅπαξ παραδοθεῖσαν τοῖς ἁγίοις πίςιν vocari arbitrantur. Verum his dictis ad ſymbolum il ud, de quo nunc agimus, apoſtolicum reſpici gratis dicitur.

XII. Etſi autem hoc ſymbolum verbotenus ab Apoſtolis conditum non ſit, doctrinam tamen apoſtolicam, ut jam ſupra notavimus, in illo contineri certum eſt, etſi ejus verba a multis perverſo ſenſu explicentur. Et exercitii quidem cauſa perverſos ejusmodi ſenſus ſymbolo huic affinxerunt Jeſuitæ, ut oſtenderent, quam facile autoris alicujus ſcripta in alienum ſen-

Digitized by Google

ſenſum detorqueri poſſint, ſi quis vim illis inferre velit. Quod Jeſuitarum factum excuſat & approbat Theophilus Raynaudus *in ſyntagmate de libris propriis p.37.* & *in tractatu de bonis & malis libris p.294.* ubi perverſam illam ſymboli expoſitionem a Jeſuitis excogitatam exhibet. Verum Johannes Vergerius Abbas Sancyranus, qui ſub Petri Aurelii nomine latere voluit, *in apologia Epiſcoporum Galliæ p.72.* per blaſphema ejusmodi exercitia atheiſmo fores aperiri, & ſanam doctrinam ludibrio exponi monuit. Quomodo autem Pontificii, Calviniani, Sociniani & Arminiani ſerio ſymbolum apoſtolicum pervertant, oſtendunt tabulæ, quarum ſupra mentionem fecimus, unde in variis ſymboli expoſitionibus omnia probanda, ſed bona tenenda ſunt.

XIII. Inter veteres ſymbolum apoſtolicum ſcripto expoſuit Photinus hæreticus, de quo peculiari diſſertatione egi *beptad. diſſert. diſſ. 6.* Ita autem Photinus in explicatione ſymboli hujus verſatus eſt, non ut rationem dictorum audientibus explicaret, ſed ut ſimpliciter & fideliter dicta ad argumentum ſui dogmatis traheret, ut refert Rufinus Aquilejenſis Presbyter, qui & ipſe apoſtolicum ſymbolum expoſuit. Et Photini quidem tractatus pridem periit. Rufini autem expoſitio ſymboli apoſtolici non ſolum inter Rufini, ſed etiam inter Cypriani & Hieronymi opera legitur. Alios quosdam veteres, qui ſymbolum apoſtolicum explicarunt, recenſet Bona *in Pſalmodia c.16. p.325.* ubi nominat Ambroſii tractatum in ſymbolum apoſtolicum, Leonis M. ſermonem II. in paſſione Domini, & ſer-

ſermonem contra hæreſin Eutychetis, Auguſtini tractatus de fide & ſymbolo, de ſymbolo ad Catechumenos, enchiridion ad Laurentium & varios ſermones, Chryſoſtomi homiliam de ſymbolo, quam tamen latini autoris eſſe exiſtimat, Venantii Fortunati exegeſin in ſymbolum, Chryſologi ſermonem 56. & ſequentes, Athanaſii epiſtolam ad Jovinianum, Maximi Taurinenſis homiliam de expoſitione ſymboli, D. Thomæ opuſculum 16. & Dionyſii Carthuſiani opuſculum de vita Curatorum. Ex recentioribus Pontificiis prolixe in ſymbolum apoſtolicum ſcripſit Angelus del Bas, cujus expoſitiones in ſymbolum apoſtolicum Romæ A. 1596. paulo ante autoris mortem, & iterum A. 1614. ex typographia Vaticana, nondum tamen integræ, ſed ſeptem tantum articulos complexæ, & in articulo de Chriſto ad judicandos vivos & mortuos venturo finientes, prodierunt. Tomus enim ſecundus reliquos articulos continens, quem Lucas Waddingus *in bibliotheca Scriptorum ordin. Minor. p. 24.* ſe editurum promiſit, nondum, quod ſciam, evulgatus eſt. Extat etiam Eraſmi Roterodami dilucida & pia expoſitio ſymboli, quod Apoſtolicum dicitur, ut Johannem Heſſelium, Robertum Bellarminum & alios taceamus. Ex Reformatis hoc ſymbolum explicarunt Moſes Amyraldus in exercitatione ad ſymbolum apoſtolicum, quam Jacobo Capello ſuo in Salmurienſi Academia Collegæ dedicavit, Johannes Pearſonius Epiſcopus Ceſtrienſis in expoſitione ſymboli apoſtolici, Anglice primum ſcripta, & poſtea juxta quintam editionem Anglicanam in linguam latinam tranſlata & Francofurti ad Viadrum A. 1690. edita, Her-

Digitized by Google

Hermannus Witſius in exercitationibus ad ſymbolum apoſtolicum, quarum tertia editio ab Autore recognita Amſtelodami A. 1697. prodiit, Johannes Heinricus Heideggerus in duabus diſſertationibus de ſymbolo apoſtolico, quæ inſertæ ſunt tomo 2. diſſertationum ſelectarum, Thomas Tullius in expoſitione ſymboli apoſtolici, quam ſuo præcipuorum Theologiæ capitum enchiridio didactico adjunxit, cujus quinta editio Oxonii A. C. 1700. lucem publicam aſpexit, & Anonymus Anglus in hiſtoria ſymboli apoſtolici, quæ ex Anglicano ſermone in latinum translata Lipſiæ A. C. 1706. prodiit, quibus Lambertus Danæus, Matthias Martinius & alii plures addi poſſunt. Ex noſtris videri poterunt Nicolaus Selneccerus in ſecunda parte Pædagogiæ chriſtianæ, Chriſtophorus Irenæus in explicatione ſymboli apoſtolici germanice ſcripta, cujus titulus: Symbolum apoſtolicum, das iſt / die Artickel unſers Chriſtlichen Glaubens ausgeleget / mit Vermeldung und Widerlegung allerley Irrthum und Ketzereyen / beyde alte und neue / ſo darwider entſtanden / Förſterus in problematibus catecheticis, Schilterus in theſauro catechetico, Dannhauerus in lacte catechetico *part. 3. 4. & 5.* aliique.

XIV. Non patitur autem inſtituti noſtri ratio, ut cum his autoribus aliisque ſymboli apoſtolici interpretibus ſingulos hujus ſymboli articulos pertractemus. De uno atque altero aliqua notaſſe ſufficiat. Profitemur ergo in hoc ſymbolo fidem noſtram in Deum Triunum, Patrem, Filium & Spiritum Sanctum. Patris enim nomen, quod ſtatim ſub initium ſymboli

Digitized by Google

occurrit, hic non eſſentialiter prout omnibus Trinitatis perſonis commune eſt, ſed perſonaliter pro prima Trinitatis perſona accipi dubium non eſt, unde etiam talis hujus denominationis ratio attendenda eſt, qua Pater a Filio & Spiritu S. diſtinguitur. Eſt autem perſonalis ille Patris character activa generatio, quia ab æterno Filium ſibi coæternum generavit. Anonymus Anglus, qui hiſtoriam ſymboli Apoſtolorum edidit, etſi in voce Patris ad æternam Filii generationem reſpici non plane inficietur, imprimis tamen Patris nomen hoc loco omnium rerum autorem cauſam atque originem ſignificare ſtatuit, & ſuſpicatur hoc Patris nomen Gnoſticis in ſymbolo oppoſitum fuiſſe, cum illi Deum aliquem inferiorem Patrem Regemque omnium appellarent, adverſus quos ſymbolum apoſtolicum Patris nomen ſummo Deo vindicaſſe putat *p. 61. & ſqq. edit. latinæ.* Quæ ratio etſi ſubtiliter excogitata ſit, vereor tamen ne a veritatis ſcopo aberret. Antequam enim Gnoſticorum colluvies emergeret, chriſtiani in nomine Patris, Filii & Spiritus S. baptizabantur, ex qua baptiſmi formula nomen Patris in ſymbolum apoſtolicum derivatum eſſe plane mihi perſuadeo. Quod autem in Patris nomine reſpectus ad æternam Filii generationem habeatur, confirmari poteſt ex ſequentibus verbis, ubi Chriſtus Filius Dei unigenitus dicitur, quod nomen Chriſto non aliam ob rationem competit, quam quia ex ſubſtantia Patris ab æterno generatus eſt Pſ. II, 7.

XV. Equidem Anonymus Autor hiſtoriæ ſymboli apoſtolici quatuor alias cauſas adducit, ob quas

quas Chriſtum Filium Dei appellari exiſtimat, nempe (1) quia Spiritus S. virtute miraculoſe conceptus eſt, *Luc. I, 35.* (2) quia a Patre ex mortuis reſuſcitatus & ad aliam vitam quaſi genitus fuit, *Actor. XIII, 33.* (3) quia ſpeciali Dei voluntate ad officium ſuum a Patre ſanctificatus & miſſus eſt *Joh. X, 36.* & (4) quia ſedens ad dextram majeſtatis Dei omnium hæres conſtitutus eſt *Hebr. I, 2. & ſeq.* Verum hæc ex Socinianorum lacunis hauſta ſunt, nec probari poſſunt. Fuit enim Chriſtus Filius Dei, antequam in utero B. Virginis a Spiritu S. conciperetur, fuit Filius Dei, antequam ex mortuis reſuſcitaretur; fuit Filius Dei, antequam ad officium ſuum ſanctificaretur, & in mundum mitteretur, fuit denique Filius Dei, antequam omnium hæres conſtitueretur. Neque dicta a Socinianis & autore anonymo allegata probant, quod probare debent, ut oſtendit Calovius *Tom. III. Syſtem. pag. 621. & ſeqv.* Interim in anonymo autore hiſtoriæ ſymboli apoſtolici hoc probandum eſt, quod æternam Filii generationem ex patris ſubſtantia haud perinde ut Sociniani neget, ſed eam voce *unicum* vel *unigenitum* in ſymbolo indicari concedat.

XVI. Epiſcopius & alii Arminiani æternam Filii generationem ex Patris ſubſtantia creditu neceſſariam inficiantur, cum in ſymbolo apoſtolico nulla ejus mentio injiciatur. Verum hypotheſis illa falſa eſt, quod omnia creditu neceſſaria ſymbolo apoſtolico contineantur. Deinde vero & hoc falſum eſt, quod æterna Filii generatio in ſymbolo apoſtolico non commemoretur. Nam & Patris, & Filii, & quidem uni-

geniti mentio æternam illam Filii ex Patris ſubſtantia generationem innuunt. Conferantur, quæ contra Epiſcopium diſſerit Georgius Bullus in judicio eccleſiæ catholicæ de neceſſitate credendi, quod Dominus noſter Jeſus Chriſtus ſit verus Deus, c. 5. ubi etiam autor irenici irenicorum Daniel Zwickerus refutatur, qui ipſum ſymbolum indicare cenſet, cur Chriſtus Dei Filius vocetur, nempe quia a Spiritu S. conceptus, ex Maria natus, paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus mortuus & ſepultus eſt, deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit, ad cœlos aſcendit, ſedit ad dextram Patris venturos judicare vivos & mortuos, quaſi his verbis delineetur, de quali Dei Filio ſymbolum loquatur. Quis enim credat in tam brevi & conciſo ſymbolo tam prolixam Filii Dei deſcriptionem contineri, quæ ferme dimidiam ejus partem implet? Et quid Chriſti paſſio, crucifixio, mors, ſepultura, & deſcenſus ad inferos ad declarationem filiationis Chriſti faciunt? Poſtremo Bullus in eodem capite autorem quoque Racovienſis catechiſmi non immerito refutat, qui gloriatur, ſe ſuosque ſocios de Chriſti perſona id ſolum credere, quod natura ſit homo verus, qualem eſſe teſtatur fidei ſymbolum, quod apoſtolicum vocatur, & quod univerſi chriſtiani amplectantur. Etſi enim omnes Chriſtiani hoc ſymbolum amplectantur, non tamen in ſenſu Sociniano illud amplectuntur, ſed in ſenſu orthodoxo & Scripturæ S. conformi, neque credunt in hoc ſymbolo tantum veram Chriſti humanitatem tradi, cum verba *Filium ejus unigenitum Dominum noſtrum* etiam veram ejus Deitatem clariſſime teſtentur.

XVII.

XVII. Neceſſariam autem eſſe fidem in Chriſtum verum Dei Filium ipſa ſcriptura inculcat. Indicat enim neceſſitatem præcepti, cum Johannes ait: *hoc eſt præceptum ejus, ut credamus in nomen Filii ejus Jeſu Chriſti* 1. Joh. III, 23. Indicat etiam neceſſitatem medii, cum idem Apoſtolus ait: *quisquis confeſſus fuerit, quod Jeſus ſit Filius Dei, Deus in eo manet & ipſe in Deo* 1. Joh. IV, 15. *nec mundum vincere poteſt, niſi qui credit, quod Jeſus ſit Dei Filius* 1. Joh. V, 5. Neque his dictis obſtat, quod Johannes in eodem prioris ſuæ epiſtolæ capite dicit: *qui credit, Jeſum eſſe Chriſtum ex Deo natus eſt* 1. Joh. V, 1. ex quibus verbis Epiſcopius infert, hoc tantum eſſe neceſſarium, ut credamus Jeſum eſſe Chriſtum ſeu verum Meſſiam. Nam Johannes his verbis neceſſitatem fidei in Chriſtum Filium Dei non excludit. Et quamvis Epiſcopius excipiat, quod aliud ſit eſſe Filium Dei, aliud ab æterno generari, nec hoc, ſed illud tantum creditu ſit neceſſarium, cum a re ipſa ad rei modum non valeat conſequentia, Scriptura tamen alium modum ignorat, quo Chriſtus ſit Filius Dei, quam generationem ab æterno factam, ideoque hæc generatio non ad rei modum, ſed ad rem ipſam pertinet, niſi generalem modum dicere velis, qui ad quæſtionem an ſit ſpectat, qua de re Rappolti Theologia aphoriſtica in priorem Johannis epiſtolam *pag. 523. & ſeqq.* videatur.

XVIII. Vexatiſſimus eſt articulus ſymboli apoſtolici de Chriſti ad inferos deſcenſu, tot ſententiis & expoſitionibus obnoxius, ut omnes enumerare nimis longum foret. Aliquas tamen quin commemo-

rem omittere non poſſum. Et Samuel quidem Bochartus *in epiſtola ad Tapinum p. 982.* agnoſcit, in ſymbolo apoſtolico Chriſti deſcenſum ad inferos ab ejus morte & ſepultura diſtingui, ſed per deſcenſum ad inferos nihil aliud intelligi exiſtimat, quam quod Chriſtus ad ſtatum usque mortuorum humiliatus fuerit, & per triduum in eo manſerit. Verum, ſi hoc tantum per Chriſti ad inferos deſcenſum notaretur, non opus fuiſſet, breviſſimo huic ſymbolo hanc particulam addere, quia ex verbis *mortuus & ſepultus eſt, & tertia die reſurrexit a mortuis* ſatis elucefcit, Chriſtum ad mortuorum usque ſtatum perveniſſe, & per triduum in eo permanſiſſe. Neque per Bocharti ſententiam, ut ipſe ſibi perſvadet, ordini ſymboli optime conſulitur, cum Chriſtus jam antea, quam ſepeliretur, in ſtatu mortuorum fuerit. Quod autem hæc particula addita fuerit, ad triduanam in ſtatu mortuorum permanentiam indicandam, probari non poteſt. Aliud enim eſt deſcendere ad inferos, aliud per triduum in ſtatu mortuorum permanere. Falſum quoque eſt, quod Bochartus voces ſcheol & ᾅδης nusquam de inferno uſurpari dicit. Hæc enim ſententia non minus a veritate aberrat, quam contraria Scriptoris alicujus anonymi, qui in diſquiſitione de ſtatu animarum ſeparatarum Anno 1670. edita aſſerit, voces illas nunquam in Scriptura S. aliter quam de inferno uſurpari, etſi autor ille infernum fabuloſe deſcribat, nempe per ſubterraneum omnium animarum ſeparatarum, ſive in judicium non venturæ, ſive judicandæ, ſive jam judicatæ ſint, receptaculum, in quo eas

eas quodammodo dormire & variis pro diverſa conditione ſomniis affici, comminiſcitur. Illud tamen Bocharto libenter largimur, quod deſcendere ad inferos in Scriptura nonnunquam idem ſit, ac in mortuorum ſtatum redigi. At per Chriſti ad inferos deſcenſum nihil aliud quam ſtatum mortuorum intelligi, ferri non poteſt, quia Chriſtus ita ad inferos deſcendit, ut poſt vivificationem ſuam in Spiritu profectus ſpiritibus carcere infernali concluſis prædicaverit, iisque præconis inſtar edictum æternæ damnationis promulgaverit *1. Petri III, 18. 19.* Equidem Bochartus hunc locum de prædicatione, quæ temporibus Noæ facta eſt, intelligit, quæ ſententia etiam pluribus aliis placuit, etſi diverſo modo illam explicent. Nam Johannes Clericus *annot. ad Davidis Clerici qu. 18. p. 190.* per Chriſti Spiritum intelligit æternam ejus divinitatem, & per πνεύματα ἐν φυλακῇ bonos Angelos cuſtodiæ hominum a Deo præfectos, quaſi Petrus dixiſſet Chriſtum in divinitate ſua & Angelis ſanctis ejus comitibus veniſſe ad antediluvianos, & prædicaſſe incredulis temporibus Noæ, & per hunc juſtitiæ præconem tota die manus ſuas expandiſſe. Quemadmodum enim ante everſionem Sodomæ Filius Dei cum duobus Angelis in terras deſcendit: ita eundem ante diluvium cum Angelis iviſſe putat, ut Noachum de inſtante diluvio, niſi homines reſipiſcerent, admoneret. Nec mirum eſſe dicit, quod in hiſtoria diluvii Angelorum mentio non fiat, cum etiam in hiſtoria promulgatæ legis Moſes Angelorum non meminerit, cum tamen *Act. VII, 34.* lex per Angelorum miniſterium data memoretur. Eandem hujus dicti inter-

terpretationem repetit Clericus *in ſuis ad N.T. annotationibus Tom. II. p. 379.* Verum etſi hæc ſententia Clerico ita arrideat, ut nullam magis cum verbis Apoſtoli convenire cenſeat, durum tamen eſt per πνεύμασι ἐν φυλακῇ cuſtodes hominum Angelos intelligere, & dicere, quod Chriſtus in Angelis h. e. una cum Angelis ad antediluvianos iverit. Parum quoque probabilitatis habet ſententia Ariæ Montani, qui per πνεύμασι ἐν φυλακῇ animas in arca ſervatas intelligit, iisque Chriſtum per Noachum prædicaſſe ſcribit. Potius, ſi Petrus de prædicatione Noachi temporibus facta loqueretur, cum Auguſtino *epiſt. 99. ad Evodium* dicendum foret, quod per πνεύμασι ἐν φυλακῇ intelligantur animæ antediluvianorum, quæ in tenebris ignorantiæ & incredulitatis tanquam in carcere aliquo verſatæ ſunt, vel cum Gerhardo *comment. ad h. l.* quod Chriſtus prædicaverit antediluvianis, qui nunc ob incredulitatem ſuam in carcere infernali conſtituti ſunt, quam ſententiam Gerhardus aliis præferendam judicat. Verum cum Petrus in antecedentibus verbis de Chriſti morte & vivificatione egerit, & in ſequentibus verbis ejus reſurrectionem, aſcenſionem in cœlum, & exaltationem ad Dei dextram deſcribat, rectius, ut puto, alii Theologi prædicationem, de qua Petrus loquitur, illo tempore factam eſſe ſtatuunt, cum Chriſtus vivificatus ante reſurrectionem ſuam virtute divina ad locum damnatorum ivit, & damnatis ſpiritibus incredulitatem, qua ſemetipſos in perniciem conjecerunt, exprobravit, iisque majeſtatem ſuam manifeſtavit. De ſententia Lucæ Oſiandri, qui antediluvianos quosdam ante

Digitized by Google

te mortem converſos, & poſt mortem in loco extra cœlum & infernum tertio usque ad Chriſti ad inferos deſcenſum, per quem ex illo loco educti ſunt, ſervatos arbitratur; de Heſſelio, qui Petrum de prædicatione gentilibus in ſpirituali quadam captivitate ſedentibus per Apoſtolos facta loqui autumat; de Calvino, qui φυλακὴν per ſpeculam, ſeu continuam animarum ante Chriſti paſſionem expectationem explicat, aliisque hujusmodi loci Petrini interpretationibus plura addere non placet, ſed ad Bochartum redire, & ad ea quoque breviter reſpondere, quæ ſub initium ſuæ epiſtolæ notavit. Obſervat igitur articulum de deſcenſu Chriſti ad inferos in ſymbolo Nicæno non extare, & in Athanaſiano quidem legi, ſed ibi ſepulturam Chriſti omitti, ideoque videri, quod Athanaſius per Chriſti ad inferos deſcenſum ejus ſepulturam intellexerit. Sed quantum ad Athanaſii ſymbolum attinet, breviter reſpondemus, haud opus eſſe, ut autorem ſymboli Athanaſiani ſepulturam Chriſti & ejus deſcenſum ad inferos pro uno eodemque articulo habuiſſe ſentiamus, cum forte ſepulturam ſub morte complexus fuerit, & ſic articulum de deſcenſu Chriſti ad inferos non minus a ſepultura quam a morte diſtinxerit. Objectioni autem de ſymbolo Nicæno, quam ante Bochartum alii quoque moverunt, Brochmandus in loco de Chriſto *ſect. 14. quæſt. 1.* ita reſpondet, ut in ſymbolo Nicæno etiam articulum de Spiritu S. omiſſum eſſe dicat. Qua in re ipſum memoria fefellit. Nam articulus de Spiritu S. in Nicæno ſymbolo omiſſus non fuit. Rectius dixiſſet, omiſſos in concilio Nicæno articulos de eccleſia, remis-

O ſione

ſermonem contra hæreſin Eutychetis, Auguſtini tractatus de fide & ſymbolo, de ſymbolo ad Catechumenos, enchiridion ad Laurentium & varios ſermones, Chryſoſtomi homiliam de ſymbolo, quam tamen latini autoris eſſe exiſtimat, Venantii Fortunati exegeſin in ſymbolum, Chryſologi ſermonem 56. & ſequentes, Athanaſii epiſtolam ad Jovinianum, Maximi Taurinenſis homiliam de expoſitione ſymboli, D. Thomæ opuſculum 16. & Dionyſii Carthuſiani opuſculum de vita Curatorum. Ex recentioribus Pontificiis prolixe in ſymbolum apoſtolicum ſcripſit Angelus del Bas, cujus expoſitiones in ſymbolum apoſtolicum Romæ A. 1596. paulo ante autoris mortem, & iterum A. 1614. ex typographia Vaticana, nondum tamen integræ, ſed ſeptem tantum articulos complexæ, & in articulo de Chriſto ad judicandos vivos & mortuos venturo finientes, prodierunt. Tomus enim ſecundus reliquos articulos continens, quem Lucas Waddingus *in bibliotheca Scriptorum ordin. Minor. p. 24.* ſe editurum promiſit, nondum, quod ſciam, evulgatus eſt. Extat etiam Eraſmi Roterodami dilucida & pia expoſitio ſymboli, quod Apoſtolicum dicitur, ut Johannem Heſſelium, Robertum Bellarminum & alios taceamus. Ex Reformatis hoc ſymbolum explicarunt Moſes Amyraldus in exercitatione ad ſymbolum apoſtolicum, quam Jacobo Capello ſuo in Salmurienſi Academia Collegæ dedicavit, Johannes Pearſonius Epiſcopus Ceſtrienſis in expoſitione ſymboli apoſtolici, Anglice primum ſcripta, & poſtea juxta quintam editionem Anglicanam in linguam latinam translata & Francofurti ad Viadrum A. 1690. edita, Her-

Hermannus Witſius in exercitationibus ad ſymbolum apoſtolicum, quarum tertia editio ab Autore recognita Amſtelodami A. 1697. prodiit, Johannes Heinricus Heideggerus in duabus diſſertationibus de ſymbolo apoſtolico, quæ inſertæ ſunt tomo 2. diſſertationum ſelectarum, Thomas Tullius in expoſitione ſymboli apoſtolici, quam ſuo præcipuorum Theologiæ capitum enchiridio didactico adjunxit, cujus quinta editio Oxonii A. C. 1700. lucem publicam aſpexit, & Anonymus Anglus in hiſtoria ſymboli apoſtolici, quæ ex Anglicano ſermone in latinum translata Lipſiæ A. C. 1706. prodiit, quibus Lambertus Danæus, Matthias Martinius & alii plures addi poſſunt. Ex noſtris videri poterunt Nicolaus Selneccerus in ſecunda parte Pædagogiæ chriſtianæ, Chriſtophorus Irenæus in explicatione ſymboli apoſtolici germanice ſcripta, cujus titulus: Symbolum apoſtolicum, das iſt/ die Artickel unſers Chriſtlichen Glaubens ausgeleget/ mit Vermeldung und Widerlegung allerley Irrthum und Ketzereyen/ beyde alte und neue/ ſo dawider entſtanden/ Förſterus in problematibus catecheticis, Schilterus in theſauro catechetico, Dannhauerus in lacte catechetico *part. 3. 4. & 5.* aliique.

XIV. Non patitur autem inſtituti noſtri ratio, ut cum his autoribus aliiſque ſymboli apoſtolici interpretibus ſingulos hujus ſymboli articulos pertractemus. De uno atque altero aliqua notaſſe ſufficiat. Profitemur ergo in hoc ſymbolo fidem noſtram in Deum Triunum, Patrem, Filium & Spiritum Sanctum. Patris enim nomen, quod ſtatim ſub initium ſymboli

occurrit, hic non eſſentialiter prout omnibus Trinitatis perſonis commune eſt, ſed perſonaliter pro prima Trinitatis perſona accipi dubium non eſt, unde etiam talis hujus denominationis ratio attendenda eſt, qua Pater a Filio & Spiritu S. diſtinguitur. Eſt autem perſonalis ille Patris character activa generatio, quia ab æterno Filium ſibi coæternum generavit. Anonymus Anglus, qui hiſtoriam ſymboli Apoſtolorum edidit, etſi in voce Patris ad æternam Filii generationem reſpici non plane inficietur, imprimis tamen Patris nomen hoc loco omnium rerum autorem cauſam atque originem ſignificare ſtatuit, & ſuſpicatur hoc Patris nomen Gnoſticis in ſymbolo oppoſitum fuiſſe, cum illi Deum aliquem inferiorem Patrem Regemque omnium appellarent, adverſus quos ſymbolum apoſtolicum Patris nomen ſummo Deo vindicaſſe putat *p. 61. & ſqq. edit. latinæ.* Quæ ratio etſi ſubtiliter excogitata ſit, vereor tamen ne a veritatis ſcopo aberret. Antequam enim Gnoſticorum colluvies emergeret, chriſtiani in nomine Patris, Filii & Spiritus S. baptizabantur, ex qua baptiſmi formula nomen Patris in ſymbolum apoſtolicum derivatum eſſe plane mihi perſuadeo. Quod autem in Patris nomine reſpectus ad æternam Filii generationem habeatur, confirmari poteſt ex ſequentibus verbis, ubi Chriſtus Filius Dei unigenitus dicitur, quod nomen Chriſto non aliam ob rationem competit, quam quia ex ſubſtantia Patris ab æterno generatus eſt Pſ. II, 7.

XV. Equidem Anonymus Autor hiſtoriæ ſymboli apoſtolici quatuor alias cauſas adducit, ob

quas

quas Chriſtum Filium Dei appellari exiſtimat, nempe (1) quia Spiritus S. virtute miraculoſe conceptus eſt, *Luc. I, 35.* (2) quia a Patre ex mortuis reſuſcitatus & ad aliam vitam quaſi genitus fuit, *Actor. XIII, 33.* (3) quia ſpeciali Dei voluntate ad officium ſuum a Patre ſanctificatus & miſſus eſt *Joh. X, 36.* & (4) quia ſedens ad dextram majeſtatis Dei omnium hæres conſtitutus eſt *Hebr. I, 2. & ſeq.* Verum hæc ex Socinianorum lacunis hauſta ſunt, nec probari poſſunt. Fuit enim Chriſtus Filius Dei, antequam in utero B. Virginis a Spiritu S. conciperetur, fuit Filius Dei, antequam ex mortuis reſuſcitaretur, fuit Filius Dei, antequam ad officium ſuum ſanctificaretur, & in mundum mitteretur, fuit denique Filius Dei, antequam omnium hæres conſtitueretur. Neque dicta a Socinianis & autore anonymo allegata probant, quod probare debent, ut oſtendit Calovius *Tom. III. Syſtem. pag. 621. & ſeqv.* Interim in anonymo autore hiſtoriæ ſymboli apoſtolici hoc probandum eſt, quod æternam Filii generationem ex patris ſubſtantia haud perinde ut Sociniani neget, ſed eam voce *unicum* vel *unigenitum* in ſymbolo indicari concedat.

XVI. Epiſcopius & alii Arminiani æternam Filii generationem ex Patris ſubſtantia creditu neceſſariam inficiantur, cum in ſymbolo apoſtolico nulla ejus mentio injiciatur. Verum hypotheſis illa falſa eſt, quod omnia creditu neceſſaria ſymbolo apoſtolico contineantur. Deinde vero & hoc falſum eſt, quod æterna Filii generatio in ſymbolo apoſtolico non commemoretur. Nam & Patris, & Filii, & quidem uni-

geniti mentio æternam illam Filii ex Patris ſubſtantia generationem innuunt. Conferantur, quæ contra Epiſcopium diſſerit Georgius Bullus in judicio eccleſiæ catholicæ de neceſſitate credendi, quod Dominus noſter Jeſus Chriſtus ſit verus Deus, c. 5. ubi etiam autor irenici irenicorum Daniel Zwickerus refutatur, qui ipſum ſymbolum indicare cenſet, cur Chriſtus Dei Filius vocetur, nempe quia a Spiritu S. conceptus, ex Maria natus, paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus mortuus & ſepultus eſt, deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit, ad cœlos aſcendit, ſedit ad dextram Patris venturos judicare vivos & mortuos, quaſi his verbis delineetur, de quali Dei Filio ſymbolum loquatur. Quis enim credat in tam brevi & conciſo ſymbolo tam prolixam Filii Dei deſcriptionem contineri, quæ ferme dimidiam ejus partem implet? Et quid Chriſti paſſio, crucifixio, mors, ſepultura, & deſcenſus ad inferos ad declarationem filiationis Chriſti faciunt? Poſtremo Bullus in eodem capite autorem quoque Racovienſis catechiſmi non immerito refutat, qui gloriatur, ſe ſuosque ſocios de Chriſti perſona id ſolum credere, quod natura ſit homo verus, qualem eſſe teſtatur fidei ſymbolum, quod apoſtolicum vocatur, & quod univerſi chriſtiani amplectantur. Etſi enim omnes Chriſtiani hoc ſymbolum amplectantur, non tamen in ſenſu Sociniano illud amplectuntur, ſed in ſenſu orthodoxo & Scripturæ S. conformi, neque credunt in hoc ſymbolo tantum veram Chriſti humanitatem tradi, cum verba *Filium ejus unigenitum Dominum noſtrum* etiam veram ejus Deitatem clariſſime teſtentur.

XVII.

XVII. Neceſſariam autem eſſe fidem in Chriſtum verum Dei Filium ipſa ſcriptura inculcat. Indicat enim neceſſitatem præcepti, cum Johannes ait: *hoc eſt præceptum ejus, ut credamus in nomen Filii ejus Jeſu Chriſti* 1. Joh. III, 23. Indicat etiam neceſſitatem medii, cum idem Apoſtolus ait: *quisquis confeſſus fuerit, quod Jeſus ſit Filius Dei, Deus in eo manet & ipſe in Deo* 1. Joh. IV, 15. *nec mundum vincere poteſt, niſi qui credit, quod Jeſus ſit Dei Filius* 1. Joh. V, 5. Neque his dictis obſtat, quod Johannes in eodem prioris ſuæ epiſtolæ capite dicit: *qui credit, Jeſum eſſe Chriſtum ex Deo natus eſt* 1. Joh. V, 1. ex quibus verbis Epiſcopius infert, hoc tantum eſſe neceſſarium, ut credamus Jeſum eſſe Chriſtum ſeu verum Meſſiam. Nam Johannes his verbis neceſſitatem fidei in Chriſtum Filium Dei non excludit. Et quamvis Epiſcopius excipiat, quod aliud ſit eſſe Filium Dei, aliud ab æterno generari, nec hoc, ſed illud tantum creditu ſit neceſſarium, cum a re ipſa ad rei modum non valeat conſequentia, Scriptura tamen alium modum ignorat, quo Chriſtus ſit Filius Dei, quam generationem ab æterno factam, ideoque hæc generatio non ad rei modum, ſed ad rem ipſam pertinet, niſi generalem modum dicere velis, qui ad quæſtionem an ſit ſpectat, qua de re Rappolti Theologia aphoriſtica in priorem Johannis epiſtolam *pag. 523. & ſeqv.* videatur.

XVIII. Vexatiſſimus eſt articulus ſymboli apoſtolici de Chriſti ad inferos deſcenſu, tot ſententiis & expoſitionibus obnoxius, ut omnes enumerare nimis longum foret. Aliquas tamen quin commemo-

rem omittere non poſſum. Et Samuel quidem Bochartus *in epiſtola ad Tapinum p. 982.* agnoſcit, in ſymbolo apoſtolico Chriſti deſcenſum ad inferos ab ejus morte & ſepultura diſtingui, ſed per deſcenſum ad inferos nihil aliud intelligi exiſtimat, quam quod Chriſtus ad ſtatum usque mortuorum humiliatus fuerit, & per triduum in eo manſerit. Verum, ſi hoc tantum per Chriſti ad inferos deſcenſum notaretur, non opus fuiſſet, breviſſimo huic ſymbolo hanc particulam addere, quia ex verbis *mortuus & ſepultus eſt, & tertia die reſurrexit a mortuis* ſatis elucefcit, Chriſtum ad mortuorum usque ſtatum perveniſſe, & per triduum in eo permanſiſſe. Neque per Bocharti ſententiam, ut ipſe ſibi perſvadet, ordini ſymboli optime conſulitur, cum Chriſtus jam antea, quam ſepeliretur, in ſtatu mortuorum fuerit. Quod autem hæc particula addita fuerit, ad triduanam in ſtatu mortuorum permanentiam indicandam, probari non poteſt. Aliud enim eſt deſcendere ad inferos, aliud per triduum in ſtatu mortuorum permanere. Falſum quoque eſt, quod Bochartus voces ſcheol & ᾅδης nusquam de inferno uſurpari dicit. Hæc enim ſententia non minus a veritate aberrat, quam contraria Scriptoris alicujus anonymi, qui in diſquiſitione de ſtatu animarum ſeparatarum Anno 1670. edita aſſerit, voces illas nunquam in Scriptura S. aliter quam de inferno uſurpari, etſi autor ille infernum fabuloſe deſcribat, nempe per ſubterraneum omnium animarum ſeparatarum, ſive in judicium non venturæ, ſive judicandæ, ſive jam judicatæ ſint, receptaculum, in quo eas

eas quodammodo dormire & variis pro diverſa conditione ſomniis affici, comminiſcitur. Illud tamen Bocharto libenter largimur, quod deſcendere ad inferos in Scriptura nonnunquam idem ſit, ac in mortuorum ſtatum redigi. At per Chriſti ad inferos deſcenſum nihil aliud quam ſtatum mortuorum intelligi, ferri non poteſt, quia Chriſtus ita ad inferos deſcendit, ut poſt vivificationem ſuam in Spiritu profectus ſpiritibus carcere infernali concluſis prædicaverit, iisque præconis inſtar edictum æternæ damnationis promulgaverit *1. Petri III, 18. 19.* Equidem Bochartus hunc locum de prædicatione, quæ temporibus Noæ facta eſt, intelligit, quæ ſententia etiam pluribus aliis placuit, etſi diverſo modo illam explicent. Nam Johannes Clericus *annot. ad Davidis Clerici qv. 18. p. 196.* per Chriſti Spiritum intelligit æternam ejus divinitatem, & per πνεύματα ἐν φυλακῇ bonos Angelos cuſtodiæ hominum a Deo præfectos, quaſi Petrus dixiſſet Chriſtum in divinitate ſua & Angelis ſanctis ejus comitibus veniſſe ad antediluvianos, & prædicaſſe incredulis temporibus Noæ, & per hunc juſtitiæ præconem tota die manus ſuas expandiſſe. Quemadmodum enim ante everſionem Sodomæ Filius Dei cum duobus Angelis in terras deſcendit: ita eundem ante diluvium cum Angelis iviſſe putat, ut Noachum de inſtante diluvio, niſi homines reſipiſcerent, admoneret. Nec mirum eſſe dicit, quod in hiſtoria diluvii Angelorum mentio non fiat, cum etiam in hiſtoria promulgatæ legis Moſes Angelorum non meminerit, cum tamen *Act. VII, 34.* lex per Angelorum miniſterium data memoretur. Eandem hujus dicti inter-

terpretationem repetit Clericus *in ſuis ad N.T. annotationibus Tom. II. p. 379.* Verum etſi hæc ſententia Clerico ita arrideat, ut nullam magis cum verbis Apoſtoli convenire cenſeat, durum tamen eſt per πνεύματα ἐν Φυλακῇ cuſtodes hominum Angelos intelligere, & dicere, quod Chriſtus in Angelis h. e. una cum Angelis ad antediluvianos iverit. Parum quoque probabilitatis habet ſententia Ariæ Montani, qui per πνεύματα ἐν Φυλακῇ animas in arca ſervatas intelligit, iisque Chriſtum per Noachum prædicaſſe ſcribit. Potius, ſi Petrus de prædicatione Noachi temporibus facta loqueretur, cum Auguſtino *epiſt. 99. ad Evodium* dicendum foret, quod per πνεύματα ἐν Φυλακῇ intelligantur animæ antediluvianorum, quæ in tenebris ignorantiæ & incredulitatis tanquam in carcere aliquo verſatæ ſunt, vel cum Gerhardo *comment. ad h. l.* quod Chriſtus prædicaverit antediluvianis, qui nunc ob incredulitatem ſuam in carcere infernali conſtituti ſunt, quam ſententiam Gerhardus aliis præferendam judicat. Verum cum Petrus in antecedentibus verbis de Chriſti morte & vivificatione egerit, & in ſequentibus verbis ejus reſurrectionem, aſcenſionem in cœlum, & exaltationem ad Dei dextram deſcribat, rectius, ut puto, alii Theologi prædicationem, de qua Petrus loquitur, illo tempore factam eſſe ſtatuunt, cum Chriſtus vivificatus ante reſurrectionem ſuam virtute divina ad locum damnatorum ivit, & damnatis ſpiritibus incredulitatem, qua ſemetipſos in perniciem conjecerunt, exprobravit, iisque majeſtatem ſuam manifeſtavit. De ſententia Lucæ Oſiandri, qui antediluvianos quosdam ante

te

Digitized by Google

te mortem converſos, & poſt mortem in loco extra cœlum & infernum tertio usque ad Chriſti ad inferos deſcenſum, per quem ex illo loco educti ſunt, ſervatos arbitratur; de Heſſelio, qui Petrum de prædicatione gentilibus in ſpirituali quadam captivitate ſedentibus per Apoſtolos facta loqui autumat; de Calvino, qui φυλακὴν per ſpeculam, ſeu continuam animarum ante Chriſti paſſionem expectationem explicat, aliisque hujusmodi loci Petrini interpretationibus plura addere non placet, ſed ad Bochartum redire, & ad ea quoque breviter reſpondere, quæ ſub initium ſuæ epiſtolæ notavit. Obſervat igitur articulum de deſcenſu Chriſti ad inferos in ſymbolo Nicæno non extare, & in Athanaſiano quidem legi, ſed ibi ſepulturam Chriſti omitti, ideoque videri, quod Athanaſius per Chriſti ad inferos deſcenſum ejus ſepulturam intellexerit. Sed quantum ad Athanaſii ſymbolum attinet, breviter reſpondemus, haud opus eſſe, ut autorem ſymboli Athanaſiani ſepulturam Chriſti & ejus deſcenſum ad inferos pro uno eodemque articulo habuiſſe ſentiamus, cum forte ſepulturam ſub morte complexus fuerit, & ſic articulum de deſcenſu Chriſti ad inferos non minus a ſepultura quam a morte diſtinxerit. Objectioni autem de ſymbolo Nicæno, quam ante Bochartum alii quoque moverunt, Brochmandus in loco de Chriſto *ſect. 14. quæſt. 1.* ita reſpondet, ut in ſymbolo Nicæno etiam articulum de Spiritu S. omiſſum eſſe dicat. Qua in re ipſum memoria fefellit. Nam articulus de Spiritu S. in Nicæno ſymbolo omiſſus non fuit. Rectius dixiſſet, omiſſos in concilio Nicæno articulos de eccleſia, remiſ-

ſione peccatorum, reſurrectione carnis & vita æterna. Hi enim articuli poſtea in Conſtantinopolitano concilio additi fuerunt.

XIX. Ligtfootus in diſſertatione ad articulum ſymboli apoſtolici de deſcenſu Chriſti ad inferos, quæ legitur *Tom. I. oper. p. 759.* obſervari cupit, originalem ſymboli apoſtolici textum græcum eſſe, ideoque ſignificationem vocis ᾅδυ attendendam; ethnicos autem ᾅδην vocaſſe locum & ſtatum poſt mortem in altero quaſi mundo, & deſcribere ut locum ſubterraneum in campos Elyſios & tartara diviſum. Quando ergo in ſymbolo dicitur, Chriſtum deſcendiſſe εἰς ᾅδυ, nihil aliud ſignificari exiſtimat, quam quod anima Chriſti iverit in alterum mundum, & quidem in locum juſtorum ſ. cœlum, quem locum etiam in Pſalmo 16. ᾅδην appellari ſcribit, ubi Chriſtus ait: non derelinques animam meam in inferno. Etſi enim anima Chriſti in paradiſo ſeu cœlo fuerit, eam tamen ex deſiderio priſtinæ cum corpore unionis ſine corpore in paradiſo ſeu cœlo relinqui noluiſſe ſcribit. Putat ergo Ligtfootus, hunc articulum ſymbolo apoſtolico additum fuiſſe ob illos hæreticos, qui Chriſti animam negabant, quemadmodum præcedentes articuli de paſſione, crucifixione, morte & ſepultura Chriſti hæreticis verum Chriſti corpus negantibus oppoſiti fuerunt. Verum falſa eſt illa hypotheſis, quod Chriſtus animæ tantum ratione ad inferos deſcenderit. Et ſi ad inferos deſcendere idem eſt, ac in alterum mundum ire, ſive quis in beatorum ſedes recipiatur, ſive damnatorum ſocietati adjungatur, ſurſum & deorſum, ſuperi & infe-

Digitized by Google

inferi permiſcentur. Quæ abſurditas premit etiam Zwinglium, cui deſcendere ad inferos idem eſt, ac aſcendere in Paradiſum & Abrahæ ſinum, & Chriſtianum Schottanum, qui in prima diſſertatione de vero ſenſu verborum: *deſcendit ad inferos*, exiſtimat deſcendere ad inferos idem eſſe, ac in locum & ſtatum animarum ſeparatarum, ſive beatarum, ſi felici obitu corpore egreſſæ fuerint, ſive damnatarum, ſi in impietate exceſſerint. Falſa eſt præterea illa quoque Ligtfooti hypotheſis, quod originalis ſymboli apoſtolici textus græcus ſit, & articulus de deſcenſu ad inferos ex voce ᾅδου, prout eam gentiles interpretati ſunt, æſtimari debeat; Romanæ enim eccleſiæ ſymbolum apoſtolicum originem ſuam debet.

XX. Amyraldus *in expoſitione ſymboli pag. 143.* obſervat, hunc articulum olim neque Romano neque orientali ſymbolo additum fuiſſe, & in aliis quoque veterum ſymbolis non legi, aut ſi in nonnullis legatur, articulum de ſepultura Chriſti omiſſum deprehendi, unde ſuſpicio nonnullis nata articulum de ſepultura & de deſcenſu ad inferos unum eundemque eſſe, & forte verba: *deſcendit ad inferos* explicationis cauſa in margine primum poſita, ſed ſucceſſu temporis textui inſerta fuiſſe, & ſic parem cum reliquis articulis autoritatem obtinuiſſe. Similia de hoc articulo profert Heideggerus *diſſert. I. de ſymbolo apoſtol. p. 655.* ubi poſt Parkeri & Lavateri tractatus de deſcenſu Chriſti ad inferos neminem emunctarum narium amplius dubitare aſſerit, quin verba illa de Chriſti ad inferos deſcenſu ex ſymbolo Athanaſiano primum in Nicæni ac poſtea

Digitized by Google

etiam apoſtolici ſymboli textum irrepſerint, quæ tamen toleranda & de mortuorum ſtatu explicanda opinatur. Quin etiam non ſine ſingulari Numinis providentia licet ſero, (non tamen primum a Thoma Aquinate, ut Eraſmus in ſua catecheſi ſtatuit) ad ſymbolum acceſſiſſe aſſerit. Neſcio autem unde Heideggerus habeat, articulum de deſcenſu ad inferos ex Athanaſii ſymbolo primum Nicæni ac deinde etiam apoſtolici ſymboli margini aſcriptum fuiſſe. Nam in Nicæno ſymbolo nullum illius articuli veſtigium apparet.

XXI. Witſius *in expoſitione ſymboli exercit. 18.* itidem obſervat articulum de deſcenſu Chriſti ad inferos in plerisque antiquioribus ſymbolis omitti, aut ubi ponitur nullam ſepulturæ mentionem fieri, niſi quod apud Socratem *libr. 2. c. 41.* legitur, Arianos Acacio addictos numero 50. Conſtantinopoli conveniſſe, ibique ſymbolum condidiſſe, in quo profitentur, ſe credere in Chriſtum θανόντα καὶ ταφέντα, καὶ εἰς τὰ καταχθόνια διεληλυθότα, *mortuum, ſepultum, & qui ſubterranea penetraverit*, quibus verbis ſepulturam a deſcenſu ad inferos diſtingui ſatis manifeſtum eſt. Etſi vero Witſius hunc articulum de deſcenſu ad inferos per errorem in ſymbolum irrepſiſſe judicet, dum nempe primum ex Athanaſiano ſymbolo margini apoſtolici ſymboli aſcriptus, poſtea in ipſum textum translatus, & cum ſepultura conjunctus eſt, pie tamen hoc caput credi aſſerit, modo ſenſu commodo id fiat. Hunc autem commodiſſimum ſenſum eſſe cenſet, ut Chriſtus partim ratione corporis, partim ratione animæ ad inferos deſcendiſſe

Digitized by Google

diſſe dicatur, & ratione quidem corporis, dum ſepultus & in ſtatum mortuorum redactus eſt, ratione autem animæ, dum graviſſimos angores paſſus eſt, non quidem in loco damnatorum, ſed in oliveto & cruce, nec poſt animæ a corpore ſeparationem, ſed morti propinquus. Verum quod Chriſtus ratione corporis ſui per ſepulturam ad inferos deſcenderit, ex eo probari non poteſt, quod ſymbola quædam, quæ deſcenſum ad inferos memorant, de ſepultura ejus ſileant. Nam in iſtis ſymbolis articulus de ſepultura Chriſti non ſub deſcenſu ad inferos, ſed ſub ejus morte continetur. Si autem Chriſtus ratione animæ ad inferos deſcendit, quatenus graviſſimos in paſſione ſua angores toleravit, conveniens non eſſet, angores iſtos a vivente toleratos morti ejus & ſepulturæ in ſymbolo poſtponi.

XXII. Johannes Pearſon *expoſit. ſymboli apoſt. art. 5. p. 460.* variis aliorum ſententiis rejectis eam communi eccleſiæ omnium ſeculorum ſuffragio probatam eſſe putat, quæ docet, animam Chriſti, quamprimum per mortem a corpore ſeparata fuit, in infernum ſeu locum, ubi ſeparatæ hominum animæ detinentur, & non minus ab hac mundi parte, quam viventes occupant, quam a cœlis, ad quos Chriſtus poſtea aſcendit, diſtinctum ſe contuliſſe, & per triduum in piorum ſocietate commoratum fuiſſe. Hunc autem deſcenſum eo fine factum eſſe putat, ut æque mortui ac vivi ſortem ſubiret. Verum Scriptura non in ipſo ſtatim mortis momento Chriſtum ad inferos deſcendiſſe refert, ſed Chriſtum jam vivificatum ad damnatos ſpiritus profe-

Digitized by Google

ctum aſſerit 1. Pet. III, 18. 19. Vnde etiam falſum cognoſcitur, quod tantum animæ ratione ad inferos deſcenderit. Neque etiam ſcriptura commune omnium ſeparatarum animarum receptaculum agnoſcit, ſed duplex, unum quietis, alterum tormenti. Et ſi Chriſtus eum tantum in finem ad inferos deſcendit, ut mortui ſortem ſubiret, deſcenſu illo opus non fuiſſet, quia in ipſa morte mortui ſortem jam ſubierat. Quæ etiam contra anonymum hiſtoriæ ſymboli apoſtolici autorem obſervanda ſunt, qui circa hanc materiam iisdem fere Pearſonii veſtigiis inſiſtit.

XXIII. Plures Reformatorum ſententias non addimus, ſed ad Pontificios pergimus, e quibus Johannes Picus Mirandulæ Comes inter 900. concluſiones, quas Romæ diſputandas exhibuit, hanc etiam poſuit: *Chriſtus non veraciter, & quantum ad realem præſentiam deſcendit ad inferos, ut ponit Thomas & communis via, ſed ſolum quoad effectum.* Quam concluſionem poſtea in apologia ſua *pag. 125.* prolixe defendit. Poſt hanc Johannis Pici cum quibusdam ſui ævi doctoribus contentionem, nova exorta eſt inter Cardinalem Cuſanum & Jacobum Fabrum Stapulenſem controverſia. Cum enim Cuſanus Chriſtum nonnihil pœnarum apud inferos ſuſtinuiſſe ſtatuiſſet, Jacobus Faber in appendice ad pſalmum: *in Te Domine ſperavi*, quam ſecundæ editioni quintuplicis ſui pſalterii A. 1513. præmiſit, pluribus argumentis oſtendit, Chriſtum apud inferos nihil paſſum eſſe. Alias Papiſtarum de hoc articulo diſſenſiones refert D. Hoë in der Haupt-Vertheidigung des

Digitized by Google

des Augapffels *c. 67. p. 519.* quas hic repetere nolumus. Addimus tantum, quæ Angeli del Pas in ſymboli apoſtolici expoſitione de deſcenſu Chriſti ad inferos ſententia fuerit. Statuit ergo *libr. 7. art. 5.* Chriſtum ad inferos deſcendiſſe vere & proprie, libere, nulla coactione vel neceſſitate naturæ aut debiti, voluntati Patris obtemperantem, deſcendiſſe ipſum velocitate & celeritate incredibili, retenta ſecum divinitate, nec remanſiſſe in ſepulchro, nec in inferno deſiiſſe, nec ibi quicquam paſſum fuiſſe, nec ibi detineri potuiſſe, deſcendiſſe ipſum non ſervum ſed Dominum, deſcendiſſe ſolum, nec alium, quæ ipſe præſtitit, præſtare potuiſſe, deſcendiſſe non ſecundum divinitatem, nec ſecundum corpus, ſed ſecundum animam, & quidem ſecundum animæ ſubſtantiam & præſentiam, non ſolum ſecundum effectum, deſcendiſſe ipſum ad inferos ſubterraneos & loca pœnarum, ad animarum receptacula, ad inferos Abrahæ ſinus, ſeu limbum Patrum, ad inferna purgatorii loca, ut omnes vel aliquos inde liberaret, & juſtis reliquis impoſterum ibi purgaturis ſpem præberet, fidemque firmaret, animas eorum virtute ſuffragiorum liberandas; ad limbum infantum, quos ob Chriſti adventum tanquam objectum pulchrum & delectabile exultaſſe conjicit, ad locum damnatorum & dæmonum, ut illis inſultaret, prædicaret, & eorum poteſtatem reprimeret, neminem vero ipſorum liberaret. Quas inter propoſitiones, ut nonnullæ veræ ſunt, ita reliquæ falſiſſimæ, quod prolixa probatione non indiget.

XXIV. E

XXIV. E Lutheranis Chriſtianus Dreierus in der Erörterung etlicher Theologiſchen Fragen *p. 717.* & Calixtus *in Epitome doctrinæ Juliæ corollario capit. de Chriſto* egregie circa hunc articulum calvinizant, dum hunc articulum a Chriſti morte & ſepultura diſtinctum eſſe negant, notati propterea a Summe Reverendo D. Fechtio *in diſſert. Theologica de deſcenſu Chriſti ad inferos propoſ. I. §. 5. & 6.* Johannes Brentius in catechiſmo ſuo duplicem Chriſti ad inferos deſcenſum ſtatuit, unum, cum adhuc corporalem in terris vitam agens inferni dolores ſuſcepit, & alterum, cum de cruce depoſitus & ſepulchro illatus prorſus interiiſſe viſus eſt, quaſi nulla vitæ recuperandæ ſpes amplius ſupereſſet. Addit autem Brentius, non ſentiendum eſſe, quod Chriſtus poſt mortem ſuam paſſus ſit aliquem in infernis dolorem. Contra Johannes Æpinus in enarratione Pſalmi 68. Anno 1553. Francofurti edita prolixe aſſeruit, Chriſtum in deſcenſu ſuo infernali dolores & paſſiones in anima ſua ſuſtinuiſſe, adeoque deſcenſum Chriſti ad inferos ad exinanitionis ſtatum pertinere. Idem docuit Matthias Flacius *in Clav. Script. ſub tit. inferni* ubi urget, quod deſcenſus Chriſti glorioſus dici non poſſit, cum aſcenſio ejus huic deſcenſui *Epheſ. IV, 9. 10.* oppoſita glorioſa fuerit, ut cætera ejus argumenta taceamus. Et ipſe quoque Lutherus, cum ſuum in Pſalmos priores 22. commentarium ederet, in hanc ſententiam inclinavit, dum verba Pſalmi XVI, 10. de doloribus inferni; quos Chriſtus poſt mortem paſſus fuerit, explicavit, hac tamen reſtrictione addita, ſe huic explicationi inhæſurum,

Digitized by Google

rum, donec meliora edoctus fuerit, quemadmodum etiam in epilogo hujus in priores pſalmos commentarii lectorem, ut cum judicio eum legat, rogat, ſibique non omnia in eo placere ingenue teſtatur. Non igitur ex hoc in priores pſalmos commentario Lutheri de Chriſti ad inferos deſcenſu ſententia haurienda eſt, ſed potius ex homilia habita prid. Kal. Aprilis A. C. 1532. in vigiliis paſchalibus, in qua ſe propterea articulum de Chriſti deſcenſu ad inferos explicaturum dicit, ut poſt mortem ejus unicuique conſtare poſſit, quid de hoc fidei articulo crediderit. Legitur autem illa Lutheri homilia in poſtilla domeſtica ſub initium partis æſtivæ. Eadem quæ de Chriſti ad inferos deſcenſu in concione illa Lutherus diſſeruit, anno ſequenti 1533. repetiit in homilia Torgæ habita, quæ Tom. IV. Wittebergenſi & Tom. VI. Jenenſ. & Altenburgenſi legitur, & quam etiam Formula Concordiæ tam in epitome quam in declaratione *artic. 9.* commendat, cum in ea Lutherus pie admodum hunc articulum explicaverit, inutiles quæſtiones reſecuerit, & ad fidei ſimplicitatem Chriſtianos exhortatus fuerit. Summam illius concionis Torgenſis D. Daniel Cramerus in exegemate de deſcenſu Chriſti ad inferos *part. 2. cap. 4. quæſt. 1. p. 261.* his verbis extrahit: *(1.) urget τὸ ῥητὸν hujus articuli. (2.) docet hunc quoque articulum ſuperare captum rationis humanæ, & ob id præciſis ineptis diſputationibus ſimpliciter fide tenendum eſſe. (3.) oſtendit actum hunc deſcenſionis extramundanum eſſe, & nullo modo conformem conditioni hujus vitæ. (4.) propter captum rudiorum poſſe quidem imagines fingi aut concipi,*

 pi,

pi, ita tamen, ne imaginibus pueriliter inhæreatur, ſed ex conceptibus illis res abſtrahantur plane divinæ. (5.) quod Chriſtus profectus ſit in infernum, non ut ibi aliquid pateretur, ſed quod deſcenderit ut victor & heros triumphans, confringens infernum, terrens Diabolos & prædominans portis ejus. (6.) quod actio hæc deſcenſionis non facta ſit corporaliter, palpabiliter & craſſo modo, ſed modo incognito. (7.) quod totus Chriſtus perſonaliter & præſentialiter deſcenderit, idque non tantum per effectum. (8.) quod tota perſona, nulla facta ſecluſione corporis ab anima, deſcenderit, ut juxta ſymbolum apoſtolicum ſimpliciter fatemur, credo in Jeſum Chriſtum, in totam perſonam. (9.) plus tamen debere nos eſſe ſollicitos de fructu hujus articuli addiſcendo, quam de modo. Probat autem Lutherus in illis concionibus hunc articulum imprimis ex Pſalmo XVI, 10. ubi Meſſias ſe in inferno non relictum iri aſſerit, quod oraculum de Chriſti ad inferos deſcenſu Höpfnerus in ſuis ad Pſalmos commentariis egregie explicat. Hanc igitur Lutheri ſententiam ſequitur Formula Concordiæ docens, Chriſtum ad inferos deſcendiſſe, infernum omnibus credentibus deſtruxiſſe, noſque per ipſum e poteſtate mortis & Satanæ ab æterna damnatione atque adeo e faucibus inferni ereptos, quo autem modo hæc effecta fuerint, curioſe non ſcrutandum eſſe. Cui ſimplicitati adhæſerunt Theologi Witebergenſes Ægidius Hunnius, Salomon Geſnerus, David Rungius, & Johannes Georgius Volckmarus. Cum enim rumor ſpargeretur ab Hubero diſſeminatus, quod de hoc articulo lites inter ſe alerent, ſcriptum ediderunt ſub titulo:

Be-

Beſtändige Widerlegung / in quo ſimpliciter ad Formulam Concordiæ provocarunt, ſolenniter proteſtati, quicquid hactenus de hac materia dictum ſcriptumve fuerit, id omne juxta mentem Formulæ Concordiæ explicandum eſſe.

XXV. Torgenſem illam Lutheri concionem, quam Formula Concordiæ commendat, exagitat Joh. Chriſtophorus Becmannus in Maſſonii anatomia univerſali triumphante, quod in ea dicatur *tomo VI. Jenenſi Germanico fol. 76. b. & ſeqv.* Demnach pflegt mans auch alſo an die Wände zu mahlen / wie Chriſtus hinunter fähret mit einer Chor-Kappen / und mit einer Fahnen in der Hand / für die Helle kompt / und damit den Teufel ſchlägt und verjagt / die Helle ſtürmet / und die ſeinen heraus holet. Wie man auch in der Oſter-Nacht ein Spiel für die Kinder getrieben hat. Audiat vero ipſum Lutherum *fol. 77. a.* Solch Gemälde zeiget fein die Krafft und Nutz dieſes Artickels darumb er geſchehen / geprediget / und gegläubet wird / wie Chriſtus der Hellen Gewalt zuſtöhret / und dem Teufel alle ſeine Macht genommen habe. Et paulo poſt: Sonſt wenn ich auch wolte ſo klug ſeyn / wie etliche / die gerne hoch fahren / und unſere Einfältigkeit ſpotten / ſo künde ich auch wol ſchertzen und fragen / was er für eine Fahne gehabt / ob ſie von Tuch oder Papier geweſt ſey / und wie es zugangen ſey / daß ſie nicht in der Helle verbrand iſt / Jtem was die Helle für Thor und Schlöſſer habe ꝛc. Und alſo fein heidniſch die Chriſten verlachen / als die gröſten Narren / daß ſie

ſolches gläuben / das iſt gar eine ſchlechte leichte Kunſt. Et iterum: denn wir ſind ja / GOtt Lob / ſo grob nicht / daß wir gläuben oder ſagen / daß es leiblich ſo zugangen ſey / mit äuſſerlichem Gepräng oder hültzen Fahnen / und Tuch / oder daß die Helle ein hültzen oder eiſern Gebäu ſey. Aber wir laſſen beyde ſolch fragen / klügeln und deuten daheimen / und reden einfältiglich davon / daß man mit ſolchen groben Gemälden faſſe / was dieſer Artickel giebt / wie man ſonſt die Lehre von Göttlichen Sachen durch grobe äuſſerliche Bilde fürgiebt. Wie Chriſtus ſelbſt allenthalben im Evangelio dem Volck das Geheimnis des Himmelreichs durch ſichtige Bild und Gleichnis fürhält. Et fol. 78. a. Sage nur einfältiglich alſo / wenn man dich fraget von dieſem Artickel / wie es zugangen ſey / das weis ich warlich nicht / werde es auch nicht erdencken noch ausreden können / aber grob kan ich dirs wol mahlen und in ein Bild faſſen / von verborgen Sachen fein klar und deutlich zu reden / daß er iſt hingangen / und die Fahne genommen als ein ſiegender Held / und damit die Thor aufgeſtoſſen / und unter den Teuffeln rumort / daß hie einer zum Fenſter / dort zum Loch hinaus gefallen iſt. So kompſt du unzeitiger Klügling mit deiner beſchmiſſenen Klugheit und ſpotteſt / Iſt das wahr / ſo höre ich wohl die Helle hat hültzen Thor / vom Zimmermann gemacht / wie iſt ſie denn ſo lang geſtanden / daß ſie nicht verbrand iſt ꝛc.? Antwort / das wuſte ich vorhin wol / ehe deine Klugheit gebohren war / und darffeſt mich nicht lehren / daß die Helle nicht von Holtz und Stein gebauet iſt / noch ſolche Thor und Fenſter / Schlöſſer

ſer noch Riegel hat / wie ein Haus oder Schloß auf Erden / und er nicht mit einer tüchern Fahnen ſie hat zuſtöret. Idem Becmannus Vrbani Regii ſententiam perſtringit, qui in Catechiſmo ſuo articulum de Chriſti ad inferos deſcenſu ita explicet, ut a limbo Patrum Pontificio non procul abeſſe videatur. At cogitare debebat, etiam Oecolampadium, Zwinglium aliosque ab illo limbo procul haud abeſſe. Conferantur præter autores hactenus allegatos e noſtris Johannes Meiſnerus in tractatu de deſcenſu Chriſti ad inferos, Henrici Eckhardi tractatus de eodem argumento, Johannes Benedictus Carpzovius in diſſertatione de eodem argumento, Johannes Gottlieb Lucius in vindiciis diſſertationis Carpzovianæ de deſcenſu Chriſti ad inferos Cornelio Haſæo Theologo Bremenſi oppoſitis, Johannes Affelmannus in diſputatione de deſcenſu Chriſti ad inferos; ex Reformatis Bartholomæus Holzfus in diſſertatione de hoc argumento, Cornelius Haſæus in diſputatione Theologico-Philologica περὶ τῆς καταβάσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς κατώτερα μέρη τῆς γῆς, & in epiſtola ad Theodorum Haſæum de vindiciis Carpzovianis a quodam Lucio tentatis; e Pontificiis Walenburchii in tractatu de Chriſti deſcenſu ad inferos contra Johannem Hundium Sereniſſimæ Neoburgicæ Prædicantem, pluresque alii.

XXVI. Circa verba ſymboli: *credo in Spiritum Sanctum* Sociniani admodum fluctuant. Nam Johannes Crellius *de uno Deo Patre lib. I. ſect. 3. c. 2.* ita in Spiritum Sanctum credendum eſſe dicit, quo pacto & in eccleſiam catholicam, & in cætera, quæ ibi

recenſentur, credendum eſſe multi veterum dixerint. Contra Socinus *animadverſ. p. 62.* hanc Crellii ſententiam invertit, dicens, quod non legendum ſit: *credo in Spiritum Sanctum*, ſed: *credo Spiritum Sanctum*, ut de aliis dicitur, quæ in ſymbolo ſequuntur, cum alias ſequeretur, in ea omnia, atque ita etiam in carnis reſurrectionem, credendum eſſe. Oſtorodus autem *inſtitut. p. 349.* prorſus negat, articulum de Spiritu S. & reliquos, qui ſequuntur, ad ſymbolum apoſtolicum pertinere, ut notat Calovius *in Theolog. natural. & revel. p. 1528.* Verum cum ſymbolum apoſtolicum ex baptiſmi formula natum ſit, & non minus in nomen Spiritus S. quam Patris & Filii baptizemur, dubium non eſt, quin verba de fide in Spiritum S. ad apoſtolicum ſymbolum pertineant. Neque etiam dubium eſt, quin legi debeat: *credo in Spiritum Sanctum*, ſicut in primo articulo legitur: *credo in Deum Patrem.* Nam ut Rufinus in explicatione ſymboli obſervat, *Spiritus S. memoratione adimpletur myſterium Trinitatis.* Alia vero ratio eſt eccleſiæ catholicæ, communionis ſanctorum, remiſſionis peccatorum, reſurrectionis, & vitæ æternæ. Nam hæc objecta fidei ſunt non ratione fiduciæ, ſed tantum ratione notitiæ. Itaque non dicimus credo in catholicam eccleſiam, ſed credo *ſanctam catholicam eccleſiam, communionem Sanctorum, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem & vitam æternam.* At de Spiritu S. recte dicimus, *credo in Spiritum S.* quia non ſolum credimus eſſe Spiritum S. ſed etiam in eum cordis noſtræ fiduciam ponimus, & hac ipſa fiducia verum Deum illum agnoſcimus. Etſi ergo Spiri-

Digitized by Google

Spiritus S. in ſymbolo apoſtolico non expreſſe Deus nominetur, ejus tamen divinitas eo ipſo aſſeritur, quod in eum credere dicimur. Pudeat ergo Arnoldum, qui in hiſtoria hæreſ. *part. I. l. 4. c. 8.* aſſerit, ſymbola veteris eccleſiæ de Spiritus S. divinitate nihil certi determinaſſe. Annon enim Irenæus *libr. I. adverſus hæreſ. c. 2.* profitetur, eccleſiam ab Apoſtolis, eorumque Diſcipulis accepiſſe *fidem in unum Deum Patrem omnipotentem omnium rerum creatorem, & in Jeſum Chriſtum Filium Dei pro ſalute noſtra incarnatum, & in Spiritum Sanctum*, quæ fidei profeſſio ut in pluribus aliis veteris eccleſiæ ſymbolis, ita etiam in Apoſtolico legitur. Valeant igitur Macedoniani cum ſuo promacho Arnoldo, qui Spiritum S. creaturam & Dei ſervum aſſeruerunt. Valeant Simoniani, Gnoſtici, Sabelliani, Montaniſtæ, Ariani, aliique Pnevmatomachi veteres. Valeat Guilielmina Bœma, quæ ſibi ipſi nomen Spiritus S. arrogavit, cujus blaſphemiam noſtra ætate Buttleria quædam imitata eſt. Valeat Sandius, qui collectionem bonorum Angelorum Spiritum S. eſſe ſomniavit. Valeat Johannes Bidellus, qui Spiritum S. præcipuum Angelum eſſe ſomniavit. Valeant Campaniſtæ, quorum autor Campanus libellum edidit de reſtitutione S. Scripturæ, in quo aſſerit, quod poſt Apoſtolorum tempora nullus doctorum veram de divinitate ſententiam tenuerit, ſed omnes tenebris immerſi fuerint, ipſe vero demum myſterium divinitatis exploraverit & revelaverit. Quodnam vero eſt illud myſterium? unam Dei eſſentiam, & duas perſonas eſſe docet, nempe Patrem & Filium, Spiritum autem S. tan-

tantum aliquam Dei operationem eſſe dicit. Si rationem quæras, cur ita ſtatuat, reſpondet hominem ad imaginem Dei conditum eſſe, maritum autem & uxorem unam eſſe carnem, & duas perſonas, unde infert etiam in Deo, ad cujus imaginem homo conditus eſt, eſſe unam eſſentiam & duas perſonas. Confirmat hanc ſententiam verbis Chriſti: *ego & Pater unum ſumus* Joh. X, & ex verbis ejusdem ad Philippum: *qui me videt, videt & Patrem* Joh. XIV, quæ Campani deliria recenſet & confutat Chriſtophorus Irenæus *in explicatione 3. artic. ſymbol. apoſtol. a p. 36. usque ad 78.* Valeat denique autor pathologiæ Dæmoniacæ ſuperiori anno M DCC VII. Lipſiæ editæ, qui divinæ particulam auræ in Pythagoræ, Platonis, & Stoicorum ſchola natam a Cerdonianis, Marcionitis, Manichæis, Priſcillianiſtis & aliis veteribus hæreticis, nec non a Paracelſiſtis, Böhmiſtis, omnibusque hodiernis fanaticis adoptatam in Scriptura quærens non ſine horrenda abſurditate aſſerit, hanc divinæ auræ ſcintillulam, quam a gentilibus confictam, & poſtea ab hæreticis reſuſcitatam diximus, in S. Scriptura Spiritum Dei, vel Spiritum Domini, vel Spiritum κατ' ἐξοχὴν, & a ſolo Chriſto procedentem in Scriptura Novi Teſtamenti Spiritum S. dici aſſerit, niſi quod Luc. I, 35, in verbis: *Spiritus S. ſuper Te veniet* &c. per Spiritum S. Filium Dei intelligi ſomniat *pathol. Dæmon. p. 65.* quæ deliria, cum ipſa narratione confutentur, autori ſuo nunc relinquimus.

Ca-

121

Capitis III. Sectio II.

De

Doctrina Barnabæ ex ejus epiſtola, quæ catholica cognominari ſolet.

I.

Autorem hujus epiſtolæ non eſſe Barnabam Pauli cooperarium, ſed alium antiquum Scriptorem, qui vel commune cum illo Barnaba nomen habuit, vel epiſtolam ſuam Viro illi Apoſtolico ſupponere voluit, in primo capite dictum eſt. Nam quod autor hujus epiſtolæ ab argumento conſolatorio hoc nomen ſibi aſciverit, quia Barnabas juxta Act. IV, 36. idem eſt ac υἱὸς παρακλήσεως, probabile non videtur, cum argumentum hujus epiſtolæ non eſſe conſolatorium, ſed vel didacticum, vel parænecticum facile cuilibet apparet.

II. Pauciſſima autem de hujus Barnabæ doctrina apud Theologos occurrunt. Nam qui ante A. C. 1645. ſcripſerunt, ut Magdeburgenſes, Chemnitius, Sculretus, Gerhardus aliique, epiſtolam hanc, quæ anno dicto primum e tenebris in lucem publicam emerſit, neque legere, neque aliquid ex ea excerpere

Q potu-

Digitized by Google

potuerunt. Aliqui quidem ſcripſerunt poſt editam Barnabæ epiſtolam, ſed nullam ejus notitiam habuerunt, ut Varenius, qui in rationario Scriptorum eccleſiaſticorum *ſeculi I. p. 133.* de Barnabæ epiſtola nihil quam fragmenta quædam apud veteres ſupereſſe ſcribit. Aliqui hanc epiſtolam editam non ignorarunt, ſed forte nullum exemplar ad manus habuerunt, ut Bebelius, qui *antiquit. eccleſ. ſec. I.* tria primi ſeculi monumenta genuina videri judicat, & inter hæc tria Barnabæ epiſtolam numerat, & tamen ex Barnabæ epiſtola nullum plane teſtimonium in illo capite adducit, quod de doctrina primi ſeculi agit. Quamobrem operæ pretium videtur de doctrina hujus epiſtolæ aliqua annotare.

III. Ac primum quidem illud obſervamus, dicta quædam S. Scripturæ in hac epiſtola aliter allegari, quam in ſacro codice hodie leguntur. Exemplum occurrit c. 12. ubi ex *Exod. XVII, 14.* verba ita leguntur, ac ſi Deus dixiſſet, Dei Filium in noviſſimis diebus extirpaturum eſſe domum Amalek, cum in Fontibus nulla Filii Dei mentio ibi fiat, & in græco textu verba ita fluant: *κατάγραφον τοῦτο εἰς μνημόσυνον εἰς βιβλίον, καὶ δὸς εἰς τὰ ὦτα Ἰησοῦ· ὅτι ἀλοιφῇ ἐξαλείψω τὸ μνημόσυνον Ἀμαλὴκ ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανόν.* ubi forte nomen Ἰησοῦ ſeu Joſuæ occaſionem dedit, de Filio Dei cogitandi, & verba illa ita transferendi: *λάβε βιβλίον εἰς τὰς χεῖράς σου, καὶ γράψον ἃ λέγει Κύριος· ὅτι ἐκ ῥιζῶν ἐκκόψει πάντα τὸν οἶκον τοῦ Ἀμαλὴκ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν.* In eodem capite Barnabas ea, quæ *Eſaiæ XLV, 1.* de Cyro dicta ſunt, tanquam de Chriſto dicta allegat, &

& pro Κύρῳ legit Κυρίῳ, etſi hoc vitium non tam Barnabæ, quam ejus interpolatori tribuat Clericus *art. crit. libr. 2. p. 280.* Huc etiam ſpectant, quæ de ſputo in hircum emiſſarium jaciendo, nec non de lana coccinea circa ejus caput ponenda c. 7. memorantur, cum *Levit. XVI*, ubi de hirco emiſſario agitur, nulla ejus rei mentio occurrat, etſi etiam Tertullianus, ſive Barnabæ epiſtolam legerit, ſive aliunde illa hauſerit, *adverſus Judæos c. 14.* & *libr. 3. contra Marcion. c. 7.* hirci coccino circumdati, maledicti, conſputati, convulſi, & compuncti meminerit, & in Judæorum ſcriptis lingua coccinea, ſeu fruſtum panni coccinei linguæ formam habens inter hirci cornua alligatum memoretur, quæ lingua coccinea in die expiationis album colorem induiſſe, & hac coloris mutatione ſignum reconciliationis divinæ dediſſe perhibetur, quorſum alludere nonnulli exiſtimant verba Eſaiæ: *ſi peccata veſtra fuerint ſicut coccinum, inſtar nivis albeſcent*, Eſ. I, 18. item verba Davidis: *fac mihi ſignum in bonum*, Pſalm. LXXXVI, 17. Addunt etiam aliqui, inter Hieroſolymam & locum, in quem hircus emiſſarius abductus fuit, in montibus fuiſſe ſpeculas, & tabernacula certis ſpatiis diſtincta, & ſimul ac qui in ultimo tabernaculo fuit, obſervavit linguam coccineam in hirco albam factam, ſudario moticato alteri in proximo tabernaculo commoranti ſignum dediſſe, & hunc iterum ſequenti, & ſic brevi ſignum hoc reconciliationis divinæ & remiſſionis peccatorum Hieroſolymitanis innotuiſſe, quorſum iterum Eſaiam alludere arbitrantur dicentem: *quam jucundi ſunt ſuper montibus pedes evangelizantis*, Eſ. LII, 7.

Digitized by Google

Videantur quæ de lingua illa coccinea diſſerit Bochartus *hierozoic. tom. I. p. 656.* Stephanus le Moyne *not. ad var. ſacr. p. 674.* & alii.

IV. Octavo ſuæ epiſtolæ capite Barnabas inter alia dicit: ἡ βασιλέια τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τῷ ξύλῳ *regnum Jeſu in ligno.* In quibus verbis reſpexiſſe videtur ad verba Pſalmi XCVI, 10. qui locus in Patribus nonnullis & aliis antiquis monumentis ita legitur, ac ſi David dixiſſet: *regnavit Dominus ex ligno*, ut patet ex Juſtini Martyris *dialogo cum Tryphone p. 298.* Tertulliani *adv. Jud. c. 11.* & *libr. 3. contra Marcion. c. 21.* Pſeudo-Cypriano *tract. de mont. Sinai & Sion*, Pſeudo-Ambroſio *comment. ad 1. Cor. XV.* Auguſtino *in expoſitione hujus Pſalmi*, item libro octoginta quæſtionum *quæſt. 69. Tomo IV. operum*, item ex altercatione eccleſiæ & Synagogæ, qui tamen tractatus, perinde ut octoginta quæſtiones, ipſius Auguſtini eſſe non videtur, etſi *Tomo VI.* inter ejus opera legatur, ex Ephremi Syri *ſermone de cruce p. 700.* Gregorii M. *homilia 6. in Ezechiel*, Gregorio Turonenſi *hiſt. Francor. lib. 6. c. 5.* Iſidoro Hiſpalenſi *de vocatione gentium c. 26.* Caſſiodoro & Arnobio *comment. ad hunc Pſalmum*, Leone M. *ſermon. 4. de paſſione*, nec non ex hymno paſſionali, ſive Fortunati ſive Theodulphi, ubi ita canitur:

Impleta ſunt, quæ concinit
David fideli carmine,
Dicens in nationibus
Regnavit a ligno Deus.

Ut Bernhardum *ſermon. de reſurrectione*, Haymonem Halberſtadienſem, Brunonem Herbipolenſem, Brunonem

nem

nem Aſtenſem in comment. ad h. l. aliosque taceamus. Imprimis vero etiam Copticis Pſalteriis hæc verba *a ligno* addita fuiſſe Eduardus Bernardus in ſcholiis ad Barnabæ epiſtolam obſervat. De Pſalterio Gothico idem aſſerit Uſſerius *de 70. interpret. c. 4. p. 45.* ut Pſalterium vetus Italicum, Pſalterium Romanum & alia quædam vetera Pſalteria taceamus.

V. Sunt qui cum Jacobo a Valentia hoc additamentum *a ligno* etiam in Origene & Hilario reperiri tradunt. Verum etſi Origenes in dicto Paulino Coloſſ. II, 15. pro verbis ἐν αὐτῷ vel ἐν αὐτῷ ſæpiſſime in ſuis ſcriptis legat: ἐν ξύλῳ, dicto tamen Davidico, de quo nunc agimus, verba illa addidiſſe non deprehenditur, quemadmodum & omnem operam perdent, qui hanc interpolationem in Hilarii ſcriptis quærent. Non minus Jacobus Pinto fallit & fallitur, cum in Lactantio & in Pſalterio Gallicano hæc verba *a ligno* legi ſibi & aliis perſvadet. Omnium vero maxime errat Johannes Morinus, qui *Exercit. biblic. libr. I. exercit. 6. c. 14.* dicere audet, quod antiqua OMNIVM PATRVM traditio verbis Davidicis *Dominus regnavit* addendum doceat *a ligno*, atque inde validiſſimum pro crucifixione Chriſti argumentum promſerit. Unde enim probabit Morinus, omnium Patrum traditionem eſſe, quod legi debeat: *Dominus regnavit a ligno.* Plurimi enim Patres oraculum hoc Davidicum plane non allegant. Aliqui vero dictum hoc ita allegant, ut verba *a ligno* omittant, ut Euſebius in demonſtratione evangelica *libr. 2. c. 1.* & in commentario ad Pſalmos, quem Dominus de Montfaucon nuper edidit, *Tom. I. collect.*

nov. Patr. Græc. p. 636. Gregorius Nyſſenus *libr. 2. de titul. Pſalm. c. 9.* Cyrillus Alexandrinus *homil. de ram. palm. Tom. V. part. 2. p. 396.* Apollinarius *in paraphraſi Pſalmorum p. 267.* Hieronymus *comment. in Pſalm. Tom. VII.* Theodoretus *comment. in Pſalm. Tom. I. oper.* ubi & ipſe textus & explicatio textus additamento illo caret, Theodorus Haracleota, & Anonymus Pſalterii paraphraſtes, quos Corderius Catenæ græcorum Patrum in Pſalmos inſeruit, Euthymius in Pſalmos *Tom. XIX. max. Patrum biblioth.* Odo Aſtenſis in Pſalmos *Tom. XX. max. Patr. biblioth.* & alii. Omiſit etiam hoc additamentum *a ligno* verſio græca, qualem nunc habemus, verſio vulgata, paraphraſis chaldaica, verſio Syriaca & Arabica. Omiſit hæc verba Symmachus, ut ex Theodoreto conſtat. Abeſt hoc additamentum in Pſalterio Hieronymiano juxta hebraicam veritatem compoſito, ut alias Pſalterii verſiones nullam ligni mentionem facientes taceamus. Neque etiam in 1. Paralip. XVI, 7. ubi totus Pſalmus 96. repetitur, aliquid in fontibus legitur, quod verbis *a ligno* reſpondeat. Vbi ergo illa a Morino jactata omnium Patrum traditio, ex qua probare poſſit, quod eccleſia huic additamento ſupremam autoritatem conferat? Qua aſſertione quam gravis ſit Morinus vulgatæ verſioni, quæ additamentum hoc omiſit, atque adeo ipſi Romanæ eccleſiæ, quæ vulgatam pro authentica agnoſcit, notavit Simeon de Muis in aſſertione Hebraicæ veritatis contra Morinum p. 204.

VI. Cum autem certum ſit in Fontibus Hebraicis dicti illius Davidici nullam ligni mentionem

fie-

Digitized by Google

fieri, mirum videri poſſit, unde interpolatio illa nata fuerit, quæ in nonnullis Pſalterii verſionibus, & tot Græcorum & Latinorum Patrum ſcriptis legitur. Pezronius *in antiquit. temp. p. 194.* Jacobus Pinto *de Chriſto crucif. libr. 4. tit. 5. l. 2.* & alii fontes Hebraicos a Judæis ex odio Chriſti & ligni ex quo regnavit corruptos ſuſpicantur, quam ſententiam Gulielmus Lindanus *de optimo genere interpret.* ex Pſalterio Hebraico apud Anglos aſſervato confirmare nititur, in quo verba a Judæis eraſa adhuc legi ſibi perſvadet. At fallitur & fallit, cum in illo Pſalterio hemiſtichium Davidicum, de quo nunc agitur, totum omiſſum deprehendatur, ut Arias Montanus in opuſculis ad apparatum Bibliorum Regiorum indicat, inter quæ opuſcula peculiaris animadverſio de Anglicano illo Pſalterio comparet. Nec magis hæc ſententia ex Juſtini dialogo cum Tryphone probari poteſt, ubi Judæi, quod verba a ligno ex Pſalmo 96. expunxerint, arguuntur, ſiquidem ibi Juſtinus non de codicibus Hebraicis, ſed de græcis agit. Cum enim in exemplaribus quibusdam græcis legeret: ὁ κύριος ἐβασίλευσεν ἀπὸ ξύλȣ, in aliis ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, in poſterioribus verba ἀπὸ ξύλȣ a Judæis malitioſe eraſa arbitratus eſt. Et forte etiam Judæi in græcis ſuis exemplaribus verba illa revera expunxerunt, ſi illa irrepſiſſe deprehenderent. Id vero Judæis Juſtinus vitio vertere non debebat, cum ea in Hebraicis codicibus non deprehenderent, ut Druſius in quæſitis per epiſtolas *epiſt. 8.* bene annotavit. Neque etiam ex eo verba hæc *a ligno* authentica eſſe probari poterit, quia David in ſequentibus verbis ligna ſylvarum compellat, ut a facie Domini

mini exultent, quo argumento vere ligneo, ut Tertulliani phraſi loquar, utitur Salmeron *proleg. 4.* Nam David etiam cœlum, terram & mare exultare jubet, neque tamen ex eo inferri poteſt, quod David v. 10. dixerit: Dominus e cœlo, vel e terra, vel e mari regnavit. Nec majoris momenti eſt argumentum ex eo depromtum, quod eccleſia Romana certis temporibus hæc verba intonet:

Dicite in nationibus
Regnavit e ligno Deus.

Nam etiam in feſto nativitatis eccleſia canit:

Cognovit bos & aſinus,
Quod puer erat Dominus,

neque tamen ex eo temere aliquis colligat, in authentico Eſaiæ textu legi, quod bos & aſinus puerum Dominum cognoverint. Probari ergo non poteſt, quod Judæi Davidis verba in originali textu corruperint, & verba *e ligno* expunxerint. Certe Judæo Tryphoni apud Juſtinum ſacri codicis depravatio tam horrendum crimen eſt, ac aurei vituli conſecratio, vel liberorum in Dæmonum gratiam facta mactatio, vel ipſorum Prophetarum trucidatio. Ne potuiſſent quidem id Judæi facere, ſi vel maxime voluiſſent. Neque enim omnes hebraicos codices in manu ſua habuerunt. Quod autem Salmeron ſtatuit, Judæos ſuis clamoribus, cachinnis & contentionibus etiam Chriſtianos eo adegiſſe, ut ex latinis & græcis codicibus verba illa delerent, tantum abeſt, ut ſit probabile, ut ſententia illa cachinnum potius, quam applauſum mereatur. Quis enim credat, chriſtianos ob Judæorum clamores, cachinnos, &

con-

Digitized by Google

contentiones vel minimum ſacri codicis apicem mutaſſe, vel etiam Judæos tale quid a chriſtianis poſtulasſe? Non latet ſane Judæos, multa dogmatibus eorum adverſa in ſacro codice legi. Veruntamen ea non expurgant, ſed falſis interpretationibus pervertunt. Nec difficile illis eſſet, ſi in Pſalmo 96. ſcriptum foret: Dominus regnavit e ligno, gloſſam aliquam a ligno crucis alienam excogitare, qua de re plura dicta ſunt in exercitatione Theologico-philologica ad verba Davidis a nonnullis interpolata: *Dominus regnavit a ligno*, quam ſub præſidio meo Dn. M. Johannes Schlegelius Ulmenſis ante ſexennium publice ventilandam propoſuit, ubi etiam varias aliorum de hoc argumento opiniones recenſuimus, & probabile exiſtimavimus, verba *a ligno* pro pia alicujus devotione addita fuiſſe, ut Jacobus Faber in ſuis ad quintuplex Pſalterium ſcholiis *fol.141.* ſtatuit. Nec opus eſt, ut cum Balthaſare Corderio *Caten. Patrum in Pſalm. Tom.II.p.969.* hanc additionem ab aliquo Pſalterii interprete factam ſtatuamus. Potuit enim ejusmodi additio etiam ab alio chriſtiano fieri. Et forte primum pius aliquis lector verba illa ad exemplaris ſui marginem poſuit, quæ poſtea cum hæc annotatiuncula pluribus arrideret, in ipſum textum translata ſunt, ut Nicolaus Fullerus *lib.3. miſcell. cap.13.* & Ludovicus Ferrandus *in Comment. ad Pſalter. p.717.* non male ſuſpicantur. Quale quid etiam in loco Deut. XXVIII, 66. accidit, ubi nonnulli ad verba: *videbit vitam ſuam pendentem*, ex pia quadam erga crucifixum Salvatorem devotione addiderunt *in ligno*, ut verba hæc ad Chriſtum, qui vita noſtra eſt,

traherent, ejusque in cruce pendentis memoriam aliis inculcarent, quod ſcholion deinde ipſi textui in quibusdam exemplaribus inſertum fuiſſe ex eo colligi poteſt, quod in Chryſoſtomi homilia de S. Stephano verba illa ita allegentur : ὄψεσθε τὴν ζωὴν ὑμῶν κρεμαμένην ἐπὶ ξύλου, *videbitis pendere vitam veſtram in ligno.*

VII. Si quæramus qua occaſione pius ille lector, quisquis fuerit, verbis Davidicis *Dominus regnavit*, verba *a ligno* margini alleverit, quæ poſtea in ipſum textum translata ſunt, reſpondebit Eduardus Bernardus, Barnabam noſtrum in ſua epiſtola ſcholio huic marginali occaſionem ſuppeditaſſe. Facile enim fieri potuit, ut aliquis hæc pſalmi verba legens κύριος ἐβασίλευσε, verborum Barnabæ de βασιλείᾳ τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τῷ ξύλῳ recordaretur, ideoque verbis pſalmi aſcriberet: ἐπὶ τῷ ξύλῳ, vel ἀπὸ ξύλου. Veriſimilius tamen videtur, interpolationem hanc potius titulo crucis dominicæ originem debere, in quo Jeſus Nazarenus Rex Judæorum nominatur, quem etiam in cruce adhuc pendentem alter latronum rogavit, ut regnum ſuum ingreſſus ſui memor eſſet. Quorſum etiam miracula ſpectant, quæ Chriſto moriente contigerunt, eumque a cruce regnare demonſtrarunt. Quoniam ergo Chriſtus in cruce pendens Regis titulum geſſit, & potentiæ ſuæ regiæ radios in profundiſſima ſua exinanitione exeruit, cum infame lignum thronus ejus regalis eſſet, nec alia purpura quam effuſo ſuo ſanguine veſtiretur, nec aliam quam ſpineam coronam geſtaret, nec aliud ſatellitium quam promiſcuam cavillantium tur-

Digitized by Google

turbam circa ſe videret, non incommodum viſum eſt pio cuipiam Chriſtiano ad verba Davidis : *Dominus regnavit* illuſtrationis & explicationis gratia aſcribere verba *a ligno*, ut indicaret, quod Chriſtus vel in ipſa cruce regnaverit. Hæc ſententia noſtra fuit in exercitatione Theologico-philologica de verbis Pſalmi XCVI. interpolatis, quam paucis, cum ejus nondum nos pœniteat, hic repetere placuit.

VIII. Capite epiſtolæ ſuæ duodecimo Barnabas tanquam a Propheta dicta hæc verba allegat: *quando hæc conſummabuntur? & dicit Dominus: cum lignum inclinatum fuerit, & reſurrexerit, & cum de ligno ſanguis ſtillaverit.* Verum hæc in Prophetarum, quos Sacer Codex continet, ſcriptis non leguntur. Ex carminibus quibusdam Sibyllinis dictum hoc depromtum ſuſpicatur vir doctus, qui Oxonienſem Barnabæ editionem ſuis ſcholiis illuſtravit. Bernardus autem, qui & ipſe ad hanc Oxonienſem Barnabæ editionem ſua ſcholia adjecit, priora hujus dicti verba ex apocryphis quibusdam iisque deperditis Judæorum ſcriptis, poſteriora autem de ligno ſanguinem ſtillante ex 4. Esdræ libro deprompta obſervat, unde etiam quartum hunc Esdræ librum ſatis antiquum eſſe colligit. Etſi vero græce hic liber non amplius extet, eum tamen Græcos olim in ſua lingua habuiſſe, Colomeſius in ſpicilegio notarum ad Clementis Romani epiſtolam priorem Corinthiis inſcriptam *c. 50. p. 119.* ſtatuit, idque ex Clemente Alexandrino probat, qui *libr. 3. ſtromat.* ex libro quarto Esdræ c. V, 35. verba quædam allegavit. Cæterum

rum inter Pontificios Gilbertus Genebrardus *chronolog. Tom. 2. p. 17.* quarto Eſdræ libro canonicam autoritatem tribuere non dubitavit. Verum etſi eccleſia Romana ſuis precibus nonnulla ex hoc libro inſeruerit, alii tamen Pontificii a Genebrardo haud immerito diſſentiunt. Certe librum hunc fabulis plenum eſſe recte monuit Le Moyne *not. ad var. ſacr. pag. 836.* qui tamen in eo hallucinatur, quod ait Ambroſium teſtimoniis libri hujus uti, non tanquam ab Autore ſacro, ſed ut ab autore, cui non omnis fides deneganda ſit, exaratis. Nam Ambroſius *de bono mort. cap. 10. libr. 2.* comment. in Luc. *libr. 2.* de Spiritu S. *cap. 7.* item in oratione de obitu fratris Satyri, & in epiſtola 34. edit. nov. ad Horontianum, hunc Eſdræ librum tanquam canonicum, divinitus revelatum, nec ulli librorum biblicorum poſthabendum commendat. Rectius igitur Rainoldus *in cenſura apocryph. lect. 27. p. 227.* Ambroſium erraſſe judicat. Præferendus enim hic eſt Ambroſio Hieronymus, qui in libro contra Vigilantium ſcribit: *tu vigilans dormis, & dormiens ſcribis, & proponis mihi librum apocryphum, qui ſub nomine Eſdræ a te tuique ſimilibus legitur, quem ego librum nunquam legi. Quid enim neceſſe eſt in manus ſumere, quod eccleſia non recipit?* Idem in epiſtola ad Domnionem & Rogatianum libri 3. & 4. Eſdræ ſomniis ſe non delectari ſcribit. Cum autem Barnabas in ſua epiſtola multa ex ejusmodi libris apocryphis adducat, non leve inde argumentum illis naſcitur, qui Barnabæ epiſtolam a Viro apoſtolico ſcriptam negant. Unde Stephanus Le Moyne in prolegomenis ad varia ſacra de

Digitized by Google

de Barnaba differens, *multa*, inquit, *citantur in illa epiſtola ex fontibus hauſta & petita, qui Apoſtolis & Apoſtolicis viris ignoti prorſus vel minus frequentati, imo neglecti fuerunt. Plurima quippe in ea memorantur ex apocryphis & lacunis Judaicis derivata more prorſus inſolito beatis Apoſtolis, ac qui tantum ſeculo ſecundo cœpit uſurpari.*

IX. In explicanda Scriptura ita verſatur Barnabas, ut allegoricis & myſticis interpretationibus admodum delectetur, quas ſæpe minus aptas, admodum coactas, & violentas eſſe negari non poteſt. Probat id Le Moyne in exercitatiuncula de Barnaba, quæ ejus prolegomenis ad varia ſacra inſerta eſt, ex eo, quod Barnabas c. 6. verba Eſ. III, 9. 10. ad Judæos vitæ Chriſti inſidiantes, & mala adverſus ipſum conſilia agitantes detorqueat, quod & a Prophetæ verbis, & ab ejus mente alienum eſt. Nam juxta fontes verba Prophetæ ita fluunt: *Væ animæ ipſorum, quia retribuent ipſis malum. Dicite juſto, quod bonum illi ſit futurum, quia fructum operum ſuorum comedent.* Barnabas autem Prophetæ verba ita exprimit: ὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, ὅτι βεβούλευνται βουλὴν πονηρὰν καθ᾽ ἑαυτῶν. εἰπόντες· Δήσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύχρηστος ἡμῖν ἐστί. Et antiquus Barnabæ interpres: *væ animæ iniquorum, qui dicunt inter ſe: circumveniamus juſtum, quia inſuavis eſt nobis.* Secutus autem eſt Barnabas græcam 70. Seniorum verſionem, quæ ita habet: οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, διότι βεβούλευνται βουλὴν πονηρὰν, καθ᾽ ἑαυτῶν. εἰπόντες, Δήσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύχρηστος ἡμῖν ἐστί. quæ verſio ab originali textu plane diſcrepat, qui utique non de conſiliis Judæorum adverſus Chriſtum, ſed

 de

de diverſa piorum & impiorum ſorte agit, & bonis bonum, malis malum ſuarum rerum ſtatum prænunciat. Nihilominus tamen Barnabam alii etiam Scriptores in hac Eſaiæ interpretatione ſecuti ſunt, ut inter Græcos Procopius, & inter Latinos Ambroſius, quorum verba adducit Le Moyne *Var. Sacr. Tom. II. p. 596.*

X. Dicit idem Barnabas c. 7. dici apud Prophetam: *Φαγέτωσαν ἐκ τοῦ τράγου, τοῦ προσφερομένου τῇ νηστείᾳ ὑπὲρ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν. (προσέχετε ἀκριβῶς) καὶ φαγέτωσαν οἱ ἱερεῖς μόνοι πάντες τὸ ἔντερον ἄπλυτον, μετὰ ὄξους, & manducent de hirco, qui in die jejunii offertur pro omnibus peccatis.* Attendite diligenter: *& manducent ſoli ac omnes ſacerdotes inteſtinum non lotum, cum aceto.* Nihil autem tale in Scriptura invenitur. Vnde Cotelerius in notis ad illum locum obſervat, ad libros apocryphos vel Judæorum traditiones recurrendum eſſe. Et Baſnagius *in annalibus politic. eccleſiaſticis A. C. 50. §. 56.* cum verba illa Barnabæ de hirco manducando refert, non ſolum ad verba: *attendite diligenter*, cum ſarcaſmo aliquo reſpondet: *arrigimus aures, quid narrat*, ſed etiam deinde quærit, an hæc ſcribere potuerit Barnabas, qui & Levita & Apoſtolus? an die jejunii manducaverint Jſraelitæ de hirco? an inteſtina illota cibus fuerit Sacerdotum? & tandem gemina falſitate hunc Barnabæ locum laborare dicit, quarum una eſt, quod Jſraelitæ in feſto expiationum jejuniis dicato de hirco per ſortem oblato manducaverint, altera vero, quod Propheta hoc ſcripſerit. Equidem Menardus in margine ad hunc Barnabæ locum notat Num. XVII, 7. 11.

qua-

quaſi ibi Barnabas haberet relationis ſuæ fundamentum. At nec ibi legitur, quod vel populo injunctum fuerit die jejunii de oblato hirco manducare, vel Sacerdotibus illota hirci inteſtina cum aceto comedere. Pertinet ad falſas Scripturæ allegationes in Barnabæ epiſtola obvias & hæc, quod c. 12 Moſen ad Iſraelitas ab igneis ſerpentibus læſos dixiſſe referat: *cum aliquis ex vobis morſus fuerit, veniat ad ſerpentem in ligno poſitum, & credat atque ſperet, quod licet mortuus ille ſit, poſſit vitam præſtare, & confeſtim ſervabitur.*

XI. Ad myſticas Scripturæ expoſitiones, quibus Barnabam delectari diximus, etiam luſus ille in numeris referendus eſt, cum c. 9. in trecentis & octodecim Abrahæ ſervis Geneſ. XIV, 14. memoratis myſterium Jeſu crucifixi quærit, dum per literam T, quæ Græcis trecentos notat, & qualemcunque crucis formam exhibet, Chriſti crucem, ac per literas I H, quæ decem & octo ſignificant, priores literas nominis Ἰησοῦ, ſeu Jeſu demonſtratas exiſtimat. Cujusmodi luſus aliis etiam Patribus, nec non hæreſiarchæ Valentino, a iisque Gnoſticis, ut & Judæis haud infrequentes extiterunt. Addit Barnabas dum numerale illud myſterium explicat, Scripturam narrare, quod Abraham ſervos de domo ſua trecentos decem & octo circumciderit. At Scriptura hoc non refert, ſed hoc tantum, quod Abraham ſervos de domo ſua trecentos decem & octo armaverit ad cognatum ſuum Lothum ex hoſtium manu liberandum, quando autem de circumciſione a Deo per Abrahamum inſtituta agit, narrat Abraha-

hamum omnes maſculos de domo ſua circumcidiſſe, quorum numerus in Scriptura non indicatur. Sic igitur Barnabas noſter, quisquis ille fuerit, in ſuis myſteriis ea libertate uſus eſt, qua myſtici vulgo uti ſolent, dum allegoricas ſuas explicationes non ita veritati hiſtoricæ aſtringendas exiſtimant, ut non libere evagari ſibi liceat, modo pium aliquem ſenſum in ſuis meditationibus ſe invenire putent.

XII. Plura expoſitionum myſticarum exempla ex Barnabæ epiſtola non adducam. Num vero Barnabas hanc imprimis ob cauſam myſticis Scripturæ ſenſibus indulſerit, ut Gnoſticos, qui prætextu myſticarum interpretationum multa V. T. myſteria ad ſua deliria & obſcœna ſacra perverſe applicabant, confutaret, quæ Hammondi *diſſertat. proœm. de jur. epiſcop.* eſt ſententia, non inter omnes convenit. Probabilis videtur Hammondi ſententia Bullo *in defenſ. fid. Nican. p. 29.* minus probabilis Jacobo Thomaſio *in ſchediaſm. hiſtoric. p. 20.* cujus judicium ſecuti ſumus in diſſert. de hæreſiarch. *ſect. 2. c. 9. th. 21. & 22.* De cœtero, etſi Nicolaus le Nourry in apparatu ad bibliothecam Patrum illis ſuccenſeat, qui Barnabam reprehendunt, quod loca quædam V. T. ad Chriſtum minime ſpectantia de Chriſto interpretatus fuerit, & hanc reprehenſionem iniquam eſſe putet, cum Barnabas aliique Scriptores has interpretationes ab Apoſtolis, & Apoſtoli a Chriſto hauſerint, qui illis intellectum aperuit, ut Scripturas intelligerent Luc. XXIV, 45. vereor tamen ut hoc probare poſſit. Quis enim credet, Barnabam ab

Digitized by Google

ab Apoſtolis, & Apoſtolos a Chriſto hauſiſſe literas T I H, quæ in græca verſione bibliorum numerum vernarum Abrahæ ad Lothi liberationem armatorum denotant, ita eſſe exponendas, ut prima T figuram crucis, reliquæ I H initiales literas nominis Ἰησοῦ denotent? Certe hoc Barnabam ab Apoſtolis didiciſſe non magis credo, quam quod 318. Epiſcopi concilii Nicæni per 318. Abrahæ ſervos præfigurati fuerint, etſi Hilarius & alii quidam Patres numerum ſervorum Abrahæ ad numerum Nicænorum Patrum accommodaverint.

XIII. Divinitatem Chriſti a Barnaba agnitam fuiſſe, ex eo colligi poteſt, quod Solem opus manuum ejus appellet, & omnia per ipſum & propter ipſum facta, eique honorem, virtutem & gloriam nunc & in ſecula ſeculorum tribuendam aſſerit c. 17. antiquæ latinæ verſionis. Nam in græco textu, quippe non integro, ſed quoad initium & finem mutilo, hæc doxologia non invenitur. Alia quædam teſtimonia pro Chriſti divinitate ex epiſtola Barnabæ producit Calovius in confeſſione Martyrum de SS. Trinitate, ubi inter confeſſores hujus myſterii primo loco ponitur Barnabas, quem cum Paulo gentium Apoſtolum conſtitutum Calovius aſſerit. Unde colligi poteſt, tum temporis Calovium hanc epiſtolam a Barnaba Pauli comite ſcriptam exiſtimaſſe, etſi poſtea in Bibliis illuſtratis N. T. *Tom. II. p. 1096.* aliter ſenſerit. Nam in præloquio epiſtolæ Hebræis inſcriptæ non firmiter probari poſſe ait, quod hodierna Barnabæ epiſtola ſit eadem cum illa, quam Clemens & Origenes habuerunt, cum epiſtolæ hujus conſarcinator

S fra-

fragmenta illa Barnabæ ex Clemente Alexandrino & Origine ſuo figmento inſerere potuerit. Autorem autem hunc, quicunque fuerit, aſſertorem divinitatis Chriſti fuiſſe, probat etiam Georgius Bullus *defenſ. fid. Nicæn. ſect. I. c. 2. & ſect. 2. c. 1.* Et quamvis Socinianus aliquis in Anglia, qui ſe Lucam Mellierum V. D. M. appellat, *in fide primorum chriſtianorum ex Barnaba, Herma & Clemente Romano*, qui libellus Londini A. C. 1697. in 8. prodiit, *p. 1. & ſeq.* Bullum refutare allaboret, vindicias tamen Bulli adornavit Johannes Erneſtus Grabe *in not. ad Bulli defenſ. fidei Nic. p. 21. & 44.*

XIV. Docet Barnabas c. 5. Chriſtum oſtenſurum, ſe veniſſe non ut juſtos, ſed ut peccatores vocaret, homines omni peccato iniquiores ad apoſtolatum elegiſſe. Quam Barnabæ ſententiam ex hac epiſtola repetit Nazianzenus *in Philocalia Origenis c. 18.* & ipſe Origenes *libr. I. contra Celſum p. 49.* ubi addit, quod forte Celſus ex hoc Barnabæ dicto Apoſtolos totamque religionem chriſtianam infamandi occaſionem arripuerit, & chriſtianis objecerit, quod Chriſtus nequiſſimos homines ad apoſtolatum vocaverit. Reſpondet autem Origenes Celſo, nihil vitii Chriſto exprobrari poſſe, qui boni Medici inſtar homines peſſimos elegerit, & ſanctiſſimos reddiderit. Obſervat inſuper, etiam apud gentiles exempla extare, quod Philoſophi eos ſibi ultro diſcipulos elegerint, qui vita ante acta infames extiterunt, quod probat exemplo Phædonis ab infami loco ad ſcholam Socraticam tranſlati, & Polemonis, qui in Xenocratis ſchola a vita diſſolu-

Digitized by Google

ſoluta ad philoſophiam converſus eſt. Rectius in hac contra Celſum diſputatione Origines negaſſet, quod Chriſtus non alios homines quam peſſimæ notæ, & omnium bipedum nequiſſimos, ſeu ut Barnabas loquitur, *ὑπὲρ πᾶσαν ἁμαρτίαν ἀνομωτέρους* ad Apoſtolatum elegerit. Erant enim Diſcipuli, quos Chriſtus ad apoſtolatum vocabat, homines quidem illiterati, rudes, ſimplices, & infimæ ſortis, boni tamen viri, qui honeſto labore victum quærebant, & nulla ante actæ vitæ infamia laborabant, ſi forte Matthæum publicanum, & Paulum, qui ſemetipſum graviſſimum omnium peccatorem agnoſcit, excipiamus. Judas enim Iſcariotes, cum a Chriſto vocaretur, furti flagitio aliisque Diaboli laqueis nondum ſe obſtrinxerat, cui cum ſucceſſor eligendus eſſet, duo viri bonæ notæ & famæ Apoſtolico collegio præſentabantur, e quibus ſorte jacta Matthias divinis auſpiciis inter Apoſtolos cooptabatur. Unde Cotelerius in notis ad illum Barnabæ locum relicto Barnaba ejusque aſſecla Origene, Conſtantino Imperatori *in oratione ad Sanctorum cœtum c. 15.* & Jobio *lib. 9. apud Photium biblioth. c. 222.* potius ſubſcribit, qui optimos a Chriſto diſcipulos delectos ſtatuunt. Neque tamen ſimpliciter vel Jobii ſententia amplectenda eſt, qui optimos a Chriſto diſcipulos electos ſtatuit, vel Barnabæ, qui peſſimos, cum non omnium, quos Chriſtus vocavit, diſcipulorum eadem indoles, eademque vivendi ratio fuerit, ut ex antea dictis patet. Illud adhuc, antequam hinc abeamus, monendum, quod Hieronymus *libr. 3. adv. Pelag. c. 1.* dictum hoc de Apoſtolis ſupra omne peccatum iniquioribus non Barnabæ,

S 2 ſed

ſed Ignatio aſcribat, quod memoriæ lapſui tribuendum eſt, qualis etiam apud Clementem Alexandrinum deprehenditur, qui *libr. 6. Stromat.* dictum aliquod ſub Barnabæ nomine allegat, quod in Clementis Romani priore ad Corinthios epiſtola reperitur. Fuitque tanto proclivius in ejusmodi lapſus incidere, quia Scriptores illi olim in unum volumen compacti fuerunt, quæ conjectura Jacobo Uſſerio in fragmento præfationis ad epiſtolam Barnabæ abblanditur.

XV. Docet Barnabas c. 7. Filium Dei, qui eſt Dominus judicaturus vivos & mortuos, paſſum, & mortuum, & crucifixum fuiſſe, ut livore ejus ſanaremur. Unde patet, veteres eccleſiæ doctores aliter ſenſiſſe ac Neſtorium, qui non Deum, ſed hominem a Judæis crucifixum dicebat, & Hypatiam Philoſophiæ Platonicæ magiſtram, quæ in epiſtola ad Cyrillum Alexandrinum magnum inde gentilibus ſcandalum naſci aſſerit, quod Chriſtiani ex evangelio Johannis Deum a nemine unquam viſum doceant, & tamen Deum paſſum & crucifixum tradant, unde & Cyrillo exprobrat, quod Neſtorium ſaniora docentem in exilium miſerit, etſi hæc Hypatiæ epiſtola, quam Chriſtianus Lupus inter epiſtolas variorum Patrum ad Epheſinum concilium pertinentes *cap. 216.* primus edidit, Stephano Baluzio in nova collectione Conciliorum *pag. 915.* eumque ſecuto Menagio in hiſtoria mulierum Philoſopharum *pag. 32.* adulterina videatur, cum ex Socratis *lib. 7. c. 15. hiſt. eccleſ.* pateat, Hypatiam A. C. 415. membratim diſcerptam & combuſtam fuiſſe, epiſtola autem illa poſt Neſtorii exi-

Digitized by Google

exilium ſcripta multis poſt tragicum Hypatiæ exilium annis ſcripta deprehendatur.

XVI. Ex eodem, quod modo adduximus, Barnabæ dicto patet, eum docuiſſe, quod Chriſtus pro expiandis peccatis noſtris paſſus & mortuus fuerit. Quorſum etiam faciunt, quæ in antiqua verſione latina hujus epiſtolæ c. 5. ubi græcus textus deficit, leguntur. Non dubitavit autem Barnabas, quin Chriſtus pro omnium hominum peccatis ſatisfecerit, quod antiquus latinus interpres clarius exprimit, cum in eodem capite verba Eſaiæ ex c. 53. ita allegat: *plaga corporis illius omnes ſanati ſumus*, etſi fatendum ſit, quod hoc loco latina verſio græco textui non reſpondeat. Sufficit interim, quod Barnabas, quoties Chriſtum pro peccatis noſtris paſſum docet, nullam reſtrictionem addat, & hoc ipſo ſatis indicet, Chriſtum livore ſuo omnibus hominibus ſpiritualium plagarum ſanationem acquiſiviſſe. Et hanc paſſionem Chriſti variis V. T. typis præfiguratam fuiſſe Barnabas agnoſcit, adducens inter alios typum vaccæ rufæ Num. c. XIX. delineatum. Quem Barnabæ locum ex c. 8. epiſtolæ integrum exhibet Magnificus Carpzovius *diſſertat. de vacca rufa part. 2. c. 3. th. 18.* ubi contra Doctorem angelicum Thomam Aquinatem, & contra Doctores quosdam Anglicos de typo vaccæ rufæ minus recte ſentientes, & imprimis contra Socinianos vaccam rufam Chriſti typum fuiſſe negantes, diſputat.

XVII. Cum Barnabas c. 5. verſionis latinæ docet, *Chriſtum tradidiſſe corpus ſuum in exterminium, ut remiſſione peccatorum ſanctificaremur, quod ſit aſperſione ſanguinis ipſius*, Hugo Menardus ad illum locum *p. 100. ſuæ editionis* obſervat, ex his Barnabæ verbis liquere, quod per applicationem meritorum Chriſti juſtificemur, cum ſparſio ſanguinis Chriſti nihil aliud ſit, quam applicatio paſſionis illius, quam obſervationem non improbamus. At non item probamus, cum Menardus ad verba Barnabæ c. 6. dicentis, quod *fide promiſſionis* & *verbo vivificante vivamus* p. 124. & 125. obſervari cupit, quod juſtus ex fide vivat, non ſola & nuda quæ reproba eſt & operibus vacua, ſed ex ea, quæ per dilectionem operatur, & cum operibus conjuncta eſt, cum Barnabas quidem dicat, quod fide promiſſionis victuri ſimus, non vero quod per ſolam promiſſionis fidem victuri ſimus, unde hunc Barnabæ locum procul abeſſe dicit ab hæreticorum mente, dicentium evangelium eſſe nudam & abſolutam promiſſionem vitæ æternæ ſine conditione obſervationis mandatorum, quam ſententiam concilii Tridentini anathemate merito percuſſam aſſerit. Quem Menardi ad hæc verba Barnabæ commentarium D. Joh. Tobias Major *in diſſert. I. de oratione pro defunctis c. I. theſ. 48.* non immerito iniquum eſſe judicat. Neque enim Lutherani docent, quod fides, per quam juſtus vivit, ſit reproba, ſed per vivam fidem hominem juſtificari credunt. Vivit autem fides non per caritatem, quæ fide & juſtificatione poſterior eſt, ſed per Chriſtum vera fiducia apprehenſum. Et quamvis Barnabas, cum nos per

per fidem promiſſionis victuros aſſerit, excluſiva non utatur, opera tamen ab actu juſtificationis ipſo ſilentio excludit, dum duo tantum vivificationis noſtræ media recenſet, unum ex parte Dei nempe verbum, alterum ex parte hominis nempe fidem, de qua Theologi noſtri docent, quod ſola in actum juſtificationis influat, etſi non ſit ſola. Ubi tamen notandum, quod fides quidem non ſit ſola & ſine caritate ſeu bonis operibus in ſtatu juſtificationis, ſola tamen ſit in primo juſtificationis actu. Unde & Formula Concordiæ *artic. 3. antitheſi 11.* tanquam falſum dogma rejicit, ſi quis dicat, ſine bonorum operum præſentia hominem juſtificari non poſſe, qua de re plura in Synopſi Maxime Reverendi Dn. D. Samuelis Schelguigii *art. 20. qv. 20.* videantur.

XVIII. Bona tamen opera facienda, & mala vitanda eſſe Barnabas ſuis lectoribus inculcat *c. 18. & ſeqq.* ubi duplicem viam, unam lucis, cui bonos angelos, alteram tenebrarum, cui Satanæ angelos præpoſitos eſſe dicit, exponit, qua occaſione plurima, quæ chriſtianis vel agenda vel omittenda ſunt, recenſet. Docet igitur diligendum Creatorem, glorificandum Redemptorem, non adhærendum eſſe in via mortis ambulantibus, odio habendam ſimulationem, humilitati ſtudendum, conſilium malum adverſus proximum non capiendum, a fornicatione & mæchia abſtinendum, in corripiendo proximo perſonam non accipiendam, nomen Dei in vanum non eſſe aſſumendum, non interficiendum eſſe fœtum, ſive abortum procurando, ſive partum occidendo, liberorum caſtigationem

nem non eſſe omittendam, res proximi non concupiſcendas, inconſtantiæ & duplicis linguæ vitium vitandum, ſubjectionem Domino in reverentia & timore exhibendam, linguæ præcipitantiam eſſe cohibendam, manus non eſſe porrigendas ad accipiendum, & ad dandum occludendas, verbi præcones tanquam oculi pupillam diligendos, judicium extremum memoria nunquam excutiendum. Cum autem inter alia dicit: *ἐκζητήσεις καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων*, *exquire quotidie vultum Sanctorum*, quæ verba c. 19. leguntur, non vult Sanctos invocari, quem ſenſum Menardus in indice verborum & rerum p. 243. ex his Barnabæ verbis exſculpit, ſed potius hoc præceptum eo tendit, ut Sanctorum vultus in Dei verbo quotidie exquirant, quo eorum virtutes imitari poſſint. Ita enim Barnabas ſemetipſum explicat, cum in verbis immediate ſequentibus jubet, ut ſanctos in verbo ſpeculemur.

XIX. In eodem capite Barnabas dicit: *διὰ τῶν χειρῶν σου ἐργάσῃ εἰς λύτρωσιν τῶν ἁμαρτιῶν σου*, *manibus tuis operaberis ad redemtionem peccatorum tuorum*. Quæ verba Menardus pag. 218. ita interpretatur, quaſi opera manuum valeant ad redemtionem peccatorum noſtrorum, ſi ex operis proventu demus neceſſitatem indigenti, quod Apoſtolus præcepit Eph. IV, 28. Et hanc ſententiam Menardus quodammodo ex apoſtolicis conſtitutionibus *libr. 7. c. 13.* confirmare potuiſſet, ubi legitur: *ſi habes manibus tuis præbe, ut opereris in redemtionem peccatorum tuorum.* Quæ verba cum Barnabæ verbis admodum conformia ſint, miror Franci-

ciſcum Turrianum pro antiquitate conſtitutionum apoſtolicarum tot Patres allegantem, hunc Barnabæ locum tam in latina quam græca conſtitutionum ſuarum apoſtolicarum editione omiſiſſe, etſi Barnabam hæc verba ex conſtitutionibus apoſtolicis mutuatum obtendere potuiſſet. Sane ſi quis librum 7. conſtitutionum, in quo de duplici via una vitæ altera mortis agitur, cum poſteriori parte epiſtolæ Barnabæ conferat, in qua & ipſe duplicem viam unam lucis tenebrarum alteram proponit, magnam utrobique conformitatem deprehendet. Et quamvis Turriano vivente Barnabæ epiſtola in lucem non prodierit, græcum tamen illius epiſtolæ apographum inter ejus ſchedas reperit Jacobus Sirmondus, qui illud Hugoni Menardo communicavit. Verum ſi Turrianus ſuam de conſtitutionibus apoſtolicis ſententiam Barnabæ autoritate ſtabilire conatus fuiſſet, parata fuiſſet reſponſio, quam dedimus in diſſertatione de Pſeudepigraphis apoſtolicis *cap. 12. th. 15.* Ipſam autem Barnabæ ſententiam quantum attinet, non de eleemoſyna loquitur Barnabas, quam jam in præcedentibus verbis commendaverat, ſed de labore manuum, quo peccata redimuntur, non quod remiſſionem peccatorum labore mereamur, ſed quatenus varia peccata & vitia, quæ ex otio naſcuntur, per laborem evitantur.

XX. Abrahamum primum fuiſſe circumciſum aſſerit Barnabas c. 9. Quæ Barnabæ ſententia dubio procul verior eſt, quam Herodoti *in Euterp.* & Diodori Siculi *libr. 1. c. 2.* qui referunt, quod circumciſio ab

Ægyptiis ad Judæos manaverit. Etſi vero Menardus *in not. p. 151.* a nemine chriſtiano id aſſertum iri arbitretur, non defuerunt tamen quidam inter chriſtianos, qui illam gentilium Scriptorum ſententiam probarunt. Nam non alienus eſt ab hac ſententia Johannes Marshamus Eques Anglus *in canon. chron. ſect. 5. pag. 74. & 75.* & prolixius hanc ſententiam defendit Johannes Spencerus *lib. I. de leg. Hebr. ritual. c. 4. ſect. 4. p. 47. ſeq.* etſi proteſtetur, ſe tantum utriusque partis argumenta, eorumque ſolutiones inter ſe contuliſſe, & lectori potius judicium relinquere, quam ſibimet ipſi judicis partes arrogare voluiſſe. Inter argumenta, quibus aſtrui ſolet, quod Ægyptii potius ab Hebræis, quam Hebræi ab Ægyptiis ritum circumciſionis acceperint, illud a Spencero relatum non video, quo Theodoretus *qv. 3. ad Exod.* utitur, ubi aſſerit, quod filia Pharaonis Moſen ex flumine a ſe extractum puerulum Hebræum eſſe ex circumciſionis ſigno cognoverit. Quo argumento etiam Theodoretus utitur *in tract. de græc. affect. curatione ſerm. 1. p. 6.* Nec diſplicet illud Dannhauero *myſterioſophia p. 194.* Etſi enim etiam Ægyptii juxta nonnullos circumciſi illo tempore fuerint, tamen anno demum ætatis ſuæ decimo quarto circumciſi fuerunt, ſi vera ſunt quæ ſcribit Ambroſius *de Abrah. libr. 2. cap. 11.* quemadmodum & Arabes juxta Origenem apud Euſebium *de præpar. evangel. libr. 6. cap. 11.* anno 13. vel juxta Joſephum *lib. I. antiquit. c. 13.* poſt annum 13. circumciſi fuerunt, etſi Procopius ad Gen. I, 14. Iſmaelitas Sacerdotes decimo anno circumciſos memoret, quem locum Cotelerius *in not. ad Clementis recognit. lib. 9. c. 28. p. 578.* cor-

corruptum ſuſpicatur. Suſpicatur enim literam γ, quæ tertii numeri nota eſt, vetuſtate detritam, & tantum literam ι, quæ denarii nota eſt, relictam fuiſſe. Quam conjecturam Cotelerii falſam eſſe oſtendit codex Procopii MSCtus Auguſtanus, cujus apographum quod oculis uſurpare potui, debeo humanitati Collegæ Honoratiſſimi Dn. L. Godofredi Olearii, qui codicem illum jam pridem nitidiſſime deſcripſit, & editioni paratum mihi perluſtrandum benevole conceſſit. In illo autem codice legitur, quod Iſmaelitæ Sacerdotes δεκαέτεις, ſeu decennes circumciſi fuerint. Omiſit quoque Spencerus argumentum, quod contra ipſius ſententiam depromi poteſt ex Geneſ. X, 13. 14. ubi Philiſtæi inter poſteros Mizrajim recenſentur. Si enim poſteri Mizrajim ſeu Ægyptii circumciſione antiquitus uſi fuiſſent, dubio procul etiam Philiſtæi ab Ægyptiis orti eandem uſurpaſſent, cum tamen Philiſtæos circumciſione minime uſos fuiſſe conſtet. Non minus a Spencero inter argumenta, quæ circumciſionis originem ad Abrahami tempora referendam eſſe probant, omiſſum deprehendo, quod Act. VII, 8. fœdus circumciſionis Abrahamo datum dicitur, & Joh. VII, 22. circumciſionis origo Patribus adſcribitur, & Judæi, quando gentilibus contradiſtinguuntur, a circumciſione deſcribi ſolent. Hæc autem argumenta cum Spencerus ne adduxerit quidem, nedum ſolverit, & ad ea quoque quæ adduxit, ſolidas rationes non addiderit, Johanni Spencero hic præferimus Gulielmum Spencerum, cui *in notis ad libros Origenis contra Celſum pag. 16.* Ægyptios & alios quoſdam gentiles ab Hebræis circumciſionis ritum

mutuatos eſſe probabile videtur. Conferantur etiam de hac quæſtione Montacutius *Orig. eccleſiaſt. ſect. 5. th. 32.* Leo Allatius *not. ad Euſtathii hexaemeron p. 268.* Grotius *lib. 1. de verit. relig. chriſt. ſect. 16. not. 68.* Huetius *demonſtrat. evangel. propoſ. 4. c. 11. p. 126.* & *not. ad Origen. p. 13.* Basnagius *exercit. hiſt. crit. pag. 117. ſeqv.* ubi inter alia notat, probabile non videri, quod vel Abrahamum inviſæ gentis imitandæ libido invaſerit, vel Deus in ſacramenti hujus inſtitutione ritum aliquem ab idololatris arceſſere voluerit.

XXI. Baptiſmum afferre remiſſionem peccatorum aſſerit Barnabas c. 11. quod contra omnes baptiſmi efficaciam negantes obſervamus, quos inter Reformati, & in his Hermannus Witſius *dodec. exercitat. acad. exerc. 9.* qui ſtatuit baptiſmum non electis collatum nullam plane gratiam ſive conferre ſive obſignare, quemadmodum cera eleganti charactere inſignita nullius plane valoris eſt, ſi appendatur chartæ, cui nihil vel inſcriptum, vel inſcribendum, aut ſi appendatur chartæ vegrandibus maculis fœdatæ, nec aptæ ut illi aliquid inſcribi valeat. Electos autem quantum attinet, in iis per baptiſmum bona gratioſi fœderis, & inter illa remiſſionem peccatorum tantum obſignari cenſet. Cum autem aliqui ex Reformatis de baptiſmi efficacia aliter ſentiant, & communiori fratrum ſuorum ſententiæ, quæ baptiſmo omnem efficaciam denegat, nonnulla non ſolum Scripturæ, ſed etiam Patrum dicta opponant, ad Patrum dicta Witſius reſpondet, fatendo ſermonem illorum plerumque ita tinnire, quaſi gratiæ & ſalutis collationem

ba-

baptiſmo adſcripſerint, verum illorum hallucinationes & nævos cæteris eorum virtutibus condonari debere, nec diſſimulari poſſe, eos etiam in rebus maximi momenti nonnunquam phraſibus uti minime ferendis, niſi benigna interpretatione molliantur, imprimis vero eos in doctrina de ſacramentis luxuriare, ideoque tutius eſſe, ut Scripturæ ſimplicitati inhæreamus, quam rhetoricis Patrum amplificationibus tanquam torrente aliquo abripiamur. Utinam vero Witſius Scripturæ ſimplicitati potius, quam falſis Reformatæ religionis hypotheſibus inhæſiſſet! Id enim ſi feciſſet, de baptiſmi efficacia longe alia docuiſſet, neque negaſſet baptiſmum remiſſionem peccatorum operari, quod Barnabas noſter ſine omni rhetorica amplificatione loco allegato aſſerit.

XXII. Infantes melle primum & deinde lacte ad vitam ſuſtentari ſcribit Barnabas c. 6. Adducit hoc dictum Claudius Salmaſius in libro de transſubſtantiatione contra Juſtum Pacium *p. 495.* ubi hoc Barnabæ dictum parallelis Aetii, Pauli Æginetæ, & Oribaſii ſententiis confirmat. Statuit autem ibidem, quod etiam ſacra euchariſtia in melle & lacte infantibus recens natis data fuerit. Ac primum quidem duobus prioribus ſeculis neminem baptiſmo initiatum fuiſſe cenſet, niſi qui doctrina chriſtiana prius imbutus ſe credere teſtari poſſet. Deinde his catechumenis poſt baptiſmum ſtatim euchariſtiam datam fuiſſe obſervat. Poſtea opinionem invaluiſſe dicit, quod nemo niſi baptizatus ſalvari poſſit, ideoque conſvetudinem infantibus baptiſmum conferendi natam eſſe, & quia

adultis ſtatim poſt baptiſmum euchariſtia dabatur, hunc morem poſt pædobaptiſmi introductionem etiam in infantibus obſervatum fuiſſe, ita tamen, ut cum tenelli infantes in pane & vino communionem accipere non poſſent, loco panis mel, loco vini lac acciperent. Succeſſu autem temporis, cum opinio de neceſſitate infantibus euchariſtiam conferendi non amplius obtinuit, nihilominus tamen hanc conſvetudinem retentam fuiſſe dicit, ut baptizatis infantibus & e lavacro egreſſis lac cum melle daretur, non amplius tanquam euchariſtiæ ſacramentum, ſed ut indifferens quædam cerimonia baptiſmo addita, atque hinc etiam inſtitutum fuiſſe, ut mel & lac in altari quidem, nec tamen eadem conſecratione qua panis & vinum ſacramentale, ſed ſpeciali quadam & diſtincta conſecratione benedicerentur. Sic enim canonem eccleſiæ Africanæ explicandum eſſe cenſet. Verum in hoc Salmaſii diſcurſu multa ſunt falſiſſima. Falſiſſimum eſt, quod duobus prioribus ſeculis baptiſmus non niſi adultis collatus fuerit, etſi Salmaſius in illa ſententia quosdam alios eruditos ſibi aſſentientes habeat nominatos a Colomeſio *obſervat. ſacr. p. 130.* quibus præter alios addi poteſt Nicolaus Rigaltius *in not. ad epiſtol. Cypriani 59.* ut & *in notis ad Cypriani tractatum de lapſis*, quem eo nomine caſtigavit Epiſcopus Oxonienſis *in notis ad eundem Cypriani tractatum p. 125.* Deinde etiam probari non poterit, quod in euchariſtia infantum loco panis & vini lac & mel adhibitum fuerit. Contrarium ſvadet exemplum puellæ, quam Cyprianus in tractatu de lapſis ex eodem calice, qui adultis porrectus eſt, bibiſ-

ſe

ſe memorat. Regerit quidem Salmaſius, puellam illam natu grandiorem fuiſſe. Verum reclamant circumſtantiæ a Cypriano memoratæ. Fuit enim ſub alimento nutricis, & per ætatem neque comedere, neque fari potuit. Eſto autem puellam hanc natu grandiorem fuiſſe, unde quæſo Salmaſius probare poterit, infantibus recens natis euchariſtiam in melle & lacte datam fuiſſe? Nullum ſane, quo id probaverit, argumentum in toto ejus diſcurſu video. Id quidem conſtat ſucceſſu temporis ad baptiſmi ritus acceſſiſſe lactis & mellis concordiam, quam baptizatos prægustaſſe Tertullianus *de coron. mil. c. 3.* aſſerit, cujus cerimoniæ etiam Tertullianus *libr. I. contra Marcion. c. 14.* & Hieronymus adverſus Luciferianos meminit. Et ad hunc ritum etiam Barnabam in ſua epiſtola loco allegato reſpexiſſe Jſaacus Voſſius olim exiſtimavit, qui tamen in notis ad epiſtolam Barnabæ p. 311. hanc ſententiam a ſe retractatam teſtatur, cum ſimpliciter Barnabas de conſvetudine veterum etiam gentilium loquatur, qui infantes primum melle, deinde vero lacte nutriebant. Sed de melle & lacte ad euchariſtiam adhibito altum eſt in antiquitate ſilentium. Neque enim ſequitur: Patres Africani decreverunt, lac & mel non ſimul cum pane & vino ſed ſeorſim ſolenni die conſecrandum eſſe, ergo antea non ſolum ſimul cum pane & vino conſecrata, ſed etiam infantibus loco panis & vini euchariſtici data ſunt. Et quamvis Zonaras in notis ad illum canonem, qui eſt apud Zonaram canon 40. concilii Carthaginenſis referat, nonnullos τὸ τῶν νηπίων myſterium in illo canone ita explicaſſe, qua-

quaſi mel & lac ſacrorum myſteriorum loco infantibus data fuerint, ipſe tamen Zonaras ſe illam ſententiam non probare teſtatur. Revera autem in illo canone ſub infantum nomine non tam infantes ætate intelliguntur, quam chriſtiani neophyti, ſeu recens baptizati, qui ex 1. Pet. 2. quaſimodogeniti infantes appellari ſolebant, & poſt baptiſmum mellis & lactis ſocietate infantabantur, ut cum Tertulliano loquar. Unde paſchalis feſtivitatis tempore, quod ſolenni baptiſmo deſtinatum erat, mel & lac in altari offerri ſolebant, & cum nonnulli imperiti hoc mel & lac ſimul cum pane & vino conſecrarent, ne id amplius fieret, Africani Patres hoc canone præcavere voluerunt. Confer quæ de hoc canone obſervarunt Bona *libr. 2. rer. liturg. c. 8.* Schelſtratenus in eccleſia Africana *p. 203.* Zegerus Bernardus von Eſpen *in tract. hiſt. Canon. p. 148.*

XXIII. De Sabbatho agens Barnabas c. 15. poſtquam in ſex diebus omnia a Deo conſummata, & Deum in ſeptima die requieviſſe dixerat, ſubjicit in ſex millibus annorum omnia conſummatum iri, cum juxta Scripturam una dies mille annis æquiparetur. Quietem autem diei ſeptimæ ita explicat, quod Filius Dei ſit adventurus, impios judicaturus, ſolem & ſtellas mutaturus, ut recepta juſta promiſſione, deleta iniquitate, & omnibus novatis diem ſanctum ipſi ſancti effecti celebrare poſſimus. Octavus autem dies ipſi eſt initium alterius mundi, unde etiam chriſtianis diem octavum in lætitia peragi dicit, in qua Jeſus reſurrexit a mortuis & diſcipulis apparuit, antequam cœlos aſcenderet. Et Bernardus quidem in ſcholiis ad Barnabæ epiſtolam

ſex

ſex mille annos, quorum Barnabas meminit, non usque ad finem mundi, ſed tantum usque ad evangelii tempora extendendos eſſe putat. Verum ſi hæc Barnabæ ſententia fuiſſet, non dixiſſet conſummationem in ſex mille annis adhuc futuram eſſe, ſed potius conſummationem in ſex mille annis jam factam eſſe, quia Barnabæ ævo evangelii tempora jam cœperant. Neque ea quæ poſt ſex annorum millenarios die ſeptima expectanda memorat Barnabas, temporibus evangelii conveniunt. Rectius ergo ſeptima illa dies, quam Barnabas memorat, de die extremi judicii explicatur. Nec opus eſt, ut Barnabam per ſeptimam illam diem regnum Chiliaſticum ſignificaſſe dicamus, etſi Peterſenius *in nube teſtium libr. 2. p. 58.* per quietem ſeptimæ diei millennem felicitatem, qua Sancti cum Chriſto regnantes perfruentur, intelligat, qua ratione etiam Paulus Pezronius *antiquit. temp. ſtabil. & defenſ. c. 15.* verba Barnabæ explicaſſe videtur. Verum Barnabam huic ſententiæ addictum fuiſſe firmiter demonſtrari non poteſt. Quamobrem Peterſenianæ explicationi Menandrianam præfero, juxta quam Barnabas per ſeptimum diem noviſſimum hujus ſeculi diem intellexit, cui ſucceſſurus octavus ſeu æternæ felicitatis Alias etiam quidam veteres, qui de mundi ætatibus agunt, per ſeptimum diem, beatarum mentium requiem intellexerunt, quæ poſitis corporis exuviis beatam corporis reſurrectionem expectant, qua ratione Beda in commentario ad Pſal. 89. qui in fontibus eſt 90. *Tom. 8. oper. p. 920.* ſex ætates hujus ſeculi eſſe dicit, ſeptimam dormientium ſeu illorum, qui expectant octavam reſurgentium. A qua ſenten-

tia etiam non alienus fuiſſe videtur Gregorius M. ſive autor libri Sacramentorum, quem ſub Gregorii M. nomine Hugo Menardus edidit. Nam p. 13. 1. Cal. Januar. ſeu in octavis Dominicæ Nativitatis habetur benedictio, cujus hæc ſunt ultima verba: *quo ſic in ſenarii numeri perfectione, in hoc ſeculo vivatis, & in ſeptenario inter beatorum ſpirituum agmina requieſcatis, quatenus in octavo reſurrectione renovati jubelæi remiſſione ditati ad gaudia ſine fine manſura perveniatis Amen.* Ubi tamen per ſenarium non ſex mundi ætates, ſed vitæ humanæ ſpatium intelligi videtur. Plura de hoc Barnabæ loco videri poterunt apud Stephanum le Moine *not. ad var. ſacr. p. 848. & ſeqq.* & Johannem Baptiſtam Coteleriumr *not. ad Barnabæ epiſt. p. 44.* ubi, poſtquam varios autores, qui cum Barnaba ſex annorum chiliadas durationi mundi aſſignarunt, recenſuit, a quibusdam annos quingentos additos fuiſſe, quin etiam nonnullos rerum finem ad ſeptem millia annorum produxiſſe memorat, & præterea vanitatem eorum, qui mundo certum temporis terminum figere auſi ſunt, exemplis nonnullis demonſtrat, & ex codicibus quibusdam MSCtis bibliothecæ Regiæ hariolationes quasdam de conſummatione mundi producit. Quemadmodum autem Barnabæ ſententia de ſex mundi chiliadibus incerto fundamento nititur: ita etiam ejus opinio de mutatione Solis & ſtellarum in die judicii cum S. Scriptura, quæ non mutationem ſed totalem cœli interitum tradit, male congruit. Si autem non de die univerſalis judicii, ſed de tempore chiliaſmi loquitur, etiam hoc cæteris ejus nævis & erroribus annumerandum erit.

CA-

Capitis III. Sectio III.

De

Doctrina Hermæ.

I.

Viſionum chariſma in Apoſtolorum diſcipulis viguiſſe Hermæ exemplo probat Dodwellus *diſſert. 4. Cyprianica theſ. 1.* cum primus Hermæ liber totus viſionibus conſtet, & in ſecundo quoque libro de Prophetarum Spirituumque verorum & falſorum diſcrimine ex inſtituto agatur. Atque hinc idem Dodwellus *diſſert. ad Irenæum p. 120.* libro Hermæ tanquam Prophetæ viſionum chariſmate inſtructi, fidem humana majorem tribuendam eſſe cenſet. At Blondellus *in apologia ſententiæ Hieronymi de Epiſcopis & Presbyteris pag. 16.* Hermæ viſiones larvati Prophetæ ſomnia appellat. Et quamvis hoc Blondelli judicium Hermæ fautores improbent, ejusque viſiones ſannis excipi, aut cerebro minus ſano imputari nolint, omnino tamen eos errare exiſtimamus, qui viſiones ab Herma narratas vere ipſi obtigiſſe contendunt. Certe Angelus Hermæ apparens ea nonnunquam loquitur, quæ Angelo lucis minus conveniunt, & quæ larvati Prophetæ ſomniis quam divinis viſionibus ſimiliora ſunt. Sed ipſum Hermam audiamus, & qualis doctrina tribus ejus libris continеatur, videamus.

Digitized by Google

II. Sub finem ſecundæ viſionis anus eccleſiam repræſentans ad Hermam dicit: *ſcribes duos libros, & mittes unum Clementi, & unum Grapta. Mittet autem Clemens ad exteras civitates, Grapte commonebit viduas & orphanos. Tu autem leges in hac civitate cum Senioribus.* Hæc verba ex Herma allegat Origenes *libr. 4. de principiis c. 2.* eademque a Baſilio & Nazianzeno in philocaliam Origenis translata ſunt, ubi græce extant *c. 1. pag. 22.* Et Origenes quidem verba illa allegorice interpretans varios Scripturæ ſenſus eſſe inde elicit. Nam per Grapten intelligit literam Scripturæ, quam informare dicit orphanos, h. e. illos, qui mente ſunt pueri, & Deum Patrem nondum habere meruerunt, & viduas h. e. animas Chriſto ſponſo nondum dignas. Per Clementem intelligit eum, qui jam e Scripturæ litera exceſſit. Hic mittit librum ad exteras civitates, i. e. mentes extra corporis molem & infimarum rerum cogitationem poſitas. Per ipſum denique Hermam, qui libellos cum Senioribus legere debebat, Origenes intelligit diſcipulum Spiritus, qui quæ a Spiritu didicit, non per literam, ſed per vivum ſermonem annunciat Presbyteris, h. e. illis, qui maturum prudentiæ ſenſum pro capacitate doctrinæ ſpiritualis gerunt. Verum hæc explicatio non tam ad Hermæ, quám ad Origenis doctrinam pertinet, cum ipſe Hermas hanc viſionem non expoſuerit.

III. In eadem viſione 2. cap. 3. dicitur: *prope eſſe Dominum convertentibus ſe ad eum, ſicut ſcriptum eſt in Heldan & Modal, qui vaticinati ſunt in ſolitudine populo.* Heldan autem & Modal hic vocantur, qui

Num.

Num. XI, 26. 27. Eldad & Medad appellantur. Nam ſub horum nomine impoſtor quidam librum aliquem apocryphum conſcripſit, qui hic ab Herma allegatur, & cujus etiam mentio occurrit apud Athanaſium in ſynopſi Scripturæ *p. 154.* Nicephorum Conſtantinopolitanum in ſtichometria, quæ chronographiæ compendiariæ adjecta eſt *p. 420.* & Anaſtaſium Bibliothecarium ad finem hiſtoriæ eccleſiaſticæ, ubi Nicephori ſtichometria latine exhibetur p. 195. Conferantur, quæ de libro hoc apocrypho Eldad & Medad notavit Sixtus Senenſis *libr. 2. biblioth. S. p. 64.* Lambecius *prodrom. hiſtor. liter. p. 153.* Scipio Sgambatus *Archivor. V. T. libr. 2. titul. 14. p. 158.* Nomina autem illa Eldad & Medad varie a Scriptoribus antiquis exprimuntur. In græca LXX. Interpretum verſione Ἐλδὰδ καὶ Μωδὰδ, apud Dionyſium Alexandrinum in reſponſione ad quæſtiones Pauli Samoſateni *quæſt. 4.* Ἀλδᾶς καὶ Μωσᾶς, in Nicephori ſtichometria Ἐδὰδ καὶ Μωδὰδ, apud alios Ἐλδὰμ καὶ Μωδὰμ nominantur, ut notavit Cotelerius ad Hermam, ubi etiam, quid Hieronymus in traditionibus hebraicis ad primum paralipomenon librum de his tradiderit, memoratur. Nullus autem Patrum, quod ſciam, præter Hermam fragmentum aliquod ex libro illo apocrypho produxit.

IV. Libro 2. Hermæ mandat. 1. dicitur: *primum omnium crede, quod unus eſt Deus, qui omnia creavit & conſummavit ex nihilo.* Hoc Hermæ dictum ab Irenæo fuiſſe allegatum teſtatur Euſebius *libr. 5. hiſt. eccleſ. c. 8.* ubi verba Hermæ ex Irenæo græce ita alleganțur: πρῶτον πάντων πίστευσον, ὅτι εἷς ἐστιν Θεὸς τὰ πάν-

τα κλίσας καὶ καταρτίσας. Et hodie quidem iſta verba apud Irenæum non amplius legi aſſerunt Magdeburgenſes *cent. 2. p. 72.* Verum eos hic erraſſe deprehendet quisquis Irenæum *libr. 4. adv. hæreſ. c. 37.* evolverit. Idem Hermæ dictum allegat Athanaſius *de incarnatione Verbi Tom. I. p. 55. edit. Lipſ. ubi græce his verbis exprimitur* πρῶτον πίστευσον, ὅτι εἷς ἐστιν ὁ Θεὸς ὁ τὰ πάντα κλίσας καὶ καταρτίσας, καὶ ποιήσας ἐκ τῶν μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι, *primo crede unum eſſe Deum, qui condidit omnia & abſolvit, fecitque ea, quæ non erant, ut eſſent.* Patet autem ex Athanaſio *de decret. Synod. Nic. Tom. 1. p. 266.* etiam Arianis hoc Hermæ dictum non incognitum fuiſſe, qui eo contra Filii divinitatem abuſi ſunt ſic argumentantes: ſi Deus omnia ἐκ τῶν μὴ ὄντων creavit, etiam Filius ex nihilo creatus erit. Quibus reſpondet Athanaſius, librum Hermæ, ex quo dictum hoc allegatur, non eſſe in canone, nec loqui de Filio, ſed de rebus omnibus a Deo per Filium creatis, a quibus ipſe tantum diverſus eſt, quantum architectus ab ædificio. Idem Athanaſius *in epiſtola ad Africanos Tom. I. p. 936.* refert, Euſebianos allegaſſe, quod in Paſtore ſcriptum eſt: *ante omnia crede unum Deum eſſe, qui omnia condidit & conſummavit, & fecit, ut ex non exiſtentibus exiſterent,* ſed Epiſcopos orthodoxos vafritie illorum intellecta Filium ex Dei ſubſtantia genitum demonſtraſſe. Quem Athanaſii locum repetit Theodoretus *lib. I. hiſt. eccleſ. c. 8.* Abutuntur vero & novi Ariani hoc Hermæ dicto, ex unitate Dei rerum omnium Creatoris colligentes ſolum Patrem eſſe verum Deum, ut patet ex Zwickero *in append. irenicomaſt. iterum victi p. 330.* Verum

rum ab unitate divinæ eſſentiæ ad unitatem divinæ perſonæ non valet conſequentia. Nec juvat Zwickerum, quod in nonnullis Hermæ editionibus addantur verba: *ſolus immenſus, qui nec mente definiri, nec verbo concipi poteſt.* Nam ab immenſitate ſolius Dei ad immenſitatem ſolius Patris non valet conſequentia.

V. Tres in una Deitate perſonas agnoviſſe Hermam probat Petavius *in præfat. ad Tom. II. dogmat. theol. c. 2. th. 6.* Deum enim Patrem profitetur Hermas in loco, quem theſi proxime antecedente adduximus. De Filio dicit *libr. III. ſimilitud. 5.* quod in ſervili conditione non ponatur, ſed in magna poteſtate & imperio. Et *in ſimilitud. 9.* ait, quod omni creatura ſit antiquior, ita ut in conſilio Patri ſuo adfuerit ad condendam creaturam. Qua deſcriptione divinitatis notam contineri dubium non eſt. In eadem vero ſimilitudine etiam Spiritus S. meminit, quem habitare in hominibus eique corpora noſtra ſervire dicit, quo argumento non raro veteres Spiritus S. divinitatem comprobare ſolent.

VI. Contrarium tamen de Herma *ex lib. III. ſimil. 5.* poſſe colligi videtur. Cum enim Hermas ſimilitudinem de vinea, quam ex ore Angeli Paſtoris audierat, ſibi explicari deſideraret, reſponſum accipiebat, quod per Dominum vineæ rerum omnium creator, per Filium Domini Spiritus S., & per ſervum illius Domini Filius Dei intelligatur. Ad quæ verba Oxonienſis editio notat, quod Paſtor pœnitentiæ nuncius,

cum

cum per vinitorem Chriſtum deſignaſſet, & Deum Patrem fundi Dominum & villæ poſſeſſorem ſtatuiſſet, tertio loco Spiritum S. filii familias perſonam ſuſtinere commode dixerit, cum etiam ſacræ literæ in negotio regiminis eccleſiæ promiſcue Filii & Spiritus S. nominibus utantur, Matth. XXVIII, 20. & Joh. XIV, 16. Verum iſta Scripturæ dicta ad excuſandum Hermam nihil faciunt, neque Filii & Spiritus S. nomina promiſcue uſurpant. Rectius igitur Varenius *in rationar. ſeculi I. p. 86.* hanc parabolæ illius explicationem non minus improbat, quam cætera aliena, involuta, & fidei minus analoga, quæ in illa parabola occurrunt. Et Ludovicus quoque Thomaſinus, cum *Tom. III. dogm. Theolog. tract. 2. de Trinit. cap. 44.* Patrum Nicæno concilio antiquiorum orthodoxam de Trinitate ſententiam probare ſatagit, ab Hermæ teſtimoniis abſtinet, & ſibi neque Scriptoris autoritatem, neque ipſum ſcriptionis textum ſibi conſtare aſſerit *theſ. 8. p. 389.* Addimus e Socinianis Przipcovium, qui in animadverſionibus apologeticis pro Zwickeri irenico irenicorum contra Comenium ſcriptis *p. 504.* nugacitatem Hermæ, aſſerentis Spiritum S. eſſe Filium Dei, Chriſtum autem eſſe ſervum Spiritus S. indignam eſſe, quæ vel defendatur vel refellatur.

VII. Si quid tamen pro Herma dicendum, optimum dictu fuerit, quod Hermas non tertiam Trinitatis perſonam, ſed Filium Dei ratione divinitatis Spiritum S. dixerit. Nam antiquis Scriptoribus non inuſitatum, ſed admodum familiare fuit ſub Spiritus S. nomine Filii divinitatem intelligere, quod pluribus exem-

exemplis probant Grotius *ad Marc. II, 8.* Bullus *in defenſione fidei Nic. p. 39.* Benedictini Monachi e congregatione S. Mauri *præfat. ad Hilarium theſ. 58. & ſeq.* Nec ſequentia Hermæ verba ab hac interpretatione aliena ſunt, ut oſtendit Comenius *admonit. de irenico irenicorum p. 100. & 101.* Nec obſtant argumenta, quæ Zwickerus in nova confirmatione ſui irenici *p. 249. & ſeq.* huic ſententiæ opponit. Objicit ex hac ſententia ſequi hoc abſurdum, quod Chriſtus ſibimet ipſi ſervierit & obediverit, cum Hermas ſcribat, Filium Dei Spiritui S. paruiſſe, ſed reſponderi poteſt, Hermam duas in Chriſto naturas diſtinguere, humanam, quam corpus appellat, & divinam, quam Spiritum S. nominat, & quando corpus Spiritui S. obediviſſe ſcribit, nihil aliud ſignificare velle, quam quod humana voluntas Chriſti divinæ ſubjecta & ſubordinata fuerit. Objicit ulterius, ſi Hermas per Spiritum S. divinam Chriſti naturam intellexit, ſequi, quod Hermas non Trinitatem, ſed Binitatem tantum agnoverit. Sed reſpondemus, Hermam quidem in illo loco duarum tantum perſonarum meminiſſe, nullatenus tamen ſequi, quod tertiam Trinitatis perſonam non agnoverit. Nam in ſimilitudine 9. cum de variis donis & gratiis Spiritus S. locutus fuiſſet, ſubjicit, eos qui Deo per Filium ejus credunt, Spiritu hoc indui. Tertia & quarta objectio inde deprompta eſt, quod Hermas de ejusmodi Spiritu loquatur, qui etiam hominibus communicatur, quod de divina Chriſti natura ſine inſania dici non poſſe arbitratur. Sed reſponderi poteſt, utique etiam homines, etſi alia ratione quam Chriſtum, participes divinæ

naturæ fieri 2. Pet. I, 4. & intima communione cum Filio ejusque Patre conjungi. Poſtremo Zwickerus addit, ſi Hermas in eo erraverit, quod Spiritum S. Filium Dei appellavit, leve hoc erratum eſſe, cum & alii Patres Spiritum S. hoc eſt juxta Zwickeri explicationem, virtutem aliquam a Deo prodeuntem & alios docentem, Filium Dei appellaverint. Verum illi Patres non tertiam Trinitatis perſonam Filium Dei appellarunt, ſed per Spiritum S. divinam Chriſti naturam intellexerunt, ut patet ex teſtimoniis Cypriani a Zwickero adductis, qui ridicule Cypriani loca ex Eraſmi verſione allegat, quaſi Cyprianus ab Eraſmo in latinam linguam translatus fuerit.

VIII. Vtitur Zvvickerus & hoc argumento contra Chriſti divinitatem, quod Hermas nonnunquam Filium Dei a Deo diſtinguat, cum e. g. *9. ſimilit.* aſſerit, per Filium Dei patere acceſſum ad Deum, & per eum tanquam portam ad Deum intrari. Verum diſtinctione perſonarum unitatem eſſentiæ non tolli, Scriptura nos docet, neque Hermas Chriſtum tanquam unicam ſalutis portam introducere potuiſſet, niſi verum Deum crediſſet. Aliis quibusdam Hermæ dictis Chriſti deitatem impugnat Sandius *in nucleo hiſt. eccleſ. p. 55.* Verum cum illa veteres Ariani non protulerint, colligi poteſt, quod vel illa ætate in Hermæ libro nondum lecta, ſed poſtea demum Hermæ libro inſerta fuerint, vel etiam ita comparata ſint, ut nihil præſidii in illis veteres Ariani invenerint. Facit autem contra Arianos, quod Hermas *ſimilit. 5.* dicat, Chriſtum

ſtum eſſe *Dominum populi ſui*, *accepta a Patre omni poteſtate*. Adverſus quæ Zvvickerus in irenico irenicorum *p. 19. ſeq.* nec non in duabus irenici ſui apologiis, quarum priorem irenicomaſtigis perpetuo convicti & conſtricti, poſteriorem irenicomaſtigis iterato conſtricti & obmuteſcentis titulo inſignivit, illud imprimis excipit, quod Hermas loquatur de poteſtate, quam Chriſtus poſt mortem accepit, cum Chriſtus ante paſſionem & mortem ſuam omnem poteſtatem non habuerit, cujus aſſertionis gratia multa Scripturæ dicta peſſime pervertit. Verum etſi Chriſtus plenarium & perpetuum uſum divinæ poteſtatis ſecundum humanam naturam non ante accepit, quam per paſſiones ſuas in gloriam intravit, fieri tamen talis humanæ naturæ exaltatio non potuiſſet, niſi Chriſtus juxta divinam naturam omnem poteſtatem ab æterno habuiſſet, quam vi unionis perſonalis humanæ naturæ quoad poſſeſſionem in primo incarnationis momento communicatam fuiſſe negari non poteſt niſi ab iis, qui vel Scripturæ aperte contradicere, vel clariſſima Scripturæ dicta in alienum ſenſum torquere non verentur. Quod autem Hermas non ſolum poteſtatem Chriſto homini in tempore datam, ſed etiam æternam agnoverit, patet ex *ſimil. 9.* ubi Filium Dei omnibus creaturis antiquiorem ſtatuit. Quod teſtimonium, cum Zvvickerum valde torqueat, variis exceptionibus ab eo iterum torquetur. Nam *in irenico p. 21.* incertum eſſe dicit, an Hermas ibi de Chriſto locutus fuerit. Atqui Hermas, ut ſequentia verba indicant, de illo Filio Dei loquitur, qui in noviſſimis diebus apparuit, ut qui ſalu-

tem aſſecuturi ſunt per eum in Dei regnum intrent. Excipit *in irenicomaſtige priori p. 260.* verba Hermæ ita intelligi poſſe, quod Chriſtus ſit antiquior creaturis reſpectu Spiritus S. in eo habitantis. Sed Hoornbeckius *proleg. ad Tom. II. Socinifmi proflig. p. 32.* recte regerit, hac ratione quemlibet fidelem omnibus creaturis antiquiorem dici poſſe. Excipit p. 265. Chriſtum antiquiorem creaturis dici ratione decreti, ſicut Hermas ſub finem *viſionis 2.* eccleſiam primo creatam dicat, cum primo decreta & ita prædeſtinata fuerit, ut propter eam mundus crearetur. Verum hac ratione omnes homines creaturis reliquis antiquiores dici poſſent, cum Deus propter homines mundum creare decreverit. Verum cum ipſum Zvvickerum latere non potuerit, exceptiones ſuas contra clariſſima Hermæ verba conſiſtere non poſſe, in utroque irenicomaſtige hoc imprimis urget, quod Hermæ verba de præexiſtentia Filii ante creaturas a Sciolo quodam addita fuerint, & ſuppoſititia videantur. Verum id facilius dici, quam probari poteſt. Quæ Lucas Mellierus contra Bullum de Chriſti deitate ex Herma diſputat, confutavit Grabius *in notis ad Bulli defenſionem fid. Nic. p. 24. & 46.*

IX. Quædam Spiritu S. minus digna ab Herma dici Gerhardus *in Patrologia ſua* aſſerit *pag. 6.* Exempli loco producit Sandius *in nucleo p. 55.* quod Hermas in ſimilit. 9. dicat: *non cum vult loqui Spiritum cum homine, ſed tunc loqui cum vult Deus.* Verum verba *cum vult* non ad Spiritum S. ſed ad hominem referenda ſunt, hoc modo: *Spiritus non loquitur cum homine, cum vult homo, ſed tunc cum vult*

vult Deus. Zvvickerus *in appendice poſterioris irenicomaſtigis p. 339.* contendit, Spiritum S. ex Hermæ ſententia non eſſe perſonam Trinitatis, quia *ſimilitudine 5.* introducit Deum cum Spiritu S. & Angelis conſultantem, unde Zvvickerus colligit, Spiritum S. non eſſe ejusdem cum DEO eſſentiæ, quia alias in conſilium a Deo vocari non poſſet. Verum etiam in Scriptura Deus Pater cum reliquis Perſonis divinis conſultaſſe legitur. Interim verba Hermæ Deum cum Spiritu S. & Angelis conſultantem introducentis minus congrua eſſe negari non poteſt, nec Hoornbeckius *in prolegom. Tom. II. Socinifm. proflig. p. 31.* aliud habet, quod reſpondeat, quam quod non omnia, quæ Hermas in ſimilitudinibus ſuis profert, ad vivum reſecari, vel rigidius examinari debeant.

X. Duos eſſe cum quolibet homine genios, unum æquitatis alterum iniquitatis aſſerit Hermas *libr. 2. mandat. 6.* Quod Hermæ dictum allegat Origenes *libr. 3. de princip. c. 2. & homil. 35. in Lucam,* Caſſianus *collat. 8. c. 17. & collat. 13. c. 12.* & ex Caſſiano Antoninus *operis hiſtorici part. 2. titul. 15. c. 2.* In eadem ſententia fuiſſe Barnabam, quod Origenes aſſerit, probari non poteſt. Interim non defuerunt inter Scriptores antiqnos, qui iſtam Hermæ ſententiam calculo ſuo approbarunt. Imprimis vero Origenes pluribus in locis hanc ſententiam inculcat, quæ indicantur ab Huetio *not. ad Origenem p. 60.* Origenem ſecutus eſt præter Caſſianum Gregorius Nyſſenus *de vita Moſis p. 194.* Autor imperfecti operis in Matthæum *homil. 5.*

Digitized by Google

qui a malo angelo hominem impelli non poſſe addit, donec bonus angelus Deo diſpenſante recedat, ſeu potius inviſibilem ſe malo angelo reddat, & hac viſibilis ſuæ præſentiæ ſubtractione Diabolo tentandi licentiam relinquat. Antiochus quoque lauræ S. Sabæ monachus, dum integrum ferme Hermæ locum (etſi Herma haud nominato) repetit, *homil. 61.* ſententiam ejus ſuam facit. Pro eadem ſententia Petrus Lombardus *libr. 2. diſtinct. 11.* Gregorium allegat, ſed in margine editionis Colonienſis A. 1566. notatur, verba illa non apud Gregorium, ſed apud Hugonem a S. Victore legi. Potuit tamen Lombardus ad locum Gregorii Nyſſeni, quem ſuperius allegavimus, reſpexiſſe. Neque hic tacendus Joh. Stephanus Durantes *libr. 2. de ritibus eccleſiaſt. c. 31. p. 286.* Conſpirant ex gentilibus Empedocles apud Plutarchum *περὶ εὐθυμίας*, Plato *libr. 10. de legibus*, cujus verba adducit Theodoretus *ſermon. 3. de curandis Graec. affect.* Euclides apud Cenſorinum *de natali c. 3.* Ad Judæorum conſenſum ex Moſis Majemonidis more nevochim provocat Maldonatus *ad Matth. c. 18.* Quin etiam hujus rei veſtigium aliquod in Scriptura reperiri dicit, idque ex 2. Cor. XII. probare nititur, & præterea credibile eſſe dicit, quemadmodum Deus ſingulis hominibus bonum aliquem cuſtodem angelum apponit, ita & Diabolum Dei ſimiam ſingulis hominibus malum aliquem angelum inſidiatorem apponere. Præter Maldonatum ex recentioribus huic ſententiæ favent Huetius *Origenianorum libr. 2. pag. 86.* Petavius *libr. 2. de Angelis c. 6. theſ. 8. ſeqq.* Nourry *in apparatu p. 150.* ubi Hermam hoc dogma potius a viris apo-

apoſtolicis ſibi coævis quam a paganis accepiſſe ſtatuit. Cotelerius autem etſi Hermæ ſententiam a multis Patribus, tam illis quos ſupra allegavimus, quam Baſilio M. *ad Eſ. III, 12.* Chryſoſtomo *homil. 3. in epiſt. ad Coloſſ.* Procop. *ad Exod. IV, 27.* & aliis probari, & præterea Judæorum, Muhamedanorum & Gentilium ſuffragiis confirmari obſervaverit, Scripturæ tamen ſilentium, & contrariam aliorum Patrum, ut Optati Milevitani, Clementis Alexandrini & Hieronymi opinionem huic dogmati opponi poſſe non diſſimulat. Et Bellarminus *de Scriptor. Eccleſ. p. 47.* de Hermæ ſententia circa duos angelos cuique hominum præfectos vel defendenda vel excuſanda non laborat, ſed inter Hermæ errores illam collocat, quemadmodum & index expurgatorius Sandovallianus p. 100. ad illam Hermæ de duobus geniis ſententiam hæc verba margini adſcribi juſſit: *caute lege.* Sane locus Scripturæ a Maldonato allegatus huc non pertinet, nec credibile eſt, quod Diabolus ceu Dei ſimia cuique hominum angelum inſidiatorem appoſuerit, quemadmodum Deus cuique hominum angelum cuſtodem aſſignavit. Neutrum enim ex Scriptura probari poteſt. Videatur ex noſtris Gerhardus *diſput. iſag. 15. quæ eſt ſecunda de malis angelis c. 8. §. 9.* ex Reformatis Spanhemius *vindic. biblic. in Matth. libr. 3. loc. 10. theſ. 5. & 7.* ubi tamen notamus, falſum eſſe quod theſ. 5. aſſerit, nempe Huetium in Origenianis aſſeruiſſe, quod ſententia de duobus angelis unicuique hominum attributis parum probabilitatis habeat. Nam verba Huetii, ad quæ reſpicit Spanhemius, non pertinent ad ſententiam de duobus angelis cui-

cuique hominum præfectis, ſed ad ſententiam Origenis & Caſſiani, cuilibet vitio peculiarem præſidem attributum eſſe definientium. Neque etiam ad Maldonati confutationem opus eſt, ut cum Spanhemio *in theſ. 7.* per angelum Satanæ 2. Cor. XII, 7. inſtrumentum aliquod Satanæ intelligamus. Nihil enim obſtat, quo minus per angelum Satanæ malum aliquem dæmonem intelligere poſſimus, quem tamen viſibiliter Paulo aſtitiſſe, & ſubinde minas infligendi colaphi adhibuiſſe cum Vechnero in tractatu de palo Pauli minime arbitramur.

XI. Hieronymus *in commentario ad prophetiam Habacuci cap. I. v. 14.* Hermæ librum ſtultitiæ condemnandum eſſe cenſet, cum angelum quendam nomine Tyri reptilibus præeſſe ſcribat. Locus Hermæ ad quem Hieronymus reſpicit extat *libr. I. viſ. 4. c. 2.* ubi Angelus ille non Tyrus, ſed Hegrin appellatur. De qua voce Cotelerius *not. ad Chryſoſtomi homil. in Daniel. p. 218.* agens conjicit, quod Hermas angelum hunc ἐγρήγορον appellaverit, ſed librarii ſucceſſu temporis hanc vocem corruperint, & in Hegrin transmutaverint. Alibi nempe in notis ad Hermam Cotelerius ſuſpicatur, quod vox hegrin ex nomine ἀγρίου nata ſit, & non tam Angelum, quam beſtiam angelo ſubjectam denotet. Idem Cotelerius ibidem, ut & in notis ad Hermam p. 83. Tyri vocem apud Hieronymum in loco allegato ex græca voce θηρίου, quæ beſtiam notat, efformatam ſtatuit, ſive Hermas beſtiæ nomen exprimere, ſive angelum beſtiarum præſidem a beſtiis denominare voluerit. Cæterum Cotelerius in

in notis ad prædictas Chryſoſtomi homilias facillimum eſſe aſſerit Hermam ab Hieronymi accuſatione defendere, quam defenſionem in notis ad Hermam p. 83. ita inſtituit, ut obſervet, alios etiam antiquos Patres angelorum præfecturas in beſtias credidiſſe, quin etiam Hieronymum, cum librum illum apocryphum ſtultitiæ condemnaret, in quo ſcriptum eſt, quendam angelum nomine Tyri præeſſe reptilibus, & ad hanc ſimilitudinem piſcibus quoque & arboribus & beſtiis univerſis in cuſtodiam angelos aſſignatos eſſe, per librum illum apocryphum non Hermæ paſtorem, ſed aliud quoddam apocryphum ſcriptum hodie deperditum intellexiſſe. Ad quas Cotelerii obſervationes paucis notamus, Hermam ſub nomine Hegrin non beſtiam, ſed omnino angelum denotare. Dicit enim Hermas, *angelum eſſe ſuper beſtias, cui nomen Hegrin.* Et quamvis Nourry *in apparat. p. 120.* ad Colbertinum codicem provocet, in quo legitur, *ſuper beſtiam*, codex tamen ille ipſo Nourrio fatente haud antiquus eſt, & etiam ex hac lectione non ſequitur vocem hegrin potius ad beſtiam quam ad angelum referendam eſſe. Notamus deinde longe quoque petitam videri ſuſpicionem de corrupta voce ἐγρηγόρȣ, cum nomen Hegrin commodius ab ipſa chaldaica voce עִיר quæ Daniel. IV, 10. & 24. & in plurali עִירִין v. 14. legitur, deduci poſſe, ut autor, qui Oxonienſi Hermæ editioni notas ſuas adjecit, obſervavit. Nomen autem illud juxta Theodoretum vigilem denotat, & vigilum nomine, ut idem Theodoretus addit, angeli deſignantur. Obiter vero hic caſtigandus eſt error Jacobi Billii, qui verba Iſidori

Peluſiotæ libr. 2. epiſtol. ep. 177. ita vertit : *unus, ſi interpreteris, vigilem ſonat.* Non enim ibi legitur: εἷς ἑρμηνεύεται ἄγρυπνος, ſed εἴρ, qua voce vigilem denotari jam diximus, qua de re Rittershuſius in notis ad illam epiſtolam videatur. Obiter quoque animadvertendum, quod Suicerus in theſauro ſuo eccleſiaſtico p. 1003. ſub voce ἐγρηγόρος perperam ſcripſerit, 70. Interpretes Dan. 4. vocem hebraicam vel chaldaicam εἴρ retinuiſſe. Notum enim eſt ex Hieronymi prooemio in Danielem, quod Prophetia Danielis non juxta 70. Interpretes, ſed juxta Theodotionem in eccleſiis legatur. Notamus porro contra Cotelerium, quod Tyri vox apud Hieronymum dubio procul librariorum vitio ortum ſuum debeat, nec ex voce θηρία, quæ Græcis beſtiam notat, ſed ex voce εἴρ, quæ vigilem ſignificat, derivandam eſſe. Sicut enim Syri certam aliquam Angelorum hierarchiam conſtituunt, cui vigilum nomen attribuunt : ita etiam Hermas angelum beſtiarum præſidem nomine vigilis deſignare voluit, quia angelus, qui decretum de Rege Chaldæorum in beſtiam commutando promulgavit, a Daniele vigil appellatus fuit. Notamus inſuper apocryphum autorem, quo Hieronymus l. c. uſus eſt, ſi non ipſe Hermas ſed ab ipſo diverſus fuit, dubio procul ex Herma, vel etiam Hermam ex illo libri apocryphi autore hanc de angelo reptilium præſide ſententiam hauſiſſe. Notamus denique, Hieronymum eo loco ubi ſententiam de angelo reptilium præfecto ſtultitiæ condemnat, ipſum quidem ab errore liberum non eſſe, dum ſpecialem Dei circa inſecta & alias beſtias providentiam agnoſcere non videtur, et-

ſi

Digitized by Google

ſi Petavius *lib. 8. de Deo c. 4. th. 10.* ejus ſententiam benignius interpretandam cenſuerit, interim tamen Hermæ quoque ſententiam de angelo reptilium præſide probari non poſſe. Neque enim veterum aliquot Scriptorum, aut etiam Platonicorum Philoſophorum conſenſus, ad quem Cotelerius provocat, errori illi patrocinium parit. Quid quod ipſe Cotelerius a ſtultitia non alienos eſſe cenſet, qui nomina & functiones ſingulis angelis determinant. Atqui Hermas angelum, quem Hegrin appellat, beſtiis præficit. Vnde Hermæ defenſio Cotelerio non adeo facilis exiſtit.

XII. Adjacere homini in quamlibet partem arbitrii libertatem, & in hominis optione conſiſtere, ut vel boni vel mali angeli ductum ſequatur, ex Herma noſtro probat Johannes Caſſianus Semipelagianus *collat. 13. c. 12.* Verum Proſper Caſſiano coævus in tractatu contra Collatorem c. 30. teſtimonium, quod diſputationi ſuæ ex Paſtoris libro inſeruit Caſſianus, nullius autoritatis eſſe reſpondet. Quod Proſperi judicium cum Hermæ autoritati plurimum derogare videatur, excipere ſolent, qui Hermam Apoſtolicum virum eſſe contendunt, quod Hermas Proſpero tanquam latino Scriptori ignotus fuerit. Verum ſi Hermas Proſpero ignotus fuiſſet, de autoritate ejus commode haud judicare potuiſſet. Quantum autem ad doctrinam Hermæ de libero arbitrio attinet, eum nihil heterodoxi ſtatuiſſe aſſerit Nourrius *in apparatu p. 114,* cum conſectaria illa, quæ Caſſianus ex allegato Hermæ loco perperam exſculpſit, ipſi Hermæ tribui non

Digitized by Google

debeant. Nec deſunt, qui ipſum quoque Caſſianum ab omni Pelagianiſmo liberare conantur. Verum conatus illos fruſtraneos eſſe probat Henricus de Noris *hiſt. Pelag. libr. 2. c. 1.* & *in append. ad diſſert. de Synod. S. c. 2.* Hermam autem quod attinet, nec ille a Pelagianiſmi ſuſpicione purgari poteſt. Poſito enim Caſſianum conſectaria ſua ex eo, quem allegavit, Hermæ loco male deduxiſſe, alia tamen loca in Herma ſuppetunt, quæ viribus liberi arbitrii nimium tribuunt. Nam *libr. 3. ſimilitudine 8.* ad quæſtionem Hermæ, cur non omnes pœnitentiam egerint, reſpondetur, *quorum Deus viderat puras mentes futuras, illis tribuit pœnitentiam*, ubi nonnullis hominibus puras mentes tribuere videtur antequam tales a Deo reddantur.

XIII. Uſi ſunt orthodoxæ eccleſiæ doctores Hermæ Paſtore contra Montaniſtas, qui in adulterium & alia graviora peccata lapſos ad publicam pœnitentiam non admittebant, & iſtius generis peccata ab eccleſia remitti non poſſe ſtatuebant. Verum etſi Hermas nullum crimen, ſi pœnitentia acceſſerit, a venia excipiat, ideoque Montaniſtis objectus fuerit, pro quibus Tertullianus jam Montaniſta *libr. de pudic. c. 10.* Hermæ librum adulterinum, apocryphum & falſum eſſe reſpondet, ipſe tamen Hermas a Montaniſtis haud procul abfuit, quatenus gravioribus ſceleribus unicam tantum poſt baptiſmum pœnitentiam conceſſit, unde paſſim Novatianiſmi reus peragitur, a quo ut ipſum abſolvant, multum quidem operæ impendunt Natalis Alexander *ſecul. 1. p. 106.* Bullus *defenſ. fid. Ni-*

can. p. 34. Nourrius *in apparatu p. 111.* Barthius *in not. ad Hermam p. 876. 897. 915.* Cotelerius *in notis ad Hermam p. 89. 90.* & alii. Verum oleum & operam perdunt.

XIV. Johannes Morinus *de adminiſtrando ſacramento pœnitentiæ, libr. 4. c. 9.* probaturus in primitiva eccleſia pœnas peccatis impoſitas diuturnas non fuiſſe, theſi 6. & 7. ex Herma ſuam ſententiam confirmat. Et quamvis Cotelerius *in not. ad conſtit. apoſt. libr. 2. c. 16.* incredibile eſſe dicat, eos qui unicam tantum poſt baptiſmum pœnitentiam admittebant, quos inter & Hermam fuiſſe conſtat, breve tempus ſatisfactionis pro graviſſimis delictis poſuiſſe, & præterea obſervat Victorinum *in comment. ad apocalypſin* Nicolaitis hæreticis hoc tribuere, quod fornicationis peccato pollutis octava die pacem dederint; nullum tamen exemplum adducit, quo probari poſſit, ante Montani tempora peccatorum pœnitentium a communione eccleſiaſtica excluſionem diuturnam fuiſſe, cum contra Morinus ſuam ſententiam pluribus antiquitatis teſtimoniis probatam dederit, unde etiam Cotelerius huic Morini ſententiæ ſe non magnopere refragaturum profitetur.

XV. Bonis operibus Hermas plus juſto tribuit. Nam *in viſ. 2. c. 9.* anus eccleſiam repræſentans ad ipſum ait: *ſimplicitas tua & ſingularis continentia ſalvum te faciet, & omnes ſalvos faciet, quicunque talia operantur, & ingrediuntur in innocentia & ſimplicitate.* Quin etiam operibus ſupererogationis apud Hermam via ſternitur, cum *libr. 3. ſimilit. 7.* dicitur:

ſi præter ea, quæ mandavit Dominus, aliquid boni adjeceris, magnam tibi dignitatem acquires. Simile autem ibi Hermas a ſervo quodam mutuatur, qui cum mandatum ipſi fuiſſet, ut palos circa vitem figeret, etiam foſſam circumdedit, & herbas inutiles eradicavit, quo facto Dominus, plus quam promiſerat præſtans ſervum illum filio ſuo cohæredem ſcripſit. Quid ex illo ſimili eliciat Grotius videri poteſt ex ejus annotatis ad Luc. 17. v. 7. refutatis a Calovio ad illum locum. In eadem ſimilitudine Angelus Hermam de jejuniis informaturus eum admonet, ut ante omnia ab omni nequitia abſtineat, & pura mente Deo ſerviat, ejusque mandata cuſtodiat, deinde vero diebus jejunii nihil niſi panem & aquam guſtet, & ſumtus, qui aliis cibis emendis impendendi fuiſſent, pauperibus eroget. Et hoc ipſo mandato Angelus ſimile ſuum de ſervo explicat, qui plura fecit quam Dominus juſſerat, de quo loco videatur judicium Chemnitii *parte 4. exam. concil. Trident. p. 780.*

XVI. Caſtitatem eſſe conſilii evangelici, & Deo magis quam conjugium placere probaturus Jodocus Coccius *theſaur. cathol. libr. 4. art. 4. p. 391.* adducit Hermæ *libr. 2. mand. 4.* ubi illis, qui poſt obitum conjugis in cœlibatu manent, & caſtitatem ſervant, magnus apud Deum honos promittitur. Potuiſſet Coccius etiam ad libr. 3. ſimilitud. 9. provocare. Nam etiam ibi cælibatus ſemina ſparguntur, cum mentio fit abjectarum per concupiſcentiam fœminarum, & præmiorum illis expectandorum, qui perpetuo caſte vixerint. Verum iſta ad Hermæ nævos referenda ſunt, &

con-

contra obſervamus, quod ipſe Hermas uxorem & liberos, ut ex ejus libro patet, habuerit. Si autem Hermas non ſimplex laicus fuit, ſed Presbyter, quæ ſententia eſt Dodwelli *in additionibus ad opera poſthuma Pearſonii p. 196. & diſſertat. ſingul. de primæva Romanor. Pontif. ſucceſ. p. 158.* habemus in Herma Presbyterum uxoratum. Verum ſimplicem laicum fuiſſe Hermam ſtatuit Dn. de Fleury *libr. 2. hiſtor. eccleſ. p. 240.* Et fatendum eſt, rationem, quam Dodwellus *ex viſione 2. c. 4.* pro presbyteratu Hermæ adducit, ſolidam non eſſe, ut obſervat Tillemontius *Tom. II. hiſtor. eccleſ. p. 561.* Nec minus infirmo fundamento nititur Dodvvellus cum l. c. colligit, ideo de Hermæ uxore *viſion. 2. c. 7.* dici, quod futura eſſet ejus ſoror, quia a conjugii uſu per continentiam diſſocianda foret. Alii enim iſta verba ita explicant, quod Hermæ uxor gentilis primum poſtea vero ad chriſtianam fidem converſa ſoror ejus facta fuerit.

XVII. Facto per adulterium divortio vinculum matrimonii non ſolvi, ideoque neutri conjugum licere altero ſuperſtite aliud matrimonium inire, Pontificiorum ſaltem plerorumque eſt ſententia, e quibus Jodocus Coccius *Tom. II. theſ. cathol. p. 1009.* inter Patres græcos eandem ſententiam foventes Hermam quoque nominat, quem ſane ſententiæ ſuæ aſtipulantem habet, ut patet *ex libr. 2. mandat. 4.* ubi marito dimiſſa uxore adultera aliam ducenti adulterii crimen, & adulteram, poſtquam pœnitentiam egit, recipere nolenti grave crimen imputatur. Unde mirum eſt, hoc Hermæ teſtimonium a Bellarmino omitti, cum

Tom.

Digitized by Google

Tom. III. controverſiarum libr. I. de matrimonio c. 15. multorum Patrum & conciliorum pro hac opinione ſuffragia colligit. Verum Hermæ cæterisque antiquis Scriptoribus, quos Pontificii pro ſe allegant, poſſunt alii opponi, neque autoritate neque numero minores, qua de re prolixius egi in hiſtoria Synodorum Galliæ Reformatæ *ſect. 3. de Synod. Aurelianenſi theſ. 13. & ſeq.*

XVIII. *Libr. 1. viſ. 3. c. 5.* Hermas Apoſtolis Epiſcopos, Doctores & Miniſtros adjungit, ubi ſub nomine Doctorum Presbyteros, & ſub nomine Miniſtrorum Diaconos intelligi Cotelerius exiſtimat. Unde hic locus pro Epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentia allegari ſolet. Contra nullam ab Herma inter Epiſcopos & Presbyteros differentiam agnitam fuiſſe aſſerunt Walo Meſſalinus *de Epiſcop. & Presbyt. c. 4. p. 250.* & Blondellus *in apolog. ſentent. Hieronymi de Epiſcop. & Presbyt. p. 16.* Ad quorum argumenta reſpondere nititur Hammondus *differt. 5. de jure epiſc. c. 9.* Quicquid autem ſit de Herma, qui Pauli diſcipulus jactatur, ipſe Paulus differentiam inter Presbyteros & Epiſcopos non agnovit, ut patet ex Act. XX, 17. 28.

XIX. Mira ſunt, quæ Hermas *libr. 3. ſimilit. 9. c. 16.* diſſerit. Videtur enim aſſerere, quod Patriarchæ aliique fideles ante Chriſti adventum mortui, ut in regnum Dei ingredi poſſent, poſt mortem baptiſmo opus habuerint, ideoque Apoſtoli & alii novi teſtamenti Doctores juſtis defunctis baptiſmum prædicaverint, & cum illis in aquam deſcenderint & aſcenderint, juſti

juſti autem ante Chriſti adventum defuncti mortui in aquam deſcenderint, & vivi aſcenderint. Quem locum quidem Nourrius in apparatu ita explicat, quaſi Apoſtoli ſpiritualiter cum Chriſto crucifixi & mortui illis, qui ante obierunt h. e. qui in tenebris ignorantiæ & infidelitatis mortui jam erant, evangelium prædicaverint, eosque baptiſmo ſpirituali ſeu agnitione Filii Dei imbuerint. Verum quam violenta ſit hæc interpretatio, quilibet, qui verba Hermæ legerit, facile judicare poterit. Quamobrem dubium non eſt, quin Hermas Apoſtolos poſt mortem inferis evangelium prædicaſſe illisque ſalutem attuliſſe ſtatuerit. Nec deſunt alii veteres in eodem vel ſimili ſaltem errore verſati, de quibus egi in exercitatione inaugurali de evangelio mortuis annunciato, ubi inter alios etiam Clementem Alexandrinum, qui Apoſtolos non ſolum vivos vivis, ſed etiam mortuos mortuis prædicaſſe cenſuit, allegavi, obſervans quod Clemens in hoc errore ducem Hermam habuerit, cujus verba etiam adduxit *libr. 2. ſtromat. p. 277. & libr. 6. p. 459. 460.*

XX. Inter teſtes chiliaſmi Peterſenius *nub. teſt. verit. libr. 2. p. 62. ſeqv.* Hermam noſtrum refert, adducens viſionem ejus primam, ubi dicit, tempus fore, quo omnia plena fiant electis Dei, ut promisſiones ſuas illis reddat. Ubi Barthius in margine notavit, Hermam loqui de novis cœlis, in quibus habitabit juſtitia. Unde Peterſenius colligit, quod etiam Barthius guſtum regni chiliaſtici habuerit. Verum a novis cœlis, in quibus juſtitia habitabit, ad regnum

chiliaſticum nulla eſt conſequentia. Quæ Peterſenius ex viſione 3. libri I. nec non ex ſimilitudine 3. & 4. libri tertii protulit, itidem chiliaſmum non probant.

XXI. *Ex libro 1. viſ. 3.* purgatorium ſuum conſtruunt nonnulli Pontificii, & inter hos Franciſcus Feuardentius *Theomachiæ Calviniſt. libr. 12. c. 18.* Verum ipſe Feuardentius involute & obſcure Hermam de defunctorum expiationibus agere agnoſcit. Præterea index expurgatorius Sandovallianus locum illum, qui de purgatorio agere creditur, caute legendum monet. Ratio additur in gloſſa marginali *BB. PP. edit. Lugdun. pag. 27.* quia Hermas perperam ſtatuere videatur, eſſe in purgatorio locum meriti & demeriti, nec ibi eſſe certitudinem ſalutis, quorum prius ſit manifeſta hæreſis, poſterius temerarium, & a communi Theologorum doctrina diſſentaneum, cujus rei confirmandæ gratia adducitur Bellarminus *libr. 2. de purgatorio c. 2. 3. 4. 5.* Male igitur purgatorium Hermæ cum Pontificiorum purgatorio convenit. Quin etiam Nourrius *in apparatu p. 115.* exiſtimat, in loco illo Hermæ non de purgatorio agi, ſed de curſu pœnitentiæ in hac vita agendæ, & de pœnis, quæ hominibus in hoc mundo ob peccata infligi ſolent, quod ſe amore veritatis fateri aſſerit. Eadem eſt inter Reformatos ſententia Bulli *defenſ. fid. Nicæn. p. 32.* Si autem de purgatorio Hermas ageret, hoc inter errores ejus referendum eſſet, prout etiam hoc inter Hermæ errores retulit Rivetus *Critic. S. libr. I. c. 12.* Conferatur præterea Chemnitius *exam. Concil. Trident. pag. 503.* ubi purgatorium, cum primum quaſi emicare

cœ-

cœpit, anile commentum, & ab anu perſonata profectum fuiſſe notat, ad anum illam reſpiciens, quæ Hermæ purgatorium illud oſtendit & explicavit; & Wolfius *lection. memorabil. centur. 2. p. 23.* ubi hunc autorem purgatorio & aliis erroribus initium feciſſe, & propterea damnatum fuiſſe aſſerit.

Capitis III. Sectio IV.

De

Doctrina Clementis Romani ex ejus epiſtolis ad Corinthios.

I.

SCripturas S. Clemens Romanus τὰς ἀληθεῖς ῥήσεις πνεύματος τοῦ ἁγίου, ſeu vera Spiritus S. oracula appellat, in quibus nihil injuſtum, nihil fictum, nihil ſimulatum contineri dicit *1. epiſt. ad Corinth. c. 45.* Et quamvis vox ῥήσεις ex Patricii Junii conjectura poſita ſit, qui voces quasdam græci textus temporum injuria exeſas ex ingenio reſtituit, dubium tamen non eſt, quin vel hæc ipſa vox, vel alia æquipollens a Clemente uſurpata fuerit, qui etiam c. 22. nos in Scriptura S. per Spiritum S. compellari affirmat. Ex quibus teſtimoniis colligi poteſt, quod Clemens hic non dubita-

verit, quin Scriptura S. univerſa tam quoad ſententias, quam quoad ῥήσεις & verba, ab immediata Spiritus S. inſpiratione profecta fuerit. Secus viſum fuit ante ſeculum, & quod excurrit, Jeſuitis Collegii Lovanienſis; qui A. 1586. cum aliis theſibus nonnullas de Scriptura propoſuerunt, quarum prima aſſerit non eſſe neceſſarium Scripturæ S. requiſitum, ut ſingula ejus verba divinitus inſpirata ſint, ſecunda docet, non eſſe neceſſarium, ut ſingulæ veritates & ſententiæ immediate a Spiritu S. ſacris Scriptoribus inſpiratæ credantur, tertia affirmat, librum aliquem humano labore ſine Spiritus S. aſſiſtentia compoſitum, ſacram Scripturam fieri poſſe, ſi Spiritus S. nihil in eo falſum eſſe poſtea teſtetur. Verum adverſus has propoſitiones promulgatæ fuerunt cenſuræ Facultatis Theologicæ & Lovanienſis & Duacenſis, quibus tamen inſuper habitis Leſſius Lovanienſium Jeſuitarum nomine contra Lovanienſes & Duacenſes cenſores apologiam illarum theſium conſcripſit. Eadem controverſia noſtra ætate inter Richardum Simonium & Antonium Arnaldum renovata fuit. Simonius enim *in Critica N. T. Tom. I. c. 23. & 24.* Lovanienſium Theologorum ſententiam defendit, Arnaldus autem in difficultatibus Steyarto propoſitis *difficult. 69. & ſeqq.* pro Facultate Theologica Lovanienſi & Duacenſi contra Simonium pugnavit. Sed Simonius in novis obſervationibus ad textum & verſiones N. T. *c. 3. & ſeqq.* ſuam & Lovanienſium Jeſuitarum ſententiam prolixe vindicare conatur, ubi non ſolum multos Pontificios tam Jeſuitas quam aliorum Ordinum Theologos, ſed etiam Calvinia-

nianos, Socinianos, Arminianos & Lutheranos quosdam ſibi conſentire gloriatur. Et Lutheranos quidem quantum attinet, allegat autorem anonymum, qui Hamburgi A. 1639. de ſtylo ſacrarum literarum & imprimis N. T. græci, nec non de Helleniſtis & helleniſtica dialecto doctiſſimorum quorundam tam veteris quam recentioris ævi ſententias vulgavit. Cui tractatui Jacobus Groſſius Paſtor Hamburgenſis triadem propoſitionum theologicarum oppoſuit Jenæ 1640. editam, quam etiam poſtea adverſus anonymum innocentiæ Helleniſtarum vindicatæ autorem in obſervationibus ſuis apologeticis vindicavit. Cum enim A. 1641. Johannes Muſæus in diſquiſitione philologica de ſtylo N. T. Groſſii triadem & obſervationes apologeticas examinaret, hinc nata Groſſio tertia, ut vocat, triadis defenſio, in qua ex prædicta Muſæi diſquiſitione theſes aliquas tanquam erroneas excerpit, inter quas theſes & illæ comparent, quod Spiritus S. Apoſtolis non verba ſed res inſpiraverit, & quod ſermo Apoſtolorum quoad verba non ſit ſermo Dei. Atque hinc Simonius inter Lutheranos ſuæ ſententiæ faventes etiam Muſæum nominat. Verum Muſæus iſtas theſes pro ſuis non agnovit, ſed A. 1642. vindicias pro diſquiſitione ſua contra Groſſium publicavit, & quamvis Groſſius in quarta triadis ſuæ defenſione probare voluerit, ſe Muſæo injuriam non feciſſe, & omnino tum temporis, cum diſquiſitionem illam ederet, Muſæus in illam ſententiam quam ipſi Groſſius imputavit, inclinaſſe videatur, poſtea tamen in ſcriptis ſuis docuit, quod Spiritus S. ſacris Scriptoribus non ſolum rerum,

 ſed

ſed verborum etiam conceptus inſpiraverit, ut patet ex ejus introductione ad Theologiam *part. 2. p. 245.* item ex quæſtionibus de Scriptura *quæſt. 3.* nec non ex Theologorum Jenenſium ausführlicher Erklärung über 93. Religions-Fragen / cujus tractatus autor eſt Muſæus, *Loc. I. de Scriptura qv. 3. p. 29. & qv. 6. p. 42.* Cæterum etſi Simonii ſententia ſtatuentis in Scriptura S. quædam Spiritu S. immediate inſpirante, quædam Spiritu S. tantum aſſiſtente, dirigente & ſacros Scriptores, ne in errorem laberentur, cuſtodiente exarata eſſe probari non debeat, meritoque a Joh. Henrico Majo in examine hiſtoriæ criticæ textus N. T. *c. 23. & ſeqq.* refutata fuerit, minus tamen toleranda eſt illorum opinio, qui aliquos Scripturæ S. libros non modo immediato Spiritus S. afflatu non inſpiratos, ſed etiam ſine Spiritus S. directione compoſitos & erroribus obnoxios contendunt, ut Spinoſa *in tractat. Theolog. polit. c. 8. & ſeq.* item autor, qui judicia Theologorum Hollandiæ de Simoniana V. T. critica edidit, & paulo poſt judicia illa in novo tractatu contra Simonii reſponſiones vindicavit, cujus aliorumque θεοπνευςίαν ſacræ Scripturæ impugnantium argumenta prædictus Majus in diſſertatione de inſpiratione ſacrorum librorum breviter diſcutit.

II. Laudat Clemens Corinthios ſub initium c. 53. prioris epiſtolæ, quod noverint & probe noverint divinas Scripturas, & penitius in eas introſpexerint. Ἐπίςαϑε, ait, καὶ καλῶς ἐπίςαϑε τὰς ἱερὰς γραφὰς, ἀγαπητοὶ, καὶ ἐγκεκύφατε εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Unde colligi poteſt, longe aliam fuiſſe Epiſcopi hujus Romani Clemen-

mentis mentem, quam Innocentii III. Pii IV. Clementis VIII. & quorundam aliorum Pontificum Romanorum, qui Scripturæ S. lectionem non omnibus permittendam cenſuerunt. Quam ſententiam plurimi in papatu doctores nec non integra quædam concilia & collegia propugnarunt. Unde A. 1661. Pariſiis liber prodiit hoc titulo ſignatus: *collectio gravium quorundam Autorum, qui ex profeſſo vel occaſione S. Scripturæ aut divinorum officiorum in vulgarem linguam tranſlationes damnarunt, una cum decretis ſummi Pontificis & Cleri Gallicani ejusque epiſtolis, Sorbonæ cenſuris ac ſupremi Senatus placitis juſſu ac mandato ejusdem Cleri Gallicani edita.* Nec ab illo tempore, quo Clerus Gallicanus A. 1660. & 1661. congregatus hunc librum imprimi curavit, alii defuerunt, qui promiſcuam bibliorum legendorum permiſſionem illorumque in linguas vulgares tranſlationem plus damni quam utilitatis afferre ſtatuerunt, quos inter, ut plures alios taceamus, Malletus in peculiari tractatu, quem de hoc argumento ſcripſit, & Simonius *in hiſtoria verſionum N. T. c. 44. p. 536.* & imprimis in *novis obſervationibus ad textum & verſiones N. T. c. 22. 23. 24. & 25.* ubi prolixe hanc materiam tractavit. Et ex his Papiſtarum lacunis etiam Græculi in Synodo Hieroſolymitana A. C. 1672. ſub Patriarcha Doſitheo congregati hauſerunt, quæ de bibliorum lectione non omnibus permittenda docuerunt *in reſpon. ad quæſt. I. p. 503.* Verum iſti Pontificiorum ſententiæ præter Scripturam ipſam & perpetuam eccleſiæ praxin opponi poteſt nubes Doctorum primitivæ eccleſiæ aliorumque Scriptorum, quorum

teſti-

teſtimonia juxta ſeculorum ordinem magno apparatu collegit Jacobus Uſſerius in hiſtoria dogmatica controverſiæ de Scripturis & ſacris vernaculis, & Henricus Wharton in auctario, quod iſti tractatui adjecit. Nec defuerunt inter Pontificios, qui bibliorum lectionem omnibus permittendam & eorundem translationem in linguas vernaculas non prohibendam cenſuerunt, quorum non paucos allegat Gerhardus *conf. cathol. lib. II. ſpec. part. I. c. 2. theſ. 7. & 8.* Ex plurimis, qui adjungi poſſent, addimus Cardinalem Madruccium Epiſcopum Tridentinum, de quo videri poteſt Pallavicinus *hiſtor. concil. Trid. libr. 6. cap. 12.* Fridericum Furium, de quo Thuanus *hiſtor. libr. 104. p. 266.* conſulatur, Antonium Arnaldum, qui & alibi & peculiari ſcripto translationem Scripturæ in linguas vernaculas defendit, Dominum de Marolles, qui in epiſtola dedicatoria & præfatione ad novam ſuam verſionem N. T. gallicam Scripturæ in linguas vernaculas translationem tuetur, ejusque lectionem omnibus commendat, & Franciſcum Veronium, qui vehementiſſime hanc cauſam egit, & eos qui lectionem Scripturæ pernicioſam dicunt, blaſphemiæ arguit, quod nonnulli in gratiam Richelii Cardinalis ab eo factum ſuſpicantur, qui tum Proteſtantes cum Pontificiis redunire deſideravit.

III. Hugo Grotius in epiſtolis ad Gallos ep. 154. quæ ad Bignonium ſcripta eſt, nullum locum ex evangeliis a Clemente in priore ad Corinthios epiſtola allegatum aſſerit. Verum in eo non minus erravit, quam Stephanus Goffius, qui in epiſtola ad Voſſium,

quæ

quæ inter Clarorum Virorum ad G. J. Voſſium epiſtolas n. 189. legitur, Clementem Romanum in priore ſua ad Corinthios epiſtola nullum locum ex epiſtolis Apoſtolicis uſurpaſſe ſcribit. Vtriusque errorem refutat index locorum Scripturæ V. & N. T. a Clemente allegatorum, quem Oxonienſis editio exhibet.

IV. In hiſtoriis nonnullis veteris teſtamenti referendis nonnunquam Clemens aliquid addit, quod a ſacris Scriptoribus relatum non eſt, ut cum cap. 4. prioris ad Corinthios Aaronem ſimul cum ſorore ſua Mirjam a populo ſegregatum, & extra caſtra manere coactum aſſerit, etſi Moſes Num. XII. ſolam Mirjam excluſam tradat, ſive Clemens figura quadam etiam in S. literis non inuſitata, qua ſæpe pluribus tribuitur, quod uni tantum convenit, uſus fuerit, ut Vir doctus, cui Oxonienſem Clementinarum ad Corinthios epiſtolarum editionem debemus, ſuſpicatur, ſive memoria lapſus fuerit, quod probabilius videtur. Idem Clemens c. 43. baculos Principum Iſraelitarum, de quibus Num. c. XVII. legitur, a Moſe Principum annulis ſignatos narrat, quod tamen in Scriptura non legitur, & forte ex traditione quadam hauſtum eſt.

V. Fatendum quoque, loca quædam Scripturæ a Clemente minus apte allegari. Nam c. 46. prioris epiſtolæ ſocietatem cum malis diſſuadens allegat verba Pſalmi XVIII, 26. quæ longe alium ſenſum habent. Neque tamen ex incommodis hujusmodi allegationibus colligi poteſt, quod Clementis epiſtola ad

Digitized by Google

Corinthios ſit ſuppoſita, cum etiam in illis Patrum ſcriptis, quæ omnium conſenſu genuina ſunt, dicta quædam Scripturæ minus accurate explicentur, & juxta Iſaacum Voſſium in notis ad epiſtolam Barnabæ *pag. 310.* priſci eccleſiæ Patres æque ac eorum nepotes hallucinari potuerint.

VI. Allegat ſæpius Clemens dicta aliqua Scripturæ, quæ unde hauſerit incertum eſt. Nam cum cap. 8. prioris epiſtolæ verba quædam Dei ex Ezechiele allegaſſet, nonnulla ſubjungit, quæ a Deo addita memorat, & tanquam ἀγαθὴν γνώμην commendat. Sic autem habet ἀγαθὴ illa γνώμη: *Dic filiis populi mei: Si peccata veſtra a terra ad cœlum usque pertingant, ſi cocco magis rubra, & cilicio nigriora fuerint, & ad me ex toto corde converſi fueritis & dixeritis: Pater, tanquam populo ſancto aurem vobis præbebo.* Quæ verba cum hodie in Ezechielis prophetia non compareant Colomeſius *in ſpicilegio notarum ad epiſtol. Clementis p. 20.* ex altero Ezechielis volumine, cujus apud Joſephum mentio fit, & quod in Synopſi Athanaſiana inter apocrypha numeratur, hauſta ſuſpicatur. Idem Clemens c. 17. hujus epiſtolæ Moſi hæc verba tribuit: *ego ſum ollæ vapor.* Cujusmodi verba leguntur Pſal. CXIX, 83. Unde Oxonienſis editionis autor Clementis verba luxata eſſe cenſet, & dictum hoc non Moſi ſed Davidi, cujus in eodem capite mentio, tribuendum fuiſſe. Addit etiam Paulum Hebr. XII, 21 Moſi verba quædam tribuere in Pentateucho non extantia, nempe: ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος. Verum hæc verba in Pentateucho nusquam legi falſum eſt, ut patet ex Deut. IX, 19.

ubi

ubi Moſes dicit: *ἔκφοβός εἰμι.* Idem Clemens c. 46. hujus epiſtolæ ſcriptum eſſe dicit: *Sanctis vos adjungite, quia qui illis adhærent ſanctificabuntur.* Verba ejus ſunt: *γέγραπται γὰρ κολλᾶσθε τοῖς ἁγίοις, ὅτι οἱ κολλώμενοι αὐτοῖς ἁγιασθήσονται*, de quo loco agit Clericus *Critic. Tom. 2. p. 495.* Imprimis vero in fragmento poſterioris epiſtolæ ad Corinthios multa ex apocryphis Scripturis adducuntur, ut patet ex c. 4. 5. 10. & 12. Unde & Photius in bibliotheca ſua *cod. 126.* de ſecunda Clementis epiſtola agens obſervat, quod in ea dicta quædam peregrina velut ex Scriptura ſubinducantur, quibus etiam primam ejus epiſtolam non penitus vacare addit.

VII. De Deo ejusque attributis paſſim inſignes apud Clementem noſtrum ſententiæ occurrunt. Nec dubium eſt, quin de Trinitatis myſterio recte ſenſerit. Certe Corinthios ad concordiam exhortaturus c. 46. prioris epiſtolæ *unum Deum, unum Chriſtum, & unum Spiritum* eſſe aſſerit, quibus verbis illuſtrem Trinitatis confeſſionem contineri contra Zwickerum obſervat Joh. Amos Comenius in admonitione de irenico irenicorum p. 104. Nec obſtat quod Przipcovius in animadverſionibus apologeticis pro autore irenici irenicorum adverſus Comenium editis p. 504. objicit, nempe a Paulo Epheſios ad concordiam hortante non ſolum unius Dei, unius Domini, unius Spiritus, ſed etiam unius corporis, unius ſpei, unius fidei & unius baptiſmi mentionem fieri Epheſ. IV, 5. neque tamen totidem Deitatis perſonas inde inferri poſſe. Licuit Paulo concordiæ ſtudium inculcanti plura argumenta

Aa 2 cu-

cum ulare, quemadmodum & ipſe Clemens loco allegato cum uno gratiæ ſpiritu unam vocationem tanquam ſingulare Spiritus S. beneficium adjungit. Interim tamen Clementem tres Deitatis perſonas agnoviſſe, & ad illas in verbis a Comenio adductis reſpexiſſe tanto magis probabile eſt, cum etiam Baſilius M. *in tractatu de Spiritu S. c. 29.* ſequentia verba Clementi tribuat: *vivit Deus, & Dominus Jeſus Chriſtus, & Spiritus S.* quæ verba ex quo Clementis libro Baſilius hauſerit, incertum eſt.

VIII. Impias aliquas de Chriſto ſententias Clementi noſtro tribuit Sandius *in nucleo hiſt. eccleſ. p. 67.* & illas ſententias partim ex prima ejus ad Corinthios epiſtola, partim ex conſtitutionibus apoſtolicis a ſe excerptas obtendit. Verum in priori ad Corinthios epiſtola nulla ex iſtis ſententiis, quas Clementi aſcribit, legitur. Et quamvis Photius in ſua bibliotheca *cod. 126.* Clementem in hac epiſtola non ſatis ſublimiter locutum arguat, addit tamen aperte Chriſtum in hac epiſtola non blaſphemari, quod Photius dicere non potuiſſet, ſi in hac epiſtola floſculi illi Ariani a Sandio excerpti legerentur. Neque probanda eſt illa Photii Critica Clementem in hac epiſtola de Chriſto non ſatis ſublimiter locutum arguentis. Nam c. 16. Chriſtum majeſtatis divinæ ſceptrum appellat, de quo Chriſti elogio Petavius *libr. 5. de Trinit. c. 9. §. 8.* & *libr. 12. de incarnat. c. 6. §. 2.* ut & Clericus in nota ad poſteriorem Petavii locum *Tom. VI. edit. Amſtel. p. 69.* videatur. Idem Clemens c. 36. epiſtolæ ſuæ dicit, quod per Chriſtum oculi cordis noſtri aperti ſint, & per eum

in-

intellectus noſter inſipiens & obtenebratus diuino lumine perfundatur. Addit ex epiſtola ad Hebræos, quod Chriſtus magnificentiæ divinæ ſplendor ſit, & tanto angelis præſtantior, quanto præſtantius præ illis ſortitus eſt nomen, idque cum Paulo ex Pſalmis 2. & 110. probat. Unde Samuel Gardinerus non ſolum p. 1. hypotypoſeos ſuæ catholicæ circa Trinitatem fidei ex Patribus ante-Nicænis deſumtæ Clementem Romanum inter teſtes Trinitaris primo loco poſuit, verum etiam p. 157. in reſponſione brevi ad ea, quæ Sandius de Patribus ante-Nicænis in Arianorum gratiam diſſeruit, Clementi circa ejus de Chriſto fidem injuriam factam eſſe breviter probavit. Et quamvis Sandius datis ſemel iterumque ad Gardinerum literis regeſſerit, nihil quod contra Arianos faciat ex Clementis epiſtola a Gardinero produci potuiſſe, Gardinerus tamen in reſponſoriis epiſtolis contrarium probavit. Videatur Sandius *epiſt. ad Gardin. p. 96.* Gardinerus *in reſponſ. ad Sandium p. 108.* Sandius *in ſecunda epiſtola ad Gardin. pag. 131.* & Gardinerus *in reſponſione valedictoria ad ſecundam Sandii epiſtolam p. 8.* Hoc tantum addimus ad ea, quæ a Gardinero contra Sandium obſervata ſunt, falſo Sandium aſſerere, quod Ariani ea, quæ a Paulo in primo epiſtolæ ad Hebræos capite dicta & a Clemente Romano repetita ſunt, non improbaverint. Nam Theodoretus in proœmio ſui commentarii ad epiſtolam Hebræis inſcriptam obſervat, Arianos epiſtolam ad Hebræos a Paulinis epiſtolis avulſam rejeciſſe, quod apoſtolicæ Theologiæ ſplendorem ferre non poſſent. Quam ob cauſam etiam nonnulli ex recentioribus Anti-

ti-Trinitariis epiſtolam ad Hebræos nullius autoritatis eſſe cenſuerunt, quos inter Georgius Enjedinus autorem hujus epiſtolæ ineptis argumentationibus uti, & quædam aperte falſa dicere, blaſpheme judicat.

IX. Zwickerus *in irenico p. 2.* ex eo, quod Clemens noſter perſonam Patris a Filio diſtinguit, perperam colligit, per hanc Perſonarum diſtinctionem a Deitate excludi. Tres enim in cœlo teſtes ratione perſonalitatis ita a ſe diſtinguuntur, ut tamen ratione eſſentiæ unum ſint 1. Joh. V, 8. Irenæus in loco, quem Zvvickerus allegat ex Clemente noſtro illos hæreticos refutat, qui ſuper ſupremum Deum neſcio quem alium Deum fingebant. Verum a Gnoſticis illis alieniſſimi ſunt, qui Chriſtum verum Deum eſſe profitentur, neque verum eſt, quod ex Irenæi ſententia Clemens ſolum Patrem Deum dixerit. Idem Zvvickerus in irenicomaſtige p. 269. probaturus, Chriſtum quidem ſplendorem & radium divinæ magnificentiæ, non tamen Deum eſſe, ſimile, ſed admodum diſſimile, adducit, cum objicit, Samoſcium Regis Poloniæ Sigismundi Cancellarium radium quidem & ſplendorem Regis, non item Regem dici potuiſſe, quod exemplum quam male ad Chriſtum ſubſtantialem paternæ gloriæ ſplendorem quadret, opus non eſt ut multis demonſtremus.

X. Idem Zvvickerus in appendice irenicomaſtigis iterato convicti & conſtricti p. 346. negat Chriſto parem cum patre ſuo cultum tribui, quo argumento Hoornbeckius in prolegomenis Tom. II. ſui Soci-

cinifmi uſus fuerat, cum Clemens Chriſto tantum ut Mediatori non ut ultimo termino gloriam tribuerit; quod ex capite penultimo & ultimo probat, ubi Clemens dicit: *per quem*, nempe Chriſtum, *illi*, nempe Deo, *ſit gloria.* Verum cum Clemens vere divina opera Chriſto tribuerit, dubium non eſt, quin illo æqualem cum Patre gloriam tribuendam cenſuerit. Quin etiam Clemens ſub initium poſterioris ad Corinthios epiſtolæ expreſſe Chriſtum Deum nominat, cum ait: *δεῖ ἡμᾶς φρονεῖν περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς περὶ Θεοῦ*, *oportet nos de Jeſu Chriſto ſentire tanquam de Deo.* Et quamvis Petavius *Tom. II. dogm. libr. I. de Trinit. c. 3. §. 7.* non ſufficere exiſtimet, quod Clemens Chriſtum Deum nominet, cum etiam Ariani Chriſtum Deum nominaverint, nullo tamen argumento probari poteſt, quod Clemens Ariano ſenſu Chriſtum Deum dixerit, imo potius ex Clemente contrarium probari poteſt, quod ipſe Petavius parum ſui memor *in prolegom. Tom. 2. c. 2.* adductis nonnullis ex Clemente teſtimoniis probavit. Conferantur etiam, quæ ex Clemente pro divinitate Chriſti differunt Thomaſinus *Tom. III. Theolog. p. 389.* & Le Moyne *not. ad var. ſacr. p. 153.*

XI. Lucas Mellierus *in fide primorum chriſtianorum p. 47.* jactat, jam alios demonſtraſſe, quod Clemens Romanus in aliquot prioris ſuæ ad Corinthios epiſtolæ locis talia de Chriſto docuerit, quæ Socinianiſmum omnino redolent, imo apertiſſime produnt, cujusmodi loca videri poſſe dicit apud Zvvickerum, & Gilbertum Clarke in Antiniceniſmo, & Anonymum,

qui

qui judicium Patrum de doctrina Trinitatis Anglicano idiomate conſcripſit. Verum qua facilitate Mellierus hoc affirmat, eadem id negari poteſt. Ne tamen cuipiam ſus gratis, quæ dixit, dixiſſe videatur, profert locum, qui in hac Clementis epiſtola invenitur a Patricio Junio ita redditum: *Sceptrum Majeſtatis Dei, Dominus noſter Jeſus Chriſtus non venit in jactantia ſuperbiæ & arrogantiæ, quamvis potuerit, ſed in humilitate.* His Clementis verbis aperte doceri ait Mellierus, quod Chriſtus etſi non jactantia ſuperbiæ & arrogantiæ venerit, in ea tamen venire atque adeo peccare potuerit, ſi voluiſſet. Unde ulterius infert, quod ex Clementis mente Chriſtus merus homo fuerit, quia ſi ejus perſona ex divina & humana natura conſtitiſſet, dubio procul divina humanam impeccabilem reddidiſſet, & Clemens ſine blaſphemia de humana Chriſti natura, ſi divinæ perſonali nexu conjunctam credidiſſet, dicere non potuiſſet, quod peccare potuerit. Tandem vero his verbis hoc argumentum concludit: *qui dixit Chriſtum potuiſſe peccare, ipſo Socino eſt Socinior. Nec enim ipſe Socinus, quod ſciam, aperte dicere vel ſcribere auſus eſt, Chriſtum fuiſſe peccabilem. Vide qualis fuerit iſte Apoſtoli Pauli cooperarius! Vide ne ipſe Apoſtolus Paulus Socinianus tandem fiat, qui tales habet & laudat cooperarios! Timeo ne in eodem vitæ libro Pauli quoque nomen ſit ſcriptum.* Sed hoc diſcurſu, qui plus fellis quam mellis habet, Mellierus opus non habuiſſet. Unde Grabius in notis ad Bulli opera Tom. I. p. 61. miratur, quod miſer hic homuncio temere illa effutiverit, imo publice ſcripſerit in Chriſtum blaſphemus, & ſervum

ejus

ejus S. Clementem calumniator. Neque enim ſcripſit Clemens, quod Chriſtus non *ἐν ἀλαζονείᾳ* & *ὑπερηφανίᾳ* venerit, etſi in ea venire potuerit, ſed ſcribit Chriſtum non veniſſe *ἐν κόμπῳ ἀλαζονείας καὶ ὑπερηφανίας* i. e. in ſtrepitu & pompa tali, quali *οἱ ἀλάζονες* in medium prodire ſolent. Ab ejusmodi externo apparatu Chriſtus abſtinuit, etſi cum eo venire potuiſſet, nec ideo ſuperbiæ aut arrogantiæ peccatum commiſiſſet. Probari ergo non poteſt, quod Clemens Chriſtum pro mero homine habuerit, & eum inſtar meri hominis peccare potuiſſe exiſtimaverit. Contrarium probant variæ ſententiæ, quas ex Clementis epiſtola utraque ad Corinthios pro Chriſti divinitate viri docti pasſim allegant, inter quas eximia eſt, etſi rarius adduci ſoleat, quæ cap. 2. prioris epiſtolæ legitur, ubi Clemens ad Corinthios ſcribit: *τὰ Θεοῦ παθήματα ἦν πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν, paſſiones Dei in oculis veſtris erant*; quibus verbis Chriſtus, cujus pasſiones in Corinthiorum oculis erant, diſerte Deus nominatur. Unde Cotelerius hunc locum Photio, qui Clementem in hac epiſtola non ſatis digne & ſublimiter de Chriſto locutum arguit, merito opponit.

XII. De opere creationis & divinæ omnium rerum gubernationis dum Clemens noſter c. 20. prioris ad Corinthios epiſtolæ agit, inter alia ait: *Oceanum hominibus impertranſibilem, & qui trans ipſum ſunt mundos Domini mandatis gubernari*, *Ὠκεανὸς ἀνθρώποις ἀπέραντος, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν κόσμοι ταῖς αὐταῖς ταγαῖς τοῦ δεσπότου διευθύνονται.* Quem Clementis locum reprehenſioni obnoxium judicat Photius *biblioth. cod. 126.*

Verum antiquiores Photio Patres ſine reprehenſione hunc locum allegarunt nempe Clemens Alexandrinus *libr. 5. ſtromat. p. 527.* Origenes *libr. 2. περὶ ἀρχῶν c. 3.* Hieronymus *ad Epheſ. II, 2.* Et Patricius quidem Junius in notis ad hunc Clementis locum per Oceanum impertranſibilem Oceanum Britannicum, & per mundos trans illum Oceanum poſitos *toto*, ut ait Poeta, *diviſos orbe Britannos* intelligit, cum ſimili ratione a Baſilio Magno, Ambroſio, & Libanio Oceanus Britannicus deſcribatur, quorum teſtimoniis præter alios Joſephus, Florus, Vellejus Paterculus & alii addi poſſunt. Verum cum Origenes loco ſupra allegato per mundos trans Oceanum impertranſibilem ἀντίχθονας intelligat, Epiſcopus Oxonienſis in notis ad Clementem potius Americanas regiones a Clemente indicatas cenſet, quas etiam ab aliis Scriptoribus antiquis non obſcure adumbratas videri aſſerit. Et hæc Oxonienſis Epiſcopi explicatio adverſus alios Calvinianos obſervari poteſt, qui Apoſtolorũ tempore Americam cæteris terræ partibus incognitam fuiſſe ſtatuunt, e quorum numero Hermannus Witſius cum in exercitatione prima academica argumenta pro evangelio per Apoſtolos Americanis prædicato afferri ſolita recenſuiſſet, ſtatim in ſecunda exercitatione oſtendere conatur, quod probari non poſſit evangelium per Apoſtolos Americanis prædicatum fuiſſe. In quibus exercitationibus cum alia quædam veterum loca, quibus notitiam Americæ non plane nullam antiquos habuiſſe demonſtrari ſolet, adduxerit, & ad ea reſponderit, mirum eſt, quod inſignem hunc Clementis locum non attigerit, quem ad Americanos potius quam

ad

ad Britannos ſpectare Dannhauerus *in Chriſteid. p. 160.* inde probat, quod Clementis ætate Oceanus Britannicus non amplius *ἀπέϱϱυτος* eſſet. Notamus tamen, etiam quosdam noſtratium Theologorum negaſſe, quod Americanis Apoſtoli evangelium prædicaverint, ut Quiſtorpius *in annotat. biblicis ad Coloſſ. I. v. 23.* vel etiam ſtatuiſſe, quod Apoſtolorum tempore America ab hominibus nondum culta & habitata fuerit, ut Urſinus *in analect. libr. 6. c. 24.*

XIII. Univerſalem Dei gratiam & univerſale Chriſti meritum Clemens noſter agnovit. Scribit enim cap. 7. prioris epiſtolæ, ſanguinem Chriſti propter ſalutem noſtram effuſum toti mundo pœnitentiæ gratiam obtuliſſe, Deumque per omnes mundi ætates in omni generatione volentibus ad ipſum converti pœnitentiæ locum conceſſiſſe. Unde patet quam alienus fuerit Clemens Romanus a Calvinianorum dogmate, qui neque gratiam Dei, neque Chriſti ſanguinem & meritum ad omnes homines pertinere ſtatuunt, quos inter Beza *part. 2. reſp. ad act. Colloq. Montisbelgard. p. 194.* aſſerit, nunquam fuiſſe tempus, vel eſſe, vel futurum, quo Deus voluerit, velit, vel voliturus ſit ſingulorum miſereri, ſed ab æterno pro bona ſua voluntate, & ea quidem cui reſiſti non poteſt, conſtituiſſe, & quorum in Chriſto miſereretur, & quos induraret.

XIV. Anonymus quidam apud Sandium in paradoxis interpretationibus evangeliorum *ad Job. III, 5.* hæc Clementis verba ex priore ad Corinthios epiſtola adducit: Νῶε παλιγγενεσίαν κόσμῳ ἐκήρυξεν, & putat Clementem ſub nomine παλιγγενεσίας, quam Noa-

chus mundo prædicavit, nihil aliud intellexiſſe, quam animarnm humanarum ante mundi creationem a Deo conditarum in corpora immiſſionem, de qua regeneratione etiam Chriſtum loqui arbitratur, cum ad Nicodemum ait: *niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, regnum cœlorum ingredi non poteſt;* quæ verba juxta fanatici illius hominis interpretationem hunc ſenſum habent, quod homines regni cœlorum capaces futuri non eſſent, niſi eorum ſpiritus, ſeu animæ ante mundum conditæ & poſtea lapſæ, cum carne ſeu corporibus, quæ per aquam tanquam carnalis generationis principium a Chriſto indicari ſomniat, unirentur, quemadmodum & diaboli, quibus talis regeneratio ſeu incarnatio negata eſt, regnum Dei intrare non poſſunt. Quæ Anonymi explicatio a Sandio adducta, etſi abſurdiſſima ſit, & ex hominibus quaſi incarnatos diabolos faciat, Sandio tamen ipſi haud diſplicuit, qui etiam illam ut propriam adoptavit *in tractatu de origine animæ p. 97.* Clementis autem locum quantum attinet ab Anonymo adductum, qui cap. 9. prioris ad Corinthios epiſtolæ legitur, per παλιγγενεσίαν a Noacho prædicatam ibi non immiſſio animarum in corpora intelligitur, ſed generis humani per diluvium perditi inſtauratio, vel etiam regeneratio ſpiritualis per pœnitentiam, cum de eodem Noacho Clemens in hac ipſa epiſtola c. 7. ſcribat: Νῶε ἐκήρυξε μετάνοιαν, *Noe prædicavit pœnitentiam.*

XV. Profeſſus eſt Clemens noſter juſtificationem ex ſola fide ſine operibus. Cum enim de Sanctis cap. 32. prioris epiſtolæ dixiſſet, quod omnes glorificati & ſancti-

fi-

ficati ſint non per ſemetipſos aut eorum opera, aut juſtas actiones quas patrarunt, ſed pro Dei voluntate, iſta ſubjicit: Καὶ ἡμεῖς οὖν διὰ θελήματος αὐτοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κληθέντες, οὐ δι' ἑαυτῶν δικαιούμεθα, οὐδὲ διὰ τῆς ἡμετέρας σοφίας, ἢ συνέσεως, ἢ εὐσεβείας, ἢ ἔργων ὧν κατειργασάμεθα ἐν ὁσιότητι καρδίας· ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως, δι' ἧς πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος ὁ παντοκράτωρ Θεὸς ἐδικαίωσεν· ᾧ ἔστω δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. Qui locus obſervandus eſt contra omnes ſive Pontificios ſive aliis ſectis addictos, qui juſtificationem noſtram non ex ſola fide fieri, ſed etiam bonis operibus locum aliquem relinquendum & illa ſaltem opera, quæ ex Dei gratia a renatis fiunt a juſtificatione non excludenda eſſe contendunt. Nam Clemens in allegato loco illa quoque opera, quæ a pietate cordis & ſanctimonia proficiſcuntur, a juſtificatione removet. Nec obſtat, quod Clemens c. 30. hujus epiſtolæ dicat: ἔργοις δικαιούμενοι, καὶ μὴ λόγοις, *operibus juſti effecti non verbis*, ex quo loco Grotius ad Jac. II,24. male infert, homines non ſola fide, ſed operibus etiam juſtificari. Clemens enim & Jacobus, ad cujus verba Clemens reſpicit, non agunt hic de juſtificatione coram Deo, ſed de juſtificatione coram hominibus, quæ non obtinetur per ſola verba, ſed per opera quibus fidei veritas demonſtratur, qua de re videatur Hülſemannus *in harmonia Pauli & Jacobi th. 165. & ſeq.* Nimirum Clemens, etſi nos non operibus ſed ſola fide juſtificari doceat, bonorum tamen operum ſtudium diligenter inculcat. Nam cum in c. 32. nos ex ſola fide juſtificari docuiſſet, ſtatim in ſequenti c. 33. addit, minime propterea a bonis operibus ceſſandum, nec caritatem

derelinquendam eſſe. Unde & Clemens ſæpius in hac epiſtola bonorum operum ſtudium diligenter inculcat. Nequaquam tamen opera ad ſalutem conſequendam neceſſaria Clemens judicavit, ut ſibi perſvadet Horneius in diſputatione de fidei non qualislibet ſed quæ per caritatem operatur neceſſitate ad ſalutem *theſ. 55.* item in iterata aſſertione, qua fides non qualiscunque ſed per caritatem operans ad ſalutem neceſſaria oſtenditur contra Johannem Rothmalerum *theſ. 123.* nec non in germanica confutatione Johannis Löſchmanni *cap. 3.* & in repetitione doctrinæ veræ de neceſſitate bonorum operum *theſ. 134.* Nam ea, quæ Horneius ex Clemente adducit, neceſſitatem bonorum operum ad ſalutem non probare notavit Hulſemannus im Calixtiniſchen Gewiſſens-Wurm *cap. 7. p. 945.*

XVI. Fatendum tamen eſt, quod Clemens in commendanda caritate modum fere excedere videatur, unde etiam nonnulli ex iſto caritatis elogio, quod cap. 48. 49. & 50. prioris epiſtolæ legitur, a Clemente Pauli cooperario hanc epiſtolam nequaquam ſcribi potuiſſe colligunt. Quamobrem ſi hæc caritatis elogia cum Clementis dicto de juſtificatione per ſolam fidem conciliare velimus, opus eſt ut ea benevole interpretemur. Quando enim Clemens c. 48. dicit: *hæc eſt porta juſtitiæ ad vitam*, forte non tam ad caritatem quam ad pœnitentiam reſpicit, quia in verbis præcedentibus dixerat: *tollamus contentiones, pedibus Domini advolvamur & flentes ſuppliciter imploremus, ut propitius factus nobis reconciliari velit, nosque priſtinæ fra-*

ter-

ternæ concordiæ reſtituat. Cum c. 49. dicit: *caritas peccatorum multitudinem tegit*, id non alio modo intelligendum eſt, quam quo & Petrus *1. Pet. IV, 8.* caritatem peccatorum multitudinem operire ſcribit. Hunc enim Clementis ſenſum eſſe, verba ſtatim ſequentia indicant: *Caritas omnia ſuſtinet, omnia patienter tolerat.* Cum autem c. 50. dicit: *beati ſumus, ſi præcepta Domini in caritatis concordia compleverimus, ut per caritatem peccata noſtra nobis remittantur*, forte per caritatem non hominum ſed ipſius Dei caritatem intellexit. Nam quod in his capitibus non ſolum noſtram ſed etiam Dei dilectionem commendaverit, ex eo patet, quod c. 49. dicat: *in dilectione nos Dominus aſſumſit, propter dilectionem, quam erga nos habuit Dominus noſter Jeſus Chriſtus voluntate divina ſanguinem ſuum pro nobis dedit.*

XVII. Henochum & alios Deo τελείως & perfecte ſerviiſſe Clemens aſſerit c. 9. prioris epiſtolæ. Verum id de tali perfectione intelligendum eſt, qualis in hac vita datur, & quæ non ineleganter a Bernhardo *ſerm. 10. ad Pſalm. 90.* (Hebr. 91.) *qui habitat* imperfecta perfectio dicitur. Sic enim legendum ibi eſt, non autem: *perfecta perfectio*, ut corrupte legitur in editione Pariſienſi A. 1602. & Antverpienſi 1609. quod obiter notamus.

XIIX. Monet Clemens c. 21. prioris epiſtolæ Corinthios, ut caveant, ne beneficia Dei ipſis in condemnationem cedant. Unde patet, Clementem agnoviſſe, quod renati, quales Corinthii erant, gratia Dei excidere, & condemnationis judicium impietate

ſua

ſua accerſere ſibi valeant. Qua in re a Reformatis admodum diſſentit.

XIX. Epiſcopos & Diaconos ab Apoſtolis conſtitutos Clemens aſſerit c. 42. prioris epiſtolæ, quorſum accommodat verba Eſaiæ LX, 17. quæ hac ratione exprimit: *καταστήσω τοὺς Ἐπισκόπους αὐτῶν ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τοὺς Διακόνους αὐτῶν ἐν πίστει, conſtituam Epiſcopos eorum in juſtitia & Diaconos eorum in fide.* Cum autem Clemens Epiſcopos & Diaconos ab Apoſtolis conſtitutos dicat, & nullam Presbyterorum mentionem faciat, colligi ex eo poteſt, quod Presbyteros ſub Epiſcoporum nomine complexus fuerit, nullamque inter Epiſcopos & Presbyteros differentiam agnoverit. Videatur Blondellus in apologia ſententiæ Hieronymi de Epiſcopis & Presbyteris *ſect. 2. p. 9.* ubi & plura ex Clemente loca pro hac ſententia allegat. Unde etiam Grotius in epiſtola ad Bignonium, quæ inter ejus epiſtolas ad Gallos legitur, *epiſtola 154.* Conringius in epiſtola ad Maderum, quæ Helmſtadienſi Clementis editioni præfigitur, Vorſtius *tract. de ſedibus epiſcopal.* Salmaſius *in apparat. ad libr. de primatu pap. p. 49.* & alii obſervant, Clementis ætate Epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentiam eccleſiæ nondum cognitam fuiſſe. Habent tamen nonnulla, quæ contra objecta Clementis Romani loca excipiant Pontificii, e quorum numero Petavius *appendice Tom. 3. de hierarch. eccleſ. libr. I. c. 1.* videri poterit, & Epiſcopales Angli, e quibus nominaſſe ſufficiat Hammondum *diſſert. 5. de jure epiſc. c. 6. & 7.* ubi inter alia ſtatuit, verba Eſaiæ a Clemente allegata, quæ in hodiernis græcæ verſionis codi-

Digitized by Google

codicibus non reperiantur, ex codice, quo Apoſtoli uſi ſunt, petita eſſe. Credat id, cui lubet. Mihi quidem Clementem eo græcæ verſionis exemplari uſum fuiſſe, quod Apoſtoli uſurparunt, non temere perſvadebitur. Quando autem Clemens c. 1. Corinthios ἡγυμένοις ſeu Præpoſitis ſubditos fuiſſe, & πρεσβυτέροις debitum honorem exhibuiſſe dicit, & cap. 21. Corinthios monet, ut Præpoſitos ſuos revereantur & Presbyteros honorent, Blondellus per ἡγυμένυς Epiſcopos, & per πρεσβυτέρυς Seniores, ſeu natu majores junioribus oppoſitos intelligit. Contra Hammondus *diſſert. 5. de jur. epiſc. c. 3.* per ἡγυμένυς Magiſtratus civiles a Præfectis eccleſiaſticis diſtinctos & forte ad fidem converſos, & per πρεσβυτέρυς Epiſcopos intelligit, quibus nonnunquam Presbyterorum nomen tribui concedit, ita tamen ut promiſcuum horum nominum uſum Presbyterianos nihil juvare arbitretur.

XX. Docet Clemens c. 44. συνευδοκησάσης τῆς ἐκκλησίας πάσης h. e. *cum conſenſu univerſæ eccleſiæ* ab Apoſtolis aliiſque viris eximiis conſtitutos fuiſſe, qui inculpate ovili Chriſti cum humilitate miniſtraverunt. Unde Blondellus *de Epiſc. & Presbyt. ſect. 2. p. 11.* colligit, eccleſiæ miniſtros ab Apoſtolis aliiſque apoſtolicis viris nunquam niſi comprobante eccleſia conſtitutos fuiſſe, cui contradicturus Hammondus *diſſert. 5. c. 7. theſ. 10.* nihil aliud a Clemente indicari putat, quam eccleſiæ miniſtros applaudente vel congratulante tota eccleſia conſtitutos fuiſſe. Verum omnino in primitiva eccleſia plebi quoque ſuas partes fuiſſe, quan-

 do

Digitized by Google

do Epiſcopi vel alii eccleſiæ miniſtri conſtituti ſunt, alii quoque Scriptores eccleſiaſtici teſtantur.

XXI. Officia ſacra ſtatis temporibus fieri oportere urget Clemens c. 40. prioris epiſtolæ, & tempora illa Dei voluntate definita aſſerit, ad ſabbathum forte reſpiciens. In eodem capite, laicorum mentionem facit, unde vocis hujus antiquitatem colligunt Epiſcopus Oxonienſis *in notis ad h. l.* & Blondellus *de Epiſcop. & Presbyt. ſect. 2. p. 12.* Fatendum eſt de cætero, quod Clemens in hoc & ſequenti c. 41 circa deſcriptionem cultus ſacri quodammodo judaizare videatur, niſi forte exemplo cultus judaici apud Chriſtianos omnia decenti ordine fieri oportere voluerit.

XXII. Cum Clemens c. 49. prioris epiſtolæ dicit, quod Chriſtus ex ſingulari erga nos caritate ſanguinem ſuum pro nobis tradiderit, & carnem pro carne noſtra & animam pro animabus noſtris, Simplicius Verinus, ſeu qui ſub illo nomine latet, Claudius Salmaſius ex his verbis prærogativam calicis conſecrati præ pane conſecrato in euchariſtia probare ſatagit, cum Clemens ſanguinem Chriſti ejus carni præmiſerit, quam prærogativam & aliis argumentis corroborare nititur. Notat ergo quod Paulus 1. Cor. X, 16. & 21. calicem ante panem nominet, & Lucas cap. XXII, 17. in ipſa hiſtoria inſtitutæ euchariſtiæ ab inſtitutione calicis incipiat. Nam quod poſtea v. 20. de calice dicitur, Salmaſio additamentum eſſe videtur a Chriſtiano aliquo Lucæ additum, qui Lucam cum reliquis Evangeli-

Digitized by Google

geliſtis conciliare voluerit, quod tamen additamentum cum verbis Evangeliſtæ male cohærere putat, niſi dicere velimus, quod benedictio calicis & ante panis benedictionem, & poſt calicis benedictionem facta fuerit. Putat autem Paulum & Lucam & Clementem & alios, qui calici vel ſanguini priorem locum dederunt, non reſpexiſſe ordinem, quo hæc Sacramenta a Chriſto tradita fuerunt, ſed majorem calicis nobilitatem, cum panis carnem Chriſti, calix autem ſanguinem denotet, & ſanguis tanto carne ſit præſtantior, quanto anima eſt nobilior corpore, quia in ſanguine anima eſſe dicitur. Verum ad hæc & quædam alia Salmaſii argumenta reſpondet Dorſcheus *in exercitatione ad concilii Nicæni diatypoſin de cœna ſect. 3. p. 195.* ubi inter alia obſervat, Luc. XXII, 17. non de poculo euchariſtico agi, ſed de poculo paſchali, & poſtea demum v. 19. & 20. inſtitutionem euchariſtiæ memorari, ita quidem, ut v. 19. de benedictione panis, & v. 20. de benedictione calicis euchariſtici agatur. Magna ergo eſt Salmaſii prævaricatio, cum v. 20. expungere conatur. Obſervat Dorſcheus ulterius, ex eo quod nonnunquam vel in ſacris literis vel apud Scriptores eccleſiaſticos calix pani præponitur, nullam calicis prærogativam inferri poſſe, cum etiam nonnunquam in Scriptura ſecunda Deitatis perſona ante primam nominetur, neque tamen major Filii præ Patre dignitas ex eo concludi poſſit. Addimus, quantum ad præſentem Clementis locum attinet, in eo non tantum ſanguinis & carnis, ſed ultimo loco etiam animæ mentionem fieri. Si autem ſanguis nobilior eſt carne, quia Clemens carni ſangui-

Digitized by Google

nem præponit, etiam caro animam antecellet, quia Clemens animam ultimo loco poſt carnem poſuit. Sed non opus eſt confutandis illis Salmaſii tricis diutius immorari.

XXIII. Cum Clemens c. 40. prioris epiſtolæ ait: Πάντα τάξει ποιεῖν ὀφείλομεν, ὅσα ὁ δεσπότης ἐπιτελεῖν ἐκέλευσεν κατὰ καιροὺς τεταγμένους τάς τε προσφορὰς καὶ λειτουργίας ἐπιτελεῖσθαι, καὶ οὐκ εἰκῆ ἢ ἀτάκτως (ἐκέλευσεν) γίνεσθαι, ἀλλ᾽ ὡρισμένοις καιροῖς καὶ ὥραις; h. e. *debemus omnia rite & ordine facere, quæ Dominus peragere nos juſſit, præſtitutis etiam temporibus oblationes & officia ſacra perficere: neque temere vel inordinate voluit iſta fieri, ſed ſtatutis temporibus & horis*, Johannes Erneſtus Grabius *in ſuis ad Irenæum notis libr. 5. c. 32.* ſacrificium miſſaticum ex hoc Clementis teſtimonio exſculpit, optatque ut abominabile hoc ſacrum a Lutheranis & Calvinianis ex orco revocetur. Verum miſſaticum hoc ſacrificium Pontificiis, & Grabio priſtinum papiſmi amorem egregie hic redolenti, relinquimus. Clementem autem quantum attinet, nullis fidiculis Grabius ab eo extorquere poterit, ut ipſius de miſſatico ſacrificio ſententiæ ſubſcribat. *Ab oblatione ad miſſam argumentari ſine vitio collectionis a genere ad ſpeciem haud licet*, ait Celeberrimus eccleſiæ noſtræ Theologus D. Johannes Fechtius in erudito Tractatu de origine & ſuperſtitione miſſarum in honorem Sanctorum celebratarum *c. 4. p. 105.* ubi, qualis oblationum in primitiva eccleſia factarum ratio fuerit, fuſe & ſolide exponit. Vitioſe ergo Grabius ab oblationibus, quarum Clemens meminit, ad miſſas colligit, qua de re videri et-

etiam poterit D. Johannis Franciſci Buddei exercitatio, qua Clementem Romanum & Irenæum pontificiæ miſſæ non favere contra Grabium demonſtrat. Præterea totum illud Clementis caput, in quo Grabius ſententiæ ſuæ præſidium quærit, nonnullis ſuſpectum eſt. Nam cum Clemens ſtatim ſub initium capitis τὰ βάθη τῆς θείας γνώσεως, ſeu profunda divinæ cognitionis memorat, in Amſtelodamenſi editione per Johannem Clericum procurata hæc verba p. 168. annotantur: *hæc quidem Clemens Alexandrinus dixerit, at non Romanus,* & pagina ſequenti 169. iterum hæc verba annotantur: *eſt qui velit hæc omnia eſſe mali commatis ad finem usque capitis, & lectorem amandet ad Clementem Alexandrinum.* Sane interpolatorem aliquem ex Clemente Alexandrino nonnulla Clementis Romani epiſtolæ ad Corinthios inſeruiſſe, confirmari poſſe videtur ex cap. 6. hujus epiſtolæ, ubi Clemens Danaides, ſeu ut Colomeſius legendum cenſet, Danaen & Dircen gravia ſupplicia perpeſſas conſtantem fidei curſum conſummaſſe, & nobile præmium accepiſſe refert. Quod cum abſurdum ſit, quia mulieres illas gentiles & Poetarum fabulis decantatas fuiſſe conſtat, inde probabiliter viri quidam docti ſtatuunt, hunc locum ex Clemente interpolatum eſſe. Cum enim Clemens Alexandrinus *libr. 4. ſtrom.* locum aliquem ex Clementis ad Corinthios epiſtola allegaſſet, illuſtres quasdam fœminas recenſet, & inter has etiam Danai filias commemorat, quæ poſtea hominis alicujus imperiti & male feriati opera in Clementis epiſtolam irrepſerunt. Unde Clericus *part. 3. Critic. ſect. 2. c. 5.* hujus loci corruptelam ſemipagano

 cui-

Digitized by Google

cuidam librario deberi judicat, niſi vitioſæ lectioni debeatur, & pro Δαναΐδες καὶ Δίρκαι forte legi debeat: *ἄνευ αἰδοῦς καὶ δίκης*, quaſi Clemens dicere voluerit, ſine reverentia & contra omne jus mulieres quaſdam male habitas fuiſſe, quæ tamen emendatio, ſi recte judico, parum probabilitatis habet.

XXIV. De reſurrectione mortuorum agit Clemens Romanus c. 24. prioris epiſtolæ & ſequentibus, & inter alia c. 25. fabuloſam avem Phœnicem in reſurrectionis argumentum adducit, quod jam olim Photio *biblioth. cod. 126.* minus placuit. Nec deſunt inter recentiores, qui Viro Apoſtolico, qualis Clemens fuiſſe perhibetur, tale argumentum in articulo gravisſimi momenti e fabulis petitum minus convenire cenſent, ideoque hanc epiſtolam pſeudepigrapham eſſe ſuſpicantur, ut Tenzelius in exercitat. de Phœnice apud Jobum & Clementem Romanum *theſ. 5.* ubi etiam ad conſenſum Hulſemanni; Calovii & aliorum provocat. Contra vero autoritas Clementis Romani nonnullos movit, ut narrationem de Phœnice non pro fabula, ſed pro vera hiſtoria habeant, quos inter Patricius Junius in notis ad Clementis epiſtolam, cujus ſententiam contra Bochartum defendere ſatagit Johannes Fell Epiſcopus Oxonienſis in notis ad hunc Clementis locum, qui tamen tandem concludit: *ſi hæc minus ſatis faciant; breviter dici poterit Phœnicis hiſtoriam apud omnes pro conceſſa habitam, & proinde argumento ad homines ducto, rectiſſime inſervire: nihil enim refert quibus armis hoſtem confodiamus; nec minus feliciter ab admiſſo errore redarguetur error, quam a veri-*

veritate in medium producta veritati fides & auctoramentum accedunt. Nos phœnicem fabuloſam avem eſſe minime dubitamus, neque tamen propterea Clementis epiſtolam ad Corinthios νοθείας arguendam eſſe arbitramur. Clementi enim vitio verti non poteſt, quod e re vulgo credita reſurrectionis poſſibilitatem probaverit.

XXV. Purgatorium a Clemente agnitum non fuiſſe, ex eo colligi poteſt, quod c. 9. poſterioris ad Corinthios epiſtolæ *poſt mortem nullum pœnitentia locum* eſſe ſcribat. Alium ex hac Clementis epiſtola locum purgatorio recte opponit Dallæus *de pœnis & ſatisfactionibus p. 598.* quemadmodum & alii primitivæ eccleſiæ Patres purgatorium non agnoverunt, donec lucroſum hoc dogma vicaria ſuperſtitum merita terrarum orbi commendaret, & venale otium haſtæ ſubmitteret, ut Epiſcopi Oxonienſis ex notis ad h. l. verba mea faciam.

XXVI. A Thoma Campanella in atheiſmo triumphato Clementem Romanum Chiliaſtis accenſeri notat Sandius *in nucleo hiſtor. eccleſ. p. 67.* Verum in Clementis epiſtolis ad Corinthios, de quibus nunc tantum agimus, nullum Chiliaſmi veſtigium apparet, niſi quæ Peterſenius *nub. teſt. verit libr. 3. p. 62.* ex ultimo capite poſterioris ad Corinthios epiſtolæ adducit, ad Chiliaſmum perperam trahantur, quod nemini forte in mentem veniet, niſi qui cum Peterſenio vigilans ſomniet.

XXVII. Clementem Romanum primum omnium fuiſſe, qui verba Jobi XIX, 25. ad reſurrectionem

nem mortuorum traxit, notat Colomeſius in notis ad Clementis epiſtolam ad Corinthios c. 26. ubi Clementem in hac explicatione erraſſe judicat; quem errorem tamen excuſabilem eſſe putat, cum accurata omnium Scripturæ locorum explicatio a primis Patribus exigi non poſſit, qui non minus ac eorum nepotes hallucinari potuerunt. Verum Clemens Romanus in hac Jobi explicatione hallucinatus non eſt, ſed Colomeſius, & qui eum ſequitur Kortüm in nova Jobi paraphraſi, ut alios taceamus.

CAPITIS III. SECTIO V.

De *Doctrina Clementis Romani ex reliquis ejus Scriptis.*

I.

Poſtquam quales doctrinæ utraque Clementis Romani ad Corinthios epiſtola & imprimis priori contineantur vidimus, lubet nunc ex reliquis ſcriptis Clementi Romano attributis unam alteramque doctrinam excerpere, & a canonibus apoſtolicis auſpicari. Adverſatur igitur autor canonum apoſtolicorum, quisquis fuerit, cœlibatui Clericorum, cum canone 5. (aliis 6.) prohibet, ne quis Epiſcopus vel Presbyter vel Diaconus uxorem ſuam ſub religionis prætextu reji-

rejiciat. Unde tunc meliorem eccleſiarum ſtatum fuiſſe docet Oſiander *epit. hiſtor. eccleſ. cent. 1. libr. 3. c. 4.* quam hodie ſub papatu, cum Papa religioſas perſonas cogat, ut uxores non ducant, vel, ſi duxerint, easdem rejiciant, vel concubinam potius quam legitimam uxorem alant.

II. Etſi vero Clemens in canonibus ſuis apoſtolicis Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis conjugium permittat, & verus quoque Clemens Romanus ipſe in epiſtola priori ad Corinthios c. 21. ſe uxoratum fuiſſe indicet, non permittere tamen voluit Clericis, ut duas ſorores uxores ducerent. Nam in canone 19. dicit, Clericum eſſe non poſſe, qui vel fratris filiam vel duas ſorores duxerit. Unde juxta hunc canonem Clerici nomine indignus eſt D. Johannes Melchior Gœzius Paſtor Halberſtadienſis, qui poſt ſuæ uxoris mortem defunctæ ſororem in matrimonium duxit, quas nuptias non ſine magno eccleſiæ noſtræ ſcandalo contrahi potuiſſe in hiſtoria Synodi Aurelianenſis a Reformatis habitæ theſ. 44. monui, quod nunc propterea repeto, quia ibi per erratum typographicum pro uxoris defunctæ ſorore uxoris defunctæ uxor ponitur. Quia enim Gœzius ob erratum illud typographicum me in publico ſcripto germanico non ſine calumniis exagitat, quin etiam animi impos furorem mihi imputet, neceſſarium duxi hoc loco erratum illud corrigere, & paucis indicare, quod in Gœzio illo non conjugium cum uxoris defunctæ uxore, ſed conjugium cum uxoris defunctæ ſorore ob maximum, quod inde natum eſt ſcandalum, improbaverim, etſi etiam me tacente mendum

illud typographicum ſtatim in omnium legentium oculos incurrat, & Goezius gravi illa querela, quod ipſi matrimonium cum defunctæ uxoris uxore exprobaverim, ſuperſedere potuiſſet, niſi malæ conſcientiæ ſtimulis turbatus conviciandi occaſionem arripere maluiſſet.

III. Canon 46. 47. & 48. hæreticorum baptiſmum tanquam irritum rejiciunt. Verum hæc ipſa doctrina probat canones apoſtolicos ævo apoſtolico longe recentiores eſſe. Nam ſi Apoſtoli talem doctrinam promulgaſſent, Firmilianus Cæſarienſis in Cappadocia Epiſcopus, nec non Cyprianus & reliqui Epiſcopi Africani, qui tertio ſeculo hæreticorum baptiſmum aliis eccleſiis contradicentibus admittere nolebant, dubio procul in gravi illa contentione ad Apoſtolorum autoritatem provocaſſent. Unde facile colligi poteſt, illo tempore, cum inter Stephanum Epiſcopum Romanum ab una, & Cyprianum ac Firmilianum ab altera parte iſta controverſia agitaretur, collectionem canonum apoſtolicorum nondum cognitam fuiſſe.

IV. Ultimus canon apoſtolicus exhibet catalogum librorum V. & N. Teſtamenti, ex quo canone Pontificii libris Maccabæorum canonicam autoritatem vindicare ſolent. Verum contra illos notari poteſt, quod Johannes Antiochenus, qui in titulo collectionis ſuæ canonicæ 50. hunc canonem apoſtolicum numero quintum & octogeſimum *pag. 601.* recenſens in græco textu, cujus potior quam latinæ verſionis ratio habenda eſt, Maccabæorum libros prorſus omittat. Præterea

ea ſi autoritate hujus canonis, prout vulgo legi ſolet, ſtandum eſt, non duo ſed tres Maccabæorum libri in canonem recipiendi erunt, quod tamen ipſi Pontificii nolint. Porro ſi juxta hunc canonem apoſtolicum canon Scripturæ judicari debet, Apocalypſis Johannea ex libris canonicis novi teſtamenti excludenda erit, & contra canonicis novi fœderis libris addendæ erunt duæ epiſtolæ Clementis Romani, & apoſtolicæ conſtitutiones, quas tamen ad Scripturæ canonem pertinere Pontificii negant. Nec prætermittenda hic audacia Franciſci Turriani, qui cum ad calcem apoſtolicarum conſtitutionum etiam canones apoſtolicos ederet, ad canonicos libros ultimo canone apoſtolico enumeratos tam in græca quam latina editione librum Judith adjecit, quem in omnibus aliis canonum apoſtolicorum editionibus omiſſum deprehendimus, ut obſervatum a Johanne Rainoldo *in cenſura apocryphorum V. T. pag. 438.* Poterat vero Turrianus, cum librum Judith ad libros canonicos V. Teſt. in canone hoc apoſtolico adderet, eadem opera & impudentia etiam librum Tobiæ & quosdam alios ejus generis libros addere, unde mirum eſt, quod in ſolo libro Judith addendo acquieverit.

V. Conſtitutionum apoſtolicarum autorem, qui Clemens Romanus falſo perhibetur, tam de Filio quam de Spiritu Sancto nonnullis in locis ita loqui, ut typus ſanæ doctrinæ non obſervetur, notavit Uſſerius *in prolegom. ad epiſtol. Ignat. fol. 106.* Nam libro 2. conſtit. apoſt. c. 26. Deus Pater cum Epiſcopo, Filius cum Diacono, & Spiritus Sanctus cum Diaconiſſa, quæ

ſine Diaconi nutu nihil agit, comparatur, quæ aſſerta Clementis γραώδη eſſe, & hæreſin redolere judicat Petavius *in notis ad Epiphanium p. 349.* Sic libro 5. conſtit. c. 6. dicitur Deum ſua voluntate effeciſſe, quæ Chriſtus juſſus eſt facere. Eodem libro c. ultimo dicitur: τοῦτον οὖν καὶ ἡμεῖς κηρύσσομεν ὑμῖν καὶ εὐαγγελιζόμεθα, Θεὸν λόγον, ὑπηρετούμενον τῷ Θεῷ, αὐτοῦ καὶ πατρὶ εἰς τὴν τῶν ὅλων δημιουργίαν, *hunc igitur & nos prædicamus & annunciamus vobis Deum Verbum, miniſtrum Dei ipſius & Patris.* Libro VIII. c. 6. dicitur Pater Deus Filii & Paracleti; & c. 12. Filius in omnibus Deo & Patri ipſius miniſtraſſe aſſeritur, & c. 37. Pater Deus Filii, & Dominus Spiritus nominatur. Quæ loca dubio procul Photius ante oculos habuit, cum in bibliotheca ſua *cod 113.* non niſi violenter depelli poſſe putat, quæ contra Arianiſmum his libris contentum objici ſolent.

VI. Docet Clemens libr. 3. conſtitut. c. 2. primas & unicas nuptias ſi legitime fiant, juſtas eſſe & juxta Dei voluntatem celebratas, ſecundas poſt profeſſionem vel promisſionem illicitas, non propter conjugium ſed propter mendacium, tertias intemperantiam demonſtrare, quodlibet autem poſt tertias nuptias matrimonium eſſe manifeſtam fornicationem, & ἀσέλγειαν ἀναμφίβολον, ſeu luxuriam & petulantiam minime dubiam. Quam doctrinam Bellarminus *de Scriptoribus eccleſ. p. 53.* illis conſtitutionum apoſtolicarum dogmatibus, quæ a veritate manifeſte aberrant, non immerito annumerat.

VII. Lai-

Digitized by Google

VII. Laicis baptizandi licentiam non permittunt conſtitutiones apoſtolicæ libr. 3. c. 10. adducta ratione, quod nemo ſibi honorem ſumat, ſed qui a Deo vocatur, & Oziæ pœnam incurrat, qui non vocatus ſacerdotale aliquod munus exercet. Miror autem doctisſimum Voſſium *diſſertat. XI. de baptiſmo theſ. 3.* ex hoc ipſo conſtitutionum apoſtolicarum decreto probare velle, quod autor conſtitutionum laicorum baptiſmum approbaverit, cum potius contrarium ex his verbis demonſtrari posſit. In iisdem conſtitutionibus hæreticorum quoque baptiſmus *libr. 6. c. 15.* improbatur, ubi decernitur, iterum baptizandos eſſe, qui ab hæreticis baptizati fuerint, & hæreticorum baptiſmus magis inquinamentum quam lavatio eſſe judicatur. Qua in re canones apoſtolicos cum conſtitutionibus conſentire paulo ſuperius indicavimus. Sed neutra Clementis ſententia approbanda eſt, ſi & laicorum & hæreticorum baptiſmum abſolute & nullo caſu excepto prohibendum eſſe duxit.

VIII. Libro VIII. conſtitut. c. 32. Paulus introducitur varios canones de iis, qui ad baptiſmum accedunt, præſcribens, & quinam admitti vel rejici debeant, edocens. Inter illas Pauli regulas & hæc occurrit: *concubina cujusdam infidelis ſerva, ſi ſoli ſuo Domino dedita ſit, admittatur; ſi autem etiam cum aliis libidinoſe vixerit, rejiciatur.* Illuſtrat hunc locum Cotelerius verbis Auguſtini dicentis: *de concubina quoque, ſi profeſſa fuerit nullum alium ſe cognituram, etiamſi ab illo cui ſubdita eſt, dimittatur, omnino*

dubitatur, utrum ad percipiendum baptiſmum non debeat admitti. libr. de fide & operibus c. 19. Mirum eſſet ea de re Auguſtinum dubitare, ſi decreti illius, quod Paulus in concubinarum gratiam in conſtitutionibus apoſtolicis promulgaſſe perhibetur, notitiam habuiſſet. Etſi autem Bovius hoc conſtitutionum apoſtolicarum decretum hac ratione excuſare nitatur, quod ancilla corporis ſui poteſtatem non habeat, ideoque omnis culpa in Dominum ejus redundet, recte tamen Dallæus *libr. I. de Pſeudepigraphis apoſtolicis c. 8.* ficulneo hoc folio pudendam hanc conſtitutionem ſatis obtegi non poſſe cenſet. Verus enim Paulus omnibus chriſtianis, non heris tantum ſed etiam ancillis, non liberis tantum ſed etiam ſervis fornicationem prohibet, & Joſephus cum mancipium eſſet, non dubitabat ſe graviter peccaturum, ſi heræ ſuæ ad libidinem morem gereret.

IX. Dicit Clemens *libr. 5. conſtitut. c. 14.* Chriſtum dediſſe Apoſtolis antitypa myſteria pretioſi corporis & ſanguinis ſui, antequam in montem oliveti egrederetur, quorum antityporum etiam mentio fit libr. 7. c. 26. Ex qua voce Edmundus Albertinus *de eucharistia libr. 2. p. 273.* colligit, autorem conſtitutionum apoſtolicarum realem corporis & ſanguinis Chriſti in cœna præſentiam negaſſe. Verum a mentione antitypi vel antityporum ad negationem realis præſentiæ corporis & ſanguinis Chriſti non valet conſequentia. Non ſolum enim panis & vinum antitypa dici poſſunt corporis & ſanguinis Chriſti, quatenus ſunt ſymbo-

Digitized by Google

bola rerum illarum cœleſtium non abſentium ſed præſentisſimarum exhibitiva, verum etiam totum euchariſtiæ ſacramentum antitypum dici poteſt,tam reſpectu veterum typorum mannæ, agni paſchalis & aliorum, quam reſpectu corporis & ſanguinis Chriſti extra cœnam conſideratorum, prout corpus in ara crucis immolatum & ſanguis in ara crucis effuſus eſt, qua de re videatur Hœpfnerus *in Iſagog. de S. Cœna tract. theoret. p. 198.* Quod autem Clemens Romanus realem corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam in euchariſtia non negaverit, patet *ex libr. 2. conſtitut. c. 57.* ubi dicit: *quisque ordo ſeorſim corpus Domini & pretioſum ſanguinem ſumat cum pudore & reverentia, ut ad corpus Regis accedentes.*

X. Ex Clementis Romani liturgia, quæ in apoſtolicis conſtitutionibus legitur, probare nititur Bellarminus *libr. 2. de miſſa c. 8.* Miſſas in honorem Sanctorum recte celebrari, idque inſtitutioni ſacræ cœnæ non repugnare. Sed Summe Reverendus Fechtius in eximio tractatu de Miſſis in honorem Sanctorum *c. 10. th. 36.* mirabile hoc argumentum appellat, & Bellarminum ſuis ipſius verbis refutat, quia *in tractatu de Scriptoribus eccleſiaſticis p. 33.* ſcripſit: *de liturgia Clementis idem dicendum, quod de liturgia Jacobi, eam vere Clementis eſſe, ſed a poſterioribus auctam.* Quomodo enim ſine temeritate aſſeverare poteſt, quod in liturgia Clementis Sancti nominentur, cum verendum ipſi ſit, hanc Sanctorum nominationem a recentioribus additam fuiſſe? Rectius autem judicaſſet Bellarmi-

minus, ſi Clementis liturgiam plane non a Clemente ſcriptam judicaſſet.

XI. In Clementis Romani *recognitionibus lib. I. c. 36.* docetur, Moſen cum videret, apud Iſraelitas vitium immolandi idolis ex converſatione cum Ægyptiis adeo inoleviſſe, ut radicitus malum extirpari non poſſet, permiſiſſe quidem populo Iſraelitico ritum immolandi, ita tamen ut ſoli Deo ſacrificia offerrentur, & ſic mediam quaſi partem vitii reſecuiſſe, alteram vero mediam partem in aliud tempus emendandam reſervaſſe, nempe per illum de quo ipſe dixit: *Prophetam vobis ſuſcitabit Deus, quem ſicut me ipſum audite.* Quæ doctrina cum ſacris literis male congruit, quippe quæ non ab Ægyptiorum idololatria, ſed a divina inſtitutione ſacrificiorum apud Iſraelitas originem arceſſit.

XII. In iiſdem recognitionibus libr. 4. c. 5. dicitur: ***debet autem is, qui e gentibus eſt, & ex Deo habet, ut diligat Jeſum, proprii habere propoſiti, ut credat & Moſi. Et rurſus Hebræus qui ex Deo habet, ut credat Moſi, habere debet & ex propoſito ſuo, ut credat in Jeſum, ut unus quiſque eorum habens in ſe aliud divini muneris, aliud propriæ induſtriæ, ſit ex utroque perfectus.*** Quæ verba craſſum Pelagianiſmum redolere obſervat Chamier *panſtrat. cathol. Tom. I. lib. 9. c. 16.* Nec deſunt alia in his recognitionibus loca, quæ arbitrii libertatem nimis extollunt. Unde Pontificii non raro recognitiones apoſtolicas pro arbitrii libertate allegare ſolent. E quibus Bellarminus, cum

&

& ipſe aliquod teſtimonium pro libertate arbitrii *lib. 5. de grat. & libero arbit. c. 25.* allegaſſet, dici non poteſt, quantum ſe torqueat, ut teſtimonii illius autoritatem ſartam tectamque conſervet, omnemque Pelagianiſmi ſuſpicionem ab illo avertat. Objicit enim ſibi ipſi, ad hunc Clementis locum facilem & paratam eſſe reſponſionem, quod recognitiones Clementi ſint ſuppoſitæ, & reſpondet, hoc opus quidem ab hæreticis corruptum & depravatum eſſe, ſed tamen vel Clementis eſſe Romani, vel alterius æque docti & antiqui Scriptoris. Cum autem prævideat, ulterius objici poſſe, quorſum opus ab hæreticis corruptum alleget? reſpondet ulterius, recognitiones corruptas quidem fuiſſe ab hæreticis in ſententiis de Chriſto & ſimilibus, non autem in articulo de libero arbitrio, cum opus hoc ſcriptum ſit ante tempora Pelagianorum, qui libertati arbitrii nimium tribuerunt. Verum unde Bellarminus tam accurate ſcire poteſt, quid in recognitionibus apoſtolicis ab hæreticis corruptum, & quid illæſum manſerit? Nec primus fuit Pelagius, qui viribus liberi arbitrii nimium tribuit, ſed multos præcurſores habuit, quos inter etiam recognitionum apoſtolicarum vel ipſum autorem, quisquis fuerit, vel interpolatorem non immerito numeramus.

XIII. In Clementinis ſermon. 2. c. 38. impie & blaſpheme dicitur, multa falſa veris in ſacra Scriptura permiſta eſſe. Cum enim Moſes ex Dei

Ee con-

conſilio ſeptuaginta electis legem cum explicationibus tradidiſſet, ut & ipſi eos quos vellent, in populo inſtituerent, non multo poſt legem ſcriptam multa falſa contra DEUM omnium rerum creatorem, & in ejus contemptum, diaboli auſu admiſta fuiſſe ſermonis hujus autor tradit, qui impium hunc diſcurſum Apoſtolo Petro impie affingit. In eadem Clementina ſecunda cap. 51. Petrus inducitur dicens: *Si ergo in Scriptura alia vera ſunt, alia falſa, recte Magiſter noſter dixit: eſtote boni trapezitæ, cum nempe quædam in Scriptura dicta proba ſunt, quædam adulterina.* In ſequenti capite hujus homiliæ ex ore Petri Apoſtoli varia Scripturæ mendacia referuntur. Dicit enim ſe non credere, quod Adamus transgreſſus fuerit, quem Dei manus formavit, aut Noe, qui præ omni mundo juſtus inventus eſt, ebrius fuerit. Negat inſuper, quod Abrahamus tres & Jacobus quatuor uxores & in his duas ſorores habuerit, & quod Moſes fuerit homicida. Unde hominis, qui ſub Clementis Romani nomine Clementina compoſuit, impudentia ſatis eluceſcit. Plura alia his ſimilia, quæ paſſim in Clementinis homiliis occurrunt, ut & varias nugas, fabulas & hæreſes, ex putidis Ebionitarum & Gnoſticorum lacunis hauſtas, quibus hæc Clementina ſcatent, referre ſuperſedemus.

XIV. Ut vero etiam ex decretalibus epiſtolis Clementi Romano attributis aliquid proferam, ne-

nefanda eſt ſententia, quæ in quinta Clementis decretalium his verbis legitur: *Græcorum quidam ſapientiſſimus hæc ita ſciens eſſe ait, communia debere eſſe amicorum omnia. In omnibus autem ſunt ſine dubio & conjuges.* Extant hæc verba etiam in Clementis Romani recognitionibus apoſtolicis *libr. 10. fol. 153. edit. Sichard.* Sed ibi hæc verba Fauſtiniano tribuuntur, & a Clemente refutantur. At impoſtor, qui ſub nomine veterum Epiſcoporum Romanorum decretales epiſtolas confinxit, in prædicta epiſtola decretali ipſi Clementi hanc ſententiam aſcribit, quam Bellarminus *libr. 3. de bon. oper. in partic. c. 11.* & Poſſevinus *in apparatu Tom. I. pag. 371.* Nicolao potius hæreſiarchæ, quam Clementi Romano convenire haud male judicant, etſi Gratianus bellam illam ſententiam de communione uxorum non indignam exiſtimaverit, quam ſub Clementis Romani nomine corpori canonico inſereret *cauſ. 12. qu. 1. can. Dilectiſſimis.*

Digitized by Google

CAPITIS III. SECTIO VI.

De

Doctrina Dionyſii Areopagitæ & quorundam aliorum primi ſeculi Pſeudepigraphorum.

I.

DE Dionyſii Areopagitæ doctrina multa dici poſſent. Sed unum tantum & alterum paucis proferemus. Et primum quidem notamus, Bellarminum *libr. I. de verbo Dei c. 13.* autoritate hujus Dionyſii libro Sapientiæ canonicam autoritatem vindicare, cum Dionyſius *c. 4. de divin. nominibus* hunc librum tanquam Scripturam citaverit. Verum veteres nonnunquam etiam libros apocryphos cum canonicis Scripturæ libris in unum volumen compactos ut Scripturam citare ſolent. Præterea Dionyſius in loco, ad quem Bellarminus reſpexit, librum Sapientiæ non ut Scripturam citat, ſed tantum dicit: ἐν ταῖς προσαγωγαῖς τῶν λογίων εὑρήσεις τινὰ λέγοντα, περὶ τῆς θείας σοφίας

ἱερστὴς

ἐραστὴς ἐγενόμην τοῦ κάλλους αὐτῆς, in introductionibus ad Scripturam invenies aliquem de divina ſapientia dicentem: amator factus ſum pulchritudinis illius, quæ poſtrema verba ex libro Sapientiæ VIII, 2. deſumta ſunt. Numerat ergo ibi Dionyſius librum Sapientiæ non inter canonicos Scripturæ libros, ſed inter rudimenta, quibus ad divina eloquia introducimur, ut obſervat Gerhardus *in exegeſ. loci de Scriptura S. §. 213. pag. 85.* Cæterum Dionyſius in diſtributione librorum ſacri codicis, quam facit in tractatu *de eccleſiaſtica hierarchia, c. 3. §. 4. p. 287.* librum Sapientiæ & alios apocryphos, de quibus nos inter & Pontificios controvertitur, omiſiſſe deprehenditur. Conferantur quæ contra Godofredum Arnoldum, qui in gratiam ſuæ neſcio cujus Sophiæ librum Sapientiæ canonicis Scripturæ libris annumerandum cenſuit, diſputat Maxime Reverendus D. Wernsdorffius *in diſſert. quod liber Sapientiæ & Eccleſiaſticus non ſint pro canonicis habendi.*

II. Trinitatis myſterium Dionyſius Areopagita pluribus in locis aperte profitetur, & in hoc dogmate hypoſtaſeos vocem ab eſſentia ita diſtinguit, ut perſonam divinam notet. Sane Deum vocat *ἑνάδα τρισυπόστατον*, unitatem in tribus perſonis ſubſiſtentem. At multi primitivæ eccleſiæ Patres per hypoſtaſin non perſonam, ſed ſubſtantiam & eſſentiam ſignificari cenſuerunt, & eos de hæreſi ſuſpectos habuerunt, qui tres hypoſtaſes docerent. Unde inter Orthodoxos eccleſiæ Doctores magnæ turbæ & lites ortæ ſunt, quas tan-

 dem

Digitized by Google

dem Athanaſius in concilio Alexandrino A. C. 362. componere ſategit. Decreti autem in concilio illo Alexandrino ab Athanaſio promulgati ſumma fuit: non ut omnes de Deo agentes vocabulis *ὀσίας* & *ὑποςάσεως* impoſterum plane abſtinerent, quod Socrates *libr. 3. hiſtoriæ eccleſiaſticæ c. 7.* ſibi perſuaſit, ſed utraque diſſentientium pars ſententiam ſuam orthodoxe explicaret, & ſe ab hæreſeos, qua gravabatur, ſuſpicione liberaret. Cum enim Athanaſius utramque partem verbis tantum diſſentire, in ipſa autem doctrinæ veritate convenire cognoviſſet, hoc negotium ita tunc egit, ut vocabulorum uſum omnibus liberum concederet, dummodo in re ipſa conſentirent. Quam Athanaſii prudentiam laudat Gregorius Nazianzenus *orat. 21. p. 395. & 396.* Dubio procul autem contentio illa in eccleſia orta non fuiſſet, ſi quarto ſeculo Dionyſii Areopagitæ ſcripta cognita, eaque virum apoſtolicæ ætatis & Pauli diſcipulum, qualis verus Dionyſius Areopagita fuit, autorem habere creditum fuiſſet.

III. Quot & quales Angelorum ordines tradiderit Dionyſius Areopagita, ex ejusdem cœleſti hierarchia c. 6. videri poteſt, a qua Dionyſiana angelicorum ordinum diſtributione Syri in ſuis ritualibus multum diſcrepant, ut obſervavit Johannes Morinus *de ſacris ordinat. p. 420.* ubi ex iſta differentia colligit, Syros illos Dionyſii opera vel plane non legiſſe, vel, ſi legerunt, magni non feciſſe, cum in hunc uſque diem Angelorum ordines aliter diſtribuant, ac a Dionyſio factum

Digitized by Google

ctum eſt. Præterea & alios Patres græcos & latinos hierarchiam angelicam a Dionyſio traditam ſequi noluiſſe notat Ribera *comment. ad cap. I. epiſt. ad Hebræos.* Conſtituit autem Dionyſius tres Angelorum hierarchias, & in ſingulis tres Angelorum ordines collocat, nempe in prima hierarchia Thronos, Cherubim & Seraphim ; in ſecunda Poteſtates, Dominationes & Virtutes ; & in tertia Angelos, Archangelos & Principatus. Quid autem alii Patres de angelicis ordinibus ſenſerint, videri poteſt apud Petavium *dogmat. Theol. Tom. 3. libr. 2. de Angelis c. 1. ſeq.*

IV. A Dionyſio Areopagita realem corporis & ſanguinis Chriſti in euchariſtia præſentiam negatam fuiſſe Scultetus *in medulla Patrum Tom. I. p. 485.* aſſerit, quam ſententiam prolixe tuetur Edmundus Albertinus *de euchariſtia libr. 2. p. 269.* Verum etſi Dionyſii Areopagitæ doctrina de euchariſtia Pontificiorum transſubſtantiationi opponi poſſit, orthodoxæ tamen ſententiæ de reali præſentia corporis & ſanguinis in euchariſtia minime adverſatur. Appellat quidem panem & vinum ſymbola, imagines, antitypa, ſed non loquitur de ſymbolis mere & nude ſignificantibus, ſed ſimul exhibitivis ; non de ſymbolis corporis & ſanguinis abſentis, ſed præſentis, ſicut faſciæ paſtoribus Bethlehemiticis ſignum erant, non abſentis ſed præſentis Chriſti, quo ſimili ex Luc. II, 12. utitur Dannhauerus in chriſteide *act. I. paroptica*

dra-

dramat. & mythol. theatr. 3. phantaſm 3. p. 906. ubi Sculterum phraſeologia Dionyſii abuti judicat.

V. Quæ in ſcriptis Dionyſii Areopagitæ de liturgiæ apparatu memorantur, ita comparata ſunt, ut a viro apoſtolicæ ætatis ſcribi minime potuerint, quod Gerardus du Bois in hiſtoria eccleſiæ Pariſienſis ingenue agnoſcit. Unde & Grancolaſius pro miſſarum in honorem Sanctorum celebratarum antiquitate ad Dionyſii Areopagitæ autoritatem provocare non audet, præſertim cum non credat, quenquam mortalium eſſe, quin convictus ſit, Dionyſii Areopagitæ opera ſuppoſititium recentioris Scriptoris fœtum eſſe, quod per tot viros eruditos ita demonſtratum eſſe cenſet, ut ullum in illam rem laborem impendere ſupervacaneum videatur, qua de re Maxime Reverendus D. Fechtius *in tractatu de miſſarum in honorem Sanctorum celebratarum ſuperſtitione p. 284.* videri poterit. Plures Pontificios, qui Dionyſii opera ſpuria eſſe judicant, in primo capite indicavimus, quorum teſtimoniis contra alios Pontificios erronea eccleſiæ ſuæ dogmata ex his operibus probare conantes non incommode uti poſſumus. Nec deſunt in operibus Dionyſii Areopagitæ ſententiæ, quæ communioni ſub una & aliis quibusdam Pontificiorum erroribus aperte contradicunt.

VI. Eos, qui vitam beatam terrenæ huic vitæ ſimilem ſtatuerunt, refellit Dionyſius Areopagita *tract. de hierarch. eccleſiaſt. c. 7. p. 406.* Quo loco Maxi-

Maximus & alii Dionyſii interpretes Papiam alioſque Chiliaſtas perſtringi arbitrantur. Unde vanum eſt, quod in Dionyſii Areopagitæ operibus erroris ſui præſidium quærunt hodierni Chiliaſtæ.

VII. De reliquis pſeudepigraphis primi ſeculi Scriptoribus paucis notamus, quod variæ doctrinæ cum analogia fidei minus convenientes ipſorum ſcriptis contineantur. Nicodemus enim in ſuo evangelio Patres per Chriſti deſcenſum ab inferis liberatos, & tempore Antichriſti Henochum & Eliam in terram venturos tradit. In Petri liturgia oratur, ut panis & calix immaculatum Chriſti corpus, & pretioſus Chriſti ſanguis fiant, & Deus per interceſſionem Mariæ & ſanctorum miſerationes largiatur. In Matthæi liturgia Filius Patris & Spiritus Sancti Filius dicitur, & Maria mediatrix noſtra ante Chriſtum nominatur. In actis Theclæ mulier hæc a Paulo edocta pro Tryphænæ filia mortua Falconilla Deum orat, ut ejus animam ex loco ſupplicii ad locum refrigerii transferat. Presbyteri Achajæ in epiſtola de paſſione Andreæ Spiritum Sanctum a ſolo Patre procedere, & in Filio permanere affirmant, ut alios errores, quæ paſſim in pſeudepigraphis primi ſeculi ſcriptis continentur, taceamus.

Digitized by Google

CAPUT IV.

De

Hierarchia eccleſiaſtica, variis inſtitutis, ritibus & cerimoniis primi ſeculi.

I.

POntificii Epiſcopis Romanis univerſale totius eccleſiæ regimen tribuentes, illud inde ab Apoſtolo Petro arceſſere non verentur, quem primum Papam fuiſſe aſſerunt. At nondum apud omnes in confeſſo eſt, Petrum unquam Romæ fuiſſe. Negavit peculiari libello Petrum Romæ fuiſſe Ulricus Velenus, cujus ſententiam ſecutus eſt Salmaſius in apparatu ad libros de primatu Papæ *p. 14. item p. 45. & ſeqq.* & Spanhemius in diſſertatione de temere credita Petri in urbem Romanam profectione, quæ in quaternione diſſertationum hiſtorici argumenti primum locum obtinet. Contra vero prædictum Veleni libellum refutandum ſuſcepit Bellarminus *libr. 2. de Roman. Pontif. c. 5. & ſeq.* & Johannes Fiſcherus Roffenſis Epiſcopus peculiari libro contra Velenum edito. Salmaſii argumentis reſpondit Pearſonius *diſſert. I. de ſucceſ. Pontif. Roman. c. 6. & ſeqq.* Spanhemium confutarunt doctiſſimus

ſimus Cave, qui vitis ſuis apoſtolicis appendicis inſtar adjecit vindicias adverſus Spanhemium, & Larroquanus in præfatione ad Parentis ſui adverſaria, ubi Spanhemium oleum & operam perdidiſſe exiſtimat, & inter alia animadvertit doctiſſimos Anglos Caveum & Pearſonium inter loca Patrum, quæ Petrum Romæ fuiſſe agnoverunt, inſignem Lactantii locum in ejus libro de mortibus perſecutorum occurrentem omiſiſſe. Calvinus in ſuis inſtitutionibus teſtatur, ſe non repugnare ſententiæ, quæ Petrum Romæ mortuum aſſerit, ſed in commentario ad epiſtolas Petrinas id plane negat, & conſtare ait, quod Petrus procul ab Italia mortuus fuerit, niſi quis finxerit, eum uno momento maria & terras transvolaſſe, quam Calvini ſententiam exagitant Balduinus *in præfatione ad Optatum Milevitanum* & Lupus *in ſcholiis ad Tertullianum de præſcript. pag. 571.* Lutherum jam bene potum in colloquiis menſalibus effutiiſſe, quod incertum ſit Petrum Romæ fuiſſe, calumniatur Raynaudus *Tom. X. operum p. 262.* ubi eos, qui Petrum Romæ fuiſſe negant, non tam confutatione quam helleboro indigere judicat, & ſententiæ illius Patronos frontis detritæ homines & pauperes ſpiritu appellat. Non eſt autem cur Raynaudus Luthero ob iſtam ſententiam ſuccenſeat, cum inter ipſos Pontificios illam ſententiam amplexi fuerint Aventinus *annal. Boicor. libr. 2. p. 82.* & Marſilius Ficinus *in defenſore pacis dictione 2.* aliique. Plures autores, qui Petrum Romæ fuiſſe vel affirmant vel negant, ſuggerit Hanckius *de Scriptoribus Roman. libr. 2. p. 57. & ſeq.* ubi num Philo Judæus Romæ cum Petro amici-

tiam inierit, prolixe diſſerit. Nondum igitur, ut antea dixi, apud omnes in confeſſo eſt, Petrum Romæ fuiſſe. Acute Pöeta quidam:

An Petrus Romæ fuerit ſub judice lis eſt,
Simonem Romæ nemo fuiſſe negat.

Et Taubmannus in ſchediaſmatibus ſacris ita canit:

In Latio Roma eſt, & in hac Simonius hæres,
An Petri, anne Magi Simonis ab aſſe relictus,
Theiologi certant, & adhuc ſub judice lis eſt.

II. Etſi autem Petrum Romæ fuiſſe magno conſenſu antiquitas doceat, a qua temere non recedendum puto, admitti tamen non poteſt, quod Petrus poſt Epiſcopatum Antiochenum per 25. annos Romanæ eccleſiæ epiſcopatum adminiſtraverit. Equidem Euſebii autoritate niti illa ſententia videtur. Verum verba illa, quæ ex Euſebii chronico afferri ſolent, ab Hieronymo latino interprete Euſebio adjecta fuiſſe notavit Joſephus Scaliger *in animadverſionibus ad chronicon Euſebii pag. 189.* & Vedelius *de cathedra Petri lib. 2. c. 15.* Hieronymo autem opponi poteſt antiquior Lactantius *de mortibus perſecutorum c. 2.* qui Petrum ſub Nerone Romam veniſſe teſtatur, quam ſententiam ex Pontificiis amplectuntur Stephanus Baluzius *in notis ad illum Lactantii locum*, & Pagi *ad A. C. 43.* Si autem probari non poteſt, Petrum per annos 25. Romanæ eccleſiæ Epiſcopum fuiſſe, fruſtraneæ ſunt illorum ſpeculationes, qui varias cauſas ſubtiliter excogitant, cur nullus Pontificum Romanorum poſt Petrum in hoc

epi-

Digitized by Google

epiſcopatu tot annos tranſegerit? in quo argumento verſatur Petrus Damiani *Tom. III. oper. opuſculo 23. de brevitate vitæ Pontificum Romanorum*, Rodericus Zamorenſis *in ſpeculo vitæ humanæ*, & ex his aliisque autoribus de eodem argumento differens Raynaudus in tractatu de vitæ & mortis humanæ terminalibus *Tomo XIII. oper. p. 211.*

III. Porro Petrus etſi Romæ aliquandiu fuerit, Epiſcopus tamen Romæ non magis fuit, quam in aliis locis, ubi evangelium prædicavit. Non inficiamur Petrum, ſi Romæ fuit, illo tempore etiam Romanæ eccleſiæ epiſcopum fuiſſe, ea nimirum ratione, qua omnes Apoſtoli habitu & poteſtate totius orbis, actu vero illius urbis & provinciæ, in qua apoſtolico munere functi ſunt, epiſcopi fuerunt, ut docet M. Antonius de Dominis *de Repub. eccleſ. libr. 1. c. 8. theſ. 5.* item *libr. 4. c. 1. theſ. 8.* Nec alio ſenſu Patres intelligendi ſunt, qui Petrini in Roma epiſcopatus, aut ſedis & cathedræ Petrinæ meminerunt, ut notat Dannhauerus *in chriſteid. p. 104.* Si autem vocabulum Epiſcopi juxta Romanæ curiæ ſtylum accipiamus, Romanus Petri epiſcopatus omni veritatis fundamento deſtituitur, ſive plures ſive pauciores annos illi tribuamus. Neque enim epiſcopatus ejus ex lignea cathedra probari poterit, quam in Vaticana baſilica cum magna reverentia cultuque ſervari aſſerit Chimentellus *in marmore Piſano de honore biſellii c. 9. p. 84.* ubi etiam Alexandrum VII. deprædicat, qui illam Petri cathedram in aureo nummo repræſentavit, cujus una facies Alexandri VII.

 effi-

Digitized by Google

V. Nec parum Petri primatui derogant, qui ex ipſis Pontificiis primatum Petri cum Paulo partiendum cenſent, quos inter præcipue nominandus eſt Antonius Arnaldus celebris ſuperioris ſeculi Janſeniſta. Nec leve in hac controverſia negotium faceſſiverunt bullæ papales, in quibus Pauli imago dextrum, Petri autem imago ſiniſtrum locum occupat, quaſi Paulus non modo Petro æqualis, ſed etiam præferendus ſit. Unde variæ cauſæ a variis excogitatæ ſunt, cur Paulo dexter, Petro ſiniſter locus adjudicatus fuerit. Et Raynaudus quidem *Tom. X. oper. p. 224.* dictum illud Chriſti allegat: *qui major eſt, fiat minor Luc. 22.* Idem addit Petrum cum Romæ velut in propria domo verſetur, videri Paulum tanquam peregrinum accipere, eique honoris cauſa locum dextrum dare, quod inepte illuſtrat exemplo Chriſti ad Patris dextram collocati. Idem Raynaudus *ibidem p. 259.* non ſine peculiari Dei providentia factum eſſe ſcribit, ut Paulus truncato capite martyrii palmam acciperet. Hoc enim ipſo ſignificatum putat, quod capite minor ſit Petro, nec ut Petrus pro capite eccleſiæ agnoſci debeat. Prolixius de illa controverſia egi in diſſertatione de origine controverſiæ circa æqualem Petri & Pauli primatum per celeberrimum Janſeniſtam Antonium Arnaldum excitatæ, quæ quarta eſt in heptade diſſertationum appendici diſſertationis de hæreſiarchis ſeculi apoſtolici & apoſtolico pxoximi ſubjuncta.

VI. Quemadmodum autem œcumenicus Petri primatus nullo modo probari poteſt: ita & Romanorum Pontificum ſucceſſio in prima ſtatim pontis com-

compage corruit. Alii enim Linum, alii Clementem primum Petri ſucceſſorem faciunt, alii Anacletum Clementi præponunt, alii poſtponunt, alii Anacletum eundem cum Cleto, alii a Cleto diverſum faciunt, ut cæteras variorum autorum in deſignandis primis Petri ſucceſſoribus differentias taceamus. Confer. Oſiandri *centur. I. p. 127.* M. Anton. de Dominis *libr. 2. c. 3. de republ. eccleſiaſt. theſ. 55.* Voetius *in deſperata cauſa papatus p. 478.* Pearſonius *diſſ. 2. de ſucceſſ. Pontif. c. 1. ſeq.* Schelſtratenus *antiquit. illuſtrat. Tom. I. chronologico, & in antiquitate illuſtrata Tom. I. p. 131. & ſeq.* Petrum ab Euſebio in chronicis Pontificem, Jacobum & alios tantum Epiſcopos nominari ridicula eſt obſervatio Naironi *in evoplia p. 265.*

VII. Non Petro ſed Jacobo minori Hieroſolymitano Epiſcopo primatum quendam inter Apoſtolos tribuit Heſychius Presbyter Hieroſolymitanus apud Photium *cod. 275.* Vocat enim Heſychius Jacobum novæ Hieroſolymæ ſummum Ducem, Sacerdotem principem, Apoſtolorum caput, in capitibus verticem, in lampadibus ſuperſplendentem, inter aſtra maxime illuſtrem. Porro Petrum prædicaſſe ait, ſed Jacobum decreviſſe. Et huic ſententiæ favet etiam Clemens Alexandrinus libr. 6. hypotypoſeon apud Euſebium ejusque interpretem Rufinum *libr. 2. c. 1. hiſtor. eccleſ.* ubi Clemens ait, Petrum, Jacobum & Johannem etſi a Chriſto cæteris prælatos primatus tamen gloriam ſibi non vindicaſſe, ſed Jacobum minorem Apoſtolorum Epiſcopum feciſſe.

Digitized by Google

V. Nec parum Petri primatui derogant, qui ex ipſis Pontificiis primatum Petri cum Paulo partiendum cenſent, quos inter præcipue nominandus eſt Antonius Arnaldus celebris ſuperioris ſeculi Janſeniſta. Nec leve in hac controverſia negotium faceſſiverunt bullæ papales, in quibus Pauli imago dextrum, Petri autem imago ſiniſtrum locum occupat, quaſi Paulus non modo Petro æqualis, ſed etiam præferendus ſit. Unde variæ cauſæ a variis excogitatæ ſunt, cur Paulo dexter, Petro ſiniſter locus adjudicatus fuerit. Et Raynaudus quidem *Tom. X. oper. p. 224.* dictum illud Chriſti allegat: *qui major eſt, fiat minor Luc. 22.* Idem addit Petrum cum Romæ velut in propria domo verſetur, videri Paulum tanquam peregrinum accipere, eique honoris cauſa locum dextrum dare, quod inepte illuſtrat exemplo Chriſti ad Patris dextram collocati. Idem Raynaudus *ibidem p. 259.* non ſine peculiari Dei providentia factum eſſe ſcribit, ut Paulus truncato capite martyrii palmam acciperet. Hoc enim ipſo ſignificatum putat, quod capite minor ſit Petro, nec ut Petrus pro capite eccleſiæ agnoſci debeat. Prolixius de illa controverſia egi in diſſertatione de origine controverſiæ circa æqualem Petri & Pauli primatum per celeberrimum Janſeniſtam Antonium Arnaldum excitatæ, quæ quarta eſt in heptade diſſertationum appendici diſſertationis de hæreſiarchis ſeculi apoſtolici & apoſtolico pxoximi ſubjuncta.

VI. Quemadmodum autem œcumenicus Petri primatus nullo modo probari poteſt: ita & Romanorum Pontificum ſucceſſio in prima ſtatim pontis

com-

compage corruit. Alii enim Linum, alii Clementem primum Petri ſucceſſorem faciunt, alii Anacletum Clementi præponunt, alii poſtponunt, alii Anacletum eundem cum Cleto, alii a Cleto diverſum faciunt, ut cæteras variorum autorum in deſignandis primis Petri ſucceſſoribus differentias taceamus. Confer. Oſiandri *centur. I. p. 127.* M. Anton. de Dominis *libr. 2. c. 3. de republ. eccleſiaſt. theſ. 55.* Voetius *in deſperata cauſa papatus p. 478.* Pearſonius *diſſ. 2. de ſucceſſ. Pontif. c. 1. ſeq.* Schelſtratenus *antiquit. illuſtrat. Tom. I. chronologico*, & *in antiquitate illuſtrata Tom. I. p. 131. & ſeq.* Petrum ab Euſebio in chronicis Pontificem, Jacobum & alios tantum Epiſcopos nominari ridicula eſt obſervatio Naironi *in evoplia p. 265.*

VII. Non Petro ſed Jacobo minori Hieroſolymitano Epiſcopo primatum quendam inter Apoſtolos tribuit Heſychius Presbyter Hieroſolymitanus apud Photium *cod. 275.* Vocat enim Heſychius Jacobum novæ Hieroſolymæ ſummum Ducem, Sacerdotem principem, Apoſtolorum caput, in capitibus verticem, in lampadibus ſuperſplendentem, inter aſtra maxime illuſtrem. Porro Petrum prædicaſſe ait, ſed Jacobum decreviſſe. Et huic ſententiæ favet etiam Clemens Alexandrinus libr. 6. hypotypoſeon apud Euſebium ejusque interpretem Rufinum *libr. 2. c. 1. hiſtor. eccleſ.* ubi Clemens ait, Petrum, Jacobum & Johannem etſi a Chriſto cæteris prælatos primatus tamen gloriam ſibi non vindicaſſe, ſed Jacobum minorem Apoſtolorum Epiſcopum feciſſe.

V. Nec parum Petri primatui derogant, qui ex ipſis Pontificiis primatum Petri cum Paulo partiendum cenſent, quos inter præcipue nominandus eſt Antonius Arnaldus celebris ſuperioris ſeculi Janſeniſta. Nec leve in hac controverſia negotium faceſſiverunt bullæ papales, in quibus Pauli imago dextrum, Petri autem imago ſiniſtrum locum occupat, quaſi Paulus non modo Petro æqualis, ſed etiam præferendus ſit. Unde variæ cauſæ a variis excogitatæ ſunt, cur Paulo dexter, Petro ſiniſter locus adjudicatus fuerit. Et Raynaudus quidem *Tom. X. oper. p. 224.* dictum illud Chriſti allegat: *qui major eſt, fiat minor Luc. 22.* Idem addit Petrum cum Romæ velut in propria domo verſetur, videri Paulum tanquam peregrinum accipere, eique honoris cauſa locum dextrum dare, quod inepte illuſtrat exemplo Chriſti ad Patris dextram collocati. Idem Raynaudus *ibidem p. 259.* non ſine peculiari Dei providentia factum eſſe ſcribit, ut Paulus truncato capite martyrii palmam acciperet. Hoc enim ipſo ſignificatum putat, quod capite minor ſit Petro, nec ut Petrus pro capite eccleſiæ agnoſci debeat. Prolixius de illa controverſia egi in diſſertatione de origine controverſiæ circa æqualem Petri & Pauli primatum per celeberrimum Janſeniſtam Antonium Arnaldum excitatæ, quæ quarta eſt in heptade diſſertationum appendici diſſertationis de hæreſiarchis ſeculi apoſtolici & apoſtolico pxoximi ſubjuncta.

VI. Quemadmodum autem œcumenicus Petri primatus nullo modo probari poteſt: ita & Romanorum Pontificum ſucceſſio in prima ſtatim pontis

com-

Digitized by Google

compage corruit. Alii enim Linum, alii Clementem primum Petri ſucceſſorem faciunt, alii Anacletum Clementi præponunt, alii poſtponunt, alii Anacletum eundem cum Cleto, alii a Cleto diverſum faciunt, ut cæteras variorum autorum in deſignandis primis Petri ſucceſſoribus differentias taceamus. Confer. Oſiandri *centur. I. p. 127.* M. Anton. de Dominis *libr. 2. c. 3. de republ. eccleſiaſt. theſ. 55.* Voetius *in deſperata cauſa papatus p. 478.* Pearſonius *diſſ. 2. de ſucceſſ. Pontif. c. 1. ſeq.* Schelſtratenus *antiquit. illuſtrat. Tom. I. chronologico*, & *in antiquitate illuſtrata Tom. I. p. 131. & ſeq.* Petrum ab Euſebio in chronicis Pontificem, Jacobum & alios tantum Epiſcopos nominari ridicula eſt obſervatio Naironi *in evoplia p. 265.*

VII. Non Petro ſed Jacobo minori Hieroſolymitano Epiſcopo primatum quendam inter Apoſtolos tribuit Heſychius Presbyter Hieroſolymitanus apud Photium *cod. 275.* Vocat enim Heſychius Jacobum novæ Hieroſolymæ ſummum Ducem, Sacerdotem principem, Apoſtolorum caput, in capitibus verticem, in lampadibus ſuperſplendentem, inter aſtra maxime illuſtrem. Porro Petrum prædicaſſe ait, ſed Jacobum decreviſſe. Et huic ſententiæ favet etiam Clemens Alexandrinus libr. 6. hypotypoſeon apud Euſebium ejusque interpretem Rufinum *libr. 2. c. 1. hiſtor. eccleſ.* ubi Clemens ait, Petrum, Jacobum & Johannem etſi a Chriſto cæteris prælatos primatus tamen gloriam ſibi non vindicaſſe, ſed Jacobum minorem Apoſtolorum Epiſcopum feciſſe.

V. Nec parum Petri primatui derogant, qui ex ipſis Pontificiis primatum Petri cum Paulo partiendum cenſent, quos inter præcipue nominandus eſt Antonius Arnaldus celebris ſuperioris ſeculi Janſeniſta. Nec leve in hac controverſia negotium faceſſiverunt bullæ papales, in quibus Pauli imago dextrum, Petri autem imago ſiniſtrum locum occupat, quaſi Paulus non modo Petro æqualis, ſed etiam præferendus ſit. Unde variæ cauſæ a variis excogitatæ ſunt, cur Paulo dexter, Petro ſiniſter locus adjudicatus fuerit. Et Raynaudus quidem *Tom. X. oper. p. 224.* dictum illud Chriſti allegat: *qui major eſt, fiat minor Luc. 22.* Idem addit Petrum cum Romæ velut in propria domo verſetur, videri Paulum tanquam peregrinum accipere, eique honoris cauſa locum dextrum dare, quod inepte illuſtrat exemplo Chriſti ad Patris dextram collocati. Idem Raynaudus *ibidem p. 259.* non ſine peculiari Dei providentia factum eſſe ſcribit, ut Paulus truncato capite martyrii palmam acciperet. Hoc enim ipſo ſignificatum putat, quod capite minor ſit Petro, nec ut Petrus pro capite eccleſiæ agnoſci debeat. Prolixius de illa controverſia egi in diſſertatione de origine controverſiæ circa æqualem Petri & Pauli primatum per celeberrimum Janſeniſtam Antonium Arnaldum excitatæ, quæ quarta eſt in heptade diſſertationum appendici diſſertationis de hæreſiarchis ſeculi apoſtolici & apoſtolico pxoximi ſubjuncta.

VI. Quemadmodum autem œcumenicus Petri primatus nullo modo probari poteſt; ita & Romanorum Pontificum ſucceſſio in prima ſtatim pontis com-

compage corruit. Alii enim Linum, alii Clementem primum Petri ſucceſſorem faciunt, alii Anacletum Clementi præponunt, alii poſtponunt, alii Anacletum eundem cum Cleto, alii a Cleto diverſum faciunt, ut cæteras variorum autorum in deſignandis primis Petri ſucceſſoribus differentias taceamus. Confer. Oſiandri *centur. I. p. 127.* M. Anton. de Dominis *libr. 2. c. 3. de republ. eccleſiaſt. theſ. 55.* Voetius *in deſperata cauſa papatus p. 478.* Pearſonius *diſſ. 2. de ſucceſſ. Pontif. c. 1. ſeq.* Schelſtratenus *antiquit. illuſtrat. Tom. I. chronologico, & in antiquitate illuſtrata Tom. I. p. 131. & ſeq.* Petrum ab Euſebio in chronicis Pontificem, Jacobum & alios tantum Epiſcopos nominari ridicula eſt obſervatio Naironi *in evoplia p. 265.*

VII. Non Petro ſed Jacobo minori Hieroſolymitano Epiſcopo primatum quendam inter Apoſtolos tribuit Heſychius Presbyter Hieroſolymitanus apud Photium *cod. 275.* Vocat enim Heſychius Jacobum novæ Hieroſolymæ ſummum Ducem, Sacerdotem principem, Apoſtolorum caput, in capitibus verticem, in lampadibus ſuperſplendentem, inter aſtra maxime illuſtrem. Porro Petrum prædicaſſe ait, ſed Jacobum decreviſſe. Et huic ſententiæ favet etiam Clemens Alexandrinus lib. 6. hypotypoſeon apud Euſebium ejusque interpretem Rufinum *libr. 2. c. 1. hiſtor. eccleſ.* ubi Clemens ait, Petrum, Jacobum & Johannem etſi a Chriſto cæteris prælatos primatus tamen gloriam ſibi non vindicaſſe, ſed Jacobum minorem Apoſtolorum Epiſcopum feciſſe.

Digitized by Google

tiam inierit, prolixe diſſerit. Nondum igitur, ut antea dixi, apud omnes in confeſſo eſt, Petrum Romæ fuiſſe. Acute Pöeta quidam:

An Petrus Romæ fuerit ſub judice lis eſt,
Simonem Romæ nemo fuiſſe negat.

Et Taubmannus in ſchediaſmatibus ſacris ita canit:

In Latio Roma eſt, & in hac Simonius hæres,
An Petri, anne Magi Simonis ab aſſe relictus,
Theiologi certant, & adhuc ſub judice lis eſt.

II. Etſi autem Petrum Romæ fuiſſe magno conſenſu antiquitas doceat, a qua temere non recedendum puto, admitti tamen non poteſt, quod Petrus poſt Epiſcopatum Antiochenum per 25. annos Romanæ eccleſiæ epiſcopatum adminiſtraverit. Equidem Euſebii autoritate niti illa ſententia videtur. Verum verba illa, quæ ex Euſebii chronico afferri ſolent, ab Hieronymo latino interprete Euſebio adjecta fuiſſe notavit Joſephus Scaliger *in animadverſionibus ad chronicon Euſebii pag. 189.* & Vedelius *de cathedra Petri lib. 2. c. 15.* Hieronymo autem opponi poteſt antiquior Lactantius *de mortibus perſecutorum c. 2.* qui Petrum ſub Nerone Romam veniſſe teſtatur, quam ſententiam ex Pontificiis amplectuntur Stephanus Baluzius *in notis ad illum Lactantii locum*, & Pagi *ad A. C. 43.* Si autem probari non poteſt, Petrum per annos 25. Romanæ eccleſiæ Epiſcopum fuiſſe, fruſtraneæ ſunt illorum ſpeculationes, qui varias cauſas ſubtiliter excogitant, cur nullus Pontificum Romanorum poſt Petrum in hoc epi-

Digitized by Google

epiſcopatu tot annos transegerit? in quo argumento verſatur Petrus Damiani *Tom. III. oper. opuſculo 23. de brevitate vitæ Pontificum Romanorum*, Rodericus Zamorenſis *in ſpeculo vitæ humanæ*, & ex his aliisque autoribus de eodem argumento diſſerens Raynaudus in tractatu de vitæ & mortis humanæ terminalibus *Tomo XIII. oper. p. 211.*

III. Porro Petrus etſi Romæ aliquandiu fuerit, Epiſcopus tamen Romæ non magis fuit, quam in aliis locis, ubi evangelium prædicavit. Non inficiamur Petrum, ſi Romæ fuit, illo tempore etiam Romanæ eccleſiæ epiſcopum fuiſſe, ea nimirum ratione, qua omnes Apoſtoli habitu & poteſtate totius orbis, actu vero illius urbis & provinciæ, in qua apoſtolico munere functi ſunt, epiſcopi fuerunt, ut docet M. Antonius de Dominis *de Repub. eccleſ. libr. 1. c. 8. theſ. 5.* item *libr. 4. c. 1. theſ. 8.* Nec alio ſenſu Patres intelligendi ſunt, qui Petrini in Roma epiſcopatus, aut ſedis & cathedræ Petrinæ meminerunt, ut notat Dannhauerus *in chriſteid. p. 104.* Si autem vocabulum Epiſcopi juxta Romanæ curiæ ſtylum accipiamus, Romanus Petri epiſcopatus omni veritatis fundamento deſtituitur, ſive plures ſive pauciores annos illi tribuamus. Neque enim epiſcopatus ejus ex lignea cathedra probari poterit, quam in Vaticana baſilica cum magna reverentia cultuque ſervari aſſerit Chimentellus *in marmore Piſano de honore biſellii c. 9. p. 84.* ubi etiam Alexandrum VII. deprædicat, qui illam Petri cathedram in aureo nummo repræſentavit, cujus una facies Alexandri VII.

effigiem & nomen, altera Petri cathedram ab eodem Pontifice inſtauratam, ornatam, & translatam exhibet cum hac inſcriptione: *prima ſedes, fidei regula, eccleſiæ fundamentum.* Plura de Petri cathedra ſuppeditat Franciſcus Maria Phœbeus in tractatu de identitate cathedræ, in qua Petrus Romæ primum ſedit, ex quo tractatu nonnulla excerpit, & lectoribus ſuis ridenda proponit Veielius in exercit. de variis ſacræ œconomiæ generibus.

IV. Cum autem Pontificii Petrum Romanæ eccleſiæ Epiſcopum fuiſſe probare non poſſint, multo minus œcumenicum ejus primatum probare poterunt, cui ut alia argumenta jam taceamus, non parum obſtat, quod Petrus a Paulo reprehenſus referatur Gal. II, 11. Neque enim audiendus Clemens Alexandrinus, qui *libr. 5. hypotypoſeon apud Euſebium libr. I. c. 12. hiſtor. eccleſ.* non apoſtolum Petrum, ſed quendam ex 70. diſcipulis a Paulo reprehenſum ſcripſit. Sane ipſum Apoſtolum Petrum a Paulo reprehenſum fuiſſe ex Scriptura clarum eſt, & multi ex Pontificiis agnoſcunt, qui varias elabendi rimas quærunt, ut Petro primatus ſuus ſalvus relinquatur, quas obſtruit Heideggerus *in diſſertatione de Petri & Pauli contentione Tom. 3. diſſert. 15.* ubi etiam Hieronymi & Auguſtini ſuper hoc argumento contentionem exponit. Qua ratione autem Theodoretus hujus inter Petrum & Paulum contentionis hiſtoriam expoſuerit, non conſtat, cum in ejus commentariis epiſtolæ ad Galatas illa ſecundi capitis pars, quæ Petrum a Paulo cordate reprehenſum refert, omiſſa deprehendatur, quod malæ Pontificiorum frau-

di

Digitized by Google

di imputat Petrus Allixius in expoſtulatione, quam libro II. anagogicarum contemplationum Anaſtaſii Sinaitæ in hexaemeron præmiſit. Quemadmodum autem hallucinantur, qui Cepham Gal. II, 9. memoratum ab Apoſtolo Petro diverſum faciunt: ita non minus errant, qui cum Anacleto in epiſtola decretali nomen Cephæ ἀπὸ κεφαλῆς, ſeu a capite derivari putant, & hoc argumento Petrum, qui etiam Cephas dictus eſt, eccleſiæ caput eſſe probare volunt, item qui nomen Cephæ petram quidem ſignificare agnoſcunt, interim tamen ex hac voce elicere contendunt, quod Petrus ſit illa petra, cui Chriſtus Matth. XVI, 18. eccleſiam ſuperſtructam aſſerit, quo argumento utitur Natalis Alexander *ſecul. I. diſſ. 4.* ad commune Patrum ſuffragium provocans. Verum parum ſui memor Alexander *diſſ. 4. ſecul. 15. & 16.* longe plures Patres per petram, cui eccleſia ſuperſtructa eſt, Petri confeſſionem, vel etiam ipſum Chriſtum intelligere agnoſcit, & eccleſiæ firmitatem in fide & religione non a Petro & Romano Pontifice, ſed a Chriſto dependere profitetur. Ex Reformatis hunc Matthæi locum pro Petri & Romanorum Pontificum primatu nihil facere, prolixe probant Caſaubonus *exercitat. 15. ſect. 12.* & Spanhemius *in vindiciis Matthæi ſub finem libri 2. & ſub initium libr. 3.* ut noſtrates taceamus. Conferantur, quæ contra œcumenicum Petri & Romanorum Pontificum primatum diſſerunt Gerhardus *confeſſ. cathol. Tom. 2. art. 3. cap. 1. & ſeq.* Chamier *panſtrat. cathol. Tom. II. libr. 2. ſeq.* Forbeſius *inſtruct. Theol. hiſtor. libr. 15. & 16.*

V. Nec

V. Nec parum Petri primatui derogant, qui ex ipſis Pontificiis primatum Petri cum Paulo partiendum cenſent, quos inter præcipue nominandus eſt Antonius Arnaldus celebris ſuperioris ſeculi Janſeniſta. Nec leve in hac controverſia negotium faceſſiverunt bullæ papales, in quibus Pauli imago dextrum, Petri autem imago ſiniſtrum locum occupat, quaſi Paulus non modo Petro æqualis, ſed etiam præferendus ſit. Unde variæ cauſæ a variis excogitatæ ſunt, cur Paulo dexter, Petro ſiniſter locus adjudicatus fuerit. Et Raynaudus quidem *Tom. X. oper. p. 224.* dictum illud Chriſti allegat: *qui major eſt, fiat minor Luc. 22.* Idem addit Petrum cum Romæ velut in propria domo verſetur, videri Paulum tanquam peregrinum accipere, eique honoris cauſa locum dextrum dare, quod inepte illuſtrat exemplo Chriſti ad Patris dextram collocati. Idem Raynaudus *ibidem p. 259.* non ſine peculiari Dei providentia factum eſſe ſcribit, ut Paulus truncato capite martyrii palmam acciperet. Hoc enim ipſo ſignificatum putat, quod capite minor ſit Petro, nec ut Petrus pro capite eccleſiæ agnoſci debeat. Prolixius de illa controverſia egi in diſſertatione de origine controverſiæ circa æqualem Petri & Pauli primatum per celeberrimum Janſeniſtam Antonium Arnaldum excitatæ, quæ quarta eſt in heptade diſſertationum appendici diſſertationis de hæreſiarchis ſeculi apoſtolici & apoſtolico pxoximi ſubjuncta.

VI. Quemadmodum autem œcumenicus Petri primatus nullo modo probari poteſt: ita & Romanorum Pontificum ſucceſſio in prima ſtatim pontis

com-

compage corruit. Alii enim Linum, alii Clementem primum Petri ſucceſſorem faciunt, alii Anacletum Clementi præponunt, alii poſtponunt, alii Anacletum eundem cum Cleto, alii a Cleto diverſum faciunt, ut cæteras variorum autorum in deſignandis primis Petri ſucceſſoribus differentias taceamus. Confer. Oſiandri *centur. I. p. 127.* M. Anton. de Dominis *libr. 2. c. 3. de republ. eccleſiaſt. theſ. 55.* Voetius *in deſperata cauſa papatus p. 478.* Pearſonius *diſſ. 2. de ſucceſſ. Pontif. c. 1. ſeq.* Schelſtratenus *antiquit. illuſtrat. Tom. I. chronologico*, & *in antiquitate illuſtrata Tom. I. p. 131. & ſeq.* Petrum ab Euſebio in chronicis Pontificem, Jacobum & alios tantum Epiſcopos nominari ridicula eſt obſervatio Naironi *in evoplia p. 265.*

VII. Non Petro ſed Jacobo minori Hieroſolymitano Epiſcopo primatum quendam inter Apoſtolos tribuit Heſychius Presbyter Hieroſolymitanus apud Photium *cod. 275.* Vocat enim Heſychius Jacobum novæ Hieroſolymæ ſummum Ducem, Sacerdotem principem, Apoſtolorum caput, in capitibus verticem, in lampadibus ſuperſplendentem, inter aſtra maxime illuſtrem. Porro Petrum prædicaſſe ait, ſed Jacobum decreviſſe. Et huic ſententiæ favet etiam Clemens Alexandrinus libr. 6. hypotypoſeon apud Euſebium ejusque interpretem Rufinum *libr. 2. c. 1. hiſtor. eccleſ.* ubi Clemens ait, Petrum, Jacobum & Johannem etſi a Chriſto cæteris prælatos primatus tamen gloriam ſibi non vindicaſſe, ſed Jacobum minorem Apoſtolorum Epiſcopum feciſſe.

Digitized by Google

VIII. Nullam eſſe in occidente eccleſiam, quæ non vel ab ipſo Petro, vel ab iis quos Petrus ejusque ſucceſſores miſerunt, inſtituta ſit, multi ex Pontificiis ſibi perſvadent, aliisque perſuaſum cupiunt, pro qua ſententia frequenter allegant epiſtolam Innocentii I. ad Decentium, ut videre licet ex Bucherii *Belgio Romano libr. 5. c. 1.* Schelſtrateni *diſſertatione de autoritate patriarchali c. 2. theſ. 5.* Quin etiam in gratiam hujus ſententiæ ab Innocentio pronunciatæ Galeſinius & Baronius multa in martyrologia ſua intruſerunt, quæ in antiquis martyrologiis non extabant, ut notavit Dallæus *tract. de uſu Patrum p. 95.* Verum inter ipſos Pontificios Gulielmus Eſpencæus in commentariis & digreſſionibus ad poſteriorem Pauli Timotheo inſcriptam p. 442. illam Innocentii aſſertionem non uno modo claudicare aſſerit; neque pauca contra hoc Innocentii teſtimonium excipit Joh. Launojus *in differt. de loco Sulpitii Severi p. 165.* E noſtratibus de illa Innocentii epiſtola agit Urſinus *in tractatu de eccleſiarum Germaniæ origine & progreſſu libr. 2. c. 3.* ubi hanc Innocentii epiſtolam vel pſeudepigrapham, vel interpolatam eſſe ſuſpicatur, & Bebelius *in antiquitate eccleſiæ Argentinenſis c. 2.*

IX. Divinum ac immobile S. Petri Apoſtolorum Principis circa omnium ſub cœlo fidelium appellationes privilegium peculiari libro aſſeruit Chriſtianus Lupus. Sed in toto ejus tractatu ſatis prolixo ne jota quidem talis privilegii legitur. Conferantur quæ contra hunc tractatum ſcripſit du Pin *in tractatu*

de

Digitized by Google

de antiqua eccleſia diſciplina differt. 2. Nec majori jure nititur jactatum Petri patrimonium, ſi Petri ſcapham ſcapham appellare velimus. Quod enim Petrus non habuit, dare non potuit, ait D. Bernhardus ad Pontificem Eugenium, & ipſe Chriſtus ad Apoſtolos ait: *Vos autem non ſic*, Luc. XXII, 26.

X. Inter canones, quos in Synodo quadam Antiochena ab Apoſtolis ſancitos fingit Turrianus *libr. 1. adverſus Magdeburgenſes cap. 25.* occurrit canon, quo Chriſti & ſervorum ejus imagines loco idolorum gentilium colendæ ſanciuntur. Quem canonem tanquam maxime memorabilem Turrianus græce exhibet. Eundem canonem Severinus Binius tanti fecit, ut ex illis novem canonibus Antiochenis pſeudapoſtolicis hunc ſolum, quem etiam in II. Synodo Nicæna act. 1. allegatum obſervat, in conciliorum ſuorum textu majuſculis literis expreſſum poſuerit, & notis illuſtraverit, in quibus idolum definit, quod ſit falſa ſimilitudo repræſentans id quod vere non eſt, ut cum gentiles propoſuerunt ſtatuas Veneris & Minervæ, quæ ſigna idola fuiſſe dicit, quia repræſentarunt Deos generis fœminini, quales Dii nec ſint, nec eſſe poſſint, quæ verba deprompta ſunt ex Bellarmino *libro 2. de reliquiis ſanctorum, c. 5.* quaſi vero Dii maſculini generis eſſent, vel eſſe poſſent.

XI. Idem Binius prædictum canonem Antiochenum confirmat ex ſtatua Chriſti ænea, quam mulier hæmorrhouſa poſt ſanationem ſuam ante domum ſuam erexiſſe memoratur a Sozomeno *libr. 5. hiſt. eccleſ. c. 21.* præter quem hujus ſtatuæ mentionem faciunt

Digitized by Google

Nicephorus *lib. 10. hiſt. eccleſ. cap. 30.* Euſebius *libr. 17. hiſt. eccleſ. c. 18.* ubi ad baſin hujus ſtatuæ plantam ſalutiferam naſci ſolitam narrat, Philoſtorgius *libr. 7. c. 3. hiſt. eccleſ.* qui multa ab Euſebio prætermiſſa ſuperaddit, Aſterius in homilia de Jairo & muliere hæmorrhouſa apud Photium *cod. 271.* Johannes Antiochenus cognomento Malala in chronographia ſua, qui non ante hanc ſtatuam a muliere poſitam narrat, quam ab Herode per ſupplices literas veniam ejus rei impetraſſet, Johannes Damaſcenus *orat. 3. de imagin.* & alii. Verum totam illam narrationem de ſtatua a muliere hæmorrhouſa in memoriam accepti beneficii Chriſto poſita falſa ſuſpicione laborare, non contemnendis rationibus probat Dallæus *libr. 3. de cult. imag. c. 2.* Cum enim facultates illius mulieris per diuturnum morbum penitus exhauſtæ fuerint, probabile non videtur, quod ſumtus ejusmodi ſtatuæ ponendæ neceſſarios ferre potuerit. Eſto autem talem ſtatuam ab hac muliere Chriſto poſitam fuiſſe, minime tamen ſtatuarum & imaginum cultus inde probari poſſet. Sane fatetur Natalis Alexander *ſecul. 8. p. 627.* ſtatuam illam non eo animo poſitam fuiſſe, ut coleretur, etſi addat, ſaltem uſum imaginum apud Chriſtianos hoc monumento probari poſſe, parum memor, quod *diſſertatione 19. ſeculi I.* eam ipſam ob cauſam canonem Antiochenum a Turriano editum pſeudepigraphum eſſe probaverat, quod imaginum & imprimis ſtatuarum uſus primis ſeculis incognitus fuerit. Hinc recte Caſaubonus *exercit. 13. ad annal. Baronii ſect. 38.* notavit, multos iſta hiſtoria de ſtatua hæmorrhouſæ, quam primus Euſe-

bius

bius memoriæ prodidit, contra mentem Euſebii abuti. Rosweido autem, qui in lege talionis adverſus Caſaubonum edita ſe ignorare dicit, quis illa ſtatua abutatur, prolixe reſpondet Montacutius *in origin. eccleſ. part. 2. p. 86.* ubi inter alia Rosweidum exagitat & ſalſe ridet, quod ex ſtatua mulieris, quæ ita expreſſa erat, ut ſupplicantis more ad Chriſti genua provolveretur, exemplum mulieris ſtatuam adorantis eliciat, quaſi ipſa hæmorrhouſa mulier coram ſtatua Chriſti procubuiſſet.

XII. Cum autem hiſtoria ſtatuæ ab hæmorrhouſa, quam Johannes Antiochenus Veronicam, & Johannes Damaſcenus Berenicen appellat, erectæ falſitatis ſuſpicione non careat, non magis fides habenda eſt illis Scriptoribus, qui Chriſti imaginem ab ipſo Chriſto expreſſam, & una cum epiſtola ad Abgarum Edeſſæ Regem tranſmiſſam referunt, quod faciunt Evagrius *libr. 4. hiſtor. eccleſ.* & majori fabularum apparatu Conſtantinus Porphyrogennetes *in tractatu de imagine Chriſti Edeſſena.* Fidem hujus hiſtoriæ penes Græculos eſſe cupit Simonius *in notis ad opuſcula Gabrielis Philadelphienſis pag. 81.* Romanos autem cum Græcis hac ſuperſtitione certare multorum Pontificiorum ſcripta teſtantur, quibus nunc disquirendum relinquimus, num Genuenſes hodie Edeſſenam illam Chriſti imaginem aſſervent, quibus hoc cimelium aſſerit Xaverius *in Evangelio Chriſti Perſico p. 359.* an potius Roma hac imagine beetur, quod malit Aringhius *in Roma ſubterranea Tom. 2. pag. 231.* ubi inter autores mentionem hujus imaginis facientes perperam Euſebium re-

Digitized by Google

retulit. Quæ controverſia non difficulter componi poterit, ſi cum Gretſero *in tractatu de imaginibus Chriſti manu non factis c. 6.* hanc imaginem per miraculum ſæpius multiplicatam fingamus,

XIII. Simile commentum eſt, quod de Veronicæ ſudario narrari ſolet, cui Chriſtus, cum ad ſupplicium duceretur, impreſſiſſe dicitur. Etſi enim Gretſerus in ſyntagmate de imaginibus Chriſti manu non factis hanc Chriſti imaginem Veronicæ ſudario impreſſam, non minus ac imaginem Edeſſenam & aliam, quæ Camuliacenſis dicitur, & quam a Gretſero non attingi Vir quidam doctiſſimus *in exercitat. de imaginibus Chriſti p. 59.* falſo aſſerit, ut genuinam defendere conatus fuerit, nec non Abrahamus Bzovius *Tom. XIII. annal. eccleſ. ad A. C. 1216. n. 17.* ex Jacobo Grimaldo multorum Pontificum teſtimonia pro illo Veronicæ ſudario collegerit, nondum tamen inter ipſos Pontificios convenit, ſitne hæc imago eadem cum Edeſſena, quod Molanus aſſeruit *libr. 4. de imagin. c. 2.* an diverſa, ut plerique ſtatuunt, item num Veronica ſit nomen mulieris, quæ Chriſto ad ſupplicium crucis eunti ſudarium ſuum obtulit, an ipſum ſudarium Veronica i. e. vera icon appelletur, quam ſententiam defendit Mabillon *in Muſeo Italico p. 88. 89.* Multum etiam diſcrepare deſcriptionem hujus ſudarii, qualis in evangelio Chriſti Perſico p. 474. legitur ab ea, quam Chifletius in tractatu de linteis Chriſti ſepulchralibus exhibet *c. 34.* obſervavit Ludovicus a Dieu *in animadverſionibus ad hiſtoriam Chriſti Perſicam p. 620.*

XIV.

Digitized by Google

XIV. Eandem i. e. nullam fidem merentur imagines ſepulchralibus Chriſti linteis Veſontino & Taurinenſi impreſſæ, & in Chiffletii *criſi hiſtorica de linteis ſepulchralibus Chriſti c. 30. & ſequent.* delineatæ, item imago Chriſti, quæ a Nicodemo ſculpta perhibetur, & Athanaſii autoritate perperam defenditur. Etſi enim in latina narratione de paſſione imaginis, quæ ſub Athanaſii nomine inter ejus opera legitur, imago hæc a Nicodemo elaborata dicatur, in græco tamen textu & antiqua verſione latina, quam Lambecius tom. I. bibliothecæ Vindobonenſis publicavit, nulla Nicodemi mentio occurrit, & præterea hiſtoriæ illius autorem non eſſe Athanaſium quarti ſeculi Patrem Bellarminus *de Scriptoribus eccleſiaſticis p. 106.* & Baronius *in notis ad Martyrologium Romanum d. 9. Novembris* agnoſcunt, quibus Combefiſius *in auctario novæ BB. PP. græco-latinæ tom. 2. p. 660.* fruſtra contradicit. Si autem ejuſmodi imagines vel a Luca pictæ, vel a Nicodemo ſculptæ, vel ab aliis artificibus ex metallo fuſæ, vel a Chriſto per miraculum expreſſæ fuiſſent, nullum tamen pro cultu imaginum argumentum exſculpi inde poſſet; cujuſmodi argumentum etiam ex Petri umbra fruſtra Baronius quæſivit, ut animadvertit Pearſonius *in prælect. poſthumis ad acta p. 45.*

XV. Statum Monaſticum primo ſeculo fundatum fuiſſe Pontificii quidam non ſolum ex Dionyſio Areopagita aliisque pſeudepigraphis monumentis probare nituntur, ſed ſententiæ ſuæ præſidium etiam ex ſcriptis Judæorum & Gentilium arceſſunt. Nam quæ Phi-

Digitized by Google

Philo in libro de vita contemplativa de Therapeutis tradidit, de Chriſtianis ævi illius Monachis interpretantur. Et fatendum quidem eſt, quod veteres quidam Scriptores ſub Therapeutarum nomine a Philone Chriſtianos eccleſiæ Alexandrinæ a Marco inſtitutæ deſcribi & laudibus extolli cenſuerint, in qua perſvaſione Euſebium *libr. 2. hiſtor. eccleſ. c. 16. & 17.* Epiphanium *hæreſ. 29. c. 5.* & Hieronymum fuiſſe deprehendimus, qui illam ipſam ob cauſam Philonem in catalogo ſuo inter Scriptores eccleſiaſticos retulit. Et horum autoritate moti nonnulli e Reformatis eandem ſententiam ſequuntur, ut Thomas Bruno in diſſertat. de Therapeutis, quam Colomeſius una cum Clementis Romani epiſtolis ad Corinthios Londini publicavit, & Beveregius *libr. 3. c. 5. codicis canonum vindicati.* E Pontificiis autem hanc cauſam agunt Baronius *ad A. C. 62.* Bellarminus *de Monachis libr. 2. c. 5.* Natalis Alexander *ſecul. I part. 2. p. 280.* & imprimis Serarius *in Trihæreſ. libr. 3. c. 16. & ſeq.* item *in Minervali libr. 5. c. 23. ſeqv.*

XVI. Verum Judæos, non Chriſtianos fuiſſe Therapeutas a Philone deſcriptos, probant Scaliger *in prolegomenis ad opus de emendatione temporum fol. 22. & libr. 6. p. 538.* & *in elencho trihæreſii Serariani c. 29.* Hoſpinianus *de Monachis libr. I. c. 6.* Chamier *panſtrat. cathol, Tom. III. libr. 20. c. 22.* Scultetus *Medulla Patrum part. 3. p. 205.* Dallæus *de jejunio libr. 2. c. 4.* Ligtfoot *Tom. II. oper. p. 852.* Dorſcheus *indic. iniquitat. p. 83.* & ex Pontificiis Henricus Valeſius in notis ad Euſebium in eo quidem a Scaligero diſſentiens, quod

The-

Digitized by Google

Therapeutas ab Eſſenis diverſos faciat, in eo tamen cum ipſo conſentiens, quod Therapeutas Chriſtianos fuiſſe neget, quam Valeſii ſententiam repetit Pagi *ad A. C. 64.* Nec deſunt inter Pontificios, qui etſi Therapeutas a Philone deſcriptos religioni chriſtianæ addictos affirment, eos tamen Monachos fuiſſe negant. Sane Papebrochius in tractatu de Patriarchis Hieroſolymitanis, qui eſt præliminaris Tomi III. actorum Maji *parergo 2. fol. 5.* Philonem quidem e primis Alexandriæ Chriſtianis a Marco inſtitutis mala fide Judæos feciſſe putat, eos tamen male ſibi conſulere exiſtimat, qui Monachiſmum ab Elia usque ad Chriſti tempora per Eſſenos continuatum ſibi perſvadeant, non attendentes, quod Hegeſippus apud Euſebium *libr. 4. c. 22.* Eſſenos inter ſeptem Judæorum ſectas Chriſto adverſantes retulerit, nec attendentes, quod Hieronymus ante Hilarionem nullos in Syria Monachos fuiſſe ſcripſerit.

XVII. Autoribus hactenus allegatis addere placet ex Pontificiis Lucam Holſtenium, qui in præfatione ad codicem regularum obſervat, Eſſenos, quorum Hebræi meminerunt, ut & illos, quos Philo libro proprio deſcribit, multis differentiis a Monachorum inſtituto diſcrepaſſe, & ex monumentis quæ ſuperſunt vitæ regularis initia Conſtantini M. ætati deputanda eſſe, cujus ſententiam quoad initia vitæ monaſticæ approbat & ex actis Pachomii confirmat Papebrochius *in diſſertatione prævia ad acta S. Pachomii Tom. III. Sanctorum Maji p. 293.* E Reformatis lubet addere Claudium Salmaſium, qui in exercitationibus Plinianis ad

Solinum *Tom. I. p. 431.* concedit quidem Eſſenos veteres poſt Chriſti adventum aliquid forte e chriſtiana doctrina hauſiſſe, interim tamen eos nugari cenſet, qui eos in totum Chriſtianos fuiſſe aſſerere audent, licet ſe autoritate veterum quorundam Patrum tuerentur, item Iſaacum Voſſium, qui in chronologia ſacra p. 165. & 166. eos quidem propius a vero abeſſe judicat, qui Eſſenos fere Chriſtianos fuiſſe credunt, quam qui eos præcipuos Chriſtianorum hoſtes fuiſſe contendunt, non tamen refragatur, ſi quis illorum Patrum teſtimonia, qui Eſſenos Chriſtianis adnumerarunt, non admittat. E noſtratibus juvat addere Chemnitium *ex parte 4. Examinis concil. Trident. p. 776.* ubi quidem non repugnat, Chriſtianos fuiſſe Therapeutas a Philone deſcriptos, ſed tamen Chriſtianos illos judaizantes fuisſe aſſerit, & ritus a Philone delineatos non ex Apoſtolorum & Marci inſtituto, ſed ex Judaiſmo ortum habuiſſe affirmat, in qua ſententia faventem habet Sozomenum, qui *libr. I. c. 12.* ſcribit, Philonem videri deſcribere Chriſtianos ſui temporis, qui ex Hebræis converſi adhuc judaico more vivebant. Quin & ab ipſo Paulo *Coloſſ. II, 16. & ſeqv.* Chriſtianos illos judaizantes deſcribi, collatis inter ſe Pauli & Philonis verbis, magnus ille Theologus probare nititur. Antiquis autem Scriptoribus, qui Eſſenos religioni chriſtianæ addictos fuiſſe negant, addi poterunt Nilus *in aſceticis cap. 3.* & Philaſtrius *de hæreſ. c. 9.*

XVIII. Non ſolum autem ex Judæis, ſed etiam ex gentilibus Scriptoribus Pontificii quidam probare conantur, quod monaſticus ſtatus primo eccle-

cleſiæ ſeculo ignotus haud fuerit. Cum enim Suetonius *in vita Veſpaſiani c. 5.* refert, eum apud Judæam Carmeli Dei oraculum conſuluiſſe, quod prolixius a Tacito refertur *libr. 2. annal. cap. 78.* narrante, fuiſſe in Judæa & Syria montem Carmelum Deum, ibique Veſpaſiano ſacrificanti cum ſpes occultas animo verſaret, Baſilidem Sacerdotem inſpectis extis proſpera quæque ex voto eventura prædixiſſe, nonnulli Pontificii Scriptores ex iſto Sacerdote gentili & aruſpice Monachum & Cœnobiarcham Carmeliticum fecerunt, ac oratorium quoddam ſub invocatione Deiparæ ab Apoſtolis in monte Carmelo conſecratum, adeoque verum veri Dei oraculum ibi extitiſſe finxerunt. Verum quam abſurdi ſint Carmelitæ, cum ordinis ſui ab Elia continuam in monte Carmelo ſucceſſionem præſumentes hiſtoriam profanam, quæ tota ad aruſpicum diſciplinam pertinet, ad ſuum ordinem traxerunt, notavit Papebrochius in vita Alberti Patriarchæ Hieroſolymitani præmiſſa Tom. 3. Sanctorum Maji *parerg. XI.* ubi etiam autores quosdam Hiſpanicos de illo argumento agentes allegavit, obſervans nihil amplius in hiſtoria a depravatione tutum fore, ſi ex falſis præjudiciis Autores ad alienum ſenſum torquere liceat, & Carmelitas potius officere quam conſulere ſuo ordini, ſi illi tam debilia fulcra ſubſternant, quæ a viris prudentibus non poſſunt non contemni.

XIX. Si Dionyſius Areopagita apoſtolica ætate vixiſſet, poſſet ex ejus ſcriptis probari, quod chriſma jam primo ſeculo in baptiſmo uſitatum fuerit. Cum

Digitized by Google

vero Scriptor ille ſit multo recentior, fruſtra Jeremias Patriarcha ejus teſtimoniis pro chriſmatis antiquitate utitur, quæ refutant Tubingenſes tam *in primo reſponſo ad Jeremiam p.174.* quam *in ſecundo p.315.*

XX. Euchariſtiam quoque infantum primo ſeculo uſitatam fuiſſe probari poſſet, ſi Dionyſius Areopagita Apoſtolis coætaneus fuiſſet. Verum illa ipſa ritus hujus in Dionyſii ſcriptis mentio eum apoſtolico ævo juniorem eſſe demonſtrat, cum euchariſtia infantum tertio demum & ſequentibus ſeculis invaluerit, cujus veſtigia ſua adhuc ætate in patria ſua Lotharingia obſervavit Wolffgangus Muſculus *Loc. Commun. p. 471.* qui & ipſe infantes ab Euchariſtia non arcendos eſſe aliquot argumentis probare contendit. Eundem ritum in magna Bohemiæ & Moraviæ parte viguiſſe refert Vadianus *de euchariſtia p.14.* qui etiam adhuc in eccleſiis nonnullis obtinet, ut apud Græcos, de quibus videri poteſt Jeremias Patriarcha *reſponſ. 1. ad Tubingenſes p.85.* apud Armenos, quos eo nomine reprehendit Galanus *Conciliationis eccleſiæ Armenæ cum Romana part. 2. p.589.* apud Jacobitas, de quibus conferri poteſt Joſephus Abudacnus *hiſtor. Jacobit. cap. 9.* apud Abyſſinos & alios memoratos a Ludolfo *comment. rerum Æthiopic. pag.373.* Verum primis eccleſiæ ſeculis euchariſtiæ uſus aliis conceſſus non fuit, quam qui per ætatem ſemetipſos probare poſſent, quam probationem ab omnibus ad euchariſtiam acceſſuris exigit Apoſtolus 1. Cor. XI,28.

XXI. Con-

XXI. Congregationem Crucigerorum in Italia nunc extinctam a Cleto Apoſtoli Petri diſcipulo primo ſtatim ſeculo inſtitutam fuiſſe, Scriptores illius Congregationis gloriati ſunt. Verum Papebrochius *in reſponſione ad exhibitionem errorum Sebaſtiani a S. Paulo art. 2. pag. 50.* ad hos applicari poſſe ſcribit verba Baronii ad A.C. 444. *flagrans cupido nobilitatis avitæ*, ut & antiquitatis, *cogit interdum homines delirare.* Altius enim origo iſtorum Crucigerorum repeti non poteſt, quam a ſeculo 11. Latinis in terra ſancta dominantibus. Equidem Scriptores dictæ congregationis ſe a Cleto inſtitutos, & ab Alexandro III. reformatos eſſe jactant, idque probari poſſe putant ex Bulla Gregorii XIV. A. 1591. data, in qua Pontifex præfatus, quod Magiſter generalis & Fratres congregationis Cruciferorum exponi ſibi fecerint prædictam congregationem per S. Cletum inſtitutam & per Alexandrum III. reformatam fuiſſe. Verum verba iſta non eſſe ipſius Pontificis Gregorii, ſed tantum referre aſſertum ſupplicantium idem Papebrochius notavit.

XXII. Lino, quem nonnulli ante Cletum, nonnulli poſt Cletum cathedræ Romanæ præfuiſſe ſcribunt, inter varios ritus, qui ab ipſo inſtituti perhibentur, adſcribitur etiam pallium pontificale, de quo prolixe agit Andreas du Sauſſay in tractatu *de myſticis Galliæ Scriptoribus pag. 188. & ſequ.* ubi exponit autorem pallii pontificalis, quem neque Petrum, neque Clementem, ſed Cletum fuiſſe aſſerit, originem pallii, materiam & formam pallii, pallii ſignificationem, pallii petitionem, pallii conceſſionem, autoritatem pallii,

Digitized by Google

defectum pallii, ordinarium & extraordinarium pallii uſum, multiplicitatem pallii, & denique ejusdem pallii pontificalis ſingularitatem. Verum tale pallium a Cleto inſtitutum, & primo ſtatim ſeculo in uſu fuiſſe, credant quibus cum ratione inſanire lubet. Nobis nihil abſurdius videtur ſcribi dicive potuiſſe.

XXIII. Idem judicium ferendum eſt de ritu benedictionis epiſcopalis in ſacris myſteriis, quem Martiali Lemovicenſi deberi idem Andreas de Sauſſay in prædicto tractatu tradit *pag. 302. & ſequent.* ubi graviſſime invehitur in Petrum Molinæum, quod Dei amicos & æternæ felicitatis candidatos nec divos nec vivos eſſe ſinat, dum Martialem Lemovicenſem fruſtra in cœlum evehi ſcribit, quem ne quidem in terris unquam ambulaſſe credit. Quicquid autem ſit de exiſtentia Martialis Lemovicenſis, probari tamen vix poterit, quod ævo apoſtolico vixerit, & multo minus, quod ævo apoſtolico ritum benedictionis apoſtolicæ in ſacris myſteriis introduxerit. Scriptorum enim illorum, quos pro hac ſententia allegat, autoritas tanti non eſt, ut fidem illis adhibere cogamur.

XXIV. Refert Clemens Alexandrinus in libello de divitum ſalute, quod Johannes Evangeliſta juvenem a ſe converſum ſignaculo Domini velut appoſita cuſtodia communiverit, per quod ſignaculum Chriſtophorſonus latinus Euſebii interpres, apud quem illa hiſtoria repetitur, ſacramentum confirmationis intellexit. Nec deſunt alii inter Pontificios, qui ex hac hi-

hiſtoria probari poſſe confirmant, ſacramentum confirmationis apoſtolico ævo non incognitum fuiſſe, ut Arcudius *libr. 2. de concord. eccleſ. orient. & occident. c. 4. p. 76.* Menardus *in notis ad Gregorii Sacramentarium p. 110.* aliique. Nec repugnat e noſtratibus Dannhauerus *in Chriſteide p. 952.* confirmationem jam a primis eccleſiæ incunabulis baptiſmo additam fuiſſe, modo non ut ſacramentum, nec cum tali effectu, qui illi a Romanenſibus affingitur, addita dicatur. Verum hic Clementis Alexandrini locus nos non cogit, ut confirmationem Apoſtolis coævam ſtatuamus. Nam per ſignaculum Domini non incommode baptiſmi ſacramentum intelligi poteſt, cum ſæpe apud Patres baptiſmus ſignaculum Domini nominetur, & hanc ſignificationem hoc etiam in loco obtinere non dubitent Valeſius *in notis ad Euſebium*, Combefiſius *in notis ad homiliam Anaſtaſii*, Halloixius *in notis ad vitam Polycarpi p. 570.* & plures alii. Cæterum Clementem jubente Petro in baptiſmo oleum ſeu chriſma addidiſſe nugatur Honorius *in gemma animæ libr. 3. c. 106.*

XXV. Primi ſeculi miniſtros ad cœlibatum aſtrictos nondum fuiſſe vel ipſa Apoſtolorum exempla docent, e quibus Petrum uxoratum fuiſſe docet Scriptura Matth. VIII, 14. 1. Cor. IX, 5. Unde B. Dilherrus, cum ipſi Jeſuita Biſſelius, quem Noribergæ in loco bibliothecæ publicæ frugali convivio excipiebat, conjugium exprobraret, conjugium ſuum Petri, Pauli aliorumque Apoſtolorum exemplo tueri non omittebat, Biſſelio autem Pauli conjugium negante ad B. Ignatii te-

Digitized by Google

teſtimonium provocabat. Et quanquam Biſſelius tale quid ab Ignatio ſcriptum eſſe capitis ſui optione ſpondere auderet, Dilherrus tamen ad codicem Ignatii aliquot ante reformationem annis ſcriptum accurrebat, locumque evolvebat, & Biſſelio monſtrabat, qui loco hoc perlecto attonitus & confuſus, forte a quodam veterem manum mentito nomen Pauli additum cauſabatur. Verum Dilherrus ſubridens captus es, ajebat, & caput tuum jam in mea poteſtate eſt, quod tamen iterum tibi dono, ea conditione, ut neminem unquam majus donum tibi obtuliſſe agnoſcas. Putabunt forte me hic non veram hiſtoriolam, ſed fabellam narrare, qui Celeberrimi Wagenſeilii commentationem de illuſtri S. R. I. civitate Noribergenſi legerint. Poſtquam enim p. 78. verba Oldenburgeri ex parte 4. theſauri rerumpublicarum allegaverat: *inſpici ibi* (nempe in publica Reipubl. Noribergenſis bibliotheca) *meretur Manuſcripta S. Ignatii ad Philadelphienſes epiſtola, in qua ſcribit S. Paulum ut reliquos Apoſtolos fuiſſe uxoratos*, levem & inanem hanc eſſe Oldenburgeri obſervationem Wagenſeilius ſubjicit, cum non reperiatur in hac bibliotheca Manuſcriptum epiſtolarum Ignatii exemplar, ſed ſola Plantiniana editio, cui in loco, quem Oldenburgerus reſpicit in margine ab aliquo aſcriptum eſt: *Pauli nomen in antiquiſſimis codicibus Anglicanis, & aliis non extat; unde doctiſſimi plerique oſcitantiæ ſciolorum aut ſcribarum cenſent aſſumentum.* Verum in hunc usque diem Manuſcriptum epiſtolarum Ignatii exemplar in Noribergenſi bibliotheca aſſervari ex ore teſtium αὐτόπτων & ἀξιοπίστων cogno-

gnovi, unde Wagenſeilium cimelia hujus bibliothecæ oculis non ſatis vigilantibus perluſtraſſe oportet. Veriſſima autem eſſe, quæ de Dilherro & Biſſelio narravi, non dubitare me ſinunt amici, qui ex ore Maxime Reverendi Dn. Conradi Feuerlini Bibliothecarii Noribergenſis, & ſchedula, quam B. Dilherrus ſcriptam reliquit, certiorem me fecerunt. Sed hæc obiter.

XXVI. Peculiari habitu ſacerdotali Apoſtolos uſos fuiſſe probare nonnulli ſolent exemplo Jacobi Epiſcopi Hieroſolymitani, cui ſoli ingreſſum in ſancta ſanctorum licuiſſe, cum veſte non lanea ſed linea uſus fuerit, tradit Hegeſippus apud Euſebium *hiſtor. eccleſ. libr. 2. c. 23.* Verum iſta Hegeſippi de Jacobo narratio fabulis quam veritati propior videtur. Nec magis probabilis eſt traditio, quæ hunc Jacobum bractea in capite ornatum ſiſtit, cujus traditionis poſt Clementem Alexandrinum & Euſebium meminit Epiphanius *hæreſ. 29. c. 4.* & *hæreſ. 78. c. 14.* ut & Hieronymus *in commentar. epiſtol. ad Galatas*, ubi hæc Jacobi bractea aurea & in fronte collocata fuiſſe dicitur. Simile capitis ornamentum & inſigne geſtaſſe Apoſtolum Johannem memorat Polycrates in epiſtola Synodica ad Victorem apud Euſebium *libr. 5. hiſt. eccleſ. c. 24.* & Hieronymum *catalog. ſcript. eccleſ. c. 45.* Et Stephanus quidem le Moyne *in not. ad Var. ſacra p. 25.* metonymice verba Polycratis explicat, quaſi Johannem ſummi alicujus Pontificis inſtar intima divinorum myſteriorum adyta penetraſſe dixerit. At Valeſio in notis ad Euſebium credibile videtur, primos chriſtianorum Pontifices mo-

Digitized by Google

re judaico tale honoris inſigne geſtaſſe, quod etſi Marci & Jacobi exemplo probare contendat, plane tamen incredibile videtur. Præter Valeſium nimis liberalis eſt Baronius, qui non Johannem modo & Jacobum, ſed cæteros etiam Apoſtolos his inſignibus uti conſveviſſe præſumit. Sed cauſam nullam indicavit, cur par ſit id credere, neque aliunde aliquam indicari poſſe arbitror. Pallium Pauli 2. Timoth. IV, 13. ad conſuendum habitum aliquem ſacerdotalem, non magis aptum eſt, quam ejus zona vel calcei aliaque vulgaria, quibus uſus eſt, veſtimenta. Non enim omnia, quæ Apoſtoli geſtarunt, ad Sacerdotalem habitum referenda ſunt, niſi & gladius, quo Petrum cinctum fuiſſe legimus, ſacerdotalibus inſignibus annumerare velimus.

XXVII. Ritum ſacrarum lectionum primo ſeculo viguiſſe non opus eſt ut ex Jacobi liturgia, vel conſtitutionibus apoſtolicis aliisque ſuppoſititiis & interpolatis ſcriptis probemus, cum non deſint certiora & meliora argumenta, quæ ipſa Scriptura S. ſuppeditat, qua de re in erudita Nobiliſſimi Tenzelii diſſertatione de ritu lectionum ſacrarum plura videri poterunt.

XXVIII. Solennem doxologiæ formulam: *gloria ſit Patri & Filio & Spiritui S.* jam ab Apoſtolis traditam fuiſſe, eosque errare, qui ex Theodoreto & aliis Scriptoribus probare ſatagunt, quod hæc doxologia a Flaviano Monacho inſtituta fuerit, ſententia eſt Cardinalis Bonæ *in Pſalmodia c. 15. §. 6. & libr. 2. rerum liturgicarum c. 3.* Verum hanc doxologiæ formulam to-

Digitized by Google

totidem verbis ab Apoſtolis præſcriptam nusquam traditur; etſi fundamentum hujus doxologiæ in S. Literis inveniatur.

XXIX. Excommunicationis frequens in canonibus apoſtolicis mentio occurrit, quæ plerumque per ἀφορισμὸν deſcribitur, & imprimis laicis delinquentibus dictatur. Clericis enim delinquentibus καθαίρεσις in his canonibus pœnæ loco injuncta fuit, ita ut a fungendis ſacris miniſterii arcerentur, & ad laicorum ordinem redigerentur. Nonnunquam autem καθαίρεσις cum ἀφορισμῷ conjungebatur, ſicut canone 64. introeuntes in Synagogam Judæorum vel hæreticorum ad orandum & depoſitione & ſegregatione multantur. Qui canon canoni 25. contradicere videtur. Decernit enim ille canon, ut Epiſcopus vel Presbyter vel Diaconus fornicationis vel perjurii vel furti convictus deponatur, non item ſegregetur, cum Scriptura dicat; *non vindicabis bis in id ipſum.* Etſi autem excommunicationem ab ipſis eccleſiæ incunabulis uſitatam fuiſſe ex canonibus apoſtolicis quippe pſeudepigraphis probari non poſſit, ipſa tamen Scriptura docet, Apoſtolorum ætate pertinaces & incorrigibiles peccatores in excommunicationis pœnam incidiſſe, ut patet ex inceſtuoſo Corinthio 1. Cor. V, 5. & hæreticis Alexandro & Hymenæo 1. Timoth. I, 20.

XXX. Vigilias chriſtianas ætati apoſtolicæ originem debere tradit Caſſianus *lib. 3. c. 8. & 9.* cui non refragamur, ſi de vigiliis agatur, quas perſecutionis tempora exegerunt. Nam ob graviſſimas perſecutio-

 nes

Digitized by Google

nes cœtus antelucani inſtituebantur, qua occaſione etiam cerei & luminaria in cœtibus eccleſiaſticis adhibita fuerunt, qualia per diem tum temporis accenſa non fuerunt.

XXXI. Frequentem in primitiva eccleſia communionem Apoſtolorum aliorumque illius ævi fidelium exemplo probat Jeſuita Petrus de Seſmaiſon, cum Act. II, 42. de illis legatur, quod perſeveraverint in oratione & fractione panis. Contra Antonius Arnaldus in tractatu de frequenti communione ſtatuit, per intervallum 10. dierum ab aſcenſione Chriſti usque ad pentecoſten Apoſtolos alioſque fideles numero 120. ab euchariſtia abſtinuiſſe ut tremenda myſteria dignius celebrarent. Id autem Arnaldus ex eo probari poſſe arbitratur, quod Lucas rem illam Act. I, 14. narrans, dicat tantum eos perſeveraſſe in precibus nec quicquam de euchariſtia addat. Verum quam infirma ſit illa conſequentia, docet Petavius *libr. 3. de pœnitentia publica c. 17.* Nam etiam Lucas refert, Petro in vincula conjecto eccleſiam pro Petro ſine intermiſſione ad Deum oraſſe Act. XII, 5. Quis autem inde colligat, cum nulla mentio euchariſtiæ addatur, eccleſiam Hieroſolymitanam tum ab omni euchariſtiæ uſu abſtinuiſſe?

XXXII. Si genuina eſſent ſcripta canones apoſtolici, conſtitutiones apoſtolicæ, Clementis Romani epiſtolæ decretales, Dionyſii Areopagitæ opera, Prochori hiſtoria Johannis, Abdiæ hiſtoria apoſtolorum aliaque ejus generis monumenta, magna adhuc variorum circa baptiſmum, circa euchariſtiam, circa ſepultu-

turam, aliorumque rituum ſeges recenſenda eſſet. Verum cum ſcripta, quæ primo ſeculo aſſignari ſolent, pleraque ſint pſeudepigrapha, veri primi ſeculi ritus ex Scriptura Sacra novi fœderis addiſcendi erunt.

CAPUT V.

De

Hæreſibus primi ſeculi.

I.

De Hæreſiarchis ævi apoſtolici & apoſtolico proximi, ſeu primi & ſecundi ſeculi peculiarem diſſertationem ante annos octodecim edidi, ejusdemque diſſertationis appendicem ſeu ſupplementum ante annos duodecim adjeci. Et primi quidem ſeculi hæreſes in iſta diſſertatione ejusque appendice a Dositheo auſpicatus ſum, de quo varii Autores Pſeudo-Clemens, Tertullianus, Origenes, Euſebius, Pacianus, Epiphanius, Chryſoſtomus, Pſeudo-Chryſoſtomus, Hieronymus, Theodoretus, Vigilius Tapſenſis, Sophronius, Damaſcenus, Photius, Theophanes Cerameus, Theophylactus, Nicetas Choniates, Nicephorus, autor Chronici Samaritani ab Abrahamo Ecchellenſi in notis ad catalogum Hebed Jeſu allegatus, aliique varia & ea quidem minus inter ſe conve-

Digitized by Google

nientia tradiderunt. Poſſunt autem ea, quæ in ſpeciem pugnant, juxta Cotelerium *in notis ad conſtitut. apoſtol. libr. 6. c. 8.* levi negotio conciliari, ſi duo Doſithei hæreſiarchæ admittantur, quorum unus ante Chriſtum natum, alter poſt Chriſti ortum vixit. Idem Cotelerius de Philaſtrio obſervat, quod per errorem veteri Doſitheo tribuerit, quæ recentiori tribuenda erant, item de Theodoreto & Sophronio, quod minus accurate Doſitheum & Doſitheanos Simoni & Simonianis poſtpoſuerint, cum Doſitheus & Doſitheani præponi debuiſſent.

II. Alia circa ordinem Simonis Magi & Doſithei ſententia eſt Laurentii Cozzæ a Laurentio Ordin. Minor. Regularis Obſervantiæ Lectoris Jubilati, Diœceſis Viterbienſis Examinatoris Synodalis, & Sacræ Congregationis indicis Conſultoris, qui anno ſuperiori 1707. commentariorum ſuorum hiſtorico-dogmaticorum in libellum Auguſtini de hæreſibus partem primam Romanis typis divulgavit. Is enim primo ſtatim capite pag. 2. me hallucinatum opinatur, quod inter hæreſiarchas ævi apoſtolici non Simonem Magum, ſed Doſitheum in fronte collocaverim, cum tamen longa præſcriptione Simon Magus primum inter hæreticos primitivæ eccleſiæ locum teneat. Verum operæ pretium non eſt, ea de re multum litigare. Interim a meis partibus ſtant antiquiſſimi veterum hæreſeon Scriptores Hippolytus & Irenæus, ex quo ſua Hippolytum depromſiſſe non dubitat Dodwellus *diſſert. ad Irenæum p. 480.* ſive Irenæus in opere διαλέξεων pridem perdito hoc argumentum tractaverit, ſive Hippolytus, quæ de Do-

Doſitheo ſcripſit, ex ore differentis Irenæi exceperit. Imprimis autem in eo me exorbitaſſe Cozza ſtatuit, quod Doſitheum inter illos hæreſiarchas agmen ducere velim, qui poſt Chriſtum fuerunt. Atqui ipſe Cozza teſtimoniis a me allegatis convictus, diffiteri non poteſt, etiam poſt Chriſti adventum Doſitheum aliquem hæreſiarcham fuiſſe. Quid igitur impedit, quo minus hic Doſitheus inter hæreſiarchas ſeculi primi primum locum obtinere potuerit? Agnoſcit Clementem Romanum in recognitionibus & homiliis Simonem Magum pro Doſithei diſcipulo venditare. Cur autem Doſitheana ſecta Simonianam non antecedere potuerit, nullam plane cauſam, quæ ſit alicujus ponderis, a Cozza adductam video, etſi particulas *forte* & *videtur* vel decies repetat.

III. Quomodo uterque Doſitheus ratione temporis, dogmatum, dictorum & factorum accurate diſtinguendi ſint, definire non audeo. Sufficiat ſummam eorum, quæ vel de ſeniore vel de juniore Doſitheo referuntur, breviter recenſere. Doſitheum ergo Samaritanum ſe pro Chriſto a Prophetis prædicto venditaſſe, tradit Origenes *tract. 27. in Mattheum*, item *libr. 1. contra Celſum p. 44. & libr. 6. p. 282.* Quod dogma etiam ejus diſcipuli tenuerunt, quippe qui oraculum Moſaicum de magno Propheta excitando non in Jeſu Nazareno, ſed in Doſitheo impletum ſomniarunt, ut patet ex ſynodali decreto Eulogii Alexandrini apud Photium *biblioth. cod. 230.* Ex eodem ſynodali decreto patet, Doſitheum Prophetis & Judæ Jacobi filio minus

æquum

æquum fuiſſe, ſibi vero ipſi omnia vaticinia & divinitatem arrogaſſe, ſacros codices variis corruptelis adulteraſſe, eorumque loco alios libros portentoſos conſarcinaſſe, reſurrectionem negaſſe, mundum incorruptibilem, animam corruptibilem ſomniaſſe, & nullum aliud dæmonum genus quam idola ſtatuiſſe. Habita autem eſt illa Synodus non ſub Marciano, ut in Photii bibliotheca græca pariter & latina vitioſe legitur, ſed anno ſeptimo Mauritii ſeculo poſt Chriſtum natum ſeptimo, ut obſervavi *in diſſert. de hæreſiarch. ſect. I. p. 23.* Cujus conjecturæ me tanto minus pœnitet, quia poſtea, cum jampridem illa ſcripſiſſem, in Reineſii varias lectiones incidi, quæ *libr. 3. p. 353.* meam ſententiam confirmarunt.

IV. Quam ſuperſtitioſe Doſitheus circa ſabbathi cultum ſe geſſerit, refert Origenes *περὶ ἀρχῶν libr. 4. c. 2. & Philocalia c. I. p. 36.* Statuerunt enim Doſitheani, quod unus quisque quo habitu, quo loco, qua poſitione in die ſabbathi fuerit inventus, ita ad veſperam manere debeat, ſi ſedens, tota die ſedeat, ſi jacens, tota die jaceat. Idem *in commentario ad Johannem Tom. II. Orig. Huet. p. 219. 220.* Doſitheanos Magiſtri ſui libros circumtuliſſe, ejusque immortalitatem variis rumoribus jactaſſe refert. Quæ autor chronici Samaritani de Doſitheo refert, nempe quod textum Scripturæ Samaritanum corruperit, ſummus autem Pontifex nepotem ſuum Levi & alios decem miſerit, qui Doſitheum una cum adulterato codice ad ſe afferrent, tum Levi ejusque ſocii in hoſpitio abſentis

Do-

Doſithei vetulæ alicujus ſuaſu in piſcina aliqua laverint, & poſt illam lotionem repentina mutatione ad Doſithei hæreſin converſi fuerint, Pontifex autem ubi id comperit ira inflammatus, ſtatim aliquos miſerit, qui apoſtatas occiderent, & codicem flammis comburendum afferrent, ſed omnes uno Levi, qui occiſus eſt, excepto fuga elapſi fuerint, & poſtea induſium occiſi proprio ſanguine fœdatum una cum codice in arca recondiderint; nec ulli hoc cimelium niſi poſt exactum ſeptem dierum jejunium exhibuerint, Doſitheus autem in montem ſe contulerit, ibique deliteſcens fame & ſiti perierit, hæc inquam omnia, quæ ex Abrahami Ecchellenſis notis in catalogum Hebed Jeſu repetere placuit, meras redolent fabulas.

V. Refert Vigilius Tapſenſis *dialogo I. contra Arianos* ſub Athanaſii nomine ſcripto, Doſitheum & quoſdam alios veteres hæreſiarchas occaſionem dediſſe, ut qui diſcipuli hactenus dicti fuerant, Chriſtiani dicerentur. Cum enim veros inter & falſos Chriſti diſcipulos nulla eſſet diſcretio, & omnes diſcipuli ſive Chriſti ſive Doſithei, ſive Cephæ, ſive Theodæ, ſive Judæ cujuſdam, ſive etiam Johannis ſectatores uno diſcipulorum nomine cenſerentur, tunc Apoſtoli Antiochiam convenientes omnes diſcipulos novo nomine Chriſtianos appellarunt. Verum id veritati minus convenit, quod omnium Sectariorum diſcipuli promiſcuo diſcipulorum nomine confuſi fuerint, & neque inter ſemetipſos, nec a Chriſtianis diſtincti fuerint. Doſitheum a diſcipulo ſuo principatu dejectum eſſe refer-

Digitized by Google

tur in conſtitutionibus apoſtolicis *libr. 6. c. 8.* Idem narratur in recognitionibus apoſt. *libr. 2. p. 31. 32.* ubi refertur Doſitheum triginta diſcipulos pro numero dierum menſis, & mulierem quandam nomine Lunam in conſortio ſuo habuiſſe, deinde vero uni ex triginta illis defuncto Simonem ſurrogatum Lunam illam deamare & magiſtro ſuo derogare cœpiſſe, eamque ob cauſam aliquando virga fuiſſe correptum, cum vero virga per corpus Simonis tanquam per fumum tranſiiſſet, ſtupefactum in terram cecidiſſe & ipſum adoraſſe.

VI. Doſithei conterraneus & coætaneus *Simon Magus* oppido Samariæ Gittha prognatus præſtigiis ſuis magicis apud Samaritanos magnum ſibi nomen acquiſivit, omniumque ora in ſe convertit, ita ut non modo tenuioris fortunæ homines, ſed etiam in maximis dignitatibus conſtituti digito ipſum monſtrarent, dicentes : *hic eſt ἡ δύναμις τῦ Θεῦ μεγάλη, virtus Dei magna.* Ita enim oculos & animos ipſorum faſcinaverat, ut aliquid humano majus in ipſo animadvertere viderentur. Contigit autem, dum Philippus evangelium in urbe Samaria prædicaret, nec pauci civium relicto Simone Philippi concionibus adhærerent, ut etiam Simon Magus accepto baptiſmi ſigillo Chriſtianis adderetur. Sed nova hæc quam iniit, vel faltem præ ſe tulit, vita adeo diuturna non fuit, ut avaritiæ & ambitionis ſtimulis agitatus ſtatim ad vomitum redierit, & poteſtatem Spiritus S. chariſmata conferendi oblata Apoſtolis pecunia ambiverit, quo facto graviſſimam Petri cenſuram incurrit. Et hæc quidem

ex

ex Sacra Scriptura de Simone Mago conſtant Actor. VIII, 5.

VII. Si Tertulliano fides *libr. de anima c. 34.* Simon Magus eadem pecunia, qua Spiritum S. licitari auſus fuerat, ex loco publicæ libidinis ſcortum redemit. Hoc Simonis Magi ſcortum nonnulli Selenen, alii Lunam, plerique Helenam appellant. Celſus apud Origenem *libr. 5.* cum Helena Helenum conjungit, cum ait, *Simonianos Helenam, vel Præceptorem Helenum venerari* quod juxta Spencerum *in notis ad h. l.* jocandi cauſa ab ipſo dictum eſt, quaſi Helena, quam Simon Magus circumduxit, & vates ille antiquus Helenus & nomine & arte convenirent. Cæterum quomodo hæc Helena, quam Simon primam animi ſui conceptionem & intentionem appellavit, a primo Patre ſuo Simone egreſſa, & ad inferiora lapſa, cum angelos mundi opifices creaſſet, ab iisdem detenta, in varia muliebria corpora transmigraverit, & Trojani belli tempore illa ipſa Helena fuerit, quæ Trojanis perniciem attulit, & quomodo Simon ut ovem illam perditam quæreret, eamque ab angelicis poteſtatibus liberaret, & per ſui cognitionem univerſo generi humano ſalutem afferret, forma fallendis angelis idonea deſcenderit, ex Irenæo, Theodoreto & aliis repetere ſuperſedeo. Cujusmodi autem myſteria ſub iſta Helenæ hiſtoria occultari putet Bolducius Ordinis Capucinorum in tractat. *de eccleſia poſt legem c. 5. & 6.* dixi *in appendice ad diſſert. de hæreſiarch. p. 5.* Alia ænigmata in hiſtoria Simonis Magi & Helenæ quærit & explicat Joh.

Digitized by Google

Henricus Horbius in diſputatione philoſophica de ultima origine hæreſeos Simonis Magi.

VIII. Varias contra Deum blaſphemias evomuiſſe Simonem Veteres teſtantur. Quales autem illæ fuerint, non omnes plane per omnia conſentiunt. Et Epiphanius quidem refert *hæreſ. 21.* Simonem Helenæ ſuæ epitheton Spiritus S. ſibimet ipſi autem nullum plane tribuiſſe, quod ab Epiphanio dictum Petavius *in not. ad h. l.* miratur, cum Simonem tot nomina habuiſſe alii prodiderint. Certe apud Hieronymum *in c. 24. Matthæi* dicit Simon: *ego ſum ſermo Dei, ego ſpecioſus, ego Paracletus ego omnipotens, ego omnia Dei.* Idem ſe in Samaria ut Patrem deſcendiſſe, in Judæa ut Filium, in reliquis gentibus ut Spiritum S apparuiſſe gloriatus eſt, ut Irenæus *libr. I. c. 20. adverſus hæreſ.* teſtatur, ubi & hoc addit, quod Simon ſe ſublimiſſimam virtutem dixerit, h. e. eum qui ſit ſuper omnia Pater, & ſuſtinere ſe quocunque nomine vocari. Conferatur etiam Irenæus *libr. 2. c. 9.* ubi dicit: Simonem Magum dixiſſe, *ſemet ipſum eſſe ſuper omnia Deum.* Idem Simon juxta Auguſtinum *de hæreſ. c. 1.* dixit, ſe in monte Sinai legem dediſſe in Patris perſona Judæis, tempore Tiberii in Filii perſona putative apparuiſſe, poſtea in linguis igneis ut Spiritum S. ſuper Apoſtolos veniſſe. Hinc ergo quærit Petavius, ut paulo ante dictum eſt, quid velit ſibi Epiphanius cum negat, Simonem ullam ſibi appellationem indidiſſe, qui tamen omnia trium Perſonarum nomina ſibi vindicavit, & ſe ſublimiſſimam Dei virtutem profeſſus eſt? Re-

Digitized by Google

Reſpondet Cotelerius *not. ad græc. monument. Tom. I. p. 763.* Simonem quidem Magum Helenæ peculiarem appellationem tribuiſſe, ſibi vero generalem magnæ virtutis Dei, adeo ut cum certa & determinata multa nomina & epitheta daret Helenæ, ſibi nullum definiret, ſed infinita aſſumeret. Nullum enim determinatum nomen ſibi dabat, qui ſe omnibus parem cenſebat.

IX. Hanc Cotelerii ſententiam a me in diſſertatione de hæreſiarchis adoptatam improbat doctiſſimus Wormius *c. 2. de Sabellianiſmo p. 55.* Poſtquam enim verba mea cum aliquo elogio allegavit, ſubjicit: *erudita fateor hæc conjectura, ſed non accurate tamen docet id quod hac re Simon voluit.* Doceat igitur accuratius, quid Simon ſibi voluerit. Scilicet non credit erraſſe Epiphanium, ſed cauſam cur nullo Simon ſe appellarit nomine, non aliam arbitratur, quam ut eo citius Deum ſe eſſe Judæis & Gentibus perſuaderet. Hanc ejus intentionem fuiſſe confirmat ex eo, quod Judæi nullum Deo nomen dari poſſe aut debere ſtatuerent. Verum hanc Viri doctiſſimi ſententiam, ut ingenue fatear, pro imbecillitate mei ingenii non ſatis capio. Relinquitur enim adhuc ſcrupulus, cur Epiphanius Simonem nullum ſibi nomen indidiſſe dicat, cum tamen abunde conſtet, quod Simon & ipſe ſibi varia nomina impoſuerit, & ab aliis ſibi imponi paſſus fuerit. Si cum Viro doctiſſimo negemus erraſſe Epiphanium, qui nullum nomen a Simone affectatum memorat, non poſſumus non Irenæum, Auguſtinum, Hieronymum & alios erroris arguere. Quamobrem illa

Digitized by Google

Patrum loca non melius conciliari poſſe puto, quam ſi dicamus, Simonem Magum nullum certum & determinatum nomen affectaſſe, interim tamen pro ſua ſublimitate ſe omnibus qualiacunque eſſent nominibus parem cenſuiſſe.

X. Sunt viri quidam docti, qui Simonem Magum divinos honores affectaſſe plane negant. *Per antiquorum animos iſta pervaſit opinio, Simonem in Sanctisſimam Dei Opt. Max. Majeſtatem involaſſe tentatis omnibus, ut pro ipſo Numine coleretur*, ait doctisſimus Basnagius *exercit. hiſtor. critic. ad annal. Baronii p. 105. ſeqv.* ubi hanc inolitam multorum animis ſententiam eradicare conatur. Quem in finem ſanctiſſimi Martyris Irenæi autoritatem ante omnia elevat, eumque in hac cauſa velut inteſtabilem reddere conatur. Cum enim hic venerandæ antiquitatis Scriptor in errore illo verſatus fuerit, ut Chriſtum usque ad quinquageſimum ætatis ſuæ annum vitæ ſuæ telam produxiſſe ſibi perſuaſerit, ex eo Basnagius non incommode ſe inferre poſſe putat, etiam in hiſtoria Simonis Magi Irenæo nullam fidem adhibendam eſſe. At nimis inhumanum eſſet, tanto eccleſiæ Patri ob unum alterumve hiſtoricum erratum omnem ſtatim fidem denegare. Eſto Clementis Romani conſtitutiones de affectata Simonis deitate, ut & de ſtatua ipſi tanquam Deo ſancto poſita, de qua poſtea pluribus agemus, mutas eſſe. Sed quid tum? Sufficit alios fide digniores, & in his Irenæum ac Juſtinum, affectatam illam Simonis deitatem ſatis aperte prodere. Eſto, quod ulterius Vir doctisſimus objicit,

Phi-

Philaſtrium referre de Simone, quod dixerit *ſe eſſe* (non ipſum ſummum Deum, ſed) *virtutem quandam Dei, quæ eſſet ſupra omnes virtutes.* Sed quid obſtat, quo minus idem, qui ſe ſupremam Dei virtutem jactavit, etiam pro ipſo Deo ſe haberi voluerit? Tertullianus *de præſcript. c. 46.* dicit de Simone: *auſus eſt ſummam ſe dicere virtutem, id eſt ſummum Deum.* Eſto Damaſcenum ſcribere, quod Simon ſe & Samaritanorum Patrem & Judæorum Meſſiam prædicaverit. Id vero Basnagio obeſſe potius, quam prodeſſe credo. Patet enim ex his Damaſceni verbis, quod Simon Magus non tantum temporalem Meſſiam & Regem Judæorum agere voluerit, ſed ipſam quoque divinitatem tanquam Pater Samaritanorum affectaverit. Epiphanius de Menandro Simonis Magi diſcipulo & ſucceſſore refert, quod a dogmatibus Magiſtri ſui non diſſenſerit, niſi quod ſe anteceſſore ſuo majorem jactavit. Atque hinc novum Viro doctiſſimo argumentum naſcitur, quod Simon Magus eousque inſaniæ non proceſſerit, ut Deus Summus videri voluerit. Quomodo enim Menander Simone Mago major eſſe potuiſſet, ſi ille Summus Deus fuit? aut quis unquam aliquem Summo Deo majorem ſomniavit? Certe totum illud Simonis & Menandri certamen ſtultorum fuit. Neque tamen inde concludi poteſt, quod omnia ficta ſint, & Simoni Mago per calumniam aſperſa, quæ de affectata ejus divinitate memorantur. Quis negat Cajum, Domitianum, & alia hujusmodi monſtra divinitatem affectaſſe, etſi eorum fatuitatem & inſaniam omnes ſanæ mentis homines cognoverint? Quando enim

enim impii homines juſto Dei judicio excœcantur, nihil tam abſurdum & ab omni ratione alienum eſt, quod non animo concipiant, vel blaſphemo ore effutiant. Talis Satanæ furor Simonem Magum, talis deinde etiam Menandrum corripuit, qui ſe eſſe dicebat, quicquid Simon ſe dixerat, ut Tertullianus *de præſcript. c. 46.* teſtatur. Fidem pæne ſuperat ejusmodi inſania, non diffiteor, ſed ita evenire ſolet, cum homines inſania certare incipiunt, ſicut Simon Magus cum Menandro inſania certavit, dum ille, poſtquam ſemel magicis ſuis artibus magnos ſibi applauſus excitaverat, ambitionis œſtro incitatus acquieſcere nolebat, donec ſummus Deus haberetur, hic vero Simone Mago non inferior, imo ſi Epiphanio credimus, ſuperior eſſe contendebat. Etſi fatendum ſit, quantum ad Menandrum attinet, quod Theodoreto teſte non ſe primam virtutem & potentiam eſſe dixerit, quippe quam a nemine cognoſci poſſe dixit, ſed ſe a prima potentia miſſum prædicaverit. Quæ Theodoreti relatio novam rationem Clariſſimo Baſnagio ſuppeditat, cur ſtatuat, quod Simon Magus ad divinos honores non adſpiraverit. *Quis non hinc legitime colligat*, inquit Basnagius, *Simonem pro ſummo Deo non fuiſſe habitum a ſuis Diſcipulis, quibus probe notus fuit?* Reſpondeo, Simon Magus diſcipulis quidem ſuis probe notus erat, quibus tamen a totius hujus ſcholæ magiſtro Diabolo dementatis ignotus videbatur. Denique improbabile judicat Basnagius Simonem Magum, qui ante baptiſmum ſuum & aggregationem ad eccleſiam chriſtianam contentus erat elogio potentiæ Dei magnæ

poſt

poſt baptiſmum ſuum ſubliniores divinitatis gradus ſibi ædificare voluerit. Verum quale flagitii genus nimium fuiſſet homini, quem etiam poſt baptiſmum execranda impietate conſtrictum Petrus cognoſcebat? Nihil ergo obſtare video, quo minus Simonem affectatæ divinitatis reum agnoſcamus, & cum Tertulliano *de præſcription. c. 46.* dicamus, quod *auſus fuerit ſe dicere ſummam virtutem i. e. ſummum Deum;* vel cum Irenæo *libr. I. cap. 20.* quod *ſe ſublimiſſimam virtutem eſſe dixerit, hoc eſt eum, qui ſit ſupra omnia Pater.*

XI. Quæ pro tuendo Simone Mago Godofredus Arnoldus in hiſtoria ſua eccleſiaſtica protulit, ad examen vocare omnia nimis longum eſſet. Unde tantum paucula notamus. Inter alia dicit: Ihme ſelbſt (Simoni Mago) giebt man folgende greuliche Lehren Schuld / wiewol meiſtens auf Treu und Glauben derer / die lange nach ihm gelebet haben / und ſelten recht übereinſtimmen. So gar / daß man bald bey dieſer erſten Secte ſiehet / wie ein ieder nach ſeinen eigenen Einfällen ſolchen Leuten die ſchrecklichſten Sachen ſchuld gegeben / daran jene wol nicht gedacht haben / *Part. I. libr. I. c. 4. §. 4.* Ubi breviter obſervamus, non mirandum eſſe, ſi veteres eccleſiæ Patres in deſcribendis hæreticorum deliriis non ſemper inter ſe conveniant, nec ex illo diſſenſu ſtatim concludi debere, quod veterum hæreticorum dogmata non fideliter referant, ſed quisque pro lubitu iis nunc hæc nunc alia dogmata per mendacium & calumniam affingat. Diſſenſus enim ille Patrum inde naſcitur, quod ipſi hæretici ſuis

Dæmoniorum doctrinis non ſemper tanta conſtantia adhæreant, ut eandem ubique earum formam exhibeant. Accedit, quod multi hæreticorum diſcipuli Magiſtrorum ſuorum placitis non ita addicti ſint, ut non ſubinde in illis unum atque alterum mutare audeant. Quid ergo mirum antiquos eccleſiæ Patres in delineandis veterum hæreſium portentis non ſemper & ubique conſentire, ſed illorum relationes nonnunquam diſſonas deprehendi, dum unus forte priorem, alter poſteriorem hæretici ſententiam, unus forte ipſius magiſtri, alter alicujus diſcipuli deliria recenſet? Quin etiam Arnoldus nonnunquam diſſenſum fingit, ubi nullus eſt. Nam hiſtoriam de Helena Simonis ſcorto ſuſpectam facturus ait: ja andere machen gar einen Mann Helenum daraus. Quis vero Patrum Helenam in virum transformavit? nullus certe, ſed tantum Celſus Chriſtiani nominis calumniator per jocum Helenæ præceptorem Helenum adjunxit, ut paulo ante dictum eſt. Quamobrem ex iſto Celſi Heleno male Arnoldus infert, ea omnia quæ veteres Scriptores de Simonis Helena retulerunt, Theodoreti hæreticis fabulis annumeranda eſſe, quod in Theodoretum ſcomma aptius forte ad eccleſiaſticas & hæreticas Arnoldi hiſtorias applicari poſſet.

XII. Auguſtinus *in libello de hæreſibus c. 1.* de Simone refert, quod ſe Jovem credi voluerit, & meretricem ſuam Helenam ſeu Selenen Minervam. Addit, quod imagines & ſuam & ſociæ ſuæ diſcipulis adorandas præbuerit, quas & Romæ tanquam Deorum ſimulacra publica conſtituerit. Nec primus eſt Augu-

ſti-

Digitized by Google

ſtinus, qui imaginum illarum mentionem fecit. Irenæus enim dicit de Simonianis, quod Simonis habeant imaginem factam ad figuram Jovis, & Selenes in figura Minervæ, quas imagines etiam ab iis adorari addit. Epiphanius autem *hæreſ. 21.* tradit, quod Simon Magus has imagines ſuis diſcipulis adorandas tradiderit. Et Cozza quidem in ſuis *ad Auguſtini libellum de hæreſibus commentariis p. 6.* veroſimile eſſe dicit, ab initio Simonem tradidiſſe diſcipulis ſuis prædictas imagines aut in metallo ſculptas, aut in parva tabella depictas, ut ſecum deferrent, poſtea vero factum eſſe, ut publicæ ſtatuæ illis erigerentur & adorarentur. His imaginibus Simonis & Helenæ odores incenſos, & ſacrificia oblata refert Euſebius *libr. 2. hiſtor. eccleſ. c. 13.* Theodoretus *hæretic. fabul. libr. 1. c. 1.* & alii.

XIII. Imprimis celebris eſt ſtatua Simoni Mago erecta, cujus Juſtinus Martyr in apologia ſecunda, quam Euſebius rectius primam nominat, meminit, dum dicit, poſt Domini in cœlum aſcenſum homines quosdam a Satana immiſſos eſſe, qui ſe Deos eſſe dicerent, & quos Romani maximis honoribus affecerunt. Ex his fuiſſe ait Simonem Samaritanum, qui cum per Dæmonum operationem multa ſtupenda prodigia feciſſet, Deus habitus eſt, & ſtatua illi perinde ut Deo poſita in inſula Tiberina inter duos pontes cum hac inſcriptione: *Simoni Deo Sancto.* Confirmat hanc relationem Irenæus *libr. 1. c. 20.* ubi Simonem Magum ob artem magicam a Claudio Cæſare ſtatua honoratum aſſerit. Ejusdem meminit Tertullia-

Digitized by Google

nus *in apologet. c.13.* ut alios veteres taceamus. Memini autem me *in diſſertatione de hæreſiarch. p.27.* de hujus relationis fide dubitaſſe & ſtatuiſſe, quod hæc Juſtini Martyris narratio extra omnem dubitationis aleam poſita minime videatur. Videtur enim admodum probabilis conjectura virorum doctorum, qui ex marmorea baſi Romæ A. C. 1574. effoſſa colligunt, *Semoni Sanco Deo Fidio* conſecratam fuiſſe illam ſtatuam, quam Juſtinus Martyr Romanæ linguæ non adeo peritus Simonis Magi nomine notatam ſibi aliisque perſuaſit. Adduxi in eam rem Deſiderium Heraldum *not. ad Tertulliani apolog. c.13.* Voſſium *libr. I. de idol. c.12.* Salmaſium *in notis ad Spartianum*, Valeſium *in notis ad Euſeb. libr. 2. hiſt. eccleſ. c.13.* & Spanhemium *de Petri in urbem Romam profectione p.149.* His ſubſcribere Ittigium *de hæreſiarchis ævi apoſtolici ſect. 1. cap. 2. num. 6.* obſervat Cozza *in commentario ad Auguſtinum de hæreſibus nuper edito c. 1. p. 6.* Non diffiteor. Subſcribo illi virorum doctorum conjecturæ. A qua me aliosque diſſentientes dimovere conatur doctus hic Franciſcani Ordinis Scriptor, dum ex Baronio *ad A. C. XLIV. 55.* probare conatur, ſtatuam a Juſtino memoratam non Deo Sanco Fidio, ſed Simoni Mago tanquam Deo Sancto poſitam fuiſſe. Obſervat enim Baronius Juſtinum ſtatua aliqua Semonis Sanci Dei Fidii non facile decipi potuiſſe, cum plures ille in urbe Roma ſtatuas habuerit, quæ Juſtino Martyri incognitæ non eſſe potuerunt. Animadvertit quoque Juſtinum Martyrem in gentilium Philoſophia non minus quam Theologia egregie excultum & apprime eruditum fuiſ-

fuiſſe, diuque Romæ verſatum dubio procul probe exploraſſe, quæ non in angulo & coram ignaris ſed coram ipſo Imperatore ejusque Filiis & univerſo Senatu Romano de Simone Mago propoſuit. Quo argumento etiam utitur Henricus Hammondus *diſſert. I. de jur. epiſcopal. c. 9.* ubi negat, quod Juſtinus Martyr tanquam homo externus & latinæ linguæ non admodum peritus imponi ſibi paſſus fuerit, ut caligantibus oculis Simonem pro Semone, & Deum Sanctum pro Sanco Deo Fidio legerit, & Imperatori etiam Romano obtruſerit, qui ſine dubio compertiſſimi mendacii reum illico arguiſſet, nec eundem denuo errorem Tertulliano homini nec externo nec civitatis & linguæ latinæ imperito, ut & aliis Romanæ eccleſiæ Scriptoribus errandum porrexiſſet. Prolixius hanc cauſam tuetur Petrus Halloixius *Tom. II. illuſtr. eccleſ. oriental. Scriptor. p. 382. ſeq.* item Lælius Biſciola *horar. ſubciſ. libr. 12. c. 8.* Attamen etiam ſunt inter eruditos, qui hanc quæſtionem in ambiguo relinquunt. Johannes enim Ludovicus de la Cerda *in notis ad Tertulliani apologet. c. 13.* poſtquam Juſtini Martyris relationem de ſtatua Simoni Sancto Deo poſita retulerat, addit: *an hæc ſit inſcriptio Simonis Magi, an hi Patres decepti fuerint Semone Sango, in dubio relinquimus propter autoritatem Heraldiſtarum.* E quibus verbis colligi poteſt, prævaluiſſe tum, cum Cerda illa ſcriberet, ſententiam Heraldi, quem cum Voſſio, Salmaſio, Valeſio & Spanhemio Juſtinum Martyrem in Simonis Magi ſtatua erraſſe paulo ante dixi, cujusmodi Heraldiſta fuit etiam Petrus Ciaconius *in opuſcul. ante expoſit. columm. Trajani,*

Thomas Milles *not. ad Cyrilli Hieroſolym. catecheſ. 6. c. 3.* Reineſius *in ſyntagm. inſcript. p. 2.* Petavius *not. ad Epiphanii hæreſ. 21.* Antonius van Dale *in diſſertatione de ſtatua Simoni Mago, ut prætenditur erecta*, ut alios taceam.

XIV. Me quod attinet, adhuc eorum ſententiæ ſubſcribo, qui Simonem Magum, cum Semone Sanco vel Sango Deo Fidio a Juſtino Martyre confundi ſuſpicantur. Quæ confuſio tanto facilius fieri potuit, ſi forte in illa ſtatua, quam Juſtinus legit, Simoni pro Semoni lectum fuit, ſicut nonnunquam Mircurius in antiquis inſcriptionibus pro Mercurius legitur. Equidem negari non poteſt, magnam eſſe inter priſcos Patres Juſtini Martyris autoritatem, nec contemnendam eruditionem. Nec locus hic eſt ſuſpicioni alicujus doli, imprimis cum ipſum Imperatorem & ejus Filios Cæſares, & Senatum in ſua apologia compellet, quos falſa narratione circumvenire voluiſſe præſumi non poteſt. Veruntamen facile fieri potuit, ut Juſtinus Martyr credulitate ſua & nominum ſimilitudine deceptus ſtatuam Semonis Sangi Dei Fidii Sabinorum Dei Simoni Mago poſitam fuiſſe ſibi perſvaderet. Homo fuit Juſtinus, nec humani aliquid ab ipſo alienum eſſe putandum eſt. Nec cogitari debet, quia Juſtinus Martyr non una tantum vice, ſed ſemel iterumque ſtatuæ Simoni Mago poſitæ tam cordate meminit, ut ſine ulla formidine oppoſiti & contradictionis metu illa proferat, cum hac in re falli non potuiſſe. Et quamvis nonnulli urgeant, quod Juſtinus hanc ſtatuam Simonis Magi ipſi Imperatori Antonino Pio & Filiis Cæſaribus

&

Digitized by Google

& Senatui Romano objecerit, & ut dejiceretur, poſtulaverit, *quod ſane*, ut Halloixius Jeſuita loquitur, *non feciſſet niſi rem prius accurate examinaſſet. Quis enim*, pergit, *non dicam Philoſophus, & tanta quanta ille fuit autoritate, ſed quis homo alicujus mentis & frontis audeat coram Imperatore, & in ipſa urbe Roma, ubi res ea fit & examinari poſſit, aliquid momenti cujuſpiam proferre tanquam certum, quod minime exploratum habeat?* fallentur tamen quotquot omnia certa & accurate explorata eſſe credent, quæ Juſtinus Martyr coram ipſo Imperatore in ſua apologia diſſeruit. Nam in eadem apologia Juſtinus refert, quod Ptolomæus Ægypti Rex ab Herode Rege propheticorum librorum copiam ſibi fieri petierit. Num ergo Jeſuita Halloixius contendet, Regem Ægypti Ptolomæum a Judæorum Rege Herode per Legatos ſuos propheticorum librorum copiam petiiſſe, quia Juſtinus Martyr in ſua apologia ad Imperatorem & Senatum Romanum id aſſeruit, quod ſane non feciſſet, niſi rem prius accurate examinaſſet. Atqui tantus eſt iſte ſive parachroniſmus, ſive metachroniſmus, ut Caſaubonus cum iſta in Juſtino legeret, oculis ſuis vix crederet. Novi quidem virum quendam doctum huic Juſtini loco medicam manum adhibere, dum ſuſpicatur Juſtinum ibi non ſcripſiſſe: τῷ τῶν Ἰουδαίων τότε βασιλεύοντι Ἡρώδῃ, ſed τῷ τότε βασιλεύοντι ἱερεῖ, *regenti tum Sacerdoti*, i. e. Eleazaro ſummo Judæorum Pontifici, qui & Regis inſtar fuit; qua ratione etiam ſequentia verba corrigi oporteret, & pro verbis ὁ μὲν βασιλεὺς Ἡρώδης, poni: ὁ μὲν βασιλεύων ἱερεὺς quarum lectionum in nullis ſive impreſſis ſive manuſcri-

ſcriptis quod ſciam codicibus veſtigia comparent. Si ergo Juſtinus circa hiſtoriam Regis Herodis ab ætate ſua non adeo remoti in apologia ſua aberrare potuit, cur non in eadem apologia circa ſtatuam Simonis Magi cæcutire potuerit?

XV. Poſt Juſtinum Martyrem etiam Irenæus ſtatuam Simonis Magi memorat. Verum is longe cautius de illa ſtatua loquitur. Cum enim Juſtinus eam ita deſcribat, ac ſi ſua ætate adhuc erecta ſtetiſſet, unde eam a Romanis aboleri cupit, Irenæus contra tantum ex rumore & fama de illa ſtatua verba facit: *ſub Claudio ſtatua honoratus eſſe dicitur propter magicam.* Præterea Irenæus innuere videtur, quod Simoni Mago non tam ob opinionem divinitatis, quam ob excellentiam in artibus magicis ſtatua poſita fuerit, ſicut alias viris de publico bene meritis ejusmodi honor conferri ſolebat. Tertius ex antiquitate teſtis, qui pro ſtatua Simonis Magi adduci ſolet, eſt Tertullianus, qui *in apologetico c. 13.* Simonem Magum *ſtatua & inſcriptione Sancti Dei inauguratum* dicit, quod dubio procul ex Juſtino Martyre mutuatus eſt. Hunc deinde ſecuti Euſebius *libr. 2. hiſt. eccleſ. c. 13.* Cyrillus Hieroſolymitanus *catech. 6. c. 9.* & alii, quos inter Theodoretus *libr. I. hæretic. fabul. c. 1.* ſtatuam hanc neſcio unde æneam efformat. Quando autem Auguſtinus *de hæreſ. c. 1.* Simonem Magum ſuas & Helenæ ſuæ imagines Romæ tanquam Deorum ſimulacra publica conſtituiſſe dicit, Laurentius Cozza his verbis etiam ad illam ſtatuam alludi cenſet, quæ Romæ ſub Claudii imperio Simoni Mago decreta dicitur, & a Juſtino Martyre me-

memoratur. Verum illa Auguſtini verba neque cum ipſa rei veritate conveniunt, neque ad verba Juſtini Martyris alludunt, cum Auguſtinus non de una, ſed de duabus imaginibus loquatur, quas non Imperatoris ſed ipſius Simonis autoritate Romæ conſecratas narrat, quod Simoni conceſſum fuiſſe nemo temere crediderit. Ex his autem, quæ dicta ſunt, patet, ſtatuam, quam Juſtinus Martyr Simoni Mago poſitam ſcripſit, non eſſe adeo firmam, ut contra eam impugnantes conſiſtere valeat. Cogitet etiam Baronius, ſi Simon Magus, ut ipſe ſuſpicatur, impoſtor ille fuit, quem Joſephus *antiquit. libr. 18. c. 5.* Samaritanos in monte Garizim congregaſſe, & Pilati exercitu profligatum cum ſuis aufugiſſe refert, an credibile ſit, tali impoſtori ſtatuam a Romanis poſitam fuiſſe.

XVI. Imprimis etiam cum hac Simonis ſtatua, & divinis honoribus male conciliari poſſunt, quæ de magico ejus in aerem volatu, & præcipiti lapſu referri ſolent. Quis enim credat, Simoni Mago poſt mortem tam horrendam ſtatuam cum inſcriptione Dei Sancti Romæ erectam fuiſſe, aut ſi ſtatua Simonis Magi ante ejus mortem Romæ erecta fuit, eam usque ad Juſtini Martyris ætatem in urbe illa inviolatam manſiſſe? etſi non deſint, qui utrumque credunt, dum & ſtatuam Simoni Mago poſitam, eamque adhuc Juſtini ævo divinis honoribus excultam aſſerunt, & tamen etiam impio huic hæreſiarchæ tandem idem contigiſſe tradunt, quod Icaro illi apud Suetonium *Neron. c. 12.* accidit, qui in cœlum volaturus *primo ſtatim conatu*

Digitized by Google

juxta cubiculum decidit, *ipſumque* (Imperatorem) *cruore reſperſit*. Sed aliis hæc non immerito ἀσύστατα videntur.

XVII. Cæterum tragicus ille, qui vulgo perhibetur, Simonis Magi exitus, non minus quàm publicus ejus cultus ſuſpectus eſt. Silent de tragico hoc caſu Juſtinus Martyr, Irenæus, Tertullianus, & Euſebius. Alii Scriptores, qui tragicum illum Simonis exitum commemorant, in circumſtantiis non leviter diſſentiunt. Arnobius *libr. 2. adv. gent. p. 50. Viderant*, inquit, *currum Simonis Magi*, *& quadrigas igneas Petri ore difflatas*, *& nominato Chriſto evanuiſſe. Viderant*, *inquam*, *fidentem Diis falſis*, *& ab eisdem metuentibus proditum*, *pondere præcipitatum ſuo*, *cruribus jacuiſſe præfractis*, *poſt deinde perlatum Brundam cruciatibus & pudore defeſſum ex altiſſimi culminis ſe rurſum præcipitaſſe faſtigio.* Philaſtrius *de hæreſ. c. 29.* ab Angelo percuſſum Simonem narrat. Ambroſius *in hexaemero libr. 4. c. 8.* Simonis caſum his verbis delineat: *Petrus Simonem alta cœli magico volatu petentem diſſoluta carminum poteſtate dejecit & ſtravit.* Cyrillus Hieroſolymitanus *catecheſ. 6. illuminat. c. 9.* refert, Simone dæmoniorum vehiculo in aërem ſublato, Petrum & Paulum in genua provolutos effeciſſe, ut Deus ille putatitius in terram dejiceretur ad inferos deprimendus. Severus Sulpitius Simonis Magi noviſſima his delineat verbis *libr. 2. hiſtor. ſacr. c. 41. Etenim tum illuſtris illa adverſus Simonem Petri ac Pauli congreſſio fuit: qui cum magicis artibus*, *ut ſe Deum probaret*, *duobus ſuffultus dæmoniis evolaſſet*, *orationibus Apoſtolorum fugatis dæmo-*

Digitized by Google

dæmonibus, delapſus in terram, populo inſpectante diruptus eſt. Clemens Romanus *conſtit. apoſtol. libr. 6. c. 9.* Simonem in hoc lapſu vehementi caſu eliſum coxam & extrema pedum fregiſſe narrat. Egeſippus *libr. 3. de bello judaico c. 2.* fingit Simonem Magum ad preces Petri implicatis remigiis alarum, quas ſumſerat, corruiſſe, & fracto debilitatoque crure Aritiam conceſſiſſe, atque ibi mortuum fuiſſe. Juxta Nicetam Choniatem *in Theſauro libr. 4. c. 1.* Simon Magus in caput collapſus viam cerebro conſperſit. Walafridus in carmine de Petro apud Caniſium *libr. 6. antiq. lect. pag. 659.* canit:

Inſuper & magicum falſi phantaſma Simonis,
Funditus evacuans, tetras detruſit in umbras,
Romanum vulgus ſolvens errore vetuſto,
Qui precelſa rudis ſcandit faſtigia turris,
Atque coronatus lauri de fronde volavit:
Sed mox ætherias dimittens furcifer auras,
Cernuus ad terras confractis oſſibus ambro
Corruit, & Petro ceſſit victoria bello.

In Marcelli conflictu S. Petri & Simonis Magi, quem dedit Florentinius in Hieronymi Martyrologio *pag. 109. & 110.* hæc leguntur: *Paulus ait Petro: celerius fac, quod facturus es. Et aſpiciens contra Simonem Petrus, dixit: Adjuro vos angeli Satanæ, qui eum in aera fertis ad decipienda hominum infidelium corda per Deum Creatorem omnium, & per Jeſum Chriſtum, ut eum ex hac hora jam non feratis, ſed dimittatis; & continuo dimiſſus cecidit in locum, qui Sacra Via dicitur, & in quatuor partes fractus quatuor ſilices adunavit, qui ſunt ad*

teſtimonium victoriæ Apoſtolorum usque in hodiernum diem. Abbo Monachus *in ſerm. de fundament. & increment. chriſtianitat. apud Dacherium Tom. 9. Spicilegii* dicit, quòd Simon Magus immundis ſpiritibus ſe vehentibus cœperit pervolare, Paulus orare, Petrus Satanæ imperare, & Magum volantem præcipitare. Unicum adhuc ex plurimis, quæ adduci poſſent, locum de horrendo Simonis interitu placet adducere ex Auguſtino. Sic ergo ille *ſerm. III. de Petro & Paulo Tom. X. fol. 1223. edit. Baſileenſis* inquit: *Cum Simon ſe Chriſtum diceret, & tanquam filium ad Patrem aſſereret volando ſe poſſe conſcendere, atque elatus ſubito magicis artibus volare cœpiſſet: tunc Petrus fixis genibus precatus eſt Dominum, & precatione ſancta vicit magicam levitatem. Prior enim aſcendit ad Dominum oratio quam volatus, & ante pervenit juſta petitio, quam iniqua præſumptio. Ante, inquam, Petrus in terris poſitus obtinuit quod rogavit, quam Simon perveniret in cœleſtia, quo tendebat. Tunc igitur Petrus velut vinctum illum de ſublimi aere depoſuit, & quodam præcipitio in ſaxo elidens ejus crura confregit. Et hoc in opprobrio factum illius eſt, ut qui paulo ante volare tentaret, ſubito ambulare non poſſet: & qui pennas aſſumpſerat, plantas amitteret.* Patet autem ex his teſtimoniis, quantum Scriptores in deſcribendo Simonis Magi interitu (quem Iſidorus Peluſiota *libr. ep. 13.* θάνατον πολυθρύλητον, ſeu mortem multorum ſermonibus celebratam nominat) differant. Alii ipſum a ſolo Petro, alii a Petro & Paulo dejectum tradunt, alii cum alarum remigio, vel quadrigis igneis, vel ope dæmo-

monum ſubvectum & ſuffultum memorant, alii ipſum coxam vel crura fregiſſe, alii etiam plantas amiſiſſe, alii diſruptum, alii eliſo capite enecatum, alii ab Angelo percuſſum referunt.

XVIII. Num vero forte in ipſa quoque Scriptura horrendus Simonis Magi interitus deſcribitur, cum Paulus 2. Theſſ. II, 8. impium revelandum, & Spiritu oris Domini interficiendum prædicit? Ita ſane Hugo Grotius ſtatuit *in commentatione ad loca quædam N. T. de Antichriſto agentia p. 29.* Cui tractatui cum Samuel Mareſius oppoſuiſſet diſſertationem de Antichriſto, qua expenditur & refutatur nupera commentatio ad illuſtria ea de re N. T. loca, ſimulque Reformatarum eccleſiarum ſententia de Antichriſto Romano defenditur & confirmatur, hinc Hugoni Grotio data occaſio ſcribendi appendicem ad interpretationem locorum N. T. quæ de Antichriſto agunt, aut agere putantur, in qua, ut jactat, via ſternitur ad Chriſtianam concordiam. At Mareſius hoc Grotii ſcriptum ſine reſponſo non dimiſit. Edidit enim concordiam diſcordem & Antichriſtum revelatum, i. e. Hugonis Grotii apologiam pro Papa & papiſmo, quam ſub prætextu concordiæ inter Chriſtianos faciendæ exhibet illius appendix ad interpretationem locorum N. T. de Antichriſto. Qui Mareſii tractatus in duos tomos diſtributus eſt. Præter Mareſium Grotio ſe oppoſuit Johannes quidam Simplicius in tractatu, quem inſcripſit: *notæ in doctiſſimi cujusdam viri commentationem ad ſecundum caput poſterioris epiſtolæ ad Theſſalonicenſes.* Et olim quidem, cum diſſertationem de hæreſiarchis

ævi apoſtolici ſcriberem, putabam ſub Johannis Simplicii nomine eundem, quem paulo ante nominavi, Mareſium latere. Sed poſtea comperi Johannem hunc Simplicium eſſe Jonam Slichthingium, cui etiam hic tractatus aſcribitur in Bibliotheca Anti-Trinitariorum Sandiana. Non minus Grotio ſe oppoſuit Hippolytus Fronto, ſeu qui ſub iſto nomine abſcondi voluit, Petrus Molinæus. Contra Grotio in plerisque conſenſit Henricus Hammondus, qui *in differt. prœmial. de jur. epiſcopal.* itidem Apoſtolum Paulum in loco allegato non de Papa Romano & magno Antichriſto agere ſtatuit, ſed per τὸν ἄνομον intelligit Simonem Magum & Gnoſticos, quos Deus juſtus vindex ſpiritu oris, hoc eſt potentia verbi ſui, tandemque adventu ſuo ad excidium Hieroſolymitanum oppreſſurus ſit, Petro primum Apoſtolo de Simone Mago ſolenniter triumphante. Verum quod Apoſtolus non de Simone Mago hic loquatur, ſed de Pontifice Romano Theologi noſtri in ſuis commentariis & locis theologicis abunde demonſtrarunt, quamobrem Grotio, Hammondo aliisque ſuas de Simone Mago ſpeculationes nunc relinquimus. Ea autem, quæ vulgo de miſerabili Simonis Magi exitu referuntur, an vera ſint, tanto magis dubito, quod jam Auguſtini ævo de hoc Simonis Petri & Magi certamine etiam in Romana eccleſia dubitatum fuerit. Scribit enim ad Caſulanum epiſtola 56. *eſt quidem & hæc opinio plurimorum, quamvis eam perhibeant eſſe falſam plerique Romani, quod Apoſtolus Petrus cum Simone Mago die Dominico certaturus propter ipſum magicæ tentationis periculum pridie cum ejusdem urbis eccle-*

ſia

Digitized by Google

ſta jejunaverit; niſi forte Auguſtinus tantum de jejunio, quo ſe Petrus ad illud certamen præparaſſe dicitur, a plerisque Romanis dubitatum dicere voluit.

XIX. Dignus autem omnino fuit homo nequiſſimus, quacunque morte perierit, tragico exitu, cujus de Deo blasphemias jam ſupra adduximus. Nunc alia quædam impia ejus dogmata addemus. Docuit ergo Deum eſſe originem peccati, omniumque ſcelerum & flagitiorum cauſam, & hominem creationis vitio nihil aliud velle & poſſe, quam peccare, quam Simoni Mago ſententiam tribuit Vincentius Lirinenſis *commonitor. c. 34.* Duplicem Deum, unum bonum, alterum malum a Simone traditum fuiſſe, non primus docet Nazianzenus *orat. in laud. Heron. p. 547.* ut Godofredo Arnoldo viſum eſt, qui hoc dogma per mendacium Simoni Mago tribui putat, ſed pridem ante Nazianzenum Irenæus, qui Cerdonem hoc dogma de duplici Deo a Simone Mago hauſiſſe ſcribit *libr. I. c. 28.* Unde autem Simon Magus hauſerit, videri poterit apud Thomaſium *in ſchediaſm. hiſtor.* §. *34. p. 22.* & Huetium *not. ad Origen. p. 2.* Sabellianiſmo præluſiſſe Simonem Magum Wormius in tractatu de Sabellianiſmo probat c. 2. Zwickeri autem impietas non minus, quam ipſius Simonis Magi execranda eſt, dum ſacroſanctam eccleſiæ de myſterio Trinitatis doctrinam ex blasphemis Simonis Magi deliriis derivare conatur *in irenic. p. 14. & nova ejus confirmatione 148.* Mundi creationem, legis promulgationem & Prophetarum inſpirationem Simon Magus malignis poteſtatibus tribuit,

buit, ut Epiphanius *hæreſ. 21.* memoriæ prodidit, etſi Simon Magus apud Auguſtinum *de hæreſ. c. 1.* ſemetipſum in Patris perſona legem Judæis in monte Sinai tradidiſſe jactaverit. Octo æones a Simonianis cultos referunt Elias Cretenſis & Nicetas *in notis ad orationem 23. Nazianzeni.* Verum octo illos æones Simonianis affingi Matthæus Larroquanus *in obſervationibus ad Ignatianas Pearſonii vindicias p. 194. & ſeq.* judicat, quam litem nunc movere nolumus. Angelos & Archangelos ſe per Helenam ſuam tanquam primam ſuam *ἐννοίας* condidiſſe jactavit, angelos autem mundum fabricaſſe finxit, ut Theodoretus *libr. I. de hæret. fabul. c. 1.* refert, ubi etiam varias *συζυγίας* a Simone excogitatas recenſet. Angelos a ſuis coli & placari voluit, ut teſtatur Tertullianus *de præſcript. c. 33.* & Epiphanius *in panario hæreſ. 21. ſect. 4.* quod invito Baronio concedit Petavius in notis ad Epiphanium, & Natalis Alexander *ſecul. I. c. 10.* Quod reſurrectionem carnis negaverit, ex Auguſtini libello de hæreſibus aliiſque Scriptoribus conſtat. Mortis periculum, ut plures ſibi diſcipulos faceret, a doctrina ſua ſuſtulit; idololatriam rem indifferentem eſſe dicens, ut Origenes *libr. 6. contra Celſum p. 282. edit. Spencer.* memoriæ prodidit. Illis qui in ipſum ejuſque Helenam ſpem haberent, libertatem quicquid vellent agendi conceſſit, cum homines ſecundum ipſius gratiam non ſecundum juſtas operationes ſalvificerent, nec operationes natura juſtæ eſſent, ſed ex accidente prout angeli, qui per ejuſmodi præcepta homines in ſervitutem redegerunt, poſuiſſent, ut apud Irenæum *libr. I. c. 20.* legitur. Quorſum facit

quod

quod Auguſtinus *c. 1. de hæreſibus* Simonem ſcribit deteſtandam turpitudinem indifferenter fœminis utendi docuiſſe. Similia de Simone, quod nempe ſectatoribus ſuis omnium ſcelerum & flagitiorum licentiam permiſerit, tradunt Euſebius *libr. 2. hiſtor. eccleſ. c. 13.* Georgius Syncellus *chronograph. p. 330.* Damaſcenus *de hæreſib. c. 21.* Nicetas Choniates *theſaur. Orthod. fid. libr. 4. c. 1.* Myſteria dictu fœda, & ſpurcos Simonianorum conventus memorat Epiphanius *hær. 21. ſect. 4.* Impudentiſſimum fuit mendacium, cum Simon Magus ſe matre ſua adhuc virgine conceptum mentitus eſt, ſi vera de ipſo retulit Clemens Romanus *libr. 2. recognit. p. 34.* Cum autem Simon Magus aſſeruit ſe putative in Filii perſona apparuiſſe, apud Auguſtinum *de hæreſ. c. 1.* vel ſe in phantaſmate Dei non paſſum, ſed eſſe quaſi paſſum apud Tertullianum *de præſcript. c. 46.* hoc ipſo Chriſti incarnationem & paſſionem non veram & realem, ſed phantaſticam & imaginariam docere voluit.

XX. Non ſolum autem dictis ſed & ſcriptis Simonem impia ſua dogmata diſſeminaſſe ex eo colligi poteſt, quod voluminum Simonis Magi mentionem faciat Hieronymus ad Matth. 24. Et in conſtitutionibus apoſtolicis *libr. 6. c. 16.* mentio fit librorum venenatorum, quos Simon Magus, & Cleobius, & qui illis adhæſerunt, ſub Chriſti & Apoſtolorum nomine compoſuerunt, & ad decipiendos Chriſtianos circumtulerunt. Dionyſius quoque Areopagita *de divinis nominibus c. 6.* memorat Σίμωνος ἀντιῤῥητικοὺς λόγους, ſeu Simonis contradictorios ſermones. Extant præterea fra-

Digitized by Google

gmenta aliqua Simonis Magi apud Moſen Bar Cepha *in commentariis de paradiſo part. 3. c. 1.* Continent autem iſta fragmenta aliquot Simonis Magi objectiones contra creationem, ad quas Moſe Bar Cepha ibi reſpondet. Quale autem evangelium habuerint Simoniani, refert autor præfationis Arabicæ ad concilium Nicænum *Tom. 2. Concil. Labbei p. 386.* ubi ait, quod ſibi effinxerint evangelium in quatuor tomos diviſum, quod evangelium librum quatuor angulorum & cardinum mundi appellarunt.

XXI. Tonſuram a Simonis Petri tonſura diverſam inveniſſe Simonem Magum autor eſt Beda *in hiſtoria eccleſiaſtica gentis Anglorum libr. 5. c. 21.* Autor anonymus, a Rigaltio in notis ad Cyprianum editus, de baptiſmo non iterando agens dicit, Simonianos baptiſmum perverſe tractaſſe, & inter alia vel naturæ luſu, vel præſtigiis ſuis effeciſſe, ut ſi quis in aquam deſcenderet, illico ignis ſuper aquam appareret. Ipſius autem Simonis Magi varias quibus populum faſcinavit præſtigias, & prodigioſos miraculorum cum Petro conflictus prolixe deſcribunt Clemens Romanus in recognitionibus apoſtolicis, Marcellus in tractatu de conflictu Simonis Petri & Magi, Abdias in hiſtoria certaminis apoſtolici, Johannes Antiochenus, Cedrenus, Glycas, Nicephorus aliique ejusmodi Scriptores, quorum fabulas repetere operæ pretium non videtur. Sufficiat *in appendice diſſertat. de hæreſiarch. p. 9. & ſeq.* ſpecimen aliquod harum fabularum adduxiſſe.

XXII. Simonis alicujus Magi, cujus miniſterio

Digitized by Google

rio Druſilla legitimo ſuo marito repudiato Felici Judææ Præſidi nupſit, meminit Joſephus *libr. 20. judaic. antiquit. c. 5.* Nec deſunt, qui illum Simonem Magum cum noſtro Simone Mago eundem eſſe ſtatuunt, cum non improbabile videatur, eum alienæ quoque libidinis adjutorem fuiſſe, qui ſibi ipſe publicum proſtibulum adjunxit. Sed mittam illum Joſephi Simonem Magum, quem ab hæreſiarcha ævi apoſtolici cognomine diverſum fuiſſe, mihi quidem ſalvis aliorum judiciis probabile videtur. Noſtrum autem Simonem quantum attinet, non eſt, quod Godofredus Arnoldus ægre ferat, ejus aſſeclas Simonianorum nomen accepiſſe. Doch geben ihn (Simonem Magum) die meiſten alte und neue Scribenten vor einen Anfang und Urſprung aller andern Ketzereyen an / und halten dieſen Nahmen recht für einen Greuel und Fluch / ſo gar / daß man auch hernach andern damit wehe zu thun gemeynet / wenn man ſie Simonianer geheiſſen / ait *libr. I.* Kirchen- und Ketzer-Hiſt. *p. 42.* Et primi quidem Simoniani non adeo diu floruerunt, adeo ut Origenes *libr. 6. contr. Celſum* ſua ætate ſcripſerit: *nunc nusquam gentium extant Simoniani.* Non ſolum autem Simoniani dicti ſunt, qui Simonis Magi doctrinam amplexi ſunt, ſed tantum Simonianæ hæreſeos odium fuit apud chriſtianos, ut peſſimis quibusque hæreticis Simonianorum nomen tribui ſoleret, ut de Neſtorianis ex Theodoſii edicto conſtat. Pontificiis autem Lutheranos de Simoniana hæreſi poſtulantibus reſpondit Gerhardus *LL. CC. de eccleſia §. 230.* & contra Pontificios partim ob crimen Simoniæ, partim ob alia Simonis

Magi veſtigia hæreſeos hujus reos oſtendit; cum quo etiam conferri poterunt Simonis Magi hæreticorum omnium Patris pravitates antiquæ & recentiores ad Babylonis & Sophiſtarum in ea confuſionem & eccleſiarum evangelicarum a viperarum morſu vindicationem duabus disquiſitionibus propoſitæ a Michaele Siricio.

XXIII. Unicum adhuc de Simone Mago addere placet, nempe ſingularem Campegii Vitringæ de ipſo opinionem, qui *lib. V. obſ. c. 12. p. 159.* ſtatuit, Simonem Magum in actis apoſtolicis memoratum diverſum fuiſſe a Simone hæreſiarcha Gnoſticorum autore, quem ſuſpicatur gente Judæum fuiſſe, ſub Domitiano floruiſſe, & ob Pythagoricæ philoſophiæ ſtudium a ſimplicioris ingenii hominibus Magum cognominatum fuiſſe. Probabile enim ipſi non videtur, Simonem Magum a Petro in actis apoſtolicis gravi cenſura velut infamem redditum apud chriſtianæ profeſſionis homines tantum fidei invenire potuiſſe, ut ſectam inter eos faceret. Verum nihil obſtare video, quo minus Simon idem ille Magus, qui Petri cenſuram & anathema incurrit, ſectam aliquam apud chriſtianæ profeſſionis homines ſibi parare potuerit.

XXIV. MENANDRUM Simonis Magi diſcipulum & ipſum quoque Samaritanum fuiſſe, vico Capparetaja ortum refert Juſtinus Martyr *in apologia*, quæ vulgo ſecunda dicitur, *cap. 34.* ubi etiam Menandrum a dæmonibus agitatum fuiſſe, & Antiochiæ multos magica arte ſeduxiſſe, & ſectatoribus ſuis, quod nunquam morituri ſint, perſuaſiſſe narrat. Eundem in ejusdem apologiæ cap. 73. iterum cum Simone Ma-

go

Digitized by Google

go magiſtro ſuo conjungit, ubi dicit, Simonem & Menandrum Samaritanos magicis virtutibus editis multos ſeduxiſſe, & adhuc ſeductos tenere. Succeſſorem Simonis Magi eum vocat Irenæus *libr. I. c. 21.* juxta quem Menander docuit, primam virtutem incognitam eſſe omnibus, ſe autem miſſum eſſe ab inviſibilibus, ſeu ut Dodwellus *in diſſert. ad Irenæum p. 154.* legendum ſuſpicatur, ab inviſibili, Salvatorem pro ſalute hominum, mundum factum eſſe ab Angelis, per ſcientiam ſuam magicam vinci poſſe, qui mundum fecerunt, angelos, per id quod eſt in ipſum baptiſma diſcipulos ſuos reſurrectionem accipere, & ultra non poſſe mori, ſed perſeverare non ſeneſcentes & immortales. Hoc Menandri immunitatem a morte diſcipulis ſuis pollicentis delirium ſalſe pro merito exagitat Tertullianus *de anim. c. 50.* Idem Tertullianus, ſive potius autor appendicis ad Tertullianum *de præſcriptionibus c. 46.* de Menandro ſcribit, quod ſe eſſe dixerit, quicquid Simon Magus ſe eſſe dixerat, negans quenquam habere poſſe ſalutem niſi in ſuo nomine baptizatum. Juxta Philaſtrium *c. 30. de hæreſ.* Simonis impietatem in omnibus imitatus eſt, & juxta Hieronymum *in dialog. adverſus Luciferian.* æque ac Simon ſe Dei virtutem dixit. Damaſcenus autem *de hæreſ. c. 22.* ſcribit, quod Menandriani a Simonianis aliquantum diſcrepaverint. Et Epiphanium quidem ſi audiamus *hæreſ. 22.* Menander ſe Magiſtro ſuo majorem gloriatus eſt. Et videtur omnino eatenus ſe ſuper ſuum Magiſtrum extuliſſe, quia Simon temeraria jactantia immortalitatem ſibi ſoli arrogavit, Menander autem eandem etiam

ſuis diſcipulis promiſit. Theodoretus tamen *libr. I. hæret. fabul. c. 2.* aſſerere videtur, quod Menander Simone Mago ſe inferiorem agnoverit. Interim certum eſt, quod Menander poſt Simonem Magum alterum Diabolicæ operationis inſtrumentum fuerit, uti ab Euſebio *libr. 3. hiſt. eccleſ. cap. 26,* nominatur. Conferantur etiam de Menandro Auguſtinus *de hæreſ. cap. 2.* ubi Menandrum non a Deo, ſed ab Angelis mundum factum eſſe docuiſſe tradit; Autor Prædeſtinati a Sirmondo editus *hæreſ. 2.* qui Menandrianos a Lino ex Scriptura Veteris Teſtamenti confutatos & damnatos ſcribit; Honorius Auguſtodunenſis, qui *hæreſ. 20.* Menandrianos communia conjugia habuiſſe dicit, & alii.

XXV. CERINTHUS num etiam Merinthus appellatus fuerit, Epiphanius *hæreſ. 28.* Auguſtinus *hæreſ. 8.* & Damaſcenus *hæreſ. 28.* determinare non audent. Quamobrem & nos inter incerta id relinquimus. Veri tamen ſimilius eſt mea ſententia, Merinthianos a Cerinthianis diverſos non fuiſſe, ſed Cerinthianos etiam Merinthianos cognominatos fuiſſe ἀπὸ τοῦ μηρίνθου a laqueo, quod falſa ſua doctrina ſimplices illaquearent, cujusmodi alluſiones in hæreticorum nominibus non infrequentes ſunt.

XXVI. Inter Cerinthi errores ex præcipuis unus fuit, quod divinitatem Chriſti negavit. Unde Evangeliſta Johannes ab Aſiæ Epiſcopis rogatus contra hunc hæreſiarcham, & alios, qui illo tempore Chriſtum merum hominem eſſe dicebant, evangelium

ſuum

Digitized by Google

ſuum ſcripſit, ut refert Hieronymus *in catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum c. 9.* qui etiam in proœmio ſui in Matthæum commentarii memorat, Johannem, cum ab Epiſcopis Aſiæ & eccleſiarum legationibus cogeretur, ut de divinitate Salvatoris altius ſcriberet, id ſe facturum reſpondiſſe, ſi jejunio indicto in commune Deum deprecarentur, eoque expleto revelatione ſaturatum proœmium hoc e cœlo veniens intonaſſe; *in principio erat verbum.* Hanc Hieronymi traditionem, etſi vulgatam & omnium ore tritam, & in omnibus commentariis obviam, falſam tamen eſſe judicat Vitringa *obſervat. libr. V. c. 10.* & contra ſtatuit Johannem ſui evangelii prologum adverſus Gnoſticos inſtruxiſſe, qui in Aſiaticis eccleſiis circa Johannis tempora errores ſuos ex incruſtatis Platonicæ vel Pythagoricæ Philoſophiæ principiis hauſtos diſſeminabant. Concedit tamen Cerintho prologum evangelii Johannei oppoſitum fuiſſe, quatenus Cerinthus Gnoſticis *illis* annumeratur, quod ab Irenæo *libr. 3. c. 21.* factum eſſe notat. Verum etſi non plane certum ſit, quod Johannes Evangeliſta in proœmio ſui evangelii præciſe ad Cerinthum & Ebionem reſpexerit, id tamen extra dubitationis aleam poſitum eſt, quod Johannes initium ſui proœmii hoſtibus divinitatis Chriſti oppoſuerit, & quod inter hoſtes divinitatis Chriſti etiam Cerinthus numerari debeat, quippe qui juxta Tertullianum *de præſcript. c. 48.* Chriſtum hominem tantum ſine divinitate eſſe contendit, quicquid Vitringæ videatur, qui Cerinthum veram Chriſti θεότητα non negaſſe ex ipſo Irenæo fruſtra probare nititur. Quod autem Alo-

Alogi, de quibus Epiphanius *hæreſ. 51.* legi poteſt, Johannis evangelium Cerintho tanquam autori tribuerint, plane ἄλογον eſt.

XXVII. Ratione humanitatis Cerinthus Chriſtum ex Virgine natum negavit. Impoſſibile enim ipſi viſum eſt, hominem ex Virgine naſci, ideoque Jeſum Joſephi & Mariæ filium eſſe ſtatuit, reliquorum hominum inſtar carnali generatione prognatum, etſi juſtitia, prudentia & ſapientia alios homines antecelluerit, ut Irenæus *libr. I. c. 25.* refert. Idem Irenæus addit Cerinthum docuiſſe, quod poſt baptiſmum Chriſtus in Jeſum deſcenderit ab ea principalitate, quæ eſt ſuper omnia figura columbæ, & tunc Jeſus annunciaverit incognitum Patrem & virtutes perfecerit, in fine autem avolaverit iterum Chriſtus a Jeſu, & Jeſus paſſus fuerit & reſurrexerit, Chriſtus autem ſpiritualiter exiſtens impaſſibilis perſeveraverit. Idem tradit Epiphanius *hæreſ. 28. c. 1.* qui tamen poſtea *c. 6.* etiam hoc dogma Cerintho tribuit, quod Chriſtus quidem paſſus & crucifixus fuerit, nondum autem a mortuis excitatus ſit tum demum, cum omnes mortui reſurgent excitandus, cujusmodi ſententiam de Chriſto nondum a mortuis excitato, ſed excitando Cerintho etiam tribuit Philaſtrius *hæreſ. 36.* & Auguſtinus *hæreſ. 8.*

XXVIII. Legem evangelio miſcuiſſe Cerinthum docet Hieronymus *epiſt. 89.* & Pſeudo-Hieronymus *in indicul. hæreſ. cap. 10.* teſtatur, quod circumciſionem non intermittendam, ſabbathum non diebus feſtis.

ſtis judaico ritu celebrandum, aliasque Moſaicas cerimonias ſtricte obſervandas docuerit. Qua occaſione concilium Hieroſolymitanum, quod Act. c. 15. deſcribitur, celebratum eſſe cenſet Philaſtrius *hæreſ. 36.* additque Epiphanius etiam certamina, quæ Lucas Act. XI. contra Petrum, & Act. XXI. contra Paulum mota retulit, Cerintho ſuam originem debere, & ejus aſſeclas ab Apoſtolo in poſteriori ad Corinthios epiſtola pſeudo-Apoſtolos & doloſos operarios nominari. Conferatur etiam Auguſtinus *de hæreſ. c. 8.* ubi dicit, Cerinthum docuiſſe, carne circumcidi oportere, & alia hujusmodi legis præcepta ſervari; & autor Prædeſtinati *hæreſ. 8.* qui refert Paulum non ſolum in epiſtola ad Galatas Cerinthianorum errores refutaſſe, ſed etiam Cerinthianos in Galatia æterno anathemate percuſſiſſe.

XXIX. Mundum non a primo Deo factum, ſed a virtute quadam valde ſeparata, & diſtante ab ea principalitate, quæ eſt ſuper univerſa, & ignorante eum, qui eſt ſuper omnia, Deum Cerinthus docuit apud Irenæum *libr. 1. adv. hæreſ. c. 25.* quod brevius exponit Auguſtinus *c. 8. de hæreſ.* cum de Cerinthianis refert, quod mundum ab Angelis creatum dixerint. Idem Cerinthus, ſi autori appendicis ad Tertullianum de præſcriptionibus adverſus hæreticos *cap. 48.* credimus, legem ab Angelis datam perhibuit, & Judæorum Deum non Dominum ſed Angelum eſſe dixit. Unde Cerinthum Angelis nimium tribuiſſe agnoſcit Baronius, negat tamen quod Cerinthus, quem Cherinthium appellare ſolet, angelos etiam adorandos docuerit, *A. C. 60. p. 573.*

Digitized by Google

p. 573. edit. Rom. Nullos enim plane hæreticos fuiſſe putat, qui Angelos colendos traderent. Unde Theodoretum non feliciter Apoſtoli Pauli mentem aſſecutum eſſe judicat, cum Coloſſ. II,18. ab iis cavendum monet, qui in θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων in ea, quæ non viderunt, gradum inferunt. Addit Theodoretum ſemel lapſum in alium graviorem impegiſſe errorem, ut canonem 35. concilii Laodiceni de illis hæreticis intelligendum diceret, qui Angelos colendos eſſe docerent, & in Aſia oratoria S. Michaelis Archangeli erexiſſent, cum tamen illa non ab hæreticis, ſed a catholicis antiquitus inſtituta fuerint. At Jeſuita Garnerius *in auctario operum Theodoreti pag. 490.* Theodoretum adverſus Baronium vindicare non veretur, & defenſores illos Moſaicæ legis, qui juxta Theodoretum divinam benevolentiam per Angelos conciliari oportere dixerunt, Cerinthi aſſeclas fuiſſe non dubitat, qui Alexandriæ in Ægypto cum Judæis, Gentilibus & Magis converſatus poſtea in Aſia ac imprimis Phrygia & Piſidia hæreſin ex judaiſmo, idololatria & magia conflatam diſſeminavit, ac inter alia Angelos colendos docuit. Idem Garnerius oratoria illa S. Michaelis, quæ Theodoreti ætate adhuc in Phrygia & Piſidia perſtiterunt, loca illa fuiſſe tradit, ubi Cerinthiani quondam ſuas ſynaxes habuerunt. Quæ omnia etſi Garnerio concedere poſſimus, probare tamen non poſſumus ineptam illam diſtinctionem, qua Pontificiorum angelolatriam a Cerinthiana diſtinguere conatur. Certe Apoſtolus in loco allegato religioſum Angelorum cultum, ſive quis angelos ut mundi conditores & magicarum artium patronos, ſive ut Dei me-

dia-

diatores & hominum cuſtodes colat, ſimpliciter damnavit, quod Davenantius *in comment. epiſtol. ad Coloſſenſes p. 238. ſeqv.* prolixius demonſtravit.

XXX. Cum impia ſua dogmata ſacris evangeliis non conformia eſſe Cerinthus deprehenderet, ſolum Matthæi evangelium cæteris rejectis approbavit. Non minus acta apoſtolica & epiſtolas Paulinas repudiavit, quæ omnia Philaſtrius teſtatur. Quin etiam Epiphanio teſte *hæreſ. 28. ſect. 5.* Matthæi evangelium non integrum recepit. Idem Philaſtrius de Cerintho refert, quod Judam proditorem honore dignum cenſuerit, & ſanctos martyres blaſphemaverit.

XXXI. Nec illud ſilentio prætermittendum, quod Cerinthus poſt reſurrectionem regnum Chriſti per mille annos in terris continuandum, ejusque cives Hieroſolymis degentes in omni voluptatum genere victuros, teſte Cajo apud Euſebium *libr. 3. hiſtor. eccleſ. c. 28.* ſomniavit. Cæterum cum etiam Patres nonnulli, ut Papias Hierapolitanus Epiſcopus, Irenæus & alii chiliaſmum foverint, quæri ſolet, num eadem plane fuerit Cerinthi hæreſiarchæ ac quorundam eccleſiæ doctorum de chiliaſmo ſententia? Negant Calixtus *de ſupremo judic. p. 163.* Gerhardus *LL. CC. de conſummatione ſeculi §. 67.* Sagittarius *introduct. ad hiſtor. eccleſ. p. 912.* Kortholtus *hiſtor. eccleſ. p. 31.* Voetius *Tom. 2. Diſpp. ſelect. p. 1256.* & alii, chiliaſmum Cerinthi juxta Cajum apud Euſebium, & Auguſtinum *de hæreſ. cap. 8.* in carnalibus, Patrum autem chiliaſmum in ſpirituali-

 bus

Digitized by Google

bus deliciis conſiſtere dicentes, quibus ego quoque olim *in diſſertat. de hæreſiarchis ævi apoſtolici* ſubſcripſi. Celeberrimus autem Fechtius in Sylloge Controverſ. *Diſputat. 49. theſ. XI.* & Collegio quodam Manuſcripto inter chiliaſmum, quem Cerinthus profeſſus eſt, & illum quem Papias, Juſtinus Martyr, & alii quidam Patres amplexi ſunt, vel nullam vel exiguam differentiam agnoſcit. Certe Juſtinus Martyr, Irenæus, Tertullianus & Lactantius de ſuo chiliaſmo ita diſſerunt, ut facile pateat, quod a judaicis fabulis non plane alieni fuerint, nec meras ſpirituales delicias in hoc regno agnoverint. Nec aliam mentem fuiſſe Papiæ, a quo reliqui Patres chiliaſmum hauſerunt, Apollinarii, Victorini & aliorum ex Euſebii & Hieronymi relatione conſtat. Et quæ ratio eſt, quod Irenæus Cerinthi errores recenſens de ejus chiliaſmo ſileat? Dixi *in diſſertatione de hæreſiarchis p. 55.* hanc eſſe rationem, quod ipſe quoque millenario regno addictus fuerit. Sed nunc objici mihi poſſe video, ſi Irenæi chiliaſmus ſanctus & ſpiritualis, Cerinthii autem craſſus & carnalis fuit, quod Irenæus ſalva ſua & aliorum Patrum ſententia craſſum Cerinthi chiliaſmum inter ejus errores recenſere potuiſſet. Vera igitur cauſa, quod Irenæus de Cerinthi chiliaſtico errore tacuit, non alia eſt, quam quod Irenæus cum Cerintho in chiliaſmi dogmate conſenſit. Deprehendimus etiam Epiphanium & Damaſcenum, qui chiliaſmo addicti non fuerunt, in recenſendis Cerinthi erroribus chiliaſmum omiſiſſe, quod nulla alia ex cauſa factum videtur, quam quod ſcirent Patrum quorundam chiliaſmum cum Cerinthiano vel

omni

omni vel magna ex parte convenire. Accedit, quod Hieronymus chiliaſmum Patrum chiliaſino Judæorum parallelum facit, a quibus certe etiam Cerinthus chiliaſmum ſuum hauſerat. Equidem Auguſtinus aliquando chiliaſmum in deliciis ſpiritualibus conſiſtentem credidit, ut ipſe profitetur *libr. 20. de civitate Dei c. 7.* ubi dicit, utcunque tolerabilem fore primæ reſurrectionis & chiliaſmi opinionem, ſi aliquæ deliciæ ſpirituales in illo ſabbatho affuturæ ſanctis per Domini præſentiam crederentur, additque: *nam etiam nos hoc opinati fuimus aliquando.* Sed vulgo longe aliter eccleſiæ Doctores, qui chiliaſmum foverunt, de regno hoc ſtatuiſſe ibidem non diſſimulat. Dicit enim, quod primam reſurrectionem in apocalypſi memoratam non intellexerint, & inſuper in quasdam ridiculas fabulas verterint, item quod eos, qui tunc reſurrexerunt, dicant immoderatisſimis carnalibus epulis vacaturos, in quibus ſit cibus tantus & potus, ut non ſolum nullam modeſtiam teneant, ſed modum quoque ipſius incredulitatis excedant. Hæc Auguſtinus loco allegato non de Cerinthianis aliisque hæreticis profert, ſed de illis, quos ſub initium capitis noſtros vocat. His ergo aliisque hujusmodi argumentis evinci poteſt, inter Cerinthi & Patrum chiliaſmum talem differentiam non fuiſſe, ut unus ab altero tanquam carnalis a ſpirituali, tanquam terrenus a ſancto diſtingui poſſit. Unde & Bernhardus Luzenburgius non minus Papiam quam Cerinthum ſuo hæreticorum catalogo inſeruit.

XXXII. Equidem Peterſenius in tractatu, qui inſcribitur die Ausbreitung der Kirchen in der letzten

ten Zeit/wider Herrn Chriſtoph Kochen p. 45. probare nititur, omnino Cerinthianum Chiliaſmum a Patriſtico toto cœlo diſtare. Hoc ut probet adducit verba Caji apud Euſebium *libr. 3. hiſtor. eccleſ. c. 28.* ex verſione latina Rufini, qui verba Caji ita interpretatus eſt: *Cerinthus poſt reſurrectionem terrenum dicit futurum eſſe regnum Chriſti in Jeruſalem, & homines in carne iterum concupiſcentiis & vitiis ſubjectam converſationem habituros. Contra fidem quoque Scripturarum quosdam mille annos deſignat, in quibus multa quidem & alia corruptionis opera & nuptiarum feſtivitates dicit futuras, ad eos, qui libidini ſunt dediti, decipiendos.* Verum vitia, quæ Rufinus vocat, in authentico Euſebii textu ἡδοναὶ voluptates appellantur, quas de vitiis interpretari neceſſe non eſt, cum de honeſtis voluptatibus intelligi non incommode valeant. Et quamvis etiam Dionyſius Alexandrinus apud eundem Euſebium eodem loco Cerinthum arguere videatur, quod voluptatibus corporis obnoxius carnique addictus in ventris, & earum quæ infra ventrem ſunt partium, explenda libidine, hoc eſt, in cibo, potu ac nuptiis regnum Dei ſitum fore ſomniaverit, Cerinthus tamen hanc inculpationem agnoviſſe non videtur. Nam ipſe Dionyſius ſtatim ſubjicit, quod Cerinthus voluptates illas honeſtiori vocabulo velaverit, & in feſtis ſacrificiis & hoſtiarum mactationibus regnum illud celebrandum dixerit. Eſto autem aliquos Patres Cerinthiano Chiliaſmo peccaminoſas voluptates tribuiſſe, cujusmodi ſententiam etiam Auguſtinus *c. 8. de hæreſ.* Cerinthianis tribuere videtur, cum ait: *mille annos poſt re-*

Digitized by Google

ſurrectionem in terreno regno Chriſti ſecundum carnis, ventris & libidinis voluptates futuros fabulantur, alii tamen Cerinthi chiliaſmum moderatius deſcribunt, e quibus Theodoretus *libr. 2. hæret. fabul. c. 3. regnum Domini*, inquit, *terrenum fore dixit, eſumque & potum ſomniavit, & voluptates ſibi finxit, & nuptias, & ſacrificia, & dies feſtos, qui Hieroſolymis celebrentur, atque hæc mille annorum ſpatio complenda. Tamdiu enim duraturum Domini regnum putabat.* Quid autem in hac Cerinthiani chiliaſmi deſcriptione occurrit, quod non etiam in Patrum chiliaſmo deprehendatur? Si autem Cerinthus chiliaſmum peccaminoſis voluptatibus conſtantem & ſpirituales animi delicias excludentem foviſſet, dubio procul unanimi Patrum conſenſu hic error non minus damnatus fuiſſet, ac alii ejus errores damnati ſunt. Quæ de Nepotis chiliaſmo hic Peterſenius diſſerit, ad examen revocare jam non lubet. Ridiculus autem eſt, cum p. 50. ſcribit: Weil die / ſo das tauſendjährige Reich Chriſti geglaubet / ihn beſtändig verworffen / und ihn als einen Ertzketzer beſchreiben / ſo iſt es auf keinerley Weiſe zu præſumiren / daß ſie in ihrem Urtheil geirret / oder dem Cerintho zuviel gethan haben. Vult his verbis probare Cerinthum fuiſſe peſſimum hæreſiarcham, & in hoc judicio Patres, qui chiliaſmum foverunt, non perinde ac reliquos errare potuiſſe. Quis vero negat Cerinthum peſſimum hæreſiarcham fuiſſe? Aſſerunt id Patres, qui chiliaſmum fovent, aſſerunt idem Patres, qui a chiliaſmo alieni ſunt. Interim non video ullam rationem, cur Patres a chiliaſmo alieni in hoc judicio facilius errare poſſint, quam reliqui.

Digitized by Google

qui. Peterſenius hanc rationem reddit: Weil dieſelbigen ſeine Feinde geweſen/ die offt von ihrem Gegner etwas ſchrieben/ das ſich nicht alſo verhielte. Annon vero etiam Patres, qui chiliaſmo faverunt, juxta Peterſenium in ipſa quoque chiliaſmi doctrina Cerinthi adverſarii fuerunt? Cur ergo non pari facilitate in judicio de Cerinthi hæreſi errare potuiſſent? Pergit Peterſenius nugando: Nun haben Irenæus und Tertullianus (ſo beyderſeits das Reich geglaubet/ und ihn wohl würden angezogen haben/ wenn er das Reich alſo/ wie ſie/ bezeuget hätte) das allerärgeſte von ihm gezeuget/ was er für ein Ketzer geweſen. His verbis bonus Peterſenius propria vineta cædit. Si enim Irenæus & Tertullianus longe aliter quam Cerinthus de chiliaſmo teſtati ſunt, ex proprio ſuo principio agnoſcere cogitur, quod hi Patres non idonei ſint, ut de ſuo adverſario teſtentur. Et quam abſurda eſt conſequentia: Si Irenæus & Tertullianus eundem cum Cerintho chiliaſmum ſtatuiſſent, dubio procul ipſum allegaturi fuiſſent. Quis enim pro ſua ſententia peſſimum hæreſiarcham libenter allegare ſolet? Cur autem Irenæus Cerinthi ſententiam de chiliaſmo non allegaverit, jam ſupra indicavi, nempe quia in chiliaſmo cum ipſo conſenſit, quo tamen conſenſu non obſtante Irenæus pariter & Tertullianus Cerinthum peſſimum hæreticum agnoverunt, ejusque varios in fide errores graviter caſtigarunt. Illud adhuc ſcire vellem, unde Peterſenius verba Philaſtrii exſcripſerit, quæ p. 51. adducit: *cum venerit Chriſtus de cœlo, mille anni* (ſecundum Cerinthum) *iterum nobis erunt carnaliter ad vivendum ge-*

Digitized by Google

nerandum & manducandum. Tales erant Cerinthiani. Hi enim mille annos poſt reſurrectionem in voluptate carnis futuros prædicabant atque inde Chiliaſtæ græce, latine Milliaſtæ ſunt appellati. Equidem priora verba ſunt Philaſtrii *c.59. de hæreſ.* qui tamen ibi non de Cerintho loquitur, de quo c.36. egerat, ſed in genere de Chilionetitis, quos vocat, ſeu Chiliaſtis, ipſos quoque, ut videtur, Patres quotquot tum chiliaſmo addicti fuerant, includens. Verba autem poſteriora: *tales erant Cerinthiani*, & quæ ſequuntur, Philaſtrii non ſunt. Unde patet, Patrum verba a Peterſenio fide non bona allegari, quicquid de magno bibliothecæ ſuæ Patriſticæ apparatu p. 41. & ſeq. glorietur.

XXXIII. Ut autem Cerinthus incautos a ſimplicitate fidei tanto facilius abduceret, angelicas revelationes jactavit, quas etiam ſcripto comprehendit. Refert enim Cajus apud Euſebium, quod Cerinthus per revelationes quaſdam a ſe tanquam magno quodam Apoſtolo conſcriptas portenta quædam quaſi ab Angelo ſibi oſtenſa commentus introduxerit. Sanctiſſimam autem Johannis apocalypſin etiam a Cerintho compoſitam & falſo Johannis nomine inſcriptam fuiſſe, quod nonnullos olim tradidiſſe Dionyſius Alexandrinus apud Euſebium *libr.3. hiſtor. eccleſ. c. 28.* & *libr.7. c. 25.* docet, putidum fuit mendacium, inde ortum, quod in vigeſimo hujus apocalypſeos capite Cerinthianus chiliaſmus doceri crederetur, quæ loci illius apocalyptici interpretatio quam falſa ſit paſſim oſtenditur.

Digitized by Google

XXXIV. Epiphanius *hæreſ. 28. c. 6.* ſe a majoribus traditum accepiſſe narrat, ſi Cerinthiani quidam absque baptiſmo vita exceſſiſſent, tum eorum nomine & loco alios viventes baptiſmum ſuſcepiſſe, ne cum ad vitam revocarentur neglecti baptiſmi pœnas luerent, ejusque rei gratia uſurpata fuiſſe verba Pauli: *ſi mortui non reſurgent, quid ergo pro iis baptizantur?* 1. Cor. XV,29. Verum neque iſta de hoc Cerinthianorum ritu traditio certa eſt, neque ſi certa eſſet, credibile foret, ab iſto hæreticorum ritu Apoſtolum argumentum reſurrectionis depromere voluiſſe. Locum autem Apoſtoli allegatum ipſe Epiphanius potius de baptiſmo clinicorum, quam de vicario viventium pro defunctis baptiſmo, intelligendum exiſtimat. Aliorum ſententias de loco hoc apoſtolico plurimas multumque inter ſe diverſas recenſui *in diſſertat. de hæreſiarch. ſect. 1. c. 3. th. 8.* quas nunc repetere omitto. Addo tantum, quod D. Sebaſtianus Schmidius ſententiam ſuam, quam in diſputatione ſua de baptiſmo ſuper mortuis aſſeruit, adverſus Henrici Mulleri exercitationem peculiarem vindicaverit ſub initium diſſertationis de Sabbatho deuteroproto, quæ eſt *in faſciculo diſputationum numero 8.* Conferri etiam poterunt de baptiſmo *ὑπὲρ νεκρῶν* præter autores, quos in prædicta diſſertatione allegavi, Colomeſius *obſervat. ſacr. pag. 33.* Bochartus *in epiſtola ad Tapinum pag. 1026.* Le Moyne *not. ad var. ſacr. p. 710.* Raynaudus *Tom. 15. oper. p. 422.* Major de oratione pro defunctis *cap. 2. theſ. 95. ſeqv.* Hoornbeck *de baptiſmo veterum lib. 1. miſcellan. p. 479.* Geierus *de precibus pro defunctis theſ. 16.* & imprimis etiam

etiam Fridericus Spanhemius *in diatriba de veterum propter mortuos baptiſmo Lugduni Batavorum Anno 1673.* in qua plures Autorum & veterum & recentiorum de hoc Paulino loco opiniones & conjecturas collegit, tandemque ſubjicit ex recenſitis tot interpretationibus duas ſibi imprimis placuiſſe, nempe ſententiam de baptiſmo crucis propter mortuos, h. e. propter cauſam mortuorum, & doctrinam de horum reſurrectione, & ſententiam de baptiſmo legali ſeu Moſaico propter mortuos, quorum ex contactu pollutio fuerat contracta. Quandoquidem tamen utramque hanc ſententiam non exiguis ſcrupulis infeſtari agnoſcit, duas alias ſibi in mentem veniſſe dicit, quarum prior eſt, quod Apoſtolus ſub voce νεκρῶν per enallagen numeri intellexerit mortuum Chriſtum, cui per baptiſmum inſiti fiduciam ſuæ reſurrectionis habere potuerunt. Sed quia hæc numeri enallage duriuſcula videtur, & baptiſmus propter Chriſtum ſuſceptus omnibus fidelibus communis eſt, cum tamen Apoſtolus de ſingulari quorundam hominum genere, qui ὑπὲρ νεκρῶν baptizantur, loqui videatur, ideo poſterior ſententia Spanhemio adhuc magis arridet in eo conſiſtens, quod Apoſtolus ſub mortuorum nomine Martyres alioſque Sanctos intellexerit, qui in ſpem beatæ reſurrectionis mortem ſive violentam ex perſecutione, ſive naturalem ex morbo hilari & conſtanti animo exceperunt, quam animi fortitudinem, qui oculis corporis & animi obſervarunt, ad Chriſti fidem & baptiſmi deſiderium animati ſint. Quid vero de his Spanhemii & aliis aliorum hac de re meditationibus judicari debeat, ut in præſentia-

rum diſcutiamus, inſtituti noſtri ratio minus patitur.

XXXV. Tantum autem fuit Johannis Evangeliſtæ in Cerinthum odium, ut communi balneo cum eo uti detrectaverit, veritus ne balneum rueret, quod impius hæreſiarcha ingreſſus fuiſſet, ut ex Polycarpi ore refert Irenæus *libr. 3. adv. hæreſ. c. 3.* & poſt Irenæum Euſebius *libr. 3. hiſtor. eccleſ. c. 28.* ubi narrat, Johannem cum lavandi cauſa balneum introiviſſet, & Cerinthum intus eſſe cognoviſſet, ſtatim ex illo loco aufugiſſe, cum ne quidem tectum idem cum Cerintho ſubire ſuſtineret, hortatumque eſſe ſuos comites, et idem facerent, fugiamus, ajendo, ne balneum corruat, in quo Cerinthus eſt veritatis hoſtis. Eadem narratio legitur apud Theodoretum *libr. 2. hæretic. fabul. c. 3.* ubi memorat, quod tum Johannes infirmæ valetudinis cauſa balneo uti voluerit, ſed Cerinthum conſpicatus dixerit: *fugiamus hinc, ne ſi balneum Cerinthi ca fa- ruat, eadem & nos ruina opprimamur.* Nullus autem veterum addit, quod poſt Apoſtoli digreſſum Cerinthus balnei ruina oppreſſus fuerit. De ſuo ergo addit Prateolus *elencho hæreſ. libr. 3. p. m. 458. illico vero, cum egreſſus eſſet* (Johannes) *collapſa domus Cerinthum cum ſua coborte extinxit*; & ſimili errore Victorinus Strigelius id, quod Apoſtolus ſe timere dixerat, factum eſſe interpretatus eſt, cum *in ſcholiis ad Proverbia c. 22.* tanquam ex Irenæo ſequentia profert: *egreſſo Johanne domus ſtatim collapſa Cerinthum cum reliqua turba oppreſſit*, cujus rei cauſa Strigelio ſtrigilis Reineſiana ſufferenda fuit in epiſtolis ad Rupertum & Hoff-

man-

mannum *epiſtol. 57.* Nec deſunt inter viros doctos, qui errorem errore cumulant, dum non ſolum Cerinthum balnei ruina oppreſſum contra veterum fidem referunt, ſed etiam tragicum hunc Cerinthi interitum ab Hieronymo in dialogo contra Luciferianos memorari fingunt. Primus erroris hujus dux, quod ſciam, eſt Jeſuita Franciſcus Feuardentius *in notis ad Irenæi lib. 3. c. 3.* quem deinde multi ex eruditorum numero ſecuti ſunt, non dubitantes, quin Hieronymus in dialogo contra Luciferianos Cerinthum balnei, quo egreſſus Johannes fuerat, repentina ruina oppreſſum tradiderit, cum tamen neque in Hieronymi dialogo, neque in univerſis Hieronymi operibus de tragico illo Cerinthi interitu ne minimum quidem verbulum legatur. Cum D. Sagittarius *in introductione ſua ad hiſtoriam eccleſiaſticam p. 929.* Irenæi de Cerintho relationem adduxiſſet, ſtatim ſubjicit, quod Hieronymus in dialogo adverſus Luciferianos addiderit, Cerinthum ruina balnei oppreſſum fuiſſe, ſed Hieronymum illa ſcribentem memoria fefellerit. At dupliciter fallitur Vir clariſſimus, ſemel cum putat, Hieronymum in dialogo contra Luciferianos addere, quod Cerinthus balnei ruina oppreſſus fuerit, & iterum, cum Hieronymum hac in re memoria lapſum aſſerit. Quomodo enim iſta in re memoria labi potuit Hieronymus, quam ne uno quidem verbulo attigit? Dicere igitur debuerat Sagittarius, Feuardentium quidem dicere, quod Hieronymus in dialogo contra Luciferianos tragicum Cerinthi interitum memoret, ſed Feuardentium ea in re memoria lapſum fuiſſe.

XXXVI. Non Cerinthum ſed Ebionem balnei ruina extinctum memoriæ prodit Epiphanius *hæreſ. 30. c. 24.* Narrat enim, quod Johannes nunquam alias lavare ſolitus aliquando ſingulari Spiritus S. impulſu balneum adiverit, eumque qui lavantium veſtimenta ſervabat, quæſiverit, quis intus eſſet? ſtatimque, ubi Ebionem intus eſſe comperit, conturbatus cum gemitu dixerit: *abeamus hinc ne balnea concidant, & cum Ebione, qui intus eſt, ob ejus impietatem obruamur.* Quam Epiphanii de Ebione relationem repetens Jeſuita Raynaudus in S. Johanne Atavo chriſtianitatis Lugdunenſis *Tom. 8. operum p. 198.* de ſuo addit, Johanne digreſſo ſtatim corruiſſe balneum, & oppreſſiſſe lavantem intus hæreticum. Ne autem id ſine antiquitatis fide dixiſſe videatur, exemplo alterius Jeſuitæ Feuardentii ſupra a nobis memorati, Hieronymum in dialogo adverſus Luciferianos hunc Ebionis caſum literis conſignaſſe ſtrenue mentitur, cum in illo Hieronymi dialogo, ut de Cerinthi ita & de Ebionis oppreſſione per balnei ruinam, ne unica quidem ſyllaba legatur. Cæterum cum, quæ Irenæus de Cerintho refert, eadem Epiphanius de Ebione narret, nonnulli utrumque ita conciliant, ut Cerinthum & Ebionem ſimul lavaſſe ſtatuant. Alii Epiphanium ex memoriæ lapſu Ebionem pro Cerintho nominaſſe judicant. Basnagius vero *in exercitat. crit. ad Baron. pag. 365. ſeqv.* Epiphanio potius quam Irenæo fidem adhiberi cupit, cum Cerinthum ſerius vixiſſe opinetur, quam ut cum Johanne Evangeliſta uni balneo intereſſe potuerit, Irenæus autem illo tempore admodum juvenis fuerit,

cum

cum factum hoc ex Polycarpi ſenis ore audivit, in qua ætate vel Polycarpi ſenis, vel Irenæi juvenis memoriam non difficulter labi potuiſſe arbitratur. Verum etſi antiqui nonnulli Scriptores, qui catalogos hæreticorum contexuerunt, Cerinthum Carpocrati poſtponant, Cerinthum tamen omnino Johanni Evangeliſtæ coævum fuiſſe ex iis, quæ dicta ſunt, dubitare non licet, nec ulla alia nos cogit ratio, ut Polycarpi & Irenæi fidem dubiam reddamus.

XXXVII. EBIONI hæreſiarchæ hoc nomen non ſine omine a parentibus inditum, ſed eo ſignificatum fuiſſe, quod pauper & miſer futurus eſſet, notat Epiphanius *hæreſ. 30. c. 17.* Vox enim ebion apud Hebræos pauperem ſignificat. Et revera Ebion mente & ſpe ſua pauper fuit, quia Chriſtum merum hominem eſſe exiſtimavit, & ἐν πτωχείᾳ πίστεως, ſeu cum quadam fidei mendicitate ſpem in ipſo collocavit, ut nomen hoc ab Epiphanio ibidem explicatur. Equidem non pauci ſunt, qui hæreſiarcham aliquem nomine Ebionem in rerum natura unquam fuiſſe negant, ut Socinus, Oſtorodus, Curcellæus, Clericus, Jurius, Vitringa, Phil. Jacobus Hartmannus, Godofredus Arnoldus, & alii, e quibus Simonius *Tom. I. Critic. N. T. c. 8. p. 89.* Epiphanium, Ebionitas ab Ebione quodam deducentem, confert cum Illeſca Scriptore Hiſpano, qui Hugonottas in Gallia ab Hugone quodam hæreſiarcha Sacramentario, qui nunquam in rerum natura fuerit, deduxit. Verum etſi vox Ebion pauperem, egenum & mendicum denotet, & Ebionæi ob qualitatem doctrinæ ſuæ hujus cognomenti ſcommate notati fuerint,

ut

ut hac alluſione indicaretur, hæreticis illis nomen Magiſtri ſui Ebionis a paupertate dicti optime quadrare, partim quia abjecte de Chriſto negata ejus divinitate ſentiebant, partim quia legalibus cerimoniis, quas Apoſtolus πτωχὰ στοιχεῖα, ſeu egena elementa appellat, adhærebant: ex eo tamen non ſequitur, nullum hæreticum nomine Ebionis unquam inſignitum fuiſſe. Vox nabal apud Hebræos ſtultum ſignificat, & erat tamen Davidis tempore ſtultus quidam, qui proprio ſuo nomine Nabal dicebatur. Nec primus Epiphanius, quæ Godofredi Arnoldi fabula eſt, Ebionis hæretici meminit. Annon enim Tertullianus, qui Epiphanium duobus ſeculis antecedit, *in tractatu de carne Chriſti c. 14. & in libro de præſcriptionibus adv. hæret. c. 33.* Ebionis hæretici mentionem fecit, etſi Johannes Clericus *in bibliotheca univerſal. Tom. XX. pag. 128.* memoria lapſus Tertullianum de Ebione ſiluiſſe dicat? Annon antiquus autor, qui Tertulliani libro de præſcriptionibus catalogum aliquot hæreſium adjecit, hæreticum aliquem nomine Ebionem fuiſſe agnoſcit? quibus nonnulli Epiphanio coævi & ſuppares Scriptores adjici poſſunt, Hieronymus *in commentario epiſtolæ ad Galatas, in catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum, in dialogo adverſus Luciferianos* & alias, Philaſtrius *de hæreſibus c. 37.* Rufinus *in expoſitione ſymboli*, Marius Mercator *Tom. II. operum p. 128 edit. Garner.* Theodoretus *de hæreticis fabulis libr. 2. c. 1.* ut interpolatorem Ignatii in epiſtola ad Philadelphienſes, & alios taceamus. Cum ergo tot Scriptores eccleſiaſtici Ebionem quendam cum aliis Hæreſiarcharum individuis conjungant,

non-

nonnulli etiam Ebionis patrem, diſcipulos, aliaque ad vitæ ejus curriculum ſpectantia enarrent, cauſa non eſt, ut hæreticum quendam nomine Ebionem Apoſtolorum ævo extitiſſe dubitemus. Irenæus & alii, qui nusquam Ebionem, ſed ubique Ebionitas nominant, etiam Ebionitas ab Ebione quodam ortum ſuum habere nusquam negant. Etſi igitur olim *in appendice ad diſſertationem de hæreſiarchis theſ. 24.* ſcripſerim, me hac de re cum nemine magnopere litigaturum, cum Epiphanii autoritatem minime irrefragabilem agnoſcam, poſtea tamen re melius expenſa in faſciculo obſervationum miſcellanearum, quem ſupplemento Clementis Alexandrini adjunxi obſerv. 9. ſententiam hanc mutavi, cum Epiphanius nec primus nec ſolus fuerit, qui hæreſiarcham nomine Ebionem aſſeruit.

XXXVIII. Duplicis generis Ebionitas fuiſſe teſtatur Origenes *contra Celſum libr. 5.* unum eorum, qui Jeſum e Virgine natum agnoverunt, alterum eorum, qui eum more reliquorum hominum natum aſſeruerunt. Equidem videri poſſit, quod Origenes etiam tertium Ebionitarum genus agnoverit, quia *libr. 2. contra Celſum* ſtatim ſub initium ſcribit, Ebionitas dictos fuiſſe, qui e Judæis Jeſum pro Chriſto receperunt. Veruntamen per hos non alios intelligere videtur, quam qui Jeſum Spiritus S. virtute conceptum, & ex Virgine natum crediderunt. Etſi vero hoc Ebionæorum genus a reliquis diſſentiret, qui Chriſtum inſtar vulgaris hominis ex Joſepho & Maria procreatum, & tantum virtutis profectu juſtum factum ſtatuebant, in eo ta-

Digitized by Google

men cum reliquis conveniebat, quod veram Chriſti divinitatem negaret, eumque merum hominem profiteretur, ut docet Euſebius *lib. 3. hiſtor. eccleſ. cap. 27.* Unde Virum quendam illuſtrem, qui alterum Ebionitarum genus de Chriſti divinitate recte ſenſiſſe exiſtimavit, corrigendum monet Huetius *in not. ad Origenem. pag. 74.* licet eodem loco & ipſe Huetius erraverit, cum illos Ebionitas, qui Chriſtum ex Joſepho & Maria natum ſtatuerunt, a Nicephoro Majores appellari ſcribit. Nicephorus enim *libr. 3. hiſtor. eccleſ. c. 13.* non dicit, Ebionitas quosdam majores appellari, ſed hos hæreticos a majoribus Ebionæos appellatos eſſe, quem Huetii errorem ex latina verſione male intellecta profectum notavit tacito tamen Huetii nomine Cotelerius *Tom. III. monum. eccleſ. græc. p. 765.*

XXXIX. Ebionæi ergo perinde ut Cerinthiani Chriſtum pro mero homine habuerunt, quod confirmant Tertullianus, Pamphilus in apologia pro Origene, Philaſtrius, Epiphanius, Auguſtinus, Theodoretus, Hilarius, Hieronymus, & plures alii. Equidem Irenæus *libr. I. adverſus hæreſ. c. 26.* Ebionæos de Chriſto non ſimiliter ut Cerinthianos ſenſiſſe ſcribit. Hinc nata quæſtio, quænam illa in Ebionitarum & Cerinthianorum doctrina circa articulum de Chriſto differentia fuerit? Et Siricius quidem, qui Ebionis hiſtoriam ex inſtituto pertractavit *theſ. 10.* in generalioribus Irenæi verbis acquieſcendum potius, quam ſpecialem Ebionis & Cerinthi diſſenſum operoſe inquirendum cenſet. Mihi vero valde arridet conjectura eorum

rum, qui cum Dannhauero *in chriſteid. p. 521.* particulam negativam in adductis Irenæi verbis expungendam ſuſpicantur, aut pro verbis *non ſimiliter* legendum: *conſimiliter*, quæ conjectura eſt Pearſonii *in vindiciis epiſtolarum Ignatii part. 2. p. 25.*

XL. Eandem ob cauſam, quia nempe Chriſtum pro mero homine habuerunt, Ebionitæ a Prudentio Homuncionitæ appellantur, ut Victor Giſelinus *in notis ad Prudentii apotheoſin pag. 467.* ſuſpicatur, etſi Chamillardus, qui Prudentii opera in uſum Delphini edidit, non ad Ebionem, ſed ad Paulum Samoſatenum reſpici arbitretur. Quæ ſententia forte cum priori non male conjungi poterit, cum nihil obſtet, quo minus omnes hæreticos Chriſti divinitatem impugnantes hoc cognomine notatos dicere poſſimus, quemadmodum etiam iſti hæretici a Cypriano *epiſtola ad Jubajanum*, & Lactantio *libr. 4. inſtitut. c. ult. Anthropiani* cognominantur, niſi Lactantius, quæ Sparckii conjectura eſt, ſub Anthropianorum nomine Anthropomorphitas potius intellexerit; quanquam ipſos quoque Ebionitas Anthropomorphitas fuiſſe colligi poſſit ex homiliis Clementinis, quarum autorem fuiſſe aliquem Ebionitam creditur. Unde Petavium in deſignando origine Anthropomorphitarum, quam ad quartum ſeculum retulit, erraſſe notat Clericus *not. ad Petavii dogmata Theologica Tom. I. p. 88.*

XLI. Eo ſolo quod ſecundum Matthæum eſt evangelio uſos fuiſſe Ebionitas, refert Irenæus *libr. I.*

 adv.

Digitized by Google

adv. hæret. c. 26. Euſebius autem pro evangelio ſecundum Matthæum nominat evangelium ſecundum Hebræos, quod ab evangelio ſecundum Matthæum diverſum fuiſſe probat Dupinius in nova bibliotheca, cujus ſententiam approbat Grabius *in ſpicilegio Patrum & Hæreticorum I. II. & III. ſeculi Tom. I. pag. 21. ſeqq.* Ubi inſuper notamus, quod Epiphanius Ebionæos evangelium ſecundum Matthæum non integrum recepiſſe, ſed genealogiam Chriſti reſecuiſſe memorat. Quam relationem cum Baronius Epiphanii autoritate veram eſſe judicet, mirum eſt, quod parum ſui memor dicat, Ebionæos ex genealogia Chriſti apud Matthæum humanitatem Chriſti ita didiciſſe, ut ejus divinitatem impugnaverint, quod Baronii parorama caſtigavit Basnagius *in exercitat. critic. ad Baronium p. 398.* Cæterum Marius Mercator Scriptor Auguſtino coævus in appendice ad contradictionem duodecimi anathematiſmi Neſtoriani tradit, Ebionem, quem Stoicum Philoſophum fuiſſe dicit, aſſeruiſſe, ſe in doctrina ſua, qua Chriſtum ex Ioſepho & Maria natum merum hominem fuiſſe, & vitæ tantum merito omne hominum genus præiviſſe, ideoque in Dei Filium adoptatum fuiſſe, docuit Matthæi, Marci & Lucæ Evangeliſtarum autoritatem ſecutum fuiſſe. Præter evangelium Matthæi, ſeu potius ſecundum Hebræos, etiam pentateuchum Moſaicum ſed non integrum recepiſſe, Prophetas autem plane reſpuiſſe Ebionem Epiphanius autor eſt *hæreſ. 30. ſect. 15.* Non minus epiſtolas Pauli, quem tanquam Apoſtolum apoſtatam calumniati ſunt, ejus aſſeclæ repudiarunt, ut Irenæus & Euſebius *l. c.* nec

non

non Origenes *libr. 5. contra Celſum*, & Theodoretus *libr. 2. hæret. fabul. c. 1.* teſtantur. Non minus acta apoſtolica reſpuerunt, quorum loco Petri circuitus alioſque hujusmodi libros ſub Jacobi aliorumque Apoſtolorum nomine confictos circumtulerunt, qua de re Epiphanius videri poterit.

XLII. Optatus Milevitanus *libr. 4. de ſchiſmate Donatiſtarum* Ebioni tribuit, quod non Filium ſed Patrem paſſum eſſe dixerit. Unde id Optatus hauſerit neſcio. Interim mihi prorſus improbabile videtur, quod Ebion Patripaſſianus fuerit; ſiquidem Chriſtum merum hominem & a Patris Perſona plane alienum credidit. Docuiſſe autem Ebionem, quod Chriſtus tantum propter carnales Judæos in mundum venerit & paſſus fuerit, memoriæ prodidit Origenes *libr. 4. de principiis*, & *Philocaliæ libr. I. p. 45.* Quem Origenis locum adducens Lupus *in notis ad Tertullianum de præſcript.* ſuſpicatur, ad hunc ipſum Ebionis errorem mentis ſuæ oculos intendiſſe Johannem cum in prima epiſtola cap. II. v. 1. Chriſtum propitiationem eſſe dicit non pro noſtris tantum, ſed pro totius mundi peccatis.

XLIII. Quantum Judaiſmo adhæſerit Ebion, ex eo colligi poteſt, quod circumciſionem & legis obſervantiam ad ſalutem neceſſariam duxerit, ut teſtatur Irenæus *libr. I. c. 26.* Tertullianus *de præſcriptionibus c. 33.* & autor appendicis *c. 48.* Rufinus *in expoſitione ſymboli*, Hieronymus ad Eſa. I. ubi Ebionem ſimul bove & aſino araſſe ait, quia evangelium ita recepit, ut ju-

Digitized by Google

judaicarum ſuperſtitionum cerimonias non reliquerit. Ad judaicas illas & plusquam judaicas Ebionitarum ſuperſtitiones pertinet, quod Hieroſolymam adoraverunt Irenæo teſte; item quod juxta Euſebium *libr. 3. hiſtor. eccleſ. c. 27.* & Theodoretum *libr. 2. hæretic. fabul. c. 1.* tam diem Dominicam cum chriſtianis, quam ſabbathum cum Judæis celebrarunt; item quod juxta Damaſcenum *hæreſ. 30.* continuo ſe aqua abluerunt; ad quas Ebionitarum lotiones reſpexiſſe D. Johannem, cum in prima epiſtola cap. I. v. 8. ſanguinem Jeſu Chriſti Filii Dei nos ab omni peccato emundare pronunciat, ſuſpicatur Eſtius *in commentar. ad h. l.* Neque hic ſilentio prætermittendus judaicus Ebionis chiliaſmus, cui ipſum non minus quam Cerinthum addictum fuiſſe teſtatur Hieronymus ad Eſa. 66. *Judæi,* inquit, *& judaici erroris hæredes Ebionitæ, qui pro humilitate ſenſus nomen pauperum ſuſceperunt, omnesque mille annorum delicias præſtolantes equos & quadrigas ſic intelligunt, uti ſcripta ſunt.* Nec minus judaiſmum olent panes azymi, quos Ebionitas cum aqua & myſteriis ſuis annuis uſurpaſſe Epiphanius autor eſt.

XLIV. Varias contra Chriſtum blaſphemias evomuiſſe Ebionitas narrat Epiphanius, & varia erronea dogmata illis tribuit, quibus enumerandis ſuperſedemus, cum pleraque Helceſaitarum potius, qui ſe Ebionitis conjunxerunt, vel Sampſæorum & Oſſenorum, quam Ebionitarum fuerint. Quando autem Epiphanius extremum Johannis Evangeliſtæ in Ebionem odium refert, communi cum ipſo balneo uti detre-

ctan-

ctantis, & balnei ruinam metuentis, quam etiam aliqui factam addiderunt, male Arnoldus ita judicat Ketzer-Hiſt. *part. I. libr. I. c. 4. pag. 47.* mit dieſer Erzehlung haben ſich die unzeitigen Eiferer und Ketzermacher wohl zu behelffen gewuſt/ indem ſie alle ihre ungerechte und liebloſe Händel damit zudecken wollen. Deswegen ſie auch dem Liebes-vollen Johanni hiebey einen ſolchen Grimm und verbitterten Sinn zuſchreiben. Annon vero tanto majus eſt in Sanctis odium adverſus hæreticos, quanto major eſt in iis Dei caritas? Certe David, qui Deum toto corde diligebat, etiam impios toto corde oderat, ut ipſe in pſalmo 119. & 139. teſtatur. Quid ergo mirum Evangeliſtam Johannem, qui ferventiſſimo Dei & Chriſti amore flagrabat, ferventiſſimo quoque odio hoſtes Dei & Chriſti proſecutum fuiſſe? qua de re Maxime Reverendi Dn. D. Schelguigii diſputatio de Ebionitis Arnoldo imprimis oppoſita videri poterit.

XLV. NAZARÆOS, quos Epiphanius medio Cerinthianos inter & Ebionitas loco *hæreſ. 29.* poſuit, H. Grotius *in prolegom. ad Matthæum*, & G. J. Voſſius *in diſſertat. de genealog. Chriſti c. 2. p. 18.* eoſdem eſſe putant cum illo Ebionæorum genere, qui Chriſtum Spiritus S. virtute conceptum confeſſi ſunt. Verum cum neutrum Ebionitarum genus divinitatem Chriſti agnoverit, ut in præcedenti theſi XXXVII. dictum eſt, Nazaræi autem divinitatem Chriſti non inficiati videantur, Huetius *not. ad Origen. p. 74.* Nazaræos ab utroque Ebionæorum genere diverſos fuiſſe judicat. Sane Epiphanius ipſe ſe certo illud affirmare

non

non poſſe profitetur, utrum Nazaræi Cerinthi impietate decepti Chriſtum ſimplicem hominem aſſeverent, an per Spiritum S. de Maria virgine genitum fateantur, interim tamen in eo Nazaræos ab Ebionitis differre dicit, quod in Chriſtum credant, quos etiam unum Deum & Filium ejus Jeſum Chriſtum prædicare aſſerit. Et quamvis Theodoretus *libr. 2. hæret. fabul. c. 2.* tanquam certum affirmet, Nazaræos Judæos eſſe Chriſtum honorantes tanquam hominem juſtum, Philaſtrius tamen *hæreſ. 8.* inter errores Nazaræorum hunc non poſuit, quod Chriſtum pro mero homine agnoverint, contra vero Auguſtinus *cap. 9. de hæreſibus* Nazaræos Dei Filium Chriſtum eſſe profiteri aſſerit, quæ etiam Damaſceni *de hæreſ. c. 29.* de Nazaræis eſt ſententia.

XLVI. Potiſſimus igitur Nazaræorum error in eo fuit poſitus, quod judaicæ legis obſervationem tanquam neceſſariam urſerunt, ut præter Epiphanium aliosque autores teſtatur Auguſtinus *libr. 7. de baptiſmo c. 1.* & Hieronymus *epiſt. 29.* ubi Nazaræos in Chriſtum credere affirmat, ſed quia & Chriſtiani & Judæi eſſe velint, nec Judæos nec Chriſtianos eſſe judicat, item *in commentario ad Ezechielem c. 16.* ubi eos veteris legis obſervantiam evangelicæ gratiæ aptantes novum vinum in veteres utres mittere pronunciat. Neque tamen Nazaræi per hunc cum Judæis conſenſum Judæorum gratiam conciliare potuerunt. Tanto enim, teſte Epiphanio *hæreſ. 29. c. 9.* Judæi Nazaræos odio proſecuti ſunt, ut eos ter de die nimirum mane, & circa meridiem, & veſperi diris devoverint, quamvis Hie-

Hieronymus *ad c. 52. Eſaiæ* in omnes chriſtianos ſub Nazaræorum nomine ter ſingulis diebus maledicta a Judæis congeſta affirmet. Quæ ſententia etiam Baronio placet *A. C. XLIII. 16.* cui contradicit Baſnagius *in exercitat. crit. contra Baronium p. 428.*

XLVII. Nazaræos ab Ebionitis in eo diſcrepaſſe ſtatuit Simonius *hiſtor. critic. N. T. cap. 7.* quod Nazaræi integrum veteris teſtamenti canonem cum Judæis retinuerint, Ebionitæ autem ſolum Pentateuchum uſurpaverint. Deinde in eo quoque aliquam inter Nazaræos & Ebionitas differentiam conſtituit, quod Nazaræi hebraicum Matthæi evangelium incorruptum ſervaverint, Ebionitæ autem illud evangelium corruperint & adulteraverint, quod poſt Trajani tempora factum eſſe ſtatuit Dodvvellus *diſſert. 1. ad Irenæum p. 72.* Etſi vero Simonius minime dubitet, quin Matthæus evangelium ſuum in gratiam Judæorum Hieroſolymis commorantium ea hebraicæ linguæ dialecto, quæ tunc temporis uſitata fuit, ſcripſerit, quod poſtea ab aliis in gratiam Gentilium chriſtianam fidem amplexorum græce converſum fuerit, nec ſane nova ſit illa de hebraico Matthæi evangelio traditio, ſed multorum Patrum teſtimoniis confirmata, unde etiam noſtratium aliqui Matthæi evangelium hebraice ab ipſo ſcriptum inficiari noluerit, dummodo aſſeratur, græcum quo hodie gaudemus textum omni tempore authenticum habitum fuiſſe, fuiſſet licet non primitivus, ſed per verſionem Jacobi derivativus, uti Dannhauerus *in chriſteide ſua p. 110.* loquitur, quam ob cauſam etiam

Google

Glaſſius *in philologia S. libr. I. tract. 4. p. 231.* liberam in hac controverſia optionem cuilibet relinquit, ſive affirmativam ſive negativam ſententiam eligendi, dummodo græco textui ſua autoritas relinquatur: traditio tamen illa de hebraico Matthæi evangelio ſolide probari non poteſt, nec tantus eſt, quantus a Simonio aliisque jactatur, Patrum conſenſus. Unde etiam opus non eſt, ut multis in græcum hujus evangelii interpretem inquiratur, quem Jacobum fuiſſe Athanaſius *in ſynopſi Scripturæ*, Johannem Theophylactus *in proœmio ad Matthæum*, Lucam & Paulum Anaſtaſius Sinaita *libr. 8. anagogicarum contemplationum in hexaemeron*, Barnabam Nicephorus aſſerit *libr. 12. c. 37.* ſi credimus B. Walthero in officina biblica, quem tamen he memoria fefellerit valde vereor, Marcum Euſebius & Hieronymus a B. Gerhardo *in exegeſi loci de Scriptura §. 243.* & *in prolegomenis ad Matthæum* allegati, græcum hujus evangelii interpretem faciunt, etſi etiam in hoc celeberrimo Theologo, quoad hanc Euſebii & Hieronymi allegationem memoriæ lapſum metuam. Verum cum de hebraico Matthæi evangelio *in diſſertat. de hæreſiarch. ævi apoſtol. ſect. I. c. 7. a pag. 70. usque ad 84.* & *in appendice a pag. 19. usque ad 24.* prolixe egerim, denuo hanc controverſiam hic repetere non lubet.

XLVIII. NICOLAITARUM mentio fit Apoc. II, 6. 15. ubi Coccejus ſtatuit, ſub Nicolaitarum nomine tanquam ſub ænigmate quodam Papiſtas intelligi, quos alluſione ad derivationem nominis facta Nicolaitas, h. e. victores populorum, dici arbitratur,

cum nomen Nicolaus, ſi ejus originem ſpectemus, idem ſit ac νικῶν λαὸν vincens populum. Simile myſterium in nomine Nicolaitarum quærit Matthæus Hoffmannus, *in chronotaxi Apocalyptica p. 135.* qui tamen Romanos gentiles tot populis dominantes ſub Nicolaitarum nomine intelligi arbitratur. Ligtfootus autem ad 1. Cor. VI, 12. ubi ad Nicolaitas reſpicere Apoſtolum ſuſpicatur, a Chaldaica voce ניכולה *comedamus*, Nicolaitas derivat, quia nequiſſimi illi homines ſibi & aliis ita acclamaverint, cum ſub prætextu libertatis chriſtianæ ad comedenda idolothyta diſcubuerunt. At veriſimilius mihi videtur, Nicolaitas illos, quos Evangeliſta Johannes in ſua apocalypſi idolothytis & fornicationi addictos fuiſſe memorat, a Nicolao quodam hoc cognomentum accepiſſe.

XLIX. Quis autem Nicolaus ille fuerit ſi quæramus, reſpondet Irenæus *l. I. adverſus hæreſ. c. 27.* Nicolaitarum indiſcrete viventium Magiſtrum Nicolaum unum ex ſeptem primis eccleſiæ Diaconis fuiſſe. Videtur autem Irenæus indicare voluiſſe, quod hic Nicolaus, qui una cum cæteris Collegis Act. VI, 3. a bona fama commendatur, ſucceſſu temporis in peſſimum impietatis magiſtrum degeneraſſe, quod confirmant autor appendicis ad Tertullianum *de præſcriptionibus c. 46.* Hilarius *canone 25. in Matthæum*, ubi Nicolaum hunc falſum Prophetam appellat, Epiphanius *in panario hæreſ. 25. c. 1.* Philaſtrius *de hæreſ. c. 33.* Hieronymus, qui paſſim Nicolaum tanquam immunditiarum repertorem choros fœmineos ducentem, & obſcœnos

auditúque erubeſcendos concubitus ſomniantem introducit, Damaſcenus *hæreſ. 25.* Timotheus Presbyter *de receptione hæreticorum p. 381.* Dorotheus *de vitis 72. diſcipulorum*, aliique. Sed putaverim proſelyto huic Antiocheno, qui ob ſingularia Spiritus S. chariſmata ab Apoſtolis inter ſeptem primos Diaconos cooptatus eſt, injuriam ab illis fieri, qui ipſum turpiſſimæ hæreſeos autorem faciunt. Certe quod Epiphanius de ipſo refert, nempe quod aliquandiu ab uxore ſua formoſa ſe continuerit, poſtea vero voto continentiæ rupto ad ejus uſum reverſus, varias excuſationes finxerit, tandemque eo usque inſaniæ proceſſerit, ut doceret, eum qui non ſingulis diebus Venerem exerceret, æternæ vitæ participem fieri non poſſe, ab omni veritatis ſpecie abhorret. Quis enim credat ævo apoſtolico continentiæ votum usque adeo viguiſſe, ut etiam uxorati tali voto ſe obſtrinxerint, & ad uxorum conſvetudinem reverſi varias excuſationes fingendi neceſſitatem habuerint.

L. Alii igitur Nicolaitas hunc Nicolaum falſo pro ſectæ ſuæ autore venditaſſe ſtatuunt, ut interpolator epiſtolæ Ignatianæ ad Trallianos & Philadelphienſes, qui Nicolaitas ψευδωνύμους appellat, item Clemens Romanus *libr. 9. conſtit. apoſtol. c. 8.* ubi Nicolaitas Nicolai nomen uſurpantes falſitatis arguit, nec non Clemens Alexandrinus *libr. 2. ſtromat.* ubi ſententiam aliquam Nicolai in pravum ſenſum detortam memorat, & *libr. 3. ſtromat.* ubi factum aliquod Nicolai, qui de Zelotypia accuſatus uxorem ſuam in medium adduxit, a Nicolaitis ita acceptum refert, quaſi promiſcuos con-

concubitus approbaſſet. Quam narrationem Clementis Alexandrini etiam Euſebius *libr. 3. hiſt. eccleſ. c. 29.* & Theodoretus *libr. 3. de hæret. fabul. c. 1.* repetunt. Sic ergo Nicolaus & defenſores habuit ſuos & accuſatores. Utrosque ex parte nominat Gobarus apud Photium *in bibliotheca cod. 232. fol. 477. edit. Hoeſchelianæ.* Inter accuſatores nominat Hippolytum & Epiphanium, quibus Cotelerius *ad libr. 6. conſtit. cap. 8.* addi poſſe obſervat Irenæum, Tertullianum, Hilarium, Pacianum, Gregorium Nyſſenum, Philaſtrium, Hieronymum, Gelaſium, Gildam, Anaſtaſium, Pſeudo-Dorotheum, Agobardum, Rabanum, Autorem Prædeſtinati, Humbertum Sylvæ candidæ, & alios plerosque. Inter Patronos Nicolai Gobarus nominat Ignatium, Clementem Alexandrinum, Euſebium & Theodoretum, quibus Cotelerius addi poſſe obſervat Victorinum Petabionenſem, Haymonem Halberſtadienſem, & quosdam illos, quos Caſſianus *collat. 18. c. 16.* memorat.

LI. Fortaſſe autem Nicolaitæ non ab illo proſelyto Antiocheno, qui Act. VI, 5. inter ſeptem primos Diaconos numeratur, ſed ab alio quodam Nicolao, cujus memoria in obſcuro latet, cognomentum ſuum acceperunt. Cæterum quod gloſſator corporis canonici *cauſ. 2. quæſt. 7. cap. non omnes Epiſcopi*, ubi hæc Hieronymi verba allegantur: *Stephanum ſuſcipis, ſed Nicolaum reſpice* in extremo margine notavit Nicolaum iſtum fuiſſe Mahometem, quem colunt pagani, non minus riſu dignum eſt, quam quod Benvenutus Imolenſis Mahometem S. Romanæ eccleſiæ Cardinalem

fuiſſe aſſeruit, aut quod Ambroſius Ansbertus *commentar. ad Apocalypſin Tom. III. BB. PP. edit. Lugdun. p. 433.* omnes hæreticos Nicolaitarum nomine comprehendi ſcribit, cum Nicolai nomen ſtultum populum denotet, & talem populum hæretici repræſentent. Alias ſequiore ævo Nicolaitæ dicti fuerunt Clerici, qui conjugii uſu non abſtinuerunt, ut ex can. 19. concilii Turonenſis 2. conſtat, ſicut & Petrus Damiani Nicolai hæreſin in eo verſatam fuiſſe conſtituit, quod Clericos cujuslibet ordinis nuptialibus fœderandos conjugiis ſtatuerit. A qua ſententia non alienus fuiſſe videtur Autor Prædeſtinati, quippe qui *hæreſ. 4.* inter alia dicit, quod Chriſtus nulli diſcipulorum ſuorum commixtione etiam legitimi conjugii uti permiſerit, quod quam falſum ſit, nemini qui S. Scripturam legerit, obſcurum eſſe poteſt. Rectius ergo Rupertus Tuitienſis *in comment. ad apocalypſin* eos potius Nicolaitarum nomine dignos æſtimat, qui a conjugio legitimo abſtinent, & vagas libidines ſectantur.

LII. Nicolaitæ enim in apocalypſi Johannea imprimis ob ſcortationem reprehenduntur, ut & ob ſcortationem ſpiritualem in comedendis idolothytis. Ad quæ duo capita etiam Irenæus *libr. I. cap. 27.* Nicolaitarum errores revocat. Alibi tamen etiam Nicolaitas de Deo & Chriſto male ſenſiſſe inſinuat. Nam *libr. 3. cap. 11.* inter hæreticos, quibus Johannes initium ſui evangelii oppoſuit, etiam Nicolaitas nominat. Sane Auguſtinus in libello de hæreſibus autor eſt, Nicolaitas non Deo, ſed Poteſtatibus quibusdam, quas mira-

mirabili vanitate vel finxerunt vel crediderunt, creationem mundi tribuiſſe. Plura Nicolaitſcorum dogmatum portenta barbaris vocibus involuta, variiſque viſionibus & ſomniis innixa a Philaſtrio & Epiphanio recenſentur, indigna quæ repetamus.

LIII. De VARISUO, CLEOBIO vel CLEOBULO, THEODADE, THEBUTE ſeu THEOBUTO, GORTHÆO, MASBOTHÆO, ENTYCHITIS, CANISTIS, & ADRIANISTIS egi in diſſertatione de hæreſiarchis ſeculi apoſtolici & apoſtolico proximi ſect. I. cap. 3. De HERMOGENE, PHYGELLO, DEMA, HYMENÆO, PHILETO, ALEXANDRO & DIOTREPHE cap. 8. Addidi etiam nonnulla de Variſuo, Hymenæo, & Phileto in appendice hujus diſſertationis, ſed hac vice amplius aliquid addere non lubet.

CAPUT VI.

De *Perſecutionibus & Martyribus.*

I.

NOn ſolùm autem varias hæreſes, ſed graves etiam perſecutionum procellas adverſus eccleſiam, ut felices ejus progreſſus impediret, Satanas excitavit.

vit. Nam primum Judæi, ut evangelii curſum ſufflaminarent, nuncios ſuos & epiſtolas calumniis in chriſtianam religionem ipſumque Chriſtum refertas quaquaverſum miſerunt, ut teſtatur Juſtinus Martyr *in dialogo cum Tryphone*, & Euſebius *in commentario ad Eſaiam*, quem in nova Patrum collectione ante biennium græce & latine edidit Bernhardus de Montfaucon, *cap. XVIII, 1.* ubi dicit; omnes ubique Judæos pariter & uno conſenſu chriſtianæ doctrinæ contra dixiſſe. Inter alia dicit, in veterum ſcriptis reperiri, Hieroſolymitanos judaicæ gentis Sacerdotes & Seniores literas in omnes gentes miſiſſe ad omnes ubique Judæos, quo Chriſti doctrinam traducerent, ut novam ac Deo inimicam ſectam, ac epiſtoliis monuiſſe, ne illam reciperent. Quem Euſebii locum etiam ex Manuſcripto Euſebiani hujus commentarii codice exhibet Heinſius *exercit. ſacr. libr. 7. c 9.* Exemplum autem talis epiſtolæ, quaſi a Judæis Hieroſolymitanis ſtatim poſt Chriſti paſſionem, ad Judæos Ulmenſes ſcriptæ, exhibet Martinus Cruſius *in annalibus Suevicis libr. 5. c. 2.* ubi refert, A. C. 1348. cum Judæis omnibus Ulmæ combuſtis bona eorum annotarentur, repertas fuiſſe inter ea literas quaſdam tempore Chriſti ex urbe Hieroſolyma Ulmam miſſas habitantibus videlicet ibi etiam tum Judæis, in hanc ſententiam:

Fratribus in regionibus transmarinis Judæis Ulmæ in Suevia ſalutem optant fratres, qui ſunt Hieroſolymæ & in Judæa ſive terra Canaan: Magna tribulatione liberati merito Deo gratias agimus magnopere. Significamus vobis, impium ſeductorem Je-

Jeſum Nazarenum Joſephi filium ſublatum e vivis eſſe. Cum enim non amplius blaſphemias ejus ferre poſſemus, eum apud Prætorem Romanum accuſavimus, qui noſtra accuſatione audita miſericordia noſtri affectus bene flagellatum crucifigendum curavit pro meritis ejus, diſcipulis ejus ejectis & diſperſis. Valete.

Addit Cruſius etiam aliis in locis captos Judæos confeſſos fuiſſe, literas his de rebus Hieroſolymæ ſcriptas tempore Chriſti fuiſſe. Eandem Judæorum ad Ulmenſes epiſtolam ex germanico Sebaſtiani Franckii chronico germanice exhibet Wagenſeilius in der Belehrung der Jüdiſch-deutſchen Red-und Schreib-Art A. 4. præfat. ubi etiam ex Cœleſtini Mauſoleo refert, quod Judæi A. 1519. Ratisbona expulſi ſecum abſtulerint epiſtolam, quam Judæi Hieroſolymitani anno, quo Chriſtus crucifixus eſt, ad Judæos Ratisbonenſes ſcripſerunt, & in qua de Chriſto e vivis ſublato exultarunt. Fides ſit penes Autorem. Non ſolum autem per ejusmodi epiſtolas Judæi chriſtianæ religioni detrimentum aliquod accerſere ſatagebant, ſed etiam magno furore adverſus Chriſti diſcipulos graſſabantur, unde nata Stephani lapidatio, cujus corpus cum per diem & noctem inſepultum jacuiſſet, vehiculo Gamalielis in locum 20. milliaribus ab Hieroſolyma diſtantem portatum, ſeptuaginta dierum planctu honoratum magnaque cum pompa terræ mandatum refert Baronius, quem refutat Pearſonius *in lect. 7. ad acta theſ. 8. & 9.* De anno martyrii Stephani agit Spanhemius *in quaternione diſſertationum pag. 197.*

Digitized by Google

II. Stephâni lapidationem excepit magna Diſcipulorum diſperſio, Apoſtolis tamen adhuc in urbe Hieroſolyma manentibus, e quibus poſtea in Judæorum gratiam Jacobus major Herodis gladio truncatus eſt. Herodes autem ille, cujus juſſu Jacobus truncatus eſt, non fuit Antipas, qui Johannem Baptiſtam carnificis gladio tradiderat, & Chriſto illuſerat, ut Eraſmo *in paraphraſi Actorum*, & Roberto Bailio *in opere hiſtorico & chronologico libr. 2. cap. 1.* viſum eſt, ſed Herodes Agrippa, ut recte contra illos monuit Baſnagius *exercitat. ad Baronium p. 443.* Et iſtæ Judæorum perſecutiones etiam e terra viventium ſuſtulerunt Jacobum juſtum fratrem Domini, cujus lapidationem juſſu Anani Summi Pontificis factam omnibus bonis & juſtitiam amantibus in urbe Hieroſolyma diſplicuiſſe narrat Joſephus *libr. 20. antiquit. c. 8.* cujus narrationem cum Hegeſippo, qui apud Euſebium *libr. 2. c. 23. hiſtor. eccleſiaſt.* ejusdem Jacobi martyrium deſcribit, conciliare nititur Ruinartus *in actis Martyrum ſinceris p. 3. & 4.*

III. Non ſolum autem Judæi, ſed gentiles etiam chriſtianum nomen perſecuti ſunt. Et primus quidem inter Imperatores gladium adverſus Chriſtianos ſtrinxit Nero, ut Tertullianus *cap. 5. ſui apologetici* teſtatur. Quam perſecutionem extenuat Dodvvellus *in diſſ. II. Cyprianica theſ. 13.* inter alia urgens, quod etſi ingens multitudo Chriſtianorum per iſtam perſecutionis procellam abrepta fuerit, vix alios tamen Chriſtianos ea perſecutio attigiſſe poſſit, quam qui Romæ verſati fuiſſent, cum illis, qui Roma abfuerunt, incendium urbis, cu-

cujus prætextu perſecutio hæc excitata eſt, intentari non potuerit, neque idoneo teſtimonio probari poſſit, aliam adverſus Chriſtianos tum temporis excitatam fuiſſe, quam eam, quæ apud Tacitum ex conflagratione urbis Romanæ nata legitur. Verum ipſe Tacitus multitudinem illam ingentem Romæ haud perinde incendii crimine, quam odio humani generis convictam tradit. Et orta ſemel perſecutionis tempeſtate proclive fuit etiam Chriſtianis extra Romam degentibus, ſive clandeſtina quarumvis urbium perdendarum conſilia, ſive alia flagitia morte digna impingere. Certe ad ipſos uſque Hiſpanos pertigiſſe hanc Neronianam perſecutionem, fidem facit inſcriptio Neroni in Hiſpania ob purgatam a Chriſtianis provinciam, ſeu ut verba inſcriptionis habent, *ob provinciam latronibus & his, qui novam generi humano ſuperſtitionem inculcarunt, purgatam* poſita, & a Grutero in theſauro inſcriptionum aliisque memorata, inter quos Joſephus Scaliger *libr. 5. de emendat. tempor. pag. 471.* ſe dubitare dicit, num inſcriptio hæc genuina ſit, præter quem non deſunt etiam alii Viri eruditi, qui religionem Chriſtianam ſub Neronis ævo in Hiſpania adeo floruiſſe dubitant, ut de ea extincta Neroni trophæum poni potuerit. Quicquid autem ſit de illa inſcriptione, certum eſt non levem fuiſſe, quæ adverſus eccleſiam ſub Nerone graſſata eſt, perſecutionem. Sane edictum Imperatoris non ſolum ad Chriſtianos, qui Romæ agerent, vexandos, ſed ad univerſam ſectam per imperium Romanum abolendam emiſſum fuiſſe teſtatur Lactantius *de mortibus perſecutorum c. 2.* Unde etiam

Digitized by Google

Suetonius *in Nerone c. 16.* hanc perſecutionem ad urbem Romam non reſtringit, ſed Chriſtianos ſuppliciis affectos ſcribit, genus hominum ſuperſtitionis novæ & maleficæ. Conferantur quæ Ruinartus *in præfatione ad acta Martyrum ſincera*, & Pagi *ad A. C. 64. pag. 51.* contra Dodvvellum diſſerunt, cujus lemma de paucitate Martyrum, quod diſſertationi ſuæ Cyprianicæ undecimæ præfixit, homine utcunque chriſtiano nedum autore literato indigniſſimum eſſe judicat Nicolaus Toinardus *in notis ad Lactantii librum de mortibus perſecutorum pag. 23.*

IV. E gentilibus Scriptoribus de hac perſecutione Neronis agit Tacitus *annal. libr. 15. c. 44.* qui inter alia refert, *pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti, laniatu canum interierint, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque ubi defeciſſet dies, in uſum nocturni luminis urerentur.* Brevius hanc perſecutionem deſcripſit Suetonius *in Nerone cap. 16.* qui etiam ſub Claudio Neronis anteceſſore perſecutionem adverſus Chriſtianos excitatam innuere videtur, cum *in vita Claudii c. 25.* Judæos Chreſto quodam duce tumultuantes Roma expulſos memorat. Etſi enim Jacobus Uſſerius *in annalibus A. C. 54.* per Chreſtum h. l. Chriſtum intelligi perſuadere ſibi non poſſit, cujus ſententiæ præter alios etiam doctiſſimus Hilſcherus in diſſertatione, quod Suetonii Chreſtus non ſit Chriſtus, ſubſcribit, nec negari poſſit, quod apud Ciceronem & in variis inſcriptionibus Chreſti nomen aliis quam Chriſto tributum reperiatur, conſtat tamen ex Tertulliani *apologetico c. 3.* & Lactantii *libr. 4. cap. 7.* quod

gentiles Chriſtum noſtrum Chreſtum, & Chriſtianos Chreſtianos appellare conſueverint, ut Torrentius *ad Suetonium p. 1483.* notavit, idque ex errore potius quam contumeliæ cauſa factum ſuſpicatur Cuperus *in notis ad Lactantium de mortibus perſecutorum pag. 126.* ubi ſtatuit tumultum a Suetonio deſcriptum forte inde natum eſſe, quod Judæi converſi Chriſtum Meſſiam eſſe dicerent, & cæteri adhuc infideles his contradicerent, unde non improbabile videtur, inter Judæos, quos Claudius urbe expulit, multos etiam Chriſtianos fuiſſe, cum præſertim haud raro Judæi & Chriſtiani apud gentiles eodem loco habiti fuerint, ut a Pithœo *in adverſariis libr. 2. c. 3.* obſervatum eſt. Levia tamen fuerunt, quæ ſub Claudio paſſi ſunt Chriſtiani, ſi cum perſecutione Neronis conferantur.

V. Prætextus hujus perſecutionis Neronianæ fuit magnum urbis Romæ incendium, cujus culpa, etſi ab ipſo Nerone excitatum fuerat, in Chriſtianos delata eſt. Tantoque commodior hujus calumniæ occaſio videbatur, quia Chriſtiani futuram aliquando mundi conflagrationem profitebantur. Accedebant & aliæ adverſus Chriſtianos calumniæ, per quas eorum religio tanquam exitialis, malefica, & odio humani generis digna delineabatur, ut ex Tacito & Suetonio conſtat, præter quos ethnicos Scriptores de hac perſecutione legi poſſunt ex Chriſtianis Lactantius *de mortibus perſecutorum cap. 2.* Euſebius *libr. 2. hiſtor. eccleſ. cap. 25.* Oroſius *libr. 7. hiſtor. cap. 7.* Sulpitius Severus *libr. 2. c. 41. hiſtor. ſacr.* Nicephorus *libr. 2. hiſt. eccleſ.*

Ss 3 c. 36.

cap. 36. 37. Baronius *ad A. C. 66. & ſequ.* Kortholt *de perſecut. eccleſ. cap. 1.*

VI. Paſſi perhibentur ſub Nerone Barnabas, Marcus, Apollinaris, Evodius, Ariſtarchus, Archippus, Philemon, Epaphras aliique. Præcipui autem hujus perſecutionis Martyres fuerunt Apoſtoli Petrus & Paulus. Et Petrum quidem, cum fugam pararet, Chriſti viſione revocatum referunt Ambroſius *in ſermone adverſus Auxentium de baſilicis tradendis*, Egeſippus *lib. 3. de excidio Hieroſolymit. c. 2.* & Gregorius Magnus *in pſalmum quartum pœnitentialem*, quibus addi poſſunt acta Lini *de paſſione Petri*, acta martyrum Proceſſi & Martiniani apud Surium d. 2. Julii, ut alia hujusmodi monumenta taceamus. Verum Bebelius in programmate quodam quadrageſimali, quod in Sebaſtiani Schmidii *myſterio gratiæ divinæ pag. 340.* legitur, hanc viſionem, qua Petrus ex urbe fugiens Chriſtum ſibi apparentem rogavit: *Domine quo venis?* & reſponſum tulit: *venio iterum crucifigi*, fabulæ quam hiſtoriæ propiorem judicat, etſi eo in loco, ubi Chriſtus Petro apparuiſſe dicitur, ſacellum aliquod Romæ erectum perhibeatur. Videtur ipſi hæc narratio ſimilis illis, quas Papias exigui judicii vir, cui quælibet a quolibet perſuaderi poterant, ſomniavit. Imo hiſtoriolam hanc Montani ſcholam redolere arbitratur, qui in perſecutione fugiendum non eſſe ſtatuebat. Teſtes, quibus hæc viſio confirmari ſolet, pleroſque ſuppoſitos & dubiæ fidei eſſe notat. Nullius enim fidei & autoritatis eſſe docet Lini acta de paſſione Petri & Pauli, ut & acta Proceſſi & Martiniani. Quam credulus fuerit

Gre-

Gregorius M. vel ex ſolis ejus dialogis ſatis conſtare animadvertit. Autorem qui ſub Hegeſippi nomine libros de excidio Hieroſolym. compoſuit, vero Hegeſippo longe juniorem eſſe obſervat. Ambroſii orationem de baſilicis reddendis cum Ambroſii ſtylo minus convenire judicat, & ipſum quoque Ambroſium falſa ſæpe pro veris arripuiſſe ex eo probat, quod Simonem Magum per Petri preces ex aëre dejectum narrat, quam relationem merum figmentum eſſe ex Dannhauero *in Chriſteide pag. 1028.* & tomo I. homiliarum probat. E quibus patet, viſionem illam, quæ Petro fugam meditanti mortem intimavit, nullo firmæ & ſolidæ probationis fundamento niti. Non tamen putem, a Montano ejusve aſſeclis hanc narrationem fictam eſſe, ſed Chriſtianum quendam pia, ut dici ſolet, fraude tale quid fingendi occaſionem ex Petri verbis depromſiſſe, qui ſibi inſtantem mortem a Chriſto revelatam ſcribit 2. Pet. I, 14.

VII. Inter cauſas, quæ Neronis ſævitiem adverſus Petrum & Paulum excitarunt, referri ſolet ſolennis illorum de Simone Mago victoria, multorumque gentilium a priſtina idololatria ad chriſtianam fidem converſio. In ſpecie contra Paulum irritatus perhibetur Nero, quod ejus pincernam & concubinam quandam chriſtiana religione imbuiſſet, cujus rei Chryſoſtomus alicubi mentionem fecit. Et pincernam quidem illum Glycas *in annalibus ſuis p. 236.* Eperaſtum videtur nominare. Verum Labbeus in notis ad illum Glycæ locum obſervat, vocem *ἐπεράστου* ibi non propri-

prium eſſe nomen, ut Leunclavius & alii putarunt, ſed adjectivum, & dilectum ſignificare. Quamobrem alii S. Torpetem, cujus memoria d. 17. Maj. colitur, pincernam illum fuiſſe ſuſpicantur, in qua ſententia eſt Lupus *in notis ad Tertullianum de præſcriptionibus pag. 582.* qui etiam concubinam Imperatoris a Paulo converſam conjicit fuiſſe Poppæam Sabinam, cujus apud Tacitum aliosque Scriptores frequens mentio occurrit, & quam Lupus hanc ipſam ob cauſam a Nerone calcibus occiſam opinatur, quod jam Chriſtiana facta ejus libidinem averſaretur.

VIII. Petrum capite deorſum verſo cruci affixum refert Origenes apud Euſebium *hiſtor. eccleſ. l. 3. cap. 1.* & ipſum Petrum id poſtulaſſe memorat Prudentius, quia indignum ſe putaverit eo crucifixionis modo, quo ipſe Dominus e terra viventium ſublatus fuerat. Paulum vero gladio truncatum Tertullianus aliique referunt. Addunt nonnulli ex Pauli reciſa cervice lac loco ſanguinis profluxiſſe, & reſectum caput triplici ſaltu totidem fontes aperuiſſe, quæ traditio in hunc usque diem perduravit, ſiquidem locus ille trium fontium nomine deſignatus a peregrinantibus magno concurſu inviſi ſolet, ut Cornelius a Lapide *in prolegomenis ad epiſtolas Pauli p. 10.* aliique referunt. Num vero uno eodemque die non minus quam uno eodemque anno Petrus & Paulus martyres facti fuerint, quod Nicephoro viſum eſt, an uno quidem die, ſed non eodem anno, quod Prudentius tradidit, aliis diſputandum relinquimus. Nec de loco, ubi martyrii palmam ade-

Digitized by Google

adepti ſunt, diſputabimus. Sunt enim, qui Petrum non Romæ, ſed in urbe Hieroſolymitana paſſum opinantur, ut Balæus *Centur. Scriptor. Britannic. p. 16.* ubi ſcribit Hieronymum & Lyranum ad illa Chriſti verba: *ecce ego mitto ad vos Prophetas & ſapientes* Matth. XXIII, 34. ſeq. aſſeruiſſe, Petrum fuiſſe a Judæis Hieroſolymæ crucifixum, idque verbis illis aptiſſimo reſpondere. Nec Petrum ſolum ſed Paulum etiam Hieroſolymæ vitæ & officii ſui curriculum per martyrii palmam conſummaſſe cenſet Velenus eodem argumento uſus in tractatu, quo Petrum Romam nunquam veniſſe demonſtravit pag. 40. Non ſolum autem Petrum ſed etiam Petri uxorem hac perſecutione e vivis ſublatam fuiſſe teſtatur Clemens Alexandrinus, qui *libr. 7. ſtromat. p. 529.* refert, quod Petrus, cum uxorem ſuam ad mortem duci videret, eam his verbis compellaverit: *memento Domini.* Sed quæ de Petronilla Petri filia memorari ſolent, omni antiquitatis fundameto deſtituuntur, unde H. Grotius *in diſſertatione de adminiſtratione S. Cœnæ, ubi Paſtores non ſunt*, perperam ex facto Petronillæ, quod in Martyrologio conſignatum legitur, probare voluit, etiam fœminas euchariſtiam celebraſſe, quod argumentum prolixius excutit Henricus Dodwellus *in diſſertatione de jure laicorum ſacerdotali c. ult.*

IX. Labente jam ſeculo primo nova perſecutio Chriſtianorum exorta ſub imperio Domitiani, quæ quo anno exorta ſit, diſquirit Toinardus *in notis ad Lactantium de mortibus perſecutorum p. 21.* Et in hac perſecutione Johannem Apoſtolum dolio ferventis olei

immerſum ac poſtea cum illæſus emerſiſſet in inſulam Pathmum relegatum fuiſſe autor eſt Tertullianus *de præſcript. cap. 36.* & hunc ſecutus Hieronymus *libr. I. contra Jovin. cap. 14.* & *in Matthæum cap. 20.* Nec de hujus facti veritate dubitandum cenſet Raynaudus *Tom. VIII. oper. p. 198.* cum dolium illud adhuc Romæ ſervari credat, qua de re etiam Ciampinus *in ſynopſi hiſtorica de ſacris ædificiis a Conſtantino M. exſtructis pag. 13.* videri poteſt. Et Dodvvellus quidem *diſſert. XI. Cyprianica* ſuſpicatur fortaſſe Domitianum hoc miraculo Johannis ex oleo liberati deterritum, ne amplius in innocentes pro ſuo ingenio ſæviret. Verum Spanhemius *in introductione pag. 171.* hanc traditionem inter incerta refert. Et Combefiſius in notis ad Nicetæ orationem panegyricam in laudem Johannis obſervat, neque Nicetam neque græca Menæa ejus rei meminiſſe. Meminit tamen ejus rei etiam Polycarpus in capitulis reſponſionum a Feuardentio, Halloixio & Uſſerio editis *fragmento 2.* Quantum autem ad Johannis exilium attinet, de eo videri poterunt Euſebius *libr. 3. hiſtor. eccleſ. cap. 18.* Hieronymus *de Scriptoribus eccleſ. in Johanne*, pluresque alii, quorum plerique exilium Johannis ad Domitiani tempora referunt, quorum ſententia verior omnino eſt, quam qui cum Dorotheo ad Trajani, vel cum Areta Cæſarienſi ad Neronis, vel cum Epiphanio ad Claudii imperium Johannis exilium retulerunt. Ejusdem Johannis damnationem ad metalla aſſeruit Victorinus, quem eo nomine erroris arguit Barthius *adverſ. libr. 43. cap. 12.* Quod vero Johannes etiam venenum illæſus biberit, unde cum pocu-

culo ex quo ſerpens prominet depingi ſolet, ex Auguſtino & Iſidoro Gretſerus aliique probare nituntur, refutati a Thomaſio *in diſſert. de poculo Johannis p. 23.*

X. Sub eodem Domitiano Flavium Clementem Conſulem occiſum refert Suetonius *in vita Domitiani c. 15.* ubi Clementem virum contemptiſſimæ inertiæ appellat. Eundem Dio *in epitome Xiphilini p. 335.* ob atheiſmum interfectum ſcribit. Cum autem a gentilibus Chriſtiani inertiæ & atheiſmi argui ſolerent, non incredibile eſt, Clementem ob Chriſtianæ religionis confeſſionem interemptum fuiſſe. Idem dicendum de Glabrione & aliis, quos ob judaiſmum occiſos Dio tradit, qui etiam Domitillam Flavii Clementis uxorem in inſulam Pandateriam relegatam memorat; a cujus relatione Euſebius *libr. 3. c. 18. hiſtor. eccleſ.* nonnihil diſcrepat, cum hanc Domitillam Flavii ex ſorore neptem appellat, & in inſulam Pontiam relegatam ſcribit. Verum quomodo hæc diverſitas conciliari poſſit, quæ in Dionis ab una, & Euſebii vel Brutii apud Euſebium verbis ab altera parte occurrit, oſtendit Dodvvellus *de jure laicorum ſacerdotali c. 5.* ubi etiam Virginis Domitillæ hiſtoriam, quæ a Clemente Romano Pontifice ſolenniter velata perhibetur, fabuloſam eſſe probat.

XI. Idem Dodvvellus *in diſſertatione de paucitate Martyrum* aſſerit, Domitianum in hac perſecutione ad cædes uſque graſſatum non fuiſſe. Verum huic Dodwelli aſſertioni; ut alia taceamus, adverſatur Theodoretus *in tractatu de curandis Græcorum affecti-*

Digitized by Google

bus ſerm. 9. p. 126. ubi multos a Domitiano ſublatos affirmat. In quorum numero etiam Dionyſium Areopagitam fuiſſe nonnulli ſtatuunt, quorum ſane opinio, ut Sirmondus *in diſſertatione de duobus Dionyſiis cap. 8.* & Launojus *in obſerv. ad vitam Dionyſii Areopag. p. 403.* obſervarunt, antiquior eſt, quam eorum, qui Dionyſii martyrium ad Trajani vel Hadriani imperium retulerunt, quod ab illis maxime fieri ſolet, qui ſcripta Dionyſii genuina eſſe contendunt, cum hac ratione nonnullas difficultates Dionyſii operibus objectas ſuperare poſſint.

XII. In eadem Domitiani perſecutione bovi æneo incluſus & crematus dicitur Antipas, qui Apoc. II, 13. fidelis Chriſti teſtis dicitur. Ejus martyrium ex Manuſcripto græco a Franciſco Zino latine redditum, exhibetur in actis Sanctorum *Tom. II. Aprilis p. 4.* Plura ſed ſuperſtitionem recentioris ævi redolentia de Antipa addit Papebrochius, qui ſynaxarium illud, ex quo putida iſta mendacia hauſit, neſcio cur egregium appellat. Conferantur præterea de Domitiani perſecutione Tertullianus *apologet. c. 5.* Lactantius *de mortibus perſecut. c. 3.* Oroſius *libr. 7. c. 10.* Sulpitius Severus *libr. 2. cap. 45.* Eutychius *in annal. tom. I. pag. 344.* Suidas *in lexico ſub voce Domitiani*, & imprimis etiam Euſebius *in Chronico & hiſtor. eccleſ. libr. 3. cap. 17. & ſeq.* ubi inter alia refert Judæ Fratris Domini poſteros a Domitiano poſt inquiſitionem iterum dimiſſos, quam relationem adverſus Scaligeri objectiones defendunt Valeſius *in notis ad Euſebium* & Halloixius *in notis ad vitam Egeſippi p. 728.* Quod autem Domitianus ſuam con-

Digitized by Google

contra Chriſtianos perſecutionem in argenteo nummo expreſſerit, falſum eſſe notavit Obrechtus in epiſtola de nummo Domitiani Iſiaco, & ex eo Pagi *ad A. C. 95.*

CAPUT VII.

De *Variis Perſonis & geſtis primi ſeculi memorabilibus.*

SECTIO I.

DE CHRISTO,

ubi etiam Joſephi de Chriſto teſtimonium expenditur.

I.

REſtat, ut de aliis Perſonis & geſtis primi ſeculi memoratu dignis aliquid dicamus, cujus recenſionis auſpicium a CHRISTO, qui nativitate ſua nova ſecula condidit; non immerito facimus. Et variæ quidem ſunt Chronologorum aliorumque eruditorum de anno ejus natali ſententiæ. Plerique tamen in eo conſentiunt, quod verus annus nativitatis Chriſti annum vulgaris æræ vel uno, vel paucis quibusdam annis antecedat, niſi quod Harduinus *de nummis Herodiadum p. 34. ſeq.* aliquando ſeſe probaturum confi-

fidit, quod ea, quæ vulgo nunc recepta eſt, æra una ſit omnium veriſſima, in anteceſſum monens Joſephum in anno obitus Herodis hallucinatum fuiſſe.

II. Id ex Scriptura certum eſt, natum eſſe Chriſtum in diebus Herodis Magni, & iis quidem ad finem declinantibus, cum Chriſtus, moriente Herode, tenerrimam adhuc ætatem egerit. Certum quoque eſt, annum nativitatis Chriſti incidere in tempus, quo Imperator Auguſtus edictum promulgavit, ut per univerſum orbem Romanum cenſus ageretur, quæ ἀπογραφὴ fuiſſe dicitur *πρώτη ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου*, Luc. II, 2. quæ verba nonnulli ita interpretantur, quaſi Lucas dicere voluerit, hanc deſcriptionem univerſo orbi Romano indictam fuiſſe prius, quam Cyrenius Syriæ præficeretur. Quæ explicatio ſi admittatur, non difficulter cum Luca conciliari poterit Tertullianus, qui *libr. 4. contra Marcionem* ait: *cenſus conſtat actos ſub Auguſto tunc* (nempe cum Chriſtus in carne mortali naſceretur) *in Judæa per Sentium Saturninum, apud quem genus ejus inquirere potuiſſent.* Et negari non poteſt nomen *πρῶτος* ſæpius idem ſignificare quod *πρότερος*, cujus ſignificationis probandæ cauſa Johannes Georgius Hervartus in opere chronologico plurima exempla collegit, poſt quem præter Keplerum & alios hanc interpretationem amplectuntur Henſchenius & Papebrochius *in diatriba præliminari ad acta Sanctorum Aprilis exerc. 2.* Alii vero ſtatuunt, illo ipſo tempore, quo Sentius Saturninus Syriæ Præſes fuit, Cyrenium vel P. Sulpitium Quirinium ſeu Quirinum

num ad cenſum peragendum cum imperio extraordinario in Syriam miſſum fuiſſe, & Tertullianum quidem ordinarium Magiſtratum nominaſſe, nempe Sentium Saturninum, eum tamen hac in re exequenda Quirinio, qui poſt victoriam contra Homonadenſes cum extraordinario imperio in Judæam miſſus fuerat, ſubjectum fuiſſe, & hunc Quirinium ſeu Cyrenium a Luca nominari, & tanquam ἡγεμονεύοντος deſcribi, non quod ordinarius tum in Syria Magiſtratus eſſet, ſed quod extraordinariam in Syria poteſtatem tum accepiſſet. Qua de re prolixe egit Henricus de Noris *in Cenotaphiis Piſanis diſſert. 2. c. 16.* ubi Præſides Syriæ ab anno urbis conditæ 707. usque ad annum 822. recenſet, varioſque Baronii, Caſauboni, Montacutii & aliorum in hac Præſidum hiſtoria errores emendare ſatagit.

III. Utramvis ex his duabus explicationem aliquis eligat, parum refert. Id autem ferendum non eſt, quod nonnulli, quorum Baronius *in apparatu num. 31.* meminit, affirmant, verba de deſcriptione facta a præſide Cyrenio non eſſe Lucæ, ſed ex margine in textum irrepſiſſe, a qua ſententia non alienus eſt Ludovicus Capellus in compendio hiſtoriæ judaicæ, ubi hanc parentheſin de Cyrenio tanquam a Lucæ textu alienam & aliunde intruſam expungendam arbitratur, ſecutus, ut videtur, Theodorum Bezam, qui in prioribus ſuis ad N. T. adnotationibus iisdem conjecturis adhæſit. Uterque tamen hanc parentheſin in Evangeliſtæ textu retineri poſſe ſtatuit, dummodo nomen Κυρηνίου in nomen Κυντιλίου mutetur; qua ratione etiam Hue-

Huetius *in demonſtratione evangelica propoſ. 9. c. 10. p. 463.* omnem difficultatem, quæ ex verbis Lucæ naſci poſſet, tolli poſſe exiſtimat, & ſic etiam Tertulliani verba ſibi conſtare cum Saturninus cenſus quidem agere cœperit, ſed Magiſtratu abire juſſus Quintilio Varo opus abſolvendum reliquerit. Sed reclamante conſcientia Huetius hæc ſcripſit, cum *p. 464.* ſibi ipſi objiciat, quod aliquis temeritatis & audaciæ ipſum accuſare poſſit, quod receptam in evangelio Lucæ lectionem ſolicitet, & ſacros apices ad lubitum refingat, & divina oracula ad ſuum lubitum revocet. Num huic objectioni, quam ipſe ſibi format, declinandæ ſufficiat ea, quam ſubjicit, reſponſio, aliorum eſto judicium. Nunc notamus etiam Henricum Valeſium *in notis ad Euſeb. H. E. l. I. c. 5.* ſacros apices ad lubitum refingere, dum ſibi videri ait, quod in Lucæ textu mendum occurrat, & pro Cyrenio ſeu Quirinio poni debeat Saturninus, cum jam Tertulliani ævo nonnulli in Lucæ evangelio pro Cyrenio Saturninum legerint. At ſi Valeſius hunc Lucæ textum ex Patrum ſcriptis dijudicandum exiſtimavit, cogitare debuit, Juſtinum Martyrem Tertulliano antiquiorem tam *in dialogo cum Tryphone* quam *in apologia ad Imperatorem Antoninum cap. 44.* eo tempore Chriſtum Bethlehemi natum aſſerere, quo Cyrenius ſeu Quirinus cenſus in Judæa egit. Nequaquam igitur aſſerendum eſt, Evangeliſtæ Lucæ textum in mendo cubare, neque tanti eſt Tertullianus, ut ejus cauſa, ſi cum Evangeliſtæ conciliari non poſſit, ſacros apices, ut Huetii verba repetam, refingamus, quanquam hoc loco talis inter Lucam & Tertullianum contradictio non occurrat,

rat, ut nulla inter eos concordia iniri poſſit, quod ex ante dictis jam conſtare puto. Cæterum etſi ex Scriptura manifeſtum ſit, Chriſtum regnante in Judæa Herode Magno, & imperante Cæſare Auguſto natum eſſe, variæ tamen difficultates obſtant, quo minus exacte dicere poſſimus, quo præciſe anno magna hæc lux Bethlehemi orta fuerit, ut Spanhemius *in dubiis evangelicis part. 2. dub. I. & ſeq.* prolixius oſtendit.

IV. Ut vero de anno, ita neque de menſe & die Chriſti natali certi aliquid ſtatui poteſt, qua de re Spanhemius *part. 2. dub. evangel. dub. 12.* & Gerhardus Johannes Voſſius *in diſſertatione de tempore nativit. Chriſti part. 2.* videri poſſunt. Celebrat quidem hodie eccleſia Chriſti nativitatem d. 25. Decembris, at iſta conſvetudo neque univerſalis fuit nec perpetua, ſed olim multæ eccleſiæ aliis menſibus & diebus memoriam ſalutiferæ hujus nativitatis celebrarunt. Inanem certe ludunt operam, qui Chriſtum d. 25. Decembris natum probare contendunt vel ex Propheta Haggæo cap. II, 19. 20. etſi Rupertus Tuitienſis in dicto illo prophetico hunc menſem & diem Chriſto natalem ſe inveniſſe putet; vel ex ſcriptis chronographi Joſephi, quæ Titus direpta Hieroſolyma Romam abduxiſſe perhibetur, quæ putida eſt Johannis Nicæni fabula *in tractatu de nativitate Domini apud Combefiſium auctar. novo BB. PP. tom. 2. p. 297*; vel ex Evodii epiſtola apud Nicephorum *libr. 2. hiſtor. eccleſ. c. 3*; vel ex fragmento vetuſti Romani Calendarii, cujus mentionem facit Franciſcus Maria Florentinius *in ſuo Martyrologio p. 205.*

Uu

p. 205. ubi hoc Calendarium ſub Tiberio (Liberium forte ſcribere voluit) concinnatum credi aſſerit ; vel ex tabulis cenſoriis, & publicis Romani imperii codicibus, quibus hunc Chriſti natalem inſcriptum fuiſſe credit Wilhelmus Langius *de annis Chriſti libr. 2. cap. 2. p. 357* ; vel ex viſione Saviniani, quam refert Andreas du Sauſſay *de myſticis Galliæ Scriptoribus p. 285* ; vel ex falſa illa hypotheſi, quod Zacharias Johannis Baptiſtæ parens ſupremus Pontifex fuerit, & Johannis nativitas illi ab Angelo intimata fuerit, cum in feſto expiationis tanquam ſummus Pontifex ſanctum ſanctorum ingreſſus fuiſſet, quæ falſa hypotheſis multas falſas concluſiones peperit, nempe quod Johannes Baptiſta circa feſtum expiationis conceptus, & d. 24. Junii natus, Chriſtus vero, quem ſexto poſt Johannem menſe conceptum eſſe conſtat, d. 25. Martii conceptus, & d. 25. Decembris natus fuerit. Id advertentes Viri quidam docti ex Zachariæ ephemeria ſacerdotali, quam Lucas I, 5. memorat, alium Chriſti natalem indagare anniſi ſunt, e quibus Scaliger Chriſtum ſub finem Septembris, vel initium Octobris, Bochartus menſe Martio, & Wagenſeilius vel circa finem Auguſti, vel circa medium Februarii natum eſſe conjecit. Verum iſtæ quoque computationes nihil certi habent. Quin etiam qua parte diei Chriſtus natus ſit, non ſatis certum eſt. Equidem paſtores Bethlehemiticos, quibus Chriſti nativitas annunciata eſt, noctu apud gregem ſuum excubaſſe expreſſis verbis Lucas aſſerit Luc. II, 8. quod neſcio qua ἀβλεψίᾳ Voſſius non attendit, cum in modo laudata diſſertatione nullam noctis mentionem fieri pronunciat.

ciat. At Chriſtum etiam nocturnis horis natum eſſe Evangeliſta non dicit, etſi probabile ſit, eadem hora, qua Chriſtus natus eſt, ejus nativitatem paſtoribus ab Angelo nunciatam, & a choris angelicis in æthere celebratam fuiſſe.

V. Chriſtum in ſpelunca quadam extra oppidum Bethlehemum natum Juſtinus Martyr, & alii quidam Patres crediderunt, quorum autoritate nixi idem aſſeruerunt Baronius *ad A. C. I.* Montacutius *in originibus eccleſiaſt. Tom. I. p. 23.* Spencerus *in notis ad Origenis libros contra Celſum p. 31.* Nec alienus eſt ab hac ſententia e noſtratibus Franzius *de interpret. Script. S. oracul. 126. p. 713.* Verum ſententiæ illi repugnant Caſaubonus *exercit. 2. in Baron. ſect. 1.* Calovius *Tom. 7. Syſtem. p. 198.* Dorſcheus *in ſeptenario admirandorum Chriſti differt. 2. de admirandis præſepis Bethlehemitici*, Chriſtianus Becmannus *in exercitatione ſingulari de hac controverſia*, & Hoornbeckius *in miſcellaneis p. 72. & 73.* ubi inter alia Dorſcheum ſuam de præſepi Bethlehemitico diſſertationem ex Caſaubono deſcripſiſſe arguit, quod ex Hoornbeckio repetit Henricus a Sypeſtein in epiſtola de plagiariis ad Almelovium, quæ cum Almelovenii amœnitatibus prodiit. Verum celeberrimum hunc Theologum in Patrum ſcriptis non minus quam omni doctrinarum genere ita verſatum fuiſſe conſtat, ut ipſi Caſauboni vitula arare opus non fuerit. Unde Hoornbeckium manifeſti mendacii arguit D. Joh. Albertus Faber *in decade decadum c. 48.* Cujus judicium approbat celeberrimus Dorſchei præco Dn. D. Fechtius *in præfatione ad Dorſchei commentar. ad Evangeli-*

ſtas lit. g. 4. b. Et ipſa Dorſcheanæ orationis cum Caſauboni exercitationibus collatio Dorſcheum a plagio abſolvit.

VI. Chriſtum cum natus eſſet a matre ſua in præſepio poſitum Evangeliſta memorat. Et Scultetus quidem *in medulla Patrum part. 4. p. 201.* per φάτνην ſeu præſepium intelligi exiſtimat locum aliquem ſuburbanum præſepis nomine inſignitum, in quo Joſephum & Mariam diverſorium ſuum habuiſſe putat. Si enim hoc loco vox præſepii partem illam ſtabuli notaret, in qua jumentis pabulum porrigitur, paſtoribus Bethlehemiticis omnia per totum oppidum ſtabula perreptanda fuiſſe putat antequam puerum ab Angelo deſignatum invenirent. Præterea ſi Maria in ipſa urbe divertiſſet, paſtores ex ejus ſententia noctu urbem ingredi non potuiſſent. Atque hinc etiam verba Lucæ a Luthero minus recte reddita arbitratur, cum vertit: in eine Krippe / item: ſie hatten ſonſt keinen Raum in der Herberge. Cenſet enim vertendum eſſe, in die Krippe / in locum ſuburbanum a præſepio denominatum in dem Gaſthof zur Krippe / & particulam ſonſt / quæ in græco non extat, omittendam eſſe. Similia profert Scultetus *in exercitationibus evangelicis cap. 50.* item *in deliciis evangelicis c. 18.* Verum Evangeliſta non dicit, quod Maria cum Joſepho in Præſepio diverſata fuerit, ſed quod infantem natum faſciis involverit, & in præſepio reclinaverit. Si præſepium hoc loco eſt diverſorium aliquod ſuburbanum, dicendum erit, quod Maria infantem ſuum extra diverſorium pepererit & faſciis involverit, & tunc demum cum infan-

ſante diverſorium ingreſſa fuerit, & infantem in illo repoſuerit. Nec cogitandum eſt, ſi Chriſtus in præſepio ſtabuli alicujus Bethlehemitici reclinatus fuit, paſtoribus omnia oppidi ſtabula pueri quærendi cauſa perreptanda fuiſſe. Divina enim Providentia, quæ duce ſtella Magis domum, in qua Immanuelem invenire poterant, indicavit, etiam paſtores vel Angelo comite, vel arcano nutu dirigere potuit, ut infantem ab Angelo ipſis commendatum non difficulter invenirent, nec grave illis futurum fuiſſet, ſi vel maxime infantis hujus cauſa unum alterumve ſtabulum perreptandum fuiſſet. Quod autem oppidum noctu clauſum fuerit, nec paſtoribus ingreſſum permiſerit, Sculteto dicere facilius eſt quam probare.

VII. Salomon van Til, qui Chriſtum anno Juliano 42. die 21. Octobris fer. 1. natum cenſet, in diſſertatione ſua *de anno, menſe & die nati Chriſti* circa prima Chriſti infantis tempora admodum feſtinanter, niſi fallor, progreditur. Nam primo ſtatim die, illo nempe ipſo quo Chriſtus natus eſt, Magos ex Oriente Hieroſolymam veniſſe ſtatuit, & ubi Regem Judæorum recens natum adorare poſſent inquiſiviſſe, eodemque die hac occaſione Synedrium convocatum Herodi de loco ubi Chriſtus naſci debuit reſponſum dediſſe; altero die Magos Bethlehemum ſe contuliſſe, & Chriſtum duce ſtella inventum adoraſſe; tertio die Magos Bethlehemo iterum abiiſſe, nec tamen ad Herodis nutum Hieroſolymam rediiſſe, ſed nocturno oraculo monitos per aliam viam ad lares ſuos contendiſſe; eodemque die etiam Joſephum per viſionem Angeli in nocte an-

Digitized by Google

tegreſſa de inſtante periculo edoctum cum Maria & Chriſto feſtinanter verſus Ægyptum iter promoviſſe, & intra quatriduum eo usque in Ægyptum penetraſſe, ut cenſeri potuerit divino mandato eos ſatisfeciſſe; die octavo Chriſtum in Synagoga quadam judaica circumciſum fuiſſe, cum Judæi per univerſum fere Ægyptum diſperſi plures ibi Synagogas habuerint, quam circumciſionem Chriſti non incommode Oſtracenæ fieri potuiſſe pronunciat. Utrum deinde in Ægypto huc illuc oberraverint, an fixum alicubi domicilium elegerint, incertum eſſe ait, certum autem, quod exilii mora diuturna non fuerit, ſiquidem ex ipſius ſententia dies nati Chriſti 36. ultimus exilii fuit, quem diem etiam Herodi Magno emortualem fuiſſe cenſet. Die igitur a nato Chriſto trigeſima ſeptima Joſephum cum Maria & infante reditum ex Egypto in Palæſtinam maturaſſe opinatur, & Hieroſolymam verſus tendiſſe, cui itineri cum iterum quatriduum impenſum fuiſſet, Chriſtum die ætatis ſuæ primo & quadrageſimo in templo inter ſacra purificationis oblatum & præſentatum fuiſſe, hisque ſacris peractis Joſephum cum Maria & Chriſto in urbem Nazareth, unde cenſus acti tempore cum Maria exierat, ſe iterum contuliſſe ſcribit. Rationes, quibus hanc infantis Chriſti chronologiam ſtabilire nititur, recenſere & cum aliorum calculis conferre, inſtituti noſtri ratio non permittit, quamobrem quemlibet ſuo ſenſu abundare patimur.

VIII. Nobis probabile videtur Chriſtum non Oſtracenæ, vel Rhinocoruræ, vel in alia quadam Aegy-

Digitized by Google

gypti urbe, ſed in oppido ſuo natali Bethlehemo octavo ætatis ſuæ die circumciſum eſſe, quo tempore etiam auguſtiſſimum nomen Jeſu Salvatori noſtro impoſitum novimus. Et Antverpienſes quidem quinque ferme retro ſeculis Chriſti præputium apud ſe aſſervatum jactaſſe, donec A. 1566. templis & ſacrariis Calviniſtarum furore direptis ingens hic theſaurus deperderetur, refert Bollandus *in actis Sanctorum Calend. Januarii pag. 3. & ſeqv.* Addit tamen, quod & aliæ eccleſiæ hoc cimelium apud ſe exiſtere glorientur. Refert enim ex Innocentii III. *libr. 4. de miſſæ myſterio cap. 30.* quod Carolus M. præputium Chriſti ab Angelo acceptum Aquisgranum detulerit, ſed poſtea Carolus Calvus in eccleſiam Salvatoris apud Caroſium illud transtulerit. Addit ex Jacobo de Voragine ejusque legenda aurea, & Petro de Natalibus, quod nunc dicatur eſſe Romæ in eccleſia, quæ dicitur Sancta Sanctorum. Refert item ex Symphoriano Campegio Anicii in Arvernia, quod oppidum nunc de Puteo dicitur, præputium Domini una cum Aaronis mitra ſeu infula ſolicite ſervari, magnaque in veneratione haberi. Refert ulterius, quid in Brigittæ revelationibus, quid apud Salmeronem *Tom. III. tract. 36. p. 320.* quid apud Joannem Baptiſtam Signium *in Reliquiario cap. 1.* apud M. Attilium Serranum *de ſeptem Urbis eccleſiis*, apud Franciſcum Toletum *in cap. 2. Lucæ* aliosque de variis locis, ubi Chriſti præputium ſervatum dicitur, & nonnullis miraculis per illud patratis memoretur. Sed quia Bollandus iſtas relationes lectoris judicio relinquit, vitio nobis verti non poterit, ſi eas meris fabu-

lis

Digitized by Google

lis conſtare judicemus, nec dubitamus pleroſque Pontificios, ſi animi ſui ſententiam proferendi libertatem haberent, nobis aſſenſuros.

IX. Quo præciſe tempore Magi Chriſtum adoraverint, dici non poteſt. Videntur tamen ante ſolennia purificationis Hieroſolymam adveniſſe, quo tempore altum erat in urbe de Chriſto nato ſilentium, quale poſt ſolennia purificationis non amplius ibi eſſe poterat, cum Simeon & Hanna Chriſtum in templo publice celebraſſent. Unde fabula illa nata ſit, quod Magi illi tres Reges fuerint, quorum unus Caſpar, alter Balthaſar, tertius Melchior audiit, ex Mareſio repetit Hottingerus *in topograph. p. 127.* Abſurdior autem eſt ſententia illius fanatici, qui in tractatu A. 1638. ſub titulo Epiphaniæ vulgato, Henochum, Eliam & Melchiſedecum Magos illos fuiſſe nugatur. Quod fanatici ſomnium Petavius *libr. I. de opificio ſex dierum c. 4. p. 242.* non immerito inſulſam & anilem fabulam appellat. Fuerunt potius hi Magi, de quorum numero & nomine nihil certi conſtat, viri ſapientia illuſtres & imprimis Aſtrologiæ aliarumque hujuſmodi artium periti, qui, cum ex Herodis ore urbem Chriſti natalem comperiſſent, Hieroſolyma Bethlehem abierunt, Regique recens nato cum humillimo adorationis cultu thus, aurum & myrrham obtulerunt. Quæ munera indicant, non fuiſſe Magos tenuioris fortunæ homines, quod Petro Simonis *tract. 4. de Epiphan.* viſum eſt, qui Magorum paupertatem ex eo colligit, quod pedites ex Oriente Hieroſolymam usque profecti fuerint. Verum

unde

unde conſtat Simoni, quod Magi pedites Hieroſolymam venerint? Neminem dubitare putat Petrus de Marca *in diſſertatione de adventu Magorum ad Chriſtum p.50.* quin Magos Hieroſolyma iterum egreſſos & Bethlehemum verſus iter facientes, non pauci ex Hieroſolymitanis civibus comitati fuerint. At ego de iſto comitatu valde dubito. Herodes enim clam cum Magis egerat, neque latebat cives, quantum Herodes nuncio novi regis turbatus fuiſſet, & ipſi quoque cives hoc nuncio turbati fuerant, ex Rege novo nato novum bellum naſciturum metuentes, quamobrem periculoſæ plenum opus aleæ videbatur peregrinos homines novum Judæorum Regem quærentes comitari. Et Herodes quidem remotis arbitris cum Magis ſtipulatus eſt, ut invento novo Rege Hieroſolymam redirent, ipſique omnia fideliter referrent, ſimulans, ſe quoque novum hunc Regem, ſimul ac certiora de ejus adventu cognoviſſet, humillime adoraturum eſſe. Verum Magi divinitus moniti aliam ſui in patriam reditus viam elegerunt, & ſic ſpem tyranni, qui falſa promiſſione ipſis illuſerat, viciſſim eluſerunt.

X. Dum Magi poſt homagium Chriſto infanti præſtitum ad patrios ſuos lares tenderent, purificationis tempus inſtabat, quamobrem Virgo puerpera cum filiolo ſuo, qui ſponte noſtri cauſa legi ſe ſubjecit, comite Joſepho Hieroſolymam profecta eſt, ubi præſcripta in lege puerperis ſacrificia in templo obtulit, & filium ſuum primogenitum quinque ſiclis redemptum Domino præſentavit. Quo ipſo tempore tem-

Digitized by Google

plum etiam ingreſſus eſt a Spiritu S. actus Simeon, qui Chriſtum ſtatim agnitum brachiis ſuis excepit, & cum publica Dei glorificatione ut promiſſum mundi Salvatorem deprædicavit. Variæ extant de hoc Simeone traditiones eccleſiaſticæ. Nicephorus *libr. I. hiſtor. eccleſ. c. 12.* refert, Simeonem cum oraculum Eſaianum de partu Virginis legeret, & fidem huic myſterio adhibere nollet, oraculo divino certiorem factum fuiſſe, quod vivis non ante eſſet exceſſurus, quam dicti Iſaiani fidem certam eſſe comperirit. Idem tradit Cedrenus *in compendio hiſtor. p. 187.* hac circumſtantia, quæ omnem fidem ſuperat, addita, quod hic ipſe Simeon unus e Septuaginta Interpretibus fuerit, etſi ab hac Cedreni aſſertione alii etiam Græci recentiores non abhorruerint, ex quorum calculo hic Simeon trecentos circiter annos habuit, quo tempore Chriſtum excepit, quod Græculi illi nemini perſvadebunt, qui ne hoc quidem probare poſſunt, quod hic Simeon de veritate oraculi Iſaiani, vel futuro Virginis partu, dubitaverit. Nam promiſſioni ſeu reſponſo, quod ipſi a Spiritu S. datum eſt, occaſionem dedit non incredulitas ejus, ſed ex fide profectum deſiderium Meſſiam videndi, cujus adventum inſtare ex divinis oraculis noſſe poterat. Inter Cypriani opera edi ſolet Celſi ad Vigilium de incredulitate Judæorum epiſtola, ſeu in altercationem Jaſonis & Papiſci præfatio, in qua memoratur Simeonem hunc cæcum fuiſſe, & in ipſo Chriſti adventu viſum recuperaſſe. Narrant etiam nonnulli, Simeonem cum templum ingreſſus multas matres cum ſuis infantibus vidiſſet, infantem Chriſtum ex divino,

quod

quod ipſum ejusque matrem circumfudit lumine, agnoviſſe. Verum internum Simeonis lumen ad hoc ſufficiebat, ut Immanuelem, etſi in profundo exinanitionis ſuæ ſtatu ab aliis, qui forte præſentes erant, pueris nil differre videretur, pro Dei filio & totius humani generis Redemptore agnoſceret, & celebraret. Dum vero Simeon oracula ſua funderet, ſuperveniebat alterum velut chorum conſtituens Hanna Prophetiſſa, quæ templo ceu teſtudo ſuæ ædiculæ adhærere ſolebat, continuisque orationibus & jejuniis Deo ſerviebat. Hæc inquam Hanna, quam a Cyrillo Hieroſolymitano Monialem appellari Baronius græco textu non inſpecto perperam pronunciat, ipſa quoque hunc, quem brachiis ſuis Simeon amplexus fuerat infantem, promiſſum Meſſiam eſſe confirmabat, & ob ejus adventum Deum collaudabat.

XI. Purificatione ſecundum legem peracta Angelus a Deo miſſus Joſepho noctu per ſomnium mandavit, ut ſanguinolentas Herodis machinationes a capite infantis Jeſu celeri in Ægyptum fuga declinaret. Cui mandato Joſephus obtemperans incunctanter ſe itineri accinxit, & cum Jeſu ejusque matre fugam in Ægyptum maturavit. Nonnulli ſequioris ævi Scriptores referunt, exulem Jeſum in hoc itinere a latronibus captum, ſed latronum illorum ducem divina infantis forma viciſſim captum fuiſſe, ejusque miſericordiam ſuppliciter imploraſſe, & reſponſum tuliſſe, quod aliquando ipſum in regnum ſuum recepturus eſſet, & hunc latronem illum ipſum fuiſſe, cui poſtea

Chriſtus ad latus ſuum pendenti in cruce dixit: *Hodie mecum eris in paradiſo.* Verum hæc relatio fabulæ quam hiſtoriæ propior videtur. Antiquior eſt traditio de idolis Ægyptiacis ad Chriſti pueri adventum ſubito collapſis, quæ apud Origenem *homil. 3. de diverſis*, & Athanaſium *de incarnatione* legitur: item traditio de procera quadam arbore prope Hermopolin Ægypti urbem, quæ ſe Chriſto ad urbem hanc accedenti usque ad terram inclinavit, eumque adoravit, & virtutem ægrotos ſanandi ab eo accepit, qua de re Sozomenus *libr. 5. hiſt. eccleſ. cap. 21.* diſſerit. Verum hæc etiam narratio, quia ſtatui exinanitionis Chriſti minus convenit, non immerito in dubium vocatur.

XII. Interim Herodes, cum Magos ad ſe non redituros animadverteret, ira commotus omnes infantes Bethlehemiticos, quotquot vel bimuli, vel infra bimatum eſſent, a militibus ſuis occidi juſſit, non dubitans hac ratione etiam recens natum Judæorum Regem e medio ſublatum iri, quæ præſumtio ut ipſum falleret, divina providentia, per quam Mariæ filius mature in Ægyptum miſſus, & Bethlehemiticæ lanienæ ſubductus fuerat, effecit. Hujus infanticidii Bethlehemitici dum Euſebius *libr. I. c. 8. hiſtor. eccleſ.* meminit, ſtatim tragicam Tyranni mortem ex Joſepho ſubjicit, verba ſua ita formans, quaſi Joſephus Herodi θεήλατον hunc morbum ob inſidias Chriſto paratas, & Bethlehemiticorum infantum cædem immiſſum fuiſſe literis conſignaſſet. Unde Tanaquil Faber in epiſtola ad Chabrolium *part. I. ep. 44.* Euſebium piæ fraudis

ar-

arguit. Veruntamen Euſebii verba ita intelligi poſſunt, ut tantum θεήλατον, quo Herodes percuſſus eſt, flagellum ex Joſepho deſcribere voluerit, cauſam vero hujus divini judicii ex hiſtoria evangelica ipſe notaverit. Interim certum eſt, quod Joſephus, etſi alias Herodis geſta diligentiſſime perſequatur, infandicidii Bethlehemitici ne unico quidem verbulo mentionem faciat. Neque tamen convenit, ut ex Joſephi ſilentio Matthæi narrationem ſuſpectam faciamus, quod a Joſepho Scaligero factum eſt, qui in Scaligerianis, quæ Fratres Puteani ex ejus ore excerpſerunt *p. 177.* hiſtoriam infanticidii Bethlehemitici a Chriſtianis ad Evangelium Matthæi additam, nec ab ipſo Matthæo ſcriptam judicat. Quæ opinio chriſtiano homine indigna eſt, & nunquam a Scaligero probari poterit. Conferantur quæ pro veritate hujus hiſtoriæ, etſi ab uno tantum Evangeliſta narratæ, & in nullis gentilium ſcriptis, ſi Macrobii Saturnalia excipimus, obviæ, diſſerit Spanhemius *Dubior. evangel. part. 2. dub. 76.*

XIII. Poſt mortem Herodis Joſephus divino oraculo monitus cum Maria ejusque filio in Galilæam ad priſtinos ſuos lares, quos in urbe Nazareth habuit, rediit, ubi puer Jeſus non ætate modo, ſed & ſapientia ita crevit, ut ſingularis Dei gratia in omnibus ejus ſermonibus, geſtibus & actionibus ſupra ætatem effulgeret. Irenæus *libr. I. adv. hæreſ. c. 17.* refert, veteres Gnoſticos ex ſuis apocryphis tradidiſſe, quod Jeſus, cum puer eſſet, & literas diſceret, Præceptori ſuo mandanti ut primam alphabeti literam A. diceret, dixerit

rit A. mandanti vero, ut etiam ſecundam alphabeti literam B. diceret, reſponderit: *tu prius mihi dic, quid ſit A. & tunc ego tibi dicam quid ſit B.* Plura huic Gnoſticorum fabulæ adjiciuntur in apocrypho Thomæ evangelio, cujus initium ex Manuſcripto Regiæ bibliothecæ exhibet Cotelerius *in notis ad Conſtit. apoſtol. libr. 6. c. 16.* Sed adhuc copioſius illam fabulam recenſet evangelium de infantia Chriſti, quod Sikius arabice & latine edidit *pag. 143. & ſeq.* ubi inter alia refertur, quod Zachæus (hoc enim Chriſti præceptoris nomen fuiſſe fingitur) cum Chriſtus ipſi reſpondiſſet: *dic tu mihi prius ſignificationem literæ Aleph, tum Beth pronunciabo*, verbera ipſi intentaverit, puer a. Jeſus ſignificationem literarum Aleph & Beth præceptori ſuo expoſuerit, totumque alphabetum recitaverit, & varia literarum myſteria elucidaverit, quæ Magiſter ejus nunquam audiverat, nec in ullo libro legerat, tum vero Zachæus ad Joſephum dixerit: *adduxiſti ad me puerum erudiendum Magiſtris omnibus doctiorem*; & ad Mariam: *filio huic tuo nulla doctrina opus eſt.* Additur, quod deinde Joſephus & Maria puerum Jeſum ad alium Magiſtrum doctiorem deduxerint, qui cum ſublata manu puerum verberaret, manus ejus confeſtim exaruit, quo facto Joſephus ad Mariam dixit: *ab hoc tempore non ſinemus puerum exire, quoniam quisquis ipſi adverſatur, morte plectitur.* Refertur etiam in hoc evangelio Chriſtum puerum ex luto paſſeres formaſſe, qui, cum Jeſus manus ſuas ſuper eos comploſiſſet, pipientes avolarunt, ut alia ejusmodi miracula in hoc evangelio relata taceamus, e quibus illa imprimis Chriſto injuria ſunt,

ſunt, quæ ipſum tam iracundum & vindictæ cupidum exhibent, ut nonnullis perſonis vel ob levem offenſam repentinam mortem immiſerit. Scriptura enim ſingularem Chriſti manſvetudinem celebrat, eumque homines non occidiſſe, ſed a mortuis reſuſcitaſſe refert.

XIV. Duodecimo ætatis anno Chriſtus cum Joſepho & Maria paſchatis celebrandi cauſa Hieroſolymas profectus eſt, ibique, cum finitis paſchalibus ſacris parentes ejus domum remearent, ipſis inſciis in templo remanſit, & egregium ſapientiæ ſuæ ſpecimen exhibuit. Cum enim Joſephus & Maria in via puerum Jeſum negligentia ſua amiſſum animadverterent, eumque hinc inde anxie quærerent, tertio tandem die cum templum reperterent, ipſum in medio Doctorum invenerunt, ita ſe gerentem, ut omnes audientes in ſui admirationem raperet. Quæ colloquii materia inter Chriſtum & Doctores fuerit, Evangeliſta tacet. At in evangelio infantiæ Chriſti memoratur, quod Doctores de Meſſia, cujus filius ſit? quæſiverit, illisque reſpondentibus: Davidis, ulterius illis objecerit, quomodo Meſſias, ſi Davidis filius fuit, Dominum ipſum appellare potuerit in verbis: *dixit Dominus Domino meo, ſede a dextris meis?* Sed hanc quæſtionem alio longe tempore a Chriſto Phariſæis propoſitam fuiſſe Evangeliſtæ teſtantur. Addit apocryphum hoc evangelium, quod Chriſtus a Principe quodam Magiſtrorum ex lege & Prophetis, a Philoſopho quodam ex aſtronomia, a Medico quodam ex medicina & phyſica examinatus fuerit, & ſingulis ſuam in omni ſcientiarum genere eru-

ruditionem ita probaverit, ut in ſtuporem omnes dati fuerint, & unus examinatorum ipſum adoraverit, ipſique dixerit: *Domine ab hoc tempore ero diſcipulus tuus & ſervus.* Quæ Chriſtus cum Joſepho & Maria domum reverſus usque ad 30. ætatis annum fecerit, Evangeliſtæ non conſignarunt, niſi quod Lucas Jeſum parentibus ſuis ſubjectum fuiſſe, & ſapientia ac gratia apud Deum & homines creviſſe ſcribit. Juſtinus autem Martyr in Dialogo cum Tryphone Jeſum in jugis & aratris fabricandis occupatum fuiſſe ſcribit. Nec improbabile eſt, Jeſum Joſepho in opificio, quod exercuit, adjutrices operas præſtitiſſe, cum ex Scriptura conſtet, quod non tantum multi pro fabri lignarii filio ipſum habuerint, ſed ipſe quoque a nonnullis faber appellatus fuerit, Marc. VI, 3.

XV. De forma Chriſti epiſtola extat ſub nomine Lentuli, quæ in monumentis orthodoxographis Senatui populoque Romano, ſed apud Magdeburgenſes *centur. I. libr. I. pag. 345.* & Neandrum *in apocryphis pag. 410.* Tiberio inſcribitur, & ex Eutropii annalibus deprompta dicitur. Verum hanc epiſtolam Lentulo eſſe ſuppoſitam poſt alios prolixe probat Reiskius *in exercitat. de imaginibus Chriſti p. 149. & ſequ.* ubi inter alia miratur, Chiffletium eo audaciæ proceſſiſſe, ut in criſi hiſtorica de linteis ſepulcralibus c. 30. Eutropii annales pro hac epiſtola citaverit. Nec majoris fidei ſunt, quæ Nicephorus *libr. I. hiſt. eccleſ. c. 40.* de forma Chriſti prodidit. Inter Patres Clemens Alexandrinus & Tertullianus Chriſtum indecora & deformi facie præditum fuiſſe aſſeruerunt, quorum ſententiam con-

contrariâ, quæ miram Chriſto pulchritudinem tribuit, probabiliorem exiſtimat Rigaltius in diſſertatione de pulchritudine Chriſti, quæ ejus annotationibus ad Cyprianum p. 136. ſeqv. adjuncta eſt. Eadem de Chriſti deformitate ſententia fuit Salmaſii, quem refutat Bartholinus in præfatione hypomnematum de cruce Chriſti. Mediam ſententiam amplectitur Franciſcus Vavaſſor in ſingulari tractatu de forma Chriſti, quem Joſua Arndtius denuo edidit, & tam præfatione de facie Dei, quam mantiſſa obſervationum auxit. Nam in hoc tractatu Vavaſſor Chriſtum, dum in terris verſaretur, neque ullo modo deformem, neque tamen longe præ cæteris mortalibus formoſum fuiſſe judicat. Verum iſtam Vavaſſoris opinionem improbat Summe Reverendus D. Fechtius *in diſputatione poſteriori ad Eſaiae c. 53. ſub Dn. D. Sebaſtiani Schmidii præſidio habita pag. 107.* & copioſius in peculiari exercitatione Vavaſſori oppoſita *de forma faciei Chriſti, dum in his terris viveret, quæ noctibus ejus chriſtianis inſerta eſt à pag. 359. usque ad p. 887.* ubi pro inſigni Chriſti pulchritudine egregie militat.

XVI. Circa trigeſimum ætatis ſuæ annum Chriſtus in baptiſmo ſuo per vocem Patris ex apertis cœlis emiſſam, & Spiritus S. viſibilem in columbæ ſpecie deſcenſum ad miniſterium ſuum ſolenniter inauguratus eſt. Hunc baptiſmum Chriſti orientales quædam eccleſiæ ſingulis annis die Epiphaniorum ita renovant, ut ſtatuam Chriſti pueri ter in aquam immittant, quæ aqua incorrupta ſervari perhibetur. Eodem Græcorum ritu Joſephus Giorgerinus Sami Archiepi-

Digitized by Google

ſcopus A. C. 1676. Epiphaniorum die in eccleſia Aquenſi baptizati Chriſti memoriam renovavit, aquam vero hoc ritu conſecratam, cum in phiala aliqua ſervaretur, per multos annos incorruptam manſiſſe, & forte diutius permanſuram fuiſſe, niſi phialam frangi contigiſſet, memorat Pagi *ad A. C. 29. n. 7.* ubi etiam ex Scaligeri libro 7. de emendatione temporum refert, Chriſtianos Coptos quotannis die Epiphaniorum in piſcinam ſe immergere, & hoc facto memoriam baptiſmi Chriſti inſtaurare.

XVII. Baptiſmum Chriſti ejus in deſerto tentatio excepit, de qua prolixe agit Spanhemius in dubiis evangelicis a dubio 50. usque ad dubium 69. ubi inter alia probat, ea quæ Evangeliſtæ de tentatione Chriſti per Diabolum referunt, non in viſione ſed revera contigiſſe. Quod argumentum etiam erudite tractat Bochartus in epiſtola ad Heraultium pag. 942. Vir quidam doctus in ephemeridibus philologicis diſſ. I. per pinnaculum templi, in quod Chriſtus a Diabolo ductus eſt, conclave Gaſith, in quo fuit magnus Synedrii conſeſſus, intelligit, ibique Diabolum coram Synedrio Chriſtum de arrogato ſibi Regis nomine accuſaſſe, tandemque eum illico ſe proripere & deſcendere juſiſſe putat, unde verba Diaboli ad Chriſtum: *ſi es filius Dei, βάλε σεαυ]ὸν κάτω,* ita interpretatur, quaſi Diabolus dicere voluiſſet: *num tu ſis filius Dei? Tune ſis Meſſias Rex Iſraelis? apage, deſcende, aut:* gehe / packe dich / oder es ſollen dir Füſſe gemacht werden; *niſi te illico ſubduxeris, præceps datus ſenties quam egregie ſcilicet in te impleatur dictum Davidis,* wo du

nicht

nicht geheſt/ſo wird ſich bald finden/wann du über Halß über Kopff hinunter muſt/wie ſchön du wirſt fahren. Verum hæc interpretatio talis eſt, ut Vir doctiſſimus ludere potius, quam ſerio rem agere voluiſſe mihi videatur.

XVIII. Miniſterio Chriſti unicum tantum annum tribuit Clemens Alexandrinus *libr. I. ſtromat.* acceptabilem illum annum, cujus Eſa. LXI, 2. & Luc. IV, 19. mentio fit, male interpretatus. Eandem ſententiam in Gnoſticis refutat Irenæus *libr. 2. adv. hæreſ. cap. 38.* Ad alterum extremum prolapſi ſunt, qui locum Joh. II, 20. ad templum corporis Chriſti applicantes Chriſtum ætatis annum 46. attigiſſe ſtatuerunt, refutati ab Auguſtino *libr. 2. de doctrina chriſtiana c. 28.* Et ipſe quoque Irenæus in definienda Chriſti ætate modum exceſſit, cum ex traditione Seniorum, quos ab Apoſtolis id accepiſſe ſcribit, Chriſtum paſſionis tempore ad ſenium declinaſſe arbitratus eſt. Quem errorem ut excuſet nulli operæ parcit Dodwellus *diſſert. I. ad Irenæum th. 44. ſeq.* ubi ſtatuit, Chriſtum ex auſteritate vitæ vultum ſenilem contraxiſſe, indeque Apoſtolos alioſque, qui eum viderunt, collegiſſe, quod quadragenario major fuerit, & ad ſenium declinaverit, cujus rei gratia allegat locum Joh. VIII, 57. ab ipſo quoque Irenæo allegatum, & in hac ſententia Seniores illos, quos Irenæus ſequitur, a vero non multum aberraſſe cenſet, cum veriſimile ipſi videatur, Chriſtum paſſionis ſuæ tempore ſaltem ætatis annum 38. attigiſſe.

XIX. Inſignis de Chriſti miniſterio, paſſione, morte & reſurrectione locus extat apud Joſephum *libr. 18. antiquit. judaic. cap. 4.* Quem Joſephi locum genuinum eſſe poſt alios haud ita pridem probandum in ſe ſuſcepit Vir Magnificus & Excellentiſſimus Dn. D. Georgius Wolfgangus Wedelius, Sereniſſimorum Ducum Saxonicorum Conſiliarius & Archiater celeberrimus, in eruditis exercitationibus Medico-Philologicis *centur. 2. decad. 2. exercit. 1.* Prolixius & peculiari tractatu hunc locum Flavio Joſepho vindicavit Carolus Daubuz Presbyter & A. M. cujus tractatus pro teſtimonio Flavii Joſephi de Chriſto Londini 1706. cum præfatione Joh. Erneſti Grabii editus in duos libros diviſus eſt, quorum priore varia de Joſephi teſtimonio judicia recenſet. Ac primum quidem nubem teſtium pro teſtimonio Joſephi adducit, Euſebium, Hieronymum, Rufinum, Autorem librorum de excidio judaico, quem aliqui Egeſippum, alii Ambroſium nominant, Iſidorum Peluſiotam, Hermiam Sozomenum, Aurelium Caſſiodorum, Johannem Malalam, Nicephorum Calliſtum, Cedrenum, Zonaram, Glycam, Suidam, Freculphum Lexovienſem, Johannem Sarisburienſem, Vincentium Bellovacenſem, Petrum Comeſtorem, Baptiſtam Platinam, Johannem Picum, Petrum Galatinum, Centuriatores Magdeburgenſes, Sebaſtianum Munſterum, Sixtum Senenſem, Cæſarem Baronium, Joh. Gabrielem Biſciolam, Henricum Spondanum, quem ex memoriæ lapſu Johannem nominat, Antonium Poſſevinum, Vincentium Lupanum, Franciſcum Feuardentium, Iſaacum Caſaubonum, Joſephum Sca-

Digitized by Google

Scaligerum, Guilielmum Schickardum, Georgium Calixtum, Conradum Hornejum, Gregorium Gregorii, Theodorum Hackſpanium, Paganinum Gaudentium, Georgium Hornium, Johannem Conradum Dannhauerum, Johannem Micrælium, Jacobum Uſſerium, Antonium Hulſium, Johannem Hoornbeckium, Jacobum Altingium, Johannem Tobiam Majorem, Gerardum Johannem Voſſium, Johannem Coccejum, Virdungum, Hadrianum Junium, Uchtmannum, Cæleſtinum Capucinum, Martinum Alphonſum Vivaldum, Joſephum Voyſin, D. de Juigne, Autorem ephemeridum Gallicarum, Severinum Waltherum Sluterum, Sebaſtianum Lepuſculum, Robertum Bellarminum, Aubertum Miræum, Michaelem Waltherum, Johannem Mullerum, Chriſtophorum Adamum Rupertum, Thomam Reineſium, Abrahamum Whelocum, Thomam Lanſium, Joh. Chriſtophorum Wagenſeilium, Thomam Bangium, Gulielmum Spencerum, Henricum Valeſium, Franciſcum Regium ſeu de Roy, Sutlandum Anglum, Joh. Andream Boſium, Fridericum Spanhemium, Natalem Alexandrum, Iſaacum Voſſium, Petrum Danielem Huetium, Samuelem Parkerum, Tillemontium & Antonium Pagi.

XX. De his teſtibus, a quibus Daubuzius Joſephi locum approbatum & defenſum aſſerit, hoc tantum animadverto, Wagenſeilium in Synopſi hiſtoriæ ſuæ univerſalis *parte altera ſeu Peræ loculamento tertio pag. 189.* agnoſcere quidem, quod Joſephus aliquid de Chriſto ſcripſerit, addit tamen propria, quibus Joſephus uſus eſt, verba definiri non poſſe. Nam quod

 Joſe-

Joſephus Jeſum pro Chriſto agnoverit & ſcriptis ſuis profiteri voluerit, neminem ſibi perſvaſurum ait. Ex quibus patet, Wagenſeilium inter eos referri non debere, qui locum Joſephi de Chriſto, qualis hodie extat, nulli plane interpolationi obnoxium fuiſſe pronunciant. Fridericus autem Spanhemius, etſi pro Joſephi teſtimonio tanquam genuino militet, non diſſimulat tamen fortaſſe locum hunc in voculis una & altera interpolatum eſſe *Tom. I. oper. pag. 533.* Neſcio etiam an Boſius iis, qui Joſephi locum de Chriſto tanquam genuinum defendunt, certo annumerari debeat. Sententiam enim ſuam de periocha Joſephi in exercitatione ſua priori de hoc argumento ſcripta non indicavit, poſterior autem quod ſciam, lucem publicam hactenus nondum aſpexit. Interim ex Conringii epiſtola ad Boſium patet, quod Boſius Joſephum ne quidem ſemichriſtianum fuiſſe ſtatuerit. Unde Joſephi teſtimonium non potuit non pro adulterino habere. Cæterum teſtibus a Daubuzio adductis addi poſſent Johannes Trithemius, Joh. Henricus Hottingerus, Chriſtophorus Heidmannus, Caſpar Hedio, Sigismundus Gelenius, Johannes Pearſonius, Henricus Dodwellus, Samuel Petitus, Abrahamus Hinckelmannus, Johannes Frickius, aliique.

XXI. Cum vero inter eos, qui teſtimonium Joſephi tanquam genuinum recipiunt, & inter eos, qui illud tanquam ſuppoſititium damnant, aliqui velut medii incedant, & Flavianam hanc de Chriſto pericopen neque plane genuinam, neque plane ſuppoſitam agnoſcant, eos quoque Daubuzius enumerat, & in hac claſ-

claſſe ponit Richardum Montacutium, Joh. Henricum Urſinum, Johannem Henricum Bœclerum, Johannem Hiſpanicum, Stephanum le Moyne ſeu Monachium, (unus enim eſt Stephanus Le Moyne & Stephanus Monachius, etſi eum nonnulli in duas diverſas perſonas diſtrahant) & Thomam denique Ittigium, quem tamen paulo poſt in alia claſſe reponendum cenſet.

XXII. Pandem eorum, qui huic teſtimonio omnino adverſi ſunt, tria facit genera Daubuzius. Ad primum genus eos refert, qui tacendo teſtimonium hoc parvi pendere, & *νοθείας* arguere videntur, ut Juſtinus Martyr, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Origenes, Theodoretus, & Photius, quorum tamen ſilentium nil obeſſe judicat, quo minus teſtimonium Flavianum de Chriſto firmo talo ſtare poſſit. Ad ſecundum genus refert Judæos teſtimonium hoc improbantes, ad tertium vero Chriſtianos, partim de fide hujus loci dubitantes, partim fidem ejus impugnantes, & ſuppoſitum eſſe probantes. Et ad tertium hoc genus nominatim refert Hubertum Giphanium, Lucam Oſiandrum, Jacobum Salianum, Auguſtinum Maſcardum, Jacobum & Ludovicum Capellum, Cloppenburgium, Danielem Heinſium, Boxhornium, Claudium Salmaſium, Joh. Fridericum Gronovium, Gulielmum Henricum Vorſtium, Johannem Freinshemium, Theodorum Graswinckelium, Johannem Dallæum, Chriſtophorum Noldium, Davidem Blondellum, Tanaquilum Fabrum, Scriptorem quendam Hiſpanum, a quo latine duas diſſertationes alteram de nomine Jeſu

ſu, alteram de Joſephi loco ſcriptas memorat, & Ellies du Pin, quibus præter Doctorem aliquem Sorbonicum tandem etiam Thomam Ittigium addit, quem antea in alia claſſe collocaverat.

XXIII. Etſi vero mentem meam in prolegomenis meis ad Colonienſem ſeu potius Lipſienſem Joſephi editionem abunde patefecerim, eandem tamen hoc loco repetere non gravabor, ut illi quoque, qui alias Joſephi editiones poſſident, nec mea in Joſephum prolegomena legerunt, perſpicere valeant, in qua claſſe ego locari debeam, & quæ mea tum fuerit de hoc Joſephi loco ſententia, a qua ut ingenue fatear, Daubuzii tractatus, etſi integrum perlegerim, nondum me dimovere potuit, cum nullam alicujus momenti rationem ab illo adductam viderim, quæ hanc Flavianam pericopam omni ex parte genuinam mihi perſvadere potuerit. Neque tamen opus erit diſſertatiunculam illam de loco Joſephi ex meis in Joſephi opera prolegomenis verbotenus excerpere. Sufficiet illius ſummam paucis recenſuiſſe.

XXIV. Primum igitur obſervavi Joſephi nomen in nonnullis Patrum catenis cum Græcis Patribus conjungi, imo etiam eundem autorem ab Hieronymo in catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum inter Scriptores eccleſiaſticos referri, non ſolum quia in ſuis antiquitatibus ejusmodi argumentum tractavit, quod ipſi apud Chriſtianos gratiam aliquam conciliare potuit, ſed etiam quia in iisdem ejus antiquitatibus honorificum aliquod de Chriſto teſtimonium legitur, de quo variorum eruditorum epiſtolas & judicia Noribergæ

A.

A. C. 1661. in teſtimonio ſuo Flaviano collegit Chriſtophorus Arnoldus. Recenſui deinde Scriptores aliquos partim recentiores, qui vel ſatis prolixe de hoc Joſephi teſtimonio egerunt, vel peculiares de eo diſſertationes ediderunt, partim antiquiores Græcos & Latinos. Et Græcis quidem etiam Euthymium addere potuiſſem, cum in ejus panoplia pag. 51. ubi de reſurrectione agitur, etiam Joſephi teſtimonium adducatur, & quidem ut titulus capitis habet, ex libro qui inſcribitur de cognitione Dei, & cujus autor Gregorius Nyſſenus perhibetur, quem locum a Daubuzio prætermiſſum miror.

XXV. His præmiſſis exiſtimavi Joſephi locum de Chriſto ex eo non parum *νοθείας* ſuſpectum reddi, quod antiqui eccleſiæ Doctores, qui ex inſtituto Judæos impugnarunt, hoc telo contra Judæos uſi non fuerint. Juſtinus enim Martyr, cui Joſephi antiquitates incognitas non fuiſſe ex ejus paræneſi ad Græcos conſtat, dubio procul Judæo Tryphoni hunc Joſephi de Chriſto locum oppoſiturus fuiſſet, ſi talis, qualis nunc extat, ejus ævo in Joſephi antiquitatibus lectus fuiſſet. Idem de Tertulliano præſumendum, cui ſi hoc Joſephi de Chriſto teſtimonium cognitum fuiſſet, fieri vix potuiſſet, ut hoc de Chriſto teſtimonium in peculiari, quem contra Judæos ſcripſit, tractatu omitteret. Chryſoſtomus in orationibus adverſus Judæos Joſephum *μάρτυρα μάλα ἀξιόπιστον* appellat. Cur ergo teſtis hujus fidei digniſſimi inſigne de Chriſto teſtimonium contra Judæos non allegavit? Nihil certe aliud ex ejus ſilentio inferri poteſt, quam quod illi hoc Jo-

ſephi teſtimonium de Chriſto vel plane incognitum fuerit, vel de interpolatione ſuſpectum? Photius Patriarcha in μυριοβίβλῳ ſuo duabus vicibus Joſephi antiquitates recenſet, ſemel codice 76. & iterum codice 238. ſed neutrubi ἀξιομνημόνευτον hoc Joſephi teſtimonium de Chriſto allegat, de quo etiam in tota ejus bibliotheca altum eſt ſilentium; ſive hæc decantatiſſima de Chriſto periocha in Photiano Joſephi exemplari plane defuerit, ſive illam adulterinam eſſe agnoverit, & recenſione ſua indignam judicaverit. Notavi hac occaſione in meis prolegomenis lapſum Miræi, qui in notis ad Hieronymi catalogum Scriptorum eccleſiaſticorum Joſephi de Chriſto periocham in Photii bibliotheca memorari ſcribit, quod quam falſum ſit, ipſa Photiani operis inſpectio abunde docet. Oſtendi inſuper quanto conatu quantas nugas egerit Lambecius, qui contra manifeſtam veritatem probandum ſuſcepit, omnino Photium in ſua bibliotheca hanc Jeſephi de Chriſto periocham non plane intactam reliquiſſe. Photio adjunxi etiam Origenem, Photio aliquot ſeculis antiquiorem, qui *libro I. contra Celſum, & in Matthæum p. 223.* clare teſtatur, quod Joſephus Jeſum pro Chriſto non agnoverit. Quæ Origenis loca clare indicant, quod Joſephi de Chriſto teſtimonium, quale hodie in ejus antiquitatibus legitur, ignoraverit, cum in illo de Jeſu expreſſe dicatur: Χριστὸς οὗτος ἦν, Chriſtus hic erat.

XXVI. Cæterum non invitus conceſſi, Joſephum de Chriſto non plane ſiluiſſe, quin & hoc conceſſi, Joſephum de Chriſto verba facientem a laudibus

ejus

Digitized by Google

ejus non abſtinuiſſe. Quamvis enim demonſtrari non poſſit, Joſephum in aula Veſpaſiani ex converſatione cum T. Flavio Clemente, qui poſtea ſub Domitiani imperio ob chriſtianam fidem interfectus eſt, & cum Flavia Domitilla ob eandem cauſam in exilium miſſa, bonam de Chriſto opinionem imbibiſſe, quæ Ruperti in epiſtola ad Snellium conjectura fuit; quemadmodum etiam demonſtrari non poteſt bonam Joſephi de Chriſto opinionem inde ortum ſuum duxiſſe, quod Banus Eſſenorum ſectæ addictus Joſephi Præceptor Johannis Baptiſtæ ſectator fuerit, ideoque de Chriſto male ſentire non potuerit, ut Voſſius *de LXX. Interpretibus cap. 17. pag. 168.* arbitratur, qui præterea ipſum quoque Johannem Baptiſtam Eſſenum fuiſſe ex cibi & veſtium ſimplicitate, baptiſmo, & reliquarum ſectarum odio colligit: ex iis tamen, quæ Joſephus de Johanne Baptiſta, & Jacobo Domini fratre retulit, non obſcurum eſt, quod de ipſo quoque Chriſto, cujus præcurſor Johannes Baptiſta, & cujus diſcipulus Jacobus fuit, honorifice ſenſerit. Unde non dubito, eorum conjecturam falſam eſſe, qui Joſephum in ſuis antiquitatibus contumelioſe de Chriſto locutum, Chriſtianum vero quendam cum iſtas Joſephi blaſphemias legiſſet, eas expunxiſſe, & illarum vice inſigne quod nunc apud Joſephum habetur elogium ſubſtituiſſe ſuſpicantur. Etſi enim Joſephus ex Phariſæorum ſecta fuerit, quæ inveterato adverſus Chriſtum odio flagrabat, non ita tamen Joſephus Phariſæorum placitis addictus fuit, ut non ſubinde eorum mores & facta perſtrinxerit, ut taceam inventos quoque fuiſſe

iſſe nonnunquam in Phariſæorum ſecta a capitali Chriſti odio alienos.

XXVII. Ex his intuli, nihil obſtare, quo minus Joſephus honorificum aliquod Chriſti elogium in ſuis antiquitatibus conſignatum poſteritati relinquere potuerit, volueritque. Dubio tamen procul elogium illud tale fuit, quale hominem Judæum, & a fide chriſtiana alienum decuit. At quæ hodie apud Joſephum de Chriſto verba leguntur, ita comparata ſunt, ut a Chriſtiano homine vel ſcripta vel ſaltem interpolata facile agnoſcantur. Difficultatem hanc animadvertens Lambecius *tom. 8. biblioth. Vindobon. p. 22.* ne hunc Joſephi locum adulteratum vel ſuppoſititium eſſe profiteri cogatur, omnia hujus elogii verba in ſiniſtram partem interpretatur, quaſi non ad Chriſti elogium, ſed potius ad ejusdem vituperium & contemptum omnia ſpectarent, etſi a Joſepho ambiguis phraſibus concepta fuerint, & Joſephus ea methodo ſolerter utatur, ut nihil ſuis verbis de Chriſto ſcribat, ſed tantum propriam Chriſtianorum traditionem ex trium Evangeliſtarum ſcriptis, (cum Johannes ſuum evangelium nondum edidiſſet,) & Actis Apoſtolicis hauſtam referat, ita tamen ut loquendi formulæ, quas adhibet, ad irriſionem chriſtianæ fidei torqueri poſſint. Quando ergo Joſephus dicit, fuiſſe eo tempore Jeſum σοφὸν ἄνδρα *virum ſapientem*, Lambecius exiſtimat, quod Joſephus vocem ſapientis in malam partem uſurpaverit. Cum Joſephus addit: εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή, *ſi modo eum virum appellare decet*, hunc Lambecius verborum Joſephi ſenſum fuiſ-

fuiſſe arbitratur, quaſi Jeſus ſpectrum potius aliquod & phantaſma, quam homo fuerit, & Joſepho, cum iſta ſcriberet, in mentem venerit, Chriſtum nonnunquam ab ipſis diſcipulis pro ſpectro habitum fuiſſe. Sequentia verba: ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητὴς, *erat enim mirabilium operum patrator*, Lambecius ita explicat, quaſi Joſephus per opera mirabilia ἔργα ἄπιστα, ſeu opera incredibilia, & fide indigna intellexiſſet. Cum porro Joſephus Chriſtum fuiſſe dicit διδάσκαλον ἀνθρώπων τῶν σὺν ἡδονῇ τ' ἀληθῆ δεχομένων, *Doctorem hominum cum voluptate vera ſuſcipientium*, Lambecius Chriſtum a Joſepho perſtringi cenſet ut Magiſtrum piſcatorum, publicanorum, muliercularum aliorumque rudium hominum quævis dogmata ſimplici credulitate ſuſcipientium, quaſi vero idem ſit, libenter vera ſuſcipere, quod Chriſti diſcipulis Joſephus tribuit, ac quævis abſurda cum voluptate amplecti, quæ abſurda eſt Lambecii explicatio. Verba Χριστὸς οὗτος ἦν, *Chriſtus hic erat*, interprete Lambecio hunc ſenſum habent, quod hic Jeſus ad aliorum, qui tum temporis eodem nomine gaudebant, differentiam Chriſtus vulgo cognominatus fuerit, quoniam a diſcipulis & ſectatoribus ſuis promiſſus Meſſias eſſe credebatur. Quando ulterius Joſephus tradit, *Chriſtum quidem a primoribus populi accuſatum & cruci a Pilato addictum, nihilominus tamen non ceſſaſſe ab ejus dilectione, qui ab initio eum audiverunt*, ex Lambecii ſententia crucifixioni Chriſti inſultavit, quaſi ea titulo & perſonæ Meſſiæ, qui collapſum Iſraelis regnum reſtituere debuiſſet, minime convenerit; & ſimul diſcipulos Chriſti tacite deriſerit, quod,

 licet

licet Chriſtum a Pilato crucifixum viderint, nihilominus tamen poſt mortem tam ignominioſam ipſum ut Meſſiam venerari nondum ceſſaverint. Cum Joſephus pergit: *apparuit enim iis tertia die iterum vivus, prout divini Prophetæ & hæc & alia multa de ipſo miranda prædixerant*; verba hæc Lambecius non ita accipienda eſſe ſtatuit, quaſi Joſephus vel Chriſti reſurrectionem veram eſſe, vel oracula Prophetarum ad ipſum pertinuiſſe crediderit, cum potius hæc tantum ex Chriſtianorum ſententia retulerit, iisque traditionis ſuæ probandæ onus reliquerit, lectoribus autem ſuis judicandi libertatem conceſſerit. Quam interpretationem Lambecius ex eo confirmat, quod Joſephus non ſimpliciter dicat, Chriſtum iterum vivum apparuiſſe, ſed: ἐφάνη αὐτοῖς, *apparuit ipſis* quaſi diceret, ejus diſcipuli vivum ſibi apparuiſſe dicunt, fides ſit penes autores. Cum tandem Joſephus & hoc addit, quod *nunc etiam Chriſtianorum ab hoc denominatorum non deficiat genus*, ex Lambecii mente non ſolum Chriſtianorum numero ſe eximit, ſed etiam miratur, ullum adhuc Chriſtianum eo tempore, quo hæc ſcripſit, ſuperfuiſſe. Verum has Lambecii gloſſas nimis longe petitas & tam coactas eſſe in prolegomenis meis cenſui, ut multo ſatius ſit, locum hunc Joſephi ut ſpurium rejicere, vel interpolatum fateri, quam modo tam violento ut genuinum defendere.

XXVIII. Imprimis autem adulterina videntur verba: Χριςὸς ἦτ@ ἦν. Nam Origenes teſtatur, quod Joſephus Jeſum pro Chriſto non agnoverit, quod etiam Photius non obſcure innuit, cum librum, qui inſcri-

ſcribitur περὶ παιδὸς Joſephi eſſe negat, quia in illo Jeſus noſter Chriſtus appellatur *cod. 48.* Et quomodo Joſephus Jeſum pro Chriſto agnoſcere potuiſſet, qui τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα Theodoreto teſte *tom. 2. oper. pag. 697.* amplexus non fuit? Prophetarum de Meſſia oracula non in Jeſu Nazareno, ſed in Veſpaſiano Imperatore impleta Joſephus credidit, ut ipſe in ſcriptis ſuis profitetur. Quamobrem in prolegomenis meis cum Montacutio ſtatui, verba illa Χριστὸς οὗτος ἦν, gloſſema eſſe alicujus Chriſtiani margini aſcriptum prius, & poſtea a librariis textui inſertum, aut, ſi Joſephus Chriſti mentionem fecit, eum forte his verbis uſum conjeci: ὁ Χριστὸς οὗτος εἶναι ἐπιστεύετο, Chriſtus hic eſſe credebatur, quam conjecturam Hieronymi verſio confirmat: *credebatur eſſe Chriſtus.* Unde etiam Jacobum non fratrem Chriſti, ſed fratrem Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ *libr. 20. antiq. cap. 8.* appellat, qua ratione etiam Pilatus ad Judæos dicebat: τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; Matth. XXVII, 17. Statui præterea in prolegomenis meis, quod verba, quæ de reſurrectione Chriſti agunt, eamque non ſolum factam, ſed etiam in Prophetarum oraculis prædictam aſſerunt, vel Joſepho affiсta, vel interpolata fuerint. Ita enim verba illa concepta ſunt, ut Joſephus non ex aliena, ſed ex ſua ipſius ſententia loquatur. Quis autem credat, Joſephum Chriſti reſurrectionem credidiſſe, aut eam a Prophetis prænunciatam ſtatuiſſe? Quamobrem Wheloci judicio ſubſcribere non potui, dicentis: *tollatur e medio potius, atque penitus e mundo Flavius Joſephus, quam ut illam*

a chriſtiana eccleſia gemmam, illam intelligo περιοχὴν *tolli patiamur.* Mihi, fateor, alia ſedet animo ſententia. Non enim video, quid lucri ex hac adulterina gemma eccleſiæ noſtræ accedat, qua nec religio noſtra firmiter probari, nec perfidia judaica cum ſucceſſu debellari poteſt?

XXIX. Hæc igitur fere ſunt, quæ in meis ad Joſephum prolegomenis de hoc Joſephi loco dicenda judicavi. Ea vero cum jam typis impreſſa eſſent, incidi in Hermanni Witſii miſcellanea, qui *libr. I. cap. 21. pag. 303. ſeqq.* de hoc Joſephi loco agens primum argumentum refert, quibus hoc Joſephi teſtimonium a nonnullis γνήσιον & genuinum, ab aliis vero ſpurium eſſe probari ſolet, ac deinde hanc epicriſin ſubjungit, ad rem chriſtianam perinde quidem eſſe, quid Joſephus de Chriſto crediderit & tradiderit, ideoque non exagitandos eſſe, qui argumento hoc non utuntur, ne plumbeis armis pugnare videantur, ubi decretoria non deſunt, interim tamen non probandam eſſe hypercriticam illam criticam, quæ arma hæc ex Joſephi loco deprompta fidelium manibus extorquere, eosque diuturna poſſeſſione deturbare conatur. Hanc doctiſſimi Viri epicriſin ſi admittamus, reprehendendus erit Dn. Daubuzius, quod eos non mediocriter exagitaverit, qui Joſephi de Chriſto locum non magni pendunt. Ego vero juxta eandem epicriſin hypercriticæ alicujus criticæ reus peragar, ſi me Dn. Daubuzii argumentis opponam. Nihilominus tamen cum veritas religionis Chriſtianæ, ſi eam mendaciis ſtabilire, & plumbeis, quæ Witſius vocat, argumentis tueri ſatagamus, adverſa-

verſariorum proſtitutioni objiciatur, religioni mihi non duco, priſtinam meam de hoc Joſephi loco ſententiam tueri.

XXX. Et Grabius quidem in præfatione ad Daubuzii tractatum veretur, ne, qui Joſephi de Chriſto teſtimonium non admittunt, etiam inſcriptionem crucis Dominicæ a Pilato factam, & egregiam de Chriſto confeſſionem Centurionis, qui crucifixioni ejus interfuit, & ipſorum Dæmonum de Chriſto elogium negaturos eſſe, niſi hæc teſtimonia in ſacra Scriptura extarent. Recte! Joſephi enim de Chriſto teſtimonium, quod in canonem nunquam relatum eſt, non eſt ejusdem fidei & autoritatis cum illis confeſſionibus de Chriſto, quas Scriptores θεόπνευστοι in literas retulerunt. Ipſe autem Daubuzius primum ad Doctorum eccleſiæ conſenſum provocat, neque tamen ullum, qui tribus prioribus ſeculis hoc teſtimonium agnoverit, allegare potuit. Primus ergo quem allegat, eſt Euſebius, teſtis quidem probatæ alias fidei, non tamen omni exceptione major. Certe fidem non meretur, cum Therapeutas a Philone memoratos Chriſtianis annumerat. Neque Joſephi narrationes ubique fideliter exprimit. Cum enim Joſephus in narratione mortis Regis Agrippæ bubonem ſupra caput ejus aſtitiſſe refert, Euſebius *libr. 2. hiſt. eccleſiaſt. c. 10.* bubonem Joſephi in Angelum mutavit, & ſic Joſephi textum, ut Valeſius ad illum locum annotavit, malo more interpolavit. Ideo autem Euſebius juxta Valeſium Joſephi bubonem in Angelum mutavit, ut Joſephi narrationem cum Luca, qui in Actis apoſtolicis c. XII. v. 23. Agrippam ab An-

 ge-

Digitized by Google

gelo Domini percuſſum memorat, eo melius conciliare poſſet. Quidni igitur fieri potuerit, ut Euſebius etiam in Joſephi de Chriſto teſtimonio verba quædam interpolaverit? De reliquis Scriptoribus eccleſiaſticis, hoc Joſephi teſtimonium adducentibus, nihil addimus, cum illi Euſebium ſecuti fuerint. Id tamen obſervandum, non iisdem plane verbis omnes hunc Joſephi locum allegaſſe, unde patet, quod hujus loci lectio non omni tempore tam conſtans fuerit, quin ſubinde in uno alteroque verbo aliqua mutata fuerint.

XXXI. Cur vero Scriptores eccleſiaſtici Euſebio antiquiores locum hunc Joſephi ſilentio prætermiſerint, varia Daubuzius excogitat. Verum leviora illa ſunt, quam ut argumentum νοθείας ex illo veterum Patrum ſilentio deſumtum enervari poſſit. Quando enim e. g. ait, fortaſſe in deperditis Juſtini Martyris, & Clementis Alexandrini ſcriptis hunc Joſephi locum legi, pari facilitate contrarium fortaſſe opponi poterit. Cum vero aſſerit, veteres Patres Joſephi locum contra Iudæos propterea non allegaſſe, quod viderint, nihil ponderis hoc teſtimonium adverſus Judæos habiturum, hoc ipſo prodit, non eſſe tantam hujus teſtimonii autoritatem, nec tantum uſum, quantum poſtea parte 2. libri I. probare conatur, ut alia taceamus.

XXXII. Tertia primi ſui libri parte Daubuzius de conſilio Flavii Joſephi in teſtimonio hoc ſcribendo prolixe agit. Singula autem excutere inſtituti noſtri ratio non permittit. Paucis dico, in hoc conſilio

Digitized by Google

ſilio Joſephi inveſtigando multa ipſum ſupponere, quæ ulteriori probatione egent. Inter alia contendit, Epaphroditum illum, cujus hortatu Joſephus Archæologiam ſuam ſcripſit, & cui Joſephus librum de vita ſua dedicavit, eundem eſſe cum Epaphrodito, quem Paulus in ſua ad Philippenſes epiſtola commendat cap. II. 25. ſeq. IV, 18. item in epiſtola ad Coloſſenſes, ubi Epaphras dicitur, C. I, 7. & C. IV. 12. 13. nec non in epiſtola ad Philemonem v. 23. ubi iterum Epaphras nominatur, etſi nonnulli Epaphram ab Epaphrodito diverſum ſtatuant, qua de re cum nemine litigabo. Hunc ergo Epaphroditum a Paulo Apoſtolo toties commendatum Daubuzius eundem fuiſſe ſtatuit, cum Epaphrodito, cujus hortatu Joſephus Archæologiam ſuam ſcripſit, & cui librum de vita ſua dedicavit. Fuit autem Epaphroditus ille Neronis Imperatoris ſervus & deinde libertus, eidemque, ut & poſtea Imperatori Domitiano a libellis, qui tandem ipſum ob ſiniſtras quaſdam de eo ſuſpiciones capite truncari juſſit. Rationes, quibus adductus Daubuzius hunc Neronis libertum, Tacito, Svetonio, Dioni aliisque profanis Scriptoribus non incognitum, cum Epaphrodito Paulino, quem decurtato nomine etiam Epaphram dictum fuiſſe cum Grotio ſtatuit, eundem fuiſſe cenſeat, non commemorabo. Sufficit, quod ipſe Daubuzius hanc opinionem ſuam ſuſpicionem appellat. Et quamvis in ea per Abrahamum Berckelium in præfatione ad Epicteti enchiridion in hac ſuſpicione ita confirmatus fuerit, ut quod antea ſuſpicionem appellaverat, paulo poſt pro re certiſſima venditaverit, mihi tamen hæc ſententia non magis

certa videtur, quam illa altera Berckelii, qua ſtatuit, Epictetum Epaphroditi ſervum vel ex Epaphrodito, vel ex ipſo Paulo, eorumque de fide chriſtiana colloquiis, fortaſſe etiam commentariis, ſua omnia hauſiſſe, quæ Chriſtianam doctrinam redolent.

XXXIII. Multo autem minus probari poteſt, quòd falſæ ſuæ hypotheſi Daubuzius ſuperſtruit, nempe Joſephum Archæologiæ ſuæ honorificum de Chriſto teſtimonium inſerere voluiſſe, ut Epaphrodito, cujus hortatu Archæologiæ opus ſuſceperat, & quem Chriſtianum fuiſſe præſumit, ex more & ingenio aulicorum abblandiretur. Id enim aulicorum ingenium eſſe dicit, ut multa, imprimis ubi neceſſitas aliqua illos premit, præter animi ſui ſententiam ad aliorum mentem dicant & ſcribant. Huic igitur aulicorum arti etiam Joſephum indulſiſſe Daubuzius ſuſpicatur, cum non ſatis ipſi fuerit, ipſius Domitiani gratiam captare, niſi etiam Epaphrodito, qui Imperatori a libellis erat, & in aula plurimum poterat, honorifica Chriſti mentione adularetur. Non ſolum autem Epaphrodito, ſed etiam Flaviæ Domitillæ, quæ poſtea ob chriſtianam fidem in inſulam Pontiam relegata fuit, & Tito Flavio Clementi Conſuli itidem chriſtianæ religioni addicto, multaque apud Imperatorem gratia pollenti antequam Domitianea perſecutione graſſante ob chriſtianam fidem interficeretur, Joſephum hoc Chriſto elogio adulari voluiſſe ſtatuit. Verum hac ratione Daubuzius Joſephi de Chriſto teſtimonium non mediocriter depretiat. Quis enim ejusmodi confeſſioni pretium aliquod ponat, quod non veritatis amor, ſed pudenda adu-

Digitized by Google

adulatio expreſſit? Honeſtius de hoc Joſephi teſtimonio ſentit Daubuzii commendator Grabius in præfatione ad lectorem, ubi vim veritatis Joſepho amplum hoc Servatoris noſtri elogium extorſiſſe aſſerit, etſi fatear faciliùs hoc dici, quam probari poſſe, cum Joſephus non raro in ſuis hiſtoriis humanæ potius gratiæ aucupium, quam veritatis ſtudium ſectatus fuerit.

XXXIV. Sub finem libri ſui primi Daubuzius demonſtrare nititur, impoſſibile fuiſſe, ut quis totam de Chriſto periocham interpolaret. At quî impoſſibile id fuerit. Nonne enim ſatis conſtat, pluribus Scriptoribus alienas hujusmodi lacinias aſſutas fuisſe? Cur ergo hujusmodi impoſtura non etiam in Joſephi ſcriptis locum habere potuiſſet? Ita ſane verba de Chriſto apud Joſephum concepta ſunt, ut, ſi non tota periocha, ſaltem una ac altera ejus pars interpolata fuiſſe ſatis agnoſcatur. Nec ejusmodi interpolationem impoſſibilem fuiſſe cogitandum eſt. Si enim poſſibile fuit, verba Joſephi tragicam Regis Agrippæ mortem referentis ab Euſebio interpolari, & loco bubonis Angelum poni, ut ſupra dictum eſt, poſſibile etiam fuit in teſtimonio de Chriſto unam alteramve particulam, ſive ab Euſebio, ſive ab alio quodam Chriſtiano interpolari. Etſi ergo Daubuzius nemini ſine nota ſtultitiæ libertatem hanc permiſſurus videatur, ut teſtimonium de Chriſto Flavianum interpolatum ſtatuat, dum in hæc verba erumpit: *concoquant hanc fabam adverſarii, & quibus tanta eſt ingluvies: mihi longe ſatius eſt, nunquam iſtam in me admittere ſtultitiam*, tantum tamen abeſt, ut ſtultitiæ aliquid huic opinioni

Digitized by Google

ineſſe probari poſſit, ut potius in his Joſephi verbis interpolationem ſtatuere ſumma neceſſitas requirat, niſi vel Joſephum Chriſtianis annumerare, vel quod Judæi Jeſum pro Meſſia agnoſcant, & ejus reſurrectionem a mortuis credant, aſſerere velimus, cujus ſabæ concoctio longe majorem ingluviem poſtulat.

XXXV. Imprimis ſuſpecta ſunt illa verba: χριστὸς οὗτος ἦν. Origenis n. ætate verba hæc in Joſepho nondum legebantur, quod ex eo patet, quia ſemel iterumque Origenes negat, Jeſum a Joſepho pro Chriſto agnitum fuiſſe, quemadmodum etiam in hiſtoria Johannis Baptiſtæ Origeniani Joſephi codices ab hodiernis diſcreparunt. Nam Origenes *libr. I. contra Celſum pag. 35. edit. Spencer.* ſcribit, quod Joſephus in libro 18. ſuarum antiquitatum referat, Johannem Baptiſtam baptizatis expiationem peccatorum pollicitum fuiſſe. At in hodiernis Joſephi codicibus *libr. 18. Archæol. c. 7.* non dicitur de Johanne, quod in remiſſionem peccatorum baptizaverit, ſed quod Judæos excitaverit ad virtutum ſtudia, & imprimis pietatis & juſtitiæ, ſimulque ad baptiſmi lavacrum, quod ita demum Deo gratum fore prædicavit, ſi non tantum ab uno alterove peccato abſtinerent, ſed animis per juſtitiam mundatis puritatem corporis adderent. Etſi vero Daubuzius exiſtimet, hodiernos Joſephi codices integriores eſſe, quam quibus Origenes uſus eſt, neſcio tamen, unde id probari poſſit. Mihi enim credibilius videtur, eo integriores fuiſſe Joſephi codices, quo ejus ætati propiores. Conſtat præterea, Joſephum in libris ſuis de bello Judaico oracula de Meſſiæ regno ad

Im-

Imperatorem Veſpaſianum applicuiſſe. Quomodo ergo Jeſum pro Chriſto habere potuiſſet? Quamobrem verba illa χριστὸς οὗτος ἦν, vel ſpuria vel ſaltem interpolata eſſe ſuperius monui. Excipit Daubuzius, Joſephum quidem, cum de bello Judaico ſcriberet, Veſpaſiano ubique adulatum, neque tamen tam fatuum fuiſſe, ut Veſpaſianum Meſſiam eſſe crediderit, aut, ſi forte tum ita ſenſit, poſtea mutatis temporibus hanc ſententiam mutaſſe. At pari facilitate hæc a nobis negari poſſunt, qua a Daubuzio affirmantur. Excipit etiam Daubuzius, Joſephum, etſi Judæus fuerit, ſcripſiſſe tamen quod Jeſus Chriſtus fuerit, quatenus non tam ſuam quam Chriſtianorum ſententiam protulit. Verum ſi his verbis: χριστὸς οὗτος ἦν, nihil aliud continetur, quam quod Jeſus a ſuis ſectatoribus pro Chriſto agnitus fuerit, quid opus erit hujus teſtimonii cauſa tantum pulveris excitare? Quilibet enim ſive Judæus, ſive paganus hoc de Jeſu teſtari potuit, quod a Chriſtianis pro Meſſia agnitus fuerit.

XXXVI. Suſpecta quoque ſunt, quæ in Joſephi teſtimonio de Chriſti reſurrectione memorantur. Quis enim ſibi perſvadeat, Joſephum religioni judaicæ addictum Chriſti reſurrectionem crediſſe, & profiteri voluiſſe? Equidem Joſephum ſaltem ſemichriſtianum fuiſſe alicubi aſſerit Daubuzius. Verum non deſunt viri docti, qui Joſephum potius ſemipaganum, quam ſemichriſtianum fuiſſe obſervarunt, qua de re inter alios Antonius van Dale in tractatu de origine & progreſſu idololatriæ *cap. 7. pag. 136. ſeqv.* videri poterit. Multos Judæos Joſephi ætate reſurrectionem Chriſti cre-

credidiſſe falſum eſt, niſi id de Judæis ad chriſtianam fidem converſis intelligatur, quibus Joſephus annumerari non poteſt. Quis ergo credat, Joſephum reſurrectionem Chriſti, quæ fides eſt Chriſtianorum propria, vel corde fideli amplexum, vel calamo confeſſum fuiſſe? Typus reſurrectionis Chriſti fuit Jonas a piſce deglutitus, & poſt triduum terræ incolumis redditus. At Joſephus cum Jonæ hiſtoriam recenſet, miraculum hoc tacite deridet, dum iſtud miraculum in Jona factum his verbis concludit: *hæc de eo ſic retulimus, ut invenimus in commentariis.* Si autem Judæus hic non ingenue credidit, quæ in ſacris Veteris Teſtamenti oraculis de Jona conſignata invenit, quomodo reſurrectionem Chriſti Jonæ typo præfiguratam in Evangeliſtarum & Apoſtolorum ſcriptis traditam crediderit? Citius crediderit, diſcipulos Chriſti corpus ſui Magiſtri furtim e ſepulchro ſurripuiſſe, & falſum de ejus reſurrectione rumorem evulgaſſe.

XXXVII. Joſephum ea, quæ de Chriſti reſurrectione protulit, non ex ſua, ſed ex Apoſtolorum ſententia retuliſſe, Daubuzio ex eo probabile videtur, quod dixerit: ἐφάνη αὐτοῖς, quaſi dixerit: *ipſis Jeſus apparuit iterum vivus, penes eos fides eſto, ego me quidem indicem ſtatuo, non judicem.* Verum huic explicationi obſtat, quod Joſephus dicat (ſi Joſephus hæc dixit) Jeſum tertia die vivum apparuiſſe, ſicut Prophetarum oraculis prædictum fuit, quæ verba ſatis indicant, autorem hujus teſtimonii de Chriſto non ex aliena, ſed ex propria ſententia locutum eſſe. Quomodo autem homo Judæus, & in Judaica religione perſeverans Chri-

Digitized by Google

Chriſti reſurrectionem & a Prophetis prædictam, & vere impletam dicere potuit? Imo vero potuit, ait Daubuzius, cum Lucas teſtetur Act. XV, 5. Phariſæos quosdam chriſtianam fidem recepiſſe, & tamen circumciſioni aliisque Moſaicis ritibus renunciare noluiſſe. Sed qualis quæſo eſt illa conſequentia? Phariſæi aliqui in Chriſtum crediderunt, qui ſalutem non ſolum in evangelio, ſed etiam in lege quærendam eſſe cenſuerunt. Ergo Joſephus reſurrectionem Chriſti credidit. Nec ſequitur, Joſephi de Chriſto elogium in dubium vocari non poſſe, quia Nicodemus Princeps Phariſæorum longe majus elogium Chriſto tribuit, quam a Joſepho ipſi tributum perhibetur. Nam Nicodemum inſigne Chriſto elogium tribuiſſe ex Scriptura conſtat Joh. III, 2. At Joſephum talia de Chriſto ſcripſiſſe, qualia in ejus Archæologia nunc leguntur, non ſine ratione negari poteſt. Præterea plus eſt, cum Joſephus dicit, Jeſum Chriſtum fuiſſe, quam cum Nicodemus Jeſum pro Doctore divinitus miſſo agnovit. Tandem Daubuzius ex verbis Joſephi dicentis libr. 10. c. ult. *Danielem de Romanorum imperio ſcripſiſſe, & quantam vaſtitatem Judæis illaturi eſſent*, colligit, fieri aliter non poſſe, quin Joſephus crediderit, Chriſtum jam dudum veniſſe, nec ſolum veniſſe, ſed etiam e medio ſublatum fuiſſe, idcoque ſi vel maxime celebre Joſephi de Chriſto teſtimonium in ejus Archæologia non extaret, liquido conſtare, quod de Servatore noſtro ita ſenſerit, ut eum verum Meſſiam eſſe crediderit. Sed nimis longe hoc eſt petitum, nec video quomodo hæc Joſephi fides de Chriſto ex eo exſculpi poſſit, quod Danielem de Ro-

 ma-

manorum imperio & Judææ vaſtatione prædixiſſe referat. Danielem de Romanorum imperio, & vaſtatione Hieroſolymæ & templi vaticinatum eſſe verum eſt, ſed quod Joſephus illud Danielis oraculum recte intellexerit, nec κάλυμμα incredulitatis, quo Judæorum animi excæcati ſunt, obſtitiſſe, quo minus in verum oraculi Danielitici ſenſum penetraverit, quis probare poterit? Denique ſi Daubuzius ſerio ſtatuit, quod Joſephus Jeſum pro vero Meſſia agnoverit, & in eum crediderit, cur eum ex mera adulatione erga Epaphroditum honorificum de Chriſto teſtimonium perhibuiſſe dixit? Cur Joſephum non ex propria, ſed ex aliena mente in illo teſtimonio locutum cenſuit? Taceo quod ipſe Joſephus ſe non Jeſum, ſed Veſpaſianum pro Meſſia habuiſſe ſcribat, ut ſupra dictum eſt. Quamobrem Flavianum illud de Chriſto teſtimonium, quod Daubuzius integrum Joſepho vindicare nititur, Euſebii temporibus a Chriſtiano quodam Scriptore interpolatum fuiſſe minime dubitamus, nec plura jam addimus, optantes tantum, ut nova operum Flavii Joſephi editio, cui adornandæ Clariſſimus Hudſonus in Anglia nunc invigilat, propediem lucem videat, cui negotio plures, quos in Gallia & Italia habet, amicos auxiliatrices manus admovere, Vir quidam celeberrimus haud ita pridem ad me perſcripſit.

XXXVIII. Quicquid autem Joſephus de Chriſto ſcripſerit, ſufficit vitam Chriſti ſanctos Evangeliſtas literarum monumentis divinitus inſpiratis conſignaſſe, quorum hiſtoriam ex Patribus & aliis vetuſtioris notæ Scriptoribus, pro ſuo quiſque more, illuſtrarunt

Digitized by Google

runt Origenes in commentariis ad Matthæum & Johannem, nec non in homiliis ad Lucam, ſi modo illæ in Lucam homiliæ Origenem autorem habeant, Hilarius & Hieronymus in commentariis ad Matthæum, Pſeudo-Hieronymus in Commentario ad Marcum, ut alterius Pſeudonymi Hieronymi Commentarium in 4. Evangelia haud ita pridem per Monachos Benedictinos editum taceam, Chryſoſtomus in homiliis ad Matthæum & Johannem, Anonymus in opere imperfecto ad Matthæum, Victor Antiochenus in commentario ad Marcum, Titus Boſtrenſis in commentario ad Lucam, Cyrillus Alexandrinus in libris 12. ad evangelium Johannis, Auguſtinus in 124. tractatibus ad evangelium Johannis, Chriſtianus Druthmarus in expoſitione Matthæi, & epitome Lucæ & Johannis, Rabanus Maurus in octo libris commentariorum ad Matthæum, Pſeudo-Anſelmus & Paſchaſius Radbertus in commentariis ad Matthæum, Alcuinus in libris ſeptem commentariorum ad evangelium Johannis, Venerabilis Beda, Euthymius Zigabenus, & Theophylactus in commentariis ad univerſa quatuor evangelia, Guido de Perpiniano in concordia evangelica, Simeon de Caſſia in 4. Evangelia, & ſi qui ſunt alii. Inter recentiores Scriptores hanc operam navarunt præter alios Chemnitius, Lyſerus & Gerhardus in harmonia evangeliſtarum, Sebaſtianus de Baradas in concordia evangelica, Thomas Beaux-amis in harmonia evangelica, Cornelius Janſenius Epiſcopus Gandavenſis in commentario ad concordiam evangelicam, alter Cornelius Janſenius Iprenſis Epiſcopus in Tetrateucho, Calvinus in harmonia Matthæi, Marci

& Lucæ, & commentario in Johannem, Bucerus in enarratione IV. Evangeliorum, Sebaſtianus le Roux in concordia IV. Evangeliſtarum, Bernardus Lamy in commentario ad concordiam quatuor evangeliorum, Balduinus Walæus in perpetuo commentario ad libros hiſtoricos Novi Teſtamenti, Ligtfoot in horis Talmudicis ad evangelia, Georgius Calixtus in concordia evangeliorum, Johannes Brentius, Lucas Loſſius, Joh. Georgius Dorſcheus, Jo. Maldonatus, Adamus Conzenius, Jacobus Faber, Lucas Brugenſis, Cornelius a Lapide, Natalis Alexander, Johannes Gagneius, Benedictus Aretius, Johannes Ludovicus Wolzogen Socinianus, & alii in commentariis ad 4. evangelia, Johannes Camero in myrothecio evangelico, & Ludovicus Capellus in Spicilegio, Auguſtinus Marloratus, Eraſmus Roterodamus, Eraſmus Schmidius, Matthias Flacius, Alfonſus Salmeron, Daniel Heinſius, Aloyſius Novarinus, Henricus Hammondus aliique in ſuis ad Novum Teſtamentum lucubrationibus, Hugo Grotius ab Abrahamo Calovio non immerito caſtigatus, Johannes Piſcator, & alii in annotatis ſuis biblicis, Ægidius Hunnius in commentariis ad Matthæum & Johannem, Carolus Maria du Veil in notis ad Matthæum & Marcum, Chriſtophorus Pelargus in quæſtionibus ad Matthæum & Johannem, Johannes Gerhardus, & Filius Johannes Erneſtus in annotationibus ad Matthæum, Alphonſus Toſtatus in prolixis ad Matthæum commentariis, in quibus duo poſtrema capita deficiunt, Petrus P. Winſtrupius in Pandectis ſ. commentariis ad Matthæum, quorum primum tantum tomum videre mihi hacte-

nus

nus licuit, Joh. Crellius, & Samuel Przipcovius Sociniani in annotationibus ad priora Matthæi capita, Johannes Heinricus Heideggerus in annotationibus ad Matthæum, quæ ejus exercitationibus biblicis inſertæ ſunt, Johannes Pricæus in ſcholiis ad Matthæum & Lucam, Jo. Winckelmannus in Commentariis ad Marcum & Lucam, Didacus Stella in commentario ad Lucam, Johannes Ferus, Paulus Tarnovius, Chriſtianus Nifanius, Jonas Slichtingius Socinianus, & alii in commentariis ad evangelium Johannis, ut plures alios, qui vel unum ac alterum Evangeliſtam, vel univerſos ſuis annotationibus, ſcholiis & commentariis illuſtrarunt, taceamus. Quibus addi poſſunt D. Balthaſaris Bebelii antiquitates evangelicæ, Taylor de vita Chriſti, Baronii annales ab anno Chriſti 1. usque ad A. C. 34. Caſauboni exercitationes ad Baronium, Montacutii origines eccleſiaſticæ, Ottii examen ad Baronii annales, & alii hiſtoriæ eccleſiaſticæ Scriptores. Nos impræſentiarum iis, quæ ſuperius de Chriſti infantia, ejusque per baptiſmum & tentationes in deſerto ad Miniſterium præparatione delibavimus, de ejusdem in Miniſterio geſtis paucula addemus.

XXXIX. Chriſtus igitur e deſerto ad Johannem Baptiſtam reverſus, Diſcipulos quosdam ſibi aggregavit, cum quibus ad nuptias in oppido Cana celebratas invitatus primum ibi miraculum edidit, dum aquam, qua ſex hydriæ ad ſummam usque partem repletæ fuerant, in nobiliſſimum vinum transmutavit. Occaſionem miraculo dabat vinum in nuptiali convivio jamjam deficiens, quem defectum Maria Virgo nuptiis his præſens Filio ſuo his verbis indicabat: *vinum*

Digitized by Google

non habent, quæ verba quidem D. Sebaſtianus Schmidius in paraphraſi evangelii Johannis cap. 2. ubi hoc miraculum legitur, ita explicat, ac ſi Maria Chriſtum monere voluiſſet, ut cum Diſcipulis ſuis ſurgeret, & domum iret, ne ſponſus & ſponſa ex vini defectu confunderentur, ideoque Chriſtus ipſi reſponderit: *hora mea* nempe ſurgendi & abeundi *nondum venit*. Veruntamen ideo potius Maria Chriſto defectum vini indicaſſe videtur, ut virtute ſua divina, quæ ipſi non incognita fuit, vinum procuraret. Qua interceſſione cum Chriſto tempus faciendi miraculum quodammodo præſcriberet, duriuſculum hoc reſponſum tulit: *quid mihi tecum mulier? hora mea*, nempe ut miraculum edam, *nondum adeſt*. Quæ verba D. Georgio Vechnero occaſionem dederunt publicandi tractatum de auſteritate Chriſti erga matrem, qua in nuptiis Cananæis uſus eſt. In hoc tractatu, qui Leſnæ Pol. typis Wigandi Francii A. 1640 impreſſus eſt, obſervat autor, etſi reſponſum Chriſti, ſi obiter æſtimetur, auſterius & modeſtæ ac piæ matris ſuæ petitioni minus congruum videatur, omni tamen vacare culpa, at Mariam de vini defectu querentem non ab omni culpa immunem fuiſſe, quam tamen non in eo quærendam cenſet, quod privatam gloriam affectaverit, aut imperioſius petitionem ſuam urſerit, aut novis conjugibus vel paupertatem, vel nimiam parcitatem exprobraverit, vel in convivis frugalitatem deſideraverit, ſed quod Filium in nuptiali convivio convivas & in his Diſcipulos ſuos recens aſcitos ſalutaribus monitis inſtruentem tempore minus opportuno interpellaret. Atque

hinc etiam cauſam auſterioris reſponſi a Chriſto dati arceſſit. Cum enim alias variæ rationes dari ſoleant, cur Chriſtus tale reſponſum Matri ſuæ dederit, nempe 1. ut indicaret ſe ut Deum miracula deſignaturum, 2. ut muneris ſui dignitatem intimaret, omni materna autoritate ſuperiorem, 3. ut oſtenderet, penuriam vini nondum tantam eſſe, aut nondum ita omnibus manifeſtam, ut neceſſitas miraculum exigat, 4. ut familiarium gratiam & Amicorum interventiones a miraculis ſuis ſequeſtraret, 5. ne mater ad majorem dignitatem poſtea reportandam aditum ſibi faceret, 6. ut in negotiis divinis ne parentum quidem reſpectum aliquem habendum eſſe declararet, 7. ut hac auxilii dilatione Mariæ ſapientiam patefaceret, 8. ne ante miracula ſua Mariæ virginitatem promulgaret, 9. ut Mariæ curioſitatem redargueret, 10. ut hac tentatione Mariæ fidem exploraret, 11. ut carnis prærogativam a regno ſuo excludendam demonſtraret, 12. ut ſuperſtitioni ſequentibus ſeculis exorituræ fores obſtrueret: Vechnero tamen rationes illæ, neque ſingulæ, neque conjunctæ ſatisfaciunt. Ideoque cauſam auſteritatis Chriſti erga matrem in hoc nuptiali convivio inde ortam putat, quod Chriſtus ſacra ſua colloquia intempeſtiva de vini defectu querimonia interturbari moleſte tulerit. Nam alio etiam tempore Chriſtus, cum docendo populo intentus eſſet, & ipſi nunciaretur, matrem ejus & fratres & cognatos foras ſtare, & colloquium ejus expetere, reſpondebat: *quæ mater mea? qui fratres? & manu in Diſcipulos protenſa dicebat: ecce mater mea! ecce fratres! quisquis enim voluntatem Patris mei in* cæ-

cœlis fecerit, is frater meus eſt, & ſoror & mater Matth. XII, 40. ſeqv. Hanc ſententiam Vechnerus tanquam novam, nec apud alios Scriptores ſive veteres ſive novos obviam commendat, etſi Chryſoſtomus, loco tamen alieno, prope ab ea abeſſe videatur. Verum non video, quomodo Vechnerus probare poſſit, quod Chriſtus illo ipſo momento, quo Maria defectum vini ipſi indicavit, in docendis Diſcipulis ſuis & reliquis convivis usque adeo occupatus fuerit, ut exiguam matris ſuæ de vini defectu ſolicitæ interpellationem ferre non potuerit. Certe Chriſtus in conviviis non continuo docere, ſed etiam edere & bibere ſolebat, & in his nuptiis, quibus aderat, convivis non ſolum ad ſatietatem, ſed etiam ad hilaritatem usque bibere permittebat, quod ex vini defectu, & Architriclini verbis non obſcure colligi poteſt. Dubio procul etiam Maria, ſi Filium diſtribuendo cibo ſpirituali intentum obſervaſſet, illo tempore ipſum interpellare auſa non fuiſſet, ſed potius ejus ſermonibus cum convivis ipſa quoque aures animumque advertiſſet, ideoque de vino, convivis quippe jam ad alia attentis, procurando tantiſper ſolicita non fuiſſet. Videtur ergo Maria hanc ob cauſam a Chriſto reprehenſa, quod in verbis ſuis tacite miraculum poſtularet, ipſe vero in rebus ad officium ſuum pertinentibus modum & tempus a matre ſibi præſcribi nollet. Cæterum Vechnerus ad calcem hujus tractatus etiam verba Architriclini expendit, & ex more Græcorum libandi ſub finem conviviorum poculi illuſtrat. Tandem etiam verborum emphaſin oſtendit, quibus Evangeliſta deſcriptionem hujus mira-

raculi concludit, cum ait: ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς. Et hæc ex prædicto Vechneri tractatu paucis notare placuit, cum libellum illum raro obvium eſſe ſciam. Fabulam de Johanne Evangeliſta, quod Sponſus in his nuptiis fuerit, & Chriſtus ipſum a nuptiis ad cælibatum avocaverit, ut multis refutemus, opus non eſt. Num vero miraculum hoc d. 6. Januarii factum fuerit, & illo ipſo die quotannis nonnulli fontes variis in locis vinum pro aqua ſcaturiverint, & miraculi hujus memoriam velut inſtauraverint, cujus rei teſtis Epiphanius *hæreſ. 51. ſect. 30.* adducitur, aliis diſpiciendum jam relinquimus.

XL. Poſt deſcriptionem miraculi a Chriſto in nuptiis facti refert Johannes Jeſum in urbem Capernaum diſceſſiſſe, & inde Hieroſolymam aſcendiſſe, ubi cum in templo venditores boum, ovium & columbarum, & Nummularios ſedentes inveniſſet, flagello e funiculis contexto venditores illos una cum bobus & ovibus ſuis templo ejecit, & Collybiſtarum nummos ſubverſis menſis effudit, & columbarum venditoribus dixit: *tollite hinc iſta, nec facite domum Patris mei domum mercatus* Joh. II, 14. Simile factum etiam Matthæus c. XXI, 12. 13. Marcus XI, 15. & Lucas XIX, 45. 46. memorant. Verum hæc a Matthæo, Marco & Luca relata templi purgatio integro fere triennio poſterior eſt ea, quam Johannes narravit. Admiranda autem res eſt, quod tanta multitudo avaritiæ ſuæ artibus intenta, & negotiandi in templo privilegium a Sacerdotibus & Pontificibus adepta, unius Chriſti verbis & verberibus ſe cum omni turpis ſui lucri apparatu

templo ejici paſſa fuerit, nec Chriſto, quem pro mero eoque nullius publicæ autoritatis homine habuit, per vim ſe oppoſuerit, aut tumultum contra ipſum excitaverit. Equidem Johannes Seldenus *libr. 4. de jur. nat. & gent. c. 5.* exiſtimat, Chriſtum ex jure Zeli apud Judæos tum uſitato talem proceſſum inſtituiſſe, ideoque mirum non eſſe, quod flagellanti nemo reſtiterit, cum ex jure iſto tale quid facere cuilibet apud Judæos etiam privato conceſſum fuerit. Verum hanc Seldeni ſententiam Saldenus *in otiis theologicis libr. 4. exercit. 1. de jure Zelotarum* non immerito improbat. Etſi enim Chriſtus ex ſingulari Zelo factum illud ſuſceperit, ideoque Evangeliſta memoret, Diſcipulos ejus verborum pſalmi Davidici recordatos fuiſſe: *Zelus domus tuæ comedit me* Pſalm. LXIX, 11. inferri tamen inde non poteſt, quod Chriſtus ex recepto apud Judæos Zeli judicio venditores boum aliorumque animalium templo ejecerit, & verbis increpantibus flagelli verbera addiderit. Licuit nimirum apud Judæos privatos ex Zelotarum jure eos, quos in atroci delicto contra ſanctitatem Dei, vel templi & religionis ſuæ deprehenderent, verberibus coercere, & niſi deſiſterent plane occidere. Verum hoc Zeli judicium nulla lege divina nititur. Unde & ipſi Hebræi hoc Zeli jus non ex lege ſcripta, ſed orali Moſis traditione arceſſunt. Præterea ſub hujus juris prætextu multa a Judæis iniquiſſima patrata ſunt. Certe lapidatio Stephani & conjuratio Judæorum plus quam quadraginta contra Paulum, quæ facta Hugo Grotius *libr. 2. de jure belli & pacis c. 20.* ex jure Zeli derivanda eſſe cenſet, ſummæ potius injuriæ, quam ju-

ris nomen meretur, & Joſephus a Zelotis tot & tanta ſcelera commiſſa refert, ut ſupremum urbi & templo & populo excidium inde attractum fuerit. Neque juri huic tuendo inſervire poteſt exemplum Phineæ Sacerdotis, qui Principem Iſraeliticum in ſtuprationis actu deprehenſum una cum ſcorto ſuo Midianitico ἰπαυτοφώρῳ interfecit Num. XXV, 8. Nam ex ſingulari facto jus commune perperam deducitur, ut obſervat Hoornbeckius *in Theol. pract. tom. 2. pag. 124.* ubi etiam recte monet, nihil attinere, ut Chriſti factum ex jure Zelotarum, quod nulla divina lege nititur, arceſſamus. Excipiet forte Seldenus, nihil facilius fuiſſe, quam adverſus Chriſtum pro privato habitum Scribas & Sacerdotes ſtatim egiſſe de vi publica, niſi id, quod Chriſtus feciſſet, ex jure patrio fieri fas fuiſſet. Verum reſpondemus divinam Chriſti virtutem obſtitiſſe, quo minus Scribis & Sacerdotibus hac vice facile fuerit, de vi publica adverſus Chriſtum agere. Sane miraculi inſtar fuit Chriſti factum. Imo Hieronymo in cap. 21. Matthæi inter ſigna, quæ Chriſtus fecit, hoc omnium maximum videtur, quod unus homo, & illo tempore contemtibilis, videntibus Phariſæis, & lucra ſua deſtrui ægre ferentibus, potuerit ad unius flagelli verbera tantam templo ejicere multitudinem, menſasque & cathedras eorum, qui ſacram ædem mercatu ſuo profanabant, ſubvertere. Unde ſuſpicatur, igneum quoddam & ſidereum ex oculis ejus radiaſſe, & divinitatis majeſtatem in ejus facie luxiſſe. Veruntamen opus non eſt, ut tacentibus Evangeliſtis igneum quoddam & ſidereum ex ejus oculis & facie promicuiſſe dicamus. Sufficit

ficit Chriſtum divina ſua virtute facile efficere potuiſſe, ne quisquam illo,quo templum repurgabat, tempore manum in illum injiceret.

XLI. Cum vero hæc templi repurgatio, & alia ſigna, quæ Chriſtus tum Hieroſolymis in paſchali feſto edebat, neminem latere poſſent,magni hujus Prophetæ fama excitatus Nicodemus Phariſæorum Princeps Chriſtum acceſſit,'ut viam ſalutis ab ipſo diſceret,idque noctu,ne Collegarum odium in ſe derivaret. Jeſus igitur hunc Iſraelis Magiſtrum de myſterio regenerationis per baptiſmum, quod Dei conſilium alias Phariſæi aſpernari ſolebant,& de opere humanæ redemtionis fideliter informavit Joh. III, 1. ſeqq. Nec informatio illa omni fructu caruit. Hic enim Nicodemus poſtea Chriſtum inauditum a Synedrio damnari non permittebat Joh. VII,50. Et cum poſt mortem Chriſti cæteri ejus Diſcipuli aufugiſſent, Nicodemus una cum Joſepho Arimathæo honeſtam ſepulturam ei procurabat Joh. XIX,39. Memorant aliquem Nicodemum etiam Judæi in Talmude & aliis ſcriptis,quem Joſephi Gorionis fratrem, & valde divitem fuiſſe referunt. Sit ne Nicodemus ille idem cum eo, cujus nocturnum cum Chriſto colloquium Johannes deſcripſit,expendit Jacobus Altingius *in Schilo libr. 4. c. 23. & 24.* ubi omnia fere,quæ de ſuo Nicodemo Hebræi tradunt,ad noſtrum Nicodemum applicare nititur.

XLII. Aliquandiu in Judæa moratus Jeſus, cum Galilæam repeteret, & per Samariam iter faceret, memorabile cum fœmina quadam Samaritide colloquium inſtituit Joh. IV, 1. ſeqq. Græci hanc fœminam Samarita-

Digitized by Google

ritanam Photinam nominant, de qua videatur Bollandus *in Actis Sanctorum d. 20. Martii p. 80.* & *Tom. I. Maji. p. 211.* Magnas vocat, quas Græci de Photina narrant, hiſtorias Tillemontius *Tom. I. memor. eccleſ. p. 458.* ſed addit, magnas illas hiſtorias magnis difficultatibus obnoxias, & præterea magnis fabulis oppletas eſſe.

XLIII. Galilæam ingreſſus Chriſtus evangelium de regno cælorum primum in urbe Nazareth prædicavit, ſed ab ingratis incolis ejectus in urbem maritimam Capernaum ſe contulit, ac deinde univerſam Galilæam obambulavit, donec in prædictam urbem reverteretur. Ubique autem doctrinam ſuam variis miraculis obſignavit, & inter alia hominem a Dæmone obſeſſum in Synagoga Capernaitica potenter liberavit, quam hiſtoriam deſcribit Marcus I, 23. & Lucas IV, 33. Cujusmodi miraculum Chriſtus etiam apud Gergeſenos in duobus obſeſſis edidit, permiſſa Dæmonibus poteſtate in gregem porcorum irruendi, eumque in mare præcipitandi, ut refert Matthæus VIII, 28. ſequ. Marc. V, 1. Luc. VIII, 27. etſi Marcus & Lucas unius tantum obſeſſi mentionem faciant, forte quia unus tantum ex illis Chriſtum ſequi deſideraverit, quem tamen Chriſtus cum pace dimiſit. Equidem Hobbeſius, & faſcinati mundi autor Beckerus, & alii ſtatuunt, obſeſſos, quorum evangelica hiſtoria meminit, non fuiſſe revera a malis Dæmonibus obſeſſos, ſed tantum phreneſi, melancholia, epilepſia aliiſque hujusmodi morbis laboraſſe. Verum quam abſurda & ſanctis Scriptoribus adverſa ſit hæc ſententia, prolixe oſtendit Johannes Marckius in

exercitationibus textualibus *exercit. 29.* qua communis Chriſtianorum fides vindicatur, & Dæmoniacos, in quibus curandis Chriſti & Apoſtolorum benignitas exercita eſt, vere ab infernalibus Spiritibus fuiſſe obſeſſos, ſolide demonſtratur. Scrupulus autem hic naſcitur, quomodo Diabolus, qui in deſerto Chriſtum, an Filius Dei eſſet, tentavit, ipſique dixit: *ſi es Filius Dei, jube ut hi lapides panes fiant*, Matth. IV, 3. in obſeſſo Capernaitico ad Chriſtum dicere potuerit: *ſcio quis ſis, nempe Sanctus Dei*; qualem confeſſionem Dæmones etiam in aliis obſeſſis ediderunt, unde Lucas refert c. IV, 41. Diabolos Chriſto imperante ex obſeſſis egreſſos clamaſſe: *tu es Chriſtus Filius Dei*; Chriſtum autem ſilentium ipſis imperaſſe, nec illis permiſiſſe, ut quis eſſet propalarent, etſi ipſum Chriſtum eſſe probe gnari eſſent. Et Ignatius quidem, ſeu potius Pſeudo-Ignatius in epiſtola ad Philippenſes, quam ſpuriam eſſe conſtat, de ignorantia Diaboli in rebus ad Chriſtum attinentibus multa diſſerit, & Nicolaus Vedelius in appendice notarum criticarum ad epiſtolas Ignatii pro defenſione hujus Ignatiaſtri ſtatuit, Diabolos, etſi aliqua de Chriſto ex revelatione divina, nec non ex ſignis & effectis cognoverint, nihilominus tamen ignorantiam iſtarum rerum illis tribui poſſe, 1. quia non recte & perfecte, ſed dubitanter illa norunt, 2. quia non a priori norunt, 3. quia myſteria rerum ignorant, 4. quia vero fine ſcientiæ deſtituuntur, 5. quia hæc ſcientia felicitatem illis non acquirit, & 6. quia hæretici, in quibus Diabolus inhabitavit, veram Chriſti notitiam non habuerunt. Verum Uſſerius *in prolegom. ad epiſt. Ignat. c. 12.* Pſeudo-

do-Ignatium in exaggeranda Dæmonum ignorantia modum exceſſiſſe, nec Vedelii limitationibus excuſari poſſe contendit. In qua diſputatione Uſſerius affirmat, ſaltem poſt baptiſmum Chriſti & vocem cœlitus delapſam ſine omni dubitatione Chriſtum a Diabolo pro Filio Dei habitum fuiſſe, ideoque verba Diaboli Chriſtum tentantis & dicentis: *ſi es Filius Dei*, non dubitationem Diaboli, ſed vel deſperatam ejus impudentiam, vel ſerpentinam calliditatem prodere, dum Chriſtum neque Filium Dei fateri voluerit, neque negare auſus fuerit. Nos non inficiamur, Vedelii diſtinctiones ad defendendum Pſeudo-Ignatium, cui illæ in mentem non venerant, parum facere. Neque tamen cum Uſſerio ſtatuendum arbitramur, quod Diabolorum notitia de Chriſti in terra verſantis Perſona & officio poſt ejus baptiſmum non conjecturalis, ſed certa, nec fluxa, ſed conſtans & ſtabilis fuerit. Multo minus Origenis ſententiam probamus, Chriſtum tantum Diabolis minus malitioſis cognitum, nequioribus autem Diabolis incognitum fuiſſe tradentis. Rectius Hilarius in Matthæum per humilia, quæ Chriſtus paſſus eſt, quod de ejus Deitate ſuſpicatus fuerat Diabolus, in dubium veniſſe, quemadmodum etiam Auguſtinus *libr. 9. de civitate Dei c. 21.* aſſerit, dubitaſſe de Chriſto Dæmonum Principem, quando ſigna & effecta Deitatis paululum ſupprimenda judicavit, & aliquantum altius ejus divinitas latuit. Conferatur Gerhardus *diſput. Iſagog. 14. theſ. 18.* Dorſcheus *ad 1. Marc. p. 31.* ubi Diabolum nonnunquam Chriſtum plane ignoraſſe, ejusque ſcientiam de Chriſto, qui eam in poteſtate habuit, in cancellos redigi

potu-

potuiſſe obſervat, Calovius *Tom. 4. ſyſtem. p. 425.* ubi notat,eos etiam, qui certo aliquid norunt, malitia & deſperatione ad inſaniam & vertiginem redigi poſſe, & recte autorem Ignatianæ ad Philippenſes epiſtolæ dicere,quod Diabolus ob voluntariam dementiam ignorantia oppletus fuerit, perperam autem Mæſtræum in notis ad epiſtolas Ignatii aſſerere, quod Dæmones nunquam opera Chriſti tanquam a vero Dei Filio patrata cognoverint,cum id hiſtoriæ evangelicæ refragetur.

XLIV. Prolixa concio, quam Chriſtus in monte quodam Galilææ circa illud tempus habuit, deſcribitur a Matthæo c. V. VI. & VII. Memoriæ autem meæ hoc loco ſuccurrit moroſum Medici Britanni Thomæ Linacri de hac Chriſti concione judicium. Cum enim hic Linacer in ſenectute ſua animum ſuum ad legendos Novi Teſtamenti libros applicaret, quos hactenus nondum perluſtraverat, accidit, ut, poſtquam hanc Chriſti concionem perlegit, ſacrum codicem cum magna animi impatientia manibus ſuis iterum excuteret, & juraret; *aut hoc non eſt verum evangelium, aut nos non ſumus veri Chriſtiani*, ut referunt Johannes Checus, & ex eo Johannes Baleus in Scriptoribus Britannicis *centur. 8. p. 650.* Minime autem in viro hoc alias docto & celebri probandum eſt, quod demum ætate provecta, cum ſtudiis viribusque fractus & morti vicinus eſſet, ſacris libris legendis aliquid temporis impendit, cum interim tot profanos Scriptores nocturna diurnaque manu verſaſſet. Quod Medico huic tanto minus decorum fuit, cum non ſolum Medici, ſed etiam Sacerdotis partes ageret. Et hunc Scripturæ contem-

ptum

ptum Linacer forte a Præceptore ſuo Angelo Politiano in Italia didicit. Is enim rogatus, an Biblia legiſſet? reſpondit, ſemel ea ſe legiſſe ſed nullius temporis magis eum pœnitere, quam quod in libro hoc legendo collocaſſet. Præterea in Linacro non probandum, quod ſacrum Novi Teſtamenti codicem, cum priora Matthæi capita percurriſſet, & Chriſtianorum vitam cum regulis Chriſti ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ male congruere animadvertiſſet, ſtatim abjecit, nec ulterius de illo perlegendo cogitavit. Dolendum quidem eſt, multos, qui ſe Chriſti diſcipulos eſſe jactant, Chriſti diſciplinæ ſe ſubjicere, at ipſam Chriſti doctrinam abjicere, aut de ejus veritate dubitare non debemus. Sed hæc obiter.

XLV. Poſtquam Chriſtus in Galilæa evangelium prædicavit, filium cujusdam Aulici, & Petri ſocrum a febre liberavit, obvium ſibi leproſum mundavit, paralyticum Centurionis Capernaitici ſervum ſanitati reſtituit, & alia ſigna edidit, occaſione feſti paſchalis Hieroſolymam repetiit, ibique ægrotum a morbo, cum quo per annos octo & triginta conflictatus fuerat, ad piſcinam Betheſda liberavit, ut refert Johannns V, 1. ſeqv. Ægrotum hunc paralyticum fuiſſe ſtatuit Thomas Bartholinus in tractatu de paralyticis Novi Teſtamenti, in quo trium imprimis paralyticorum a Chriſto ſanatorum hiſtoria ex Philologia & Medicina explicatur, nempe ſervi paralytici, de quo Matthæus VIII, 5. & Lucas VII, 2. agunt, & quem Bartholinus non Centurionis Capernaitici ſervum, ſed filium fuiſſe, invita, ut puto, veritate probare nititur, & paralytici illius, quem

in lecto jacentem quatuor lecticarii, cum ob turbæ concurſum ab ingreſſu januæ excluderentur, tecto conſcenſo & tegulis diffractis ad Chriſti pedes curandum demiſerunt, ut referunt Matthæus IX, 1. ſeq. Marcus II, 1. & Lucas V, 18, & primo ſtatim loco paralytici illius ad piſcinam Bethesda per Chriſti verbum a diuturno morbo liberati. In qua hiſtoria explicanda Vir doctiſſimus per Angelum, qui ſtatis vicibus piſcinam illam agitavit, vel virtutem aliquam Dei, vel æternum Angelum, vel venti æmulum ſpiritum intelligit, & hominum per aquas illas ſanationem, neque victimis in hac piſcina ablutis, neque ligno crucis Chriſti, quod Genebrardus in fundo piſcinæ latuiſſe fingit, ſed cauſæ occultæ a natura tamen non alienæ aſcribendam cenſet, cum & alii fontes non raro mirabiles effectus dare ſoleant, quam ſententiam ſuo loco jam relinquimus, etſi nobis veriſimilius videatur, aquas illas ab Angelo agitatas ſupernaturalem ſanandi virtutem accepiſſe.

XLVI. Cæterum, cum illa ægroti ſanatio die ſabbathi facta fuerit, Chriſto cum Judæis de ſabbatho violato ipſum accuſantibus diſceptandum fuit, cujusmodi diſceptatio toties fere repetenda fuit, quoties in ſabbatho ægrotum aliquem ſanitati reſtitueret. Eadem lis violati ſabbathi ipſi intentata fuit, cum Diſcipuli ejus urgente fame die ſabbathi ſpicas evellerent, & evulſas manibus confricarent, unde nova doctrinam de ſabbatho explicandi occaſio ipſi ſubminiſtrata fuit. Cum autem Judæorum malitia eo usque proveheretur, ut Herodianis ſibi adjunctis vitæ ipſius inſidias ſtruerent, in maritima loca ſeceſſit magna turba ipſum comi-

mitante,quam inter non pauci variis morborum generibus afflicti opiferam ejus manum deſiderabant, quos omnes voti ſui compotes reddidit Matth. XII,14. Marc. III,6.

XLVII. Quæ hactenus memoravimus Chriſti acta partim ab uno, partim a pluribus Evangeliſtis memorata ſunt. Et ſic etiam reliqua Chriſti geſta vel ab uno, vel a duobus aut tribus, vel ab omnibus Evangeliſtis referuntur. Ab omnibus Evangeliſtis refertur miraculoſa quinquies mille hominum cibatio, qui quinque panibus & duobus piſciculis ita ſatiati ſunt,ut duodecim cophini fragmentorum reliquiis implerentur. Cujusmodi miraculoſam multiplicationem etiam in ligno crucis Dominicæ contigiſſe Gretſerus & alii Papiſtæ fabulantur,cum videant, tot crucis Dominicæ reliquias paſſim oſtendi, ut vel centum cruces inde formari poſſint. Nec minus fabulam redolet, quod Ciampinus *de ſacris Conſtantini M. ædificiis c. 15.* refert, nempe eccleſiam Laurentii, quæ *panis Pernæ* dicitur, hinc nomen ſuum accepiſſe, quod illo tempore,quo hæc eccleſia a Longobardis devaſtata inſtaurari debebat, urbs Roma magna panis penuria laboraverit, ideoque cæmentarii ſe cœptum opus relicturos minitati fuerint, niſi illis de pane proſpiceretur, tandem vero in furno pauperculæ mulieris nomine Pernæ panis inventus fuerit, qui unus omnibus operariis per aliquot dies alendis ſuffecit.

XLVIII. Non minus ab omnibus Evangeliſtis refertur Chriſti aſinæ & pullo aſinæ inæquitantis ingreſſus in urbem Hieroſolymitanam a Zacharia prædictus, &

& paucis ante Chriſti mortem diebus impletus, quo tempore Chriſto a populo comitante acclamatum fuit: *benedictus, qui venit in nomine Domini.* Quæ verba ad Timotheum Ælurum Epiſcopum Alexandrinum peſſimæ notæ peſſime applicata ſunt, cum Conſtantinopolin venit, ibique quaſi triumphantis pompa exceptus eſt, fautoribus ejus verba ſoli Chriſto debita ipſi acclamantibus: *benedictus, qui venit in nomine Domini*, quod a Zenone Imperatore permiſſum fuiſſe indignatur Papa Simplicius in epiſtola ad Zenonem. De ultimo Chriſti paſchate, quod cum acerbiſſima ejus paſſione itidem ab omnibus Evangeliſtis memoratur, inferius dicemus.

XLIX. Inter ea, quæ a tribus Evangeliſtis nempe Matthæo, Marco, & Luca memorantur, occurrunt hiſtoria tempeſtatis a Chriſto ſedatæ, & imperati ventis & fluctibus ſilentii; hiſtoria ſanati paralytici, & Phariſæorum Chriſtum peccata paralytico remittentem blaſphemiæ arguentium redargutio; hiſtoria puellæ a ſomno mortis excitatæ; ſanatio hæmorrohuſæ, quæ an grati animi teſtandi cauſa Chriſto ſtatuam poſuerit, ſupra diſquiſitum fuit; hominis arida manu laborantis reſtitutio; parabola de ſemine ejusque ad Dei verbum & varios ejus auditores applicatio; transfiguratio Chriſti in monte quodam excelſo, qui vulgo Thabor eſſe creditur, etſi id in liquido non eſſe Witſius in ſuo de glorificatione Chriſti meletemate obſervet, & Lightfootus hanc Chriſti glorificationem in alio quodam monte a Cæſarea Philippi non adeo remoto contigiſſe ſuſpicetur; ſanatio hominis lunatici; Diſcipulorum de primatu con-

contentio, eorundemque amica per Chriſtum correptio; hiſtoria infantum Chriſto oblatorum; parabola de impiis vinitoribus ſervos & poſtremo etiam filium Heri ſui male excipientibus; quæſtio de cenſu Cæſari dando a Phariſæis inſidioſe propoſita, & a Chriſto ſapienter deciſa; Sadducæorum objectio contra reſurrectionem mortuorum, cum eorundem confuſione & aliorum applauſu a Chriſto ſoluta; Phariſæorum de perſona Chriſti examen ab ipſo Chriſto inſtitutum; prædictio excidii Hieroſolymitani, & noviſſimorum a Chriſto facta, & quædam alia. Quorſum etiam pertinet hiſtoria Chriſti in mari ambulantis, & ab Apoſtolis pro ſpectro habiti, quæ a Matthæo, Marco & Johanne memoratur.

L. Inter ea, quæ a duobus Evangeliſtis referuntur, occurrunt apud Matthæum & Marcum Johannis Baptiſtæ facta in carcere decollatio; Chriſti cum Phariſæis de traditionibus diſceptatio; hiſtoria de filia mulieris Cananææ a Dæmone obſeſſa, & per Chriſtum potenter liberata; miraculum Chriſti quatuor millia hominum ſeptem panibus, & exiguo piſciculorum apparatu ita cibantis, ut & omnes ſaturati fuerint, & totidem fragmentorum cophini, quot panes diſtributi fuerant, ſervari potuerint; Chriſti cum Phariſæis de divortiorum jure diſputatio; hiſtoria de ambitioſa Johannis & Jacobi filiorum Zebedæi petitione ejusque repulſa; hiſtoria de ficu a Chriſto famelico fructus in ea quærente, ſed præter folia nihil inveniente, maledicta & ſtatim arefacta, de qua peculiares Sebaſtiani Schmidii, Hermanni Witſii, & Johannnis Henrici Heideggeri diſſertationes extant. Apud Matthæum & Lucam legitur legatio Jo-

hannis Baptiſtæ ex carcere ad Chriſtum; hiſtoria de ſervo Centurionis Capernaitici paralytico, & quædam alia. Apud Marcum & Lucam legitur reſponſum Chriſti Johanni Apoſtolo datum, cum narraret aliquem in ipſius nomine Dæmonia ejeciſſe, quod ipſi ab Apoſtolis non prohibendum eſſe Chriſtus reſpondebat; item Chriſti judicium de vidua, quam obolum vel duo minuta gazophylacio injeciſſe viderat.

LI. Solus Matthæus conſignavit parabolam de Zizaniis inter triticum enatis, quam in diſſertatione ſua inaugurali illuſtrat D. Balthaſar Bebelius. Eidem debemus hiſtoriam de didrachmis a Chriſto & Petro ſolutis, cui illuſtrandæ D. Sebaſtianus Schmidius peculiarem diſſertationem impendit. Idem Matthæus exhibet parabolam Chriſti de Rege a ſervis ſuis rationes exigente, & uni decies mille talenta condonante, qui tamen poſtea a conſervo ſuo debitore centum denarios moroſiſſime & implacabiliter exegit, & hac erga conſervum aſperitate acceptæ a Rege ſuo gratiæ jacturam fecit, ad perpetuum carcerem damnatus; item parabolam de operariis in vinea, quorum ſinguli, etſi diverſis horis a Patrefamilias conducti, veſperi mercedis loco denarium acceperunt, de quo denario veſpertino D. Johannis Georgii Dorſchei diſſertatio extat. In eodem Matthæi evangelio parabola de Rege filio ſuo nuptias faciente, parabola de decem virginibus, proceſſus judicii extremi, & quædam alia leguntur a reliquis Evangeliſtis prætermiſſa.

LII. Hiſtoriam ſurdi & μογιλάλε, quem Chriſtus & audientem & recte loquentem reddidit, ut & hiſto-

ſtoriam coeci in Bethſaida, cui Chriſtus ſputo ſuo oculis illito, & manu impoſita viſum reſtituit, ſolus Marcus in ſuo evangelio narravit. Plura apud ſolum Lucam legi poſſunt, ut ejectio Chriſti ex urbe Nazareth; hiſtoria de unico Viduæ Nainiticæ filio a mortuis excitato, quem nonnulli ſequioris ævi Scriptores Maternum vocant, & unum ex 70. Diſcipulis, ac poſtea Germanorum Apoſtolum fuiſſe fabulantur, qua de re Browerus *antiquitat. Trevirenſ. libr. 2. p. 167.* videri poterit; hiſtoria de magna quadam peccatrice, a qua Chriſtus apud Simonem Phariſæum diſcumbens pedes ſuos lacrymis rigari, crinibus capitis extergi, oſculis excipi, & unguento illini permiſit, quam mulierem hactenus quidem notoriis flagitiis famoſam, tunc tamen converſam & juſtificatam, ideoque a Chriſto adverſus hoſpitis ſui Phariſæi murmura defenſam in breviario Romano, aliisque aliarum eccleſiarum officiis eccleſiaſticis, nec non in decreto Theologorum Pariſienſium, quod A. C. 1521. d. 9. Novembris datum eſt, cum Maria Magdalena, nec non cum Maria Lazari & Marthæ ſorore perperam confundi, non pauci ex recentioribus Pontificiis, & in his etiam Sorboniſtæ quidam agnoverunt, ut alibi jam notavimus; Johannis & Jacobi in vici cujusdam Samaritani incolas Chriſto hoſpitium denegantes immoderatus, & usque ad ignem cœlitus demittendum exardens Zelus a Chriſto amica caſtigatione repreſſus; hiſtoria de electione & miſſione ſeptuaginta Diſcipulorum; parabola de Judæo a latronibus graviſſime vulnerato, & Samaritani cujusdam ope curato, qua Chriſtus Legisperitum etiam hoſtes diligendos eſſe docuit; Chriſti de duabus ſorori-

ribus Martha & Maria judicium; narratio de Chriſti diſcipulis orandi modum a Magiſtro ſuo diſcere cupientibus,& præſcripta a Chriſto orationis formula,jam antea etiam alio tempore ab ipſo tradita,& ſeptem petitionibus,quarum ſenſum Lutherus in catechiſmo noſtro, & cantione eccleſiaſtica Vater unſer im Himmelreich/egregie explicat,conſtante; hiſtoria Phariſæi mirantis, quod Chriſtus ad convivium ab ipſo invitatus illotis manibus menſæ accubuiſſet, & Chriſti hypocriſin Phariſæorum & Legisperitorum graviter objurgantis; dehortatio Chriſti ab avaritia,& directa ad illum ſcopum parabola de divite ex opibus collectis magnas delicias in longum tempus ſtolide (ſtultitiam enim patiuntur opes) ſibi promittente, nec cogitante, ſuavia iſta de aureis felicitatis ſuæ montibus ſomnia proxima nocte repentinæ mortis interventu diſſipatum iri; triſtis quorundam relatio de horrenda Galilæorum cæde, quorum ſanguinem Pilatus cum ſanguine victimarum ab ipſis oblatarum miſcuerat,quæ relatio Chriſto occaſionem inſignis concionis metanoeticæ ſubminiſtravit; hiſtoria mulieris per octodecim annos a Satana terram verſus ita curvatæ, ut erectos ad ſidera tollere vultus haud valeret, & a Chriſto, etſi ringente Archiſynagogo, die ſabbathi curatæ; hiſtoria hydropici a Chriſto, apud aliquem Phariſæorum Principem convivante ſanati,& menſalia in illo convivio Chriſti colloquia,tam convivales aliquas regulas, quam inſignem parabolam de magna cœna proponentis; parabola de filio perdito; parabola de Oeconomo,qui cum bona Domini ſui peſſime adminiſtraſſet, & remotionem ſuam ab officio ſubo-

ſuboleret, mature ſibi proſpexit, & debitorum ſui Domini, remiſſa illis aliqua debitorum parte, amicitiam ſibi conciliavit, ut poſt ſuam depoſitionem in eorum domos reciperetur, qua parabola Chriſtus diſcipulos ſuos, nempe non tam Apoſtolos, quam novellos quosdam ſectatores, & in his præcipue Publicanos & peccatores, qui injuſtas opes collegerant, admonere voluit, ut a filiis hujus ſeculi prudentiam diſcerent, & ex bonis injuſte partis & adminiſtratis Apoſtolos aliosque indigentes amicos ſibi pararent, quorum informatione, precibus, aliisque beneficiis ad æterna eccleſiæ militantis & triumphantis tabernacula promoveri poſſent, (*conf. Schönlandii* Unterſuchung der von *Trillern edirten* Unterſuchung etlicher Oerter N. T. *p. 13. & ſequentibus, ubi varias Trilleri ineptias, abſurditates, & calumnias a Trillero in hujus parabolæ interpretatione commiſſas prolixe refutat*;) parabola de divite epulone, & paupere Lazaro, ſeu *Lazaro ante portas*, quo titulo erudita celeberrimi Wedelii exercitatio inſcribitur *cent. 2. dec. 2. exercit. 2.* quam parabolam nonnulli ita interpretantur, ac ſi per epulonem intelligantur Judæi purpura ſacrificiorum & byſſo propriæ juſtitiæ ſuperbientes, & ex imaginaria perſuaſione templi ſui æternum duraturi quotidie deliciantes, qui poſtea cum Synagoga judaica honeſte ſepulta eſſet, in tenebras ejiciebantur, & in omnes terræ partes diſpergebantur, in qua miſeria non parum ipſorum dolor augetur, quod gentiles in Abrahami ſinu ſuaviter recumbere videant, & quod ab Abrahamo ſuo neque pro ſe, neque pro 5. fratribus ſuis h. e. quinque ſuis ſectis, vel etiam quinque regnis Anti-

tichriſto Romano ſubjectis quicquam ſolatii capiant, per Lazarum autem gentiles, qui extra portas eccleſiæ jacebant, & ne micis quidem ex Judæorum menſa frui poterant, nec ullum miſeriæ ſuæ levamen habebant, niſi quod canes h. e. Apoſtoli evangelium prædicantes ulcera ipſorum lingua ſua ſanarunt, ſeu juxta alios gentiles Philoſophi ſuis diſcurſibus ex humana ratione depromtis ulcera ipſorum non tam ſanarunt, quam linxerunt, donec tandem beata cataſtrophe ſequeretur, & rejectis Judæis gentiles in Abrahami & eccleſiæ ſinum reciperentur, qua ratione admodum coacta, niſi fallor, Deuſingius in myſtica expoſitione hujus parabolæ, & Lomeierus in *obſervationibus ad c. 16. Lucæ* hanc Chriſti de epulone divite & paupere Lazaro narrationem obſcurant potius, quam clariorem reddunt; hiſtoria de decem leproſis a Chriſto ſanatis, quos Gulielmus Aderus in enarratione ægrotorum N. T. *enarrat. I.* in campo Sabæ, loco ob vicinitatem maris & montium hominibus lepra infeſtandis, ut ipſe hariolatur, oportuno Chriſto occurriſſe putat; parabola de iniquo judice, qui viduam ab adverſario oppreſſam diu audire noluit, donec tandem continuis ejus precibus, ut hac moleſtia ſe liberaret; fatigatus aures illi præberet, ubi per iniquum judicem Pilatum, & per viduam Synagogam judaicam intelligi, quæ importunis clamoribus tandem Chriſti crucifixionem a Pilato obtinuit Theophili Antiocheni in allegorica 4. Evangeliorum expoſitione eſt ſententia, ſed nimis longe petita, & ordini temporis minus congrua; parabola de Phariſæo & Publicano diſſimili eventu in templo orantibus; hiſtoria

Za-

Zachæi Publicani Chriſtum excipientis; narratio de Chriſti lacrymis prope Hieroſolymam fuſis, quibus Judæos, quippe quibus terminus ſalutis æternæ peremtorius in hac vita fixus non erat, ad pœnitentiam excitaret, ut alia a ſolo Luca relata taceamus.

LIII. Solus Johannes, cui id imprimis cordi fuit, ut ea, quæ alii Evangeliſtæ intacta reliquerant, literis conſignaret, inter alia refert Chriſti cum Judæis de pane vitæ & vero Manna colloquium, quo nonnulli ex ejus diſcipulis offenſi, ipſius magiſterio, cui hactenus adhæſerant, ſe ulterius ſubjicere noluerunt, & ex diſcipulis apoſtatæ facti ſunt; acta Chriſti in feſto tabernaculorum; hiſtoria adulteræ a Phariſæis Chriſti judicio oblatæ, & ab ipſo poſt Phariſæorum a propria conſcientia ejusdem criminis damnatorum confuſionem, cum pace dimiſſæ, quam hiſtoriam, etſi jam olim in multis græcis Novi Teſtamenti exemplaribus defuerit, & nonnulli eam ex hebraico Nazaræorum evangelio a Papia Johannis evangelio additam fuiſſe ex Euſebio male intellecto probare contendant, eam tamen authenticam eſſe, & talem jam in prima antiquitate agnitam fuiſſe Seldenus de uxore hebraica *libr. 3. c. XI.* fuſe demonſtravit; Chriſti ſermones in templo Hieroſolymitano habitos, & diſceptationem cum Judæis, quorum lapides corpore ſuo inviſibili reddito per medios hoſtes templo egrediens evaſit; hiſtoriam ſanati a Chriſto hominis a nativitate cœci, quem non viſu tantum, ſed ipſis quoque oculis deſtitutum fuiſſe Nonnus vetus ille Evangelii Johannei Paraphraſtes ſtatuit, quemadmodum & nonnulli eccleſiæ Patres Chriſtum ex ſputo ſuo

& pulvere cœci oculos formaſſe tradunt, qua in re magna illa eccleſiæ lumina deliquium paſſa fuiſſe, & nonnihil cœcutiviſſe ipſa evangelica hiſtoria, quæ Chriſtum cœci oculis pulverem ſputo ſuo mixtum impoſuiſſe, ejusque oculos non formaſſe ſed aperuiſſe dicit, haud obſcure innuit, ut Beverovicius in epiſtola ad Schurmanniam, & ipſa quoque Schurmannia in reſponſo ad Beverovicium *doct. vir. epiſt. & reſp. pag. 4. & 8.* aliique eruditi pridem obſervarunt; acta Chriſti in encæniis Hieroſolymitanis, in quibus Judæi denuo adverſus ipſum lapides tollebant; hiſtoriam de Lazaro e mortuis reſuſcitato, quem ex ardente & maligna febri obiiſſe Thomas Bartholinus *de morbis biblicis ſect. 21.* conjicit; oraculum Caiphæ de Jeſu pro ſalute populi morituro, ab ipſo Caipha non intellectum; narrationem de Græcis quibusdam Jeſum videre deſiderantibus, & voce divina cœlitus delapſa; hiſtoriam de Chriſto Apoſtolorum pedes lavante, & hoc pedilavium explicante; quæ omnia, ut & nonnulla alia a ſolo Johanne referuntur, cui etiam egregios illos ſermones, quibus Chriſtus in ultima cœna paſchali Apoſtolis ſuis ultimum quaſi vale dixit cap. 14 15. & 16. evangelii ſui conſignatos, ut & ardentiſſimam Chriſti orationem pro ſui glorificatione & eccleſiæ conſervatione, quæ c. 17. legitur, debemus.

LIV. De ultimo illo Chriſti paſchate variæ eruditorum diſputationes agitantur, & inter alia diſquiritur, num Chriſtus ultimum ſuum paſcha eodem cum Judæis die, an alio celebraverit, & ſi non eodem die cum Judæis paſcha celebravit, quæ diverſitatis illius ratio fuerit? Longum nimis eſſet ſingularum partium ſen-

ſententias & argumenta commemorare. Extant hac de re multorum integræ exercitationes, & integri tractatus. Inter alios Johannes Harduinus tractatum de ſupremo Chriſti paſchate edidit Pariſiis A. 1693. ſub cujus initium ex variis Virorum doctorum de hac controverſia ſententiis nullam legentibus plane ſatisfacere ſtatuit, minimeque omnium eam, quæ Chriſtum extremo vitæ ſuæ anno ne paſcha quidem omnino comediſſe, ſed cœnam tantum vulgarem absque agno paſchali cum diſcipulis ſuis habuiſſe, quibus verbis Harduinus M. Antonii de Dominis, & Hugonis Grotii ſententiam perſtringit, quorum ille *libr. 5. de repub. eccleſ. c. 6. theſ. 259. ſeq.* cum quinque opiniones recenſuiſſet, omnes illas rejicit, & tandem paſcha quidem juſſu Chriſti a diſcipulis præparatum, ſed neque a Chriſto, neque a diſcipulis comeſtum putat; hic vero *in annot. ad Matth. XXVI, 18.* inter paſcha θύσιμον & μνημονευτικὸν diſtinguit, & Chriſtum ante tempus legitimum paſchale cruci affixum paſcha non θύσιμον, ſed tantum μνημονευτικὸν cum diſcipulis ſuis celebrare potuiſſe opinatur. Harduinus autem ſtatuit, in ea hebdomade, qua Chriſtus paſſus eſt, diem 14. menſis Niſan juxta Galilæos ſeu Iſraelitas in feriam quintam ſeu Jovis incidiſſe, eaque die Sacerdotes in templo pro Galilæis paſcha immolaſſe, eademque die Apoſtolos, quibus id a Chriſto mandatum fuerat, paſcha paraſſe, & e templo victimam agni paſchalis & fortaſſe ſimul aliquam holocauſti partem attuliſſe, & veſpera illius diei facta, cum jam feria ſexta, & juxta Galilæos dies 15. menſis Niſan inciperet, Chriſtum cum Apoſtolis paſcha manducaſſe, Judæos autem

ejuſdem hebdomadis feria ſexta ſeu die Veneris diem 14. menſis Niſan numeraſſe, eoque die circa horam 9. ſeu tertiam pomeridianam, qua Chriſtus Spiritum ſuum Patri reddidit, Sacerdotes pro Judæis in templo Phaſe immolaſſe. Et hanc diverſitatem Judæos inter & Galilæos inde natam arbitratur, quod ob populi confluentis multitudinem una dies mactandis & immolandis agnis non ſufficeret, ideoque conventum fuerit, ut uno die pro Judæis, & alio pro Galilæis agni mactarentur. Quam ſententiam ex eo confirmat, quod ex Lucæ XIII, 1. probari poſſe videatur, ſacrificia pro Galilæis ſeorſim fieri ſolita fuiſſe. Ac ne vel Galilæi vel Judæi ratione temporis contra legem impingerent, dies menſis Niſan aliter a Judæis, aliter a Galilæis diverſo Neomeniæ initio poſito numeratos fuiſſe. Quod autem in illa hebdomade, qua Chriſtus paſſus eſt, prius pro Galilæis quam pro Judæis agni paſchales mactati fuerint, ex regula *Badu* arceſſit, juxta quam Iſraelitas primo loco paſcha percepiſſe ſcribit, quotiescunque dies paſchæ ſeu dies 15. menſis Niſan in feriam 2. 4. vel 6. hebdomadis incideret. Et hanc regulam ab ipſo Deo inſtitutam, & Chriſti temporibus uſitatam fuiſſe probare nititur. Num vero hæc Harduini ſententia legentibus melius ſatisfactura ſit, quam aliorum ipſi ſatisfecit, valde dubito.

LV. Plura de ultimo Chriſti paſchate videantur apud interpretes Evangeliſtarum, & autores, qui de paſſione Chriſti egerunt, quos inter Bynæus *libr. 1. de morte Chriſti c. 1.* eorum ſententiis, qui Chriſtum alio die quam cæteros Judæos aut ſaltem pleroſque cæterorum

Ju-

Judæorum paſcha comediſſe ſtatuunt,ejusque diverſitatis cauſam ex variis rationibus deducunt, relatis & rejectis probare nititur, quod Chriſtus ultimum ſuum paſcha eodem die eademque hora cum omnibus Judæis celebraverit,quam ſententiam etiam tuentur Friſchmuth in diſſertatione, an Servator eodem die cum Judæis paſcha celebraverit? Bochartus in Hierozoico, Ligthfootus in horis Talmudicis, Burmannus in diſputationibus duabus de tempore ultimi Chriſti paſchatis σαυρσίμε, aliique. Nec deſunt, qui Chriſtum & Judæos eodem quidem die,ſed non eodem diei tempore paſcha manducaſſe ſtatuunt, ut Hoornbeckius *in diſſert. de cœna vet. ſect. 2. §. 2.* & Ferrandus in ſuis animadverſionibus ad religionem chriſtianam, cujus hypotheſes ad examen vocat,& ſolido fundamento deſtitui probat Witſius *in diſſertatione, an Chriſtus eodem quidem cum Judæis die, ſed non eadem diei parte paſcha ſuum ultimum manducaverit?* quæ diſſertatio inter meletemata ejus Leidenſia legitur. Ludovicus Capellus, cujus amicæ cum Cloppenburgio de ſupremo Chriſti paſchate collationes extant,ſtatuit,Chriſtum quidem d. 14. menſis Niſan, & Judæos ſequenti demum die agnum paſchalem manducaſſe,Judæos tamen non minus quam Chriſtum ἐννόμως & legaliter paſcha celebraſſe, cum lex non definiat, num neomenia ſit a συνόδῳ luminarium, an a φάσει Lunæ inchoanda, ideoque neque Chriſtus contra legem peccaverit, qui ad σύνοδον reſpiciens die 14. menſis Niſan paſcha celebravit, neque Judæos, qui ad φάσιν attendentes paſcha ſuum die 15. menſis Niſan egerunt, in quo εὑρήματι etſi ingenioſo ſoli-

ſolidam tamen ἀπόδειξιν deſiderat Heideggerus in diſſertatione de paſchate Chriſti emortuali *Tom. 1. diſſert. ſelect. diſſ. 6.* ubi quidem & ipſe cum Capello Chriſtum & Judæos non uno die paſcha ſuum celebraſſe opinatur, rationem tamen diverſitatis non ex diverſa neomenias computatione, ſed inde potius arceſſit, quod Judæi ex Synedrii decreto illo anno ferias paſchales, quia in diem Veneris inciderant, in diem ſabbathi tranſtulerint, & hac tranſlatione compendium quaſi feſtorum fecerint, quam ſententiam & plures alii eruditorum fovent. Etſi vero tam illorum ſententia, qui Chriſtum uno cum Judæis tempore paſcha manducaſſe putant, quam eorum, qui Judæos illo anno, vel ob vitandum duorum feſtorum concurſum, vel ob alias cauſas in ſequentem diem diſtuliſſe cenſent, magnis difficultatibus prematur, prior quidem ſi loca quædam in evangelio Johannis expendamus, poſterior autem ſi narrationem Matthæi, Marci & Lucæ attendamus, non deſunt tamen viris doctis ex utraque parte, quæ ad objectiones ſibi factas reſpondeant. Utra autem ſententia alteri præferenda ſit, libero cujusque judicio relinquo. Et Joſephus quidem Scaliger cum prius ſtatuiſſet, Chriſtum eadem hora qua Judæos paſcha celebraſſe, poſtea *libr. 6. de emendatione temporum p. 567. editionis poſterioris* illam ſententiam retractat, & ſe cum multis millibus hominum erraſſe dicit. Alii vero priorem Scaligeri ſententiam longe gravioribus argumentis niti, & ſolidiſſimis rationibus adſtrui poſſe opinantur.

LVI. Ultimum Chriſti paſcha, & ſacræ euchariſtiæ inſtitutionem excepit acerbiſſima ejus paſſio, de qua

qua præter interpretes evangeliorum videri poſſunt Sagittarius in harmonia paſſionis; Henricus Müllerus in ſeptem diſſertationibus philologicis dubia paſſionalia 65. complexis, quas in Academia Roſtochienſi A. C. 1661. propoſuit, & in Jeſu patiente, ſeu centuria notarum Theologico-Hiſtorico-Criticarum, in quibus dubia illa paſſionalia nonnihil mutata & aucta repetuntur; Lœberus in explicatione pasſionali, ſeu hiſtoria paſſionis Chriſti ex 4. evangeliis harmonice diſpoſita in articulos 45. diviſa & notis illuſtrata; Antonius Bynæus in libris de morte Chriſti; Hermannus Verſteeg in tractatu de paſſione Chriſti ex Matthæi c. 26. & 27. Lydius in ſparſione florum ad hiſtoriam paſſionis Chriſti; Drexelius in Chriſto patiente; Scribanius in Chriſto patiente, & plures alii. Nonnullis etiam certas paſſionis Dominicæ partes illuſtrare libuit, quorſum referri poſſunt Clozii tractatus de ſudore Chriſti ſanguineo; Quenſtedii diſſertatio de deprecatione calicis Chriſti; Wedelii exercitatio de agonia Chriſti; Wandalini tractatus de feria pasſionis Dominicæ, & triduo mortis Chriſti; Stephani Morini tractatus de horis ſalvificæ pasſionis; Franciſci Wœrgeri conciliatio Marci & Johannis circa horam crucifixionis Chriſti; Jacobi Gretſeri libri de cruce Chriſti; Thomæ Bartholini quatuor hypomnemata de cruce Chriſti, nempe 1. de ſedili medio, 2. de vino myrrhato, 3. de corona ſpinea, & 4. de ſanguineo ſudore, ejusdem Bartholini diſſertatio de latere Chriſti aperto; Dorſchei tractatus de tunica Chriſti inconſutili, ejusdem latro Theologus, & Theologus latro; Theophili Raynaudi metamorphoſis Apoſtoli in latronem, & latronis in

Digitized by Google

Apoſtolum; Nicolai Fabri tractatus de myrrhata Chriſti potione; Henrici Pippingii Collegæ mei æſtimatisſimi diſſertatio de potu puniendis ante ſupplicium, & patienti Chriſto ante crucifixionem porrecto; Niquetii hiſtoria & myſterium tituli ſanctæ crucis; Cornelii Curtii libellus de clavis Dominicis; Chiffletii tractatus de linteis Chriſti ſepulchralibus, multaque alia ejus generis ſcripta, quæ omnia recenſere nimis longum foret.

LVII. Paſſionem Chriſti & ſepulturam excepit ejusdem vivificatio, & vivificati triumphalis ad inferos deſcenſus, nec non glorioſa ex mortuis reſurrectio, & ad cœlos aſcenſio, quæ ex monte oliveti facta eſt, ubi Chriſtum veſtigia ſua reliquiſſe refert Paulinus Nolanus epiſtol. ad Severum, quæ eſt in nova editione 31. & alter Paulinus, qui Petrocorius nominari ſolet, *libr. 5. de vit. Martini*, nec non Sulpitius Severus *hiſtor. ſacr. libr. 2. c. 48.* ubi narrat, cum Helena ibi templum conderet, terram nullo pavimento tegi potuiſſe, & pulverem, etſi a fidelibus quotidie diriperetur, imminutum tamen non fuiſſe, ſed terram impreſſis Domini veſtigiis ſignatam eandem ſui ſemper ſpeciem cuſtodiviſſe. Quod miraculum etiam refertur a Beda in libello de locis ſanctis *c. 7. Tom. III. Oper. p. 491.* & ab Autore, qui ad Hieronymi librum de locis Hebraicis loca ex actis apoſtolicis adjunxit *Tom. III. oper. p. 513.* ubi etiam memoratur ſummum templi ibi extructi cacumen propter Dominici corporis meatum nullo modo contegi & concamerari potuiſſe, ſed tranſitum ejus a terra ad cœlum patuiſſe. Conferantur etiam de illis Domini veſtigiis & templo ibi erecto Adamannus de locis ſan-

Digitized by Google

ſanctis *libr. I. c. 23. in actis Sanctorum Benedicti ſecul. 3. part. 2. p. 509.* Quareſinius in elucidatione terræ ſanctæ *tom. 2. p. 310.* Fides ſit penes autores. Interim quam fraudulenter veſtigiis illis, quæ Chriſtus cœlum aſcendens in monte Oliveti reliquiſſe perhibetur, Monachi Palæſtini ad lucrum ſuum abuſi fuerint Breitenbachius & alii obſervarunt.

LVIII. Pilatum aliqua de Chriſto ad Imperatorem Tiberium retuliſſe dubium non eſt, cum id officii ratio exigere videretur. Falſa tamen eſt & pſeudepigrapha Pilati ad Tiberium epiſtola, quam Florentinius in notis ad Martyrologium Hieronymi, & alii ediderunt. Circumferebantur etiam olim acta Pilati, quorum mentionem facit paſſio Tarachi, Probi & Andronici, ſæpius latine edita, cui tandem etiam græcum textum ex MSCtis addidit Emericus Bigotius. In hac enim paſſione Præſes Maximus Andronicum interrogat, num neſciat, Chriſtum fuiſſe maleficum a Pilato crucifixum, cujus acta ſint repoſita? Hæc acta Pilati multis mendaciis & blaſphemiis referta Galerius Maximinus per Ludimagiſtros pueris inculcari voluit, ut refert Euſebius *libr. 9. hiſt. eccleſ. c. 5.* Ex iisdem actis Pilati verum diem paſſionis Dominicæ probare voluiſſe Quartadecimanos Epiphanius *hæreſ. 50.* memorat. Provocat etiam ad acta Pilati Juſtinus Martyr *apol. 2.* & ex actis illis narrat, milites de alea ſuper Chriſti veſtibus luſiſſe, ex qua narratione acta illa Pilati a Juſtino allegata pſeudepigrapha fuiſſe probat Daniel Larroquanus de legione fulminatrice *p. 627.* cum luſus ille militum narratione Præſidis Pilati ad Imperatorem minus

Digitized by Google

dignus videatur. Nec alienus eſt ab hac ſententia Poſſinus in epiſtola 3. ad Henſchenium, cujus ſententiam refutare nititur Schelſtratenus *Tom. 1. chronolog. p. 78.* ubi inter alia ad Gregorium Turonenſem provocat. Verum illa quoque Pilati acta, quibus Gregorius Turonenſis uſus eſt, fictitia eſſe, ex fabula de Joſephi Arimathæi incarceratione & miraculoſa liberatione colligi poteſt. Cæterum fictitia Pilati acta in hunc usque diem ſervantur in evangelio Nicodemi, de quo cap. I. dictum eſt. Et forte ab hoc evangelio Nicodemi non differunt geſta Chriſti MSCta a Bollando d. 4. Febr. p. 450. memorata, & uti titulus habet a Theodoſio M. in prætorio Pilati in codicibus publicis inventa, quem tractatum Bollandus eundem eſſe putat cum actis Pilati, nos vero eundem eſſe putamus cum evangelio Nicodemi, cum & illud a Theodoſio M. in Pilati prætorio inventum dicatur.

LIX. Num Tiberius Imperator actis Chriſti cognitis de ejusdem apotheoſi cogitaverit, quod Tertullianus *apologet. c. 5.* & alii veteres affirmant, recentiores eruditi non conſentiunt. Aliqui enim antiquitatis reverentia moti minime dubitant, quin Tiberius de Chriſto inter Deos referendo apud Senatum egerit, e quibus nominaſſe ſufficiat Huetium *demonſtrat. evangel. p. 36.* Pearſonium *lect. ad act. p. 63.* & Stephanum le Moyne *not. ad var. ſacra p. 145.* Alii vero Tertulliani narrationem ſuſpectam, & tentatam a Tiberio Chriſti apotheoſin pro fabula habent, ut Tanaquil Faber *part. 2. epiſt. 12.* van Dalen *diſſ. 1. de oraculis & de act. Pilati*, Baſnagius *exercit. ad Baron. p. 137. ſeqq.* Id cer-

certum eſt, Chriſtum Tiberiana apotheoſi opus non habuiſſe, qui & ante mortem dictis & factis ſe verum Deum declaravit, & poſt mortem reſurrectione ſua, aſcenſione,Spiritus S. effuſione,& miraculis per Apoſtolos editis divinatem ſuam abunde demonſtravit. Unde Gaillardus *ſpec. quæſt. p. 62.* aſſerit, quod Chriſtus, ut ab impuris Spiritibus, ita etiam a Tiberio divinitatis teſtimonium ſibi dari noluerit.

CAPITIS VII.

SECTIO II.

De

Maria Chriſti matre.

I.

MAriæ hujus parentes in Scriptura non memorantur. Nec deſunt, qui Scripturam etiam Mariæ genus omnino tacuiſſe cenſent. Quos inter M. Antonius de Dominis *libr. 6. de republ. eccleſ. cap. 1. theſ. 7. & ſeq.* non improbabile quidem eſſe judicat, quod Maria ex ſtirpe Davidica prognata fuerit, nulla tamen neceſſitate nos cogi aſſerit, ut ita ſtatuamus,cum ex Scriptura S. nemo convinci poſſit, Mariam ad ſtirpem Davidicam pertinuiſſe, & ſufficiat, ſi Chriſtum ob Patrem legalem ad tribum Juda & ſtirpem Davidis referamus. Verum hanc ſententiam refutat

Spanhemius Pater *part. 1. dubiorum evangelic. pag. 131. & ſeqv.*

II. Deciſionem quæſtionis, an Maria ſine labe originali concepta fuerit, non opus eſt, ut a Romanis Pontificibus expectemus, qui ob inteſtina Dominicanorum & Thomiſtarum ab una, & Franciſcanorum ac Scotiſtarum ab altera parte hac de re certamina jam a longo tempore hanc controverſiam decidere tergiverſati ſunt. Sane non auſus hanc controverſiam dirimere Sixtus IV. non Pius V. non Paulus V. & Gregorius XV. etſi apud duos hos Pontifices poſtremo loco nominatos Legati Regum Hiſpanorum Philippi III. & IV. deciſionem hujus controverſiæ vehementiſſime urgerent, ut acta hujus legationis a Waddingo edita teſtantur, non denique Alexander VII. a quo hanc controverſiam deciſam fuiſſe Mareſius in diſputatione hiſtorico-theologica de origine, progreſſu & tandem definitione nupera controverſiæ diu in Communione Romana agitatæ circa immaculatam conceptionem B. Virginis *Syllog. diſputationum ſelectiorum part. 2. p. 725.* perperam ſtatuit. Etſi enim Alexander VII. in bulla ſua multa in favorem Franciſcanorum, & præjudicium Dominicanorum proferat, expreſſe tamen prohibet, ne quisquam tenenti opinionem, quod B. Virgo cum peccato originis concepta ſit, hæreſeos crimen impingat, cum a Romana eccleſia & ſede Apoſtolica nondum fuerit hoc deciſum, prout nec ipſe hanc controverſiam decidere intendat, ut obſervat Heideggerus in diſſertatione de conceptione Virginis Mariæ *tom I. diſſertat. ſelect. diſſert. 8. theſ. 12.* Interim ſufficit hanc controverſiam in Scri-

ptura

Digitized by Google

ptura S. clare deciſam eſſe, quoties omnia ſub peccato concludit, & per unius hominis peccatum mortem in omnes pertranſiviſſe pronunciat, quia omnes peccaverunt, ut alia argumenta, quæ Mariam neque ab originali, neque ab actualibus peccatis immunem fuiſſe probant, taceamus. Cæterum huic Thomiſtarum & Scotiſtarum diſſidio lepide aliquando Diabolus illuſit, qui a Franciſcano quodam Monacho adjuratus, ut ex obſeſſo cederet, parere noluit, & ſe Thomiſtam eſſe reſpondit.

III. Mariæ cum Angelo Gabriele de admiranda Chriſti conceptione colloquium, ejusdemque amicam collationem cum Eliſabetha cognata ſua, & inſignem hymnum Lucas c. 1. retulit. Idem cap. 2. refert, quomodo Maria Chriſtum Bethlehemi pepererit, eundemque cum dies purificationis adveniſſent, Domino in templo Hieroſolymitano præſentaverit, & jam duodecennem iterum ad feſtum paſchale Hieroſolymam deduxerit. Quale reſponſum tulerit, cum in nuptiis Cananæis Filium ſuum de vino procurando admoneret, ſectione præcedente jam relatum eſt. Quomodo aliquando Maria cum Filio ſuo colloqui deſideraverit, & Chriſtus tum reſponderit, quemlibet fidelem matrem ſuam & cognatum ſuum eſſe, Matthæus c. XII. 46. & ſequ. memorat. Quomodo ſub cruce Filii ſteterit, & ab illo curæ Johannis Apoſtoli commendata fuerit, ipſe Johannes c. XIX, 25. 26. 27. literis conſignavit. Poſtrema Mariæ mentio in Scriptura fit Act. I, 13. 14. ubi Apoſtolos una cum Maria matre Jeſu & aliis fidelibus congregatos fuiſſe memoratur.

IV.

IV. Fabulæ ſunt, quod Deiparæ parentes ab utero ſancti fuerint; quod absque uſu conjugii genuerint; quod ex materia innocentis Adami genuerint; quod fœtum absque ordinariis vaſis & tegumentis ediderint; quod in ſterilitate conſenuerint, & eleemoſynis ſuis ac precibus prolem adepti fuerint; quod mater absque dolore Mariam pepererit, omnisque ab infante vagitus & fletus abfuerit; quod nativitas Mariæ muſico Angelorum concentu decorata fuerit; quod in templo educata fuerit, & per undecim annos in ſancto ſanctorum habitaverit; quod tempore lactationis ſuæ jejunaverit; quod poſt ablactationem ſuam ab Angelis cibata fuerit; quod votum perpetuæ virginitatis emiſerit; quod Chriſtus in ejus corde conceptus fuerit; quod a puncto Verbi incarnati usque ad mortem immenſos dolores ſuſtinuerit; quod mundi per divinum *fiat* creati reparatio per *fiat* Mariæ facta fuerit; quod camera, in qua Maria ab Angelo ſalutata fuit, ab Apoſtolis in eccleſiam conſecrata, & poſt annorum plus mille decurſum ab Angelis fundamento ſuo avulſa primum in partes Sclavoniæ, ac deinde ſupra mare in ſylvam nobilis cujusdam Dominæ civitatis Recanatenſis, quæ Loreta dicta fuit, iterumque in montem duorum fratrum, tandemque ex monte in viam communem deportata, ac in loco illo, ubi hodie viſitur, repoſita fuerit, quam fabulam a Franciſco Turriano, Petro Caniſio, Horatio Turſellino, & aliis defenſam, poſt Petrum Paulum Vergerium Matthias Berneggerus in hypobolimæa Virginis Deiparæ camera, ſeu idolo Lauretano refutavit, cui Heinricum Stephanum adjungimus, qui in agologia pro

pro Herodoto ea ſe in Lauretana æde vidiſſe dicit, quæ narrare animus ipſius horreat,& quæ ipſos Athenienſes, quorum ſuperſtitionem Paulus reprehendit, non ſine horrore viſuros putat; quod filiolum ſuum in templo offerens non inter mulieres virum paſſas, ſed inter virgines ſteterit; quod ſub cruce Chriſti magnum animi deliquium ſubierit, & ſpaſmo occupata ſemimortuæ inſtar in terram proſtrata fuerit; quod alterius latronis cum Chriſto crucifixi converſionem effecerit; quod Præſes concilii Hieroſolymitani fuerit; quod Carmeliticarum quarundam Monialium monaſterium inſtituerit; quod Chriſtum ex mortuis reſuſcitatum prima viderit; quod poſt Chriſti mortem Johannes Evangeliſta ejus Confeſſarius fuerit; quod ad ejus exequias Apoſtoli ex variis orbis partibus convenerint, & multa miracula in ejus obitu contigerint; quod poſt mortem reſuſcitata,& magna cum pompa in cœlum aſſumta fuerit, ut alia inſulſa male feriatorum Manachorum de Maria deliria taceamus, quibus capiendis, ſi omnia colligerentur, integra plauſtra vix ſufficerent. Quorſum etiam pertinent tot Mariæ reliquiæ,quæ paſſim aſſervari perhibentur, & quarum non exiguum apparatum recenſet Hoornbeckius in examine bullæ Urbani VIII. de imaginibus, & ex eo Wagenſeilius *in Synopſi hiſtoriæ univerſalis p. 74. & ſeqv.* Inter Scriptores Pontificios de Maria agentes, qui ſunt innumeri,numerandus Theophilus Raynaudus, qui etſi in diptychis ſuis Marianis Mariæ hiſtoriam ita pertractat, ut falſa a veris inſtar furfuris a farina ſecernere velle videatur, multum ta-

Ggg men

Digitized by Google

men inter farinam furfuris reliquit. Multos alios autores,qui de Maria ſcripſerunt,enumerat idem Raynaudus *in diptychis ſuis Marianis p. 2.* ubi inter alia ejusmodi ſcripta Dionyſii Carthuſiani opus de Mariæ laudibus, Pelbarti ſtellarium Virginis, Bernardini a Buſto Mariale, Petri Caniſii opus de Deipara, Chriſtophori a Caſtro hiſtoriam Deiparæ, Martini Delrio opus Marianum,& Petrii Antonii Spinelli tractatum, qui inſcribitur: *Maria Deipara thronus Dei*, commendat. Longe majorem apparatum Scriptorum de Maria agentium ſuppeditat Hippolytus Maraccius in bibliotheca Mariana,in qua Scriptores,qui de Maria egerunt,alphabetico ordine digeſſit,& ſcripta eorum recenſuit,quæ Mariana bibliotheca in duos tomos diviſa Romæ A. C. 1648. prodiit. Veriſſimum autem eſt, quod Raynaudus loco paulo ante memorato judicat,nempe eſſe inter Scriptores,qui de Maria egerunt, non paucos Scriptorum nomine indignos, & potius Rhapſodis aut interpolatoribus & mangonibus accenſendos, cum hinc inde ſine examine & judicio ſcriptiunculas ſuas, quas quiſquiliarum & gerrarum nullius pretii titulum mereri cenſet conſuerint, & ſæpe novis titulis aſcriptis in aliena opera involarint, ſibique ex alienis laureis corollas texuerint.

CAPI-

Digitized by Google

CAPITIS VII.

SECTIO III.

De

Joſepho Mariæ Sponſo & Conjuge.

I.

JOſephum hunc ex regia Davidis ſtirpe ortum ſuum traxiſſe ex Scriptura S. manifeſtum eſt. Vocatus enim filius Davidis Matth. I, 20. & vir ex domo Davidis Luc. I, 27. unde etiam tempore cenſus ab Imperatore Auguſto inſtituti in civitatem Davidicam Bethlehemum ſe ideo contuliſſe dicitur, quod ex domo & familia Davidis natus eſſet Luc. II, 4. Etſi vero regia ſtirpe prognatus eſſet, fabrili tamen arte victum ſibi quæſivit, unde τέκτων dicitur Matth. XIII, 55. ſive faber ferrarius fuerit, ſive, quod vulgo traditur, faber lignarius. Equidem fuerunt, qui tale opificium viro regiæ ſtirpis non bene convenire arbitrati ſunt, & honori Mariæ magis conſuli poſſe ſtatuerunt, ſi illuſtri alicui viro deſponſata diceretur, unde Joſephum non vulgarem fabrum, ſed Architectum quendam nobilem fuiſſe exiſtimarunt, cujus ſententiæ apud Matthæum Naveum mentionem fieri, alicubi me legiſſe memini. Verum cum Judæi Chriſtum ex contemptu fabri filium appellave-

rint, facile inde colligi poteſt, quod Joſephus in illuſtri quodam ſtatu minime vixerit.

II. Si Cornarianæ Epiphanii verſioni credendum eſt, Epiphanius in hæreſi 78. quæ eſt Antidico-Marianitarum, tradidit, quod Joſephus octuageſimum viduitatis annum agens Mariam duxerit. Cum autem Epiphanius Joſephum ex priori conjugio anno ætatis ſuæ plus minus quadrageſimo Jacobum, & poſt eum tres alios filios, & duas filias genuiſſe dicat, ſequeretur, ſi per octoginta annos viduus manſit, eum anno ætatis ſuæ centeſimo & vigeſimo quinto circiter cum Maria deſponſatum eſſe. Verum Epiphanius non dixit, quod Joſephus octuageſimo viduitatis anno Mariam duxerit, ſed tantum, quod viduus octogeſimo ætatis anno cum ea deſponſatus fuerit, unde etiam illo tempore, quo Chriſtus quartum annum egit, Joſephum annos 84. habuiſſe tradit. At ne hoc quidem probari poteſt, quod Joſephus illo tempore cum Mariam duxit, octogenarius & decrepitus ſenex fuerit. Etſi enim pictores, quibus *atque Poetis quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas*, plerumque Joſephum tanquam decrepitum ſenem depingere ſoleant, Evangeliſtæ tamen Joſephum ita delineant, ut eo tempore, quo Chriſti infantis curam geſſit, vegetæ ætatis vir fuiſſe videatur, cum eum ex Galilæa in Judæam, ex Judæa in Ægyptum, & ex Ægypto iterum in Palæſtinam cum Chriſto ejusque matre profectum narrent. Neque etiam Judæi Chriſtum pro Joſephi filio habituri fuiſſent, ſi decrepita jam ætate Mariam duxiſſet, qua de re plura videantur apud Summe Reverendum Dn. D. Mayerum in quæſtione: *num Jo-*

ſeph

ſeph tempore nativitatis Chriſti fuerit ſenex decrepitus? & clariſſimum Dn. M. Hilſcherum in diſputatione de erroribus Pictorum circa nativitatem Chriſti *ſect. 6.*

III. Deſponſationem Joſephi cum Maria ad nutum divini oraculi factam fuiſſe narrat evangelium de ortu Virginis, quod Matthæo Evangeliſtæ tanquam autori, & Hieronymo ut interpreti tribui ſolet, & inter Hieronymi pſeudepiprapha legitur. Ibi enim narratur, Pontificem, cum Deum de Virgine Maria quartum decimum ætatis annum jam ingreſſa conſuluiſſet, ex loco propitiatorii hoc reſponſum tuliſſe, quod juxta Eſaiæ prophetiam c. XI, 1 ſequ. requirendus eſſet, cui Virgo illa commendari & deſponſari deberet. Juſſi ergo ſunt, ſi vera eſt fabula, omnes ex Davidis familia conjugio habiles, ut virgas ſuas ad altare afferrent, e quorum numero is Mariæ Sponſus deſtinatus fuit, e cujus virga flos, cujus cacumini Spiritus S. ſub columbæ ſpecie inſideret, germinaturus eſſet. Hos igitur inter viros etiam Joſephus fuiſſe perhibetur, qui cum prius virgam ſuam ſubtraxiſſet, nihilque divino oraculo conſonum eveniſſet, per novum Dei oraculum proditus tandem ipſe quoque virgam ſuam attulit, quo facto ſtatim in illius cacumine columba de cœlo veniens conſedit, omnibusque manifeſtum fecit, quod Joſepho hæc Maria deſponſanda foret. Eandem fabulam, mutatis tamen nonnihil circumſtantiis, narrat protevangelium Jacobi, quippe quod columbam ex Joſephi virga prodiiſſe, & ſuper ejus caput alas expandiſſe memorat. Et hæc ipſa hiſtoriola Pictoribus occaſionem dedit, ut Joſephum cum ramuſculo

ſculo virente depingere ſolerent, etſi Molanus *in hiſtoria imaginum libr. 2. c. 24.* Joſephi virginitatem ſub virentis ramuſculi emblemate deſignatam ſuſpicetur; quem refutat Stephanus le Moyne *in notis ad varia ſacra p. 589.*

IV. Quomodo Joſephus, cum ſponſam ſuam gravidam deprehenderet, ob ſiniſtram ſuſpicionem violatæ fidei conſilia de ea deſerenda agitaverit, donec ex Angelo diſceret, Mariam virtute Spiritus S. fætum, quo ipſius uterus tumebat, concepiſſe Matthæus in hiſtoria ſua evangelica retulit cap. I, 18. ſeq. In Jacobi autem evangelio fingitur, quod Annas Scriba, cum tumentem Mariæ uterum obſervaſſet, ſtatim ad Sacerdotem ſe contulerit, eique Joſephum ſponſam ſuam e templo acceptam vitiaſſe indicaverit, Sacerdos vero, cum re per Miniſtros explorata de Mariæ graviditate certior factus eſſet, Joſephum pariter & Mariam ad judicium vocaverit, ipſisque ſuam innocentiam Deo teſte aſſerentibus dixerit; *potabo vos aqua redargutionis Domini, & crimen veſtrum manifeſtabitur;* tandem vero cum & Joſephus & Maria aquam redargutionis ſine ullo detrimento bibiſſent, eos abſolverit.

V. Prolixe Joſephi hiſtoriam pertractat Johannes Gerſonius Cancellarius Pariſienſis in carmine heroico, quod in duodecim diſtinctiones partitus eſt, & *Joſephinam* inſcripſit. Aſſerit autem inter alia in hoc carmine *Tom IV. ejus Operum editionis novæ Dupinianæ*, Joſephum quoad externam Chriſti faciem Chriſto valde ſimilem fuiſſe. Cujus aſſertionis hanc rationem profert, quod Chriſtus pro Joſephi filio habitus fuerit.

Verba

Digitized by Google

Verba ejus ſunt diſtinct. 12. p. 782.

Perſonas inter ſimiles eſt nexus amoris:
De Joſeph aſt ratio ſuadet, ſua quod facialis
Forma Jeſu formæ ſimilis reputanda fuiſſe eſt.
Si non; quo pacto Pater ejus creditus eſſet?
Qualiter omnimoda Matris ſervaſſet bonorem
Diſparitas vultus prolis cum Patre putato?

Addit exemplum Jacobi minoris Fratris Domini, qui & ipſe ad formam Chriſti proxime acceſſiſſe perhibetur. Verum, quod Chriſtus pro Joſephi filio habitus fuit, non tam ſimilitudini formæ adſcribendum eſt, quam ejus cum Maria matre Chriſti conjugio. Ante Joſephinam leguntur eodem operum Gerſonianorum tomo Gerſonii exhortatio ad Ducem Bituriæ facta de celebrando S. Joſephi feſto, item duæ aliæ epiſtolæ ejusdem argumenti, nec non lectiones, quæ oportune dicerentur in feſto S. Joſephi, & officium miſſæ pro hoc feſto. Idem Gerſonius in concilio Conſtantienſi ſermonem habuit de nativitate Mariæ, & Recommendatione Virginei Sponſi Joſephi, qui ſermo tomo III. ejus operum *editionis novæ p. 1345.* extat. Atque hinc Dupinius in ſuis Gerſonianis ſingularem Gerſonii erga Joſephum pietatem his verbis commendat *libr. IV. fol. CIX. ſingulari in Joſephum Sponſum Mariæ fuit affectus pietate Joannes noſter, cujus feſtum, tam de ejus morte quam de conjugio inſtitui voluit; & in ejus bonorem officium & carmen compoſuit. Ejus ex Regali progenie ortus nobilitatem multis extollit. Perpetuam Virginitatem laudat. Sanctificatum in utero, non ſecus ac Joannem affirmat. Juvenem Mariæ deſponſatum putat; & tamen*

ope-

Digitized by Google

operatione Spiritus Sancti repreſſum, vel extinctum in eo libidinis fomitem. Ante Chriſti paſſionem mortuum. Cum mortuis, qui Chriſto moriente ſurrexerunt, apparuiſſe Virgini. Chriſto in cœlum aſcendente, aſcendiſſe ſimul & glorificatum fuiſſe, non dubium in anima, ſed an in corpore neſcire ſe; aliaque multa id genus de Joſephi laudibus legere eſt in ſermone de nativitate Mariæ T. III, 1345. & ſequentibus; & alias T. IV, 729. 736. &c. Falſa eſt in his Gerſonii aſſertis Joſephi ab utero ſanctificatio, nec ullo fundamento nititur, quod poſt mortem B. Virgini apparuerit. Quod autem ante Chriſti mortem mortuus fuerit, ex eo colligi poteſt, quod Chriſtus in cruce pendens matrem ſuam Mariam Johanni commendaverit. De cultu hujus Joſephi in papatu Summe Reverendus Dn. Antiſtes Lubecenſis Dn. D. Gœtzius peculiari diſſertatione egit, quæ videri poterit.

CAPITIS VII.

Sectio IV.

De

Johanne Baptiſta.

I.

JOhannis Baptiſtæ Parentes, conceptionem ab Angelo prædictam, ſaltum in utero ad Meſſiæ præſentiam Spiritus ſancti operatione factum, nativitatem, circum-

cumciſionem, onomatheſiam & educationem Lucas c. I, 5. ſequ. deſcribit. Ejusdem officium, magnumque populi ad ejus conciones & baptiſmum in deſerto concurſum Matthæus c. III, 1. ſequ. Marcus c. I, 4. ſequ. & Lucas c. III, 1. ſequ. memorat. Legationem Judæorum ad Johannem, & varia ejus de Chriſto teſtimonia narrat Johannes Evangeliſta c. I, 19. ſequ. Legationem Johannis captivi ad Chriſtum Matthæus XI, 2. ſeq. & Lucas c. VII, 18. ſeq. conſignarunt. Cur ab Herode incarceratus & poſtea capite plexus fuerit, narrat Matthæus c. XIV, 3. ſeq. & Marcus c. VI, 14. & ſeq.

II. Legi apud Joſephum, quod Johannes Baptiſta vere Propheta fuerit, aſſerit Hieronymus *in catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum c. 13.* Verum id in hodiernis Flavii Joſephi ſcriptis non legitur, & forte nunquam in iis lectum fuit, quicquid Hieronymo, quem memoria facile decipere potuit, viſum fuerit. Meminit tamen omnino Joſephus Johannis Baptiſtæ, & refert *libr. 18. antiquit. Judaic. c. 7.* quod juſta Numinis vindicta Herodis exercitus ob Johannem Baptiſtam deletus fuerit, quia virum optimum Judæos ad juſtitiam & virtutis ſtudium excitantem apprehendi, vinctumque Macheruntem mitti & occidi juſſit. Cauſam autem, quæ Herodem ad Johannis Baptiſtæ cædem impulit Joſephus hanc commemorat, quod magnus plebis Judaicæ confluxus ad Johannem in deſerto fieret, & Herodes vereretur, ne aliquando Johannes ſua apud populum autoritate ad parandam defectionem abuteretur, cum Judæi nihil non ejus conſiliis facturi viderentur. Quæ tamen Joſephi relatio cum Evangeliſtis haud

 bene

bene congruit, qui Herodem, cum rapta fratris ſui uxore ſancta conjugii jura inceſtu polluiſſet, epanorthotica Johannis concione exacerbatum referunt.

III. In Aſſyria Orientis regione loca quædam a gente inhabitari, quæ *Chriſtianorum S. Johannis* nomen gerit, & eorum, qui olim a Johanne in Jordane baptizati ſunt, progenies eſſe reputatur, tradit Ignatius a Jeſu Carmelita Diſcalceatus & in Paſſora Meſopotamiæ Miſſionarius in libello, quem Romæ 1652. de iſtis hominibus edidit. Variis autem illi Pſeudo-Chriſtiani erroribus infecti ſunt. Statuunt enim Johannem Baptiſtam non eo modo, ut cæteri mortales, ſed per ſolum Parentum mutuum amplexum conceptum eſſe. Imprimis autem miræ ſunt fabulæ, quas de baptiſmo Chriſti per Johannis miniſterium facto fingunt. Dicunt enim Judæos quoſdam, cum vidiſſent Johannem ad Chriſti baptiſmum ſe paraſſe, invidia motos magnam copiam Indici coloris attuliſſe, & in aquam Jordanis conjeciſſe, ut aquas ejus inquinarent & immundas redderent, Deum autem Angelis imperaſſe, ut magnum vas aquæ mundæ afferrent, & in aerem ſublevarent, & in hoc vaſe Chriſtum in aere ſublevatum a Johanne baptizatum eſſe, & ex illo tempore Deum cœruleo colori, qui ex prædicto Indico colore, ſi quid eo tingatur, naſcitur, maledixiſſe, unde etiam illi Chriſtiani S. Johannis colorem cyaneum ſive cæruleum cane pejus & angue averſantur. Iidem Chriſtiani fabulantur, Johannem quatuor liberos ex fluvio Jordane ſuſcepiſſe, & tandem in civitate quadam Perſidos morte minime violenta obiiſſe, poſt obitum vero corpus ejus ex ipſius

man-

mandato cruci affixum fuiſſe,ut Chriſtum, cujus tamen umbram tantum in cruce pependiſſe ſibi perſuadent, etiam in hoc ſupplicii genere anteiret, quæ omnia ex autore ſupra allegato repetit Wagenſeilius in ſynopſi hiſtoriæ univerſalis *parte altera p. 84.*

IV. Johannem Herodis gladio obtruncatum Inferis evangelium de Chriſto mox adventuro prædicaſſe Patres aliqui ſtatuunt, & in his Hippolytus in tractatu de Antichriſto *p. 41. edit. græco-latin. Combefiſiana*, Origenes *homilia 4. in Lucam p. 245.* Gregorius Nazianzenus *orat. in laudem Baſilii p. 369.* Epiphanius, vel autor ſermonis de ſepulchro Domini nomen Epiphanii mentitus, *tom. 2. Oper. Epiphanii p. 268.* Hieronymus *epiſtol. ad Algaſ. qv. 1. p. 425. & in commentario ad Matth. XI, 3.* aliique. Decebat enim ſi Nicephorum *libr. 1. hiſt. eccleſ. c. 19.* audiamus, ut qui Chriſtum præſentem viventibus prædicaverat, ad inferos quoque ſe conferret, & appropinquantem ſalutem nunciaret.

V. Johannem Baptiſtam ortu admirabilem, vita aſperum & venerabilem, morte glorioſum Martyrem, & doctrina cœleſtem exhibet Dorſcheus in exercitatione de Agno Dei tollente peccata mundi, ubi etiam varias inventiones capitis Johannei a variis Scriptoribus jactatas ſuſpectas reddit, & quam male inter ſe cohæreant oſtendit, nec minus circa alias Johannis Baptiſtæ reliquias magnam relationum varietatem animadvertit. Inter alia digitum indicem, quo Chriſtum Agnum Dei demonſtravit Johannes, Veſuntione, Toloſæ, Lugduni & Florentiæ oſtendi notat, & Halæ

quoque Saxonum in æde S. Mauritii inaurato ſacrario eundem digitum incluſum fuiſſe ex deſcriptione reliquiarum Halenſium obſervat. Conferatur etiam Joh. Sebaſtiani Mitternachtii diſſertatiuncula de Johannis Baptiſtæ Reliquiis, *in diſſertationibus ejus hiſtoricis p. 16. ſeqq.*

VI. Refert Juſtinus Martyr *in dialogo cum Tryphone p. 315.* quod cum Jeſus a Johanne baptizandus in undam deſcenderet, ignis in Jordane accenſus fuerit. Cum autem Evangeliſtæ de flamma in Jordane accenſa nihil referant, Hugo Grotius Juſtinum hanc relationem ex hebraico Nazaræorum evangelio depromſiſſe ſuſpicatur. Verum, ſi Epiphanium evolvamus, deprehendimus, quod etiam Nazaræi & Ebionitæ in ſuo evangelio flammæ in Jordane ſuccenſæ nullam mentionem fecerint. Nam in illo Ebionitarum evangelio juxta Epiphanium *hæreſ. 30. c. 13.* dicitur, Jeſu poſt baptiſmum ex aquis aſcendente Spiritum S. in columbæ ſpecie deſcendiſſe, & vocem de cœlo redditam fuiſſe: *tu es Filius meus dilectus, in Te mihi complacui*, & iterum: *hodie genui te*, ſtatimque eo in loco ingentem lucem effulſiſſe, qua conſpecta Johannem interrogaſſe Chriſtum, quis eſſet? iterumque vocem cœlitus delapſam dixiſſe: *hic eſt Filius meus dilectus in quo mihi complacui.* Ebionitæ igitur in ſuo evangelio lucem in illo loco effulſiſſe tradiderunt, Juſtinus autem ignem in Jordane accenſum refert, quod aliunde quam ex Ebionitarum evangelio depromſiſſe videtur, etſi etiam Johannes Millius in notis ad Matth. 3. p. 7. Juſtinum iſta ex Nazaræorum evangelio hauſiſſe cum Grotio exiſtimet.

Digitized by Google

ſtimet. . Saltem alio illius evangelii exemplari uſus eſt Juſtinus, quam Epiphanius, quemadmodum & Hieronymus alio uſus eſt, quam uterque, apud quem *commentar. ad Eſa. XI. Tom. III. novæ edit. p. 99.* hiſtoria de baptiſmo Chriſti per Johannem ex evangelio ſecundum Hebræos his verbis deſcribitur: *Factum eſt autem quum aſcendiſſet Dominus de aqua, deſcendit fons omnis Spiritus Sancti: & requievit ſuper eum, & dixit illi: Fili mi, in omnibus Prophetis expectabam te, ut venires & requieſcerem in te. Tu es enim requies mea, tu es filius meus primogenitus, qui regnas in ſempiternum.* Cæterum aquam Jordanis, poſtquam eam Chriſtus a Johanne baptizatus contactu ſuo conſecravit, incorruptionis munere donatam fuiſſe Radzivilus Princeps in ſuo hodœporico Hieroſolymitano retulit his verbis: *aquam valde turbidam Jordanus habet, ſed ſalubrem, quæ in vaſe aſſervata nunquam corrumpitur, prout in ea, quam attuli mecum, indubitanter ſum expertus.* Conferatur Gretſerus *in commentar. ad Codin. libr. 3. c. 3. p. 229. edit. Pariſienſis.*

VII. Veras fuiſſe lucuſtas, quibus Johannes Baptiſta in deſerto vitam ſuſtentavit, non dubitandum eſſe aſſerit Ludolphus *hiſtor. Æthiop. libr. 1. c. 13.* ubi hoc cibi genus ſuave & ſalubre eſſe notat. Prolixius de locuſtis agit *in commentario ad hiſtoriam Æthiopicam p. 168. & ſequ.* ubi etiam Iſraelitas, cum in deſerto carnis eſum appeterent, non coturnicibus, ut vulgo creditur, ſed locuſtis paſtos ſtatuit, ideoque voces שְׂלָו & שַׂלְוִים Num. XI, 31. 32. quæ vulgo de coturnicibus explicantur, rectius de locuſtis explicari cenſet,. cujus

 rei

rei probandæ gratia multorum Scriptorum omnis generis de locuſtis relationes affert, & ex illis infert, ſtupendam eſſe locuſtarum multitudinem, eſſe locuſtas comeſtibiles, ſpecies locuſtarum mundarum plurimas dari, & locuſtas Judæis eſu licitas fuiſſe, ac denique omnia, quæ in hiſtoria ex Numeris allegata, & locis parallelis occurrunt, meliùs ad locuſtas, quam ad coturnices quadrare. Quantum autem ad Johannem Baptiſtam attinet, non probat ſententiam Victorini Strigelii, qui in ſuis hypomnematibus aſſerit, Johannem Baptiſtam uſum fuiſſe cibis ad Jordanem obviis, ubi piſcatores ipſi cancros ex Jordane captos, quos alioqui non vendebant, comedendos obtulerint. Qua occaſione Ludolfus etiam Diaconi alicujus meminit, qui pro concione dixerit: im Grund-Texte ſtehet ἀκρίδας ihr lieben Zuhörer / Lutherus hats Heuſchrecken gegeben / es ſind aber Krebſe geweſen ihr lieben Zuhörer. Non minus improbat Ludolfus illum Monachum, qui Jacobo Vitriaco ſciſcitanti, quales locuſtæ fuerint, quibus Johannes in illa circa Jordanem regione, ubi tunc Vitriacus verſabatur, ad cibum uſus fuerit, reſpondit, quod Monachis in illa regione non infrequenter herba quædam apponatur, quam ipſi *Languſtam* nominent i. e. locuſtam, & quod illa eſca etiam Johannes uſus fuerit, ut refert ipſe Vitriacus in hiſtoria Hieroſolymitana c. 53. Nec magis Ludolfo placet opinio illa Knatchbulli, qui in ſuis ad N. T. animadverſionibus ἀκρίδας, quas una cum melle ſylveſtri Matthæus c. III, 4. & Marcus c. I, 6. Johannis Baptiſtæ cibum fuiſſe referunt, de ſummitatibus foliorum in plantis & arboribus interpretatur. Re-

Rejicit denique Ludolfus omnium illorum conjecturas, qui vel vocem ἀκρίδας emendandam & aliter legendam, vel aliter quam de locuſtis interpretandam aſſerunt. Variis enim interpretationibus ἀκρίδες illæ Johannis Baptiſtæ ſunt obnoxiæ ut videri poteſt apud Bochartum *in hierozoico part. 2. libr. 4.* ubi octo integra capita locuſtis impendit, & cap. 7. de locuſtis Johannis Baptiſtæ agit, ubi refutat Ebionæos, qui in ſuo evangelio ἀκρίδας in ἐγκρίδας ſeu liba cum melle & oleo mutarunt, & Iſidorum Peluſiotam, qui ἀκρόδρυα ſeu extremitates herbarum & plantarum Johanni in cibum ceſſiſſe opinatur, & alios, qui per ἀκρίδας vel certam aliquam herbam, vel aviculas ἐρυθρόποδας, vel locuſtas marinas, quas Græci καράβους vocant, vel ſquillas ſeu καρίδας cancrorum genus, vel denique ἀχράδας ſeu pyra ſylveſtria intelligunt.

VIII. Conferantur præterea de Johanne Baptiſta Bebelii antiquitates evangelicæ *articul. 2. ſect. 1. p. 57. ſeqq.* Buttneri inquiſitio in hiſtoriam Johannis Baptiſtæ, Waſewizii Turtur Johanneus, Herm. Witſii Exercitatio de vita Johannis Baptiſtæ *Tom. 2. Miſcellaneorum Sacrorum p. 467. ſeqq.* Mommæ oeconomia V. & N. T. libr. 3. c. 2. aliique. Traditionem de auſteritate Johannis ex MSCto commentario Arabico in Alcoranum repetit Joh. Gregorius *in notis & obſervationibus ad loca aliquot S. Scripturæ c. 28.* ubi refert, quod a Johanne Baptiſta puero petierint ſocii item pueri, cur cum illis nollet ludere: ſed reſponderit Johannes, ſe non creatum fuiſſe propter luſum. Inter duos tomos commentariorum de Verbi Dei corruptelis,

lis, quos Petrus Caniſius Centuriatoribus Magdeburgenſibus opponere voluit, prior agit de S. Præcurſoris Domini Johannis Baptiſtæ hiſtoria evangelica, in qua varios Pontificiorum errores contra Centurias Magdeburgenſes defendere irrito conatu nititur.

CAPITIS VII.

SECTIO V.

De

Apoſtolis.

I.

Apoſtolorum vocem etiam Gentilibus & Judæis uſitatam fuiſſe obſervat Fridericus Spanhemius in diſſertatione de Apoſtolatu, in qua etiam de characteribus Apoſtolorum a Chriſto inſtitutorum, & duodenario eorum numero agit. Duodecim enim Chriſtus ex reliquis Diſcipulis ad Apoſtolatum elegit, ut ipſe indicat Joh. VI, 70. Nomina iſtorum duodecim exprimuntur Matth. X, 2. 3. 4. Marc. III, 16. ſeq. Luc. VI, 13. & ſeq. Hos quotidianos doctrinæ ſuæ auditores & miraculorum ſpectatores habuit, & familiarius a ſe informatos poſt biennium in Judæam emiſit, ut evangelium docerent, & cœleſtem doctrinam miraculis confirmarent. Juſſit enim eos ægrotis ſanitatem reſtituere, leproſos mundare, mortuos excitare, Dæmones ex-

expellere Matth. X, 8. Hoc ergo miraculorum dono inſtructi Dæmones ex obſeſſis expulerunt, multosque infirmos oleo unctos a morbis ſuis liberarunt Marc. VI, 13. Quod non ita accipiendum eſt, quaſi Apoſtoli Medicorum inſtar per oleum naturali modo ægros ſanaverint, quam ſententiam dum Maldonatus refutandam ſuſcipit, Andabatarum inſtar pugnat, cum forte nemini illa ſententia in mentem venerit. Multo minus vero cogitandum eſt, Apoſtolos ſacramentum extremæ unctionis uſurpaſſe, de quo prædictus Maldonatus hunc locum explicandum urget. Agnoſcunt enim multi inter ipſos Pontificios Cajetanus, Bellarminus, & plures alii, hunc Marci locum ad Sacramentum extremæ unctionis minime pertinere. Parallela eſt huic Marci loco parænesis Jacobi, qui infirmos admonet, ut Presbyteros accerſant, & ab iis in nomine Domini oleo ſe inungi ſinant. Nam quod nonnemo exiſtimat, Apoſtolum hoc loco velle, ut Presbyteri Medicos agant, & præter preces oleum i. e. commoda medicamenta ſanandis ægris apta adhibeant, in eo dubito, an temere quenquam ſuæ ſententiæ ὁμόψηφον habiturus ſit, cum verba ſatis aperte ad miraculoſam ſanationem reſpiciant, cui in primitiva eccleſia, cum donum illud miraculorum adhuc vigeret, interdum manus impoſitio, interdum oleum, & alia externa ſigna adhibebantur, ſicut & ipſe Chriſtus in miraculoſis ſuis curationibus nonnunquam ſputum & alia externa ſymbola adhibuit, neque tamen externa illa ſymbola tanquam naturalia medicamenta ægrotis applicavit. Multo minus autem Pontificiis concedendum, quod Jacobus de extre-

ma unctione locutus fuerit, quod ex ipſis Pontificiis Cajetanus agnoſcit. Reliquos autem Pontificios, qui vel cum Maldonato & aliis tam in Evangelio Marci, quam in Jacobi epiſtola, vel ad Bellarmini exemplum relicto Marco ſaltem in Jacobi epiſtola Sacramentum extremæ unctionis quærunt, prolixe refutavit Dallæus de extrema unctione *libr. 1. c. 3. ſequ.*

II. Poſt Chriſti reſurrectionem, cum jam unus ex duodecim Apoſtolis ab ipſo electis nempe Judas Iſcariotes in locum ſuum abiiſſet, in cujus locum per divinam ſortem Matthias ſurrogatus eſt, Apoſtoli in univerſum terrarum orbem ire, & evangelium omnibus hominibus prædicare juſſi, & ut hoc officium rite adminiſtrare poſſent, ſingularibus Spiritus S. donis inſtructi ſunt, Act. II, 1. & ſeqv. Inter quæ chariſmata non poſtremum fuit linguarum donum, quod eo usque tantum in Apoſtolis duraſſe, donec linguæ igneæ in ipſorum capitibus conſpicerentur, perperam nonnulli aſſeruerunt. Perperam etiam alii cum Eraſmo hoc miraculum in auribus potius audientium, quam Apoſtolorum loquentium linguis quærendum exiſtimarunt, quaſi Apoſtolis in vernacula ſua linguà concionantibus, eorum verba in auſcultantium auribus familiarem cuivis nationi ſonum induiſſent, quemadmodum Antonium a Padua Romæ concionantem peregrini variarum nationum, qui indulgentiarum cauſa Romam venerant, non minus percepiſſe perhibentur, quam ſi quisque ſuæ nationis linguam audiiſſet, apud Surium in ejus vita *Menſe Jun. p. 192.* aut ſicut de Vincentio Ferrerio Dominicanorum annales comminiſcuntur,

quod

Digitized by Google

quod Hiſpanice perorantem Itali, Galli, Flandri, atque Angli, etſi Hiſpanicæ linguæ minus gnari, intellexerint. Perperam inquam linguarum donum Apoſtolis impertitum ita accipitur, ac ſi miraculum potius in Auditoribus quam in Apoſtolis contigiſſet. Promiſerat enim Chriſtus Apoſtolis, quod novis linguis locuturi eſſent Marc. XVI, 17. Quæ tamen Chriſti promiſſio ad linguas, quæ Apoſtolorum ævo in rerum natura nondum erant, non extendenda eſt, unde Bivarium, qui in notis ad Dextrum inter novas linguas, quibus fideles naſcente eccleſia locuti ſunt, Hiſpanicam retulit, confutat Le Moyne *not. ad var. ſacr. p. 1035.* Cæterum donum linguarum in feſto Pentecoſtes ita diſpenſatum fuiſſe, ut jam tum cognoſci potuerit, ad quas gentes quilibet Apoſtolorum abiturus eſſet, ſtatuit Hieronymus *epiſtol. 150. ad Hedibiam qv. 9.* ubi ait ita Apoſtolos accepiſſe genera linguarum, ut jam tum perſpectum eſſet, qui Apoſtolorum, quibus gentibus evangelium nunciare deberent, illis nempe gentibus, quarum linguam in feſto Pentecoſtes acceperant. Unde ulterius infert, illos Apoſtolos, qui multis gentibus evangelium annunciare debebant, etiam multarum linguarum donum accepiſſe, quod exemplo Pauli comprobat, qui, cum ab Hieroſolyma usque ad Illyricum omnia evangelio compleverit, & inde per Romam in Hiſpaniam abire feſtinaverit, Deo gratias agat, quod magis cunctis Apoſtolis linguis loqûatur. Verum etſi Paulus ad Corinthios ſcribat; *Deo gratias ago, quod magis linguis loquar, quam Vos omnes* 1. Cor. XIV, 18. nusquam tamen dicit, quod linguarum chariſmate omnes Apoſtolos ſuperet.

Neque etiam probare poterit Hieronymus, quod quilibet Apoſtolorum in feſto Pentecoſtes illarum tantum nationum linguas locutus fuerit, quibus evangelium prædicaturus erat, etſi etiam Michael Glycas in ſuis annalibus *part. 3. p. 226. edit. græco-lat.* ita ſentiat. Verba ejus ex latina verſione Lewnklavii per Philippum Labbeum recognita ita ſe habent: *videre tum erat Petrum, qui Galilæus eſſet, Romana lingua utentem, quam nunquam antea diſcendo percepiſſet: itidemque ſingulos reliquorum peculiari quadam lingua loquentes. Hoc enim Spiritus Sanctus ſingulari quodam conſilio ſic adminiſtravit, ne qua inter Apoſtolos eſſet ea de re diſcordia, quo ſcilicet unicuique abeundum foret. Ideoque ſingulis ſua in lingua data eſt quædam quaſi norma & regula. Verbi gratia, Romana uteris lingua; Romam igitur abito. Perſice loqueris; ad Perſas proficiſcitor. Hanc igitur in certa lingua regulam acceperunt. Rurſum vero, quia Romam profecturis per nationes multas iter faciundum erat: iccirco linguas alias tanquam opitulatrices prioris accipiebant, quum illam primam ordinationis quaſi loco haberent.*

III. Idem Spiritus S. qui Apoſtolos linguarum dono inſtruxit, eos in docendo & ſcribendo ita direxit, ut in omnem veritatem ducti aberrare non poſſent. Locuti enim ſunt hi ſancti Dei homines a Spiritu S. acti, quo agente & tam ſenſus & ſententias, quam ipſa verba immediate inſpirante etiam ſcripta ſua literis conſignarunt, quicquid contra divinam apoſtolicorum ſcriptorum autoritatem Spinoſa, & alii Fanatici contendant. A quorum hypotheſibus non alienus

Digitized by Google

nus videtur Hedingerus, qui ad 1. Joh. II, 8. notat, fieri potuiſſe, ut primi Chriſtiani, & ipſi Apoſtoli diem extremi judicii, quem cœleſtis Pater ſuæ ſapientiæ reſervavit, ex conjectura propiorem crediderint, quam revera eſſet. Quam Hedingerianam notam Summe Reverendus Dn. D. Wernsdorffius in diſputatione de Verbo Dei ſcripto *theſ. 32.* non immerito ſequentibus verbis caſtigavit: *Scilicet, quoties Petrus, Paulus, reliqui de die ſupremo docuerunt, tum non a Spiritu S. impulſi, ſed ſua ipſorum ſuſpicione ducti, locuti ſunt. Unde per errorem ſunt opinati, eſſe in propinquo diem, quem t. t. longisſime abfuiſſe docuit eventus, auſique ſunt de illo ſibi judicium ſumere, cujus notitiam ſibi Pater reſervarat. Tam effreni impudentia & Scripturas, & Scripturarum auctores, errorum poſtulant fanatici homines.*

IV. Per duodecim annos Apoſtolos Hieroſolymis hæſiſſe, antequam in univerſum orbem exirent, Apollonii eſt traditio, qui hoc Apoſtolis a Chriſto præceptum fuiſſe tradidit apud Euſebium *lib. 5. hiſt. eccleſ. c. 18.* Idem tradit Autor prædicationis Petri apud Clementem Alexandrinum libr. 6. ſtromatum. Quam traditionem Henſchenius ita explicat, ut ſub Hieroſolymæ nomine Syriam etiam & vicinas regiones complectatur, cui ſententiæ Papebrochius contradicit, qui duos tantum annos Apollonium & Euſebium dicere voluiſſe contendit. Henſchenii tamen conjecturam præferendam exiſtimat Schelſtratenus *antiquit. eccleſiaſt. Tom. I. chronolog. p. 85.* Verum opus non eſt, ut ea de re multum diſceptemus, cum nullo certo argumento probari poſſit, quod Chriſtus Apoſtolos ante ſuam in

orbem univerſum emigrationem per duodecim annos in urbe Hieroſolymitana hærere juſſerit.

V. Quibus in locis ſinguli Apoſtoli evangelium prædicaverint maxima ex parte incertum eſt, & admodum variant, qui loca illa deſignant, Hippolytus in indiculo 12. Apoſtolorum, Sophronius in verſione græca Catalogi Scriptorum eccleſiaſticorum Hieronymiani, cui etiam illos Apoſtolos, quorum nulla ſcripta extant, adjunxit, Dorotheus in Synopſi, Iſidorus de vitis Prophetarum & Apoſtolorum, Abdias Babylonius in certaminibus Apoſtolorum, Venantius Fortunatus in carmine de gaudiis vitæ æternæ, Walafridus Strabo in poemate de 12. Apoſtolis, Nicetas Paphlagon in orationibus, quibus Apoſtolorum laudes celebravit a Combefiſio editis, Ado in libello de feſtivitatibus Apoſtolorum, indiculus Apoſtolorum Hieronymi Martyrologio præmiſſus, & alii hujusmodi libelli. E recentioribus conferantur Magdeburgenſes *Cent. I. libr. 2. c. 10.* Perionius de vitis Apoſtolorum, Serarius in opuſculo de Apoſtolis *part. 2.* Chemnitius *harmonia evangel. c. 50.* Schopfius *in Academia Chriſti p. 21.* Micrælius *in Syntagm. hiſtor. eccleſ. p. 222.* & imprimis Guilielmus Cave in vitis Apoſtolorum Anglice ſcriptis. Nobis de ſingulis pauca proferre lubet.

VI. SIMON PETRUS cognomento Cephas ex piſcatore hominum piſcator factus hoc officio ſedulo functus eſt, & cœleſtem evangelii doctrinam ore pariter & calamo propagare ſtuduit. De ſcriptis ipſi

Digitized by Google

ipſi falſo attributis capite I. egimus. Genuina ejus monumenta ſunt duæ epiſtolæ. Quod enim olim in primitiva eccleſia nonnulli poſterioris Petrinæ autoritatem elevarunt, & ob ſtyli diſſimilitudinem a Petro ſcriptam dubitarunt, & ex recentioribus Joſephus Scaliger *in Scaligerianis p. 103.* Petrum poſterioris epiſtolæ autorem eſſe negavit, & Hugo Grotius hanc epiſtolam a Simeone Epiſcopo Hieroſolymitano ſcriptam hariolatus, nulla ſolida ratione nititur. Recte ergo doctiſſimus Millius in ſuis ad N. T. prolegomenis poſteriorem hanc epiſtolam non minus ac priorem Petro vindicavit.

VII. Num Petrus Romæ aliquando fuerit, & non ſolum Romanum epiſcopatum, ſed etiam totius eccleſiæ primatum obtinuerit, eumque in Pontifices Romanos tanquam Succeſſores ſuos derivaverit, ſupra c. IV. aliqua dicta ſunt, nec opus eſt, ut plura nunc addamus. Id tantum moneo, quod ibi th. 1. dixerim, Larroquanum doctiſſimo Caveo exprobraſſe, quod inter Scriptores veteres, qui Petrum Romæ fuiſſe teſtantur, Lactantii de mortibus perſecutorum oblitus fuerit. Verum hanc Larroquani cenſuram intempeſtivam fuiſſe ipſe Dn. Cave in ſecunda hiſtoriæ ſuæ literariæ parte indicavit, quod illo loco omitti minime debuiſſet.

VIII. De Petri conjugio etiam jam ſupra prædicto capite IV. theſ. 25. aliquid dictum eſt. Addo nunc locum Ambroſii, ſeu potius alterius veteris Scriptoris, qui ſub Ambroſii nomine in epiſtolas Paulinas commentatus eſt, & ad 1. Cor. XI, 14. ad 2. Cor. XI, 2.

an-

annotavit, omnes Apoſtolos excepto Johanne & Paulo uxores habuiſſe, quæ verba referente Clariſſimo Wagenſeilio *in Synopſi hiſtoriæ univerſalis part. 2. pag. 98.* in MSCto codice Bibliothecæ Noribergenſis ita exhibentur, ut Pauli nomine expuncto Petri nomen ſubſtituatur, quæ corruptela dubio procul Monachum aliquem maleferiatum autorem habet, qui Petri cœlibatum aſſerere voluit, etſi id invita Scriptura fiat, quippe quæ de Petri ſocru mentionem facit.

IX. Qualia fuerint Simonis Petri cum Simone Mago certamina Clemens Romanus in recognitionibus apoſtolicis, Marcellus in tractatu de conflictu Simonis Petri cum Simone Mago, & alii hujusmodi Scriptores prolixe referunt, e quibus nonnulla in diſſertatione de Hæreſiarchis *ſect. 1. c. 2.* & appendice illius diſſertationis paucis protulimus. De ejusdem Apoſtoli martyrio cap. 6. hujus tractatus egimus. Nunc tantum addimus traditionem de catenis Petri, quarum memoriam faſti eccleſiaſtici Calendis Auguſti recolunt. Summa fabulæ eſt, alteram ex duabus catenis, quibus Petrus Hieroſolymis Herodis juſſu vinctus fuerat, cum catena, qua Romæ ſub Nerone conſtrictus fuit, per divinum miraculum in unam coaluiſſe.

X. JOHANNES, Zebedæi Filius, Diſcipulus Chriſti ſingulariter dilectus Epheſi imprimis commoratus perhibetur. Quanta ſolicitudine juvenem, qui ex Chriſtiano latronum Dux factus fuerat, ad eccleſiam reduxerit, ex Clemente Alexandrino & Euſebio c. IV. adduximus, & quid circa illam hiſtoriam notandum ſit adduximus. De aurea bractea, qua ipſum ornatum fuiſſe

fuiſſe Polycrates tradidit, etiam jam ſupra dictum eſt. Johannes Caſſianus *collat. 24. cap. 21.* de Johanne refert, quod aliquando perdicem manu ſua demulſerit, & venator quidam hunc cum perdice luſum Johannis perſona indignum cenſuerit, tum vero Johannes venatorem interrogaverit, cur arcum ſuum non ſemper tenſum ſecum gerat, & illo reſpondente, ne, ſi continuo tenſus ſit, virtutem ſuam amittat, & laxus ac debilis fiat, regeſſerit, ergo nec ſibi honeſtam aliquam animi relaxationem invidendam eſſe, ut eo alacrior ad ſuos labores redire poſſit. De Johannis in dolium ferventis olei injectione, & relegatione in inſulam Pathmum in capite de perſecutionibus dictum eſt. Alia ad Johannis hiſtoriam ſpectantia multaque ejus elogia colligit Theophilus Raynaudus in tractatu de claris Theophilis & Amadeis, quos inter primum locum Johanni Evangeliſtæ & Apoſtolo aſſignat. Vanis autem & falſis Johannis decoribus accenſet, quod nonnulli Scriptores Johannem ordinarium B. Virginis Confeſſarium fuiſſe aſſerunt, item quod nonnulli Johannem adhuc vivere, & temporibus Anti-Chriſti moriturum arbitrati ſunt, quos inter etiam Jacobum Fabrum olim fuiſſe refert, a quo poſtea in commentario ad Joh. XXI. errorem illum retractatum aſſerit, etſi in illo loco Faber potius de vita & morte Johannis plane non diſceptandum aſſerat, cum ex ejus ſententia tam illi peccent, qui cum Trapezuntio Johannem adhuc vivere contendunt, quam illi, qui cum Hieronymo eum mortuum ſtatuunt. Spectant huc etiam miræ traditiones de ſepulchro Johannis, quæ referuntur ab Auguſtino in

Digitized by Google

tract. 124. ad Johannem, & Græcis in ſuis Menæis & Synaxariis d. 18. Maji, quorum verba exhibet Combefiſius *Auctar. noviſſ. Biblioth. PP. græco-lat. tom. I. p. 485.* item traditio de reſuſcitatione Johannis, quam aſſerit Nicephorus *libr. 1. hiſt. eccleſ. cap. 35. & libr. 2. cap. 42.* Autor, qui Arabice vitam Johannis deſcripſit, refert, Johannem cuidam e Diſcipulis ſuis mandaſſe, ne cuiquam ſepulchrum ſuum indicaret. Plura de Johanne num adhuc vivat, an mortuus ſit, videantur apud Commentatores evangelii Johannei capite ultimo, Tarnovium *in prolegomenis ad Johannem c. 2. p. 15.* Eſpencæum *oper. p. 997.* Mitternachtium in diſſertationibus de hoc argumento, & alios. Leonis vero Allatii ſyntagma de Johannis Evangeliſtæ fine & vitæ exitu, cujus ipſe in apibus ſuis Urbanis *p. 178.* & in diatriba de Georgiis *p. 379.* meminit, neſcio an lucem publicam adſpexerit. Quod Johannes templum Dianæ Epheſinum ſolo æquaverit, Nicephori eſt relatio. Quam diligenter Johannes, imprimis jam ſenex & morti vicinus auditoribus ſuis mutuum amorem inculcaverit, ita ut nihil aliud in concionibus ſuis protulerit, quam illam parænesin ſæpius ingeminatam: *Filioli diligamus invicem*, refert Hieronymus in Commentario epiſtolæ ad Galatas. Fuiſſe inter Pontificios, qui crederent Johannem Evangeliſtam in Chriſti perſonam transſubſtantiatum fuiſſe, vix crederem, niſi Vir clariſſimus Wagenſeilius *in Synopſi hiſtoriæ ſuæ univerſalis p. 110.* certiorem me feciſſet, quod ipſe Piſis Franciſcanum quendam Monachum pro ſuggeſtu hanc ſententiam publice defendiſſe auribus ſuis audiverit.

XI. De

Digitized by Google

XI. De evangelio Johannis *cap. V. de hæreſibus theſ. 26.* aliquid diximus, ubi etiam *theſ. 35.* ſingulare Johannis adverſus Cerinthum odium retulimus. Evangelium autem Johannis quantum attinet, Johannes Clericus ad 18. priora commata capitis primi evangelii Johannei, quæ paraphraſi & animadverſionibus ſuis illuſtravit, Johannem hac occaſione evangelium ſuum ſcripſiſſe putat, quod nonnulli philoſophiæ ethnicæ ſtudium cum judaicæ aut chriſtianæ religionis profeſſione conjungerent, multaque de ratione divina, de vita, de lumine, de unigenito Dei filio traderent. Cum enim hæc neque omnino falſa neque omnino vera eſſent, & ſine diſcrimine neque admittenda, neque repudianda eſſent, Johannem Chriſtianos ex ſuo evangelio diſcere voluiſſe aſſerit, quo ſenſu voces illæ uſurpari deberent, quas in religionem chriſtianam & judaicam Scriptores quidam celebres, & hæreticorum Sectæ inferre ſatagebant. Imprimis autem Philonis ſcripta Johanni non incognita fuiſſe cenſet, aſſeritque, cum multi Chriſtiani illa legerent, ne eloquentia ejus capti ejus placita Chriſtianorum dogmatibus valde affinia cum religione chriſtiana miſcerent, Johannem in ipſo ſtatim evangelii ſui exordio phraſes a Philone uſurpatas ad orthodoxum ſenſum applicare voluiſſe. Quod ut probet Clericus tam in prolegomenis quam in animadverſionibus multa Philonis loca adducit, quæ Johanni parallela eſſe arbitratur. Verum quod Philonis ſcripta Johanni Apoſtolo cognita & tam familiaria fuerint, ut in evangelio ſuo ad plura Philonis loca reſpexerit, probabile non videtur. Quis enim credat, Johannem,

nem, ſive illo tempore, quo adhuc artem piſcatoriam exercuit, ſive illo, quo in Chriſti ſchola verſatus eſt, lectioni Philonis, & aliorum hujusmodi Scriptorum temporis aliquid impendiſſe? Conferantur Eliæ Benoiſt in priores octodecim primi capituli evangelii ſecundum Johannem verſiculos diſſertationes tres epiſtolicæ, quibus ſcopus Scriptoris inquiritur, ſenſus paraphraſi explicatur, doctrina variis obſervationibus exponitur, confirmatur, & ab omni fraude vindicatur. Præter evangelium Johannes reliquit tres epiſtolas, quorum primam Epiſcopius ob frequentes tautologias & periſſologias tanquam verrucas & maculas pulchri corporis impie reprehendit, quod non magis probandum, quam quod aliqui ſecundam & tertiam Johannis epiſtolam non a Johanne Apoſtolo, ſed a Johanne quodam Presbytero ſcriptam judicant. Reliquit denique Johannes etiam Apocalypſin, etſi olim non defuerint, qui hoc etiam ſcriptum Johanni Apoſtolo abjudicare auſi ſunt.

XII. JACOBUS Johannis frater, qui Major cognominari ſolet, Herodis gladio Hieroſolymis obtruncatus eſt, ut Lucas in Actis apoſtolicis teſtatur. Eum in Hiſpaniam ante ſuum martyrium veniſſe, & evangelium ibi prædicaſſe contendunt Sanctius in diſputatione de S. Jacobi prædicatione in Hiſpania ejusdem ad Acta commentariis adjuncta, Antonius Caracciolus in tractatu de Jacobi in Hiſpaniam acceſſu, & alii. Verum etſi hunc Jacobum Hiſpani ſibi vindicent, ejusque monumentum Compoſtellæ eſſe jactent, quo corpus ejus navi ſine rectore impoſitum dirigente divi-

vina Providentia appuliſſe perhibetur, & ex hoc nomine Archiepiſcopus Compoſtellanis in Synodo Lateranenſi ſedis ſuæ prærogativam adverſus Rodericum Ximenium Epiſcopum Toletanum exaggeraverit, Ximenius tamen totam illam de Jacobo fabulam ex muliercularum trivialibus ſermonibus natam aſſerebat, teſte Baronio ad A. C. 816. & Spondano ad A. C. XLIV, 2. Conferantur, quæ contra Jacobi in Hiſpaniam adventum obſervant ex ipſis Pontificiis Jacobus Alexander Tenneurius in tractatu de ampulla Remenſi *c. 6.* Natalis Alexander *ſecul. 1. diſſert. 14.* & Combefiſius *in Bibl. PP. græco-lat. auctario noviſſimo p. 479.* ubi inter alia ait, Calixtum aliosque Pontifices pium ſuum ſenſum de S. Jacobo aperire, & libris eccleſiaſticis inſerere potuiſſe, ſed hiſtoricam fidem niſi ex probatis monumentis certam præſtari non poſſe, ideoque de S. Jacobo, & aliis hujusmodi controverſiis etiam poſt diplomata Pontificum, & inſtituta pro Sanctorum veneratione officia citra pietatis jacturam a viris doctis aliquid certius inquiri licere. Ex Reformatis videri poterit Voetius *part. 3. diſput. p. 987.* ubi de peregrinationibus Compoſtellanis agit, & Pontificiis verba Chriſti occinit: *neſcitis quod adoratis.*

XIII. Inter Jacobi hujus Diſcipulos fuiſſe dicitur Cæcilius, cujus miraculoſa in Johanneam apocalypſin commentaria laudat Bivarius *in notis ad Dextrum p. 109.* Et miraculoſa ſane hæc commentaria ſint oportet, quæ in Apocalypſin Johannis ſcripta ſunt, antequam S. Johannes Apocalypſin ſuam edidiſſet, & quæ Hiſpanice elaborata ſunt, multis ante ſeculis, quam lin-

Digitized by Google

gua Hiſpanica hodierna in rerum natura eſſet. Unde Bivarius in Cæcilio impletam dicit promiſſionem Chriſti, qua Diſcipulos ſuos novis linguis locuturos promiſit, h. e. juxta Bivarii interpretationem, quæ nondum extabant, & hactenus a nullo mortalium auditæ fuerant. Edidiſſe autem illa Cæcilii in Johannis revelationes commentaria Michaelem de Luna docet Stephanus le Moyne *in notis ad varia ſacra p. 1036.* cujus tamen operis nullam mentionem facit Nicolaus Antonius cum in bibliotheca ſua Hiſpanica Michaelis de Luna ſcripta memorat.

XIV. Jacobitas ab hoc Jacobo nomen ſuum accepiſſe tradit Martinus Polonus *in Chronico p. 351.* ubi addit, quod Jacobitarum ſecta Chriſtum Deum negaverit, quod Sandio tam gratum accidit, ut temperare ſibi non potuerit, quin ſtatim in ipſa primi ſeculi hiſtoria multa de Jacobitis colligat ab hoc tempore prorſus aliena.

XV. JACOBUS Alphæi cognomento Minor frater Domini dicitur Gal. I, 19. Hegeſippus apud Euſebium *libr. 2. hiſt. eccleſ. c. 23.* refert, quod etiam *juſtus*, & *Oblias*, ſeu Osliam, h. e. munimentum populi vocatus fuerit. De eodem narrat, quod ab utero ſanctus fuerit, a vino & carnibus abſtinuerit, comam non totonderit, unguentis & balneis nunquam uſus fuerit, quod intimum Sanctuarium ingrediendi poteſtatem ſolus habuerit, quod non lanea ſed linea tantum veſte indutus fuerit, & genua ejus ob crebras geniculationes inſtar cameli occalluerint. Verum hæc magna ex parte veriſimilia non videri notat Benedictus Juſtinianus in commentario

rio ad epiſtolam Jacobi. Imprimis vero Scaliger illam Hegeſippi de Jacobo relationem variis argumentis impugnavit in ſuis ad Euſebianum chronicon animadverſionibus *p. 191.* In qua Scaligeri cenſura nonnulla carpit Valeſius *in notis ad Euſebium*, & Petavius *in notis ad Epiphanii hæreſin 78. p. 332.* ubi alias haud diffitetur, nonnulla in hac Jacobi hiſtoria vel ab Hegeſippo tradita, vel ab aliis inſerta, quæ parum probabilia videantur, etſi propterea totam illam hiſtoriam fabulis accenſeri nolit. Imprimis vero Scaligero ſe opponit Petrus Halloixius *in notis ad vitam Hegeſippi p. 721.* quod brevius exequitur Ruinartus *in notis ad acta Martyrum ſincera p. 5.* At omnino dubiæ fidei eſſe, quæ Hegeſippus de Jacobi hujus vita ſcripſit, dubium mihi non eſt. Certe hic ipſe Jacobus, quem Hegeſippus ab utero ſanctum fuiſſe prædicat, in epiſtola ſua ſcribit: πολλὰ πταίομεν ἅπαντες Jac. III, 2. hoc ipſo indicans, ſe ab utero ſanctum non fuiſſe. Et quis templi locus fuerit, quem ingrediendi ſoli huic Jacobo jus & poteſtas fuerit? ut alia taceamus. Nec majoris fidei eſt narratiuncula Hieronymi *in catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum c. 2.* ubi ex hebraico Nazaræorum evangelio refert, quod Jacobus cum calicem Domini bibiſſet, juramento ſe obſtrinxerit, panem ſe non comeſturum, donec Chriſtum a mortuis excitatum vidiſſet, Chriſtum vero reſurgentem, cum ſindonem ſervo Sacerdotis dediſſet, ad Jacobum iviſſe, & porrecto illi pane dixiſſe: *frater mi comede panem tuum, quia Filius hominis a mortuis reſurrexit.* Quod Jacobi jusjurandum cum ſacra hiſtoria minus congruere animadvertit Eſtius *ad 1. Corinth.*

Digitized by Google

rinth. XV. p. 380. Et quamvis ex illo epiſtolæ ad Corinthios loco pateat, quod peculiaris revelatio Chriſti reſurgentis Jacobo facta fuerit, apparitio tamen illa non ſtatim facta eſt, cum Chriſtus reſurrexit, ſed poſtquam jam a pluribus quam quingentis fratribus viſus fuerat, quod paulo ante Domini aſcenſionem factum eſt. Nam quod Papebrochius *Tom. VII. Actorum Maji p. 696. 697.* Chriſtum poſt aſcenſionem ſuam & Spiritus S. effuſionem a plus quam quingentis fratribus, & ſingulariter a Jacobo, & paulo poſt iterum ab omnibus Apoſtolis viſum judicat, a nobis non probatur, cum iſtam hariolationem omni fundamento deſtitutum videamus.

XVI. Martyrium ejus deſcribit Hegeſippus apud Euſebium loco ſupra allegato, ubi memorat, Jacobum poſt egregiam de Chriſto confeſſionem editam a Scribis & Phariſæis e faſtigio templi præcipitatum, & cum adhuc vitam ageret, & flexis genibus pro hoſtibus oraret, lapidibus impetitum, & tandem fullonis fuſte interfectum fuiſſe. Aliter Jacobi mortem deſcribit Joſephus *libr. 20. antiquit. Judaic. c. 8.* ubi refert Ananum Pontificem Maximum poſt Feſti mortem, antequam Albinus ejus ſucceſſor adveniret, concilium convocaſſe, & in eo Jacobum aliosque nonnullos ad lapidationis ſupplicium condemnaſſe. Quam Joſephi narrationem cum Hegeſippo qualitercunque conciliare nititur Ruinartus *in actis Martyrum ſinceris p. 1.* Quod autem Joſephus etiam cauſam excidii Hieroſolymitani, & calamitatum, quæ Judæis acciderunt, Jacobi hujus ſupplicio imputaverit, etſi Euſebius *libr. 2. hiſt. eccleſ. c. 23.* Origenes *libr. 1. contra Celſum p. 35.* &

& *libr. 2. c. 69.* item *in commentar. ad Matthæum p. 223. edit. Huetiana*, Hieronymus *in catalogo Scriptorum eccleſ. c. 2. & 13.* & *lib. 1. adv. Jovinian.* aliique id a Joſepho ſcriptum aſſerant, falſum tamen deprehenditur, cum Joſephus hoc tantum dicat, quod Anani factum omnibus bonis in civitate Hieroſolymitana agentibus vehementer diſplicuerit.

XVII. Tantæ ſanctitatis in populo fuiſſe hunc Jacobum, ut fimbriam veſtimenti ejus certatim attingere cuperent, refert Hieronymus in commentario epiſtolæ ad Galatas. Memoria ejus celebratur una cum Philippo d. 1. Maji quo die cum Henſchenius primum de Philippo egiſſet, poſtea de Jacobo Apoſtolo Filio Alphei Martyre Oſtracinæ, & de Jacobo Fratre Domini & primo Epiſcopo Hieroſolymitano agit. Etſi enim non pauci Jacobum Minorem Alphæi Filium cum Jacobo Fratre Domini & Epiſcopo Hieroſolymitano eundem faciant, ut Pearſonius *ad Acta Apoſtol. p. 57.* Baſnagius *exercit. ad Baronium p. 506.* & ipſe Baronius *ad A. C. 44.* Petavius *libr. 1. de hierarch. c. 7.* & alii, quorum ſententiæ favent ex antiquis Scriptoribus Clemens Alexandrinus apud Euſebium *libr. 2. hiſt. eccleſ. c. 1.* & Hippolytus *in libello de 12. Apoſtolis:* non deſunt tamen, qui Jacobum fratrem Domini & Epiſcopum Hieroſolymitanum a Jacobo Alphæi diſtinguendum eſſe putant, ut Blondellus *in Pſeudo-Iſidoro p. 30.* M. Antonius de Dominis *libr. 2. de Republ. eccleſ. c. 2. theſ. 21. ſeqv.* Oſiander *in hiſtoria eccleſiaſtica ſecul. I. libr. 2. cap. 33.* Valeſius *in notis ad Euſebium*, Hammondus *in diſſertationibus de jure Epiſcopatus*, & Combefiſius *in notis ad*

 Hip-

Hippolyt. de 12. Apoſtol. Tom. II. auctarii novi BB. PP. pag. 840. ſeq. ubi pro hac ſententia allegat non ſolum Clementem Romanum in Recognitionibus & Conſtitutionibus apoſtolicis, ſed etiam Gregorium Nyſſenum *orat. 2. de paſcha*, Hegeſippum, cujus tamen verba non ita clara eſſe viri docti obſervant, Epiphanium *in hæreſi Collyridianorum*, Chryſoſtomum *homil. 33. in c. 10. Matthæi*, Græcos in Menologio d. 9. Octobris, Syros item & Æthiopes, qui memoriam Jacobi Alphæi, & Jacobi Fratris Domini diſtinctis diebus celebrant, Nicephorum, Anaſtaſium Bibliothecarium, Bedam Venerabilem & alios.

XVIII. Hanc igitur ſententiam, quæ Jacobum Fratrem Domini non minus a Jacobo Alphæi, quam a Jacobo Zebedæi diſtinguit, approbat etiam Henſchenius in actis Sanctorum, & primum quidem de Jacobo Alphæi Apoſtolo agit obſervans, quod nonnulli Patres eum Matthæi Publicani fratrem, & ipſum quoque Publicanum ante ſuam ad Apoſtolatum vocationem fuiſſe ſtatuerint. De eodem ex Synaxario quodam Græco refert, quod cum multos ad Chriſtianam fidem converteret, a Judæis varias inſidias paſſus, tandemque captus & cruci affixus fuerit, & ex Nicephori *libr. 2. hiſt. eccleſ. c. 40.* quod Gazæ & Eleutheropoli & in vicinis civitatibus evangelium prædicaverit, poſtea ad Ægyptios & extremam eorum regionem perveniens tandem Oſtracinam adierit, & cruci ibi affixus fuerit. In Scriptura autem de Jacobo Alphæi, perinde ut de Simone Zelota & Bartholomæo, præter nudum nomen nihil plane memorari putat. Poſtea etiam Jacobi Fratris

tris Domini vitam & martyrium recenſet, & varias rationes colligit, cur hic Jacobus à Jacobo Alphæi diſtingui debeat. Verum paulo ante notavimus, quod Jacobus Alphæi ab ipſo Paulo Frater Domini dicatur Gal. I, 19. Certe eundem Jacobum, quem Fratrem Domini dicit, unum ex duodecim Apoſtolis fuiſſe inſinuat, qualis & Petrus fuit & Johannes, quibus Paulus Jacobum tanquam tertiam Apoſtolici Collegii columnam in eadem epiſtola c. II, 9. adjungit. Non ergo fingendus eſt Jacobus aliquis Frater Domini ab Apoſtolis primi ordinis diſtinctus. Cum autem Apoſtoli non certæ alicujus urbis Epiſcopi, ſed totius orbis Doctores fuerint, colligi inde poteſt, quod Jacobus Hieroſolymitanæ eccleſiæ Epiſcopus proprie non fuerit, quicquid veteres nonnulli de ejus ordinatione ad hunc epiſcopatum tradiderint, etſi certo modo Hieroſolymitanæ eccleſiæ Epiſcopus fuerit, quatenus nimirum per tempus bene longum in urbe Hieroſolymitana apoſtolico ſuo munere functus eſt, qua ratione & reliqui Apoſtoli omnium illarum regionum & urbium, quas doctrina ſua illuſtrarunt, Epiſcopi fuerunt. Unde Junius diſtinguit inter vocem Epiſcopi vel abſolute & communiter, vel relate & ſingulariter acceptum. Apoſtolos abſolute & communiter Epiſcopos fuiſſe dicit, quia citra reſpectum certi alicujus loci vocati ſunt, non relate & ſingulariter, etſi propter ordinem & commoditatem eccleſiarum quisque in hoc vel illo terrarum tractu, & quaſi ſorte ad tempus ſive longius ſive brevius munus ſuum apoſtolicum adminiſtraverit,

quam Junii diſtinctionem approbat Burmannus *diſput. 7. de Apoſtolis p. 156.* Quæ æquivocatio ſi obſervetur, opus non erit, ut cum Dannhauero *in Chriſteide p. 113.* & aliis Jacobum Epiſcopum Hieroſolymitanum eam ipſam ob cauſam, quia Epiſcopus fuit, ex numero 12. Apoſtolorum excludamus, cum *moraliter incompoſſibilia ſint*, ut verbis Dannhaueri utamur, *ſedentarius & curſor ; Epiſcoporum inſtitutor & formaliter Epiſcopus ; Apoſtolus ex officio præco orbis, & paſtor certo loco affixus.* Hæc enim objectio facile ſolvi poteſt, ſi inter Epiſcopum univoce & æquivoce dictum diſtinguamus. Quam ſolutionem ipſe Dannhauerus in objectione ſua tacite ſuppeditat, cum probaturus Jacobum Epiſcopum Hieroſolymitanum a duobus Jacobis Apoſtolis diſtinguendum eſſe ita argumentatur : *nullus Epiſcopus univoce dictus eſt Apoſtolus univoce dictus.* Subſumo ergo, nihil obſtare, quo minus Jacobus, qui non univoce, ſed æquivoce tantum Epiſcopus Hieroſolymitanus fuit, Apoſtolis univoce dictis accenſeatur. Nihil hic de aurea Jacobi bractea iterum dicerem, de qua c. IV. th. 26. nonnihil dixi, niſi mihi fatendum eſſet, quod me ibi memoria fefellerit, cum ſcripſi, quod Hieronymus *in comment. epiſtolæ ad Galat.* Jacobi bracteam auream & in fronte collocatam fuiſſe prodiderit. Nihil enim in illo commentario de aurea Jacobi bractea in fronte collocata legitur, etſi Hieronymus *in catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum c. 45.* ex Polycrate de Apoſtolo Johanne referat, quod auream laminam in fronte portaverit.

XIX. Ja-

XIX. Jacobum hunc Minorem ſeu Alphæi autorem eſſe epiſtolæ, quæ inter ſeptem Canonicas vel Catholicas legitur, plerorumque Veterum & recentiorum eſt ſententia, probabilior utique quam illa Lucii Dextri, Caſparis Sanctii, & quorundam aliorum, qui Jacobo Majori hanc epiſtolam adjudicare malunt, cum tamen Jacobus Major ſub initium prædicati evangelii e vivis ſublatus fuerit, epiſtola autem hæc poſt evangelium longe lateque diſſeminatum ſcripta videatur; probabilior etiam quam illa Magdeburgenſium Centuriatorum, qui hanc epiſtolam non ab Apoſtolo aliquo, ſed a quodam Apoſtolorum diſcipulo ſub finem primi ſeculi, aut inferiori tempore ſcriptam eſſe aſſerunt *Centur. 1. libr. 2. c. 4. p. 54.* etſi non diffitendum ſit, quod etiam ipſe Lutherus in præfatione ſua hanc epiſtolam ſtramineam dixerit, & ab Apoſtolo ſcriptam negaverit, cui ſententiæ ſub initium reformationis non pauci noſtratium Theologorum ſubſcripſerunt. Neque tamen Pontificii ob hanc cauſam in Lutherum & Lutheranos immoderate invehi debebant, cum jam in primitiva eccleſia nonnulli de auctore & autoritate hujus epiſtolæ dubitaverint, nec Lutherani hodie amplius ſingularem illam Lutheri ſententiam tueantur, ſed eum humani aliquid paſſum eſſe candide fateantur.

XX. ANDREÆ vitam, res geſtas & beatam memoriam magno volumine, quod inſcribitur: *Andreas Frater Simonis Petri, ſeu de gloria S. Andreæ Apoſtoli libri 12.* complexus eſt Andreas du Sauſſay, & A. 1656. Pariſiis vulgavit. Brevius de Andrea egit Johannes Florianus Hammerſchmid in tractatu qui inſcribi-

 tur:

tur: *Cruciger Apoſtolicus i. e. S. Andreas Apoſtolus in vita, morte, martyrio, miraculis, encomiis &c. deſcriptus & propoſitus Pragæ A. C. 1699.* Huic Apoſtolo converſionem ſuam tribuunt Rutheni apud Hottingerum *topograph. p. 37.* Ab eodem Apoſtolo Stachyn Epiſcopum Conſtantinopolitanum conſtitutum fuiſſe aſſerit Synodus Græcorum Hieroſolymitana A.1672. ſub Patriarcha Doſitheo adverſus Calviniſtas celebrata, & a Monacho quodam Benedictino Pariſiis 1678. græc. & lat. edita p. 253. quod etiam jam pridem aſſeruerunt Dorotheus *in Synopſi*, Nicephorus Conſtantinopolitanus *in chronographia compendiaria p. 412.* Philippus Cyprius *in chronico eccleſiæ græcæ p. 1.* & alii. Ab Ægea Præfecto Edeſſenorum Andream tandem cruci affixum tradit Sophronius in catalogo Virorum illuſtrium. Qualis autem crux Andreæ fuerit videri poteſt apud Lipſium *de cruce libr. 1. c. 7.* Molanum *libr. 3. hiſtor. imagin. c. 57.* & Combefiſium in notis ad Hippolytum de 12. Apoſtolis, ubi obſervat, quod Hippolytus Andream Patris in Achaja in olea arbore rectum cruci affixum tradiderit, unde colligi poſſe notat, falſa eſſe, quæ de cruce Andreæ decuſſata tradi ſolent, etſi vulgo pictores ſupplicium Andreæ in cruce decuſſata repræſentare ſoleant, & ob hanc traditionem crux decuſſata Andreana dici conſueverit.

XXI. MATTHÆI res admodum obſcuras & incertas eſſe Combefiſius *in auctario noviſſ. BB. PP. græc. lat. pag. 497.* queritur, & mallet Apoſtolorum geſta pie ignorari, quam religioni ullam mendacii quamvis officioſi ſuſpicionem fictis narrationibus aſpergi. Ejus-

Digitized by Google

Ejuſmodi fictæ narrationes dubio procul ſunt, quæ a Nicephoro *libr. 2. hiſtor. eccleſ. c. 41.* & nonnullis aliis Scriptoribus de Matthæo recenſentur. Heracleon apud Clementem Alexandrinum *libr. 4. ſtromat. p. 366.* de Matthæo refert, quod æque ac Thomas, & Philippus, & Levi extra martyrium obierit. Ex quo loco Hugo Grotius *in annotat. ad Matthæum cap. 9.* contra vulgarem ſententiam diſputat, quæ Matthæum, & Levi Marc. II, 14. & Luc. V, 27. memoratum pro eodem agnoſcit. Nec alienus eſt a Grotii ſententia Dannhauerus *in Chriſteid. p. 110.* Calovius autem in bibliis illuſtratis aliter ſtatuit. Certe circumſtantiæ ab Evangeliſtis deſignatæ Matthæum & Levi eundem perſuadere videntur. Neque locus Clementis Alexandrini obſtat. Dubitari enim adhuc poteſt, an Clemens Alexandrinus Matthæum a Levi diſtinxerit, quia forte librariorum vitio nomen Levi pro Lebbæi nomine irrepſit, ut ſuſpicatur Dodwellus *diſſert. 1. ad Irenæum pag. 44.* De Evangelio Matthæi alibi diximus. Nunc tantum addimus, Joſephum Antonium Gonſalez de Salas *in Mantiſſa ad tractatum de duplici terra viventium ſect. 3. p. 150.* ſatis abjecte de Matthæi evangelio ſcribere, quod a Judæis ad Gentes abiturus in ipſo profectionis procinctu evangelium ſuum velut feſtino & properato opere Judæis reliquerit, nihil penſi habens, qua rerum digeſtione, aut quo ordine geſta Domini exprimeret, ſed potius, quæ memoria ſuggereret, illico ne laberentur, literis conſignans, quaſi vero Viri θεόπνευστοι, qualis Matthæus fuit, non quæ Spiritus S. ipſis in calamum dictavit, ſed quæ ipſis memoria ſuggeſſit, confuſa quadam fe-

feſtinatione in literas retulerint, quod quam a veritate & ſacrarum literarum majeſtate alienum ſit, non opus eſt, ut pluribus doceamus.

XXII. THOMÆ hiſtoriam proſecutus eſt Thomas Stapletonus in tractatu de tribus Thomis, nempe Thoma Apoſtolo, Thoma Cantuarienſi Epiſcopo, & Thoma Moro Angliæ Cancellario Colon. Agrip. 1612. edito. A majoribus acceptum tradit Euſebius *libr. 3. hiſt. eccleſ. c. 1.* quod cum Apoſtoli in totum terrarum orbem evangelii prædicandi cauſa diſpergerentur, Thomas Parthiam ſortitus fuerit. Sophronius in catalogo Parthis Medos, Perſas, Germanos, Hircanos, & alios populos addit, tandemque Thomam in Indiæ civitate Calamina obdormiviſſe refert. Eadem leguntur in Hippolyti libello de duodecim Apoſtolis, qui Thomam in quatuor corporis ſui partibus abietina lancea confoſſum addit. Eorum autem, qui Thomam peremerunt, poſteri adhuc ſupereſſe, & ingenti pedum craſſitie præ aliis hominibus notabiles eſſe perhibentur. Quæ Oſorius, & Athanaſius Kircherus in China illuſtrata, de Thomæ geſtis in India retulerunt, ad examen vocat Basnagius *exercit. contra Baron. pag. 498.* Quorſum etiam pertinent, quæ contra traditionem de evangelio per Thomam in India prædicato diſputat Dallæus *de cult. relig. obj. libr. 5. c. 6.* & Witſius *Miſcellan. ſacr. tom. 2. p. 447. & ſeq.* ubi oſtendere conatur, ex Thomæ hiſtoria probari non poſſe, quod Evangelium Americanis per Apoſtolos prædicatum fuerit. Nec inficiamur incertæ eſſe & dubiæ fidei, quæ extra evangelicam hiſtoriam de Thoma paſſim referuntur. Interim

ſuffi-

Digitized by Google

ſufficit ex Scriptura. certum eſſe, quod Apoſtolorum temporibus evangelium omni ſub cœlo creaturæ prædicatum fuerit Coloſſ. I,23. Videantur quæ ſupra *cap. III. ſect. 4. theſ. 12. p. 193. & ſeq.* dicta ſunt.

XXIII. PHILIPPUS Apoſtolus a Philippo Diacono & Evangeliſta, cujus in Actis apoſtolicis mentio occurrit, diſtinguendus, juxta Adonem in libello de feſtivitatibus Apoſtolorum, cum omnem pæne Scythiam ad fidem convertiſſet, Diaconibus, Presbyteris & Epiſcopis ibi conſtitutis in Aſiam reverſus multasque Chriſto animas lucratus Hierapoli obdormivit. Rabanus & Notkerus in ſuis Martyrologiis referunt, quod Ebionitarum hæreſin extinxerit. Quod idem Philippus in Scythia Martis ſimulacro dejecto crucem erexerit, & venenoſum Draconem exterminaverit, narrat Maurolycus, qui etiam hunc Apoſtolum ab Ebionitis apud Hierapolin cruci affixum, & lapidibus obrutum memorat. Quod martyrii genus etiam in Martyrologio Romano exprimitur, ubi tamen nulla Ebionitarum mentio facta eſt. Contigit autem Philippi martyrium ſub Domitiano, ut Hippolytus teſtatur. Singularem Philippi erga ſe favorem celebrant Hiſpani, quia gentiles illos, quorum deſideria Chriſtum videndi Philippus & Andreas Chriſto nunciarunt, ut refert Evangeliſta Johannes XII, 20. ſeq. Hiſpanos fuiſſe credunt, & ex Dextri chronico id ſatis ſe probare poſſe confidunt. Antequam a Philippo abeamus, illud adhuc addere placet, quod Synaxarium aliquod græcum & Menæa Græcorum Philippo cælibatum falſo tribuant. Antiquiſſimus

mus enim ſecundi ſeculi Scriptor Polycrates in epiſtola ad Victorem apud Euſebium *libr. 3. c. 31. & libr. 5. c. 24.* nec non Hieronymum *in catalogo Scriptorum eccleſ. c. 45.* & Nicephorum *libr. 4. hiſt. eccleſ. cap. 36.* tres Apoſtoli Philippi filias commemorat. Ab iisdem Philippi filiabus hiſtoriam de mortuo quodam ad vitam excitato accepit Papias Hierapolitanæ eccleſiæ, in qua Philippus Apoſtolus obiit, Epiſcopus, qui itidem ut Polycrates ſecundo ſeculo floruit, & ex cujus ſcriptis Euſebius *lib. 3. hiſt. eccleſ. c. 39.* illarum Philippi Apoſtoli filiarum mentionem denuo facit. Confirmat Philippi conjugium Clemens Alexandrinus *libr. 3. ſtromatum*, qui tamen in eo a Polycrate differt, quod Philippi filias elocatas tradit, quas Polycrates in virginitate conſenuiſſe tradit. Non poſſum autem non hoc loco malam Chriſtophorſoni fidem in Euſebii verſione memorare. Cum enim in Polycratis epiſtola apud Euſebium Philippus ille, cui tres filiæ a Polycrate tribuuntur, in græco textu expreſſe dicatur fuiſſe ex numero τῶν δώδεκα Ἀποςόλων, Chriſtophorſonus verba Polycratis ita vertit: *Philippum dico unum ex ſeptem Diaconis.* Videatur editio Scriptorum hiſtoriæ eccleſiaſticæ Genevenſis anni 1612. quæ græco Euſebii textui Chriſtophorſonianam verſionem adjungit p. 75. & iterum pag. 145. Alioqui certum eſt, quod etiam Philippus Diaconus & Evangeliſta uxoratus fuerit, & filias quatuor virgines habuerit, ut acta apoſtolica teſtantur XXI, 8. 9. Nec opus eſt, ut cum Dodwello *diſſert. 1. de Irenæo* a Polycrate Philippum Apoſtolum cum Philippo Evangeliſta confuſum fuiſſe dicamus. Cæterum non raro duos

hos

hos Philippos confundi notat Cotelerius *ad Conſtitut. apoſtol. lib. 6. c. 7. p. 334.*

XXIV. BARTHOLOMÆUM eundem eſſe cum Nathanaele non improbabilis eſt Cavei ſententia. Matthæus enim, Marcus, & Lucas nusquam Nathanaelis, Johannes autem nusquam Bartholomæi meminit. A Johanne Philippus Nathanaeli jungitur ratione acceſſus ad Chriſtum & primæ vocationis, & reliqui etiam Evangeliſtæ in catalogo Apoſtolorum Philippum & Bartholomæum conjungunt. Accedit quod in viſione Chriſti ad lacum Tiberiadis, quam Johannes capite ultimo deſcribit, Nathanael in medio reliquorum Apoſtolorum recenſetur. Forte igitur nomen proprium hujus Apoſtoli fuit Nathanael, & Bartholomæus nomen patronymicum. Bartholomæus enim idem eſt ac filius Ptolomæi, ut obſervat Poſſinus in ſpicilegio ad catenam Græcam in Marcum *pag. 379.* ubi ſimul fatetur, ſibi a Fabricio Pignatello in erudita de hoc argumento diſſertatione dudum perſuaſum eſſe, quod Apoſtolus Bartholomæus idem ſit, qui a Johanne Nathanael dicitur. Edidit enim Pignatellus Pariſiis A. 1660. tractatum de Apoſtolatu B. Nathanaelis Bartholomæi. Ejusdem argumenti tractatum vulgavit Johannes Roberti cujus Nathanael Bartholomæus, ſeu demonſtratio, qua probatur, Nathanaelem eſſe Bartholomæum Apoſtolum, Duaci A. 1619. prodiit. Si autem Nathanael non idem eſt cum Bartholomæo dicendum eſt, Evangeliſtas præter ſolum nomen nihil plane de hoc Apoſtolo memoraſſe. Interim apud Scriptores eccleſiaſticos varia de hoc Apoſtolo referuntur, & in-

Digitized by Google

ter alia, quod hebraicum Matthæi evangelium ad Indos detulerit, quod poſtea Pantænus Alexandrinus Catecheta, cum in Indiam penetravit ibi reperit, ut narrat Euſebius *libr. 5. hiſt. eccleſ. c. 10.* qui tamen ex incerto rumore hanc relationem hauſtam indicat, cum ait: λέγεται. Theodorus Studita in ſermone de Bartholomæo, quem Anaſtaſius Bibliothecarius latine reddidit, & Dacherius tomo 3. ſui Spicilegii vulgavit, inter alia refert de Bartholomæo, quod Lycaoniæ verbum vitæ prædicaverit, dehinc Indiæ evangelizaverit, ad ultimum in Armenia majori & quidem in urbe Albano, poſtquam multa & intolerabilia tormenta ſubiit, ab impiis cute detracta excoriatus, & capite plexus, & corpus ejus tandem Beneventum delatum fuerit.

XXV. SIMON Cananæus vel Zelotes juxta Nicephorum *libr. 2. c. 40. hiſtor. eccleſ.* in Ægypto, Cyrene, Libya, & inſulis Britannicis evangelium prædicavit. Eum in nuptiis Cananæis, quibus Chriſtus interfuit, Sponſum fuiſſe idem Nicephorus *libr. 8. hiſt. eccleſ. c. 30.* aſſerit. Eundem Simonem e ſecta Zelotarum fuiſſe, antequam a Chriſto vocaretur, ſuſpicatur Scaliger *in elencho trihæreſii c. 1.*

XXVI. JUDAS cognomento Thaddæus vel Lebbæus non ore tantum, ſed & calamo Chriſti regnum amplificare ſtuduit. Supereſt enim adhuc inter ſeptem epiſtolas canonicas ejus epiſtola, quam in primitiva eccleſia non ab omnibus receptam fuiſſe Euſebius teſtatur. Offendit enim nonnullos, quod liber apocryphus Enoch in ea allegetur, ut Hieronymus *in catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum c. 4.* indicat, ubi addit:

dit: *tamen autoritatem vetuſtate jam & uſu meruit, & inter ſacras Scripturas computatur.* Hugonem Grotium, qui Autorem pariter & autoritatem hujus epiſtolæ in dubium vocat, refutat Simonius *in Critica N. T. c. 17.* & plenius Calovius. Quæ Centuriatores Magdeburgenſes autoritati hujus epiſtolæ objiciunt, ad examen vocat & refutat Coccejus *in commentario ad hanc epiſtolam p. 7.* Abſurde autem Bolducius in commentario epiſtolæ Judæ cenſet, Judæ epiſtolam, ante omnes alias Apoſtolorum epiſtolas, Jacobi excepta, ſcriptam eſſe. Jacobi enim epiſtolam inter ſcripta novi Teſtamenti omnium primum eſſe judicat, & epiſtolam Judæ temporis ordine ſecundum, cum tamen ſi epiſtolam Judæ cum Petrinis & Paulinis conferamus, non difficulter appareat, quod poſt Paulinas & Petrinas ſcripta ſit. Certe in v. 17. & 18. non obſcure ad ea reſpicit, quæ Petrus in poſteriore epiſtola c. III, 3. ſcripſit.

XXVII. JUDÆ ISCARIOTÆ vitam prolixe exponit Theophilus Raynaudus in tractatu, quem Lugduni in Gallia 1634. edidit, & inſcripſit: *Metamorphoſis latronis in Apoſtolum, Apoſtolique in latronem, ſeu: peſſimæ vitæ finis optimus, & optimæ vitæ finis peſſimus.* Quemadmodum enim in prima hujus tractatus parte prolixe egit de altero latronum cum Chriſto crucifixorum, qui pœnitentia acta in paradiſum ſuſceptus eſt: ita alterum hujus tractatus tomum Judæ Iſcariotæ impendit, ubi de ejus nomine, cognomine, patria, natalibus, apoſtolatu, loculorum procuratione a Chriſto ipſi demandata, infidelitate & hæreſi, mendacitate, doloſitate, detractione, murmuratione, ſuſurratio-

ne, & aliis verborum ſordibus, de proditionis pacto, de igneis carbonibus ſuper ejus caput a Chriſto in ultima cœna congeſtis, de cauſa efficiente ſceleris a Juda concepti, de horribili proditionis executione, de mercede iniquitatis Judæ perſoluta, & mox ab eo reſtituta, & ad peregrinorum requiem collata, de infami Judæ letho, de inſanis Judæ apud aliquos elogiis, de Judæ ſectatoribus & aſſeclis, nec non de nonnullis Judæ typis agit, tandemque varias doctrinas theoreticas pariter & practicas ex Judæ hiſtoria collegit. Brevius de Juda egit Dorſcheus in oratione lectu digniſſima, cui titulus: *Theologus latro.* De mortis genere, quo Judas periit, variæ occurrunt ſententiæ Veterum pariter & recentiorum, Caſauboni, Heinſii, Grotii, Salmaſii, Pricæi, Lightfooti, quorum aliorumque judicia cenſuræ ſuæ ſubjicit Gronovius in exercitationibus academicis de pernicie & caſu Judæ Lugduni Batav. 1683. editis, in quibus aſſerit, loca Matthæi XXVII, 5. & Actorum I, 18. ita optime conciliari poſſe, ſi dicatur Judam laqueo ſibi gulam fregiſſe, idque Matthæum indicare, corpus autem ejus in voraginem ejusmodi cadaveribus deſtinatam, & eminentibus hinc inde ſaxis aſperam, præcipitatum, & hac præcipitatione ruptum fuiſſe, idque a Petro in Actis prodi. Aliter de morte Judæ ſtatuerat Gulielmus Saldenus *libr. 2. ot. theolog. exercit. 8.* quæ de Juda agit. Cum igitur otia ſua jam editurus in Gronovii exercitationes incidiſſet, ejusdemque diſſenſum a ſua & Pricæi, quam in otiis ſuis tanquam optimam elegerat, opinione obſervaſſet, in præfatione nonnulla contra Gronovianas exercitatio-

tiones monere non omiſit. Fuſius Gronovianas exercitationes impugnavit Joachimus Fellerus, Poeſeos quondam in noſtra Academia Profeſſor, in epiſtola quam Lipſiæ 1687. ſub Franciſci Dermaſii nomine vulgavit. Utrique nempe Saldeno pariter & Dermaſio acerbe reſpondet Gronovius in legitima & perſpicua, quam vocat, defenſione, quam novæ ſuarum de nece Judæ & cadaveris ignominia exercitationum editioni A. 1702. Lugduni Batavorum adjicere voluit. Cum vero in hac defenſione etiam non intacta reliquerit, quæ Jacobus Perizonius in notis ad Ælianum de voce ἀπάγχεσϑαι, qua Matthæus de Juda uſus eſt, obſervaverat, hinc nata Perizonio occaſio non ſolum ſuas in Ælianum notas vindicandi, ſed etiam loca Matthæi & Petri, quibus tragicus Judæ proditoris exitus deſcribitur, accuratius expendendi. Id fecit in diſſertatione de morte Judæ & verbo ἀπάγχεσϑαι, quæ A. C. 1702. Lugduni in Batavis prodiit. Hinc ulterius natæ tam Gronovii notitia & illuſtratio diſſertationis nuperæ de morte Judæ & verbo ἀπάγχεσϑαι, quam Perizonii reſponſio ad notitiam nuperam, quæ ſcripta Lugduni Batavorum A. C. 1703. lucem aſpexerunt. Fuerunt inter Græcos, qui exiſtimarunt, Judam, cum ſciret Chriſti ad inferos adventum, & inde omnium ſalutem futuram, ſuſpendio ſuo Chriſti mortem prævertere voluiſſe, ut inde poſtmodum a Chriſto ſalvus educeretur. Sententiam hanc refert apud Allatium *in tractatu de libris eccleſiaſticis Græcorum* Glycas ſive Zonaras ep. 56. qui tamen hanc ſententiam improbat & refutat, cum Judas ſcire potuerit, apud inferos non eſſe pœnitentiæ lo-

locum, nec quiſquam rationis compos talia de Juda præſumere valeat, quem de ſua ſalute deſperaſſe conſtat. Et hæc ipſa deſperatio Judæ fuit inter ejus peccata omnium maximum. Unde Auguſtinus ſermon. 351. de utilitate agendæ pœnitentiæ, *Judam*, inquit, *traditorem non tam ſcelus, quod commiſit, quam indulgentiæ deſperatio fecit penitus interire.* Similia apud Hieronymum ad Pſalmum 108. (Hebr. 109.) & alios leguntur. Si autem Judas deſperando magnum peccatum commiſit, non difficulter inde colligi poteſt, Divinæ Gratiæ fores Judæ usque ad mortem patuiſſe. Si enim Judæ omnis Gratia ante mortem præcluſa fuiſſet, nec Deus amplius voluiſſet, eum, quoad viveret, pœnitentiam agere, & gratiam conſequendi media amplecti, deſperatio ejus divinæ voluntati conformis fuiſſet, nec pro peccato haberi poſſet. Quod abſurdum niſi admittere velimus, neceſſe eſt, ut terminum ſalutis peremtorium ante mortem fixum pro mero figmento habeamus.

XXVIII. MATTHIAS in locum Judæ proditoris ad apoſtolatum per ſortem electus, ubi evangelium prædicaverit, quæ miracula vivus & mortuus fecerit, quo mortis genere martyrii palmam adeptus fuerit, ubi ejus corpus & aliæ reliquiæ hodie ſuperſint, prolixe recenſetur in actis Sanctorum Bollandi & Sociorum d. 24. Februarii, e quibus pleraque hauſit Johannes Florianus Hammerſchmid, in tractatu, cui titulum fecit: *Senator Apoſtolicus loco Judæ electus undecim Apoſtolis annumeratus, Sanctus Matthias Apoſtolus in Apoſtolatus electione, vita, morte, martyrio, encomiis*

is &c. deſcriptus, *in lucem publicam expoſitus.* Verum pleraque, quæ de Matthia traduntur, ſi ejus electionem ad Apoſtolatum excipiamus, vel incerta ſunt, vel manifeſte fabuloſa. Ex traditionibus Matthiæ ſuppoſitis nonnulla excerpit Clemens Alexandrinus *libr. 2. & 7. Stromatum.* Evangelii Matthiæ ſuppoſiti mentionem faciunt Euſebius *libr. 3. hiſt. eccleſ. c. 25.* Hieronymus in prolegomenis commentariorum ad evangelium Matthæi, Ambroſius ſub initium ſui ad Lucam commentarii, aliique.

XXIX. Tandem & PAULUS ad apoſtolicum munus divina vocatione adſcitus eſt, cujus vitam magno volumine in 15. libros diſtributo, & Lugduni A. 1637. edito complexus eſt Thomas Maſſutius Jeſuita. Copioſe etiam de Paulo egit inter Reformatos Hermannus Witſius in ſuis de vita & rebus geſtis Apoſtoli Pauli prælectionibus, quæ in ejus Meletematibus Leidenſibus primum locum occupant. In illis prælectionibus de natalibus Pauli & vita in judaiſmo, de ejus vocatione ad chriſtianiſmum & apoſtolatum, de rebus ejus geſtis usque ad Synodum Hieroſolymitanam, de Synodo Hieroſolymitana, & quæ proxime poſt illam Antiochiæ conſecuta ſunt, de rebus Pauli in Macedonia, Athenis, Corinthi, & Epheſi geſtis, de noviſſimo ejus itinere Hieroſolymitano, & vinculis in Judæa, de navigatione ejus Romam verſus inſtituta, & vinculis, quæ Romæ paſſus eſt, de ejus proſopographia, dotibus, cœlibatu, & denique de ſcriptis Paulo ſuppoſitis egit, nempe de ejus Adſcenſione ſeu ἀναβατικῷ, Apocalypſi, Actis Pauli & Theclæ, epiſtolis ad Senecam, & epiſtola

Digitized by Google

ad Laodicenſes. Poterat his Pauli pſeudepigraphis addere tertiam Pauli ad Corinthios epiſtolam, quam in lingua Armena ſcriptam ſe vidiſſe refert Gregorius *præfat. notar. ad loca quædam S. S. pag. 2760.* item ſcriptam ſub Pauli nomine fabuloſam narrationem de exorciſmo viperarum a Michaele Archangelo per ſomnium ſibi revelato, cum poſt naufragium in littore Melitenſi vipera ex ſarmentis prorumpens in manum ejus proſiluiſſet, quæ narratio MSCta extat in bibliotheca Vindobonenſi, unde & titulum & exordium tranſcripſit Lambecius *Tom. V. p. 103.*

XXX. Genuinis Pauli ſcriptis non immerito accenſetur epiſtola ad Hebræos, quam Spanhemius in ſuis de autore epiſtolæ ad Hebræos exercitationibus a Paulo ſcriptam eſſe egregie demonſtravit. Hebraice hanc epiſtolam vertit Fridericus Albertus Chriſtianus Judæus converſus, ſed poſtea ad vomitum reverſus, cujus verſioni præfationem aliquam addidit celeberrimus Carpzovius, in qua falſum eſſe probat, quod nonnulli veteres & recentiores tradiderunt, nempe hanc epiſtolam ab ipſo Paulo hebraice, vel Syriace primum ſcriptam, & poſtea vel a Luca, vel ab alio in Græcam linguam converſam fuiſſe. In eadem præfatione dubitat, an unquam Sebaſtianus Munſterus epiſtolam ad Hebræos hebraice ediderit, cum Munſterus hebraicum Matthæi evangelium edens in titulo quidem poſuerit: *una cum epiſtola D. Pauli ad Hebræos hebraice & latine,* epiſtola autem hæc Paulina in Munſteriana Matthæi hebraici editione non inveniatur; neque in editione majoris formæ, ſeu in folio, ut loquuntur, neque in edi-

Digitized by Google

editione minoris formæ, ſeu in octavo. Mihi ad manus eſt hebraicum Munſteri evangelium in folio, in quo exemplari ne titulus quidem hebraicam ad Hebræos epiſtolam promittit. Quicquid autem ſit de Munſteriana epiſtolæ ad Hebræos hebraicæ editione, quam nonnullis viſam non dubito, &, niſi me omnia fallunt, ipſe quoque aliquando vidi, id certum eſt, ab ipſo Paulo hebraice epiſtolam ad Hebræos ſcriptam non fuiſſe. Unde Millius, cum in prolegomenis ad N. T. eos refutaſſet, qui epiſtolam ad Hebræos a Paulo ſcriptam negant, eorum opinionem longe magis futilem eſſe cenſet, qui hanc epiſtolam a Paulo quidem, ſed hebraice ſcriptam exiſtimant. Scriptam autem eſſe hanc epiſtolam a Paulo putat Millius A. C. 63. poſt liberationem e prima Romana captivitate. Eundem calculum tenet Pearſonius in annalibus Paulinis, in quibus & geſta Pauli, & epiſtolas ab ipſo ſcriptas, juxta annorum ordinem recenſet, quod etiam factum a Lightfooto in chronico temporum & ordine textuum Novi Teſtamenti.

XXXI. Fuiſſe Paulum Hieroſolymis ad pedes Gamalielis informatum juxta accuratiorem rationem paternæ legis ex Actis apoſtolicis conſtat Act. XXII, 3. Quod vero Paulus, antequam Chriſto nomen daret, etiam a Gamaliele Presbyteratus dignitatem acceperit, non perinde conſtat, etſi Seldenus *libr. 1. de Synedriis c. 14. p. 569. 570. & libr. 2. c. 7. ib. 7. p. 314.* de eo dubitandum non videri judicet. Mentionem non quidem apertam ſed tectam tamen Apoſtoli hujus in Talmude & aliis Hebræorum ſcriptis fieri, probat Altingius *in Schiloh libr. 4. c. 26. 27. & 28.* Putat enim latere Paulum ſub Samuelis nomine, qui juxta Ganzium *in Zemach.*

macb David edit. Vorſt. p. 89. coram Gamaliele precationem fecit contra hæreticos, i. e. ut Vorſtius in notis explicat, Chriſti diſcipulos. Hic ipſe Samuel in tractatu Talmudico Berachoth parvus cognominatur, & inter alia de ipſo refertur, quod formulam precandi contra hæreticos concinnaverit, & ſequenti anno ejus oblitus fuerit, nec quisquam in ea recitanda ipſum juvare potuerit, aut voluerit, cum ſuſpicio fuerit, ne forte ipſum illius orationis pœnituerit. Hæc autem omnia, quæ de Samuele illo Hebræi tradunt, optime in Paulum quadrant, cum & ille Gamalielis diſcipulus fuerit, & a Præceptore ſuo odium adverſus Chriſtianos imbiberit, idque acerba Chriſtianorum perſecutione oſtenderit, poſtea vero hujus adverſus Chriſtianos odii ipſum pœnituerit. Convenit etiam utriusque ætas, cum Paulus quo tempore zelo adverſus Chriſtianos ardebat, juvenis fuerit Act. VII, 58. & Samuel quoque Talmudicus, quo tempore formulam orationis contra Chriſtianos concepit, juvenis fuerit, ideoque parvus cognominetur, quod cognomentum de ætate, non de ſtatura corporis explicandum putat Altingius, etſi etiam, ſi de ſtatura accipiatur, ad Paulum transferri poſſet, de quo nonnulli dicebant: *ἡ παρουσία σώματος ἀσθενὴς, præſentia corporis infirma* 2. Cor. X, 10. & cui Nicephorus corpus parvum & contractum tribuit. Adeſt denique & convenientia nominis. Nomen enim Pauli reſpondet cognomento Parvi, cum Paulus idem ſit ac Parvus. Nomen autem Saulis, quo Paulus itidem gaviſus eſt, Judæi forte ita corruperunt, vel inſerta litera *Mem* ex voce *Min*, quæ hæreticum denotat, mutuo accepta, nomen שָׁאוּל in שְׁמוּאֵל mutaverunt. Hæ ſunt Altingii de

Digitized by Google

de facta Pauli Apoſtoli in Talmude & Hebræorum ſcriptis mentione ſpeculationes, quas ſi quis nimis longe petitas eſſe judicet, minime refragabimur.

XXXII. De æra converſionis Pauli peculiarem diſſertationem vulgavit Spanhemius, cui adjecta appendix de aſſumto Pauli nomine. Septies eum vincula tuliſſe aſſerit Clemens Romanus *in epiſtola ad Corinthios cap.5.* ubi etiam eum ad Occidentis terminos veniſſe ait, per quos terminos aliqui Romam, alii Hiſpaniam, alii Angliam intelligunt. De Roma Clementis verba explicat Fellus Oxonienſis Epiſcopus. Sed Pearſonius Epiſcopus Ceſtrienſis *diſſert.1. de ſucceſſ. prima Pontif. Roman. c.8. §.9.* abſurdum eſſe cenſet, ſi quis Romam Occidentis terminum eſſe dicat. Senſum ergo Clementis eſſe putat, quod Paulus ab Oriente per Aſiam longis itineribus in Occidentem, variasque ejus partes ut Illyricum, Italiam & fortaſſe Hiſpaniam usque pervenerit, cujus ultimum tractum Vellejus Paterculus extremum noſtri orbis terminum appellat. Idem Pearſonius in annalibus Paulinis *p.20. & 21.* Paulum Hiſpaniam vidiſſe omiſſa dubitativa particula *fortaſſe* ex hoc ipſo Clementis Romani loco probat, & hunc Pauli in Hiſpaniam adventum Chryſoſtomi & Theodoreti teſtimoniis confirmat, quam tamen Pauli in Hiſpaniam profectionem Baſnagius *exercitat. contra Baron. p. 511.* & alii variis argumentis dubiam faciunt. At nec deſunt, qui cum Stillingfleto *in orig. Britan. c.1.* Clementem Romanum per Occidentis terminum Angliam intellexiſſe arbitrantur. Unde & Uſſerius *antiquit. Britannic. c.1. p.4. edit. in fol.* inter teſtes, qui Paulum inter

Digitized by Google

primos Britannorum Apoſtolos numerant, etiam Clementem Romanum allegat.

XXXIII. Paulum Hieroſolymis Pontificis filiam ambiviſſe, ejusque gratia proſelytum factum & circumciſum fuiſſe, poſtea vero, cum ſpe ſua excidiſſet, iratum adverſus circumciſionem & alias legis cerimonias ſcripſiſſe, calumniati ſunt Ebionitæ, & calumniæ illi per fictitios, vel depravatos quosdam Apoſtolorum actus ſpeciem aliquam dederunt, ut Epiphanius *in panario hæreſ. 30.* retulit. Sed non digna eſt illa Hæreticorum calumnia, ut illius refutationi vel verbulum impendamus. Neque etiam immorabimur enodandæ quæſtioni: num Paulus in cœlibatu an in conjugio vixerit? Aliqui prius, aliqui poſterius affirmant, & utraque ſententia Patronos ſuos invenit, tam inter veteres, quam inter recentiores Scriptores, tam inter Pontificios, quam inter Reformatos & Lutheranos. Pro conjugio Pauli demonſtrando ante biennium A. C. 1707. Flensburgi prodiit diſſertatio D. Chriſtiani Gottlieb Kochii, qui partim Scripturæ dictis, partim Patrum & recentiorum Doctorum teſtimoniis, Pauli conjugium probare ſatagit. Et inter Patres quidem primo loco occurrit Ignatius, quem in epiſtola ad Philadelphienſes Pauli conjugium aſſeruiſſe cenſet. Verum quid de illo Ignatii loco ſtatui debeat, dixi in præfatione ad lectorem, quam Bibliothecæ Patrum apoſtolicæ ante decennium a me vulgatæ præmiſi, ubi notavi verba illa Ignatii, quibus Pauli conjugium aſſeritur, non legi in genuina Ignatii ad Philadelphienſes epiſtola, cujus editionem Uſſerio & Iſaaco Voſſio debemus, ſed in epi-

ſto-

ſtola ad Philadelphienſes interpolata. De martyrio Pauli c. VI. dictum eſt.

CAPITIS VII.

SECTIO VI.

De

LXX. Diſcipulis.

I.

NOn ſolum duodecim Apóſtolos, ſed etiam Septuaginta Diſcipulos Chriſtum tempore ſui miniſterii in Judæam ad prædicandum evangelium emiſiſſe, & miraculorum dono inſtruxiſſe, nec felici ſucceſſu hanc vocationem caruiſſe narrat Lucas X, 1. ſq. Horum Diſcipulorum nomina & fata deſcribere auſus eſt, qui ſub Dorothei Epiſcopi Tyrii nomine Synopſin de LXX. Diſcipulis compoſuit, ſeu potius ſe ea ex Dorotheo exſcripſiſſe fingit. Hanc Synopſin, cum antea latine tantum prodiiſſet, græce & latine multis, quæ in vulgatis exemplaribus deſiderantur, additis A. 1688. chronico Paſchali cum quibusdam aliis Veterum monumentis adjunxit Carolus du Freſne, qui *in notis ad chronicon Paſchale p. 504. & 524.* de autore harum vitarum videatur. Præter hunc conſuli poterit Dn. Cave, qui eodem anno 1688. in hiſtoria ſua literaria *p. 115.* ea græ-

Digitized by Google

ce & latine publicavit, quæ in latinis exemplaribus omiſſa fuerant, ubi etiam, quid de hoc autore judicandum videatur, exponit.

II. Nomina LXX. Diſcipulorum juxta Dorotheum *in Biblioth. Patrum Lugdun. Tom. III. p. 427. ſeq.* ſunt ſequentia: *Jacobus Frater Domini, Timotheus, Titus, Barnabas, Ananias, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Simon, Nicolaus, Parmenas, Cleophas, Silas, Sylvanus, Creſcens, Epænetus, Andronicus, Amplias, Urbanus, Stachys, Apelles, Ariſtobulus, Narciſſus, Herodion, Rufus, Aſyncritus, Phlegon, Hermes, Hermas, Patrobas, Agabus, Linus, Gajus, Philologus, Olympas, Rhodion, Jaſon, Soſipater, Lucius, Tertius, Eraſtus, Phigellus, Hermogenes, Demas, Quartus, Apollos, Cephas, Soſthenes, Epaphroditus, Cæſar, Marcus, Joſeph, Artemas, Clemens, Oneſephorus, Tychicus, Carpus, Evodus, Philemon, Zenas, Aquila, Priſcas, Junias, Marcus, Ariſtarchon, Pudas & Trophimus.* Hæc nomina ſi connumerentur, erunt 68. Additur autem in epilogo, poſſe his etiam Marcum, & Lucam, & Eunuchum Reginæ Candaces annumerari, qua ratione Diſcipuli 71. erunt. In græco-latina editione, quam Carolus du Freſne chronico Paſchali adjunxit, 70. Diſcipuli numerantur, in quo catalogo Timotheus & Titus, quas latinæ editiones 70. Diſcipulis annumerant, omittuntur, eorumque loco alii in latinis editionibus omiſſi ſubſtituuntur. Michael autem Uranius in libello paulo inferius memorando duos & ſeptuaginta Chriſti Diſcipulos numerat, quorum ultimus Joſephus Arimathæus.

III. Cæterum falluntur illi, qui ex hoc Scriptore

re vitas 70. Diſcipulorum ſe cognoſcere poſſe arbitrantur. Nam nomina illa, quæ ſeptuaginta Diſcipulis tribuit, ex actis apoſtolicis & epiſtolis Paulinis tam imperite corraſit, ut cum legiſſet, Paulum Philip. IV, 22. quorundam fidelium e domo Cæſaris i. e. Imperatoris Romani meminiſſe, etiam Cæſarem inter 70. Diſcipulos retulerit, quemadmodum & Cepham, cujus Paulus aliquoties mentionem fecit, ſeptuaginta Diſcipulis annumeravit, non animadvertens, ſub Cephæ nomine ab Apoſtolo Paulo non aliquem ex 70. Diſcipulis, ſed Apoſtolum Petrum intelligi. Idem Scriptor ex Priſca Aquilæ uxore virum fecit, multaque alia inepta tradidit, quorum catalogum texit Blondellus in apologia pro ſententia Hieronymi de Epiſcopis & Presbyteris *p. 104. & ſeq.*

IV. Non minus inepti ſunt Carmelitæ, qui Enochum quendam ordinis ſui Sanctulum inter 70. Chriſti Diſcipulos numerant, de quo ultra mille & quadringentos annos a Chriſti tempore nemini quicquam innotuit. Primus teſtis, quem pro Enocho ſuo producunt Carmelitæ, eſt Palæomydorus, qui A. C. 1497. Faſciculum, ut vocat, tripartitum edidit. Lepidum autem eſt, quod Carmelitæ hunc Enochum de Amathim Epiſcopum Nicopolitanum inter 70. vel 72. Chriſti Diſcipulos ordine ſeptimum fuiſſe perhibent, forte ut hic Enochus Chriſti Diſcipulus Enocho Patriarchæ Veteris Teſtamenti antediluviano quodammodo reſponderet, quem Judas in epiſtola ſua ſeptimum ab Adamo dixit v. 14. Ac ne cui Carmelitarum Fratrum ſcrupulus ex eo naſcatur, quod Dorotheus in Synopſi

Digitized by Google

de vitis 70. Diſcipulorum nullius Enochi mentionem fecerit, reſpondet Lezana *tomo 2. annalium ſuorum p.177.* fortaſſe aliquos ex his Diſcipulis binomines fuisſe, & ſic inter ipſos Enochum ſub alio nomine latere poſſe; ut alias Carmelitarum ineptias taceamus, de quibus videatur Janningus in expoſtulatione pro Actis Sanctorum *theſ. 93. & ſeq.* item in poſtſcripto *theſ. 30. & ſeq.*

V. Unicum adhuc de ſeptuaginta Diſcipulis addo, nempe prodiiſſe Smalcaldiæ A. 1589. libellum hoc titulo ſignatum: *Septuaginta Chriſti Diſcipulorum, ſive ut nonnulli codices habent, aliisque probatur auctoribus, 72. nominum* ἀποσημειώσεις, *& curriculi ſingulorum in Evangelii præconio hiſtoriolæ, & monumentis eccleſiaſticis depromptæ, ac ſecundum Dorothei ſeriem expoſitæ a M. Michaele Uranio.* In hoc libello Uranius errata nonnulla in Dorothei ſynopſi occurrentia corrigit, & vitas perſonarum in Dorothei catalogo poſitarum qualitercunque ſupplet.

CAPITIS VII.
SECTIO VII.
De
Viris Apoſtolicis.

I. Cum

I.

Cum magna Apoſtolorum meſſis eſſet, alios operarios ſibi adjunctos habuerunt, Viros nimirum Apoſtolicos, qui modo ipſorum legati, modo ſocii & comites, modo coadjutores & cooperarii in plantandis & confirmandis eccleſiis, & propaganda cœleſti doctrina egregiam operam navarunt. Talis Vir Apoſtolicus fuit MARCUS, qui etiam unus ex quatuor Evangeliſtis fuit. Inſigne ejus eſt leo, ſicut Matthæo hominis, Lucæ bovis, Johanni aquilæ inſigne tribuitur, de quibus quatuor Evangeliſtarum inſignibus erudita Jacobi Thomaſii diſputatio legi poterit. Autographum hujus evangelii græcum a Venetis, & partem latini a Pragenſibus poſſideri non magis credo, quam quod evangelium Johannis propria ejus manu aureis literis ſcriptum apud Toloſates in eccleſia S. Saturnini ſervetur, quam fabulam perſtringit Hottingerus *ſecul 16. hiſtor. eccleſ. part. 3. p. 103.* Non eſſe hoc Marci evangelium Matthæi epitomen ipſa collatio oſtendit, cum Marcus non eundem cum Matthæo ordinem teneat, & aliqua referat, quæ apud Matthæum non leguntur, ſicut & viciſſim aliqua a Matthæo narrata Marcus plane non attigit. Non minus falſum eſt, quod evangelium ſuum latine ſcripſerit, & Petro dictante illud exaraverit, cum tamen in evangelio ſuo ſcribendo non minus quam cæteri viri Θεόπνευστοι Spiritus S. Amanuenſis fuerit, eoque immediate dictante illud exceperit. Unde etiam Marci evangelium Petri examinatione & appro-

Digitized by Google

batione non indiguit, etſi Johannes de la Haye in apparatu ſuo evangelico, quo ea disquiruntur & illuſtrantur, quæ de evangelio & Evangeliſtis tam univerſe quam ſigillatim diſputari poſſunt, hanc Petri examinationem & approbationem inter ſingularia Marci privilegia retulerit. Specimen ſceletomaniæ Pontificiæ circa reliquias SS. Marci & Lucæ Dorſcheus edidit, ubi translationem corporis Marci Evangeliſtæ ab Alexandria Venetias merum commentum eſſe probat. Idem edidit notisque illuſtravit relationem Anonymi, qua aſſerit, Marci Evangeliſtæ corpus in inſula Augia divite Epiſcopatus Conſtantienſis quieſcere, e bibliotheca Reipublicæ Ratisbonenſis ſtudio Eliæ Ehingeri Auguſtani erutam.

II. Ut inter quatuor Evangeliſtas duo ſunt Apoſtoli, Matthæus & Johannes, de quibus ſectione præcedente 5. actum eſt: ita etiam duo viri Apoſtolici Marcus, de quo modo dictum eſt, & LUCAS, quem a Luca Medico Col. IV, 14. memorato diverſum eſſe nonnulli exiſtimant, etſi locus ille Paulinus Euſebio, Hieronymo, aliisque perſuaſerit, Lucam Evangeliſtam medicæ artis peritum fuiſſe, & hanc artem exercuiſſe, antequam ad curandas hominum animas vocaretur. Certe de alio quodam Luca Pauli comite & familiari nihil conſtat. Nec ſolum Medicum, ſed & pictorem hunc Evangeliſtam fuiſſe vulgo creditur. Verum nec in Scriptura, nec apud antiquos eccleſiaſticos Scriptores Lucæ pictoris mentio occurrit. Unde non immerito ſuſpectæ habentur imagines Chriſti, Mariæ, & Apoſtolorum, quas Lucas pinxiſſe perhibetur. Cujusmodi ima-

Digitized by Google

imagines paſſim jactantur, & in his illa thaumaturgica a Luca, ut traditur, cœpta, & ab Angelis conſummata, quam in nupero jubilæo Clemens XI. Pontifex Romanus publicæ venerationi expoſuit. Quam excellens autem in ſpirituali pictura Lucas fuerit, ejus evangelium & Apoſtolorum acta teſtantur. Utrumque illud ſcriptum Theophilo dedicavit, quo nomine quemvis fidelem Chriſti amantem & Deo carum indicari nonnulli ſtatuunt. Vero tamen ſimilius eſt, Theophilum hoc loco certam perſonam, non quidem Theophilum Epiſcopum Antiochenum trium librorum adverſus Autolycum autorem, quod ratio temporis non admittit, alium tamen magnæ dignitatis virum denotare, quippe quem Lucas κράτιστον appellat.

III. BARNABÆ itinera & geſta aliqua in actis apoſtolicis recenſentur. Quæ extra Scripturam a Johanne Marco in actis Barnabæ & aliis referuntur, pleraque dubia ſunt aut falſa. Inter alia Theodorus Lector & alii Scriptores referunt, quod ſub Zenonis imperio cum Barnabæ reliquiis evangelium Matthæi repertum fuerit. Evangelium autem illud hebraicum Matthæi evangelium fuiſſe Sigebertus Gemblacenſis addit, quod probari non poſſe in diſſertatione de Hæreſiarchis ſeculi Apoſtolici & Apoſtolico proximi pag. 79. oſtendi. Quam inepte autem & impie ex illa traditione de Matthæi evangelio cum Barnabæ reliquiis invento Malletus concluſerit Sacras Scripturas in linguas vernaculas non vertendas, neq; Laicorum manibus attrectandas eſſe, notavit Stephanus le Moyne in prolegomenis

Ooo 3 ad

Digitized by Google

ad varia ſacra, ubi Malleto pro impudentiſſima hac aſſertione coram Dei tribunali graviſſimam aliquando rationem reddendam fore cum Antonio Arnaldo pronunciat.

IV. CLEMENS Pauli cooperarius, quem ipſe Paulus Philip. IV, 3. commendat, juxta pleroſque idem eſt cum Clemente Romano, de quo autor libri Pontificalis ſub Anaſtaſii Bibliothecarii nomine editus in vita Petri refert, quod Petrus martyrio jamjam coronandus ipſi injunxerit, ne curis ſecularibus vacaret, ſed orationi & prædicationi inſtaret. Quod Petri teſtamentum tanquam Romanæ cathedræ nimis oneroſum in Anaſtaſii editione malis artibus omiſſum queritur Salmaſius *de primatu Papæ p. 11.* Eadem mala fides commiſſa a Philippo Rondinino Faventino, qui Romæ A. 1706. de S. Clemente Papa & Martyre ejusque baſilica in urbe Roma duos libros publicavit, & Clementi XI. dedicavit. Nam ibi quoque altum occurrit de illa Petri admonitione Clementi data ſilentium. Veritus forte eſt Rondininus, ne hodiernum Clementem ſeu Clementem XI. Romanum Epiſcopum offenderet, qui contra illam Petri admonitionem curis ſecularibus nimis vacat. De martyrio Clementis egi in diſſertatione de Patribus apoſtolicis *theſ. 68.* ubi inter alia notavi, Dodwello narrationes de Clementis martyrio fabuloſas videri, cum nemo veterum ante Rufinum & Gregorium Turonenſem Clementem hunc Romanum martyrem dixerit, & occaſionem martyrium Clementi Romano affingendi dediſſe videatur Clementis confuſio

Digitized by Google

ſio cum Flavio Clemente Imperatoris Domitiani conſobrino.

V. Tales Viri Apoſtolici fuerunt etiam TIMOTHEUS, cujus vitam peculiari exercitatione illuſtravit Witſius *tom. 2. miſcell. exerc. 16;* TITUS, quem Paulus Cretæ reliquit, ut cœpta a Paulo perficeret & Eccleſiis illius inſulæ de Presbyteris proſpiceret Tit. I, 5; PHILIPPUS Diaconus & Evangeliſta, ita dictus, non quod evangelium literis conſignaverit, ut quatuor Evangeliſtæ ſuperius nominati, ſed quod evangelium Samaritanis aliisque ad quos miſſus eſt, annunciaverit; SILAS Pauli comes ex Actis apoſtolicis notus; SYLVANUS, cujus nomen Paulus in frontiſpicio utriusque ad Theſſalonicenſes epiſtolæ ſuo nomini adjungit, & quem nonnulli eundem cum Sila eſſe ſtatuunt; SOSTHENES, cujus nomen ſub initium prioris ad Corinthios epiſtolæ Paulino nomini adjectum legitur; APOLLOS, de quo Johannis Prideaux concio 3. & 4. videatur; & plures alii, de quorum plerisque, quibus in locis evangelium prædicaverint, parum conſtat. Nec opus eſt, ut inquiramus, quos ſinguli epiſcopatus tenuerint, cum probabile videatur, quod Apoſtolorum more jam hic, jam alibi evangelii ſemen ſparſerint.

CAPI-

Digitized by Google

CAPITIS VII.

SECTIO VIII,

De

Eccleſiarum quarundam originibus & primis Epiſcopis.

I.

DE primis eccleſiæ Romanæ Epiſcopis, & incerta eorum ſucceſſione ſupra cap. IV. theſ. 6. diximus, notantes, alios Linum, alios Clementem primum Petri ſucceſſorem facere, alios Anacletum eundem cum Cleto, alios a Cleto diverſum ſtatuere, adeoque Romanorum Pontificum ſucceſſionem in prima ſtatim pontis compage corruere. Unde pro inſtaurando & ſuffulciendo iſto ponte Schelſtratenus *antiq. illuſtr. Tomo I. chronolog. p. 131. ſeq.* Papebrochius in conatu hiſtorico-chronologico ad hiſtoriam Pontificum Romanorum, & alii Pontificii multum operæ impendunt, qui tamen oleum & operam perdere videntur.

II. Primos Byzantii Epiſcopos recenſet Dorotheus in appendice ſynopſeos de ſeptuaginta Diſcipulis a Caveo & Carolo du Freſne edita. In qua appendiçe primi Byzantii Epiſcopi nominantur Titus quidam, & Stachys ab Apoſtolo Andrea Epiſcopus conſtitu-

Digitized by Google

tutus,& Oneſimus, cujus Paulus in epiſtola ad Philemonem meminit, ut cœteros taceam. Facile autem credo doctiſſimo Caveo, ſuſpicanti Græculum quendam impoſtorem, quo tempore Byzantina eccleſia cum Romana de prærogativa certavit, hanc Byzantinorum Epiſcoporum ſeriem confinxiſſe, eo conſilio, ut ex antiquitate eccleſiæ Byzantinæ pro ejus eminentia & dignitate argumentum aliquod capi poſſet.

III. Alexandrinæ eccleſiæ origines Eutychius Patriarcha Alexandrinus *Tom. 1. annalium p.318.* hunc in modum exponit, ut referat, Marcum Evangeliſtam, cum Alexandriæ verſaretur, & forte calcei ejus corrigia rumperetur, ad ſutorem nomine Hananiam ſe contuliſſe, ſutorem autem ſubula ad perforandum calceum accepta digitum ſuum perforaſſe, adeo ut non ſine multo dolore multum ſanguinis proflueret, ſubmurmuranti autem ſutori Marcum dixiſſe: ſi credideris in Jeſum Chriſtum Filium Dei, digitus tuus ſanabitur, & apprehenſo ejus digito dixiſſe: in nómine Jeſu Chriſti ſanus ſit digitus tuus, & illo ipſo momento ſanatum fuiſſe ejus digitum, nec ſanguinem amplius effluxiſſe, & ab eo tempore Hananiam in Chriſtum credidiſſe, & a Marco baptizatum fuiſſe, & ab eodem primum Alexandriæ Patriarcham conſtitutum fuiſſe. Hanc Eutychii narrationem, cum cæteris ad inſtitutionem Alexandrini Patriarchatus pertinentibus, ex Eutychii annalibus excerptam ſeorſim Londini 1643. arabice & latine edidit, notisque ſuis illuſtravit Seldenus in Originibus Alexandrinis, quas refutare aggreſſus eſt Abraham Ecchellenſis in Eutychio vindicato, quem Romæ A. 1661.

publicavit. Præter Eutychium conferri poterit de hoc argumento hiſtoria Patriarcharum Alexandrinorum in Chronico Orientali, quod Abraham Ecchellenſis ex arabico in latinum ſermonem transtulit, & Romæ 1651. evulgavit, in quo chronico hiſtoria Marci & conſtitutæ ab eo Alexandrinæ eccleſiæ paulo aliter quam ab Eutychio refertur. Utrobique autem fabula potius quam vera hiſtoria videtur enarrari.

.IV. De Monachorum figmentis circa primos evangelii in Gallia præcones libere queſtus eſt Franciſcus Bosquetus in prima editione hiſtoriæ ſuæ eccleſiaſticæ Gallicanæ. Verum in ſecunda editione, quæ A. 1636. prodiit, etſi alias priori longe auctior eſſet, illa Bosqueti querela omiſſa deprehenditur, ut obſervant Uſſerius *præfat. ad antiquit. eccl. Britan.* & Dallæus *de uſu Patrum p.32.* Spectat autem ad illa Monachorum commenta fabula de Lazari, Mariæ, Marthæ, Marcellæ, quæ Marthæ pediſſequa fuiſſe perhibetur, & Sociorum juſſu Synedrii judaici navi ſine remis impoſitorum in Galliam appulſu, quam peculiari diſſertatione, ejusdemque adverſus Gveſnæum apologia diſcuſſit Johannes Launojus, cui Natalis Alexander in diſſertatione 16. primi ſeculi fruſtra ſe oppoſuit judice Reiſero *in Launojo teſte veritatis p. 777.*

V. Non minus ad illa Monachorum figmenta pertinet fabula Hilduini, aſſerentis Dionyſium Areopagitam ex Athenis in Galliam transmigraſſe, & ibidem eccleſiæ Pariſienſi præfuiſſe. Quod commentum etſi ab Andrea du Sauſſay in tractatu de myſticis Galliæ Scriptoribus *a pag. 343. usque ad pag. 1199.* & aliis quibus-

buſdam Scriptoribus acriter propugnatum fuerit, non defuerunt tamen in ipſa Gallia Viri plurimi eruditi, qui Pariſienſem Dionyſii Areopagitæ epiſcopatum exploderent, ut Sirmondus in diſſertatione de duobus Dionyſiis, & Launojus in variis opuſculis contra Milletum, Sanblacatum, Menardum, & Chiffletium editis, aliique.

VI. Oleum quoque & operam perdidit Mathoudius, cum peculiari tractatu Senonenſis eccleſiæ origines a Saviniano, quem ab Apoſtolo Petro in Galliam miſſum contendit, deducere conatur. Nec majoris fidei ſunt, quæ de Paulo Narbonenſi Epiſcopo, Martiali Lemovicenſi, Trophimo Arelatenſi, aliiſque primis evangelii in Gallia præconibus diſſerit Petrus de Marca in epiſtola ad Henricum Valeſium, de tempore, quo primum in Galliis ſuſcepta eſt Ghriſti fides, quam epiſtolam peculiari tractatu diſpunxit Launojus, ut, quæ de Gregorii Turonenſis loco, & de Sulpitii Severi teſtimonio aſſeruerat, adverſus Petri de Marca exceptiones vindicaret. Unde & Bebelius in antiquit. ſeculi I. p. 26. de primis Galliæ Epiſcopis, quos ex Fratrum Sammarthanorum Gallia chriſtiana ibidem collegit, pronunciat, pleroſque dubiæ ætatis & ex autoribus dubiis depromptos eſſe.

VII. Idem dicendum de Italiæ Epiſcopis, quos Ferdinandus Ughellus in Italia ſua Sacra primo ſeculo aſſignavit. Ex pluribus unum tantum placet adducere Barnabam, quem Ughellus *Tom. IV. Italiæ S. p. 54.* primo inter Mediolanenſes Epiſcopos loco nominat. Nam iſte Barnabæ in urbe Mediolanenſi epiſcopatus non minus quam hiſtoria reliquorum primorum Mediolani Epi-

ſcoporum ſolido fundamento deſtituitur; unde Stephanus le Moyne in exercitatione de Barnaba, quam Variis ſuis ſacris præmiſit, non immerito de traditionis illius veritate dubitat.

VIII. In diſceptatione ſuper dignitate & magnitudine regnorum Britanniæ & Galliæ ab utriusque Oratoribus & Legatis in concilio Conſtantienſi habita, & in actis Conſtantienſis concilii omiſſa, ſed A. 1517. Lovanii, iterumque Londini A. 1690. cum vita Reginaldi Poli edita, Angliæ Oratores pro ſui regni eminentia allegant, quod Joſephus Arimathæus ſtatim poſt Chriſti paſſionem Angliam ingreſſus fuerit, & populos ad fidem converterit, antequam Dionyſius in Francia evangelium prædicaret. Eodem argumento uſi ſunt Oratores Anglicani in concilio Piſano, Senenſi & Baſileenſi. Quæ traditio de Joſepho Arimathæo Britannorum Apoſtolo etiam a Scriptoribus eccleſiarum Britannicarum paſſim aſſeritur. Conferatur Polydorus Virgilius *libr. 2. hiſtor. Anglic. c. 37.* Baleus *centur. 1. Scriptor. Britan. p. 15.* Cambdenus *in Britannia p. 47.* Pitſeus *in relationibus hiſtoricis rerum Anglic. p. 13.* Crakanthorpius *in defenſione eccleſiæ Anglicanæ adverſus M. Antonium de Dominis c. 4. p. 24.* Godwinus *de Præſulibus Angliæ c. 2.* & alii. Verum Jacobus Uſſerius *in antiquit. Britan. c. 2.* hanc de Joſepho traditionem, ſi modo veri aliquid habeat, plurimis fabulis contaminatam judicat, quam etiam explodit Eduardus Stillingfleet *de origine eccleſiæ Britannicæ c. 1.* & Baſnagius *in exercitationibus Anti-Baronianis p. 26.*

IX. Multo magis fabulas redolent, quæ de primis Hiſpaniæ Epiſcopis tradi ſolent, cujusmodi fictitios Hiſpaniæ

Digitized by Google

niæ Epiſcopos plures ſuppeditat Tenebrio Siniſter (Lucium Dextrum dicere volebam) in ſuo chronico, ubi inter plures alios A. C. 71. occurrit Hierotheus, quem ex Athenienſi Segovienſem in Hiſpania Epiſcopum factum comminiſcitur. Mentio fit hujus Hierothei in Menologiis Græcorum d. 4. Octobris. Eundem in exequiis B. Virginis Mariæ Apoſtolorum Præcentorem fuiſſe Græcorum Menæa tradunt. Inſignibus elogiis ipſum exornat in ſcriptis ſuis Dionyſius Areopagita, qui ejus diſcipulus & in Athenienſi epiſcopatu ſucceſſor fuiſſe perhibetur. Plura de iſto Hierotheo diximus in diſſertatione de Patribus Apoſtolicis theſ. 38.

X. Petri Apoſtoli epiſcopatus Antiochenus, quem ante Romanum per aliquot annos tenuiſſe dicitur, merum figmentum eſt. Euſebius certe *hiſtor. eccleſ. libr. 3. c. 22.* Evodium primum Antiochiæ Epiſcopum fuiſſe, & huic Ignatium ſucceſſiſſe tradit, ubi etiam primos Hieroſolymitanos Epiſcopos Jacobum Domini Fratrem & Simeonem extitiſſe refert. Idem Euſebius *eodem libro c. 4.* Timotheum primum Epheſinæ, & Titum Cretenſis eccleſiæ Epiſcopum fuiſſe ſcribit. Quot autem & quinam ex reliquis Apoſtolorum diſcipulis eorundem judicio digni æſtimati fuerint, qui fundatas ab ipſis eccleſias paſtorali cura gubernarent, dictu difficile eſſe profitetur. Idem Euſebius *eodem libro c. 36.* ex Ignatii epiſtolis Oneſimi Epheſiorum Paſtoris, Damæ Epiſcopi apud Magneſios, Polybii Trallianorum Epiſcopi, & Polycarpi Smyrnenſis Epiſcopi meminit.

XI. Varii Epiſcopi ab Apoſtolis conſtituti nominantur in Conſtitutionibus Apoſtolicis *libr. 7. c. 46.* & in

Digitized by Google

his Zachæus Publicanus primus Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopus ejusque Succeſſores Cornelius & Theophilus; Ariſto primus Smyrnenſis eccleſiæ Epiſcopus, ejusque Succeſſores Strataeas, & alius Ariſto; Cajus Pergami; Demetrius Philadelphiæ; Lucius Cenchrearum; Dionyſius Athenienſium; Marathones Tripoleos in Phœnicia; Archippus Laodiceæ; Philemon Coloſſenſium; Oneſimus Philemonis quondam ſervus Beraæ apud Macedoniam; Creſcens Galatiæ; Aquila & Nicetas Paræciarum Aſiæ; & Criſpus eccleſiæ Æginenſis. Verum huic impoſtori, qui Conſtitutiones has Apoſtolis affinxit, nulla fides adhibenda. De ſeptem Angelis ſeu Epiſcopis eccleſiarum Aſiaticarum, ad quas Johannes ſcripſit, Commentatores Apocalypſeos videantur.

XII. Nec certiora ſunt, quæ de eccleſiis in Germania primo naſcentis eccleſiæ ævo plantatis, & primis illorum conditoribus referuntur, qualia ſunt, quæ de Euchario ejusque ſociis Valerio & Materno memorant Nauclerus *chronic. vol. 2. pag. 7.* Godofredus Viterbienſis in pantheo *part. 4. p. 401.* Otto Friſingenſis *libr. 3. c. 15.* Herigenus in geſtis Epiſcoporum Tungrenſium, Trajectenſium & Leodienſium *c. 5. & ſeq.* aliique Scriptores allegati a Bebelio *antiquit. eccleſ. Argentorat. c. 2.* & Browero in Annalibus Trevirenſibus *libr. 2.* Plura de primis evangelii in Germania præconibus ſubminiſtrat Urſinus de eccleſiarum Germanicarum origine & progreſſu, & Schilterus in tractatu de libertatibus eccleſiarum Germanicarum *libr. 1. c. 4.*

CAPI-

CAPITIS VII.

SECTIO IX.

De

Miraculis & viſionibus primi ſeculi.

I.

EVangelium poſt Chriſti aſcenſionem & Spiritus S. miſſionem ubique terrarum prædicatum ab Apoſtolis aliisque Viris Apoſtolicis per divina miracula confirmatum fuiſſe acta apoſtolica teſtantur, cujusmodi miracula etiam jam antea tam ab ipſo Chriſto in terris adhuc verſante, quam ab ejus Apoſtolis & 70. Diſcipulis patratâ fuerant, ut evangelica hiſtoria docet. Ad miracula primi ſeculi, quæ a Scriptoribus eccleſiaſticis referuntur, pertinet illa mortui cujusdam excitatio, quam ex Philippi Apoſtoli filiabus cognovit Papias apud Euſebium *lib. 3. hiſt. eccleſ. c. 39.* quod miraculum ipſi Apoſtolo Philippo tribuendum eſſe ſuſpicatur Dodwellus *præfat. diſſert. ad Irenæum* §. 8. Addit Euſebius loco allegato & aliud miraculum, quod itidem ex filiarum Philippi relatione Papias in ſuis commentariis notavit, referens, Juſtum ſeu Joſephum cognomento Barſabam, Matthiæ in Apoſtolatu Competitorem, lethale poculum ebibiſſe, nihilque incommodi inde percepiſſe. Cujusmo-

modi miraculum etiam de Johanne Evangeliſta nonnulli referunt, unde etiam Johannes cum poculo, ex quo anguis proſpicit, depingi ſolet. Verum Raynaudus *Tom. 8. oper. p. 197.* hanc de Johanne hiſtoriam partim ex pſeudepigraphis, partim ex recentioribus Scriptoribus hauſtam pronunciat, & ex picturis ob impunem Pictorum licentiam nullum, alicujus ponderis, argumentum pro veritate hujus hiſtoriæ peti poſſe judicat. Aliud vero miraculum de Johanne Evangeliſta refert Apollonius ſecundi ſeculi Scriptor apud Euſebium *lib. 5. c. 18.* ubi refert, mortuum quendam Epheſi a Johanne per divinam potentiam ſuſcitatum fuiſſe. Quorſum etiam ſpectat, quod Johannes in dolium ferventis olei immerſus ex eodem illæſus evaſit, qua de re ſupra in capite de perſecutionibus dictum eſt.

II. Viſionum divinarum chariſma in eccleſia primi ſeculi viguiſſe, exempla Petri, Pauli, Cornelii Centurionis, & alia in ſacro codice annotata abunde docent. At non æque certa eſt viſio Carpi cujusdam; narrata a Pſeudo-Dionyſio in epiſtola ad Denophilum, non ad ipſum Carpum ſcripta, etſi Morinus *libr. 9. de ſacrament. pœnit. c. 21.* memoria lapſus ſcribat, Dionyſium Areopagitam in epiſtola ad Carpum in Carpum aliosque invehi, qui peccatorum quorumlibet veniam & reconciliationem pœnitentibus denegabant. Summa viſionis hæc eſt: Carpus graviter contriſtatus & indignatus, quod infidelis quidam fidelem ad errorem ſeduxerat, in ſomnium incidit, & circa mediam noctem experrectus Deum precabatur, ut amborum vitam repentina morte abrumperet, cum non juſtum eſſet, ejusmodi impios homines diu-

diutius vivere. His dictis oculos attollens Jeſum innumeris Angelis ſtipatum videbat, deorſum autem oculos flectens horrendam abyſſum conſpiciebat,& viros quos diris devoverat, ante hanc voraginem cum tremore ſtantes,& ſerpentes e voragine illa prorumpentes, qui viros illos in voraginem præcipites dare moliebantur, & viros quosdam,qui ſimul cum ſerpentibus impetum adverſus illos faciebant, qua viſione Carpus admodum delectabatur,hoc tantum indigne ferens,quod illi nondum cecidiſſent. Tandem oculis iterum ad ſuperna ſublatis iterum Jeſum videbat, qui ad peccatores illos e cœleſti throno deſcendebat, & benignam manum illis porrigebat, & ad Carpum dicebat: jam manu extenſa percute me, quia paratus ſum denuo pro ſalvandis hominibus pati.

CAPITIS VII.
SECTIO X.
Qua epimetra quædam miſcellanea continentur.

I.

INter liturgias primi ſeculi pſeudepigraphas Bebelius *antiquit. ſec. 1. p. 3.* Nicomedis liturgiam memorat. Quis vero ille Nicomedes? aut ubi ejus liturgia reperitur? Ego me id cum ignaris ſcire fateor, niſi quod in actis Nerei & Achillei legi, Nicomedem Presbyterum Romanum coram Virgine Petronilla, quam nonnulli veram Petri Apoſtoli filiam, alii vero ſpiritualem

Digitized by Google

tantum fuiſſe ſtatuunt, paulo ante ejus mortem Chriſti myſterium çelebraſſe. Unde Pamelius in rituali Patrum latinorum ſeu Liturgico latino *Tom. 1. p. 92.* inter teſtimonia antiquitatis, quæ pro Sacrificio miſſatico colligit, etiam ad Nicomedem provocat, hac rubrica præmiſſa: *myſteria celebrata a D. Nicomede Presbytero Romano*, quæ Pamelii verba Theologus laudatus ita accepit, ac ſi aliqua liturgiæ formula ſub Nicomedis nomine extaret, ſicut ejusmodi formulæ ſub nomine Jacobi, Petri, Marci, Matthæi & aliorum extant.

II. Inter decem concilia Hieroſolymitana primi ſeculi, quæ Eiſengreinius numerat, ultimum ipſi eſt, quod in Symeonis Epiſcopi Hieroſolymitani electione factum eſſe dicit, cum is Jacobi Fratris Domini in epiſcopatu hoc ſucceſſor conſtitueretur. Et negari quidem non poteſt Euſebium *libr. 3. hiſt. eccl. c. XI.* referre, quod poſt martyrium Jacobi Apoſtoli cæterique Domini Diſcipuli, qui adhuc ſuperſtites egerunt, ex variis locis in unum convenerint, & in Jacobi locum Symeonem Cleopæ filium elegerint. Verum hæc Euſebius non ex certis monumentis, ſed ex fama refert. λόγος, inquit, κατέχει. Et quid opus erat Apoſtolos, qui alia habebant, quæ agerent, ex variis terræ partibus Hieroſolymam convenire ad novum hujus urbis Epiſcopum eligendum? Poterat hæc electio ſine Apoſtolico concilio fieri. Cæterum hunc Symeonem Epiſcopum Hieroſolymitanum cum Symeone Apoſtolo confundunt Autor chronici Alexandrini, Dorotheus & alii.

III. Idem Euſebius *libr. 3. hiſt. eccleſ. c. 5.* refert, Chriſtianos Hieroſolymitanos divino oraculo monitos fuiſ-

Digitized by Google

fuiſſe,ut urbe egrederentur. Cui oraculo etiam morem geſſerunt,& Hieroſolyma relicta in oppidum Pellam trans Jordanem ſe contulerunt. Idem confirmat Epiphanius *hæreſ. 29. ſect. 7.* nec non in tractatu de ponderibus & menſuris *ſect. 15.* ubi Chriſtianos Hieroſolymitanos ab Angelo monitos Pellam migraſſe ſcribit. Et in hac urbe etiam Epiſcopos Hieroſolymitanos poſt devaſtatam Hieroſolymam commoratos fuiſſe donec Æliam ſeu Hieroſolymam ab Hadriano inſtauratam ſe conferre poſſent, non improbabile videtur. Nam quod Euſebius *libr. 6. demonſtr. evang. c. 18.* Hieroſolymam non totam a Tito dirutam, ſed dimidiam partem integram relictam fuiſſe, & poſtea demum ab Hadriano everſam fuiſſe exiſtimavit,falſum eſſe probat Scaliger *animadverſ. ad Chron. Euſeb. p. 212. ſeq.* etſi præter Euſebium etiam Hieronymus *ad Zach. XIV,1. 2.* & alii quidam veteres ſimilia tradiderint, quos inter Scaliger *p. 213. l. c.* aliis modeſtiorem prædicat Epiphanium, qui *libr. de pond. & menſ. ſect. 14.* ſcribit Hadrianum, cum veniſſet in locum,ubi Hieroſolyma fuerat, omnia ſolo adæquata inveniſſe præter paucula domicilia,& ædiculam ſacram,in qua Diſcipuli poſt Chriſti aſcenſionem in cœlum convenerunt. Epiphanius ergo non dimidiam Hieroſolymam,ut Euſebius & alii,ſed ſacram tantum ædiculam & pauca domicilia a vaſtatione Titi excipit,quanquam nec hoc cum verbis Chriſti convenit,qui prædixerat,ne lapidem quidem ſuper lapidem manſurum.

IV. Primos eccleſiæ Chriſtianæ hæreticos ante penultimum Trajani annum,ſeu A. C. 116. manifeſtam ab eccleſia diſceſſionem profeſſos non fuiſſe,Hegeſippi autori-

Digitized by Google

tate aliisque argumentis evincere conatur Dodwellus *diſſert.1.ad Irenæum.* Quam ſententiam falſam eſſe oſtendi in epiſtola ad Auditores meos, quam diſſertationi de hæreſiarchis ævi apoſtolici præmiſi. Equidem Dodwello aſtipulari video D. Philippum Jacobum Hartmannum in originibus Chriſtianis c. 22. Verum nondum video, qua ratione evinci poſſit, eccleſiam ætatis apoſtolicæ usque ad terminum a Dodwello definitum puram & incorruptam virginem manſiſſe, nec ullos hæreticos niſi ſub extrema Trajani tempora aperta fronte ſe publice oſtentare, & ſeceſſionem facere cœpiſſe. *Hæreticos enim plures jam tempore Johannis vel ſeceſſionem feciſſe ab eccleſia, vel a fidis ejus paſtoribus communione fuiſſe excluſos, liquet clariſſime ex prima Johannis & epiſtolis Apocalypticis*, ut Clariſſimi Vitringæ verbis utar, quibus *in hypotypoſi hiſtoriæ ſacræ p.320.* ſuum a Dodwelli ſententia diſſenſum profitetur.

V. De Nerone primo inter Imperatores Romanos eccleſiæ perſecutore pœnas Tyranni recenſiturus Lactantius de mortibus perſecutorum c. 2. *dejectus*, inquit, *faſtigio imperii ac devolutus a ſummo tyrannus impotens, nusquam repente comparuit, ut ne ſepulturæ quidem locus in terra tam malæ beſtiæ appareret.* Addit Lactantius ulterius: *unde illum quidam deliri credunt eſſe translatum ac vivum reſervatum Sibylla dicente matricidam profugum a finibus eſſe venturum, ut quia primus perſecutus eſt, idem etiam noviſſimus perſequatur, & Antichriſti præcedat adventum.* Quæ verba expendens Tollius miratur Chriſtianos veteres tam ſplendide mentiri ſolitos. At parcius hoc Chriſtianis objicere Tollius debebat. Splendidum enim il-

illud mendacium de Nerone adhuc vivente non Chriſtianis,ſed gentilibus natales ſuos debet. Certe Suetonius in vita Neronis refert,cum paulo ante Neronis mortem & funerationem memoraſſet,non defuiſſe, qui *modo ejus imagines prætextatas in roſtris proferrent, modo edicta quaſi viventis & brevi magno inimicorum malo reverſuri.* Huc etiam pertinent illa Taciti *libr. 2. hiſt. c. 8.* dicentis: *ſub idem tempus Achaja atque Aſia falſo exterrita,velut Nero adventaret,vario ſuper ejus exitu rumore eoque pluribus vivere eum fingentibus credentibusque.* Et illa Dionis Chryſoſtomi,qui *orat. 20. de pulchrit. p. 273.* refert, quod poſt Neronis mortem multi eum adhuc vivere exiſtimaverint. His ergo rumoribus etiam Chriſtiani aliqui fidem adhibuerunt,nonnulli vero plura addiderunt. Hinc Caſaubonus *animadv. ad Sueton. p. 196.* aſſerit,fuiſſe illam conſtantem in veteri eccleſia opinionem,quod Nero ante Seculi finem ſit venturus,& vel ipſe Antichriſtus ſit futurus,vel iisdem temporibus per occidentem ſæviturus, quibus ille per Orientem. Si Commodianum *in inſtructionibus c. 41.* audiamus,de inferno noviſſimis temporibus levabitur. Ita enim ſcribit:

Cum fuerit autem Nero de inferno levatus,
Helias veniet pius ſignare dilectos.

Severus Sulpitius *libr. 2. hiſt. ſacr. c. 42.* Neronem curato vulnere ſervatum,& ſub finem mundi ad operandum iniquitatis myſterium venturum aſſerit. Hauſit illas fabulas Sulpitius ex ore Martini, qui de fine ſeculi quæſitus reſpondit: *Neronem & Antichriſtum prius eſſe venturos: Neronem in Occidentali plaga regibus ſubactis decem imperaturum, perſecutionem autem ab eo hactenus exercen-*

dam,ut idola gentium coli cogat. Ab Antichriſto vero Orientale imperium eſſe capiendum: qui quidem ſedem & caput regni Hieroſolymam eſſet habiturus; ab illo urbem & templum eſſe reparandum. Illius eam perſecutionem futuram eſſe, ut Chriſtum Dominum cogat negari, ſe potius Chriſtum eſſe confirmans: omnesque ſecundum legem circumcidi jubeat. Et ipſum denique Neronem ab Antichriſto eſſe perimendum: atque ſub illius poteſtate univerſum orbem, cunctasque gentes eſſe redigendas, donec adventu Chriſti impius opprimatur. Meminit etiam Auguſtinus quorundam, qui per Antichriſtum a Paulo prædictum Neronem intellexerunt, quem reſurrecturum & Antichriſtum futurum ſuſpicati ſunt, & aliorum qui ne occiſum quidem putaverunt, ſed ſubtractum potius ut putaretur occiſus, & vivum occultari in vigore ætatis illius, in qua fuit cum crederetur extinctus donec ſuo tempore reveletur & in regnum reſtituatur. Sed mira videtur Auguſtino *lib. 20. de Civit. Dei c. 19.* hæc opinantium tanta præſumtio, ſicut & Lactantius loco ante allegato deliros judicat, qui Neronis reditum expectant, etſi eum repente nusquam comparuiſſe dixerit.

VI. Ad fabulas de Nerone illa quoque pertinet, quod ob Chriſti ſupplicium Pilatum nec non Hannam & Caipham vinctos ad ſe duci juſſerit, & Hannam quidem ac Caipham iterum dimiſerit, Pilatum autem, in quem omnis culpa a Pontificibus rejecta, in carcerem conjecerit. Referri id videas a Suida *lexic. Tom. II. p. 220.* & mutatis quibusdam circumſtantiis a Johanne Antiocheno Malala *chron. pag. 323.* Verum hanc relationem recte confutat Bœclerus *in hiſtoria univerſali IV. primorum ſeculorum p. 9.*

Digitized by Google

p.9. Quod vero ſuſpicatur Johannem Antiochenum forte de Tiberio, qui etiam Neronis nomen geſſit, non de Nerone proximo Galbæ anteceſſore locutum fuiſſe, in eo fallitur, nec in eam ſuſpicionem incidiſſet, ſi illa ætate, qua Bœclerus hiſtoriam ſuam quadriſecularem ſcripſit, Johannis Antiocheni chronicon editum fuiſſet, quod poſtea demum in Anglia prodiit.

VII. Inter inſignia Diaboli inſtrumenta, quibus ille evangelii curſum impedire conatus eſt, non tacendus Apollonius Tyaneus vel Tyanenſis, diabolicis ſuis præſtigiis magnam celebritatem conſecutus, cujus vitam libris octo Philoſtratus Lemnius deſcripſit, quorum novam editionem literatus orbis debet Dn. D. Godofredo Oleario, qui univerſa Philoſtratorum opera hactenus admodum rara cum Apollonii Tyanenſis epiſtolis, & aliis acceſſionibus ex MSCtis codicibus recenſita, & verſione fere nova notiſque & præfationibus ſuis illuſtrata hoc ipſo tempore vulgavit. Hieroclem, qui ex Philoſtrati libris Apollonium cum Chriſto comparare auſus eſt, confutavit Euſebius, cujus liber adverſus Hieroclem poſt Morellianam & alias editiones, in novo, quem dixi, Philoſtrato denuo comparet. Cæterum Apollonii Tyanenſis miracula a Philoſtrato celebrata ob Taciti aliorumque Philoſtrato antiquiorum Scriptorum ſilentium falſi admodum ſuſpecta ſunt, etſi ejus facta tantum miraculoſæ operationis ſpeciem præ ſe ferant, ut a Chriſtianis quæſtio moveretur: quomodo fiat ut Apollonii teleſmata tantum poſſint in res creatas, cum illa & fluctus maris & ventuum impetum ſedaverint, & murium ac beſtiarum incurſiones ſuppreſſerint? Conferatur Ju-

ſti-

Digitized by Google

ſtinus, ſive autor quæſtionum & reſponſionum ad orthodoxos *quæſt.24.* De variis teleſmatibus ab Apollonio factis multa narrat Johannes Malala *chronograph. p.342.ſeq.* Verum illa dubio procul non minus fabuloſa ſunt, quam quæ Philoſtratus in Apollonii vita de inſigni hoc Mago memoravit. Magum enim fuiſſe Apollonium, eumque vaferrimum & ſacerrimum, etſi Philoſtratus id negare auſit, probat Huetius *demonſtrat. evangel. propoſ.9. p. 660. & ſeq.* ubi etiam perſtringit Eunapium, qui Philoſtrati opus non Apollonii vitam, ſed Dei adventum ad homines inſcribi debuiſſe pronunciat, & Vopiſcum, qui in vita Aureliani tantis præconiis Apollonium extollit, ac ſi non hominem laudare, ſed Deum ſibi conciliare vellet, & alios, qui Apollonio plus juſto tribuerunt, quos inter etiam Sidonium Apollinarem Arvernorum Epiſcopum fuiſſe miratur, qui *libr. 8. ep.3.* eas in Apollonium laudes conjicit, ut Philoſtrati mendacia non ſubodoratus videatur.

Plura de ſelectis hiſtoriæ eccleſiaſticæ primi ſeculi capitibus addere non lubet, ut eo citius ad ſelecta ſecundi ſeculi capita progredi mihi liceat, ſi Deo viſum fuerit, cui ſit gloria in ſecula ſeculorum Amen.

* * *

INDEX

INDEX RERUM.

Numerus major *Caput*, minor *Paragraphum* S. *Sectionem* denotat.

Pr. Præfationem de Scriptoribus Hiſt. Eccl. & numerus adjectus Paragraphum Præfationis indicat.

A.

ABdiæ Babylonii *Hiſtoria certaminis apoſtolici, I. 20.*

Abgari ad Chriſtum epiſtola. I. 1.

Acta Pauli & Theclæ. I. 8.

Pilati I. 8. VII. S. I. 58.

Barnabæ I. 16.

Ἅδης quid ſignificet. III. S. I. 18. p. 102.

Adulterium divortii cauſa. III. S. III. 17.

Ægyptiis Judæi non debent circumciſionem. III. S. II. 20.

nec ſacrificia III. S. V. 11.

Æones Simonis Magi v. 19. p. 280.

Æra communis an omnium veriſſima VII. S. I. 1.

Agrippæ exitus. VII. S. I. 30.

Ἀκρίδες Johannis Baptiſtæ. VII. S. IV. 7.

Alexandri Natalis *Hiſtoria Eccleſ. Pr. 33.*

Alexandri Nat. *Diſſert. in Hiſt. Eccleſiaſticam. 34.*

Fata ob hæc ſcripta. 35. 36.

Hiſtoria Eccleſiaſtica V. T. 36. 37.

alia ſcripta conjunctim edita. 37.

adverſarii. 38. 39.

allegationem Papebrochius excuſat. 38.

Sententia de Symbolo Apoſtolico refellitur. III. S. I. 10.

it. de Pontificatu Petri. IV. 4.

Alexandrina Eccleſiæ origo ex Eutychio. VII. S. IIX. 3.

Allegoriarum ſtudioſus Barnabas. III. S. II. 9. 11. 12.

Americani an Apoſtolorum tempore noti. III. S. IV. 12. & Evangelium acceperint. l. c.

Amyraldi ſententia de deſcenſu Chriſti ad inferos III. S. I. 20.

Andreas ubi prædicaverit. VII. *S. V. 20.*

an cruci decuſſatæ affixus. l.c.
Angelorum ordines novem quis primus numeraverit, I.17.p. 36.
ex mente Dionyſii Areop. III. S. VI. 3.
li boni non vocantur πνεύματα ἐν φυλακῇ. III.S. I. 18. p. 103.
li duo, bonus & malus, an unicuique homini adſint. III. S. III. 10.
lus reptilium præfectus III. S. *III.11.*
lorum cultus a Simone M. introductus, V.19.p. 280. & Cerintho. V.29. *quem Pontificii imitantur. l.c.*
lorum revelationes a Cerintho jactata. V,33.
*Angliam Paulus non intravit. VII. S.*V.32.
lorum Apoſtolus an Joſephus Arimathæus, VII. S. IIX. 8.
Animæ præexiſtentia a Socinianis adſtructa. III. S. IV.14.
Animi relaxatio a Joh. Ev. ſvaſa. VII. *S.* V. 10.
Annales Baronii. *Pr. 6.7. ſeq.*
lium fata, imprimis T. XI. *Pr. 8.*
eruditorum de iis judicia. 32.
aliorum circa eosdem conatus 10.
epitomatores. 11. 12. 13. 14.
continuatores, 15. 16. 17.
adverſarii, 18. 25. *ſeq.*
Vindices. 28. 30.
refutatio & emendatio promiſſa. 32.
Annulis obſignati baculi P*rincipum Iſraeliticorum juxta Clem. Rom. III. S. IV. 4.*
Anonymi Breviarium Hiſtoriæ Eccleſ. Pr. 73.
Anthropiani num differant ab Anthropomorphitis, V. *40.*
Antichriſtus an fuerit Simon Magus. V. 18.
an Nero Imp. VII. S. X. 5.
Antipas martyr factus. VI. 12.
Antitypa corporis & ſanguinis Chriſti panis & vinum. III. S. V. 9.
*Antonii de Padua donum linguarum. VII. S.*V. 2.
Apocalypſis Joh. non a Cerintho ſcripta. V. 33.
miraculoſus in eum Cæcilii Commentarius VII. S. V. 13.
Apollo Vir Apoſtolicus. VII. S. VII. 5.
Apollonius Tyanæus Magus & impoſtor. VII. S. X. 7.
Apoſtoli vox nec Gentilibus nec

Ju-

Judæis ignota. VII. S. V. 1.
ante vocationem non fuere homines peſſimæ notæ. III. S. II. 14.
non medicos egerunt. VII. S. V. 1.
quas linguas locuti ſint in die Pentecoſtes. VII. S. V. 2.
eorum infallibilitas. VII. S. V. 3.
an XII. annos Hieroſolymæ hæſerint. VII. S. v. 4.
quibus in locis docuerint. 5.
an fuerint Epiſcopi. 18.
an habitum peculiarem geſſerint. IV. 26.
an mortui mortuis prædicarint. III. S. III. 19.

Apoſtolici certaminis hiſtoria ab Abdia ſcripta. I. 20.
licum Symbolum v. Symbolum.

Apoſtolici Canones. I. 22. Conjugium Clericis permittunt. III. S. V. 1. conjugium cum defunctæ uxoris ſorore improbant. 2. hæreticorum baptiſmum rejiciunt. 3. ineptum librorum canonicorum catalogum exhibent. 4.

Apoſtolicæ Conſtitutiones. I. 22. earum antiquitas num poſſit ex Barnaba adſtrui. III. S. II. 19. Perſonas in Trinitate inepte comparant. III. S. V. 5. multa proferunt Arianis profutura. 5. conjugium repetitum rejiciunt. 6. Laicorum & hæreticorum baptiſmum improbant. 7. de concubinis mitius juſto ſentiunt. 8.

Arbor an Chriſtum adoraverit. VII. S. I. 11.

Arnoldi Gottfredi Kirchen-und Ketzer-*Hiſtorie.* Pr. 68. adverſarii. l. c. p. 77. ſeq. defenſores. p. 83. Supplementa & Compendium Hiſt. Eccl. 69.

Arnoldus Simonis Magi defenſor. V. 11.
Pſeudo Dionyſii vindex, I. 17. p. 41.
Recognitionum Clementis R. vindex, I. 22. p. 57. ſeq.
di fraus in his edendis commiſſa. p. 59.

Arthuſius Gotthart, an Sleidanum continuaverit. Pr. 98.

Aſcianus Dorotheus de montibus pietatis. Pr. 71.

Athanaſii prudentia in componendis Patrum diſſidiis ſuper voc. οὐσίας & ὑποστάσεως *ortis.* III. S. VI. 2.

Authæi Phil. Lud. *Index Hiſtoriarum in negotiis religionis geſtarum* Pr. 73.

Autor hiſtoria ſymboli Apoſt. notatur. III. S. I. 1. 15.

B.

BAptiſmi efficacia contra Witſium adſtruitur. III. S. II. 21. *-mi participes facti ſunt etiam infantes Sec. I. & II. III. S. II.* 22. *p.* 150.
-mi adminiſtratio Laicis interdicta in Conſt. Apoſt. III. S. V. 7.
-mus hæreticorum rejectus in Canonibus Apoſt. III. S. V. 3. *& Conſt. Apoſtolicis.* 7.
-mus Signaculum *Domini IV.* 24.
-mus Cerinthianorum vicarius V. 34.
-mus ſuper mortuis. l. c.
-mi Chriſti memoria a Græcis inſtaurata. VII. S. I. 16.

Baptizatos eſſe fideles V. T. poſt mortem ab Apoſtolis mortuis Hermas ſtatuit. III. S. III. 19.

Bardeſani tribuuntur Libri recognitionum Clem. R. I. 22. *p.* 56.

Barnabæ Epiſtolæ. I. 14. *quando innotuerint eruditis. III. S. II.* 2.
Acta. I. 16.
Evangelium. VII. S. VII. 3.

Barnabas aliter in Epp. allegat Scripturæ *dicta, quam hodie leguntur. III.* S. *II.* 3.
falſo ſæpius allegat Scripturam Sacram. *III.* S. *II.* 10.
allegoriarũ amans. 9. *Cur?* 21.
Divinitatem Chriſti adſtruit. 13.

Barnabas teſtis veritatis contra Neſtorium. 15. *Socinianos.* 16.
aſſertor meriti Chriſti univerſalis. 16.
meritum bonorum operum rejicit. III. S. *II.* 17.
ſtudium bonorum operum ſedulo inculcat. 18. *p.* 143.
non docet Sanctorum invocationem. l. c. p. 144.
non tribuit Eleemoſynis vim redimendi. 19.
nec Chiliasmo favet. 23. *ejus ſententia de ſex mundi Chiliadibus. l. c.*

Baronii Cæſaris *Annales v. Annales.*
-ius Centur. Magdeb. adverſarius Pr. 6. *p.* 12.

Bartholomæus & Nathanael idem VII. S. *V.* 24.
ubi prædicaverit, l. c.

Basnage Samuelis *Exercitationes hiſtorico criticæ. Pr.* 25. *notatur. V.* 10.

Bebelii Balth. *Antiquitates* 4. *priorum ſeculorum & alia Scri-*

Scripta Eccleſiaſtica. Pr. 86.
Becmannus Joh. Chr. perperam Lutherum exagitat. III. S. I 25.
Bellarminus notatus I. 17. p. 30.
Berniera Joh. Angeli Compendium Hiſt. Eccleſ. Pr. 101.
Bethſda piſcina vis ſanandi non fuit naturalis, VII. S. I. 45.
Birciola Joh. Gebr. Epitomator Baronii. Pr. II. p. 19.
Biſſelius a Dilberro lepide victus. IV. 25.
Bœcleri Joh. Henr. Commentarius de rebus Sec. 9. & 10. Pr. 92.
– ri Comment. de rebus Sec. 16. Pr. 100.
– ri Hiſtoria univerſalis. I. c.
Bohemus Euſ. Pappi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ continuator. Pr. 49. p. 72.
Bolerani Anton. Florus Sanctus. Pr. 81.
Boſſueti Joh. Lib. de Variationibus Proteſtantium. Pr. 104.
– ti cum Dupinio controverſia. 65. p. 72.
– ti invidia notatur. p. 73.
Brunus Conr. Centuriatorum Magdeburg. adverſarius. Pr. 5. p. 11.
Bubo ſuper capite moribundi Agrippæ VII. S. I. 30.
Buchingeri Mich. Hiſt. Eccl. Pr. 50.
Bullæ Papales Pauli imagini dextrum locum tribuunt. IV. 5.
Bullengerus Jul. Cæs. Caſauboni adverſarius. Pr. 19. p. 30.
Burnet Vacillasii & Boſſueti adverſarius. Pr. 104.
Byzantinis de Episcopis traditio VII. S. IIX. 2.
Bzovius Abrah. Epitomator annalium Baronii. Pr. 13. p. 21. & continuator. 16. p. 26. Varia de eo judicia, p. 27. 28.

C.

CÆcilii miraculoſus in Apocalypſin commentarius. VII. S. V. 13.
Calicis prærogativa præ pane euchariſtico III. S. IV. 22.
Calixti Georgii Hiſtoria Eccleſiæ occidentalis. Pr. 90.
Cambiales literæ a Maria datæ exoptantur. I. 3.
Campani ſententia de perſonis divinis. III. S. I. 26.
Caniſius Petr. Centur. Magdeb. hoſtis. Pr. 5. p. 10.
Canones Apoſtolici v. Apoſtolici Can.
Capellus Jac. Caſauboni vindex Pr. 21. p. 31.

Capelli Hiſtoria Sacra & exotica. Pr. *81.*
alia ſcripta ex hiſt. eccl. l. c.
Capelli Ludov. *Chronologia Sacra & alia ſcripta eccleſiaſtica. Pr. 83.*
Carmelitarum de ordinis ſui antiquitate perſvaſio. IV. 18.
Caroli V. de Sleidano judicium Pr. 97.
Caroli Andreæ *Memorabilia eccleſiaſtica* Sec. 17. *Pr. 103.*
Carpi viſio incerta. VII. S. *IX. 2.*
Caſaubonus Iſaac *Baronii adverſarius. Pr. 5. p. 10.*
nus non ex mærore mortuus. 18. p. 30.
ni adverſarii 19. *20. 21. 22.*
Epitomator. 26. p. 35.
Vindex. 21. p. 32.
Caſſianus Joh. *Pelagianizans. III. S. III. 12. p. 172.*
Cathedra Petri in Vaticana baſilica. IV. 3. in nummo repræſentata. l. c.
Centuriarum Magdeburgenſium Autores. Pr. I. ſeq. editiones. 2.
continuatio promiſſa. 3.
adverſarii 5. 6.
diverſa de iis judicia. 4.
Cephas dictus eſt Petrus, unde? IV. 4. p. 231.
Ceremoniarum Moſaicarum neceſſitatem urſerunt Cerinthus. V. 28. Ebion. 43. Nazaræi. 46.
Cerinthus divinitatis Chriſti hoſtis. V. 26.
tbi errores de nativitate, paſſione & reſurrectione Chriſti. 27.
de lege & rituum Moſaicorum, neceſſitate. 28.
de cultu angelorum & creatione mundi. 29.
contra eum Johannes Evangelium ſuum ſcripſit. V. 26.
rejecit omnia Scripta *N. T. excepto Matthæi Evang. 30.*
Chiliaſmi Patronus. 31. 32.
revelationes angelicas jactavit. 33. in balneo oppreſſus. 35. Johanni Evangeliſtæ coævus. 36. p. 303.
Cerinthiani & Merinthiani non fuere diverſi. V. 25.
Cheſneux Mathiæ *Speculum eccleſiæ Catholicæ. Pr. 73.*
Chiliaſmi Patroni Cerinthus. V. 31. Ebion. 43.
mus Patrum Cerinthiano admodum conformis. 31. quod contra Peterſenium oſtenditur. 32.
mo non favet Barnabas III. S. *II. 23. p. 155. nec Hermas III.*

III. S. III. 20. nec Clemens Rom. III. S. IV. 25. nec Dionyſius Areopagita. III. S. VI. 6.
de Choiſy Abbatis hiſtoria eccleſiaſtica. Pr. 64.
Chriſma an Sec. I. in baptiſmo adhibitum IV. 19. 24. p. 247
Chriſti ad Abgarum epiſtola. l. 1.
imago a Nicodemo ſculpta. I. 13. p. 19.
colloquium cum Nicodemo. p. 20.
filiatio æterna adſtruitur. III. S. I. 15. ex Symbolo Apoſtolico eruitur. 16.
Chriſti deſcenſus ad inferos. III. S. I. 18. contra Bochartum 19. Ligtfotum. 21. Witſium. 22. Pearſonium. 23. Pontificios quosdam. 24. Lutheranos quosdam. 24.
an hic articulus in Symbolum Apoſtolicum per errorem irrepſerit. 20. 21.
Lutheri de hoc articulo ſententia. 24. 25.
Chriſti divinitas in Symbolo Apoſtolico aſſerta. 16. p. 100. creditu neceſſaria. 17. a Barnaba adſtructa. III. S. II. 13. ab Herma agnita. III. S. III. 8. a Clemente Rom. III. S. IV. 8. 10. impugnata à Cerintho. V. 26.
Divina natura a Patribus per Spiritum S. intelligitur III. S. III. 7. p. 162.
Chriſtus regnavit de ligno. III. S. II. 4. 5. 6. 7.
quo ſenſu dicatur ſplendor Patris III. S. IV. 9.
inpeccabilis. lib. 11.
a Ieſu male diſtinctus eſt. V. 27.
a Gentilibus Chriſtus appellatus. VI. 4.
Chriſtus ex Maria virgine natus contra Cerinthum V. 27
Quando natus. VII. S. I. 1. 2. 3. 4. ubi natus. 5. an ejus præſepe fuerit diverſorium. 6.
Chriſti infantia. 7. ubi circumciſus. 8. de ejus præputio. l. c. a Magis adoratus. 9. in templo oblatus. 10. in Ægyptum fugit 11. acta ejus fabuloſa ex traditionibus. 13. in templo ſedet docens. 14. domi fabrilia tractat. l. c.
Chriſti forma. 15. baptiſmus. 16 tentatio. 17. miniſterium. 18 auſteritas in matrem in nuptiis Cananæis. 39. concio montana ejusque mirus effectus in Linacro Medico. 44. reformatio templi 40.

res

Digitized by Google

res geſtæ ab omnibus Evangeliſtis memoratæ. 47. 48. a tribus. 49. a duobus 50. a ſolo Matthæo 51. Marco & Luca 52. Johanne. 53.
Chriſtus quomodo a Diabolis cognitus 43.
quando Paſcha celebraverit. 54. 55.
Chriſti Paſſio a variis Scriptoribus illuſtrata 56.
reſurrectio negata a Cerintho, v. 27.
Apotheoſis juxta quosdam a Tiberio decreta. VII. S. I. 59.
Veſtigia in monte oliveti. 57.
de Chriſto teſtimonium Joſephi. 19. ſeq.
Chriſtiani nominis origo, V. 5.
Chriſtiani S. Johannis. VII. S. IV. 3.
Circumciſio non ab Ægyptiis ad Judæos manavit. III. S. II. 20.
Chriſti Bethlehemi facta. VII S. I. 8.
Claudius Chriſtianorum perſecutor. VI. 4.
Clementis Alexand. ſententia de Evangelio mortuis annunciato. III. S. III. 19.
Clementis Flavii martyrium. VI. 10.
Clementis Romani Opera. I. 22. p. 46.
liturgia. p. 54.
recognitionum libri p. 54 qui Pelagianiſmo patrocinatur. III. S. V. 12.
homiliæ. p. 59.
Epitome geſtorum Petri. p. 60.
Epiſtolæ decretales. p. 61.
quæ communionem conjugum probant. III. S. V. 14.
& injuriæ ſunt in Scripturam ſacram. III. S. V. 13.
Clementis R. Epiſtola ad Jacobum. I. 22. p. 61.
Epiſtolæ ad Corinthios p. 62. cui quædam ex Clem. Alex. inſerta eſſe videntur III. S. IV. 23.
Clemens R. Scripturæ S. Θεοπνευςίαν adſtruit. III. S. IV. 1. lectionem Sacræ S. omnibus commendat. 2. Scripta evangelica & apoſtolica allegat. 3. ſæpius tamen minus apte. 5. ſæpius allegat, quæ non leguntur. 6. Trinitatem aſſerit. 7. de Chriſto magnifice ſentit contra Sandium. 8. Zwickerum 9. 10. & Mellierium. 11. Univerſalitatem gratiæ & meriti Chriſti agnoſcit. 13. juſtificationem ex ſola fide

fieri

Digitized by Google

fieri ſtatuit 15. Purius ab eo dicta excuſantur 16. ejus ſententia de perfectione renatorum 17. amiſſibilitate gratiæ 18. Miniſtrorũ ordine 19. conſtitutione per conſenſum plebis. 20. judaizare videtur. 21. nullam calici præ pane euchariſtico prærogativam tribuit. 22. Miſſæ non favet. 23. phoenicem tanquam reſurrectionis ſymbolum proponit. 24. purgatorium non credit. 25. præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in Coena agnovit. III. S. V. 9.

Clemens Pauli Cooperarius an idem cum Clemente Rom. VII. S. VII. 4.

Clerici Joh. ſententia de deſcenſu Chriſti. III. S. I. 18. p. 103.
de Johanne Ev. an ad Philonis ſcripta reſpexerit? VII. S. V. 11.

Clericis conjugium ævo Apoſtolico permiſſum. III. S. V. 1.
ci conjugio abſtinentes vocati ſunt Nicolaitæ. V. 51.

Cletus an autor pallii pontificalis? IV. 22. & Crucigerorum. 21.

Color coeruleus pro maledicto habitus a quibusdã. VII. S. IV. 3.

Columbæ ſub forma Chriſtum in Ieſum deſcendiſſe dixit Cerinthus. V. 27.

Communionis frequentia in primitiva eccleſia. IV. 31.
o conjugum in Epp. decretalibus probata. III. S. V. 14.

Compendium hiſt. eccleſ. Gothanum Pr. 47. Conf. Addenda ad. Pr. 3.

Compoſtellenſes monumentum Jacobi falſo jactant. VII. S. V. 12.

Conceptio Mariæ immaculata in conventu Apoſtolorum non aſſerta. II. 5.
dubia apud Pontificios controverſia. VII. S. II. 2.

Concilium Hieroſolymitanum. II. 1.
a Hieroſolymitana duodecim memorantur ab Eiſengreinio. II. 2. VII. S. X. 2.
j Nicæni Patres num per 318. Servos Abrahæ præfigurati. III. S. II. 12. p. 137.

Concubinatus in conſtitutionibus apoſtolicis non adeo improbatur. III. S. V. 8.

Confirmationis Sacramentum Sec. I. ignotum. IV. 24.

Conjugio cœlibatum prætulit Hermas. III. S. III. 16.

Digitized by Google

Conjugium ſolvitur per adulterium. 17.
cum uxoris defunctæ ſorore improbatur. III. S. V. 2.
Clericorum in primitiva eccleſia permiſſum. III.S.V.I. IV. 25.
primum tantum permittunt Conſtitutiones apoſtolicæ. V. 6.
Conjugum communionem probant Decretales Epp. III. S. V. 14.
Conſtitutiones Apoſtolicæ v. Apoſtolicæ Conſtitutiones.
Contentio Petri *& Pauli. IV. 4.*
Copti legunt in Miſſa colloquium Nicodemi *cum Chriſto. I. 13.*
Copus Alanus *Cent. Magdeb. hoſtis. Pr. 5. p. 8.*
Cozza Laurent. *Pſeudo-Dionyſii Areopagitæ vindex refutatur. I. 17. p. 31. ſeq. it. V. 2.*
Cramer Joh. Dan. *Hiſt. eccl. Hornii ſupplevit. Pr. 48. p. 62.*
de Creatione errores graviſſimi Cerinthi. V. 29.
Crucigerorum origo fabuloſa. IV. 21.
Crucis Chriſti multiplicatio miraculoſa ex mente Pontificiorum. *VII. S. I. 47.*
Crux decuſſata male Andreana vocatur. VII. S. V. 21.
Cypriani loca ex verſione Eraſmi ridicule allegat Zwickerus. III. S. III. 7. p. 162.

D.

D*Æmoniaci in Hiſt. Evangelica revera fuere obſeſſi. VII. S. I. 43.*
Dannhaueri Joh. Conr. *Chriſteis. Pr. 84. 105. p. 109. it. notatur VII.S.*V. *18. p. 452.*
Dartes Joh. *Baronii adverſarius. Pr. 31. p. 39.*
David Claud Pſeudo *Dionyſii Areopagitæ vindex. I. 17. p. 37.*
Daubuzius Joſephi teſtim. de Chriſto defendens prolixe refutatur VII. S. I. 30. ſeq.
Deitas Chriſti v. Chriſtus.
Deſcenſus Chriſti ad inferos v. Chriſtus.
Deſcriptio Auguſti prima VII. S. I. 2. 3.
Deum duplicem finxit Simon Magus. V. 19. p. 279.
Diaboli quomodo Chriſtum cognoverint. VII. *S. I.* 43.
Dillherr conjugium ſuum contra Biſſelium defendit. IV. 25. p. 248.
Dionyſii Areopagitæ ſcripta. I. 17.
ab ipſis Pontificiis *pro ſuppoſititiis habentur.* III.S.*VI.5.*

Diony-

Dionyſius A. librum Sapientiæ non refert inter libros Canon. V. T. III. S. VI. 1. myſterium Trinitatis elegantiſſime exprimit. 2. angelis certos ordines tribuit. 3. de materia ſacra coenæ rectè ſentit. 4. Chiliaſmo non patrocinatur, 6. Martyr. VI. 11. an fuerit Epiſcopus Pariſienſis? VII. S. IIX. 5.
Diſciplina in primitiva eccleſia gravitas III. S. III. 14.
Dodwelli ſententia de hæreticis primi ſeculi examinatur. VII. S. X. 4. it. lemma de paucitate Martyrum. VI. 3.
Dogmata quædam analogiæ fidei contraria ex Pſeudepigraphis recenſentur. III. S. VI. 7.
Domitianus Chriſtianorum perſecutor. VI. 9. ſeq.
Domitillæ exilium. VI. 10.
Dorotheus LXX. diſcipulorum Chriſti vitas ſcripſiſſe a quibusdam perhibetur, VII. S. VI. 1.
quas ſupplevit Uranius. 5.
Dorſcheus a plagio abſolutus, VII. S. I. 5.
Doſitheus Hæreſiarcha. V. 1. an primo loco collocandus. 2, ejus errores. 3. 4. nomini Chriſtianorum originem dedit. 5. ejus diſcipuli. l. c.
Doxologiæ: Gloria Patri & filio &c. Origo. IV. 28.
Dupinii Lud. El. *Bibliotheca autorum eccleſiaſticorum. Pr. 65.*

E.

Ebion an a balneo opp[illegible]ſus, V. 36. nomen & omen habuit. 37. exiſtentia ejus fruſtra negatur. 37. fuit hoſtis divinitatis Chriſti 39. ex ſcriptis ſacris tantum quædam recepit. 41. an fuerit Patripaſſianus. 42. Chriſtum propter ſolos Judæos veniſſe dixit l. c. judaizavit. 43. Chiliaſta fuit. 43.
Ebionitæ in duas claſſes diſtinguuntur. V. 38. varie appellantur 40. multis in rebus cum Cerinthianis conſentiunt. l. c. diverſi ſunt a Nazaræis. 45. eorum de Paulo calumnia, VII. S. V. 33.
Ebingerus Elias *Hiſtoriam eccleſiaſticam Sec. 16. enucleavit in theſauro antiquitatum. Pr. 93.*
Eiſengrein Gvil. *Centuriarum Magdeb. hoſtis. Pr. 5. p. 10. 11. fingit 12. Concilia Seculi Primi. II. 2.*
Eldad & Medad liber ſuppoſititius. III. S. III. III. 3.

Eleemoſynarum vis redimendi negata. III. S. II. 19.
Enoch a Carmelitis inter LXX. diſcipulos Chriſti relatus. VII. S. VI. 4.
Epaphroditus quis fuerit. VII. S. I 32.
Epiſcopos inter & Presbyteros nulla fuit in primitiva eccleſia differentia. III. S. III. 18. S. IV. 19.
pus univoce & æquivoce dictus. VII. S. V. 18.
de Epiſcopis Byzantinis traditio. VII. S. IIX. 2. *primis Galliæ* VII. S. IIX. 6. *Italiæ.* 7. *Hiſpaniæ.* 8. *eccleſiæ Antiochena, Epheſina &c.* 10. 11.
Epiſcoporum Romanorum ſucceſſio immediata admodum incerta. VII. S. IIX. I.
Epiſtola Barnabæ. I. 14.
Presbyterorum & Diaconorum Achaiæ. 19.
læ decretales. 22. p. 61.
la Petri ad Jacobum 22. p. 60.
Clementis ad Jacobum. l. c.
la Martialis Lemovicenſis. 24.
la Judæorum Hieroſolymitanorum ad Ulmeſes de Chriſto crucifixo. VI. I.
Epiſtolæ Chriſti, Pauli & reliquorum Apoſtolorum vid. ſub nominibus Autorum.
Errores aliquot e Pſeudepigraphis Sec. I. ſummatim recenſentur. III. S. VI. 7.
Eſdræ libri quarti antiquitas & autoritas examinatur. III. S. II. 8.
Eſſeni utrum Judæi an Chriſtiani. IV. 17.
Evangelicæ Hiſtoriæ enucleatores antiqui & recentiores recenſentur. VII. S. I. 38.
Evangelium Matthæi non hebraice verſum. V. 47.
ſolum recipitur ab Ebione 41. *& Cerintho.* 30.
differt ab Evangelio ſecundum Hebræos. 41. p. 308.
Marci, Lucæ, Johannis, v. ſub ſuis Autoribus.
Evangelia Nicodemi, Barnabæ &c. ſuppoſititia v. ſub ſuis Autoribus.
Evangelium cum ritibus Moſaicis recipere, eſt ſimul cum bove & aſino arare. V. 43.
Euchariſtia infantum. III. S. II. 22. p. 150.
Seculo I. non fuit uſitata. IV. 20. *ubi hodienum ſit in uſu.* l. c.
a an a fœminis quoq; in primitiva eccleſia adminiſtrata. VI. 8. p. 329.

Evcha-

Digitized by Google

Eucharistiæ frequens uſus in eccleſia primitiva. IV. 31. nulla calicis præ pane conſecrato prærogativa. III. S. IV. 22. corporis & ſanguinis Chriſti præſentia adſtructa a Clem. R. III. S. V. 9. Dionyſio Ar. S. VI. 4.

Eudæmon Andreas *Caſauboni adverſarius. Pr. 20. p. 31.*

Euſebii fides hiſtorica deſideratur. VII. S. I. 30.

Eutychius Batrici filius & Saidus Patriarcha Alex. non ſunt diverſi Scriptores. Pr. 52. p. 65.

Excommunicationis pœna Sec. I. uſitata. IV. 29. quibus dictata. l. c.

Ezechielis alterum Volumen Apocryphum. III. S, IV. 6. p. 186.

F.

Fabricius Joh. Alb. *laudatus I. 2. p. 10. 12. 17. 19. &c.*

Fechtii Joh. *Hiſtoria eccleſiaſtica Sec. 16. in tabulis. Pr.* 94. *laudatur. III. S. IV. 23. III. S. VI. 5.*

Sententia de forma faciei Chriſti pulcherrima approb. VII. S. I. 15.

Ferrerii donum linguarum. VII. S. V. 2.

Fidei juſtificantis vita contra Pontificios exponitur. III. S. II. 17. 142.

Fides quo ſenſu ſola juſtificationem ingredi dicatur. 17. de Fide juſticante Clementis R. ſententia. III. S. IV. 15.

Flacius intelligitur per angelum Apocalypticum. Pr. 4.

Fleury *Abbatis hiſtoria eccleſiaſtica. Pr. 64. p. 71.*

ad Florentinos epiſtola Mariæ ſpuria. I. 4.

Fœminis non licuit in primitiva eccleſia eucharistiam adminiſtrare. VI. 8.

Fontes vinum quotannis certo die ſcaturientes Epiphanius memorat. VII. S. I. 39.

G.

Galilæi an ſimul cum Judæis Paſcha celebrarint. VII. S. I. 54.

Gallis quis primum prædicaverit Evangelium. VII. S. IIX. 4. 5.

de Galliæ primis Epiſcopis fabuloſa. 6.

Gaulterii Jac. *tabula Chronographica ſtatus eccleſiæ. Pr. 74.*

Genebrardus Gilb. *Centuriarum Magdeburg. hoſtis. Pr. 5. p. 9.*

Digitized by Google

Generatio Chriſti æterna adſtruitur. III. S. I. 15. 16.
Genius hominis, de quo duplex Patrum ſententia. III. S. III. 10.
Germaniæ quis primum Evangelium prædicaverit. VII. S. IIX. 12.
Geſſelii Timanni *Hiſtoria Sacra & Eccleſiaſtica Pr. 44.*
Godeau Anton. *Hiſtoria eccleſiaſtica. Pr. 63.*
Goetzii Jo. Melch. *conjugium cum uxoris defunctæ ſorore improbatur. III. S. V. 2.*
Goffius Steph. *notatur III. S. IV.* 5.
Goldaſtus Baronii adverſarius. Pr. 30. p. 39.
Gothanum Hiſtoria eccleſiaſtica compendium. Pr. 47. *conf. Addenda ad Pr. 3.*
Grabe Jo. Ern. *notatur, I. 8. ſacrificium miſſaticum ex orco revocari optat III. S. IV. 23.*
le Grand Anton. *Hiſtoria eccleſiaſtica. Pr. 81.*
Grandamici Chronologia Chriſtiana Pr. 74.
Grandi Vict. Silvii *hiſtoria eccleſ. Addenda ad Pr.* 2.
Gratia divina Judæ proditori non fuit prorſus præcluſa. VII. *S.* V. *27.*
Gregorius Turonenſis Evang. Nicodemi autor. I. *13.*
Gretſerus Baronii Vindex. Pr. 30. p. 39.
Groſſii Jac. *Controverſia cum Joh. Muſæo.* III. *S.* IV. I. *p. 181.*
Grotii Hug. *error* III. S. IV. *3.* VII. *S.* IV. *6.*
opinio de horrendo Simonis Magi interitu in Scriptura deſcripto V. 18.

H.

H*Abitus Apoſtolorum, de quo omnia incerta.* IV. *26.*
Hæmorrhouſæ nomen. IV. *11. an Chriſto ſtatuam erexerit.* 11.
Hæretici primo jam ſeculo ab eccleſia receſſerunt. VII. *S. X. 4.*
Hanna non fuit monialis. VII. *S.* I. *10.*
Harduini ſententia de Paſchate Judæorum & Galilæorum diverſo. VII. *S.* I. *54.*
Harpesfeld Nic. *ſex dialogos contra Cent. Magdeb. ſcripſit. Pr. 5. p. 9.*
Hartmannus Phil. Jac. *notatur.* *V*II. *S. X.* 4.
Hartnaccius Dan. *Continuator*

Micra-

Digitized by Google

Micrælii Pr. 43. *p.* 57. *ſcripſit notas in Hiſt. eccleſ. Hornii.* 48.

ad Hebræos Epiſtola a Paulo ſcripta. VII. *S. V.* 30. *ab Arrianis rejecta.* III. *S.* IV. 8. V*erſiones ejus Hebraicæ Munſteri & Chriſtiani.* VII. *S. V.* 30.

Hedingeri Obſervatio in 1. *Joh. II.* 8. *notatur. V*II. *S.* V. 3.

Hegrin vocatur angelus reptilium præfectus. III. *S.* III. 11.

Henichii Joh. *Hiſtoria eccleſiaſtica* V. *ſeculorum. Pr.* 87.

Hermæ Paſtor. I. 23. *p.* 65.

as an Presbyter fuerit. III. *S. III.* 16. *p.* 175. *de ejus viſionibus judicia.* III. *S.* III. 1. *duplicem Scripturæ S. ſenſum affingit.* 2. *fruſtra a divinitatis Chriſti hoſtibus allegatur* 4. *Trinitatem agnovit.* 5. *durius dicta excuſantur* 6. *contra Zwickerum* 7. *divinitatem Chriſti aſſeruit.* 8. *in ſimilitudinibus ſuis multa incommoda profert.* 9. *p.* 165. *nec adeo commode de Spiritu S. loquitur* 9. *duplicem homini genium tribuit.* 10. *angelum reptilibus præfecit.* 11. *pelagianizat* 12. *Novatianiſmi arguitur,* 13. *operibus nimium tribuit.* 15. *coelibatum extollit.* 16. *matrimonium per adulterium diſſolvi negat.* 17. *inter* Epiſcopos *& Presbyteros differentiam facit.* 18. *de baptiſmo fidelium V. T. abſurde ſentit.* 19. *Chiliaſmo non favet.* 20. *an Purgatorio?* 21.

Herodis M. morbus θειλάδος. *V*II. *S.* I. 12.

*Herodes Agrippa interfecit Jac. Majorem. V*I. 2.

Hierotheus quis fuerit. VII. *S.* IIX. 9.

Hieroſolymam adorarunt Ebionitæ. V. 43. *deſeruerunt Chriſtiani, an divinitus admoniti.* VIII. *S. X.* 2. *totam devaſtavit Titus. p.* 491.

*Hieroſolymitana concilia. V*II. *X.* 2.

Hircus emiſſarius. III. *S.* II. 3. *p.* 123.

Hiſpania an habuerit Sec. I. *inſignem Chriſtianorum multitudinem.* VI. 3. *an Paulus huc venerit.* VII. *S.* V. 23.

de Hiſpanis exponunt quidam loc. Job. XII. 20. *V*II. *S. V.* 23.

de

de Hiſpaniorum epiſcopis primis omnia fabuloſa. VII. S. IIX. 9.

Hiſpanica lingua male refertur inter linguas, quas Apoſtoli in die Pentecoſtes locuti ſunt, VII. S. V. 2.

Hobbeſii Thomæ *Hiſtoria eccleſ. Pr.* 58.

Homunsionitæ. V. 40.

Horneji Conr. *Hiſt. trium ſeculorum & Compendium Hiſt. Eccls. Pr. 85.*

Hornii Georg. *Hiſtoria eccleſ. Pr.* 48.

Hottingeri Joh. Henr. *Hiſt. eccleſ. Pr.* 41.

Humilitas Chriſti, de qua dictum Clementis *Romani. III. S. IV. 11.*

Hugonottarum ridicula derivatio. V. 37.

Hypatiæ epiſt. ad Cyrillum & triſtis exitus. III. S. II. 15.

I.

Jacobus frater Domini a Jac. Majore & Minore Apoſtolis male diſtinguitur. VII. V. *18.*

Jacobus Hebræus autor Protevangelii Jacobi. I. 12 p. 18.

Jacobi Majoris Liturgia. I. 11. Protevangelium. 12. Martyrium, VI. 2.

Jacobus Major an primam Miſſam celebrarit. I. 5. p. 7.

Jacobus Major an fuerit Epiſcopus Hieroſolymitanus. VII. S. V. 18. an in Hiſpania prædicaverit. 12. de ejus monumento Compoſtellenſi ipſi Pontificii dubitant. l. c. ejus aurea bractea. VII. S. V. 18.

Jacobus Minor an ex utero ſanctus VII. S. V. 15. an juraverit ſe panem non comeſturum, donec Chriſtum reſuſcitatum vidiſſet. p. 447. an fuerit epiſcopus Hieroſolymitanus. 17.

Jacobi Minoris Martyrium. VI. 2. VII. S. V. *16. mira ſanctitas. 17. epiſtola. 19. Primatus a quibusdam Patribus ei tributus. IV. 7. Varia de eo traditiones ex Hegeſippo. VII. S. V. 15.*

Jacobitæ quando vixerint, unde nomen habeant. VII. S. V. 14.

Jageri Joh. Wolffg. *decennia tria Seculi 17. Pr. 102.*

Idola an circa adventum Chriſti in Ægyptum collapſa. VII. S. I. 11.

Jejunii ratio ab Herma deſcripta. III. S. III. 15.

Je-

Jeſuitæ Symbolum Apoſtólicum pervertunt. III. S. I. 12.

Jgnatius an duo concilia convocaverit. II. 4. an Maria ad eum ſcripſerit. I. 2.

Jmago Chriſti a Nicodemo ſculpta. I. 13. p. 19. IV. 14. Edeſſena. IV. 12. in Sudario Veronicæ expreſſa, 13. aliæ. 14.

Jmagines Chriſti & Apóſtolorum non ſunt in ſynodo Antiochena in locum idolorum ſubſtitutæ. IV. 10.

Jmago Mariæ thavmaturga a Luca picta. VII. S. VII. 2.

Jmago Simonis Magi culta. V. 12.

Jnfantia Chriſti acta vera. VII. S. I. 7. fabuloſa. 13.

Jnfanticidium Bethlehemiticum negatur a Scaligero. VII. S. I. 12.

Jnfantum evchariſtia. III. 22. p. 150. 152. Sec. I. non fuit in uſu IV. 20. a W. Muſculo defenditur. l. c. alicubi hodienum Floret. l. c. baptiſmus Sec. I & II. uſitatus III S. II. 22

Johannes Baptiſta, de ejus vita ſingularia quædam ex Hiſt. evangel. VII. S. IV. 1. cur ab Herode occiſus. 2. an a Joſepho pro Propheta habitus. l. c. an inferis evangelium de Chriſto annunciaverit. 4. ejus reliquiæ. 5. cibus. 7. varia de eo ſcripta. 8.

Johannes Evangeliſta noluit uti eodem balneo cum Cerintho. V. 35. nec cum Ebione. 36. quod factum contra Arnoldum defenditur. 44. an dolio ferventis olei immerſus. VI. 9. exul l. c. p. 330. ejus poculum p. 331. cum perdice luſus. VII. S. V. 10. de ejus officio confeſſionario, vita perpetua, ſepulchro, reſuſcitatione, transſubſtantiatione &c. variæ traditiones. l. c. ejus miracula. VII. S. IX. I. Amorem ſedulo inculcavit VII. S. V. 10. an Philonem legerit. 11.

Johannis Apocalypſis v. Apocalypſis. Epiſtola prior male ab Epiſcopio traducta. VII. S. V. 11. p. 444.

Evangelium, qua occaſione ſcriptum. VII. S. V. 11. contra quem. V. 26. male ab Alogis Cerintho tribuitur, V. 26. p. 288. an Autographum ſuperſit. VII. S. VII. 1.

Jonam a piſce deglutitum ridet Joſephus VII. S. I. 36.

Jordanus an arſerit cum Chriſtus baptizaretur. VII. S.

IV. 6. *aqua ejus incorruptibilis eſſe dicitur. l. c. Job. Baptiſta 4. filios ex eo ſuſcepiſſe fingitur.* 3.

Joſephus Arimathæus num Anglorum *apoſtolus.* VII. S. IIX. 8.

Joſephus Mariæ *ſponſus non illuſtris dignitatis vir.* VII. S. III. 1. *nec decrepitus.* 2. *nec Mariæ per miraculum deſponſatus* 3. *male cum ramusculo virente pingitur.* 4. *poculum Zelotypias non bibit.* 5. *feſtum ejus & cultus. l. c. p.* 423.

Joſephus in cujus gratiam ſcripſerit Archæologiam ſuam. VII. *S. I.* 32. *a Saliano paſſim exagitatus.* Pr. 78. *Jeſum non habuit pro Chriſto.* VII. S. *I.* 35. *ſed Veſpaſianum. l. c honorifice tamen de Jeſu ſcripſit.* 26. *Semipaganus.* 36. Operum *ejus nova ab Hudſono adornatur editio.* 37. *p.* 378.

Joſephi teſtimonium de Chriſto examinatur VII. *S. I.* 19. *ſeq.* νοθείας *arguitur.* 25. *ſeq. Witſii ſententia.* 29. *Grabii.* 30. *Lambecii.* 27. Daubuzii *argumenta excutiuntur.* 30. 31. 32. *ſeq.*

Irenæus vindicatur. V. 10. *emendatur.* V. 39 *cur de Cerinthi Chiliaſmo ſileat?* V. 31. *p.* 292.

Italiæ primi Epiſcopi. VII. *S.* IIX. 7.

Judæi, an Chriſtianos diris devovcant. V. 46. *eorum veneratio erga Scripturam Sacram* III. S. II. 6. *p.* 128. *Epiſtola ad fratres Ulmenſes de Chriſto crucifixo.* VI. I.

Judæ epiſtola. VII. S. V. 26.

Judas Iſchariotb ex Apoſtolo latro. VII. S. V. 27. *p.* 461. *ejus mors. p.* 462. *a Græcis excuſata. p.* 463. *ei omnis Gratia ante mortem non fuit præcluſa. p.* 464. *a Cerintho laudatur.* V. 30.

de Judicii extremi die non ex conjecturis ſcripſere Apoſtoli. VII. *S.* V. 3.

Judith Liber male libris canonicis V. T. in canonibus Apoſtolicis enumeratis a Turriano additur. III. S. V. 4.

Juſtificatio ex fide a Clem. Rom. *agnita.* III. *S.* IV. 15. *quomodo fides in eam influat.* III. *S. II.* 17.

Juſtus Barſabas poculum lethale ſine noxa ebibit. VII. S. *IX. I.*

Digitized by Google

K.

Kipping Henr. *auxit & illuſtravit Pappi Hiſtoriam eccleſiaſt. Pr. 49. p. 63.*

Kortholti Chriſtiani *diſquiſitiones AntiBaroniana. Pr. 24. p 34.*

Hiſtoria ecccſiaſtica. Pr. 53.

Kromayeri Hieron. *Eccleſia in Politia. Pr. 42.*

Kromayeri Joh. *Indiculus hiſtoria eccleſiaſtica. Pr. 55.*

L.

Labore manuum quo ſenſu *peccata redimantur.* III. S. *II. 19. p. 145.*

Lac loco vini in euchariſtia infantum adhibitum dicitur. III. S. II. 22. p. 151.

Lactis guſtatio in baptiſmo. III. S. II. 22. p. 151.

Laicus, vox antiqua. III. S. IV. 21.

cis adminiſtratio baptismi interdicta in Conſtit. Apoſt. III. S. V. 7.

Lanſſelius Petrus *Cauſauboni adverſarius. Pr. 22. p. 33.*

ad Laodicenſes epiſt. Pauli. I. 6.

Layrizii Joh. Georg. *Synopſis Hiſt. eccleſiaſtica. Pr. 54.*

Lazari morbus, ex quo obiit. VII. S. I. 53.

Lectionum ſacrarum ritus. IV. 27.

Legis Moſaica obſervantiam urſere Cerinthus. V. 28. Ebion. 43. Nazarai. 46.

Leproſi X. ubi Chriſto obviam venerint. VII. S. I. 52 p. 402.

Leydeckeri Melech. *annotationes ad Hornii Hiſt. eccl.* Pr. 48.

Leydeckeri Jac. *Hiſtoria eccleſiaſtica V. & N. T. Pr. 67.*

Liberum arbitrium ab Herma nimis extollitur. III. S. *III. 12. item ab autore recognitionum Clementis. S.* V. *12.*

Lightfooti falſa hypothefis de de ſymbolo apoſtolico. III. S. I. 19.

Linacer ſacrum Codicem proterve abjecit. VII. S. *I. 44.*

Lingua coccinea in capite hirci emiſſarii. III. S. II. 3. p. 123.

Linguarum donum circa initia N. T. VII. S. V. 2.

Lini libri de Paſſione Petri & Pauli. I. 21.

Liturgia Petri. I. 5. Matthai. 9. Jacobi 11. Marci. 15. Clementis. 20. p. 54. Nicomedis. VII. S. X. I.

Lucas an Medicus & Pictor. VII. S. VII. 2.

Lucius Ludov. *notatur. Pr. 2.*

Ludolphi ſententia de locuſtis Johannis. B. VII. S. IV. 7.

Digitized by Google

Lundorpius Mich. Caſp. *Sleidani continuator. Pr. 98. p. 103. de bello ſexennali civili Germaniæ ſcripſit. l. c.*

Lupus Chriſtianus *ſymboli Apoſtolici nimius defenſor refutatur III. S. I. 6. 9.*

Lutheri ſententia de deſcenſu Chriſti ad inferos. III. S. I. 24. 25. judicium de epiſtola Jacobi excuſatur VII. *S. V. 19.*

M.

M*Accabæorum libri ad canonem non pertinent III. S. V. 4.*

M*agenel* Andreæ *Anti*-*Baronius. Pr. 26. p. 35.*

Magi Chriſtum quærentes qui fuerint, quando venerint, an ſoli. Bethlehemum ſint profecti VII. *S. I. 9.*

Mahometem Cardinalem eccleſiæ Romanæ fuiſſe, credidit Benvenutus. V. 51.

Maimburgii Ludov. *Hiſtoria Lutheraniſmi. Pr. 96. Societate Jeſuitarum excluſus eſt. l. c. p. 99.*

Majus Joh. Burchar. *ſupplevit librum memorialem Boecleri de rebus Sec. 16. Pr. 100.*

Maldonatus notatur VII. S. V. I.

Malleus laicis Biblia ex manibus torquens ad tribunal divinum citatus. VII. S. VII. 3.

Mannii Auguſt. *Selecta hiſtorica rerum in eccleſia. Pr. 73. p. 87.*

Marcelli Lib. de conflictu Petri cum Simone Mago. I. 18.

Marcelli Guilhel. *Conſpectus Chronologicus de ſtatu eccleſiæ.* Pr. *75.*

Marci Liturgia. I. 15. Evangelium non Epitome Matthei. VII. S. VII. *1.*

Marci Evangelium non latine ſcriptum, nec ex ore Petri. VII. S. VII. 1. Autographum non ſupereſt. l. c.

Marci miraculum Alexandrinum VII. S. IIX. 3. *an fundaverit eccleſiam Alexandrinam. l. c.*

Marci Johannis *Acta Barnabæ. I. 16.*

Mariæ epiſtola ad Jgnatium. I. 2. ad Meſſanenſes. 3. ad Florentinos. 4. Conceptio immaculata II. 5. VII. *S. II. 2. genus in Scriptura Sacra deſcriptum* 1. Singularia *de ea ex hiſtoria evangelica.* 3. *variæ de ea fabulæ. 4. ejus reliquiæ. l. c.*

Digitized by Google

l. c. p. 417. Scriptores. p. 418.

Maria non ex Joſepho Chriſtum concepit V. *27. mediatrix nominatur in Liturgia Matthai. III. S. VI. 7. ejus purificatio. VII. S. I. 10.*

Marſhamus notatur. III. S. II. 20.

Martialis Lemovicenſis Epiſtolæ. I. 24. vita ab Aureliano ſcripta. l. c. p. 64. de ejus exiſtentia dubitatur. IV. 23.

Matthai Liturgia. I. 9. Tractatus de Nativitate Marci 10. Evangelium non tumultuarie ſcriptum. VII. S. I. 21.

Matthæus & Levi unus atque idem. VII. S. V. *21. parum ſolidi de ejus vita ſupereſt. 21.*

Matthias Apoſtolus. VII. S. V. *28.*

a ſcripta ſuppoſititia p. 465.

Medad & Eldad liber ſuppoſititius. III. S. III. 3.

Mel loco panis in euchariſtia infantum adhibitum. III. S. II. *22.*

lis & lactis guſtatio in baptiſmo. 22. p. 151.

Mellierus Lucas *refutatur. III.* S. *IV.* 11.

Menander hæreſiarcha. V. *24.*

Meritum Chriſti *univerſale a Barnaba aſſeritur. III.* S. *II. 16. a Clemente Rom. S. IV. 13.*

Merito Operum non favet Barnabas. III. S. II. 17. nec Clemens Romanus. S. IV. 15.

Mermanni Arnold. *Theatrum converſionis gentium* Pr. *73. p. 87.*

ad Meſſamenſes Epiſtola Mariæ ſpuria. I. 3.

Micrælii Joh. *Syntagma Hiſtor. Eccleſiaſticæ Pr. 43.*

Mileti concilium Sec. I. habitum eſſe fingitur. II. 2. p. 73.

Millius Jo. *notatus* VII. *S.* IV. *5.*

Miniſterii Chriſti anni. VII. S. I. 18.

Miniſtri eccleſiæ in primitiva eccleſia conſenſu plebis conſtituti. III. S. IV. 20.

Miraculum Chriſti primum, variæque de eo circumſtantiæ. VII. *S.* I. *39. maximum an repurgatio templi. 40.*

Miracula Seculi primi. VII. *S. IX. 1. 2.*

Miſſa prima, a quo Apoſtolo ſit celebrata. I. 5.

Miſſæ non favet Clemens Rom. III. S. IV. *23. abſurde ex ejus Liturgia probatur Miſſæ antiquitas. S. V. 10.*

Monaſticus ſtatus Sec. I. ignotus. IV. *15. 16. 17. 18.*

Digitized by Google

Mons glorificationis Chriſti. VII. *S. I* 49.

Montacutii Rich. *Scripta. Pr.* 19. *p.* 31.

Montaniſmus Hermæ. III. S. III. 13.

Mortuis evangelium annunciatum eſſe Patres quidam aſſerunt. III. S. III. 19.

Mudzaerts Dionyſ. *Hiſtoria eccleſiaſtica ab O. C. Pr.* 67.

Mundi ætates. III. S. II. 23.

Munſteri Verſio Hebraica Epiſtolæ ad Hebræos. VII. S. V. 30.

Muſæi Joh. *Controverſia cum Groſſio. III. S.* IV. 1. *p.* 101.

Myſtico Scripturæ S. ſenſui nimium indulget Barnabas. III. S. II. 9. 12.

N.

N*Ani Hiſtoria Seculi* 17. *Pr.* 102.

Nathanael & Barthólomæus idem. VII. S. V. 24.

Nativitatis Chriſti annus, dies, locus. v. ſub Chriſtus.

Nazaræi ab Ebionitis differunt. V. 45. *Judaizantes.* 46.

Neronis perſecutio ultra Romam ſe extendit, contra Dodwellum. VI. 3. *ejus mors.* VII. S. *X.* 5. *an rediturus ſit ante adventum Chriſti, l. c. p.* 493. *olim pro Antichriſto a quibusdam habitus. l. c. p.* 494.

Neſſelii Martin. *Compendium hiſtoriæ eccleſiaſticæ. Pr.* 73.

Nicodemus quis fuerit. VII. S. I. 41. *an imaginem Chriſti ſculpſerit. I.* 13. *p.* 19. *ejus Evangelium. l. c.*

Nicolaus hæreſiarcha diverſus a Nicolao Diacono. V. 49. *ejus defenſores & accuſatores.* 50.

Nicolaitarum origo. V. 48. *errores & ſcelera.* 52. *quinam ita ſint appellati & appellandi.* 51.

Nicomedes an Liturgiam ſcripſerit. VII. S. *X.* 1.

Novatianiſmus Hermæ. III. S. III. 13.

Nourrius Nic. *notatur. III.* S. *III.* 19. *it. I.* 23.

Nummus cathedram Petri exhibens. IV. 3.

mo Domitianum perſecutionem ſuam expreſſiſſe negatur. VI. 12.

Nuptiæ v. Conjugium.

O.

O*Learius* Godofr. *Procopii codicem MS. editioni paratum habet. III.* S. *II.* 20. *p.* 147. *ejusdem editio Philoſtr.* VII. S. *X.* 7.

Operum merito non favet Barnabas. III. S. II. 17. *nec Clemens Romanus.* III. S. IV. 15. *durius ab eo dicta excuſantur.* 16.

Operum ſtudium ſedulo inculcat Barnabas. III. S. II. 18. *nimium extollit Hermas.* III. S. III. 15.

Oſiandri Lucæ *Epitome Hiſtoriæ eccleſ.* Pr. 40.

Oſſunæus Dux cambiales literas a Maria exoptat. I. 3. p. 5.

Otto Joh. Henr. *Baronii adverſarius* Pr. 27. p. 37.

P.

PÆdobaptiſmus Sec. I. & II. *uſitatus.* III. S. II. 22.

Pagi Antonii *Critica.* Pr. 29. p. 38.

Palatius Jo. *notatur.* I. 12. p. 62.

Palingeneſia quid notet apud Clementem Romanum. III. S. IV. 14.

Pallium Pontificale non a Lino ordinatum. IV. 22.

Panis Perna, de quo legenda Pontificia *notatur.* VII. S. I. 47.

Pantaleon Henricus *Interpres & continuator* Sleidani. Pr. 98.

Panvinii Onuphrii *Hiſtoria Eccleſiaſtica MSC.* Pr. 61. *chronicon eccleſiaſticum.* l. c.

Pappi Johannis *Epitome Hiſtoriæ eccleſiaſticæ.* Pr. 49.

Parabola de Oeconomo injuſto explicata. VII. S. I. 52. p. 400. *de Lazaro & divite.* p. 401. *de iniquo Judice.* p. 402.

Parei Danielis *Medulla univerſalis Hiſt. Eccl.* Pr. 56.

Parienſis Epiſcopatus origo fabuloſa. VII. S. IIX. 5.

Paſcha Galilæorum & Judæorum diverſum ex mente Harduini. VII. S. I. 54. *quando a Chriſto ſit celebratum.* l. c. *an eodem tempore cum Judæis.* 55.

Paſſionis Chriſti Hiſtoria a variis Scriptoribus illuſtrata. VII. S. I. 56.

Patres caſtrari ſolent a Pontificiis. VII. S. VII. 4.

Patres V. T. an per deſcenſum Chriſti ad inferos ſint liberati. III. S. VI. 7.

Patrimonium Petri *fruſtra jactatur.* IV. 9.

Patris vox quomodo in Symbolo Apoſtolico accipiatur. III. S. I. 14.

Pauli ad Laodicenſes epiſtola. I. 6. *ad Senecam.* 7. *Ejus &*

Theclæ acta. 8. *Ejus cum Petro contentio*. IV. 4. *Ejus & Peri Paſſio duobus libris a Lino deſcripta*. I. 21.

Paulus in bullis papalibus dextrum locum occupat. IV. 5. *Uxoratus* 25. *VII. S. V.* 33. *Martyr*. VI. 7. *hujus martyrii cauſa*. 8. *fabula de ejus capite ſaltante*. *l. c.*

Pauli vita & ſcripta. VII. S. V. 29. *Epiſtola ad Hebræos ei vindicatur*. 30. *an a Gamaliele* Presbyter *ſit conſtitutus*. 31. *an in Talmude ejus mentio fiat*. *l. c. an in Hiſpaniam venerit*. 32. *item in Angliam*. *l. c. an dono linguarum reliquos Apoſtolos ſuperaverit*. 2. *p.* 435. *craſſiſſima de eo Ebionitarum calumnia*. 35.

Paupertas fidei quibus ab Epiphanio tribuatur. V. 37.

Pearſonii Jo. *ſententia de deſcenſu Chriſti ad inferos* III. S. I. 22. *it. de Barnaba epiſtola*. I. 14.

Peccabilem Chriſtum feciſſe Clementem Romanum Mellierii calumnia. III. S. IV. 11.

Peccatum Originis an Patribus Seculorum priorum ſatis cognitum. Pr. 60. *p.* 72.

Pelagius non primus vires liberi arbitrii extollere cœpit. *III.* S. V. 12. *p.* 717.

Pelagianiſmus Hermæ. *III.* S. III. 12. *Autoris librorum recognitionum Clementis* V. 12.

Pella primorum Chriſtianorum refugium. VII. S. X. 3.

Perfectio imperfecta renatorum. III. S. IV. 17.

Perſecutio Neronis ad urbem Romanam a Dodwello reſtringitur. VI. 3. *ejus cauſæ & prætextus*. 5. *Domitiana*. 9. 10. 11.

Perſonæ divinæ inepte comparantur in conſtitutionibus Apoſtolicis. III. S. V. 5. *Campani de iis ſententia*. III. S. I. 26.

Peruſini Lud. Aur. *Epitome Baroni*: Pr. 10.

Peterſen Joh. Wilh. *Pſeudo-Dionyſii Areopagitæ vindex*. I. 17. 41. *Chiliaſmi defenſor*. III. S. II. 23 III. S. III. 20. V. 32.

Petri Liturgia. I. 5. *conflictus cum* Simone *Mago*. 18. *Epiſtola ad Jacobum*. 22. *p.* 60. *Primatus nondum evictus*. IV. 4. 5. *Patrimonium nullum*. 9. *privilegium nullum*. *l. c. Conjugium*. IV. 25. VII. S. V. 8. *Martyrium*. VI. 6. 5.

fuga

Digitized by Google

fuga fabuloſa 6. *Epiſtola poſterior genuina. VII. S. V.* 6. *Catena. 9. ejus & Pauli paſſio a Lino deſcripta. I.* 21. *ejus cum Paulo contentio. IV.* 4.

Petrus an primam Miſſam celebraverit. I. 5. *p.* 6. *an Romæ fuerit. IV.* 1. *VII. S. V.* 7. *ibique per* 25. *annos epiſcopatum geſſerit. IV.* 2. *An Epiſcopus proprie dictus fuerit.* 3. *de ejus Epiſcopatu Antiocheno figmentum. VII. S. IIX.* 10. *Unde Cephas dictus, IV.* 4. *p.* 231. *An omnes eccleſias in Occidente fundaverit.* 8.

Philaſtrius Brixienſis Epiſc. Barnabæ interpres. I. 14. *p.* 23.

Philippus Apoſtolus ubi prædicaverit, VII. S. V. 23. *Varia de eo ſingularia ex traditionibus recenſentur. l. c. non cœlebs. p.* 458. *cum Philippo Diacono non confundendus. l. c.*

Philippus Diaconus. VII. S. VII. 5. *ejus C*[illegible]*ium. VII. S. V.* 23[illegible]*culum*[illegible] *S. I*[illegible]

Philo J[illegible]*m* [illegible] *co*[illegible] *um*[illegible] *ang*[illegible]

Philoſtratus in vita Apollonii Tyanæi mendax. VII. S. X. 7.

Phœnix reſurrectionis ſymbolum. III. S. IV. 24.

Photinus Symbolum Apoſtolicum explicavit. III. S. I. 13.

Piccinardus (Seraphinus) notatur. Pr. 38. *p.* 50.

Pilati acta. I. 13. *p.* 20. VII. *S. I.* 58. *Epiſtola ad Tiberiū. l. c. an a Tiberio vel Nerone punitus.* VII. *S. X.* 6.

du Pin Lud. Ell. *notatur. I.* 7. *I.* 14. *p.* 23. *conf. Dupin.*

Pœna in primitiva eccleſia peccatoribus irrogata. III. S. III. 14.

Pœnitentiam unica vice gravioribus peccatoribus poſt baptiſmum conceſſit Hermas. III. S. III. 13.

Politiani Angeli *contemtus Scripturæ Sacræ notatur.* VII. *S. I.* 44.

Pontificum ſucceſſio ab initio ſtatim male cohæret. IV. 6. VII. S. IIX. 1.

[illegible]*tificem* [illegible] *Petrum ab Euſebi*[illegible] *obſervavit* *Nai*[illegible]

[illegible]*tifi*[illegible]*es caſtran*[illegible] *d*[illegible] *S. VII.* 4. *op*[illegible]*uirebatur in pri-*

Digitized by Google

primitiva Eccleſia ad conſtituendum Miniſtrum eccleſiæ.III.S.IV. 20.
Præſepe Chriſti non fuit diverſorium, VII.S.I.6.
Præputium Chriſti. *VII.S.I.8.*
Presbyterorum & Diaconorum Achaiæ Epiſtola de paſſione Andreæ.I.19.
Presbyteros inter & Epiſcopos nulla in primitiva Eccleſia differentia. III.S. *III.18.IV.19.*
Prideaux Joh. *Iſaaci Caſauboni vindex.Pr.20.p.32.*
Primatus Petri. IV.4. *Pauli 5. Jacobi minoris 7.*
Prochori Hiſtoria de vita & morte Joh. Evang. I.25.
Protevangelium Jacobi. I.12.
Pſeudepigrapha quædam primi ſeculi ſummatim recenſentur.I.22.
Purgatorium num Hermas adſtruat. III.S.III.21.*ejusq; autor l.c.p.179.*
Purificatio Mariæ. VII.S.I.*10.*

R.

R*Aynaldus* Odoricus *Continuator Annalium Baronii.*Pr.15. *p. 22.*
Raynaudi Theoph. *inepta probatio primatus Petri ante Paulum.IV.5.Ejus judicium de ſcriptoribus vitæ Mariæ Virginis.* VII.*S.* II. *4.*
Rechenbergii Adami *Summarium Hiſtoriæ eccleſiaſticæ.* Pr.*52.*
Redin. Auguſt. *Baronii Vindex.*Pr.*28.p.*37.
Regnabit dominus de ligno. III. *S.II.4.5.6.*
Renati poſſunt excidere gratia Dei.III S.IV.18. eorum imperfecta perfectio.17.
*Reſurrectionis Symbolum Phœnix.III.*S.*IV.*24.
Reſurrectionem Chriſti negavit Cerinthus.V.27.non credidit Joſephus. VII.S.I.36.
Ribothi Auguſt. *Florus Chriſtianus Pr.60.*
Rochæ Johannis *Compendium temporum & hiſtoriarum. Pr.74.*
Rivetus memoria lapſus I.22. p.51.
Rockii Memoriarum Eccleſiaſticarum Tomus primus. Pr.104.
Rondinini mala fides notatur. VII.S.VII.4.
Rosweidus Heribertus *Caſauboni adverſarius.Pr.21.p.32. ejus Hiſtoria eccleſiaſtica.*59.

S.

S*Abbathi ſuperſtitioſus cultus Doſitheanorum V.*4.

Sacra-

Sacramentũ Cœna v. Euchariſtia. Confirmationis Sec. I. fuit ignotum IV, 24. nec non extrema unctionis. VII. S. V. 1.
Sacrificiorum divina origio adſtruitur. III. S. V. 11.
Sacrificium Miſſaticum v. Miſſa.
Sagittarii Caſp. *introductio in hiſtor. eccleſiaſticam. Pr. 72 an indiculum hiſtoria eccleſiaſtica ediderit. l. c. duplex error. V. 35. p. 301.*
Saidus Patriarcha Alexandr. & Eutychius Batrici filius non ſunt diverſi ſcriptores. pr. 52. p. 65.
Saliani Jacobi *Annales eccleſiaſtici. Pr. 78.*
Salmaſius Claud. *de Euchariſtia & Baptiſmo infantum refutatur. III. S. II. 22.*
Samaritana fœmina nomen. VII. *S. I. 42.*
Samuel Talmudicus an Paulus ſit. VII. *S. V. 31.*
a Sancto *Auguſtino* Franciſci *Medulla Hiſtoria eccleſiaſticæ Pr. 76.*
Sanctorum in vocationem non docet Barnabas. III. S. II. 18. p. 144.
Sandii Chriſto. *nucleus hiſt. eccleſ. Pr. 46. it. corrigitur. I. 13. refutatur III. S. IV. 8. 14.*
Sapientia Liber non inter canonicos refertur a Dionyſio Areopagita. III. S. VI. 1.
Scaligeri Joſ. *ſententia de paſchate Chriſti VII.* S. *I. 55. p. 408.*
Schadæus Oſeus *Interpres Germanicus & Continuator Sleidani. Pr. 98.*
Scheol quid ſignificet. III. S. I. 18. p. 102.
Schelguigius Sam. *laudatur. III. S. II. 17. V. 44. p. 311.*
Schelſtrateni Eman. *mendacium de Luthero. I. 17. p. 30.*
Schmidt Joh. Andr. *Compendium Hiſtor. Eccleſ. Pr. 51. laudatur. I. 13. 26.*
Schottani Chriſtiani *Hiſtoria Sacra. V. T. Pr. 79. Continuatio Sulpitii Severi. 89.*
Schultingius Cornel. *Epitomator Annaliũ Baronii. Pr. 14. p. 21.*
Scioppius Caſp. *per annales Baronii ad fidem eccleſia Romana converſus. Pr. 9. p. 17.*
Scoglius Joh. Horatius *Epitomator annalium Baronii. Pr. 14. p. 21.*
Scriptura Sacra falſa tribuit Autor homiliarum Clementis. III. S. V. 13. ejus dicta a Barnaba aliter allegantur, quam hodie leguntur III. S. II 3. eum corrumpere nec voluerunt

runt nec potuerunt Judæi. 6. *p.* 128. *eſt* Θεόπνευστος *etiam quoad verba.* III. S. IV. 1. *Omnes libri ſunt* Θεόπνευστοι. *contra Spinozam. l. c. p.* 182. *lectio ejus omnibus commendanda.* 2.

Scriptura Sacra loca explicata, vel vindicata, vel certo modo applicata:

Gen. XIV. 14. III. S. III. 11. *p.* 135. 12. *p.* 137.

Exod. XVII. 14. III. S. II. 3.

Num. XI. 26. 27. III. S. III. 3.

Deut. XXIIX. 60. III. S. II. 6. *p.* 129.

Job. XIX. 25. III. S. IV. 26.

Pſ. XVI. 10. III. S. I. 24. *p.* 114.

LXXXVI. 17. III. S. II. 3.

XCVI. 10. III. S. II. 4. *p.* 124.

Eſ. I. 18. III. S. II. 3.

III. 9. 10. III. S. II. 9. *p.* 133.

Eſ. XLV. 1. III. S. II. 3.

LII. 7. *l. c. p.* 123.

LX. 17. III. S. IV. 19.

Hagg. II. 19. 20. VII. S. I. 4.

Matth. IV. 3. VII. S. I. 43.

6. VII. S. I. 17

XXI. 9. VII. S. I. 48.

Luc. II. 2. VII. S. I. 2. 3.

II. 7. VII. S. I. 6.

IV. 19. VII. S. I. 18.

XXII. 17. III. S. IV. 22.

XXII. 20. III. S. IV. 22.

Joh. II. 3. 4. VII. S. I. 39.

20. VII. S. I. 18.

III. 5. III. S. IV. 14.

IIX. 1. *ſeq.* VII. S. I. 53. *p.* 403

IX. 1. *ſeq.* VII. S. I. 53. *p.* 404.

XIV. 10. *Pr.* 6. *p.* 12.

1. *Cor.* V. 12. V. 48.

XIV. 28. VII. S. V. 2.

XV. 5. 6. 7. VII. S. V. 15. 29. V. 34.

2. *Cor.* XII. 7. III. S. III. 10. *p.* 166. 168.

Gal. II. 11. IV. 4.

Col. II. 16. *ſ.* IV. 17.

2. *Theſſ.* II. 8. V. 18.

1. *Petr.* III. 18. 19. *Pr.* 6. *p.* 12.

2. *Petr.* I. 14. VI. 6.

1. *Joh.* I. 8. V. 43.

II. 1. V. 42.

Jac. V. 14. VII. S. V. 1.

Apoc. XIV. 8. *Pr.* 4. *p.* 7.

Sculteti Abrah. *de Baronii annalibus judicium. Pr.* 32. *Annalium evangelii renovati decades duæ.* 95.

Seckendorffii Lutheraniſmo. P. 96

Senecæ Epiſtola ad Paulum. I. 7. *mors in gentiliſmo l. c. p.* 9.

Septuaginta diſcipulorum vitæ a Dorotheo deſcripta VII. S. VI. 1. *nomina ex Dorotheo.* 2. *quæ abſurditatis arguuntur.* 3. *inter eos Carmelitæ Enochum* in-

inprimis referunt. 4. vitas eorum ſupplevit Uranius. 5.
Sepulchralia Chriſti linea an ejus imaginem expreſſerit. IV. 14.
Servorum Abrahæ numerus myſtice applicatus. III. S. II. 11. p. 135. 12. p. 137.
Sigillum Chriſti. I. 1.
Silas vir Apoſtolicus. VII. S. VII. 5.
Simeon Chriſtum ulnis excipiens, quis fuerit, quomodo Chriſtum agnoverit, an cæcus. VII. S. I. 10.
Simeon Epiſcopus Hieroſolymitanus. VII. S. X. 2.
Simon Zelotes. VII. S. V. 25.
Simonis Magi amores V. 5. Modus inclareſcendi. 6. Scortum Helena. 7. blaſphemiæ. 8. cur Epiphanius, Simonem ſibi nullum peculiare nomen dediſſe dicat, contra Wormium explicatur. 9. eum divinos honores affectaſſe contra Baſnagium defenditur. 10. Simoni nihil affingi a Patribus contra Arnoldum adſtruitur. 11. Imagines ejus culta a diſcipulis. 12. Statuam ipſi erectam eſſe, multi ſtatuunt, 13. ſed falſo. 14. 15. 16. de tragico ejus exitu dubitatur. 17. Antichriſtus dicitur a Grotio. 18. Craſſiſſimi ejus errores. 19. Scripta. 20. artes magicæ. 22. Non diverſus eſt a Simone, cujus in Actis mentio fit, contra Vitringam. 23.
Simoniani V. 22.
Simonius Rich. *notatur III. S. IV. 1. p. 182. it. p. 313.*
Sixti Senenſis *oſcitantia I. 22. p. 50.*
Sleidani Joh. *Commentarius de ſtatu religionis & reipublicæ ſub Carolo V. Pr. 97. ejus Continuatores. 98. Adverſarius. 99.*
Suſſing Juſti *Hiſtoria quinqueſecularis. Pr. 88.*
Diſſp. in Hiſtoriam ſequentium ſeculorum. l. c.
Somnio excitatur Baronius ad conſcribendos annales. Pr. 6. 12
Soſthenes Vir Apoſtolicus. VII. S. VII. 5.
Sozomenus non audet in hiſtoria ſua Symbolum Nicænum exprimere. III. S. I. 9. p. 90.
Spanhemii Frid. *Scripta Hiſtorico-Eccleſiaſtica. Pr. 45.*
Spenceri Joh. *Sententia de circumciſionis origine refutatur. III. S. II. 20.*
Spiritus S. divinitas III. S. I. 26. Varii de eo errores recenſentur. l. c. p. 119. minus commode de eo loquitur Hermas, III. S.

III. 9. de ejus proceſſione a ſolo Patre error refutatur. III. S. VI. 7. ſub Spiritus S. nomine Patres intellexere divinam Chriſti naturam. III. S. III. 7.

Spondanus Henr. *Annalium Baronii Epitomator. Pr. 12. p. 20. Continuator. 17. p. 28. diverſa de eo judicia p. 29. ejus Annales ſacri V. T. Add. I.*

Stapletoni impudens aſſertum I. 22. p. 50.

Statua Hæmorrhouſæ. IV. 11. Simonis *Magi. V. 14. 15. 16.*

Stephani ſepultura. VI. I. *p. 32.*

Stubneri Joh. *introductio ad Hiſt. Eccl.* V. *& N. T. Pr. 57.*

Suicerus notatur. III. S. III. *11. p. 170.*

Sulpitius Severus *continuatus a* Schottano. *Pr. 89. ab Anonymo, l. c.*

Surius Laurent. *Sleidani adverſarius.* Pr. *99.*

Sylvanus Vir *Apoſtolicus.* VIII. *5.*

Symboli vox πολύσημος. III. *S.* I. 1

Symbola in ſano ſenſu vocari poſſunt panis & vinum in Euchariſtia. III. S. VI. 4.

Symbolum Apoſtolicum non eſt occultatum. III. S. *I. 1. ſeq. p. 88. non ab Apoſtolis compoſitum. 2. 3. 4. 5. nec a Patribus concilii Nicæni. 3. p. 80. nec ab Arianis. l. c. ratione materiæ Apoſtolicum eſt. 6. ſucceſſive compoſitum. 6. p. 83. ejus abuſus. 3. p. 78. mutationes & additiones 6. 7. 8. 9. 10. ejus non occurrit mentio in* Scriptura *Sacra 11. nec aſſervatur in archivis Romæ. 9. p. 89. a Jeſuitis peſſime pervertitur.* III. S. *I. 12. ejus explicatio a multis tentata. 13. textus originalis latinus. 19. p. 107. trocina de Patre Jeſu Chriſti. 14. 15. 16. de deſcenſu Chriſti ad inferos. 18. de* Spiritu. S. 26.

Symbolum Nicænum *exprimere noluit* Sozomenus *in Hiſtoria ſua.* III. S. *I. 9. p. 90.*

T.

Talmud an mentionem injiciant Pauli *Apoſtoli.* VII. *S.* V. 31.

Tentatio Chriſti. VII. *S. I. 17.*

Tenzelii conjectura de autore epiſtola Barnabæ. I. *14. p. 23. notatur. p 29.*

Thecla & Pauli acta. I. 8.

Theophilus Lucæ quis fuerit. VII. S. VII. 2.

Therapeutæ, fuerintne Chriſtiani an Judæi. IV. *15. 16. 17.*

Thomas ubi prædicaverit. VII. *S.* V. *22. ejus res geſtæ in India, & martyrium. l. c.*

van

van Til. Salom. *feſtinatio circa prima Chriſti infantis tempora* VII.S. I. 7.

Tillemont Seb. le Nain. *Memoires pour ſervir a la hiſtoire eccleſiaſtique. Pr.* 66.

Timotheus vir Apoſtolicus VII.S. VII. 5.

Titus vir Apoſtolicus. VII.S.VII.5

Tollius notatur. VII. S. X. 5.

Tornielli Auguſt. *Annales Sacri. Pr.* 77.

Tribbechovius Adam *Exercitationum Caſauboni Anti-Baronianarum Continuator. Pr.* 23. *p.* 33.

Trinitatis myſterium in primitiva eccleſia non occultatum. III. S. I. 1. *p.* 77. *a Campano inepte explicatum.* 26. *p.* 119. *ab Herma aſſertum.* III. S. III. 5. *durius dicta* 6. *excuſantur* 7. *item a Clemente Romano.* III. S. IV. 7. *a Dionyſio Areopagita.* III. *S.* VI. 2. *ex blaſphemiis Simonis Magi originem ejus impie derivatus Zwicker.* V. 19.

Turrianus Franc. *Centuriatorum Magdeburgenſium hoſtis. Pr.* 5. *p.* 9. *ejus conatus circa L. Judith.* III. S. V. 4.

V.

V*acca ruſa typus Chriſti.* III. S. II. 16.

Valla Laur *revocare cogitur ſententiam ſuam de ſymbolo Apoſtolico.* III. S. I. 3.

Varillaſii Tr. de revolutionibus Europæ ob religionem. Pr. 104.

Vechneri ſententia de auſteritate Chriſti in matrem excutitur. VII.S. I. 39.

Veiel Elias *Natalis Alexandri adverſarius. Pr.* 39.

Velenus Ulr. *negat Petrum fuiſſe Romæ. IV.* 1.

Vellei Andr. Servatii *Hiſtoria eccleſiaſtica. Pr.* 59.

Verſio Scripturæ Sacræ in linguam vernaculam non eſt noxia. III. S. IV. 2. *p.* 183.

Veſpaſianus a Joſepho pro Meſſia habitus. VII. S. I. 35.

Vigiliæ in primitiva eccleſia uſitata. IV. 30.

Vigilius Tapſenſis notatus. V. 5.

Vignerii Hieron. *Hiſtoria Eccleſiaſtica. Pr.* 62. *p.* 69.

Vignerii Nicol. *Hiſtoria Eccleſ. l. c. p.* 70.

Viſiones Seculi primi VII.S. IX. 2.

Vitringæ Campegii *hypotypoſis hiſtoriæ & Chronologiæ ſacræ Add.* II.

opinio ſingularis de Simone *Mago.* V. 23.

Unctio extrema Apoſtolorum tem-

*Mons glorificationis Chriſti.*VII. *S. I* 49.
Montacutii Rich. *Scripta. Pr.* 19. *p.*31.
Montaniſmus Herma. III. S. III. 13.
Mortuis evangelium annunciatum eſſe Patres quidam aſſerunt. III. S. III. 19.
Mudzaerts Dionyſ. *Hiſtoria eccleſiaſtica ab O.C. Pr.* 67.
Mundi ætates. III. S. II. 23.
Munſteri Verſio Hebraica Epiſtolæ ad Hebræos. VII. S. V. 30.
Muſæi Joh. *Controverſia cum Groſſio. III. S.* IV. 1. *p.* 101.
Myſtico Scripturæ S. ſenſui nimium indulget Barnabas. III. S. II. 9. 12.

N.

Nani Hiſtoria Seculi 17. Pr. 102.
Nathanael & Bartholomæus idem. VII. S. V. 24.
Nativitatis Chriſti annus, dies, locus. v. ſub Chriſtus.
Nazaræi ab Ebionitis differunt. V. 45. *Judaizantes.* 46.
Neronis perſecutio ultra Romam ſe extendit, contra Dodwellum. VI. 3. *ejus mors.* VII. S. *X.* 5. *an rediturus ſit ante adventum Chriſti, l. c. p.* 493. *olim pro Antichriſto a quibusdam habitus. l. c. p.* 494.
Neſſelii Martin. *Compendium hiſtoriæ eccleſiaſticæ. Pr.* 73.
Nicodemus quis fuerit. VII. S. I. 41. *an imaginem Chriſti ſculpſerit. I.* 13. *p.* 19. *ejus Evangelium. l. c.*
Nicolaus hæreſiarcha diverſus a Nicolao Diacono. V. 49. *ejus defenſores & accuſatores.* 50.
Nicolaitarum origo. V. 48. *errores & ſcelera.* 52. *quinam ita ſint appellati & appellandi.* 51.
Nicomedes an Liturgiam ſcripſerit. VII. S. *X.* 1.
Novatianiſmus Herma. III. S. III. 13.
Nourrius Nic. *notatur. III. S. III.* 19. *it. I.* 23.
Nummus cathedram Petri exhibens. IV. 3.
mo Domitianum perſecutionem ſuam expreſſiſſe negatur. VI. 12.
Nuptiæ v. Conjugium.

O.

Olearius Godofr. *Procopii codicem MS. editioni paratum habet. III.* S. *II.* 20. *p.* 147. *ejusdem editio Philoſtr.* VII. S. *X.* 7.

Ope-

Digitized by Google

Operum merito non favet Barnabas III. S. II. 17. *nec Clemens Romanus. III.* S. IV. 15. *durius ab eo dicta excuſantur.* 16.

Operum ſtudium ſedulo inculcat Barnabas. III. S. *II.* 18. *nimium extollit Hermas. III.* S. *III.* 15.

Oſiandri Lucæ *Epitome Hiſtoriæ eccleſ. Pr.* 40.

Oſſunaus Dux cambiales literas a Maria exoptat. I. 3. *p.* 5.

Otto Joh. Henr. *Baronii adverſarius Pr.* 27. *p.* 37.

P.

PÆdobaptiſmus *Sec. I. & II. uſitatus. III.* S. *II.* 22.

Pagi Antonii *Critica. Pr.* 29. *p.* 38.

Palatius Jo. *notatur. I.* 22. *p.* 62.

Palingeneſia quid notet apud Clementem Romanum. III. S. IV. 14.

Pallium Pontificale non a Lino ordinatum. IV. 22.

Panis Perna, de quo legenda Pontificia *notatur. VII.* S. I. 47.

Pantaleon Henricus *Interpres & continuator* Sleidani. *Pr.* 98.

Panvinii Onuphrii *Hiſtoria Eccleſiaſtica MSC. Pr.* 61. *chronicon eccleſiaſticum. l. c.*

Pappi Johannis *Epitome Hiſtoriæ eccleſiaſticæ. Pr.* 49.

Parabola de Oeconomo injuſto explicata. VII. S. I. 52. *p.* 400. *de Lazaro & divite, p.* 401. *de iniquo Judice. p.* 402.

Parei Danielis *Medulla univerſalis Hiſt. Eccl. Pr.* 56.

Parienſis Epiſcopatus origo fabuloſa. VII. S. IIX. 5.

Paſcha Galilæorum & Judæorum diverſum ex mente Harduini. VII. S. I. 54. *quando a Chriſto ſit celebratum. l. c. an eodem tempore cum Judæis.* 55.

Paſſionis Chriſti Hiſtoria a variis Scriptoribus illuſtrata. VII. S. I. 56.

Patres caſtrari ſolent a Pontificiis. VII. S. VII. 4.

Patres V. T. an per deſcenſum Chriſti ad inferos ſint liberati. III. S. VI. 7.

Patrimonium Petri *fruſtra jactatur.* IV. 9.

Patris vox quomodo in Symbolo Apoſtolico accipiatur. III. S. I. 14.

Pauli ad Laodicenſes epiſtola. I. 6. *ad* Senecam. 7. *Ejus & The-*

Digitized by Google

Theclæ acta. 8. Ejus cum Petro contentio. IV. 4. Ejus & Peri Paſſio duobus libris a Lino deſcripta. I. 21.

Paulus in bullis papalibus dextrum locum occupat. IV. 5. Uxoratus 25. VII. S. V. 33. Martyr. VI. 7. hujus martyrii cauſa. 8. fabula de ejus capite ſaltante. l. c.

Pauli vita & ſcripta. VII. S. V. 29. Epiſtola ad Hebræos ei vindicatur. 30. an a Gamaliele Presbyter ſit conſtitutus. 31. an in Talmude ejus mentio fiat. l. c. an in Hiſpaniam venerit. 32. item in Angliam. l. c. an dono linguarum reliquos Apoſtolos ſuperaverit. 2. p. 435. craſsiſſima de eo Ebionitarum calumnia. 35.

Paupertas fidei quibus ab Epiphanio tribuatur. V. 37.

Pearſonii Jo. ſententia de deſcenſu Chriſti ad inferos III. S. I. 22. it. de Barnaba epiſtola. I. 14.

Peccabilem Chriſtum feciſſe Clementem Romanum Mellierii calumnia. III. S. IV. 11.

Peccatum Originis an Patribus Seculorum priorum ſatis cognitum. Pr. 60. p. 72.

Pelagius non primus vires liberi arbitrii extollere cœpit. III. S. V. 12. p. 717.

Pelagianismus Hermæ. III. S. III. 12. Autoris librorum recognitionum Clementis V. 12.

Pella primorum Chriſtianorum refugium. VII. S. X. 3.

Perfectio imperfecta renatorum. III. S. IV. 17.

Perſecutio Neronis ad urbem Romanam a Dodwello reſtringitur. VI. 3. ejus cauſæ & prætextus. 5. Domitiana. 9. 10. 11.

Perſonæ divinæ inepte comparantur in conſtitutionibus Apoſtolicis. III. S. V. 5. Campani de iis ſententia. III. S. I. 26.

Peruſini Lud. Aur. Epitome Baroni: Pr. 10.

Peterſen Joh. Wilh. Pſeudo-Dionyſii Areopagitæ vindex. I. 17. 41. Chiliaſmi defenſor. III. S. II. 23 III. S. III. 20. V. 32.

Petri Liturgia. I. 5. conflictus cum Simone Mago. 18. Epiſtola ad Jacobum. 22. p. 60. Primatus nondum evictus. IV. 4. 5. Patrimonium nullum. 9. privilegium nullum. l. c. Conjugium. IV. 25. VII. S. V. 8. Martyrium. VI. 6. 8. fuga

fuga fabuloſa 6. *Epiſtola poſterior genuina. VII. S. V. 6. Catena. 9. ejus & Pauli paſſio a Lino deſcripta. I. 21. ejus cum Paulo contentio. IV. 4.*

Petrus an primam Miſſam celebraverit. I. 5. p. 6. an Roma fuerit. IV. 1. VII. S. V. 7. ibique per 25. annos epiſcopatum geſſerit. IV. 2. An Epiſcopus proprie dictus fuerit. 3. de ejus Epiſcopatu Antiocheno figmentum. VII. S. IIX. 10. Unde Cephas dictus. IV. 4. p. 231. An omnes eccleſias in Occidente fundaverit. 8.

Philaſtrius Brixienſis Epiſt. Barnabæ interpres. I. 14. *p.* 23.

Philippus Apoſtolus ubi prædicaverit. VII. S. V. 23. *Varia de eo ſingularia ex traditionibus recenſentur. l. c. non cœlebs. p.* 458. *cum Philippo Diacono non confundendus. l. c.*

Philippus Diaconus. VII. S. VII. 5. ejus Conjugium. VII. S. V. 23. p. 458. miraculum. VII. *S. IX. 1.*

Philo Judæus, an cum Petro amicitiam Romæ contraxerit. IV. 1. *p.* 227. *cum non legit Johannes Evangeliſta.* VII. S. V. *11.*

Philoſtratus in vita Apollonii Tyanæi mendax. VII. S. X. 7.

Phœnix reſurrectionis ſymbolum. III. S. IV. 24.

Photinus Symbolum Apoſtolicum explicavit. III. S. I. 13.

Piccinardus (Seraphinus) notatur. Pr. 38. p. 50.

Pilati acta. I. 13. p. 20. VII. *S. I. 58. Epiſtola ad Tiberiū. l. c. an a Tiberio vel Nerone punitus.* VII. *S. X. 6.*

du Pin Lud. Ell. *notatur. I. 7. I. 14. p. 23. conf. Dupin.*

Pœna in primitiva eccleſia peccatoribus irrogatæ. III. S. III. 14.

Pœnitentiam unica vice gravioribus peccatoribus poſt baptiſmum conceſſit Hermas. III. S. III. 13.

Politiani Angeli *contemtus Scripturæ Sacræ notatur.* VII. *S. I.* 44.

Pontificum ſucceſſio ab initio ſtatim male cohæret. IV. 6. VII. S. IIX. *1.*

Pontificem vocari Petrum ab Euſebio, ridicule obſervavit Naironus, IV. 6.

Pontificiorū mos Patres caſtrandi notatur. VII. S. VII. 4.

Populi conſenſus requirebatur in

Uuu *pri-*

primitiva Eccleſia ad conſtituendum Miniſtrum eccleſiæ.III. S.IV. 20.
Præſepe Chriſti non fuit diverſorium, VII. S. I. 6.
Præputium Chriſti. *VII. S. I. 8.*
Presbyterorum & Diaconorum Achaiæ Epiſtola de paſſione Andreæ.I. 19.
Presbyteros inter & Epiſcopos nulla in primitiva Eccleſia differentia. III.S. *III.* 18.*IV.* 19.
Prideaux Joh. *Iſaaci Caſauboni vindex, Pr. 20. p. 32.*
Primatus Petri. IV. 4. *Pauli* 5. *Jacobi minoris* 7.
Prochori Hiſtoria de vita & morte Joh. Evang. I. 25.
Protevangelium Jacobi. I. 12.
Pſeudepigrapha quædam primi ſeculi ſummatim recenſentur. I. 22.
Purgatorium num Hermas adſtruat. III. S. III. 21. *ejusq; autor l. c. p. 179.*
Purificatio Mariæ. VII. S. I. 10.

R.

R*Aynaldus* Odoricus *Continuator Annalium Baronii.* Pr. 15. *p.* 22.
Raynaudi Theoph. *inepta probatio primatus Petri ante Paulum,* IV. 5. *Ejus judicium de ſcriptoribus vitæ Mariæ Virginis,* VII. *S.* II. 4.
Rechenbergii Adami *Summarium Hiſtoriæ eccleſiaſticæ.* Pr. 52.
Redin. Auguſt. *Baronii Vindex.* Pr. 28. *p.* 37.
Regnabit dominus de ligno. III. *S. II.* 4. 5. 6.
Renati poſſunt excidere gratia Dei. III S. IV. 18. *eorum imperfecta perfectio.* 17.
Reſurrectionis Symbolum Phœnix. III. S. *IV.* 24.
Reſurrectionem Chriſti *negavit Cerinthus.V.* 27. *non credidit Joſephus. VII. S. I.* 36.
Ribothi Auguſt. *Florus Chriſtianus Pr. 60.*
Rocha Johannis *Compendium temporum & hiſtoriarum, Pr.* 74.
Rivetus memoria lapſus I. 22. *p.* 51.
Rockii Memoriarum Eccleſiaſticarum Tomus primus. Pr. 104.
Rondinini mala fides notatur. VII. S. VII. 4.
Rosweidus. Heribertus *Caſauboni adverſarius.Pr.* 21. *p* 32. *ejus Hiſtoria eccleſiaſtica.* 59.

S.

S*Abbathi ſuperſtitioſus cultus Doſitheanorum V.* 4.

Sacra-

Sacramentũ Cœna v. Euchariſtia. Confirmationis Sec. I. fuit ignotum IV, 24. nec non extremæ unctionis. VII. S. V. 1.
Sacrificiorum *divina origio adſtruitur. III. S. V. 11.*
Sacrificium Miſſaticum v. Miſſa.
Sagittarii Caſp. *introductio in hiſtor. eccleſiaſticam. Pr. 72 an indiculum hiſtoria eccleſiaſtica ediderit. l. c. duplex error. V. 35. p. 301.*
Saidus Patriarcha Alexandr. & Eutychius Batrici filius non ſunt diverſi ſcriptores. pr. 52. p. 65.
Saliani Jacobi *Annales eccleſiaſtici. Pr. 78.*
Salmaſius Claud. *de Euchariſtia & Baptiſmo infantum refutatur. III. S. II. 22.*
Samaritanæ fœminæ nomen. VII. *S. I. 42.*
Samuel Talmudicus an Paulus ſit. VII. *S. V. 31.*
a Sancto *Auguſtino* Franciſci *Medulla Hiſtoria eccleſiaſtica Pr. 76.*
Sanctorum in vocationem non docet Barnabas. III. S. II. 18. p. 144.
Sandii Chriſto. *nucleus hiſt. eccleſ. Pr. 46. it. corrigitur. I. 13. refutatur III. S. IV. 8. 14.*
Sapientia Liber non inter canonicos refertur a Dionyſio Areopagita. III. S. VI. 1.
Scaligeri Joſ. *ſententia de paſchate Chriſti VII.* S. *I. 55. p. 408.*
Schadæus Oſeus *Interpres Germanicus & Continuator Sleidani. Pr. 98.*
Scheol quid ſignificet. III. S. I. 18. p. 102.
Schelguigius Sam. *laudatur. III. S. II. 17. V. 44. p. 311.*
Schelſtrateni Eman. *mendacium de Luthero. I. 17. p. 30.*
Schmidt Joh. Andr. *Compendium Hiſtor. Eccleſ. Pr. 51. laudatur. I. 13. 26.*
Schottani Chriſtiani *Hiſtoria Sacra. V. T. Pr. 79. Continuatio Sulpitii Severi. 89.*
Schultingius Cornel. *Epitomator Annaliũ Baronii. Pr. 14. p. 21.*
Scioppius Caſp. *per annales Baronii ad fidem eccleſia Romanæ converſus. Pr. 9. p. 17.*
Scoglius Joh. Horatius *Epitomator annalium Baronii. Pr. 14. p. 21.*
Scripturæ Sacræ falſa tribuit Autor homiliarum Clementis. III. S. V. 13. ejus dicta a Barnaba aliter allegantur, quam hodie leguntur III. S. II 3. eum corrumpere nec voluerunt

runt nec potuerunt Judæi. 6- *p.* 128. *eſt* Θεόπνευστος *etiam quoad verba.* III. S. IV. 1. *Omnes libri ſunt* Θεόπνευστοι. *contra Spinozam. l. c. p.* 182. *lectio ejus omnibus commendanda.* 2.

Scriptura Sacra loca explicata, vel vindicata, vel certo modo applicata:
Gen. XIV. 14. III. S. III. 11. *p.* 135. 12. *p.* 137.
Exod. XVII. 14. III. S. II. 3.
Num. XI. 26. 27. III. S. III. 3.
Deut. XXIIX. 60. III. S. II. 6. *p.* 129.
Job. XIX. 25. III. S. IV. 26.
Pſ. XVI. 10. III. S. I. 24. *p.* 114.
LXXXVI. 17. III. S. II. 3.
XCVI. 10. III. S. II. 4. *p.* 124.
Eſ. I. 18. III. S. II. 3.
III. 9. 10. III. S. II. 9. *p.* 133.
Eſ. XLV. 1. III. S. II. 3.
LII. 7. *l. c. p.* 123.
LX. 17. III. S. IV. 19.
Hagg. II. 19. 20. VII. S. I. 4.
Matth. IV. 3. VII. S. I. 43.
6. VII. S. I. 17
XXI. 9. VII. S. I. 48.
Luc. II. 2. VII. S. I. 2. 3.
II. 7. VII. S. I. 6.
IV. 19. VII. S. I. 18.
XXII. 17. III. S. IV. 22.
XXII. 20. III. S. IV. 22.
Joh. II. 3. 4. VII. S. I. 39.
20. VII. S. I. 18.
III. 5. III. S. IV. 14.
IIX. 1. *ſeq.* VII. S. I. 53. *p.* 403
IX. 1. *ſeq.* VII. S. I. 53. *p.* 404.
XIV. 10. *Pr.* 6. *p.* 12.
1. *Cor.* V. 12. V. 48.
XIV. 28. VII. S. V. 2.
XV. 5. 6. 7. VII. S. V. 15. 29. V. 34.
2. *Cor.* XII. 7. III. S. III. 10. *p.* 166. 168.
Gal. II. 11. IV. 4.
Col. II. 16. *ſ.* IV. 17.
2. *Theſſ.* II. 8. V. 18.
1. *Petr.* III. 18. 19. *Pr.* 6. *p.* 12.
2. *Petr.* I. 14. VI. 6.
1. *Joh.* I. 8. V. 43.
II. 1. V. 42.
Jac. V. 14. VII. S. V. 1.
Apoc. XIV. 8. *Pr.* 4. *p.* 7.

Sculteti Abrah. *de Baronii annalibus judicium. Pr.* 32. *Annalium evangelii renovati decades duæ.* 95.

Seckendorffii Lutheraniſmus. P. 96

Senecæ Epiſtola ad Paulum. I. 7. *mors in gentiliſmo l. c. p.* 9.

Septuaginta diſcipulorum vitæ a Dorotheo deſcripta VII. S. VI. 1. *nomina ex Dorotheo.* . 2. *quæ abſurditatis arguuntur.* 3. *inter eos Carmelitæ Enochum in-*

inprimis referunt. 4. *vitas eorum ſupplevit Uranius.* 5.
Sepulchralia Chriſti lintea an ejus imaginem expreſſerit. IV. 14.
Servorum Abrahæ numerus myſtice applicatus. III. S. II. 11. p. 135. 12. p. 137.
Sigillum Chriſti. I. 1.
Silas vir Apoſtolicus. VII. S. VII. 5.
Simeon Chriſtum ulnis excipiens, quis fuerit, quomodo Chriſtum agnoverit, an cæcus. VII. S. I. 10.
Simeon Epiſcopus Hieroſolymitanus. VII. S. X. 2.
Simon Zelotes. VII. S. V. 25.
Simonis Magi amores V. 5. *Modus inclareſcendi.* 6. *Scortum Helena.* 7. *blaſphemiæ.* 8. *cur Epiphanius, Simonem ſibi nullum peculiare nomen dediſſe dicat, contra Wormium explicatur.* 9. *eum divinos honores affectaſſe contra Baſnagium defenditur.* 10. *Simoni nihil affingi a Patribus contra Arnoldum adſtruitur.* 11. *Imagines ejus culta a diſcipulis.* 12. *Statuam ipſi erectam eſſe, multi ſtatuunt,* 13. *ſed falſo.* 14. 15. 16. *de tragico ejus exitu dubitatur.* 17. *Antichriſtus dicitur a Grotio.* 18. *Craſſiſſimi ejus errores.* 19. *Scripta.* 20. *artes magicæ.* 22. *Non diverſus eſt a Simone, cujus in Actis mentio fit, contra Vitringam.* 23.
Simoniani V. 22.
Simonius Rich. *notatur* III. S. IV. 1. p. 182. *it.* p. 313.
Sixti Senenſis *oſcitantia* I. 22. p. 50.
Sleidani Joh. *Commentarius de ſtatu religionis & reipublicæ ſub Carolo V.* Pr. 97. *ejus Continuatores.* 98. *Adverſarius.* 99.
Sœffing Juſti *Hiſtoria quinqueſecularis.* Pr. 88.
Diſſp. in Hiſtoriam ſequentium ſeculorum. l. c.
Somnio excitatur Baronius ad conſcribendos annales. Pr. 6. 12
Soſthenes Vir Apoſtolicus. VII. S. VII. 5.
Sozomenus non audet in hiſtoria ſua Symbolum Nicænum exprimere. III. S. I. 9. p. 90.
Spanhemii Frid. *Scripta Hiſtorico-Eccleſiaſtica.* Pr. 45.
Spenceri Joh. *Sententia de circumciſionis origine refutatur.* III. S. II. 20.
Spiritus S. *divinitas* III. S. I. 26. *Varii de eo errores recenſentur.* l. c. p. 119. *minus commode de eo loquitur Hermas,* III. S.

tempore non uſitata. VII. S. V. I.

V*olkmeyeri vindiciæ pro Arnoldo. Pr. 69.*

V*oſſius* Gerh. Joh. *Baronium refutare voluit. Pr. 32. Ejus judicium de Tractatu de Nativitate Mariæ.* I. 10.

V*ſſerii* Jac. *Annales V. & N. T. Pr. 80.* Tr. *de ſtatu & ſucceſſione eccleſiarum in Occidente inprimis.* 92.

W.

WAgenſeilius Joh. Chriſtoph. *notatur.* IV. *ejus ſententia circa locum Joſephi de Chriſto.* VII. *S. I.* 20.

Wakeus epiſtolam Barnabæ omni errore liberam ſtatuit. I. 14.

Wedelius Georg. Wolffgangus *locum Joſephi de Chriſto genuinum eſſe exiſtimat. V*II. S. I, 19.

Weland H. G. *notatur. Pr.* 52. *p.* 165.

Weſtphali Joh. Caſp. *abſurda de Spiritu Sancto ſententia III.* S. I. 26. *p.* 120.

Witſius Hermann. *Baptiſmum cum ſigillo ultra tertium comparans notatur.* III. S. II. 21. *it. circa ſymbolum Apoſtol.* III. S. I. 21.

Wormius locum Epiphanii nomina Simonis Magi omittentis explicans refutatur. V. 59.

Z.

ZElotarum apud Judæos origo & jura VII. S. I. 40.

Zierold Joh. Wilh. Einleitung zur gründlichen Kirchen-Hiſtorie. *Pr. 70.*

Zimmermanni Matthiæ *Amœnitates eccleſiaſticæ*, Pr. 71.

Zwickerus Dan. *refutatur. III.* S. *III.* 4. 7. 8. 9. S. IV, 9. 10.

FINIS.

2 - 3. 266

Digitized by Google

tempore non uſitata. VII. S. V. I.

V*olkmeyeri vindiciæ pro Arnoldo. Pr. 69.*

V*oſſius* Gerh. Joh. *Baronium refutare voluit. Pr. 32. Ejus judicium de Tractatu de Nativitate Mariæ.* I. 10.

V*ſſerii* Jac. *Annales V. & N. T. Pr. 80.* Tr. *de ſtatu & ſucceſſione eccleſiarum in Occidente inprimis. 92.*

W.

WAgenſeilius Joh. Chriſtoph. *notatur.* IV. *ejus ſententia circa locum Joſephi de Chriſto.* VII. *S. I. 20.*

Wakaus epiſtolam Barnabæ omni errore liberam ſtatuit. I. 14.

Wedelius Georg. Wolffgangus *locum Joſephi de Chriſto genuinum eſſe exiſtimat. VII.* S. I, 19.

Weland H. G. *notatur. Pr. 52. p. 165.*

Weſtphali Joh. Caſp. *abſurda de Spiritu Sancto ſententia III.* S. I. *26. p. 120.*

Witſius Hermann. *Baptiſmum cum ſigillo ultra tertium comparans notatur.* III. S. II. 21. *it. circa ſymbolum Apoſtol.* III. S. *I. 21.*

Wormius locum Epiphanii nomina Simonis Magi omittentis explicans refutatur. V. 59.

Z.

Z*Elotarum apud Judæos origo & jura* VII. S. I. *40.*

Zierold Joh. Wilh. Einleitung zur gründlichen Kirchen-*Hiſtorie. Pr. 70.*

Zimmermanni Matthiæ *Amœnitates eccleſiaſticæ*, Pr. 71.

Zwickerus Dan. *refutatur. III.* S. *III. 4. 7. 8. 9.* S. IV. *9. 10.*

FINIS.

2-3.746

Digitized by Google

Theclæ acta. 8. *Ejus cum Petro contentio.* IV. 4. *Ejus & Peri Paſſio duobus libris a Lino deſcripta.* I. 21.
Paulus in bullis papalibus dextrum locum occupat. IV. 5. *Uxoratus* 25. VII. S. V. 33. *Martyr.* VI. 7. *Cujus martyrii cauſa.* 8. *fabula de ejus capite ſaltante.* l. c.
Pauli vita & ſcripta. VII. S. V. 29. *Epiſtola ad Hebræos ei vindicatur.* 30. *an a Gamaliele* Presbyter *ſit conſtitutus.* 31. *an in Talmude ejus mentio fiat.* l. c. *an in Hiſpaniam venerit.* 32. *item in Angliam.* l. c. *an dono linguarum reliquos Apoſtolos ſuperaverit.* 2. p. 435. *craſſiſſima de eo Ebionitarum calumnia.* 33.
Paupertas fidei quibus ab Epiphanio tribuatur. V. 37.
Pearſonii Jo. *ſententia de deſcenſu Chriſti ad inferos* III. S. I. 22. *it. de Barnaba epiſtola.* I. 14.
Peccabilem Chriſtum feciſſe Clementem Romanum Mellierii calumnia. III. S. IV. 11.
Peccatum Originis an Patribus Seculorum *priorum ſatis cognitum.* Pr. 60. p. 72.
Pelagius non primus vires liberi arbitrii extollere cœpit. III. S. V. 11. p. 717.
Pelagianismus Hermæ. III. S. III. 12. *Autoris librorum recognitionum Clementis* V. 12.
Pella *primorum Chriſtianorum refugium.* VII. S. X. 3.
Perfectio imperfecta renatorum. III. S. IV. 17.
Perſecutio Neronis ad urbem Romanam a Dodwello reſtringitur. VI. 3. *ejus cauſæ & prætextus.* 5. *Domitiana.* 9. 10. 11.
Perſonæ divinæ inepte comparantur in conſtitutionibus Apoſtolicis. III. S. V. 5. *Campani de iis ſententia.* III. S. I. 26.
Peruſini Lud. Aur. *Epitome Baroni:* Pr. 10.
Peterſen Joh. Wilh. *Pſeudo-Dionyſii Areopagitæ vindex.* I. 17. 41. *Chiliaſmi defenſor.* III. S. II. 23 III. S. III. 20. V. 32.
Petri *Liturgia.* I. 5. *conflictus cum* Simone *Mago.* 18. *Epiſtola ad Jacobum.* 22. p. 60. Primatus *nondum evictus.* IV. 4. 5. Patrimonium *nullum.* 9. *privilegium nullum.* l. c. *Conjugium.* IV. 25. VII. S. V. 8. *Martyrium.* VI. 6. 8.

fuga

fuga fabuloſa 6. *Epiſtola poſterior genuina. VII. S. V.* 6. *Catenæ.* 9. *ejus & Pauli paſſio a Lino deſcripta. I.* 21. *ejus cum Paulo contentio. IV.* 4.

Petrus an primam Miſſam celebraverit. I. 5. *p.* 6. *an Romæ fuerit. IV.* 1. *VII. S. V.* 7. *ibique per* 25. *annos epiſcopatum geſſerit. IV.* 2. *An Epiſcopus proprie dictus fuerit.* 3. *de ejus Epiſcopatu Antiocheno figmentum. VII. S. IIX.* 10. *Unde Cephas dictus. IV.* 4. *p.* 231. *An omnes eccleſias in Occidente fundaverit.* 8.

Philaſtrius Brixienſis Epiſt. Barnabæ interpres. I. 14. *p.* 23.

Philippus Apoſtolus ubi prædicaverit. VII. S. V. 23. *Varia de eo ſingularia ex traditionibus recenſentur. l. c. non cœlebs. p.* 458. *cum Philippo Diacono non confundendus. l. c.*

Philippus Diaconus. VII. S. VII. 5. *ejus Conjugium. VII. S. V.* 23. *p.* 458. *miraculum.* VII. *S. IX.* 1.

Philo Judæus, an cum Petro amicitiam Romæ contraxerit. IV. 1. *p.* 227. *cum non legit Johannes Evangeliſta.* VII. S. V. 11.

Philoſtratus in vita Apollonii Tyanæi mendax. VII. S. X. 7.

Phœnix reſurrectionis ſymbolum. III. S. IV. 24.

Photinus Symbolum Apoſtolicum explicavit. III. S. I. 13.

Piccinardus (Seraphinus) notatur. Pr. 38. *p.* 50.

Pilati acta. I. 13. *p.* 20. VII. *S. I.* 58. *Epiſtola ad Tiberiũ. l. c. an a Tiberio vel Nerone punitus.* VII. *S. X.* 6.

du Pin Lud. Ell. *notatur. I.* 7. *I.* 14. *p.* 23. *conf. Dupin.*

Pœna in primitiva eccleſia peccatoribus irrogata. III. S. III. 14.

Pœnitentiam unica vice gravioribus peccatoribus poſt baptiſmum conceſſit Hermas. III. S. III. 13.

Politiani Angeli *contemtus Scripturæ Sacræ notatur.* VII. *S. I.* 44.

Pontificum ſucceſſio ab initio ſtatim male cohæret. IV. 6. VII. S. IIX. 1.

Pontificem vocari Petrum *ab Euſebio, ridicule obſervavit Naironus.* IV. 6.

Pontificiorũ mos Patres caſtrandi notatur. VII. S. VII. 4.

Populi conſenſus requirebatur in

Unu *pri-*

Digitized by Google

primitiva Eccleſia ad conſtituendum Miniſtrum eccleſiæ. III. S. IV. 20.
Præſepe Chriſti non fuit diverſorium, VII. S. I. 6.
Præputium Chriſti. VII. S. I. 8.
Presbyterorum & Diaconorum Achaiæ Epiſtola de paſſione Andreæ. I. 19.
Presbyteros inter & Epiſcopos nulla in primitiva Eccleſia differentia. III. S. III. 18. IV. 19.
Prideaux Joh. Iſaaci Caſauboni vindex. Pr. 20. p. 32.
Primatus Petri. IV. 4. Pauli 5. Jacobi minoris 7.
Prochori Hiſtoria de vita & morte Joh. Evang. I. 25.
Protevangelium Jacobi. I. 12.
Pſeudepigrapha quædam primi ſeculi ſummatim recenſentur. I. 22.
Purgatorium num Hermas adſtruat. III. S. III. 21. ejusq; autor l. c. p. 179.
Purificatio Mariæ. VII. S. I. 10.

R.

Raynaldus Odoricus Continuator Annalium Baronii. Pr. 15. p. 22.
Raynaudi Theoph. incepta probatio primatus Petri ante Paulum. IV. 5. Ejus judicium de ſcriptoribus vitæ Mariæ Virginis. VII. S. II. 4.
Rechenbergii Adami Summarium Hiſtoriæ eccleſiaſticæ. Pr. 52.
Redin. Auguſt. Baronii Vindex. Pr. 28. p. 37.
Regnabit dominus de ligno. III. S. II. 4. 5. 6.
Renati poſſunt excidere gratia Dei. III S. IV. 18. eorum imperfecta perfectio. 17.
Reſurrectionis Symbolum Phœnix. III. S. IV. 24.
Reſurrectionem Chriſti negavit Cerinthus. V. 27. non credidit Joſephus. VII. S. I. 36.
Ribothi Auguſt. Florus Chriſtianus Pr. 60.
Rocha Johannis Compendium temporum & hiſtoriarum, Pr. 74.
Rivetus memoria lapſus I. 22. p. 51.
Rockii Memoriarum Eccleſiaſticarum Tomus primus. Pr. 104.
Rondinini mala fides notatur. VII. S. VII. 4.
Rosweidus Heribertus Caſauboni adverſarius. Pr. 21. p. 32. ejus Hiſtoria eccleſiaſtica. 59.

S.

Sabbathi ſuperſtitioſus cultus Doſitheanorum V. 4.

Digitized by Google

Sacramentũ Cœna v. Euchariſtia. Confirmationis Sec. I. fuit ignotum IV, 24. nec non extremæ unctionis. VII. S. V. 1.
Sacrificiorum divina origio adſtruitur. III. S. V. 11.
Sacrificium Miſſaticum v. Miſſa.
Sagittarii Caſp. *introductio in hiſtor. eccleſiaſticam. Pr. 72 an indiculum hiſtoriæ eccleſiaſticæ ediderit. l. c. duplex error. V. 35. p. 301.*
Saidus Patriarcha Alexandr. & Eutychius Batrici filius non ſunt diverſi ſcriptores. pr. 52. p. 65.
Saliani Jacobi *Annales eccleſiaſtici. Pr. 78.*
Salmaſius Claud. *de Euchariſtia & Baptiſmo infantum refutatur. III. S. II. 22.*
Samaritanæ fœminæ nomen. VII. *S. I. 42.*
Samuel Talmudicus an Paulus ſit. VII. *S. V. 31.*
a Sancto *Auguſtino* Franciſci *Medulla Hiſtoriæ eccleſiaſticæ Pr. 76.*
Sanctorum in vocationem non docet Barnabas. III. S. II. 18. p. 144.
Sandii Chriſto. *nucleus hiſt. eccleſ. Pr. 46. it. corrigitur. I. 13. refutatur III. S. IV. 8. 14.*
Sapientiæ Liber non inter canonicos refertur a Dionyſio Areopagita. III. S. VI. 1.
Scaligeri Joſ. *ſententia de paſchate Chriſti VII.* S. *I. 55. p. 408.*
Schadæus Oſeus *Interpres Germanicus & Continuator Sleidani. Pr. 98.*
Scheol quid ſignificet. III. S. I. 18. p. 102.
Schelguigius Sam. *laudatur. III. S. II. 17. V. 44. p. 311.*
Schelſtrateni Eman. *mendacium de Luthero. I. 17. p. 30.*
Schmidt Joh. Andr. *Compendium Hiſtor. Eccleſ. Pr. 51. laudatur. I. 13. 26.*
Schottani Chriſtiani *Hiſtoria Sacra. V. T. Pr. 79. Continuatio Sulpitii Severi. 89.*
Schultingius Cornel. *Epitomator Annaliũ Baronii. Pr. 14. p. 21.*
Scioppius Caſp. *per Annales Baronii ad fidem eccleſiæ Romanæ converſus. Pr. 9. p. 17.*
Scoglius Joh. Horatius *Epitomator annalium Baronii. Pr. 14. p. 21.*
Scripturæ Sacræ falſa tribuit Autor homiliarum Clementis. III. S. V. 13. ejus dicta a Barnaba aliter allegantur, quam hodie leguntur III. S. II 3. eum corrumpere nec voluerunt

runt nec potuerunt Judæi. 6-
p. 128. *eſt* Θεόπνευςος *etiam quoad verba.* III. S. IV. 1. *Omnes libri ſunt* Θεόπνευςοι *contra Spinozam. l. c. p.* 182. *lectio ejus omnibus commendanda.* 2.
Scriptura Sacræ loca explicata, vel vindicata, vel certo modo applicata:
Gen. XIV. 14. *III. S. III.* 11. *p.* 135. 12. *p.* 137.
Exod. XVII. 14. *III. S. II.* 3.
Num. XI. 26. 27. *III. S. III.* 3.
Deut. XXIIX. 66. *III. S. II.* 6. *p.* 129.
Job. XIX. 25. *III. S. IV.* 26.
Pſ. XVI. 10. *III. S. I.* 24. *p.* 114.
LXXXVI. 17. *III. S. II.* 3.
XCVI. 10. *III. S. II.* 4. *p.* 124.
Eſ. I. 18. *III. S. II.* 3.
III. 9. 10. *III. S. II.* 9. *p.* 133.
Eſ. XLV. 1. *III. S. II.* 3.
LII. 7. *l. c. p.* 123.
LX. 17. *III. S. IV.* 19.
Hagg. II. 19. 20. *VII. S. I.* 4.
Matth. IV. 3. *VII. S. I.* 43.
6. *VII. S. I.* 17
XXI. 9. *VII. S. I.* 48.
Luc. II. 2. *VII. S. I.* 2. 3.
II. 7. *VII. S. I.* 6.
IV. 19. *VII.* S. *I.* 18.
XXII. 17. *III. S. IV.* 22.
XXII, 20. *III. S. IV.* 22.
Joh. II. 3. 4. *VII. S. I.* 39.
20. VII. S I. 18.
III. 5. III. S. IV. 14.
IIX. 1. *ſeq.* VII. S. I. 53. *p.* 403
IX. 1. *ſeq.* VII. S. I. 53. *p.* 404.
XIV. 10. *Pr.* 6. *p.* 12.
1. *Cor.* V. 12. V. 48.
XIV. 28. VII. S. V. 2.
XV. 5. 6. 7. VII. S. V. 15.
29. V. 34.
2. *Cor.* XII. 7. III. S. III. 10. *p.* 166. 168.
Gal. II. 11. IV. 4.
Col. II. 16. *ſ. IV.* 17.
2. *Theſſ.* II. 8. V. 18.
1. *Petr.* III. 18. 19. *Pr.* 6. *p.* 12.
2. *Petr.* I. 14. VI. 6.
1. *Joh.* I. 8. V. 43.
II. 1. V. 42.
Jac. V. 14. VII. S. V. 1.
Apoc. XIV. 8. *Pr.* 4. *p.* 7.
Sculteti Abrah. *de Baronii annalibus judicium. Pr.* 32. *Annalium evangelii renovati decades duæ.* 95.
Seckendorffii Lutheraniſmo. P. 96
Senecæ Epiſtola ad Paulum. I. 7. *mors in gentiliſmo l. c. p.* 9.
Septuaginta diſcipulorum vitæ a Dorotheo deſcripta VII. S. VI. 1. *nomina ex Dorotheo.* 2. *quæ abſurditatis arguuntur,* 3. *inter eos Carmelitæ Enochum in-*

inprimis referunt. 4. *vitas eorum ſupplevit Uranius.* 5.

Sepulchralia Chriſti lintea an ejus imaginem expreſſerit. IV. 14.

Servorum Abrahæ numerus myſtice applicatus. III. S. II. 11. p. 135. 12. p. 137.

Sigillum Chriſti. I. 1.

Silas vir Apoſtolicus. VII. S. VII. 5.

Simeon Chriſtum ulnis excipiens, quis fuerit, quomodo Chriſtum agnoverit, an cæcus. VII. S. I. 10.

Simeon Epiſcopus Hieroſolymitanus. VII. S. X. 2.

Simon Zelotes. VII. S. V. 25.

Simonis Magi amores V. 5. *Modus inclareſcendi.* 6. *Scortum Helena.* 7. *blaſphemia.* 8. *cur Epiphanius, Simonem ſibi nullum peculiare nomen dediſſe dicat, contra Wormium explicatur.* 9. *eum divinos honores affectaſſe contra Baſnagium defenditur.* 10. *Simoni nihil affingi a Patribus contra Arnoldum adſtruitur.* 11. *Imagines ejus cultæ a diſcipulis.* 12. *Statuam ipſi erectam eſſe, multi ſtatuunt,* 13. *ſed falſo.* 14. 15. 16. *de tragico ejus exitu dubitatur.* 17. *Antichriſtus dicitur a Grotio.* 18. *Craſſiſſimi ejus errores.* 19. *Scripta.* 20. *artes magicæ.* 22. *Non diverſus eſt a Simone, cujus in Actis mentio fit, contra Vitringam.* 23.

Simoniani V. 22.

Simonius Rich. *notatur* III. S. IV. 1. p. 182. it. p. 313.

Sixti Senenſis *oſcitantia* I. 22. p. 50.

Sleidani Joh. *Commentarius de ſtatu religionis & reipublicæ ſub Carolo V.* Pr. 97. *ejus Continuatores.* 98. *Adverſarius.* 99.

Sæffing Juſti *Hiſtoria quinqueſecularis.* Pr. 88.

Diſpp. in Hiſtoriam ſequentium ſeculorum. l. c.

Somnio excitatur Baronius ad conſcribendos annales. Pr. 6. 11

Soſthenes Vir Apoſtolicus. VII. S. VII. 5.

Sozomenus non audet in hiſtoria ſua Symbolum Nicænum exprimere. III. S. I. 9. p. 90.

Spanhemii Frid. *Scripta Hiſtorico-Eccleſiaſtica.* Pr. 45.

Spenceri Joh. *Sententia de circumciſionis origine refutatur.* III. S. II. 20.

Spiritus S. divinitas III. S. I. 26. *Varii de eo errores recenſentur.* l. c. p. 119. *minus commode de eo loquitur Hermas,* III. S.

Digitized by Google

III. 9. de ejus proceſſione a ſolo Patre error refutatur. III. S. VI. 7. ſub Spiritus S. nomine Patres intellexere divinam Chriſti naturam. III. S. III. 7.

Spondanus Henr. *Annalium Baronii Epitomator. Pr. 12. p. 20. Continuator. 17. p. 28. diverſa de eo judicia p. 29. ejus Annales ſacri V. T. Add. I.*

Stapletoni impudens aſſertum I. 22. p. 50.

Statua Hemorrhouſæ. IV. 11. Simonis Magi. V. 14. 15. 16.

Stephani ſepultura. VI. I. *p. 32.*

Stubneri Joh. *introductio ad Hiſt. Eccl.* V. *& N. T. Pr. 57.*

Suicerus notatur. III. S. III. *11. p. 170.*

Sulpitius Severus *continuatus a Schottano.* Pr. *89. ab Anonymo. l. c.*

Surius Laurent. *Sleidani adverſarius.* Pr. *99.*

Sylvanus Vir *Apoſtolicus.* VIII. *5.*

Symboli vox πολύσημος. III. S. I. I

Symbola in ſano ſenſu vocari poſſunt panis & vinum in Euchariſtia. III. S. *VI. 4.*

Symbolum Apoſtolicum non eſt occultatum. III. S. *I. 1. ſeq. p. 88. non ab Apoſtolis compoſitum. 2. 3. 4. 5. nec a Patribus concilii Nicani. 3. p. 80. nec ab Arianis. l. c. ratione materiæ Apoſtolicum eſt. 6. ſucceſſive compoſitum. 6. p. 83. ejus abuſus. 3. p. 78. mutationes & additiones 6. 7. 8. 9. 10. ejus non occurrit mentio in* Scriptura Sacra *11. nec aſſervatur in archivis Romæ. 9. p. 89. a Jeſuitis peſſime pervertitur.* III. S. *I. 12. ejus explicatio a multis tentata. 13. textus originalis latinus. 19. p. 107. trocina de Patre Jeſu Chriſti. 14. 15. 16. de deſcenſu Chriſti ad inferos. 18. de Spiritu.* S. *26.*

Symbolum Nicænum *exprimere noluit Sozomenus in Hiſtoria ſua.* III. S. *I. 9. p. 90.*

T.

Talmud an mentionem injiciant Pauli *Apoſtoli.* VII. *S.* V. *31.*

Tentatio Chriſti. VII. *S. I. 17.*

Tenzelii conjectura de autore epiſtolæ Barnabæ. I. *14. p. 23. notatur. p* 29.

Thecla & Pauli acta. I. *8.*

Theophilus Lucæ quis fuerit. VII. S. VII. *2.*

Therapeutæ, fuerintne Chriſtiani an Judæi. IV. *15. 16. 17.*

Thomas ubi prædicaverit. VII. *S.* V. *22. ejus res geſtæ in India, & martyrium. l. c.*

van

van Til. Salom. *feſtinatio circa prima Chriſti infantis tempora* VII.S.I.7.
Tillemont Seb. le Nain. *Memoires pour ſervir a la hiſtoire eccleſiaſtique. Pr. 66.*
*Timotheus vir ApoſtolicusV*II.S. VII.5.
*Titus vir Apoſtolicus.*VII.S.VII.5
Tollius notatur. VII. S. *X.*.5.
Tornielli Auguſt. *Annales Sacri. Pr. 77.*
Tribbechovius Adam *Exercitationum Caſauboni Anti-Baronianarum Continuator. Pr. 23. p. 33.*
Trinitatis myſterium in primitiva eccleſia non occultatum. III.S.I. 1.*p.*77. *a Campano inepte explicatum.26. p.* 119. *ab Herma aſſertum.* III. S. III. 5. *durius dicta 6. excuſantur 7. item a Clemente Romano.*III. S. IV. 7. *a Dionyſio Areopagita.* III, *S.*VI. 2. *ex blaſphemiis Simonis Magi originem ejus impie derivatus Zwicker.* V. 19.
Turrianus Franc. *Centuriatorum Magdeburgenſium hoſtis. Pr.* 5. *p.* 9. *ejus conatus circa L. Judith.* III. S. V. 4.

V.

Vacca ruſa typus Chriſti. III. S. II. 16.
Valla Laur *revocare cogitur ſententiam ſuam de ſymbolo Apoſtolico.* III. S. I. 3.
*Varillaſii Tr. de revolutionibus Europæ ob religionem. Pr.*104.
Vechneri ſententia de auſteritate Chriſti in matrem excutitur. VII.S. I. 39.
Veiel Elias *Natalis Alexandri adverſarius.Pr.* 39.
Velenus Ulr. *negat Petrum fuiſſe Romæ. IV,* 1.
Vellei Andr. Servatii *Hiſtoria eccleſiaſtica. Pr.* 59.
Verſio Scripturæ Sacræ in linguam vernaculam non eſt noxia. III. S. IV. 2. *p.*183.
Veſpaſianus a Joſepho pro Meſſia habitus. VII.S. I. 35.
Vigiliæ in primitiva eccleſia uſitatæ. IV.30.
*Vigilius Tapſenſis notatus. V.*5.
Vignerii Hieron. *Hiſtoria Eccleſiaſtica. Pr.62.p.* 69.
Vignerii Nicol. *Hiſtoria Eccleſ. l. c. p.* 70.
Viſiones Seculi primi VII.S.IX.2.
Vitringa Campegii *hypotypoſis hiſtoriæ & Chronologiæ ſacræ Add.* II.
opinio ſingularis de Simone Mago. V. 23.
Unctio extrema Apoſtolorum tem-

Digitized by Google

tempore non uſitata. VII. S. V. I.
V*olkmeyeri vindiciæ pro Arnoldo. Pr. 69.*
V*oſſius* Gerh. Joh. *Baronium refutare voluit. Pr. 32. Ejus judicium de Tractatu de Nativitate Mariæ.* I. 10.
V*ſſerii* Jac. *Annales V. & N. T. Pr. 80.* Tr. *de ſtatu & ſucceſſione eccleſiarum in Occidente inprimis. 92.*

W.

WAgenſeilius Joh. Chriſtoph. *notatur.* IV. *ejus ſententia circa locum Joſephi de Chriſto.* VII. *S. I. 20.*
Wakeus epiſtolam Barnabæ omni errore liberam ſtatuit. I. 14.
Wedelius Georg. Wolffgangus *locum Joſephi de Chriſto genuinum eſſe exiſtimat. VII.* S. I, 19.
Weland H. G. *notatur. Pr. 52. p. 385.*
Weſtphali Joh. Caſp. *abſurda de Spiritu Sancto ſententia III.* S. I. *26. p. 120.*
Witſius Hermann. *Baptiſmum cum ſigillo ultra tertium comparans notatur.* III. S. II. 21. *it. circa ſymbolum Apoſtol.* III. S. *I. 21.*
Wormius locum Epiphanii nomina Simonis Magi *omittentis explicans refutatur. V. 59.*

Z.

ZElotarum apud Judæos *origo & jura* VII. S. I. *40.*
Zierold Joh. Wilh. Einleitung zur gründlichen Kirchen-*Hiſtorie. Pr. 70.*
Zimmermanni Matthiæ *Amœnitates eccleſiaſticæ*, Pr. 71.
Zwickerus Dan. *refutatur. III.* S. *III. 4. 7. 8. 9.* S. IV. *9. 10.*

FINIS.

2-3.244

005646045

ALLEGRI LABORAT. RESTAURO LIBRI PARMA

Digitized by Google